
2
6
190

TRACTATVS IVRISDICTIONIS ORDINARIÆ IN EXEMPTOS; ILLORVMQVE EXEMPTIONE AB ordinaria Iurisdictione.

TOMVS II. TRIPARTITVS.

I. *Scholia in Constit. Concilii Lateranensis.*
II. *Conseruatorias Ecclesiasticas quæst.* 130.
III. *Conseruatorum laicorum materiam, Tribunali viginti duumuirum Leod. adoptatam comprehendens.*

AVTHORE
ERASMO A CHOKIER IC.
Leodiensi.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Sumptibus VIDUÆ IOANNIS VVIDENFELD.

ANNO M. DC. LXIV.

Ego infrascriptus deputatus à Reverend. Domino Ioanne à Chokier Vicario Rever. Serenissimiq; Episcopi, & Principis Leodiens. vidi Tomum II. tractatus Iurisdictionis ordinariæ in Exemptos Clariss. Domini Erasmi à Chokier IC. Leodiens. in quo nihil vidi repugnans orthodoxæ religioni, & bonis moribus, quin materiam Iurisdictionis ordinariæ in exemptos his temporibus intricatam, dilucide explicatam animadverti. Proinde Reipublicæ bono typis mandari poterit. Datum Leodii, 12. Ianuarii 1624.

Fr. Claudius du Rapoy Sacræ Theologiæ Doctor, Prior Prædicatorum Civitatis Leodiensis.

SERENISSIMO PRINCIPI
FERDINANDO
DEI ET APOSTOLICÆ SEDIS GRATIA ARCHIEPISCOPO COLONIENSI,

Sacri Romani Imperii per Italiam Archicancellario; & Principi Electori, Episcopo Leodiensi, Paderbornensi, & Monasteriensi, Administratori Hildesimensi, Berchtesgadensi, & Stabulensi, Comiti Palatino Rheni, utriusq; Bavariæ, VVestphaliæ, Angariæ, & Bullonensi Duci, Marchioni Franchimontensi, Comiti Lossensi, Longien. & Hornen.

Domino suo Clementissimo.

QVemadmodum olim in Musica numeros, voces, modos, in Geometria lineamenta, formas, magnitudines, in astrologia cælorum conversiones, ortus, occasus, siderum motus, in Iurisprudentia Pontificum Imperatorumq; constitutiones sparsas, ac ipso tempore variantes, ab iis qui non tam sibiipsis quam Reipubl. nati sunt in artem & unum ordinem concinnè redactas videmus. Ita ego materiam Iurisdictionis ordinariæ in exemptos confusam, obscuram & per abdita Pontificiorum Decretorum, dispersem, & latebris juris utriusq; prudentiæ duobus ab hinc annis sub CELS. VESTRAE SERENIS. auspiciis, bono, ut reor, totius orthodoxi orbis, ac præsertim Emburonum vestrorum, erutam, in aptam convenientemq; methodũ redegi atq; evulgavi: verùm cum ab illo tempore hęc

Avia Pieridum peragrans loca nullius ante
Trita pede

animadverterim necdum satis illustrata, prioris illius mei studii stylum

recepi, ac Constitutionem Lateranensem Leonis X. Pont. Max. anno reparatæ salutis 1515. editam, exemptiones moderantem, hoc secundo opere, unà cum Conservatoriis (ad quas veluti ad sacram anchoram exempti non infrequenter recurrunt) non contemnendo, ut opinor studio, enucleavi. Deinde ab analogia ejusdem materiæ, ad Vigintiduumvirale Leodiensis vestræ Patriæ censorium Magistratum descendi: qui cum multis abhinc seculis officiatorum mastix, sanctè quidem stabilitus fuerit, licet temporis edacitate atq; invidiosa vetustate, res omnes in pejora vertente, institutionis suæ orbitam, recognitionisq; suæ fimbrias Reipublicæ Vestræ prægrandi malo, plus nimio falcem suam in ordinariam Celsit. Vestræ Iurisdictionem immittendo, eamq; non rarò impediendo transgrediens, extenderit, eum ad originis suæ nativam institutionem, jurisque trutinam revocavi, atque rationes quibus illud:

Infelix lolium, lappæ, tribuliq; nocentes,

Dominico Celsit. Vestræ agro sarriri eruncariq; possent indidi. *Studium* porro istud CELS. VESTR. SERENIS. pietati complurium Diœcesium exemptis abundantium Moderatori, Coloniensium Archi-Antistiti, Principi & Episcopo nostro Leodiensi, Principi Electori, Vtriusque Bavariæ Duci, æternum dico, consecroque. Quem ut Deus Opt. Max. diutissimè Ecclesiæ Catholicæ fœlicissimum in terris conservet, Beatum verò in cælis faciat meum est ex animo votum. Leodio mensis 27. Ianuarii, Anno 1624.

CELS. VESTR. SERENISS.

Humillimus & deuotiss. seruus

ERASMUS à CHOKIER IC.

LECTORI.

Abes secundo hoc opere Iurisdictionis ordinariæ in exemptos, & exemptorum à Iurisdictione ordinaria materiam quæ ad forēsem maxime disceptationem (iuxta parœmiam) πρὸς τὰ ἄλφιτα, *id est ad farinam spectat, ita studiosè discussam, vt nisi me ratio fugit, nulla quæstio ex hoc fonte oriri queat, cuius decisio alterutro ex tractatu meo peti hauririque non possit. Porro, si et in hac postrema lucubratione ea præsertim quæ in hac Diœcesi Leodiensi spinosiora obscurioraque videbantur explicarim ea tamen ita digessi, vt etiam quæstionibus toto orbe nascentibus non modo facem præbere sed etiam decisionem ipsam adferre possint. Quo nomine mihi facilius quiuis ignoscet, si forsan in Oceanum priuilegiorum toto orbe dispersorum inuenerit me errore aliquo facti potius quam iuris lapsū esse: scitum enim illud est apud Græcos prouerbium. Anacharsi Scytæ solecismum facienti apud Athenienses ignoscendum. Adhæc, ne alienarum ciuitatum priuilegiarias exemptiones peruagans, meæ ego hospes, ab eaque alienus iudicarer, breuiter multa complectens discussum tibi exhibui Viginti duum viralium Leodiensium fœdus, Tribunal quidem ad pacem & Reipub. quietem aliarumque iurisdictionum defensionem à maioribus nostris institutum, sed quod, cura (vt olim respondit Balduinus de Vaux nostras insignis IC.) alienarum iurisdictionum factum fuerit Beluaforax, ideo vt Peliam recoquat, ad sui originis normam est reuocandum. Errores porro typographici, qui subinde in editionem hanc irrepserunt, non mihi longe ab operis præli remoto imputabis, emēdabisq; vti in calce huius libri tibi ostendi. Cæterum studii huius mercedē (candide Lector) non eam à te desidero quam olim apud Laertium Thales Milesius à suo Mandrayto Prienensi, cui cum philosophica quædam de sole & cœlo prælegisset, nihil aliud ab eo mercedis exegit, quàm vt apud alios ipsum istius scientiæ gloriaretur autorem:* mercedem multos erudientium ad iustitiam, Daniel cap. 12. *Deum ipsum, qui si, vt spero mihi, ita tibi sit vera studiorum merces, satis est, abundè est,* præterit enim, vt habet Scriptura, figura huius mundi. *Tu his studiis fruere & vale.*

INDEX PARAGRAPHORVM ET QVÆSTIONVM, HVIVS TRACTATVS TRIPARTITI.

PARS PRIMA.

Scholia in Constitutionem Concilij Lateranensis, exemptiones à Iurisdictione ordinarij moderantem.

§. PRIMVS. Summarium.

35. *Mali-*

§. SECVNDVS.

Summarium.

§. TERTIVS.

Summarium.

§. QVARTVS.

Summarium,

§. QVINTVS.

Summarium.

§. SEXTVS.

Summarium.

§. SEPTIMVS.

Summarium.

8. Sole

§. OCTAVVS.

Summarium.

§. NONVS.
Summarium.

§. DECIMVS.
Summarium.

§. VNDECIMVS.
Summarium.

§. DVODECIMVS.
Summarium.

§. DECIMVSTERTIVS.
Summarium.

§. DECIMVS QVARTVS.
Summarium.

§. DECIMVS QVINTVS.
Summarium.

§. DECIMVS SEXTVS.
Summarium.

§. DECIMVS SEPTIMVS.
Summarium.

§. DECIMVS OCTAVVS.
Summarium.

§. DECIMVS NONVS.

Summarium.

PARS SECVNDA.

Conservatorum Ecclesiasticorum Materiam comprehendens.

Quæ-

Quæ-

Quæ-

Finis Indicis Capitum.

TENOR CONSTITUTIONIS HUIUS LEONINAE.

LEO X. IN CONCILIO LATERANENSI.

Regimini universalis Ecclesiæ (disponente Domino) præsidentes juxta Pastoralis officii debitum libenter intendimus utilitatibus subditorum, & ad conservandam libertatem Ecclesiasticam, & removenda scandala, ponendam concordiam, & nutriendam quietem inter Ecclesiarum Prælatos, & eorum subditos, eo propensius Apostolicæ solicitudinis studium adhibemus, quo dissensionem talium fore dispendiosam experimento comprobatur, nec non indulta pariter privilegia eisdem subditis, & ipsorum Prælatorum dispendium, tam per prædecessores nostros, quàm sedem Apostolicam concessa ita libenter moderamur; ne exinde scandala procedant, neve ex his ulli detur materia malignandi, & personæ ecclesiasticæ à bono obedientiæ, nec non divini perseverantia servitii nullatenus retrahatur. Sane nuper ad nostrum relatio fide digna pervenit auditum, quod Canonici Patriarcharum metropolitanorum, & cathedralium collegiatarum Ecclesiarum, & alii clerici sæculares plura præsumunt, quæ ipsis infamiam non parvam pariunt, ac aliis inferunt læsionem, prætextu exemptionis ordinariorum correctionis & ordinationes subterfugiunt, ac eorum forum sive judicium declinant: nonnulli etiam impunitatem suorum excessuum per privilegium exemptionis obtineri sperantes excessus ipsos committere non verentur; quos nisi per exemptionem, qua gaudent, crederent se defendi, nullatenus fuissent commissuri.

Hinc itaq; accidit, ut propter eorum audaciam, qui prætextu privilegii exemptionis impunitatem excessuum obtinere confidentes, nonnulla multoties committant enormia, per quæ plurimum diffamatur Ecclesia, & scandala gravia generantur, potisimè autem, cum talia per eos, ad quos horum spectant, illa punire negligunt.

Nos volentes ne eo prætextu delicta impunita verbo hujusmodi necessariam inhibere modelam sacro approbante concilio statuimus, ut de cætero illi, quibus exemptorum correctio & punitio à dicta sede demandata est circa illam vigilanter intendant, & diligenter officii sibi commissi debitum exequantur, & quàmprimum eis exemptos ipsos deliquisse legitimè constiterint, ita eosdem exemptos delinquentes puniant, quod iidem exempti metu pœnæ à suis arceantur insolentiis, & alii eorum exemplo perterriti prosilire ad similia merito perhorrescant. Et si circa hoc negligentes fuerint diœcesani & alii locorum ordinarii, eosdem, quibus exemptorum correctio hujusmodi competit, perso-

personaliter, si illorum copia & notitia haberi poterit, alioquin vel si nullus vel partibus exemptorum ipsorum certus iudex fuerit, eos quorum sua in præmissis interesse putauerint, per edictum publicum cathedralium seu aliarum Ecclesiarum locorum in quibus exemptorum iudices huiusmodi residere, seu nullius eorundem exemptorum iudicibus existentibus, ipsos exemptos deliquisse contigerit, valuis affigendum moneant, vt ipsi tales exẽptos delinquentes & criminosos puniant & castigent infra cõpetentem terminum monẽtium ipsorum arbitrjo moderandum. Et si ipsi moniti in hoc negligentes fuerint, & id adimpleri neglexerint, seu recusaverint, tunc in eo, in quo deliquerint, puniantur, cognitione huiusmodi ea vice sint priuati, & se non intromittant vllatenus de eisdem: sed diœcesani & alij locorum ordinarij huiusmodi contra tales exemptos delinquentes & criminosos autoritate nostra ad inquisitionem, vel per accusationem sine aliquibus tormentis procedere, & testes per se ipsos examinare possint, ac processum ipsum (quem ratione solemnitatis iuris, præterquam ratione citationis omissæ, dummodo delictum alias ritè probatum fuerit, nullum allegari, vel dici posse prohibemus; sed per eos habitum clausum, & eorum sigillo munitum ad Sedis Apostolicæ examen ipsorum exemptorum delinquentium, expensis etiam in ipso processu factis, ad quorum solutionem ordinarij ipsi possint eosdem inquisitos & accusatos compellere, per proprium vel alium nuntium quando citius destinare procurent) apud eandem Sedẽ per Romanum Pontificem vel alium, cui duxerit committendam diligenter examinandum, & ita culpabiles repertos, quod ad contemptionẽ vel propter sufficientia indicia, propter quæ ad torturam pro veritate exquirenda procedi valeat, ad ipsos diœcesanos seu ordinarios per eos autoritate nostra in causa inquisitionis seu accusationis vlterius legitimè procedendum, & causam ipsam prout iustum fuerit, terminandam, remittendum. Notarij autem dictæ sedis, quorum officium in ipsis primitivæ Ecclesiæ initijs à fœl. record. Clem. Papa I. ad Sanctorum gesta perquirenda, atq; conscribenda noscitur institutum ad Patronotariatus officium assumpti habitum, & rochettum deferentes, & alij nostri & dictæ sedis officiales actu sua exercẽtes, tam in ciuilibus, quam in criminalibus ab omni ordinariorũ iurisdictione sint exempti. Alij vero notarij habitum Patronotariatus non deferentes, nisi illum infra trimestre, & post præsentium publicationẽ assumpserint, & ipsi ac alij in posterũ assumendi habitũ & rochettũ huiusmodi continuè non gestantes; atq; alij nostri, & dictæ Sedis officiales officia sua actu non exercentes tam in criminalibus, quàm in ciuilibus ratione causæ summam 25. Ducatorum auri de Camera non excedentis duntaxat eorundẽ diœcesanorum & ordinariorum iurisdictioni subiaceant: in ciuilibus verò causis summam huiusmodi exedentis plena gaudeant exemptione, & à dictorum diœcesanorum & ordinariorum iurisdictione penitus sint exempti.

Dignum quoque, & etiam congruum arbitrantes, quod ex S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalium familiaribus illi duntaxat priuilegio exemptionis gaudeant, qui actu domestici & continui sunt commensales, vel ab eisdem Cardinalibus ad ipsorum exequenda negotia missi, vel qui recreationis causa ad tempus à Romana curia absentes fuerint; cæteris verò etiam familiaritatis litteras habentibus, quominus cohertioni diœcesanorum & ordinariorum eorundem subiaceãt, familiaritatis huiusmodi priuilegium nullatenus suffragetur; & cum eisdem diœcesanis, vt monasteria monialium Sedi Apostolicæ immediate subiecta in eorum diœcesibus consistentia semel in anno visitari possint per constitutionem in Concilio Viennensi editam, quæ incipit attendentes, plena fuerit data facultas illam innovamus, ac exemptionibus & priuilegijs quibuscumque non obstantibus districte seruari præcipimus, & mandamus. Per præmissa quoque eisdem diœcesanis & ordinarijs calibus, quibus in exemptos à iure iurisdictio concessa est, nullatenus præiudicium generetur. Exemptiones autem de cætero absque rationabili causa, quorum interest, minimè citatis, pro tempore concessas nullius roboris & momenti esse decernimus. Et cum Ecclesiasticus ordo confundatur, si sua vnicuique iurisdictio non seruetur, ordinariorum iurisdictioni (quantum cum Deo possumus) fauere ac litibus celerius finem imponi & litigantium immoderatis sumptibus & expensis parci satagentes statuimus, & ordinamus, quod singulæ causæ tam spirituales quàm ciuiles mixtæ forum Ecclesiasticum quomodolibet concernẽtes & beneficiales (dummodo beneficia ipsa generaliter reseruata non fuerint, & ipsorum singulorum beneficiorum fructus, reditus, & prouen. 24. ducatorum auri de Camera secundũ communem æstimationem valorem annuũ non excedant) in prima instantia extra Romanam curiam, & in partibus coram ordinarijs locorum duntaxat cognosci, & terminari ita, quod nulli ante diffinitiuam sententiam liceat appellare, nec appellatio (si fuerit omissa) vllatenus admitti, nisi ad interlocutoria, quæ vim habet diffinitiuæ vel è grauamine minimè concernente, negotium principale, quod per appellationem à diffinitiua sententia reparari non posit, nisi aliter collitigantium adversarij sui potentiam merito perhorrescens, seu alia & probabili & honesta causa aliter, quam per proprium iuramentum saltem semiplene probata coram ordinario non auderet litigare. Eo enim casu causæ ipsæ etiam appellationum in dicta curia etiam in prima instantia committi, & cognosci, & terminari posint. Alioquin appellationes & illarum etiam aliarum causarum huiusmodi commisiones in posterum, & quidquid inde secutum fuerit, nullius sit roboris & momenti. Iudices autem & conseruatores à Sede Apostolica deputati, si in altero iurium graduati non fuerint assessorem partibus non suspectum ab ipsis partibus vel earum altera requisiti sumere, & secundum eius relationem iudicare teneantur.

Et

Et quis sæpius & multiplici relatione percepimus quamplurimas Ecclesias, & illis præsidentes Episcopos tam citra quam vltra montes vexari in eorum iurisdictionibus iuribus & dominijs, ac turbari à domicellis principibus & nobilibus eorundem, qui sub colore iurispatronatus, quod in beneficijs Ecclesiasticis habere configunt, nullo priuilegio Apostolico suffulti sine ordinariorum collationibus & literis, & absque aliquo saltem colerato titulo beneficia non solum clericis, sed etiam laicis conferre, Sacerdotes & clericos delinquentes ad eorum libitum punire, decimas omnium rerum, & ad quarum solutionem de iure tenentur, ac cathedraticum & alia, quæ legis diœcesanæ & iurisdictionis sunt, & ad ipsos Episcopos duntaxat pertinent, temerè auferre fraudare, vsurpare, seu vt præmissa fiant, mādare, ac ipsa & fructus quoscunq; , ne à ciuitatibus, terris, & locis eorum extrahantur, prohibere feuda, possessiones, & prædia occupare & indebite detinere, seu ad feuda & bona ipsarum Ecclesiarū eis concedendum ac Ecclesiastica personis per eos nominatis conferendum minis & terroribus ac alijs vijs indirectis inducere, & compellere, & alia quamplurima damna, iacturas & iniurias Ecclesijs & earum Prælatis ac Clericis præfatis inferri non modo permittere, sed etiam expresse mandare præsumant. Attendentes igitur, quod laicis & clericos & personas Ecclesiasticas ac bona Ecclesiastica non est attributa facultas, atque æquum, & iustum esse, vt in eos iura insurgant, qui illa offendere præsumunt.

Nec non considerantes, quantum ex his tam nostro & Apostolicæ Sedis honori, quàm personarum Ecclesiasticarum quieto & prospero statui non sine damnanda pernicie derogetur, ac cupientes eos, quos ad obseruantiam iurium, virtutum præmia non inducant, tam adiectarum exaggeratione pœnarum, quàm adijciendarum de nouo formidine à temerarijs ausibus refrenare omnes & singulas constitutiones, quæ super decimarum solutione, & contra violatores & raptores Ecclesiarum, & incendiarios agrorum depopulatores, & tam S. R. E. Cardinalium, quàm venerabiles fratres nostros Episcopos & alias personas Ecclesiasticas seculares & regulares capientes, detinentes, & eorum iurisdictionis exercitio perturbantes, seu molestantes, eos quoque ad conferendum beneficia Ecclesiastica personas per eos nominatim aut alias de illis pro eorum libito voluntatis disponendum, ac feuda ac bona Ecclesiastica in emphyteusim concedendum, aut alias vendendum temerè compellentes, nec non statuta contra libertatem Ecclesiasticam facientes, & ad præmissa auxilium, consilium, vel fauorem præstantes hactenus emanarunt, innovamus.

Et cum ea nedum iuri contraria, sed & Ecclesiasticæ libertati opprobriosa sint quamplurimum, & aduersa, vt de officio nobis credito dignam Deo possimus reddere rationem; affectibus & monitis paternis Imperatorem, Reges, Duces, Marchiones, Comites, Barones, & quos-

cumque alios alterius cuiuscumque nobilitatis,præeminentiæ,potentiæ,seu potestatis excellentiæ, vel dignitatis existentes,attentè hortamur in Domino, eisdem in virtute Sanctæ obedientiæ mandantes, vt ipsi constitutiones prædictas obseruent,& faciant etiam à suis subiectis inuiolabiliter obseruari quacunque consuetudine contraria non obstante,si diuinam offensam & Sedis Apostolicæ debitam vitare voluerint vltionem,ac collationes de dictis beneficijs sic factas nullas & irritas nihilominus esse decernimus, ac illis vtentes reddantur inhabiles ad alia beneficia Ecclesiastica obtinenda,donec cum eis super hoc per Sedem prædictam fuerit dispensatum: Maturè quoque considerantes, quod post Christi ad cœlos ascensionem Apostoli per singulas vrbes & diœceses Episcopos distribuerunt,sicut Sancta Romana Ecclesia per orbem constituit eosdem Episcopos in partem sollicitudinis vocando onera gradatim distribuendo per Patriarchas,Primates, Archiepiscopos ac sacris etiam canonibus fuerit diffinitum,per eos pro morum correctione & controuersiarum decisione & determinatione, ac mandatorum Domini obseruatione fieri debere Concilium Prouinciale ac Synodum Episcopalem,vt deprauata corrigerentur, & illa facere negligentes canonicis pœnis subiacerent,cum conueniat nos circa ea, quæ rempublicam Christianam cõcernunt,esse intentos desiderantes canones ipsos firmiter obseruari eisdem Patriarchis,Primatibus,Archiepiscopis, & Episcopis districtè iniungimus, vt de officio ijs commisso dignam Deo possint reddere rationem,canones,Concilia & synodos huiusmodi fieri mandantes quocunque priuilegio non obstantibus inuiolabiliter obseruent, præterquam quo ad Concilium Prouinciale,quod de cætero singulis triennijs fieri mandamus, ad illaque etiam exemptos accedere debere decernimus priuilegio & consuetudine quacunque contraria non obstantibus.Circa hoc autem negligentes pœnas in eisdem canonibus contentas se nouerint incursuros.Et cum constitutione in Concilio Viennensi edita,quæ incipit.In plerisque, vt Pontificiæ dignitatis honor seruaretur,statutum fuerit,ne in Ecclesijs cathedralibus (sine quibus spiritualia diu esse non possunt) priuatis ac clero & populo Christiano carentibus de aliquibus personis, præsertim religiosis prouideretur, constitutionem ipsam innouamus,inuiolabiliter obseruari debere volumus atque mandamus; nisi aliqua iusta causa in consistorio nostro secreto approbanda alias duxerimus faciendum.Nos enim quicquid contra præmissa vel aliquo præmissorum contigerit attentari,irritum decernimus,& inane contraria quacunque constitutione,vel priuilegio non obstantibus.

Datum Romæ,Anno Domini 1515.4.Nonas Max.Pontificatus nostri Anno tertio.

PRIMA

PRIMA PARS.

SCHOLIA.

IN CONSTITVTIONEM CONCILII LATERANENS.

Exemptiones à Iurisdictione Ordinarii moderantem.

§. PRIMVS.

SVMMARIVM.

1 CVra & sollicitudo pastoralis.
2 Baculus pastoralis quis designet.
3 Pontifex cur baculum pastoralem non gestet.
4 Pontifex præsidet universitati Ecclesiæ.
5 D. Bernardi encomium de Summo Pontifice.
6 Energia dictionis iuxta.
7 Pastorale munus describitur.
8 Pontifex prosperitati Ecclesiæ advigilat.
9 Libertas Ecclesiastica quæ dicatur & in quibus consistat.
10 Statuta & consuetudines contra Ecclesiæ libertatem non valent.
11 Qui à censura violationis Ecclesiasticæ eximantur.
12 Scandali significatio.
13 Duplex scandalum.
14 Scandali multa specialia.
15 Pontificum prima sollicitudo est pax & quies Ecclesiæ.
16 D. Constantinus Imperator pacis amator.
17 Pontifices dissidia conciliant.
18 Dissidia etiam privata & lites damnosæ.
19 Analogia inter bella & lites.

(1) REGIMINI (2) universalis Ecclesiæ (3) (disponente Domino) præsidentes, (4) juxta (5) pastoralis officii debitum, (6) libenter intendimus utilitati subditorum, (7) & ad conservandam libertatem Ecclesiasticam (8) & removenda scandala, (9) ponendam concordiam & nutriendam quietem, (10) inter Ecclesiarum Prælatos & eorum subditos (11) eo propensius Apostolicæ sollicitudinis studium adhibemus, (12) quo dissentionem talium fore dispendiosam (13) experimento comprobatur, (14) nec non indulta pariter & privilegia (15) eisdem subditis in ipsorum Prælatorum dispendium (16) tam per prædecessores nostros (17) quam Sedem Apostolicam concessa (18) ita libenter moderavimus, ne exinde scandala procedant, (19) neve ulli ex his detur materia malignandi, (20) & personæ Ecclesiasticæ à bono obedientiæ (21) nec non divini perseverantia servitii nullatenus retrahatur.

SCHO-

SCHOLIUM.

(1) REGIMINI. Summus Pontifex sanctiones suas exordiri consuevit à Cura & sollicitudine Pastoralis officii, uti videre est ex proœmio sexti & Clementinarum variarumque extravagantium tam communium quam Ioannis 22. Cum enim (inquit Bonifacius in proœmio sexti) Sacrosanctæ Ecclesiæ præsideamus, curis sollicitamur continuis & assiduâ meditatione urgemur ut juxta creditæ nobis dispensationis officium, subditorum commodis in quorum prosperitate utique prosperamur jugi solicitudinis studio intendamus, amplectimur quippe voluntarios pro ipsorum quiete labores & noctes quandoque transimus insomnes. Et alibi Ioannes 22. *in Clem. super gentes de consuetudine.* Super gentes & Regna Romanus Pontifex à Domino constitutus circa gregem sibi creditum curam pastoralis sollicitudinis exercet, errata corrigit, aspera in plana convertit & commisso sibi populo salutis incrementa ministrat.

Disquiri posset hoc in loco, qualem & quantam habeat Summus Pontifex administrationem seu potestatem in temporalibus rebus totius orbis, non modo ratione peccati dumtaxat uti voluit Navarrus *in cap. novit. de iudiciis*, sed etiam directè & principaliter quod multis rationibus auctoritatibusque pertractat Iacobus Antonius Marta Iurisconsultus Neapolitanus *tractatu de Iurisdict. inter Ecclesiast. & secularem exercendo part.* 1. *cap.* 25. *&* 26. & admodum eleganter Boëtius Epo. *tract. Heroic & Ecclesiast. quæst.* Navarrus *cap. Novit. de iudiciis.* Illust. Cardin. Bellarminus *tract. de Potest. in Princip.* Sed hæc velut ab instituto nostro remotiora omittam. Illud tantum obiter indigitandum, curam sollicitudinemque Pontificalem pastorali baculo denotari qui cum acutus sit in imo, rectus in medio, recurvus in summo, significat in Pontificis officio esse ut pungat pigros, regat debiles, colligat vagos, quod antiquo versu explicavit Innocentius Tertius *lib.* 1. *de Officio Missæ cap.* 50.

In baculi forma præsul datur hac tibi forma.
Attrahe per primum medio rege punge per imum.
Collige, sustenta stimula, vaga Morbida lenta.

Cur autem Romanus Pontifex pastorali virga non utatur, refert idem Innocent. ideo esse quod B. Petrus Apostolus baculum suum misit Euchario primo Trevirensium Episcopo, quem una cum Valerio & Materno ad prædicandum Evangelium Theutonicæ genti destinavit. Cui successit in Episcopatu Maternus qui per Baculum Petri de morte fuit suscitatus, quem Baculum cum magna usque nunc veneratione Trevirensis servat Ecclesia, ita Innocentius

Tertius in opusculo suo de Officio Missæ quod abhinc annis prope quadringentis non sine bono publico edidit. Aut melius dic cum D. Thoma 4. *dist.* 14. Pontificem non uti baculo, quia non habet coarctatam potestatem quod curvatio baculi designat; qua de re etiam Hieron. Sanettus *de different. utriusque iurisd. differ. 24. num. 34.*

4 (2) *Universalis Ecclesiæ.* Quidni enim toti orbi præsideat is qui Princeps „ est Episcoporum, hæres Apostolorum, primatu Abel, Gubernaculo Noë, Pa„ triarchatu Abraham, Ordine Melchisedech, Dignitate Aaron, Auctoritate „ Moyses, Iudicatu Samuel, Potestate Petrus, Vnctione Christus? *D. Bernard. 2. de*
5 *considerat. ad Eugenium.* Et quidem regimen hoc, pontificiamque potestatem agnoscens Ludovicus XI. Franciæ Rex, hac animi submissione scripsisse reperitur Pio II. Beatissimo Patri Nostro Pio Papæ II. Obedientiam filialem Te Vicarium DEI viventis & veneratione prosequimur ut sacra præsertim in Ecclesiasticis rebus tua monita veluti voce pastoris audire illisque parere prompta mente velimus, Te Principem totius Ecclesiæ, Antistitem Sacrorum, Te Dominici gregis pastorem profitemur, teque jubentem sequimur. Itaque sicut mandasti pragmaticam sanctionem tuæ sedi infensam à regno nostro pellimus, dejicimus penitusque abrogamus. Datum Turonis 27. Novemb. Anno 1461. Regni nostro primo.

(3) *Disponente Domino præsidentes*, qui omnia regit in numero pondere & mensura inquit Sapiens vel ut inquit gloss. *in extravag. Ioannis 22. incip. ad onus verb. Superna dispositione*, hoc dicit quia non debet sibi quisquam honorem assumere nisi qui vocatur à Deo tanquam Aaron. *8. quæst. 1 in scripturis extr. de elect. cap. qualiter post obitum C. de Episc. & Cler. l si quenquam*, potissime autem in tanti honoris fastigio, cum universalis fidelium ex illius incolumitate animadvertat se pendere propensius *50. dist. cap. 11. papa* juxta illud: integritas præsidentium salus est subditorum *62. dist. cap. miramur in corpore, authent. ut iudicantes sive quoque suffragio, §. cogitatio col. 2.*

6 (4) *Iuxta*, dictio hæc ponitur assertive *cap. Abbate de verb. sign.* & continuative *l. fistulam, §. iuxta ff. de Servitut. verb. præd. Albertus de Pergama tract. de præpositionib. num. 28.*

7 (5) *Pastoralis Officii debitum.* Pastorale munus sibi commissum describit Clem. V. *extravag. ex supernæ. De prabend. & dignit.* in hæc verba. Ex supernæ providentia majestatis, cujus universa dispositione reguntur: ad Apostolicæ præeminentiam dignitatis licet, (insufficientibus meritis) evocati, gregem Dominicum nostræ vigilantiæ creditum undique contemplamur: illumque salubri studemus pastoris more vigili (quantum nobis ex alto permittitur) observantia custodire, ut de illo possimus ad ipsius laudem cujus exercemus vices

in

in terris, dignam, in extremo judicio reddere rationem. Ideoque nos diligens cura sollicitat, continua pulsat instantia, & curiosior sollicitudo per urget, ut circa statum fidelium salubriter dirigendum sic efficacibus studiis & promptis operibus intendamus, quod per nostræ cooperationis ministerium erga sanctam matrem Ecclesiam, devotio filiorum concrescat, ipsorum cessent gravamina, & tranquillitatis ei proveniat incrementum, quod tunc rectè agere credimus cum molestis eventibus viam præcludimus, indirecta dirigimus, subtractamus noxia & salubria procuramus.

(6) *Libenter intendimus utilitati subditorum*. Ecclesiæ Catholicæ ejusque fidelium dispendia dissimulare non solet Pontifex, sed postquam ei cognita sunt, adversus ea opportunis remediis occurrit *Ion. 22. in extravag. Ecclesiæ Romanæ de maioritat. & obedient*, neque tantum dispnedia propellit sed & utilitati fidelium invigilat, eorumque prosperitate se quoque prosperari testatur *in proœmio sexti, §. sacrosancta.*

(7) *Est ad conservandam libertatem Ecclesiarum*. Libertatem Ecclesiasticam quam hæretici ex professo impugnant, & Catholici eam victando censuras pontificias sæpè incurrunt, diffinitur esse jus inhærens generatim Ecclesiis Ecclesiasticisve personis utendi privilegiis ipsis à Deo vel homine concessis tam quo ad se quam quo ad res suas. Dixi jus inhærens generatim Ecclesiis. Quia libertas hæc opinione nonnullorum consistit in iis privilegiis & juribus, quæ generaliter toti Ecclesiæ omnibusve Ecclesiasticis personis competunt, *Caietanus in summa verb. excommunicatio cap. 31 Navar. in Manuali cap. 27. num. 119. Iac. de grassis libr. 4. decis. casuum conscientiæ in expositione bullæ cœnæ Domini, num. 120. Innocent. cap. noverit de sent. excom. Bartholom. Vgolinus de censuris Pontifici reservatis part. 2. vers. nec non qui statuta, num. 6. fol. 377.* quam proinde juxta eos non incurrunt qui jura particularis Ecclesiæ violant, *Innocent. Abb. & Doctores cap. noverint de sent. excom.* De quo plenius infra. 8

Subjeci Ecclesiis Ecclesiasticisve personis. Quia libertate hac Ecclesiastica, solum gaudent Ecclesiæ, locaque pia & personæ Ecclesiasticæ ac ab iis dependentes. Denique annexui utendi privilegiis ipsis à Deo vel ab homine concessis, ob diversitatem privilegiorum quæ ipsis partim divinitus, partim humanitus per Pontifices vel Imperatores concessa sunt.

Porro libertatem hanc contingit violari multis modis quos strictim partim ex Ioanne Lupi Iurisconsulto Segobiensi *tract. de libertate Ecclesiast. part. 2. q. 10.* partim ex aliis perstringo *Barthol. Vgolin. de censuris Eccles. reservatis Gregor. Sayr. in Thesauro Theolog moral. Navar. in Manual. cap. 27.* 9

1. Per extractionem personarum ad loca sacra legitimè confugientium *c. inter alia de immun. Eccles.* qua de re extat Gregoriana constitutio quam recensui alio in

in loco *lib.4. de iurisdict. ord. in exemptos quæst* 65. eamque prolixe enucleat Prosper Farinaceus apud quem vide quando censeri debeat extracta legitima.

II. Per exercitium actuum forensium sacris in locis *cap.1. cap. eum Ecclesia de immunit. Eccles. cap. decet §. cesset eod. in 6.*

III. Compellando Clericos ad tutelam Laicorum *cap. generaliter* 16. *quæst.*1.

IV. Cum Laici cognoscere volunt de causis Clericorum *cap. nullus iudicum cap. Sacerdotibus* 11 *quæst.*2.

V. Vocando in jus Clericos coram judicibus Laicis *d. cap. nullus d. c. Sacerdot.*

VI. Vi aut metu absolutiones à censuris extorquendo *cap. unico quod met. caus. in 6.*

VII. Per subtractionem direptionemve bonorum Ecclesiasticorum *cap. qui Christi, cap. nulli can. quicunque* 12. *quæst.*2. *cap. conquestus de foro compet.*

VIII. Per occupationem bonorum Clericorum *c. similiter, c. quia iuxta* 16. *q.*1

IX. Revocando donationes Ecclesiæ factas *cap. sunt qui apes, cap. sacrilegium* 17. *num.* 4.

X. Per incendia & rupturas Ecclesiarum *c. Canonici* 11. *quæst.*4. *cap. conquestus de sent. excom.*

XI. Cogendo Clericos absque superiorum venia ut ad curiam suam veniant *c. si quis Episcopus* 23. *quæst.* 8.

XII. Nitendo privilegia Rom. Ecclesiæ violare *c. omnes dist.*22.

XIII. Per injectionem manus Laicæ in personam clericalem *c. si quis suadente* 17. *quæst.*4. qua de re latè Navar. in Manuali *cap.*27. & Covarruvias *in cap. alma mater, de sent. excom. in 6.*

XIV. Per directam aut indirectam viam qua Clerici arceantur à conversatione secularium aut ab iis quę necessaria illis sunt privantur *c. fin. de immun. Eccl. in 6*

XV. Indicendo Ecclesiasticis personis collectas tallas vel alia pedagia *cap. non minus, cap. adversus de immunit. Eccles. cap.*1. *eod. in 6. cap. quanquam de cens. in 6. Lupi de libert. Eccles. part.*1. *quæst.*1. *& seqq.*

XVI. Impediendo ne litteræ Apostolicæ in eorum territorio sine eorum licentia publicentur aut executioni demandentur, *cap. quoniam de immunit. Eccles. in 6.*

XVII. Impediendo decimarum solutionem vel etiam eas occupando *can. decimas* 16. *quæst.* 7.

XVIII. Directè vel indirectè compellendo Ecclesiasticos ut sua beneficia resignent, *Clem. multorum de pœnis.*

XIX. Electiones Ecclesiasticas turbando aut illarum libertatem quandocunque inquietando directè vel indirectè ideo injuriam Laico inferendo, *cap sciant cuncti ubi gloss. de elect. in 6.*

XX. Laici qui beneficia Ecclesiastica conferre præsumunt, *cap. si qui deinceps cap. quoniam* 17. *quæst.* 7.

XXI. Multis in casibus relatis in Bulla Cœnæ Domini qua de re videri poterunt quotquot hanc bullam commentariis suis enuclearunt, *Sayrus, Navarr. ubi supra Toletus in summa. Vgolin. d. loco.*

XXII. Condendo statuta quibus non modo impeditur aut retardatur executio literarum Apostolicarum dandoque ad hoc consilium directè vel indirectè *Petrus Matthei in* 6. *decretalium Tit. de rescriptis cap.* 2. *vbi describitur bulla Leonis X. edita anno* 1518. Sed etsi aliqno respectu tendant in preiudicium libertatis Ecclesiasticæ, *cap. nouerint cap. graue de sent. excom. late Iacob Anton. Martha de Iurisd. inter Ecclesiast. & secularem exercenda par.* 4. *casu* 1 *& seqq Nau. in Manu. c.* 27. *num.* 119. *vbi vide qualiter quis excusari possit, late etiam Gregor. Sayr. in Thesauro Theolog. moralis tom.* 1. *lib* 3. *cap.* 19. *num* 2. *&* 9. *Barthol. Vgolin. de censuris pontifici reseruatis vers. nec non fol* 377. *& seqq.* vt puta si clerici timidiores aliunde reddi possint laici vero audatiores, *Rochus de Curt. de consuet. num.* 455. *late Barth. Auth. Cassa de sacros. Eccles.* eiusmodi enim consuetudines & statuta ipso iure non subsistunt conditoresque vt & alij libertatis Ecclesiast. temeratores in censuram excommunicationis pontifici reseruatam incurrunt, *Nauar. Vgolin. & DD. iam citati, Rochus de consuet. num.* 353. *Euerard. cos.* 158. *in fine.*

Quod ampliatur etiamsi violatores libertatis huius essent Ecclesiastici qualicunque præfulgentes dignitate. Nam & ipso iure plus impingunt quo magis Ecclesiam quam fouere deberent violant, *arg. cap. fin. de post. Marian. Soc. cap. nouerint, de sent. excomm. num.* 7. *Vgolin d. loco* §. 3. *fol* 382.

Ampliatur 2. etiamsi Ecclesiasticæ personæ aduersus quarum libertatem aliquid committitur excommunicatæ essent, *Barth. Vgolinus de censuris cap.* 13. §. 15. *num.* 7. *cum seqq. tabul.* 1. quod & in exemptionibus ostendi alio in meo tractatu.

Ampliatur 3. vt excommunicentur etiam notarij & alij quicumque auxilium vel fauorem præstantes, *cap. nouerit. de sent. excom.*

Ampliatur 4 vt etiam excommunicentur iudices qui secundum ea iudicauerint, *d. cap nouerint.*

Ampliatur 5. vt etiam ij omnes comprehendantur qui statutis talibus vtuntur, *d. cap. nouerit. Vgolin. de. Censuris par* 2. *vers. nec non* §. *fol.* 389. *col* 2.

Ab hac porro regula violationis Ecclesiasticæ libertatis eximo in primis Pontificem Roman. is enim exlex est suaque constitutione ligari non potest, *Vgolin. d. loco de censuris Pontifici reseruatis part.* 2. *vers. nec non* §. 4 *fol.* 385 *Soc. d. cap. nouerint. num.* 7. *Abb. cap. vniuersitatis in fin. de sent. excom.*

Eximo 2. eos omnes qui accedente licentia & consensu summi Pontificis quid committunt, quod libertati Ecclesiasticæ repugnat, Dubium enim non est quin Pon-

Pontifex legem quam tulit relaxare ac ab ejus pœna possit alios eximere, *Vgolin. d. loco, fol. 386. col.* 1.

Vnde pullulat quæstio num Pontifex eximere possit quempiam à pœna injicientis manus violentas in Clericum. Quam ne cancellos nostros egrediar, prætereo, videri poterit distinctio Abbatis Hostiensis Socini *cap. pervenit num. 393. de sent. excom. Vgolin. d. loco fol. 386. col.* 1.

Eximo 3. statuentes quamdiu statutum non est promulgatum. Tum quod ante promulgationem non ligat, *§. in istis, §. leges instituuntur, dist.* 4. Tum quod bullæ in violatores Ecclesiasticæ libertatis insit clausula FECERINT ORDINAVERINT ET PVBLICAVERINT copula enim. Et, requirit concursum copulatorum, *l. si heredi plures, ff. de cond. instit.* estque in pœnis benigna interpretatio facienda, *cap. odia, cap. in pœnis de Reg. Iur. in 6. & l. interpretatione ff. eod.* ideoque qui quid in libertatem hanc facere cœperunt, sed non perfecerunt in censuram incidisse dici non debent quia verbum illud fecerint rem perfectam designat, *l. 3. §. hac verba ff. de neg. gest. fel d. cap. noverint, n. 4. vers. item adde.*

Eximo 4. ignorantia probabili aliquid contra hanc libertatem committentes, *cap. fin. de const. in 6. cap. Apostolicæ de Cler. excom. ministr. Mar. d cap. noverit n.* 16. *Iacob. de grassis lib. 4. decisionum casuum conscient in exposit. Bullæ Cœnæ Domini, n.* 122. Qualis autem censeri debeat talis ignorantia & qualiter differat à crassa supina & affectata, distinctè docet Greg. Sayr. *in Thesaur. Theol. mor. tom.* 1.

Eximo 5. universitatis statuta facientes. Non enim possunt universitates excommunicationis censuram incurrere, *cap. Romana, §. universitatem de sent. excomm. in 6.*

Eximo 6. eos actus qui per se & sua natura Ecclesiasticæ libertati non repugnant sed per accidens, *Caietanus in summa verb excomm. cap. 31. vers. sexto, nota Navar. d. cap. 27. num.* 120. *vers. nota, Abb. cap. fin. in fin. de reb. Eccles. non alien. Iacob à grassis d. loco, num.* 121. *Vgolin. ubi supra, fol. 388. col* 2.

Quid autem de statutis quæ simul contra consanguineos Clericorum & quæ non principaliter sed secundario adversantur vide fusè Rochum de Curte *de consuet. numer. 456. & 459. Barthol. & DD. authent. cassa, C. de Episcop. & Clericis.* Item de statuto, ne collega vocet collegam in jus coram judice Ecclesiastico, quod non sit contra libertatem Ecclesiasticam respondit Navar. *cons. 6. de immunit. Eccles.*

Denique nonnulli eximunt à specie hujus excommunicationis eos qui aliquid committunt adversus privilegia alicujus particularis Ecclesiæ, *DD. in principio huius Scholii citati,* quamvis tamen non eximant ab alia excommunicationis specie, quam ii incurrunt qui S. Sedis ac quarumcumque Ecclesiarum particularium jura quomodolibet directè vel indirectè expressè vel tacitè violant, Caie-

Caietan.d.cap.31.Nauar,in d.cap.27.numer.119.Vgolin.d n.6.D D.in principio citati. Imo opinione aliorum non paucorum Doctorum classicorum ne quidem ab excommunicatione principaliter lata in temeratores Ecclesiasticæ libertatis. *Card.Florent.cap.propendimus de sent.excom. Io. Andr.c.fin.de immunit. Ecclesi. in 6. Rochus de Curte de consuet.num.457.Felin.cap. Eccles.Sanctæ Mariæ de constit.* Iniuria enim vni Ecclesiæ facta omnibus alijs Ecclesijs illata censetur *cap.2. de reb. Eccles.non alien.vbi Abb.cap.2.de foro compet.* & hanc opinionem defendit plenissime Baptista de S.Seuerino. *l. omnes populi col 13.ff.de iustitia & iure.* Itaque si vna Ecclesia ius habeat v.g. decimandi in alia Parochia, præscriptione vel consuetudine acquisitum non poterit isti Ecclesiæ inuitæ tale ius citra violentiam libertatis Ecclesiasticæ auferri, *Moneta de decim.6.cap.8-quæst.1-num 16 & seqq.Vgolin.de censuris Pontifici reseruatis part 2. vers.nec non §.6.col.2. vers. quare si vna Ecclesia.* vt nec iura priuilegiaue harum exemptionum posse citra censurarum incursum violari alio in loco ostendi. Quod & de violatoribus priuilegiorum exemptionumque ordinis S.Augustini constituit Cælestinnus Papa anno 1294. 5. Kal. Decembris & Leo X. anno 1514. vti compertum est ex priuilegijs eiusdem ordinis pridem typis editis. Postremo eximuntur à censura hac; ij qui sine dolo &contemptu contraueniunt, vti alio loco scripsi, *De Iurisd. ord.in exempt.libr.4.nu.75.* Signanter quo ad forum interius non vero exterius. Eo ipso enim est contemptus ex quo iurisdictio & libertas Ecclesiæ violatur, vt proinde à tali censura tutius sit absolutionem postulare, *Card. Sabar. Clem. 1. in princip. quæst. 39. num 22 in fin.de priuilegiis,* Signanter porro si ignorantia non sit inuincibilis sed supinæ & crassæ qua de re late Gregor.Sayrus *lib.1. cap.18.nu. 31. Nauarr.in manual.cap.27 nu.16.*

(8) *Et remouenda scandala.* Scandalum vox est græca, frequens apud canonistas offensionem seu offendiculum significans, à ruina dictum, quod occasio cadenti si quid obstet eunti, *Fel.c.nihil num.2.sub finem de præscript.* 12

Duplex dari solet scandalum: pusillorum & Pharisæorum, illud vitandum est hoc neutiquam, *Nauar.cons.9 num.11.de iis quæ vi metusque.* Porro scandali euitandi causa multa sunt speciali iure introducta teste Felino *c. nihil num. 2. de præscript.* qui refert 33. specialia & Andrea de Barbatia *tractatu de Origine & præstantia cardinalium prima quæst.partis primæ num.37 & 38.* qui etiam eadem in materia quam plurima conglomerat quæ breuitatis gratia Prætereo. Est autem adeo scandalis obuiandum, vt ne quidem Pontifex suas suorumue leges reuocet, si inde scandali occasio oriri possit, vti latè respondit Navarrus *Cons. 2. in fin. Qui filii sint leg.* Generaliterque quod ratione scandali liceat aut non liceat dilucide ostendit Abbas *cap.nisi num.12.& 13.cum apost.de renuntiat. Aurea nouilia Angelus Syluester & alii casuistæ.* Denique peccata eorum qui alijs exemplo præiucere debe- 13 14

deberent alios ad similia committendum inuitant *cap. magnæ post pr. de voto Io. de anania, cap. significauit num. 4. de adulteriis.* De qua materia paulo plenius infra tractabimus *Scholio* 41.

51 (9) *Ponendam concordiam & nutriendam quietem* Summos Pontifices semper studuisse paci & quieti fidelium, testatum reliquit de se *Sixtus* quartus *extrauag. ad vniuersales de treuga & pace.* Ad vniuersalis Ecclesiæ regimen diuina disponente Clementia vocati, inter alia pro commissorum populorum votiua dilectione nil occurrit præstantius quam exorta inter personas Ecclesiasticas principis tenebrarum astutia, discordiarum fomenta pro nostræ sollicitudinis occursu protinus extinguere vt cuiusuis altercationis salubriter euulsis seminibus pacis & tranquillitatis dulcedinem inter creditos nobis populos diuina nobis adsistente gratia imponere & conseruare valeamus.

Itaque Leo decimus in sua hac constitutione vnice satagit & studet paci & tranquillitati subditorum, vt ipse Deus colatur ac veneretur ab omnibus in vnione quiete & pace *tex. cap. 1. de treuga & pace.* Scimus enim & ex euidentia facti colligimus inquit Bonifacius octauus, *extrauag. super Cathedram §. scimus de sepulturis.* quod non nisi in pacis tempore bene colitur pacis autor nec ignoramus quod dissentiones & scandala prauis actibus aditum præparant rancores, & odia suscitant, illicitis moribus ausum præbent. Proinde in Concilio Cartaginensi mandatum est Episcopi vt discordantes clericos vel ratione vel potestate ad concordiam reuocent Retractariosque & inobedientes anathematisent *tex. c.*

16 *discordantes dist.* 90. Quam autem D. Constantinus Imperator fuerit pacis & concordiæ studiosus, satis ostendit eius ad Patres Concilij Niceni Oratio relata à Nicephoro *Eccles. hist. lib. 8. cap. 16.* in hæc verba. Peruelim vos omnes eodem cogitantes & animorum consensu in eadem sententia consistentes videre: Rebus enim malisque adeo quæ quis eloqui possit omnibus longe deterius mihi esse duco quod Ecclesiam Dei seditionibus inter se dissidentem & contrarijs hostiliter sententijs conflictantem cerno. Quandoquidem autem (quod sane factum nollem) quæ à me relata sunt omnibus iam innotuere; quo dolore animum meum perculsum esse putabis quum inuolutis seditionibus esse vos audirem, quod minime omnium à vobis factum oportuit qui Dei ministri & pacis præcones designati estis. Quis iam alijs quieta Consilia sequi persuadebit, quando vos tam hostiliter arma sumitis & inter vos depugnatis? Non enim vesanus fuit sanctus ille Imperator intestinis Ecclesiarum dissidijs hostes Euangelij delectari viriumque incrementa assumere vti bene aduertit Niceph. *d. cap. 16. & lib. 7. c. 43.*

17 (10) *Inter Ecclesiarum Prælatos & eorum subditos.* Proinde Leo decimus hac sua constitione controuersias & dissentiones à pacis emulo satore Zizaniæ *d. extrauag. super Cathedram §. olim de sepulturis* Suscitatas extinguere satagit præcisè

cisisque radicibus dissidiorum vepribus, & litigiorum anfractibus omnino subductis vult vt inter prælatos subditosque pacis tranquillitas vigeat, feruor charitatis exestuet, invalescat concordiæ virtus, animorumque identitas perseueret, *d. extra supra Cathedram in pr.* Talique concordia gaudet altissimus & gloriatur in membris suis, inquit Auicius Papa *cap. Archiepiscopus 9. q. 3.*

(11) *Eo propensius Apostolicæ solicitudinis studium adhibemus.* Nam salutem Reipub. tueri nulli magis conuenit quam Principi, inquit Paulus I.C. *l. nam salutem ff. de officio præfecti vigilum.* Ideoque Summis Ecclesiæ Pontificibus semper fuisse curæ quietem, & pacem Ecclesiæ, eamque vigere non posse nisi discordiarum fomenta extinguantur supra in nouo glossemate ostensum est, Constantinoque Imperatori nihil fuisse antiquius quam dissidiorum fomenta tam inter suos subditos quam Ecclesiasticos componere, eleganter describit Nicephorus *Histor. Eccles. lib. 8. cap. 16.*

18 (12) *Quo dissentionem talium fore dispendiosam.* Proximus enim gradus ad mutationem & euersionem rerum publicarum est discordia subditorum tam inter se, quam Prælatos dissentio. Etenim discordia dicitur à diuersitate cordium, *glo. Clem. 1. de iureiur.* Eaque causa solet esse primarum calamitatum humani generis, *Bald. lib. 1. col. 1. C. de ser. fug. & in l. 1. C. de ca. tollendis.* Vti multis exemplis ostenditur in thesauro politicorum aphorismorum Ioannis à Chokier fratris mei *lib. 6. cap. 1. vers. producantur in primis.* Sed & damnosissima sunt dissidia privata quæ ex litibus forensibusque contentionibus eruuntur, vti latè prosequitur Gonsales de alternatiua mensium §. 7. *num. 11. & seqq.* Et Neuizanus *in syluam nuptiati lib. 6. num. 8.* Contentiones enim illæ forenses analogiam habent & similitudinem cum armorum concertationibus *Gaill. lib. 1. obs. 73. num. 4.* Teste Ouidio ad Pisonem:

Nec eum si bella quierunt,
Occidit & virtus, Iuuat exercere togatæ.
Munera militiæ iuuat & sine sanguinis haustu,
Dulcia legitimo sub iudice bella mouere.

19 Tam litis quam martis euentus per quam dubius est, *l. eo tempore l. quod debetur ff. de peculio.* Teste etiam Virgil.

Ecquis erit certaminis arbiter huius,
Ecquis erit sub quo victoria iudice certet,
Eolus aduenit iudex de lite futurus.

Recte respondit Eolum futurum iudicem quem Poëtæ finxerunt regem esse ventorum quorum flatu & reflatu incertius nihil esse potest. Præterea Ouidius *lib. 1. de arte.*

Mars dubius dubiosaq; lis victiq; resurgunt

Quosq; neges vnquam posse iacere iacent,

Discordiæ & bella depopulautur agros. Virg. Eclog.

Impius hæc tam culta noualia miles habebit?
Barbarus has segetes? en quo discordia ciues
Perduxit miseros, En queis consemimus agris.

At lites & discordiæ forenses patrimonia exugunt *Neuizanus d. loco.* id quod eleganter ostendit Martialis sequenti disticho ad flaccum:

Litigat & podagra diodorus Flacce laborat
Sed nil patrono tribuit hæc chiragra est.

Bella vt & diuturna sunt teste Ouid. *lib. 3. Metha.*

Pendet adhuc belli fortuna diuque
Inter vtrimque volat dubiis victoria pennis.

Ita & discordiæ forenses vti exprimit Martialis.

Lis te bis decimæ numerantem frigora Brumæ
Conterit vna tribus. Gargiliane, foris,
Ah miser. & demens viginti litigat annis
Quisquam? cui vinci Gargiliane licet?

Tam bellorum quam litium causa.

Ius & Iura negant homines & numina fallunt
Nec Iouis imperium nec phlegetonta timent.

Itaque cum vt inquit Ausonius,

Vexet amicitias & fœdera dissociet lis.

Exulent ab orbe Christiano discordiæ omnes quæ non nisi à pacis æmulo, Satore Sizaniæ producuntur. *tex. extrauag. super Cathedram* §. *olim de sepulturis.* Pax præstantissima rerum quas homini natura dedit, inquit quidam. Et nunquam nisi in pacis tempore bene colitur Deus pacis autor. *tex. extrauag. super Cathedram.* Proinde pax semper redimenda considerandumque plerosque caduceam quod aiunt victoriam reportare. Quod & Martialis indicat ad Sextum.

Et iudex petit & petit Patronus
Soluas censeo Sexte creditori.

20 Si quis autem quærat qui fiat vt tot publicæ priuatimque pullulent in Ecclesia Dei dissidia & contentiones? In promptu ex supra laudato Nicephoro. *Eccles. hist. lib. 7. cap. 7.* causæ sunt. Res secundæ & temporum nimia fœlicitas, vnde velut ex ouo hæc & infinita alia mala generantur. Qua de re nonnihil infra *Scholio* 130. 21

(12) *Experimento comprobatum.* Experientiam rerum esse magistram vulgo ferri assolet, *cap. quam sit de elect. in 6.* Hinc est quod Iustinianus Imper. in legibus condendis passim profiteatur se rerum experientia præpellere vti multis iurium

textibus ostendit Bartholomeus Lœpela *tract. de Imperat. militum diligendo §. Scientia quoque res militatis num.9 & 7.Vol.Oce 12.* Multasque experientiæ laudes in virum veluti fascem collegit Ioannes Neuisanus *in sylua Nuptiali libr.3. num.7.* Vt rectè Cicero libr.1.de orat.Dixerit, vsum omnium magistrorum præcepta superare *Solus & artifices qui facit vsus adest:* inquit Ouidius.

(14) *Nec non indulta pariter & priuilegia.* In constitutionibus Pontificum nihil debet esse frustraneum *glo.cap.solitæ verb.tanquam de maior.& obed.Staphil. de literis gratiæ Tit.de vi & potest.clausularum §.Et postremo num.fin.* Adiecit itaque Pontifex copulam inter indulta & priuilegia quia copula. Et, coniungit diuersa præcedentique dispositioni solet aliquid noui adijcere. *l. ea tamen adiectio ff. de leg.3.* Præses Euerhardi in locis legal.loco à natura copulæ. Porro indulta & priuilegia licet plerumq; sint sinonima & significationis promiscuæ, *Anastasius Germonius de indultis §.nec non num.14.* Quippe quod priuilegia sint quasi priuatæ leges priuatis personis concessæ vti alias ostendi *lib. 1. quæst. de Iurisdict. ord. in exempt.* & indulta etiam indulgentiæ aut concessiones priuatæ, *cap.fin.ut lite pend. vbi gloss.verb.indulgentia,cap.dudum de priuileg cap.ex ore.eod. tit. Rom. cons.436. incip.quo ad indultum*, differunt tamen quam plurimum & quidem signanter in eo quod priuilegia iuri communi derogent, sintque ideo iuris odiosi,at vero indulta sunt remotiones obstaculorum iuri communi obsistentium per quæ quia ad ius,communi indultis meditantibus fit reuersio, iuris non sunt odiosi sed fauorabilis. *Hieronimus Gonsales de mensibus & alternatiua Episcoporum glo.30.nu.2.& seqq.* Proinde Pontifex hanc suam constitutionem ita extendit vt tam indulta quæ iuris sunt fauorabilis, quam priuilegia quæ iuris sunt odiosi comprehendat. De indultis plura qui volet, videat Anastasium Germonium qui tractatū de indultis copiosum & doctum scripsit.

22 23 24

(15) *Eisdem subditis in ipsorum prælatorum dispendium.* Vere eiusmodi exemptiones non modo in prælatorum dispendium, sed etiam in Ecclesiæ Christianæ perniciem conuersæ sunt. Laxat enim habenas spes impunitatis ad omnem libertatem, vitæ laxioris *Concil.Trid.sess.24.cap.11. de reform.* Et ideo restringendas esse ostendimus *latè exemptionum lib.1.quæst.4.* Imo vero expedire & è re reipublicæ Christianæ fore si tollerentur vti multis tam iuribus quam sanctorum Patrum rationibus & authoritatibus comprobat & concludit Guilielmus Durandus classicus & Antiquus Autor, *de modo concilii part.1.rubr.4.per tot.* ac etiam D.Bernardus. *De consider. ad Eugenium.*

(16) *Tam per prædecessores nostros.* Prædecessor legem aut constitutionem non potest facere talem & tam firmam quæ à successore reuocari non possit. *cap. fin. de rescript. in 6.* & latè ostendimus in libro exemptionum *part. 4. quæst.2.*

25 (17) *Quam Sedem Apostolicam.* Disiungit Pontifex significationem Sedi Apostolicæ à significatione Romani Pontificis de quo in præcedenti glossemate & quidem rectè. Quia appellatione sedis Apostolicæ comprehenditur legatus à latere, Romani vero Pontificis significatio strictior est *glo. Clem. 2. verbo Sedis Apostolicæ de relig. domib. Marianus Socinus de oblationibus imagini factis libello 19. num. 8. Oce vol. 15. fol. 332.* & ideo hac constitutione reuocantur non tantum antiquæ Pontificum constitutiones huic extrauagant: repugnantes, Sed & quicquid è contra fuit à Cardinalibus legatis à latere constitutum. Porro magna 26 est energia vocis huius Sedes Apostolicæ. Etenim Sedes Apostolica nunquam moritur, *cap si gratiose de rescript. in 6.* & ideo gratia alicui facta à Sede Apostolica nunquam dicitur mori. *d. cap. gratiosæ.* Sed est perpetua vt & appellatio ad S. Sedem interposita, *Rota decis. 364. in antiquis.* Multiplex autem est eius significatio.

Aliquando Sedes dicitur tronus. *cap. ex ore de priuilegijs.* quandoque cathedra 27 *cap post translationem de renunt.* quandoq; tribunal, *cap. fin. de offic. ord. in 6.* aliquando Stallus *cap. peto de renunt.* quandoque dignitas *Auth. vt iudices sine quoque suffrag. §. sic igitur.* quandoque sumitur pro potestate iudicandi, *cap. 11. Romanarum dist. 19.*

28 Non autem tantum Papa dicitur Sedem habere, sed & Imperator, Iudices Doctores. *Ioannes Francisci de offic. & potest. capituli sede vacante prælud. 6.* Præterea Cardinales, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi dicuntur habere sedem vti distinctis iuribus probat D. Ioannes Francisci, *num. 9. & seqq. de præludio 6.* Insuper Abbates & Priores tam religiosorum quam religiosarum dicuntur etiam habere Sedem *cap. si ad solum de regul. in 6.* Idem est quod Pontifex hoc in loco non simpliciter vtitur voce (sedis) sed ei adijcit nomen adiectiuum APOSTOLICÆ, Per Antonomasiam tamen sanctæ seidis appellatio Romanum comprehendit; improbe vero comprehenduntur sedes inferiorum signanter laicorum vnde versus denotans differentiam.

Rex solium, Doctor cathedram, iudexq; tribunal
Possidet; at Sedem præsul pretorque curule.

glo. Clem. dudum verb. Cathedra de sepulturis.

29 t (18) *Ita libenter moderamur.* Pontifex non intendit totaliter hac constitutione exemptiones abrogare, sed aliquibus tantum derogare, verbum enim MODERARI apud Iurisconsultos diminutionem quandam tantum desinnat, *Abb. cap. fin. vbi gloss. verb. Moderantes de verb. signif.* Apud latinæ vero linguæ sectatores MODERARI est cum modo & ratione regere vel rem tractare vt apud Suetonium in Augusto. Nec successum victoriæ moderatius est, id est cum modo cum non rexit & usus non est, Sic apud Plautum, *in proemi.* Ratio per iubet

bet ne quid nimis sed omnia cum moderamine fiant & Cic. de Senect. Noui enim moderationem animi tui & æquitatem. *Meno. hius de arbitr. Iud. lib.* 1. *quæst.* 8. *num.* 54.

30 Multa autem sunt quæ Pontificem ad moderationem harum exemptionum induxerunt. Primum generalis ordinatio vniuersalis Ecclesiæ procedens à Deo, Apostolis, Sanctis patribus & generalibus concilijs. Qua Ecclesiæ & illius, res ac personæ immediate subiectæ sunt locorum ordinarijs. *Guilielmus Durandus de modo Concilii generalis part.* 1. *Rubr.* 4 *num.* 17 *Vol. Oce* 2. *fol.* 90. id enim

31 exposcit Hierarchia Ecclesiæ militantis secundum quam inferiores ab immediatè superioribus gradatim reguntur atque gubernantur, *Durandus vbi supra num.* 19. Itaque cum Episcopi vices gerunt Apostolorum sicut & Pontifex summus vices Petri. *Durandus d. loco num.* 23. & 29. *cap. Ecclesiasticarum dist.* 11. *cap. si quis Episcoporum* 16. *quæst.* 5. Rationi fuit consonum vt Pontifex ijs se conformaret quæ Apostoli & sancti Patres rationi consona putauerunt. *Durandus d. loco num.* 44. Subditos immediate Episcopis subijceret qui eorum potestatem Apostolicam repræsentarent. Signanter etiam inspectis quatuor concilijs Ecclesiæ Niceno Constantinopolitano Ephesi. & Calcedonens. quatuor enim ea concilia cuius sint momenti tradit prædictus quem laudaui Autor. *Durand. d. loco num.* 44. *& eod. tract. Rubr.* 3. *num.* 9.

32 Secundo quia per exemptiones impeditur correctio delictorum spectans ad Episcopos, *cap. irreparabilis de offic. ord. & cap. scitote* 16. *quæst.* 3. *Durand. vbi supra num.* 58.

Tertio diœcesinus medicus est, Ecclesiæ ei commissæ ad quem spectat abscindere membra quæ fomentorum non sentiunt medicinam, *cap. quia aliquam dist.* 82. *cap. in canonibus* 16. *quæst.* 1. Porro hæc correctio & disciplina quæ vitiorum est vltrix exemptionum priuilegijs non mediocriter impeditur vti tradit D. Augustinus contra Pelagianum 23. *quæst.* 5. *cap. ad fidem, Durand. vbi supra n.* 61.

Quarto quia exemptiones præstant impunitatem delictorum, cum enim exempti remoti sint à Papa cui subsunt, tanta locorum distantia cum spe impunitatis præbet incentiuum delinquendi de quo infra *Scholio* 35. *Durand. d. loco n.* 54. *cap. vt famæ de sent. excom. cap. iniusta* 24. *quæst.* 4. *tex. cap. est iniusta* 23. *quæst.* 4. *in fin. Concil. Trid. sess.* 24. *cap.* 11. *de Refor. vide supra schol.* 15.

Quinto, quia exemptiones derogant iuri ordinariorum vti late dictum est, *tractat. de exemptionibus lib.* 1 *quæst.* 3. hac autem moderatione reuersio fit ad ius commune *d. quæst.* 3. Cui, prout nec iuri ordinariorum Papa qua nimium fieri potest præiudicare velle præsumitur, *cap. licet de offic. deleg.*

Sexto, exemptiones tollunt magna ex parte bona opera, *cap. fratrem dist.* 86. *c. existimant* 9. *quæst.* 3. Subiectio autem ea redintegrat, cum contrariorum con-

traria sit ratio. *Præses loco à contrariis. Durandus vbi supra numer. 68.*

Septimo, Pontifex animaduertit eiusmodi exemptiones damnosas & Ecclesiæ præiudiciales. *Durand. d. loco nu. 69. & seqq.* Priuilegia autem quæ fiunt damnosa reuocari posse scripsimus alio in loco *de exemptionibus lib. 3. quæst. 29.* nihilque mirum si pro varietate temporum statuta & priuilegia immutentur, *Durandus vbi supra num. 16.* Omnia enim sunt ex causa, ex loco, ex tempore, ex persona libranda atque perpendenda, *c. sed notandum cum c. seqq dist. 24.*

Octauo exemptiones inducunt ad arrogantiam vti latè ostendit Guilielmus Durand. *vbi supra num. 71.* Cum, enim sancta sedes habeat eos pro eximijs & sanctæ sedis filijs prædilectis vti alibi dictum est *De exempt. lib. 1. quæst. 1.* multa sibi arrogant quæ intentioni Pontificis qui eos eximit aduersantur. Quemadmodum D. Bernardus ad Eugenium grauiter conqueritur. *Durand. d. n. 71.*

Nono, Exemptiones sunt causa multorum scandalorum & ideo moderandæ per Pontificem *late Durand. supra num. 72. & seq.* Quia vniuersalis Ecclesiæ status, gradus, honor, virtus, potestas ex eis labefactatur. Insuper neque aliqua ex eis vtilitas vniuersali Ecclesiæ accedit, quin vero potius populo & statui religionis efficiunt discordias, scissuras, schismata, mala scandala, onera, dispendia, generant & producunt. Vt proinde Pontifex moderationem ad æquilibrium rationis hac sua constitutione inducendam, pro totius Ecclesiæ bono in animum suum induxerit. *Gulielm. Durandus latè vbi supra num. 74. & 75.* Nam & D. Gregorio teste in Epistolis: Si sua vnicuique Episcopo iurisdictio non seruetur quid aliud agitur nisi vt per nos per quos Ecclesiasticus ordo custodiri debet confundatur. *cap peruenit* 11. *quæst.* 1.

Ad extremum præterire non possum quæ eleganter hac in materia Renatus Choppinus Galliæ non infimi nominis Iurisconsultus scriptum reliquit in hæc verba. *De iure cœnobiorum lib* 1. *tit. 2. num. 84. & seq.* Equidem Petrus Capellanus, in Chronicum Damasi Papæ commentario edito quædam notauit mala incommodaque Ecclesiasticarum exemptionum. Ait enim beatum sibi videri Monachum si repræhensore careat, cum nil sit infœlicius fœlicitate peccantium qua pœnalis nutritur iniquitas & mala voluntas velut interior hostis roboratur. Ex D. Augustini verbis de puero centurionis *can. paratus caus. 23 quæst.* 1. Subsimilia his intonat Carnutum præsul Vuo, aduersus Latiniacensem Abbatem & cœnobitas minus dicto audientes Parisien. Antistiti inumbrata specie libertatis cuiusdam ac immunitatis. Epist. 58. Probabile est ab hæc præcipiti sacrorum sodalium exemptione à diœcesano Magistratu dissolui concordiam, Clericorum reuerentiam maioribus dilectionem iunioribus vicissim impendendam euerti, Hierarchiæ necessarium ordinem perturbari: imo nec amicum esse Benedicti Abbæ vel eius regulæ qui cœnobium lege soluat Episcopalis ordinariæ potestatis. *cap. 62. & 64.*

& 64. ipsius Regulæ. Ex quo Cistercienſis Cœnobiarcha Normæ ſuæ ſtudioſum vti deſeruatorem ſe proderet, hanc Monaſtici obſequij formulam porrexit Diœceſano ſacrorum Pontifici; Tibi Domine Epiſcope, &c. *cap. Ne DEI timorem deſymon.* Atque adeo Cisterciensem in familiam relatus cum eſſet D. Bernardus nil mirum ſi cœnobiticas exemptiones inſectetur Lib. 3. De conſideratione ad Eugenium 3. talia effatus. *Murmur loquor & querimoniam Eccleſiarum Truncari ſe clamitant ac demembrari, vel nullæ vel paucæ admodum ſunt quæ plagam iſtā aut non doleant aut non timeant. Quæris quam? ſubtrahantur Abbates Epiſcopis Epiſcopi Archiepiſcopis Archiepiſcopi Patriarchis ſiue primatibus &c. Nolo prætendas mihi fructum mancipationis iſtius. Nullus eſt enim, niſi quod inde Epiſcopi inſolentiores Monachi etiam diſſolutiores fiunt. Quid quod & pauperiores? Inſpice diligentius talium vbique libertorum & facultates & vitas ſi non pudenda admodum & tenuitas in his & in illis ſæcularitas inuenitur Matris noxiæ libertatis gemina ſoboles hæc &c. ſi dicat Epiſcopus nolo eſſe ſub Archiepiſcopo: aut Abbas nolo obedire Epiſcopo hoc de cœlo non eſt niſi forte tu angelorum quempiam dicentem audiſti. Nolo ſub Archangelis eſſe; aut ex alio quolibet inferiorum ordinum aliquem non ferrentē ſubeſſe cuiquā niſi Deo;* hucuſque Bernardus qui rurſum in epiſt. 42. ad Senonenſem Archiepiſcopum. „Miror in: fit quoſdam in noſtro ordine Monaſteriorum Abbates hanc „humilitatis regulam odioſa contentione infringere: & ſub humili (quod peius „eſt) habitu & tonſura tam ſuperbè ſapere, vt cum ne vnum quidem verbulum „de ſuis imperiis ſubditos prætergredi patiantur, ipſi proprijs obedire contemnant Epiſcopis. Spoliant Eccleſias vt emancipentur: redimunt ſe ne obediant &c. Nonnulla tamen Bernardi ipſius elogio, cœnobia per varios Epiſcopatus municipatim Apoſtolico ſolio pure addicta ſunt peculiari fundationis ſuæ lege. Aliud enim eſt, quod largitur deuotio, aliud quod molitur ambitio impatiens ſubiectionis lib. 3. ſupradicto. Qua itidem ratione Petrus venerabilis Eccleſiæ ſuæ Cluniacenſis immunitatem mordicus tuetur Epiſt. 28. lib. 3. ad Ciſtercienſes illam velut inobedientiam ſuis obiectantes. *Ab ipſis*, inquit, *fundatoribus qui eam Eccleſiam in proprio alodio conſtruxerunt ſoli Rom. Pontif. ſubiecta fuit non autem alteri Epiſcopo prius eam poſſidenti ablata.* Cæteroquin iuſta videtur Petri Pleſenſis querela inofficioſæ exemptionis cœnobij Auguſtiniani in Britannia inſola: quod antea cœnobium ſuberat Archiepiſcopo Cantuarienſi: ille enim epiſt. 68. ad Alexandrum 3. Papam. *Aduerſus primates*, ait. *& Epiſcopos intumeſcunt Abbates, nec eſt qui maioribus ſuis reuerentiam exhibeat & honorem, euacuatum eſt obedientiæ iugum in qua erat vnica ſpes ſalutis & præuaricationis antiquæ remedium. Deteſtantur Abbates habere ſuorum exceſſuum correctionem vagam impunitatis licentiam amplectuntur, clauſtraliſque militiæ iugum relaxatur in omnem deſiderij libertatem. Niſi huic malo maturius remediū adhibeatur, verendum eſt ne ſicut*

Abbates ab Epiſcopis ita Epiſcopi ab Archiepiſcopis eximantur, & quæ eſt hæc forma iuſtitia aut potius iuris deformitas prohibere ne diſcipuli magiſtro conſentiant, ne filij obediant patri, ne milites ſequantur principem, ne ſerui domino ſint ſubiecti? Quid eſt eximere ab Epiſcoporum iuriſdictione Abbate niſi contumaciam ac rebellionem præcipere & armare filios in parentes, videant quæſo iſta & iudicent qui iudicant orbem terræ: ne inde videantur emanare iniuriæ vnde iura ſumuntur.

Eodem prope modum relabitur Philo: Hebræi nota ſententia ex libro de creatione Principis, quapropter Franciſcus Senatus olim Ambianorũ Præſulem audijt interdicto experiuntem in Corbienſes cœnobitas: qui Romanæ exemptionis obtentu ſibi exterum accerſierat familiaribuſque ſuis Antiſtitem ſacros ordines impoſiturum Decreto Pariſienſi ann. 1393 quod Ioh. Gallus percenſuit *quæſt. 306. iuxta cap. veniens de præſcript. cap. per exemptionem, cap. Abbates de priuil. apud Bonifacium* 8.

Haud tamen deeſt honeſta quædam ac probabilis Monaſticæ immunitatis cauſa, vocationiſque fori Epiſcopalis ab degenere & corrupto vitæ ſtatu multorum Epiſcoporum. Quem Petrus Cluniacenſ Abbas minimè diſſimulans hæc idcirco ſubiungit (Epiſt. 28. lib. 3.) *Olim in cathedralibus & collegiatis Eccleſiis fuere Monachi ſiue canonici regulares in communi viuentes; atque vno refectorio vnoque clauſtro contenti. E quibus aſſumpti Epiſcopi monaſtica inſtituta callebant, & ideo viſitandis ſuæ diœceſi, monaſteriis Monachorumque exceſſibus ponderandis ac corrigendis, necnon quæ ad ſanctæ obſeruationis augmentum conducunt ſanciendis idonei eſſe poterant. Hodie vero cum ſint fere omnes ſeculares à regulari vita prorſus alieni qua fronte Monaſteria viſitare ac de rebus quas neſciunt diffinire debeant non video ſcilicet docebunt quod non didicerint: milites erunt priuſquam tyrones, magiſtri antequam diſcipuli.* Reclamante ſacro canone ordinatos *diſtinct. 69. can. miſerũ diſtinc. 61. can. ſi clericatus cauſ. 16 quæſt.* 1. Proinde B. Gregorius ad Brunechilden Francorum Auguſtam Epiſtola 5. *Qualis* infit *Magiſter erit qui diſcipulus non fuit? Aut quemadmodum ducatum gregi dominico præbebit qui diſciplinæ Paſtoris ſubditus ante non fuit?* Addiſcant ergo regulas Legeſque Monachorum Epiſcopi ſi earum violatarum reos pro officio caſtigare plectereque voluerint. Nec abs re curia ampliſſima Religioſos homines criminis arceſſitos reiecit ad ſuum monaſticæque familiæ præſidem, peculiarem diœceſano iudice poſthabito: ſalua duntaxat Regiæ nationis eximiæ ſcelerum animaduerſione penes ciuilem Magiſtratum Præclaro Areſto 10 Kalend. Martias ann. 1449. pro Frat. Reginaldo Borreo ſacrorum Militum ſyndico Rhodi Inſulæ Carpathij maris, & Frat. Antonio de Choucourt Rhodio equite maleficij reo vincto cui proxime accedit, conſultum alterum 7. Kalend. ſextiles ann. 1451. Secundum Frat. Oliuerium Blanchardum Ciſtercienſis Sodalitij procuratorem; qui ad domeſticum collegij ſui iudicium

remiſ-

remisſionem poſtularat queſtionis criminum Frat. Georgio Burgeſio motæ conſona his curiæ conſulta voluere eſt noſtro l.2. Eccleſiaſt. Polit. foren. quin & nuper Lugdunenſi in conceſſu ſenatorio iudicatum eſt. 5. idus Septembris anni 1596. pro libertate immunitateque fori ordinarij. Qua ſuffulti Auerniæ canonici Claremontani; ſenatum ex abuſu prouocarant ab Archiepiſcopo Bituricenſi. Quippe quum ipſi Apoſtolico pure imperio ſubijcerentur; vt alibi edocuimus imo ordinarij etiam diœceſum Præſules ipſi ſua poteſtate manuque immiſerunt cœnobia nonnulla: quorum Alumnis illucentem indies virtutem ſanctitatemque vitæ admirabantur. Nam Audebertus Pariſeorum Antiſtes perpetua fori ſui immunitate donauit Faſcatenſe Monaſterium: quod D. Babolenus Abbas pietate conſpicuus moderabatur. Cuiuſmodi forenſis exemptionis ius ſingulare probauit Clodoueus.2. Rex 6. Idibus Maijs an. 650. ex communi quatuor Archipræſulum ſententia ac ſeptem Epiſcoporum, qui ad Gallicam ſynodum acciti conuenerant. Inde & carnutum Pontifex ſuo foſſatenſis ſcripſit VValterio cœnobiarchæ de iuſta ſua ac legitima Monachis dicundi iuris prærogatiua. in epiſt. 104. Sic Landericus Pariſien. Epiſcopus, lege ſoluit Diœceſani Imperij ſui Dionyſianum Monaſterium, inſtigante Principe Armoyni lib. 4. de geſt. Francor. c. 41. Pereque B. Niuardus Rhemorū Archiepiſcopus cœnobio D. Baſilij irrogauit vocationem iuridicæ poteſtatis Rhemenſium Præſulum Childeberto Galliarum Rege vt Floboardus Rhemorum canonicus litteris prodidit l. 2. ſacræ Rhemen. Hiſtoriæ c. 7.

Et quidem hæc ſunt quæ Renatus Choppinus Iuriſconſultus Andeganenſis in ſupremo Pariſiorum ſenatu Aduocatus adfert in ſuo Monaſticon ſeu de iure cœnobiorum tractatu *lib. 1. tit. 2. num. 22. & ſeqq. fol. 84.* quæ ego ob ſtili & dictionis eius elegantiam autorumque quorum verba laudat & recenſet pondus atque cōcinnitatem conceptis verbis hunc in locum redigenda exiſtimaui.

Pro coronide rationum huius agminis, arguere nonnulli ſolent à corpore humano ad Eccleſiæ corpus myſticum *D: Bernardus de conſiderat. ad Eugenium Gaſpar de Peruſio de reſeruat. beneficiorum in princip. num. 6.* Quemadmodum enim monſtrum eſſet humano capiti immediate coniungere remotiora vel inferiora humani corporis membra, vti ſunt manus & pedes, ita & myſtici corporis myſticum monſtrum videtur inferiora Eccleſiæ membra vt ſunt ſimplices clerici ſeculares regulareſve iungere myſtico illius capiti: hoc eſt Pontifici per ereptionem eorum ab Epiſcoporum quibus immediatè ſubſunt iuriſdictione & ſubiectionem immediatam ſummo Pontifici qui Eccleſiæ princeps eſt & caput, E contra autem ſtat pro exemptionibus Autoritas & ratio.

Autoritas conſiſtit in Romano Pontifice Chriſti Vicario Petri ſucceſſore vicem Dei gerente in terris, *ca. quanto vbi gloſſ. eleg. de translat. Epiſcop.* quem Chriſtus

stus honorauit nomine Cephas, id est, caput. *Gaspar de Perusio de reseruat, benefic. in princip. num 5. Andreas de Val. Parisiensis Doctor de suprema Rom. Pontif. potestate.* Cuius encomium atque potestatem D. Bernardus de consideratione ad Eugenium hisce expresit versiculis.

TV PRINCEPS EPISCOPORVM,
HÆRES APOSTOLORVM,
PRIMATV ABEL.
GVBERNATV NOE,
PATRIARCHATV ABRAHAM,
ORDINE MELCHISEDECH,
DIGNITATE AARON,
AVTORITATE MOYSES,
IVDICATV SAMVEL,
POTESTATE PETRVS,
VNCTIONE CHRISTVS.

Autoritati Pontificiæ de qua ortodoxi non dubitant, quandoque accesit regia atque sæcularis quæ in fundationibus Ecclesiarum à S. Sede confirmatis legem exemptionis ab ordinario adiecit, vti de fundatione ordinum Cluniacensis, Cisterciensis, Carthusiensis scribit Petrus Blesensis *in suis epistolis*. Sed & accesit quandoque consensus, quamuis non necessarius ordinariorum, qui vel libere in aliquas exemptiones consenserunt vel cum onere & compensatione alicuius census, vti alio in tractatu ostendit *lib.* 1. *quæst.* 1. *in fin. & quæst.* 3. At vero causæ rationesque harum exemptionum sunt multiplices.

53 Prima fauor S. Sedis cuius interest habere multos sibi immediate subiectos *d. li.* 1. *quæst.* 1. *in fine.*

Secunda Quies & tranquillitas exemptorum qui iugo & multimoda ordinariorum oppressione, *Clem. frequens de excessib. prælat. vbi Card. num.* 1. *cap. vnico de Sindico & tot. tit. decretalium & texti de excessib. prælat.* erepti liberius diuiniusque vacant rerum diuinarum seruitio atque contemplationi, *c. liminosa* 18. *quæst.* 2. In pace enim atque quiete alacrius colitur pacis & quietis autor. *Extrauag. super Cathedram* §. *scimus de sepulturis.*

Tertia præsumptum ordium ordinatiorum ob quod Hostiensis iocando, inquit licet Episcopus dicatur sponsus, Ecclesia vero sponsa periculum tamen non esse ne se mutuo amore spolient. Proindeque sicuti pater certis ex causis cogitur ad emancipationem sui filij, *gloss.* §. *vlt. instit. Quibus mod. ius patria post. soluit. gloss. cap. constitutus verb. emancipauit. De rest. in integ. l. fin ff. si quos à parente fuerit manu missus.* Item Dominus ad manumissionem sui serui. *l. si lenones C. de Episcop. audient.* Denique superiora ad liberandum subditum à sua superioritate, *l.* 2. *C. de offic.*

offic. pro conf. & leg. ita & supra omnem hominum memoriam rationibus prædictis Diui Pontifices multos Ecclesiæ ordines à iurisdictione ordinaria exemerunt eosque sibi primo Ecclesiæ capiti immediate subiecerunt, *Rebuffus Resp.* 142.

Quarta dicitur ad analogia rei naturalis sicuti enim oleribus arboribusque transplantatio prodest Virgilio teste in Georgicis.

> *Nam quæ seminibus iactis se sustulit arbor*
> *Tarda venit seris factura nepotibus umbram*
> *Pomaque degenerant.*

Et caponum vngula à pede exempta capitiq; eius Inserta magis excrescit D. Gregorio teste & experientia quæ rerum est magistra animaduertimus, *cap. 1. de Magistrat.* Ita & exempti inferiori ex agro mystico eradicati supremoque insiti agro magis magisque in palestra spirituali radices agunt & virescunt, veluti sub multis Diuis Pontificibus qui exemptiones concesserunt ex historijs videmus floruisse & etiam nunc florere in omni vitæ sanctimonia quamplurimos ordines de quibus ego alio in loco, *lib. 1. quæst.* 17. Non tamen quin in agro hoc mystico, *Clem. ne in agro, de stat. Monach.* exemptionum prætextu loligo vitiorum non irrepat vt & in agro Virgiliano Georg. lib. 1.

> *Mox & frumentis labor additur & mala culmos,*
> *Esset rubigo segnisq; horreret in aruis*
> *Carduus intereunt segetes subit aspera silua*
> *Lappeq; tribuliq; interq; nitentia culta*
> *Infœlix lolium & steriles dominantur auenæ.*

Iuxta etiam Euangelicam parabolam. Domine nonne bonum semen seminasti in agro tuo. Vnde ergo habet zizania, *Matth. cap.* 13. Sed è multis malis minus eligendum *cap. duo dist.* 13. *l. quoties ff. de reg. iur.*

Deniqne de exemptionum vtilitate ordinariorumque grauamine multa congerunt Aluarus Pelagius. *De planctu Ecclesiæ lib. 2. cap.* 20. Fria. *Tract. de Visitatione part. 1. quæst. 10. num. 2. casu* 54. 57. Oldradus *conf.* 125. Emanuel Rodericus *Reg. quæst. tom. 2. quæst. 63. art. 2.* Clemens V. *Clem. 1. de excessib. prælat.* Quorum autoritate plerique censuernnt, *Hieron. Gonsales de mensib. & alternat. Episcopo gloss. 4. num. 88. Emanuel d. art. 2.* exemptiones esse vtiles & proinde eas (quod hic facit Pontifex) non omnino eradicandas, sed vitia erroresque tantum & abusus qui earundem exemptienum occasionibus in mystico Ecclesiæ agro irrepunt, velut loliginem mysticam sarriendos atque eruncandos. Et in eandem sententiam quoque descendit Ioannes Lomede Aduocatus Parisiensis, *de exemptione canonica quæst.* 5. qui libello typis hoc anno 1621. edito decem harum exemptionum materiam questionibus velut in folle complexus est.

34

35 (19) *Neue vlli detur materia malignandi.* Hic denotat malitijs hominum esse obuiandum *l. in fundo ff. de re vend.* malitijs hominum nunquam est indulgendum *l. ff. 4. de inoff. testa.* nec permittendum vt exempti sua priuilegia trahant ad iniquum compendium *l. fin. C. de vsucap. pro emptore*, quod tamen plerumque faciunt vti prolixe ostendit Guilielmus Durandus *tract. de modo concilii generalis part. 1. rubr. 4.*

37 (20) *Et personæ Ecclesiasticæ à bono obedientiæ.* Episcopo in subditos competit duplex lex, vna iurisdictionis alia diœcesana vti scripsi in tractatu exemptionum *lib. 1. quæst. 15. per tot.* Obedientia de qua hic est sermo adscribitur legi iurisdictionis, *cap. Conquerente de offic. ord.* Debetque obedientia habere nouem conditiones quas Card. de turrecrementa & Archid. explicant *in cap. sciendum 8. quæst. 1.* Consistit autem obedientia potissimum in tribus: Primo in exhibitione reuerentiæ. Secundo in mandatorum susceptione. Tertio in iudicio subeundo. *Hen. Bollenus tract. de Sinodo Episcopi part. 3. n. 51.* Porro obedientia quæ consistit in reuerentia differt ab honorificentia quia Reuerentia propriè est honor exhibitus sine verbis, honorificentja vero honor exhibitus verbis, *Sabarella c. de his de maioritate & obed. vbi etiam Abb. notab. 4.* Exempti debent Episcopo Reuerentiam non vero honorificentiam, *Bald. l. fin. C. de bon. libert. Rom. sing. 480. Henric. Bollenus vti supra num. 53.* & ita intelligendum quod in tractatu exemptionum scripsi *lib. 4. quæst. 34.* Ad hæc obedientia quæ in mandatorum susceptione consistit, propriè obedientia censenda est, *Abb. d. cap. de his de maior. & obed.* vt & ea quæ in iudicij subitione versatur, debent itaque personæ non exemptæ signanter vero Ecclesiasticæ obedientiam canonicam subiectionem Reuerentiam proprijs eorum Episcopis, penes quos etiam stat institutio, destitutio, correctio, reformatio, causarnm ad forum Ecclesiasticum spectantium iurisdictio, Ecclesiasticarum censurarum promulgatio, Sacramentorum exhibitio, potestasque hæc pastoralis in tria membra potissimum contrahitur. Quædam enim ad Episcopum spectant iure ordinis, vt clericorum ordinatio, virginum benedictio. altarium & Ecclesiæ consecratio. Quædam lege iurisdictionis vt corrigendi, conferendi, excommunicandi, instituendi. Quædam lege Diœcesana vt ius census & Cathedraticum, exigendi decimas, percipiendi ius hospitij indicendi. Quæ omnia Paulus Lancelottus *Instit. canon. lib. 2. de immunit. Eccles.* glossematibus docte illustrauit & nos in tractatu exemptionum in specie etiam exposuimus *lib. 1. quæst. 15.* Denique de bono & virtute obedientiæ & quod ab ea pendeat neruus Ecclesiasticæ disciplinæ latè ostendit tam ex iure quam sanctis patribus Guilielmus Durandus Speculator *tract. de modo generalis consilii celebrādi part. 1. rubr. 4. num. 48.* addens & concludens *à num. 15. vsque 75.* per exemptiones obedientiam tolli crimina impunita manere ordinemque vniuersalis-

Eccle-

Ecclesiæ conturbari quæ quidem omnia congruunt Concil. Trident. *Sessione 24. cap. 11. de refor.*

(21) *Nec non diuini perseuerantia seruitii nullatenus retrahatur.* Exemptione ortas & concessas esse vt exempti à iugo ordinarij liberati quietius intentiusque diuino vacare possint officio à quo frequenter ordinariorum maleuolentia retrahebantur ostensum est exemptionum *lib. 1. quæst. 1.* Pontifex itaque cui quies & tranquillitas subditorum curæ est non plane tollere vult exemptiones ne subditi à diuino seruitio retrahantur. Sed quadam tenus tantum vt ordinarijs qualis qualis obedientia subditisque etiam libertas conseruetur.

---

§. SECVNDVS.

SVMMARIVM.

1. *Pontifex scire dicitur quod ab aliis audiuit.*
2. *Patriarchæ qui dicantur.*
3. *Apud gentiles quadripartitus ordo flaminum vt & in hierarchia Ecclesiæ quatuor primates.*
4. *Patriarchæ an visitent.*
5. *Patriarchæ an iurisdictionem habeant in subditos suorum suffraganeorum.*
6. *Quid item metropolitanus.*
7. *Qualis sit iurisdictio metropolitani in subditos sui suffraganei.*
8. *Cathedræ ethimon.*
9. *Collegiatæ Ecclesiæ quæ dicantur.*
10. *Appellationes personarum an collegia comprehendantur*
11. *Collegia an habeant iurisdictiones in singulos de collegio.*
12. *Clerici sunt duplices speciei.*
13. *Clericorum appellatione monachi non comprehenduntur.*
14. *Regulares subiacent punitioni suorum prælatorum.*
15. *Verbum præsumpserit qualiter intelligendum.*
16. *Qualis debeat esse correctio.*
17. *Spes veniæ incentiuum peccati.*
18. *Delinquentes spe immunitatis an exemptione gaudeat.*

(21) SANE (22) nuper ad nostrum relatio fidedigna peruenit auditum (23) quod Canonici Patriarchalium (24) Metropolitanarúm (25.) Cathedralium (26) & collegiatarum Ecclesiarum (27) & alij clerici seculares (28) plura præsumunt (29) quæ ipsis infamiam non paruam pariunt (30) & alijs inferunt læsionem (31) prætextu exemptionis & libertatis à Sancta Sede obtentæ (32) Ordina-

dinariorum correctiones (33) & ordinationes subterfugiunt (34) ac eorum forum siue iudicium declinant (35) nonnulli etiam impunitatem suorum excessuum per priuilegia exemptionis obtinere sperantes excessus ipsos committere non verentur (36) quos nisi per exemptionem qua gaudent crederent se defendi nullatenus fuissent commissuri.

SCHOLIVM.

(21) SANE. dictio hæc est adsertiua frequenter in Constitutionibus Pontificum 1 vsurpata, vti videre est in plerisque extrauagantibus Ioannis 22. & infinitis prope iuris canonici textibus.

(22) *Ad nostrum relatio fide digna peruenit auditum.* Pontifex certam habere dici potest scientiam seu scire quod ab alijs audiuit. *l. ieem veniunt §. petitam ff. de petit hæred. l. quidam §. ex quo ff. de administ. tut. gloss. in extrauag. Ioan. 22. incip. si fratrum verb. notitiam ne sede vacante.*

(23) *Quod canonici Patriarchalium.* Patriarcha inquit Beatus Isodorus *l. 7.* 2 *Ethymol. cap. 12. relatus in cap. cleros §. ordo vers. patriarcha dist. 21.* Græca lingua summus patrum inrerpretatur quia primum post Apostolicum tenet locum & ideo quia summo honore fungitur, tali nomine censetur sicut Romanus Anthiochenus Alexandrinus Hierosolimitanus, ita ille. Inuenta porro est & constituta Patriarchatus dignitas iure positiuo teste Ioanne de Selua. *tract. de benefi. cio part. 1. quæst. 4. num. 27.* Suffectaque est Beato Petro vti refert D. Hugo *tract. de officio quatuor prælatorum par. 4. rubr. Quales officiales imperator ante conuersio-* 3 *nem habuit Vol. Oce 14 fol. 195.* in locum primatis seu primi flaminis. Erat enim apud gentiles quadripartitus ordo personarum penes quos stabat religionis administratio, Primates seu primi flamines quibus surrogati sunt Patriarchæ, Archiflamines in quorum locum Archiepiscopi, flamines in quorum etiam locum sunt Episcopi & Parochi in quorum locum sunt Pastores hodierni. Quod autem fuerit permagna Patriarchatus dignitas testatur Ioannes Franciscus de Pau. Rotæ olim auditor. *Tract. de visitatione part. 1. quæst. 2. numer. 9. & seqq. Oce. vol.* 4 14. In hæc verba: An Patriarcha possit visitare? responde, quod sic, quia supremum post Papam in subditos eorum super omnes alios ordinarios habet principatum, *cap. antiqua de priuileg. cap. exigit. cap. filius de censib. in 6.* Sunt enim primi post Papam in Ecclesia Dei, *cap. omnes sine dist. 22.* præsertim illi quatuor de quibus in d. cap. antiqua. Ex quo infero idem in Patriarcha aquilegiens. & Venetarum olim gradens. Cum & ipsi inter prælatos Italiæ obtineant principatum.

Infero

Infero in omnibus etiam alijs primatibus, sunt enim etiam adinstar Patriarcharum *d.cap.omnes siue dist.22.* vt sunt Magdeburgensis in Germania & Bituricensis in Francia & scias quod primates & Patriarchæ licet sint diuersa nomina tamen idem significant, *cap.1.dist.99.gloss.cap.vnico de statu regul.in 6. & cap. prouincia dist.99.* Suntque quatuor principates. Alij vero proprie dicuntur primates vt Aquilegiensis, Venetarum surrogatus in locum Gradensis & Toletanus & Bituricensis *9.quæst.3 nullus primas cum c.seqq.& cap. conquestus dist. 63.* & impropria vocantur Patriarchæ hi duo secundum *Spec. de dispens.§.sunt quoque.* Ita ille addit Petrus à Monte in libro quem inscripsit, Monarchiam Conciliorum Patriarchiam præferri Cardinalibus etiam Presbiteris excepto. Cardinale Hostiensi qui Papam coronat & Imperatorem inungit. *Rubr.Ordo adsistentium Concilio num.* 2. *Oce.vol.2.fol.*74.qua de re etiam Nicolaus Boerius de ordine graduum vtriusque fori *part.1. num.13.14 & seqq.vol.Oce.14.fol.*301.

Quærunt nonnulli an Patriarchæ in subditos suorum suffraganeorum manus possint apponere? Respondetur quod non pro vt nec etiam Metropolitanus nisi possint apponere? Respondetur quod non pro vt nec etiam Metropolitanus nisi in casibus notatis per gloss. *in cap.pastoralis de officio ordinarij.* eosque etiam refert & ita concludit dictus Ioannes Franc.de pauidis, *De visitatione part.1.quæst.*10.*n.* 49. *& seqq.* De qua materia etiam late tractat Paulus Lancelottus *Instit. Canonic.lib. 2.de Episcopis.*

5

6

(24) *Metropolitanarum.* Archiepiscopus & Metropolitanus sunt Synonima diciturque Archiepiscopus ab Archos quod est Princeps & Episcopus quod est quasi princeps Episcoporum: Metropolitanus vero dicitur à mensura ciuitatum quibus præest qua de re Albertus Trotius *tract.de perfecto clerico lib.*1.*cap.*13. *num.*5.*vol.Oce 2.fol.*237.*& gloss.cap.cleros dist.21.* Quam autem potestatem habeat Metropolitanus vide apud Ioannem Bertachinium, *tractat.de Episcopo lib.*4. *part.2.quæst.*44.*num.*102.*vol.Oce.2.fol.*165.*DD.cap. pastoralis de Offic. ord. cap. conquestus 9.quæst.4.& vide quæ scripsi de Iurisdict.ord.in exemptos libr.1. quæst.3. num.*10.

7

8

(25) *Cathedralium.* Cathedralis Ecclesia nuncupatur ex eo quod Episcopus in ea Cathedram habeat *cap.1.de maior.& obed.in 6.cap.fin.de supp.negl.prælat.in 6.* hoc est sedem Episcopalem; nomen est græcum compositum exchatos quod est sedes & edra quod est sponda. Est autem sponda latus lecti, spondæ enim sunt tabulæ quæ vtrumque lectum sustinent, *d.cap.fin. verb. sponda.* Et sic cathedræ Ethimologia infert, quasi sedes spondata hoc est vtrimque spondis circumvallata, *gloss.clem. dudum §. super cathedram, de sepulturis.* Sumitur etiam cathedra non modo pro sede Pontificali, *d. clem.dudum §.super cathedram.* sed etiam pro sede Doctoris vnde versiculi.

Rex solium, Doctor Cathedram, Iudexque tribunal

Possidet, ac sedem præsul prætorque curule.

De Cathedra D. Chrysostomus, *cap. Multi Sacerdotes dist-*44. sic loquitur:

" Multi sacerdotes & pauci Sacerdotes. Multi in nomine & pauci in opere videte ergo fratres quomodo sedetis super Cathedram, quia Cathedra non facit Sacerdotem, sed Sacerdos cathedram, non locus sanctificat hominem, sed homo locum sanctificat, Non omnis Sacerdos sanctus, sed omnis sanctus est Sacerdos, Qui bene sederit supra cathedram honorem accipit cathedræ, qui male sederit iniuriam facit cathedræ. Ideoque malus Sacerdos de Sacerdotio suo crimen acquirit non dignitatem, in iudicio enim tuo sedes siquidem bene vixeris & bene docueris populum instruis. Si bene docueris & male vixeris tui solius condemnator eris. Nam bene viuendo & bene docendo populum instruis quomodo viuere debeat. Bene autem docendo & male viuendo Deum instruis quomodo te debeat condemnare.

9 (26) *Collegiatarum Ecclesiarum.* Ecclesia collegiata est, in qua est collegium penes quod regimen & administratio Ecclesiæ spectat. Est enim collegium quoddam corpus fictum repræsentatum per singulos in vnum congregatos. *l. mortuo ff. de fideiussor. Petrus à Braxio in directorio electionum part. 3. cap. 21. num. 6. vol. Oce.* 14. *cap. cum omnes col* 17 *&* 18. *de constit.* Facere autem Pontifex debuit disertis verbis mentionem collegiatarum Ecclesiarum, vt sub hac dispositione collegia seu Ecclesiæ collegiatæ comprehendantur. Quippe quod quandoque appellati-

10 one personarum collegia non comprehenduntur. *Antonius de poetis in clipeo pastorali cap. 3. num. 30. & 31. Rom. cons.* 457. Constitutioque derogans priuilegijs quarumcumque personarum collegia non comprehendit, *Rom. d. cons.* 437. *Anton. de poetis vbi supra.* aliudque esse collegium, aliud singulos de collegio, in tractatu exemptionum satis ostendimus, *lib. 1. quæst. 23.*

11 An autem collegium habeat iurisdictionem in singulos de collegio; Abbas dicit non habere nisi adsit consuetudo, *in cap. cum causa nu. 7. de officio deleg.* qua de re vide quæ scripsi tract. de exempt. *lib. 2. quæst* 47. *& infra in materia conseruatorum quæst. 64. & 66.*

12 (27) *Et alii clerici sæculares.* Clericorum duplex est species. Alij dicuntur seculares, alij regulares, seculares dicuntur qui secularia tractare & possidere possunt Regulares qui non possunt, *Nauarrus de Regularibus comment. 1. num. 6.* Porro enim horum Deus est & ideo nihil quam Deum curare debent, cum Deus sit infinitus omnipotens & omnia implens, *cap. 1. de summa trinit.* Sub-

13 stantiuo autem nomini clericorum, adiectiuum seculares adijcitur ambiguitatis tollendæ causa, licet enim proprie appellatione clericorum Monachi non comprehendantur signanter in materia odiosa. *Bartholomeus Fumus in aurea armilla verb. clericus num. 2. 3. & 4. Ang. in summa verb. clericus Lancelottus instit. Canon. lib.*

lib.2. de pec. cleric. in gloss. Pro materia tamen subiecta possent comprehendi, & ideo quia lex debet esse clara Pontifex ut obscuritates omnes amoueat, secularium clericorum se hic meminisse profitetur. Cum itaque personarum Ecclesiasticarum seu clericorum appellatione non comprehendantur regulares aut Monachi quando de ipsorum præiudicio agitur, *D D. Rubr. & ad cap. 1. ne clerici vel Monachi, arg. cap. statutum de elect. in 6. Boetius Epo. in comment. ad tit. ne clerici vel Monachi, cap. 7 num. 11 fol. 85.*

Dubitari posset cuius correctioni regulares qui ab ordinaria iurisdictione eximuntur sunt subiecti? Respondetur Iurisdictioni suorum prælatorum, *cap. cum ab Ecclesiarum prælatis, de offic. ord. arg. l. fin. C. de iurisdictione om. iud. Nauar. de Regularibus comment. 2. Emanuel. Roderic. quæst Reg. tom. 1. quæst. 17. art. 1.* non vero Episcopi, *Emanuel Roderic. ibidem tom. 2. quæst. 2. art. 6.* idque nisi extra claustra cum populi scandalo deliquerunt, qua de re est Bulla quam infra inserui *Scholio 54.* Itaque si infra claustra degant aut quid committant non sunt conueniendo coram ordinario, *Nauar. de Reg. Com. 2. num. 63. & seqq.* & consequenter pro censu annuo non poterunt coram ordinario conueniri, non enim potest census censeri extra eorum claustra, *Nauarrabi Emanuel d. quæst. 2. art. 18.* poterunt tamen si prælati quibus subijciuntur longius absint, priuilegia enim non conceduntur cum magno tertij incommodo, *Emanuel to. 2. quæst 61. art. 5. in fine,* vt & similiter alio in loco ostendi, *de iurisdict. ord. in exempt, lib. 4 quæst. 50. & 51.* item vt & inquit dicto loco Nauarrus in causis mercedem & miserabilium personarum iuxta Concilij Trid. dispositionem, *Sess. 7. cap. 7. de reform.* 14

Sed an prælatus cognoscet de homicidio extra claustra per regularem commisso, *Emanuel. Roderic. d. tom. 2. quæst. 2. art. 10. & quæst. 34. art. 1.* respondet & probat authoritate Nauarri quod cognoscere poterit, non tamen de atrocioribus si pœna capitalis esset imponenda, *Cons. 6. de foro compet.* qua de re & ego quædam, *lib. 4. quæst 88.* An autem eiusmodi exemptorum prælati torquere possint, & ad triremes condemnare, discutit Nauarrus *De Reg. Com. 3. num. 52.* & Emanuel Roder. *d. tom. 2. quæst. 25.* & ego etiam pluscula alia in loco *lib. 4. q. 111.*

(28) *Plura præsumunt* Verbum hoc præsumpserit, in materia correctiua & prohibitiua qualis est præsens, comminationem inducit vti videre est ex quam plurimis Pontificij Iuris textibus, *Clem. ambitiose in fin. de reb. Eccles. non alienandis,* dolumque & malitiam præsupponit, *Nauarr. de alienis rerum Eccles. num. 16. Card. Clem. 1. quæst 39. de priuil.* vnde fit vt lex puniens præsumentem non puniat bona fide facientem, *Nauarrus de datis & promissis pro iustitia notab. 23. numer. 38.* Vere dicit Pontifex, exemptos sibi multa in suam Ecclesiæque perniciem præsumere, nam & de eos multis in locis exclamat & conqueritur D. Bernardus ad Eugenium idque etiam longe lateque deducit & probat Guilielmus Duran- 15

dus de modo Concilij celebrandi, *part. 1. rubr. 4. à numer. 15. vsque 75. & signanter num. 77.*

(29) *Quæ ipsis infamiam non paruam pariunt.* Spe enim impunitatis crimina perpetrantur quæ delinquentes infamant, *tot. tit. ff. de his qui not. infamia.* idque eo facilius & liberius quo exemptionis prætextu se euasuros existimant: nam vt inquit Claudianus:

Procliuior vsus:
In peiora datur suadetq; licentia luxum
Illecebrisq; effrena fauet: Tunc viuere caste
Asperius cum prompta Venus, Tunc durius ira,
Consulimus cum pœna patet.

(30) *Et aliis inferunt læsionem.* Pythagoræ est symbolum stateram ne transgrediaris, id est, ne quid facias præter ius & æquum, fieri enim nequaquam id potest sine alterius læsione, imo ne quidem sine sui ipsius, cum etiam lucrum malum æquale dispendio censeatur,

(31) *Prætextu exemptionis & libertatis à Sancta Sede obtenta.* Pontifex hoc in casu sentire videtur de exemptionibus concessis à Sancta Sede, non vero de exemptionibus quæ alijs ex causis ortæ sunt, de quibus quædam scripsimus libro exemptionum primo *quæst. 3. num. 5. & seqq.*

(32) *Ordinariorum correctiones.* Casus plusquam centum quibus exempti corrigi coercireque ab ordinario possunt alibi descripsimus *libro 2. de Iurisdict. ordinarii in exemptos quæst. 45.* debet tamen correctio hæc vt æqua sit & iusta fieri animo medendi non sæuiendi, *cap. Odio dist. 86.* & ex charitate non vero ex furore procedere, *cap. fraternitas 12. quæst. cap. corripiantur 24. quæst. 4.* iustitia tamen & iuris rigor est misericordia temperanda, *cap. omnis, cap. disciplina, cap. sunt itaque dist. 45.* Quandoque tamen correctio plus habere debet de asperitate quam benignitate *d. cap. fraternitas, & cap. ecce. 24. quæst. 3. & cap. illud. eod. loco.* & è contra, quandoque etiam plus de mansuetudine quam rigore, *cap. sincera, cap. licet. dist. 45.* Summa præstat cum seueritate diligere quam cum leuitate decipere, *cap. non omnis, cap non osculatur 5. quæst. 5.* Charitas enim ibi esse nequit, sed languor vbi mali mores non corriguntur, *cap. non putes 23. quæst. 5. cap. seqq.* qua de re inferius etiam quædam notauimus *Scholio 42.*

(33) *Et ordinationes subterfugiunt.* Exempti subijciuntur diuersis & quamplurimis ordinationibus ordinarij, quos distinctim alibi retuli, *dicto libr. 2. quæst. 45.*

(34) *Ac eorum forum declinant.* Exempti multis in casibus declinare possunt forum ordinarij vt ostendi tractatu exemptionum *lib. 2. quæst. 6. & sequẽtibus.* Multis etiam in casibus non possunt partim à Concilio Tridentino relatis;

latis, partim à nobis dicta quæstione 45. & passim in discursu istius tractatus.

(35) *Nonnulli etiam impunitatem obtinere sperantes excessus committere non verentur.* Spe enim veniæ peccantes fortius delinquunt quam alij, vnde sacra Scriptura, inquit, maledictus homo qui peccat in spe. Facilitasque veniæ incentiuum tribuit delinquendi, 33 *quæst. 4. cap. est iniusta, & cap. vt clericorum de vita & honest. cler. Paulus Lancell. Instit. canon. libr. 2. de immunit. Eccl. §. hic autem in gloss. verb. sperantes.* 17

(36) *Quos nisi per exemptionem qua gaudent crederent se defendi nullatenus fuissent commissuri*, vtrum delinquens spe impunitatis consequendæ ab exemptione qua gaudet ea iuuari possit? latè discussimus, *lib. 4. de iurisdictione ordin. in exemptos & contra de exemp. à iurisdict. ord. quæst. 71. per tot. signanter num.* 31. resoluimusque gaudere. Quia circumstantia Spei immunitatis non excludit affectantem aut delinquentem à participatione legis dispositionis aut Priuilegij, *Nauarr. de Iubileo & Indulgent. notab. 34. num. 6. tertia quæstio.* Et clerici spe immunitatis delinquentes priuilegio non priuantur, *Nauarr. ibid. & cons. 36. num. 3. de sent. excomm.* Nisi tamen specialiter dispositum sit, quod spe immunitatis delinquens exemptione non gaudeat. *Nauar. d. not. 34. num. 6.* 18

---

§. TERTIVS.

SVMMMARIVM.

1. *Audacia compescenda.*
2. *Committente enorme crimen an exemptionem amittant.*
3. *Quid sit scandalum.*
4. *Scādali vitandi causa multa sunt speciali iure introducta quæ hic recensentur.*
5. *Conniuentia prælatorum reprehensa.*
6. *Prælatus non est de seueritate à subdito arguendus.*
7. *Reipub. interest delicta non esse impunita.*
8. *Culpa est non corrigere.*

(37) HINC Itaque accidit (38) vt propter eorum audaciam qui prætextu exemptionis impunitatem excessuum obtinere confidentes (39) nonnulla multoties committunt enormia (40) per quæ plurimum diffamatur Ecclesia (41) & scandala grauia generantur, (42) potissime autem cum talia per eos ad quos horum spectat correctio- (43) incorrecta remaneant (44) seu illi ad quos spectant illa punire negligunt.

SCHOLIVM.

(37) *Hinc itaque accidit.* Proposuit Pontifex causas ob quas exemptiones tot mala producunt; nunc descendit ad rationes & modos quibus huic malo mederi possit, prius enim est de causa quam de modo inquirendum, *l. ff. de excep. doli.*

1 (38) *Vt propter eorum audaciam.* Legibus & constitutionibus coerceri debet audacia, refrenari appetitus noxius, castigari delinquentium licentia nocendique facilitas *Fortunatus Garcia de vltimo fine vtriusque iuris num. 76.* Rectè Horatius *Odæ 24. lib. 3.* damnauit audaciam his versibus:

O quisquis voles impias
Cædes aut rabiem tollere ciuicam
Si quæris Pater vrbium
Subscribi statuis indomitam audiat
Refrenare audaciam.

Et alius:

Nam deteriores omnes sumus audacia quodcumque inciderit in mentem valet.
Neque id putabit prauum an rectum sit quid petat
Et ideo nunquam non nimia illa audacia
Semper euadit in aliquod magnum malum.

Denique Claudianus.
Procliuior vsus
In pecora datur suadetque audacia luxum
Illecebrisque effrena fauet.

Hinc rectè scripsit D. Isidorus *in cap. facta sunt dist. 4.* Factas esse leges & Principum constitutiones vt earum metu humana coerceretur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia & in ipsis improbis formidato supplicio refrenetur audacia & nocendi facultas. Et alibi *eadem dist. 4 cap. 1.* Causa constitutionis legum est humanam coercere audaciam & nocendi facultatem refrenare. Denique Cicero: *pro sexto Rosc. amer.* Ostendit audaciam omnium malorum fontem existere, in vrbe (inquit) luxuries creatur, ex luxuria existit auaritia necesse est ex auaritia erumpat audacia vnde omnia scelera & maleficia gignuntur.

(39) *Nonnulla multoties committunt enormia,* An enormia crimina committentes exemptionis priuilegium quo ante fouebantur amittant? 2 tractatur alibi meo, *lib. 1. de exempt. quæst. 20 & lib. 4. quæst. 65. num. 5. & seqq.* vbi etiam succinctim ostenditur quæ & qualia crimina censenda sint enormia.

(40) *Per quæplurimum diffamatur Ecclesia.* Ecclesiasticorum crimina producunt

ducunt tria mala, inquit Ioannes de Anania *in cap. significasti, numer. 3. vers. nota tria mala, de adulteriis.* Primò aliorum & signanter laicorum corda scandalisantur. Secundò vituperatur officium & ordo Sacerdotalis. Tertiò præstatur alijs liberior licentia peccandi, iuxta illud quod inquit Dominus in Leuitico ad Moysem, Si Sacerdos qui est vnctus peccauerit, facit peccare populum, *cap. magnæ post penit. vers. præterea, de voto.* Vnde de D. Constantino Imperatore refert Nicephorus. *Histor. Eccles. lib. 8. cap. 16.* Si in Episcopum incideret alienum coniugium violantem, se purpura sua piaculum id obtecturum esse, ne tam fœdum facinus spectatoribus occasionem mali crearet.

(41) *Et scandala grauia generantur.* Scandalum definitur esse dictum vel factum minus rectum præbens occasionem ruinæ, *Felin. cap. nihil num. 2. in fin. de præscript. Nauar. de spoliis clericorum* §. 19. *num* 3. Scandali ratione multa sunt speciali iure constituta. 3 4

1. Ex non culpa fit culpa, *gloss. cap. ex literis, de homicidio.*

2. Euitandi scandali causa toleratur clericus priuandus, *Innoc. cap.* 1. *de clerico Coniugato.*

3. Spoliatus ante omnia non restituitur, *gloss. cap. inprimis* 2. *quæst.* 1. & 4. *quæst.* 1. *cap. in summo, & in cap. ad petitionem, verb. restituendus de accus. Lancel. de attentatis part.* 2. *quæst.* 18. *num.* 5.

4. Non habetur ratio pœne, *l. si quis in tantum C. vnde vi. Fel. cap. nihil. num.* 3. *vers.* 7. *de præscript.*

5. Punitur non puniendus. *Fel. ibidem num.* 8.

6. Ratione scandali Episcopus priuatur Episcopatu dato æquali cambio. *Fel. vbi supra vers.* 10. beneficiatus suo beneficio, *late Marsiliis sing.* 683. *Abbas cap. quæsitum. de rer. permut. Feder. de permut. benef. quæst.* 25.

7. Episcopus dispensare non potest cum clerico deficiente in purgatione, *Fel. vbi supra vers.* 11.

8. Matrimonium etiam inter habiles & idoneos prohibetur, *cap. super eo de cop. spirit.*

9. Prohibetur electio eius qui nihil deliquit, *Abbas cum glo. cap. considerauimus in fin. de elect.*

10. Ratione scandali Papa non dispensat super Matrimonio non legitime contracto, *Rom. cons* 307.

11 Inferior à Papa, potest apponere manum causæ ad Papam deuolutæ, *Abb. & Host. cap. constitutis de app.*

12. Tolerantur inutiles, *Fel. d. cap. nihil vers.* 16. *de præscript.*

13. Debet peti absolutio à voto etiamsi reuera non obliget, *Abb. cap. magnæ de voto.*

14. Co-

14.Cogit contrahi matrimonium. *Abb.cap.cum in tua de sponsal.*

15. Tacens non habetur pro consentiente, *Felin.d.cap.nihil vers.19.*

16.Licet transire ad religionem strictiorem, *Abbas vbi supra vers.21.*

17.Ratione scandali non licet rem meam propriam auctoritate recupare etiam in casu quo à iudice iustitiam non expecto. *Fel.ibidem.vers.22.*

18 Ratione scandali pæna remittitur *Fel.d.cap.nihil vers.28.*

19.Omissio citationis facta timore scandali. tenet, *Felin.vbi supra vers.29.*

20.Potest suspendi executio mandati Apostolici quantumuis pœnalis, *Fel.ibid. vers.30.*

21.Potest formari inquisitio absque fama præcedente, *Fel.ibid.vers. 31.*

22.Potest recedi à forma præscripta à superiore, *Fel.vbi supra vers.32.*

23.Lex iniusta quæ alioquin in foro conscientiæ non obligat tamen ratione scandali potest obligare, *Fel.vbi sup.vers.33.*

24.Ecclesia cum subest scandalum non petit decimas ex terris ex quibus dari non consueuerunt, *Fel.vbi supra vers.33.*

25 Veritas ratione scandali quandoque subticetur, *Fel.de vers.33.post med.*

26.Ratione scandali Papæ non est obediendum, *Barbatia de præstantia Cardi-l.part-1.quæst.1.n.37.vol Oce.14 Hier.Stratus cons.1.n.39.vol.2.*

27.Litem cui quis renunciauit resumere nemo potest. Potest tamen si subsit scandalum, *rex.cap.nihil tum scandalo de præscript.Barbatia d.n 37.*

28.Ratione scandali eligibilis fit ineligibilis, promouibilis impromouibilis, *cap.Cum teneamur de præb.Barbatia vbi supra.*

Lex noua corrigit antiquam nisi subsit scandalum, *Barbatia vbi supra.*

30.Propter scandalum potest religiosus omittere habitum sui ordinis, *ca.Deus qui,de vita & honest.cler.late Antonius Scappo tract.de Birreto Rubeo dandæ.S. R. E.Cardinalibus Responso 4.n.20.scripsi infra Schol.149.*

31.Ratione scandali exemptiones cassari debere late tradit & probat Guilielmus Durandus *de modo & forma Concilij generalis part.1.Rubr. 4. numer. 72. 73,74.Oce.2.*

32.Scandalum operatur vt prouisio impediatur & iam facta reuocetur, *Stratus cons.1.n.64.par.1.*

33.Ratione scandal receditur à communibus Iuris regulis, *Sr.d.cons.nu.37.*

34 Remedium attentatorum cessat ratione scandali. *Lancelottus de attentatis par.2.c.4.limit.13.*

35.De timore scandali credendum esse superiori. *Strat.cons.10.n.10.p.1.*

36.Scandalum iustam dispensandi causam præbet, *Præpositus, cap.licet, num. 8. dist.45 Antonius Scappus de Bireto Rubeo Cardinalium Regularium Resp.6.num.31.* præpollet enim scandalum infamiæ, *præpositus ibid.num 8.*

37. Scandali euitandi causa permittitur monacho effecto canonico vt possit commedere carnes, *Henricus Boic. in cap. qui Dei timorem, num. 10. de statu Monach. Anton. Scappus d. Resp. 9. num. 33.*

38. Ratione scandali veritas iuris positiui temperanda est & relaxanda, *Angel. in summa verb scandalum sub num. 3.*

39. Item excommunicandus non debet, vt euitetur scandalum excommunicari, *gloss. vlt. can. Si quis ordinatus dist. 92. Vincentius Carocius de remediis adversus damnosas executiones except. 6. num. 27.*

40. Similiter scandali causa receditur à pœna, *l. Si quis in tantam C. unde vi, gloss. can. lator. 2. quæst. 7. Vincent. Caroc. d. except. 6. num 28.*

41. Principi non est obediendum quoties vertitur periculum scandali, *D. Thomas 2. 2. quæst. 8. art Carocius d. num. 28.*

42. Mitigandæ etiam sunt pœnæ, *Tiraq de pœnis temperandis causa 46.*

43. Sequestrari possunt possessiones partibus citatis imo etiam non citatis, *Vincent. Caroc. d loco Except. 132. num 18. idem in tract. de Sequestro part. 1. quæst. 6 Bald. l. 1. § quies ff. de officio præfecti vrbis.*

44. Papa non potest super scandalo dispensare, *cap. cum teneamur de præbendis, Nauarr. cap. Sacerdos num. 130. cum seqq. da pœnit. dist.* nec rescribere cũ clausula non obstante scandalo *Navar. ibid. num,* 131. talique rescriptio obediẽdũ non est, *Abbas d. c. cum teneamur, Nauarr. d. loco.* Et quidem hactenus dicta sint de scandalo pusillorum non vero Pharisæorum vti alias distinxi *Scholio 8.* quod semper salva æternæ vitæ jactura vitandum est, *Abbas cap. Nisi num 12. de renunt. Grat. cons. 1. num 39. part. 1.*

(42) *Potissime autem cum talia per eos ad quos horum spectat correctio.* Grauissime offendere prælatos qui subditorum crimina non puniunt, diuersis in locis testatur Diuus Augustin. *can. in quæst. 5. can. nemo dist. 83. can. non putes 23. quæst. 5. can. non omnis, can. non osculatur 5. quæst. 5.* Vnde eos non prælatos esse sed canes impudicos improperat, *d. can. nemo dist. 83.* Et tam insipientes esse dicit, quam eos qui cultrum rapere non audent puero, ne audiant ploratum nec timent, ne vulneratum audiant vel extinctum *d. can. in vitiis,* & ideo Leo Pontifex, *can. inferiorum 86.* testatur inferiorum subditorum culpas ad nullos magis referendas, quam ad præsides negligentesque prælatos ij enim multam inquit sæpe nutriunt pestilentiam, dum austeriorem dissimulant adhibere medicinam, itaque si prælatus in punitione sit Seuerus & excedens, non ea propter debebit à subdito pro excessu in correctione cõmisso veniam postulare inquit valde eleganter D. Augustinus, *can. quando necessitas dist. 86.* neque etiam iniuriarum actione tenebitur, *eleg. Emanuel Roderic. Regul. quæst. tom. 2. quæst. 41. art. 3.* qua de re etiam quædam superius videri poterunt *Scholio 32.*

5

6

(43) *In-*

7 (43) *Incorrecta remaneant.* Contra id quod Reipub. interest ne crimina remaneant impunita, *l. ita vulneratus ff. ad l. aquil. l. si longius §. 1 ff. de iudic. l. per omnes C. de defens. civit.*

8 (44) *Seu illi ad quos spectant illa punire negligunt*, de dictione seu notatur, infra *Scholio* 116. Culpam facientis habet qui quod potest negligit emendare, Error enim cui non resistitur approbatur, *Paul. Lancel. instit. canonic. lib. 1. de vita & honest. prælat. §. præterea cauendum vbi & gloss. tex. can. Si is 24 q. 3.*

---

§. *QVARTVS*

SVMMARIVM.

1. *D. Bernardi Encomium summi Pontificis.*
2. *Reip. interest crimina ne maneat impunita.*
3. *Prælati dicuntur medici spirituales.*
4. *Correctio exemptorum penes quos sit.*
5. *Energia dictionis confestim.*
6. *Quid si regulares extra eorum claustra delinquant.*
7. *Quid si regulares intra claustra delinquant.*
8. *Ordinarius incarcerans regularem exemptum excommunicatur.*
9. *Scire qua dicamur.*
10. *Ordinarius an præsumatur scire crimen commissum.*
11. *Qualis ignorantia excuset ordinarium.*
12. *Dictio ita quid denotet.*
13. *Qualis debeat esse correctio.*
14. *Misericordia seueritate & seueritas est misericordia temperanda.*
15. *Quid si punitio non fuerit congrua.*

(45) NOs volentes *(46)* ne ex eo prætextu delicta remaneant impunita *(47)* morbo ejusmodi necessariam adhibere medelam (48) sacro approbante concilio (49) Statuimus *(50)* vt de cetero (51) illi quibus exemptorum correctio & punitio à dicta sede demandata est (52) circa illam vigilanter intendant (53) & diligenter officii sibi commissi debitum exequantur, (54) & quamprimum eis exemptos ipsos deliquisse (55) legitime constiterit (56) ita eosdem exemptos delinquentes puniant (57) quod iidem exempti metu pœnæ à suis arceantur insolentiis (58) & alii eorum exempto perterriti prosilire ad similia merito perhorrescant.

SCHO-

SCHOLIVM.

(45) NOs *volentes*. Sarta sanctaque debet esse omnibus orthodoxis summi Pontificis voluntas eaque pro lege habenda, §. *quod Principi instit. de iure naturali gent. & ciuili.* de quo insigne illud extat Diui Bernardi Encomium *lib. 2. de consideratione ad Eugenium.* Age indagemus adhuc diligentius quis sis quam geras personam in Ecclesia Dei. Quis es? *Sacerdos Magnus, Tu Princeps Episcoporum, Tu Hæres Apostolorum, Tu Primatu Abel, Gubernatu Noë, Patriarchatu Abraham, Ordine Melchisedech, Dignitate Aaron, Autoritate Moyses, Iudicatu Samuel, Potestate Petrus, Vnctione Christus.* 1

(46) *Ne ex eo prætextu delicta remaneant impunita.* Reipub. enim interest ne delicta remaneant impunita, *l. ita vulneratus in fi ff. ad l. aquiliam l. locatio §. quod illicite ff. de pub. iud.* ut qui virtutis amore à scelere abduci nequeunt formidine pœnæ deterreantur, *l. si quis §. pen. in fin. ff. de pœnis.* hinc Deuteron. cap. 19. sic scriptum est. Reddes illi sicut fratri suo facere cogitauit & auferes malum de medio tui ut audientes ceteri timorem habeant & talia facere nequaquam audeant. Item *Deuteron cap. 13. 19. 21.* Lapidibus obrutus necabitur ut omnis Israel audiens timeat & ne faciat quicquam huic simile. 2

(47) *Morbo eiusmodi necessariam adhibere medelam.* Pontifex medicus est Ecclesiæ uniuersalis, *Ioannes Durandus de modo celebrandi concilii part. 1. tract. num. 60.* vt & Prælati Ecclesiarum sibi subiectarum, *can. inferiorum dist. 86. can. recedite dist 45. can. non vos 5. quæst. 5. can. quid faciet 23. quæst. 4.* ideo pro ratione morborum medelas adhibere & malo quod aiunt nodo malos cuneos adaptare debent, abscindereque etiam vulnera quæ fomentum non recipiunt disciplinæ, *can. quia aliquanti in fin. dist. 82. can. in canonibus 16. quæst. 1.* immedicabile vulnus, *Ense rescindendum est ne pars sincera trahatur,* inquit Poëta, Denique sicuti medicus vno collirio omnibus oculorum morbis non medetur, sic Prælatus non vno genere doctrinæ, sed diversimode spirituales suas medicinas solet adhibere, *can. necesse dist. 29.* 3

(48) *Sacro approbante Concilio.* De sacro hoc concilio elegantissimum doctissimumq; tractatum edidit Cardinalis Paleotus, in quo multa scitu sunt digna & notanda. Et quid operetur clausula de nostrorũ fratrum consilio in literis Papæ tradunt DD. *ca. ad Apostolicæ de re iud. in 6. & Clem 1. §. Cæterum de iureiur.* Quæ autem Pontifices, Episcopi, princeps negotia ardua explicare possint non adhibito suo Concilio succinctim etiam tradit Andreas Alciatus,

l. placet rationabilis consilii. C. de Sacrosanct. Eccles.

(49) *Statuimus.* Hic Pontifex legem stabilit cuius virtus est imperare vetare permittere, *l. legis virtus ff. de legibus.* Soletque Pōtifex vtendo hoc verbo Statuimus inducere ius nouum, *gloss. cap. vt litigantes de offic. ord. in 6. Nauarr. de spoliis clericorum §. 7. n. 2.*

(50) *Vt de cætero.* Queri hic posset an lex aut constitutio Principis non tantum ad futura sed etiam ad præterita extendatur? Qua de re videri poterit Nauarrus *Repet. cap. Si quando except. 21. num. 3. & seqq. de rescript. fuse,* id enucleans.

4 (51) *Illi quibus exemptionum correctio & punitio à S. Sede demandata est.* Exemptionum correctio & punitio spectat vel ad prælatum eorū mediatum aut immediatum habentem in exemptos iura quasi Episcopalia, de quibus tractauimus in tractatu nostro exemptionum *lib. 1. quæst. 17. & lib. 4. quæst. 20.* vel ad capitula de quibus etiam dicto tractatu *lib. 2. quæst. 47.* quæ omnia pendēt à priuilegijs legitime concessis vel acquisitis præscriptione vel cōsuetudine, qua de re etiam eodem tractatu *lib. 1. q. 6.*

(52) *Circa illam vigilanter intendant.* Pontifex admonet Prælatos vigilantiæ diligentiæque in correctione subditorum, Plaut. *in Rud.* vigilare decet hominem qui vult sua tempori conficere officia, nam qui dormiunt libenter sine lucro & cum malo quiescunt. Et Ouid. lib. 1. de Ponto.

Cernis vt ignauum corrumpant otia corpus
Vt capiant vitium ni moueantur aquæ
Et mihi si quis erit dicendi carminis vsus
Deficit estq; minor factus inerte situ.

Quam autem gnauiter prælati incumbere debeant subditorum correctioni notauimus superius *Scholio 32. & 4.*

(53) *Et diligenter officii sibi debitum exequantur,* admonet Pontifex prælatos vt prouinciæ quam nacti sunt sese accommodent proq; illius dignitate sese gerant ac vt in prouerbio est vt spartam quam adepti sunt hanc adornent de quo in chiliadibus Erasmus. *Chiliad. 2. cent. 5. Adagio 1.* & infra. *Scholio 106. & 107.* dicetur. Sed an vt officii debitum exequantur possint sibi officiales armatos assumere? vide Felinum *cap. significasti de officio deleg.*

(54) *Et quamprimum eis exemptos ipsos deliquisse.* Dictio quamprimū vt & confestim intelligi potest quam citius poterit. *l. 2. §. confestim ff ad trebell.* adhibito aliquātulo temporis interuallo, *l. cum omnis l. quod dicimus ff. de solut. §. pro iure vbi gloss. verb. confestim inst. de verb. oblig. v. Abbatē c. quia propter, n. 17. de electione fol. 164.* vbi disquirit quātum tempus hæ dictiones confestim, mox illico requirant, quando enim talis dictio ponitur ad aliquid dandū vel faciendum

dum requiritur pro implemento aliqua morula, *Albertus de Pergamo de præpositionibus numer.* 46. non vero præcipitata celeritas de qua infra *Scholio* 100. Quid autem de regularibus exemptis extra eorum claustra forte delinquentibus statuendum sit formam præscribit Clemens VIII. interpretando Concilium Trident. sess. 25. cap. 14. de Regular. per expressam illius Constitutionem editam anno 1596. Martii 18. quæ talis est. Suscepti numeris ratio postulat ut ea quæ in sacro Concilio Trident. proinde constituta sunt ab iis ad quos spectat inuiolate obseruari curemus Maturo sanè consilio ipsius consilii decreto prouisum est, vt quicumque Regularis non subditus Episcopo intra claustra degens extra ea ita Notorie deliquerit vt populo scandalo sit Episcopo instãte à suo superiore intra tempus ab Episcopo præfigendum seuere puniatur, & superior de punitione Episcopum certiorem faciat, sin minus ipse à suo item superiore officio priuetur, & delinquens ab Episcopo puniri possit. Verum quia experientia compertum est interdum hujusmodi decreti remisione minus remisse procedi, cum enim Episcopus instat aliquem Regularem eo quod supradictum est modo delinquentem à suo superiore puniri sæpe fit vt superior Regularem delinquentem ad alia suorum ordinum loca extra Episcopi diœcesim ex industria impunitum transmittat atq; etiam ipse ad alias prouincias se cõferat, nec ulterius super delinquentis excessibus inquirat, & de eius punitione Episcopum certiorem reddat. Vnde nec regularis delinquens tunc ab Episcopo puniri potest cum extra ipsius Diœcesim existens, nec superior qui delinquentem corrigere negligit Officio priuatur. Nos pro pastorali nostra solicitudine præfati decreti executioni quantum cum Domino possumus fauore & præmissis malis, ut par est, oportuno aliquo remedio occurrere volentes, de Venerabilium Fratrum nostrorum S.R.E. Cardinalium prædicti Concilii interpretum sententia motu proprio & ex certa scientia nostris ac de Apostolicæ potestatis plenitudine hac nostra perpetuo valitura constitutione omnibus & singulis cuiuscumque ordinis & instituti Regularium etiam medicantium, Superioribus in virtute S. Obedientiæ & sub indictionis nostræ ac privationis dignitatum & officiorum per eos obtentorum eo ipso incurrendis pœnis præcipimus & mandamus vt iuxta prædictum decretum quilibet ipsorum Regularem non subditum Episcopo intra claustra degentem & extra ea ita notorie delinquentem vt populo scandalo sit Episcopo instante intra tempus ab Episcopo præfigendum seuerè puniat, ac de punitione Episcopum certiorem faciat & alias decretum in ipsum in omnibus & per omnia exequatur, Cæterum si superior in regularem delinquentem non animaduertit quinimo si illum impunitum ad alia suorum ordinum loca extra Episcopi Diœcesim vt præfertur transmiserit volumus & simili autoritate decernimus vt superior instante Episcopo intra terminum ab

„ Episcopo præfigendum & sub eisdem indignationis nostræ ac priuationis dig-
„ nitatum & officiorum obtentorum nec non & sub inhabitatis ab illa & alia im-
„ posterum obtinenda & vlterius priuationis actiuæ & passiuę vocis ad quas à ne-
„ mine præterquam à nobis, & à Romano Pontifice pro tempore existente resti-
„ tui possit ipso facto similiter incurrendis pœnis ipsum regularem delinquen-
„ tem à loco ad quem transmissus fuit reuocare, & in quod deliquit constituere
„ seu sistere teneatur: quod si hoc etiam facere prætermiserit per præsentes si-
„ militer statuimus vt ordinarius loci ad quem, Regularis delinquens transmis-
„ sus fuerit, super præmissis ab ipso ordinario loci in quo deliquit similiter requi-
„ situs, vel alias de illius delicto informatus vt præfertur tanquam sedis Aposto-
„ licæ delegatus prædictum Concilii decretum omnino exequi, & in Regularem
„ delinquentem seuere animaduertere possit, & debeat, decernentes sic & non a-
„ liter per quoscumq; iudices & commissarios qua vis autoritate fungẽtes etiam
„ eiusdem Roman. Ecclesiæ Cardinales & caussarum Apostolici auditores, sub-
„ lata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi & interpretandi facultate &
„ autoritate vbique iudicari & definiri debere, irritum quoque & inane quic-
„ quam secus super his à quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter
„ contigerit attentari, non obstantibus &c. Datum vt supra.

Qua de re quædam etiam sed breuiter scripsit Nauarrus *de regularibus comment. 2 num. 63. & seqq.* ad explicationẽ dicti Concilij Trid. *sess. 25. c. 14. de Reg.* Quæ quidem Concilij Trident. interpretatio Clementisque constitutio obtinet in casu quo Regularis intra claustra degens extra ea crimen committit, cœterũ si deserto ordine & habitu delinquat haud dubiè omissis solemnitatibus à Clemente requisitis poterit ab ordinario coërceri vti plenius alibi dixi, *lib. 2. quæst. 45. numer. 33. de iurisd. ordin. in exempt. lib. 1. quæst. 20.* Imò non modo si deserto habitu extra claustra delinquat omisso ante tacto ritu puniri ab ordinario poterit, sed etsi seruato habitu delinquat puniri poterit iuxta Cõcilii Tridẽt. dispositionẽ *sess. 6. cap. 4. de reform.* tanquam in hoc à S. Sede delegato. 7 Quid verò si Monachi intra claustra delinquant? Poterit & ordinarius corrigere si Superior Monachi delinquentis in correctione negligentem se præbeat vti fusius videre est apud Bertachium, *tract. de Episcopo lib. 4. part. 2. num. 80* & ex professo apud Nauarrum, *in comment. de regularib.* & Emanuelem Roderiques *tract. de Regularibus.* 8 Sed quæ pœna sit ordinarii incarcerantis Regularem exemptum? dubitari potest, paucis Respondeo excommunicationẽ, *Paulus Fuscus Episcopus Sarnen. de visitat. lib. 2 cap. 20 n. 20. Hieron à Sorbo ad Alphonsum à Casarubios, de priuileg. Minorum.* idque cum non iuridicis id facit, eo enim in casu incarcerans censetur ad instar priuati. *Card. Clem. frequens in pr. num. 1. vers. 5. nota de excessib. prælat.* Secus ideo si in casibus concessis id facit, *Card. ibid. vers. seqq.*

Qua

Qua de re vide Bullam Clem. VIII. latam anno *1595*. Pontificatus sui anno V. 7. Kalendis Martij, quæ refertur ab Alphonso à Casarubios, *de priuileg. Minorum in fine tractatus.*

(55) *Legitime constiterit*. Vel ex notorietate delicti qua de re prosper Farinac. *l.* 1. *pract. criminalis*, vel fama præcedente, aut denunciatione vel relatione fide digna. Scire enim dicimur ea quæ hisce alijsq; modis in iure descriptis ad nostram perueniunt noticiam vti notatum est supra *Scholio* 22. Nam & certificatus ab homine fide digno dicitur certo scire, *Ias. l. certum nu.* 8 *ff. Si cert. petatur* 3. An autem ordinarij præsumantur habuisse notitiam criminis commissi? videtur quod sic. Quia habent vel habere debent. Fiscales *Abbas c. sicut num.* 2. *de accusat. & in c. ex parte de concess. præbend. Paul. Lancel. instit. canon. lib.* 1. *de collation. §. Tempus in gloss. per v. notitiæ.* Seu corycæos qui tãquam cybiratici canes vti inquit Hadrianus Iunius *adagiorum cent.* 2. *adagio* 4. omnia odorent intercipiant inuestigent perscrutentur ac deferant, cuiusmodi Ardeliones si ordinarij non habeant est quod sibi imputent, cum paria sint habere vel habere debere, scire vel scire debere, *DD. l. quod te ff. Si cert. petatur crescẽ. ius decis.* 10. *n.* 12. *de dolo & contumacia.* Ideoq; Ordinarius prætextu ignorantiæ culpa vacare dici non potest, cum ex eiusmodi circũstantijs præsumptio scientiæ eius & quidem non leuis inducatur, *Rom. cons.* 481. *Socin. in fallent. Reg.* 176. Verum satius est & dicamus ordinarios ex præsumpta ignorantia criminum in occulto commissorum excusari. Ratio est quia difficultas facti obscuri excusat aliquẽ à præsumpta scientia. *Soc. Reg.* 175. *fall* 4. *crescẽt. d. dec.* 10. *num.* 14. vt sunt omnia pene crimina clam & Semotis arbitris commissa, qui enim male facit odit lucem, inquit diuina Scriptura *tex. can. perniciosam* 18. *quæst.* 2. Idq; eo magis cum agitur de damno vitando & amissione exercitij iurisdictionis ratione negligẽtiæ, Quia tunc crassa ignorantia in propria facto etiam iuris excusat. *Barth. l. auunculo vers. venio ad secundam quæstionem ff. de cond. sine causa, & in l. fundum §. seruus meus ff. pro emptore. Soc. d. Reg.* 175. *fall.* 1. *late Decius cons.* 63 *col. pen. crescent. d. dec.* 10. *num.* 15.

(56) *Ita eosdem exemptos puniant.* Dictio ita designat conditionem. *l. Iulianus vbi gloss. ff. de cond. & dem Hier. Grat. Cons.* 126. *num.* 31. *par.* 2 Item designat modum similitudinem & declarationem, *Hier. Grat. cons.* 9. *n.* 86. *cons.* 13. *nu* 5. *par.* 1. *per l. ita tamen ff. ad Trebell.* Itaq; vult Pontifex exemptos pro ratione & modo delicti ita puniri vt alij pænarum timore terreantur ac vt iuxta mensurã delicti sit & plagarũ modus, *can. non. offerant* 24. *quæst.* 1. *& Deut. c.* 16. *Nauar. cons.* 8. *num.* 5. *de verb. sig.* Cum leuitate tamen seueritas miscenda est. Nam misericordiæ multum demitur si seueritate omnino sit destituta, ideo inesse debet iuste consulens misericordia & pie sæuiens disciplina rigore benignitatem

man-

9 10 11 12 13 14

mansuetudinis. Nec rursus in mansuetudine districtionem deserens disciplinæ quodque seuerius castigare necesse est non sæuientis plectatur animo, sed medétis, *can. prodest 23. quæst.* 1. *can. odio dist. 86. Paulus Lancelot. instit. canon. lib* 1. *de vita & honest. prælatorum* §. *Præterea.* Qua de re latius scripsit Ioannes à Cokier Frater meus in suis Politicis Aphorismis *lib. 2. cap. 6.* Et vt inquit Horatius *lib. 1. Satyra* 1.

Ponderibus modulisq; suis ratio vtitur, ac res
Vt quæque est ea suppliciis delicta coercet.
Et paulo post: *Adsit*
Regula peccatis quæ pœnas irroget æquas
Nec scutica dignum horribili sectare flagello.

5 Quid ergo si punitio non fuerit congrua & correspondens enormitati criminis an iterum poterit ab ordinario puniri? videtur quod non quia de eiusdem hominis delicto sæpius quæri non debet, *l. si cui* §. *iisdem ff. de accusat.* neque enim Deus bis iudicat in id ipsum. *Lancel. instit. canon lib. 2. de sepult.* §. *ex his vbi gloss. Abb. c. fin. de sepulturis, DD. in cap. 1. de iudiciis*, & vt inquit Aristographus Papō *lib. 19. tit. 8. arresto* 10. Accusé puni trop legerement ne peut estre recherche pour estre puni legitimement ou congrue. Verum contrarium est respondendum Autoritate Iulij Clari, *Recept. sent.* §. *quæst. 57. num.* 12. *&* 25. idque signanter in criminibus enormioribus imo etiam in alijs minus enormibus vt alij pœnæ timore à peccando arceantur, Est enim hæc mens Pontificis licet disertis verbis non expressa; mentem autem legislatoris esse verbis præferendam ostendit tam iuris autoritatibus quam Ciceronis Quintiliani & aliorū fusisimè Tiraquellus *In rep. l. Si vnquam verb. Libertus nu. 40. & seqq. C. de Reuoc. donat.* Sicuti enim scire leges non est verba tenere sed vim mentem atq; earum potestatem *l. scire leges ff. de legibus.* Ita neque constitutiones Papales intelligit qui in verba earū iurauit mentem vero atque intentionem constituentis negligit, insuper finalis causa huius constitutionis est tam apta punitio delictorum quæ metu pœnæ alios à similium criminum perpetratione auertat. *Barth. in extrauag. ad reprimendum vers. Ne ex eorum nu.* 13. *&* 14. *l. fin. ff. de hæred. instit. Lanfrancus tract. de interpret. statutorum nu.* 21. Itaque cessante causa finali huius constitutionis quæ est congrua punitio cessare etiam debet illius dispositio, *cap. Cum cessante de appell. l. adigere* §. *quamuis ff. de iur. patronat. præses loco, à cessante ratione.*

Denique in rescriptis & constitutionibus principum validum est argumentum à contrario sensu de quo etiam abunde præses Euerardi, debent itaq; exemptorum prælati ita punire exemptos vt alij similia committere perhorrescant vt habet proemium huius constitutionis à quo causa finalis semper hauriri solet. *d. l. fin. Lanfr. d. nu.* 21. si ergo ita puniant intentioni & causæ finali satisfecisse

fecisse dici non possunt & ideo male suo officio negligenterque functi dicendi sunt, postremo est etiam hæc sententia ex mente Concilii Tridentini, *sess.13. cap. 5. incip. Et quoniam de reformat.* Statuentis quod si quisquam criminosus per surreptionem vel obreptionem fictis vel etiam probabilibus ex causis absolutionē à publico aliquo crimine vel etiam delicto remissionem obtineat, poterit Episcopus non obstante eiusmodi gratia pro vt delicti qualitas expostulabit statuere atque animaduerte.

(57) *Quod iidem exempti metu pœnæ à suis arceantur insolentiis.* Rectè intendit Pontifex vt exempti metu pœnæ à peccandi occasione arceantur nulla enim ratione efficacius arceri possit quam talione & supplicii similitudine. Res est imperiosa timor inquit Martialis *lib. 11. Epigr.* sequentibus distichis:

Quod si me Tonsor cum stricta nouacula supra est
Tunc libertatem diuitiasque roget
Promittam? Nec enim rogat illo tempore tonsor
Latro rogat: Res est imperiosa timor.

(58) *Et alii eorum exemplo perterriti prosilire ad similia merito perhorrescant.* Vt alieno malo doceantur periculumque ex aliis faciant ipsis quod ex vsu fiat, inquit Terentius & Gelasius Pontifex censuit pœnas esse exacerbandas & augendas ut cœteri à scelere ultionis illius terrore reuocetur. *tex. c. Frater 17. quæst. 4. l. aut facta §. fin. ff. de pœnis, Nauarr. de Regular. Comment. 4. numer. 52.* Punitiones enim sontium alios à peccando reuocant recte Iuuenalis Satyra 8.

Respice quid moueant leges quid curia mandet
Proemia quanta bonos manet quam fulmine iuste
Et capito & tutor ruerint damnante senatu
Piratæ cilicum.

Et illud Calixtæ Papæ:

Iustum est vt qui diuina contemnunt mandata seuerioribus corrigantur vindictis. Quatenus cœteri talia committere timeant & omnes gaudeant fraterna concordia & cuncti sumant seueritatis atque bonitatis exemplum, *ca. istum est, 23. quæst. 3.*

---

§. QVINTVS.

SVMMARIVM.

1. *Negligentes qui dicantur.*
2. *Diœcesanus quis dicatur.*
3. *Ordinari qui dicantur.*
4. *Citatio personalis quando necessaria.*

 5. *Dictio*

(59) ET si circa hoc (60) negligentes fuerint Diœcesani, (61) & alii locorum ordinarii (62) eosdem quibus exemptorum correctio huiusmodi competit (63) personaliter si illorum copia (64) & notitia haberi poterit; (65) alioquin (66) vel si nullus in partibus exemptorum ipsorum certus inde fuerit, (67) eos quorum sua in præmissis interesse putauerit. (68) per edictum publicum (69) Cathedralium seu aliorum Ecclesiarum locorum, in quibus exemptorum iudices huiusmodi residere (70) seu multis eorundem exemptorum iudicibus existentibus ipsos exemptos deliquisse contigerit (71) valuis affigendum (72) moneant vt ipsi tales exemptos delinquentes criminosos & puniant & castigent (73) infra competentem terminum monentium ipsorum arbitrio moderandum.

SCHOLIVM.

1 (59) ET *si circa hoc*: De explicatione dictionis circa, tradit Albertus de Pergamo de præpositionibus *numer.* 14. vbi dicit quandoque significare idem quod in, quandoque proximitatem quandoque continuationem.

(60) *Negligentes fuerint*. Negligentia quando dicatur committi & ad quem devolvatur jurisdictio tradidimus in tractatu exemptionum diversis in locis, *lib.2. quæst.8. num.20. lib.4. quæst.50.51. & 60.* Aliud proinde obtinet si legitime essent impediti quo casu ne quidem protestatione opus erit. *Paulus Lancel. instit. canon. lib.1. c qui eligere possint §. interdum in gloss. vers. impediti*, De negligentia vide copiosius infra *Scholio* 74.

2 *Diœcesani*. Quis diœcesani appellatione comprehendatur scripsimus tractatu de exemptionibus, *lib.1. quæst.1. num.6. & seqq.*

(61) Et

(61) *Et alii locorum ordinarii.* Ordinariorum nomine censentur quicumque Prælati jurisdictionem quasi Episcopalem habentes de quibus gloss. *in Clement. 1. in verb. Proprii, de rebus Ecclesiæ non alienandis.* Item alii quicumque jurisdictionem habentes canone præscriptione vel priuilegio, de quibus scripsi, *d. q. 1. num. 9.* Præterea Vicarii Episcoporum, *vide d. q. n. 10.*

(62) *Eosdem quibus exemptorum correctio competit.* Canone præscriptione vel priuilegio hisce enim modis iurisdictionem acquiri ostendimus. *Tract. de iurisdict. ord. in exempt. lib 1. per tot.*

(63) *Personaliter si illorum copia.* Citari enim debet personaliter is qui in ciuitate est. *Vantius de nullit. sent. tit. de nullit. ex defectu citat. numer. 83.* id est cujus præsentia vel barbara vocabulo haberi potest, qua de re Andr. Alciat. *l. apud Labeonem ff. de verb. significat.*

(64) *Et notitia haberi poterit.* Si enim ignotus aut incertus sit is qui citari debet non est necesse citatione personali uti inferius ostendetur, *Scholio 66. & seqq. adde Gaill. lib. 1. obs. 57. num. 4. 5. 6.*

(65) *Alioquin.* Hæc dictio facit conditionem quasi dicat si hoc factum non fuerit, *Tiraquellus de retract. consang. §. 8. glo. 6. n. 1.*

(66) *Vel si nullus in partibus exemptorum certus fuerit:* Certus dicitur qui liquido apparet & occultiore sensu deprehenditur deriuatione à cernendo ducta. *Iacobus Spiegelius in lexico iuris verb. certum.* Itaque in omni materia quicquid ex ipsa rei nominatione vel alia certa demonstratione per se vel per relationem ad aliud apparet. Quid, quale & quantum sit, certum dici potest & si vnum ex his deficiat non modo in obligatione sed etiam in alia materia incertum dici debet. *late Petrus Loriotus l. certum, n 4. ff si cert. pet.*

(67) *Eos quorum sua in præmissis interesse putaverunt.* Citandos plane eos esse qui sua interesse prætendunt tradit & late probat Anton. Grauat. ad Vestrium. *in praxi Romana lib. 5. cap. 13. num. 10.* Sed si specialis esset contradictor generalis citatio non sufficeret sed requireretur specialis citatio, *Vantius vbi supra de nullit. defectu citat. num. 142.* Quando pars enim quæ tœdi potest est certa tunc nominatim & specifice debet fieri citatio, *tex. cap. fin. & ibi Gem. de elect. in 6.* Citatioque per edictum quando persona scitur vel sciri potest non valet, *Felin. cap. gratum col. pen. de offic. del. Cardin. consi. 154. Mohodanus decis. 8 de fide instit.*

(68) *Per edictum publicum.* De citatione per edictum illius formula & executionis modo vide Vestrium *in praxi Rom. lib 5. cap. 2. num. 1. 4. & ibidem Grauatius num. 9.* Præterea ea omnia quæ ad materiam spectant fusè complectitur Sebastianus Vantius *de nullit. tit. de nullit. defectu Citationis per tot. Andreas Gaill. lib. 1. obs. 57. & alii*, quorum scripta ne prolixior sim opere prætium non fuit hic transcribere, suffecerit digito ostendisse. *Adde Barth. extrauag. ad reprimendum*

dum verb. per edictum. Late Felin. cap. quoniam frequenter, num. 14. & seqq. vt lite non contestata.

(69) *Cathedralium seu aliarum Ecclesiarum locorum in quibus exemptorum iudicis residere.* Idque vt eiusmodi citatio per edictum verisimiliter ad eorum notitiam peruenire possit. *Vantius de nullit. tit. de nullit. ex defectu citationis n. 144.* Si enim citatio fieret aliis in locis remotioribus ab eorundem residentia, eos non arctaret. *Vantius d. num. 144.* Notandum bene, executionem factam pro valuis Ecclesiæ Cathedralis sufficere etiamsi in admissione habeatur quod fieri debeat in Ecclesia Parochiali. Quia citatio ita facta est pugnior. *Achilles à Grassid. dec. 19. de dolo vel cont. Clem. causam de elect. & elect. glo. Clem. 1. de iud.*

(70) *Seu nullis eorundem exemptorum iudicibus existentibus ipsos exemptos deliquisse contigerit.* Si exempti nullis in partibus immediatos vel mediatos habeãt judices, tunc immediatè subjacebunt Pontifici. Idque ne dentur Achephali, id est sine capite siue rege sicuti locustæ, *c. nulla ratio, ubi glo. dist. 93.*

8 (71) *Valvis affigendum.* Modus exequendæ citationis triplex est. Vnus in personam si haberi potest. Alius ad domum cum persona apprehendi non potest. Tertius præ valuis Ecclesiæ. *Vantius d. tit. de nullit. ex defectu citationis,*

9 *numer 139.* Debetque executoris relatio esse certa & specifica de modo & specie factæ executionis alioquin executio relatioque executoris tanquam obscura & incerta non valeret. *Vantius ubi supra d. num. 139.* Sed an satis sit valuis affigere an vero præterea opus sit publicare & legere hanc monitionem, dubitari posset? Achilles à Grassis *decis. 14. de dolo & cont.* regulariter censet sufficere affixionem nisi commissionis forma repugnet, utpote quod in commissione executionis adiectum sit affigendum publicandum & exequendum laudatque hanc in suam

10 sententiam, Cassadorum *decis. 4. de dolo, & contum.* Vtrum autem citatio male executa à nouo in melius executioni possit demandari, idem Achilles *d. dec. 14.* censuit posse.

11 (72) *Moneant vt ipsi tales exemptos delinquentes puniant & castigent.* Monitio alia generalis, alia specialis, vti in hac specie monitionis pro punitione malefactorum tradit Henricus Botteius *tract. de sinodo Episcopi artic. 1. concl. 13. num. 180.* Habetque eiusmodi monitio vim citationis peremptorie, inquit Amadeus de Castello. *tract. de sin dicatu, num. 212. verb. & dicti Domini sindici monuerunt.* Est autem adeo necessaria præcedens hæc monitio ignorantibus vt si ea omissa ordinarius quicquam aduersus exemptos attentet vel procedat vicibus non subsistat. *Amadeus d. numer. 212* forma enim constitutionis huius non servata actus corruit, *Præses à locis legalibus loco à vi formæ.* Satisque est vt ista monitio fiat per modum vel viam simplicis requisitionis nec requiritur solemnis citatio sed sufficit quod sit extra judicialis. *Abb. cap. peruenit. 2. cap. ex tua, c. qualiter de appell.*

appell. An requirantur plures vel sufficiat vnica? vide eundem Abbatem. *cap. cum causa de offic. deleg. Paul. Lanc. instit. canon. lib. 2. de Clericis non resid. §. si tamen in glo. verb. moniti.* Vbi cum distinctione concludit sufficere vnicam monitionem. Et vt omnis disputatio tollatur in alia materia in differente vnica pro tribus adhibito termino peremptorio fieri poterit secundum formam à legislatore præscriptam. *in l. non nunquam autem ff de iudiciis*, de quo etiam apostilla ad Abbatem. *d. cap. cum causa num. fin. in fine.* Sed in materia hujus constitutionis tanta solemnitate opus non est quia Pontifex omnem iuris positiui solemnitatem sustulit uti ante notatum est. *Scholio 87. & seqq.* & proinde vnicam monitionem sufficere concludendum est *Barth. in extrauag. ad reprimendum verb. in termino. Clem. sæpe de verb. sig. l. titia §. Imperator ff. de leg. 2.* id quo etiam ostendam inferius *Scholio 200.* 12

(73) *Infra competentem terminum monentur ipsorum arbitrio moderandum.* Terminus & dilatio debet esse congrua pro ut judicantis religio æquum esse censuerit. *Vant. d. tit de nullit. ex defectu citat. nu. 70 Cassador. dec. 3. de dilat. c. 2. ubi de dedilat.* Quæ autem breues, quæ congiores, quæ congruæ dilationes censendæ sint peti poterit ex Iacobo Menochio, *de arbitr. iudicium lib. 2. cent. 1. casu 53.* Quid autem si terminus præfixus sit nimis breuis vide Innocentium *cap. super eo de appell. Abb. cap. de causis de offic. deleg.* Cauendum erit ne breuis nimis terminus prostituatur nam regulariter à breuitate termini daretur ansa appellãdi, *Cæsar Contardus Rep. l. diffamari cap. 5. num 61 Bal. l. Sed si per pratorem § ait prætor. ff. ex quibus caus. maiores. Innoc. cap 1. de dilat. Barth. l. 2. num. 22. & seqq ff. de appell.* Quia regulariter appellari potest ab iniquo iudicis arbitrio. *Cæs. Contard. d. loco num. 62. gloss. & DD. l si qua pœna ff. de verb. sig.* Cum itaque certa regula statui non possit debet in statuendo termino haberi ratio temporis ætatis, personarum, locorum, valetudinis, qualitatis, negotii cæterarumque circumstantiarum quas omnes iudex lynceis oculis considerare & perspicere debet. *Contardus vbi supra num. 56. gloss. cap fin. in verb. competenti de elect. in 6.* Idque non in forma iudicii sed de plano & sine iudicii strepitu velo leuato parteq; non citata ac ut dicitur in sua camera vel musæo. *Fel. c. a. 1. n. 13. vers. 7. de prob. Cæsar Contard. vbi supra num. 67.* Ergo tutius erit eligere medium viam, nam medium tenuere beati inquit Castrensis *l. continuus 137. §. cum ita ff. de verb. obligat.* & Martialis *lib. 6. epigram.* 13 14

Illud quod medium est atque inter utrumque probatur.

Et Horat. *lib. 1. epist.*

Virtus est medium vitiorum utrimq; redactum.

Porro quod hactenus dixim9 regulariter à breuitate termini appellari posse nõ videtur in casu huius constitutionis posse obtinere. Nã infra ostendemus *Scholio 7.* 15

lio 7. num. 26. à ſententijs in cauſa correctionis appellari non poſſe. Ergo neque à breuitate dilationis quæ eſt ſententia quædam iſtius cauſæ interlocutoria. Tum quod prohibita appellatione in cauſa prohibita etiam cẽſetur appellatio ab interlocutoria eiuſdem cauſæ. *Antonius Nicellus tract. de concordiis gloſſarũ concordia 6. num.* 107. Tum quia acceſſorium ſequi debet naturam principalis. Tum quia quod non conceditur directo non debet concedi per indirectum. *cap. cum quod de reg. iur. in* 16. Tum denique quod ratio prohibitionis appellationis æque militet in interlocutoria ſicuti in diffinitiua, *Felin. in Rubr. de re iud. num. 7. verſ. cœterum.* Scilicet ne delicta diu maneant impunita.

16

§. SEXTVS.

SVMMARIVM.

1 *Negligens quis dicatur.*
2. *Negligentia Prælati qualiter probetur.*
3. *Diligentia qualiter probetur.*
4. *Ob negligentiam fit deuolutio ad ſuperiorem.*
5. *Terminus à lege vel homine debet præcedere antequam quis iure ſuo priuetur.*
6. *Dictio ſeu quid denotet.*
7. *Dictio tum quid deſignet.*
8. *In eo in quo quis delinquens eſt puniendus.*
9. *Ob negligentiam priuatur quis iuriſdictione.*
10. *Dictio vllatenus quid deſignet.*
11. *Sub hac diſpoſitione Epiſcopi non comprehenduntur.*
12. *Pontifex reſcribendo ordinariis num non eorum iuriſdictionẽ excitare vel delegare videatur.*
13. *Ordinarius an apprehendere poſſit exemptum.*
14. *Conſtitutiones Pontificum ſumunt interpretationem à iure communi.*
15. *Exempti non ſubjiciuntur torturæ ab ordinario.*
16. *Ordinarius an ſub deleget examen teſtium.*

(74) ETſi ipſi moniti in hoc negligentes fuerint *(75)* & id ad implere neglexerint *(76)* ſeu recuſauerint *(77)* tunc (78) in eo in quo delinquunt puniantur *(79)* cognitione eiuſmodi ea vice ſint priuati (80) & ſe non intromittant *(81)* ſed diœceſani & alii locorum ordinarij huiuſmodi *(82)* contra tales exemptos delinquentes & criminoſos *(83)* autoritate noſtra *(84)* ad inquiſitio-

fitionem vel per accuſationem(85)ſine aliquibus tormentis procedere (86)& teſtes per ſe ipſos examinare poſſint.

SCHOLIVM.

(74) *Etſi ipſi moniti in hoc negligentes fuerint* Negligens ſecundum Iſodorum *ethymolog. lib.* 10. dicitur quaſi nec legens ſeu nec eligens ſitque eo ipſo quod quis non facit quod quando agendum eſt certo tempore & loco niſi de impedimento doceat *Iacobus Spiegelius in lexico iuris verb. negligens.* Negligeniia autem grauem eſſe culpam & plerumque in arduis negotijs mortiferam ſcripſerunt caſuiſtæ. *Bartholomæus Fumus in aurea armilla verbi negligentia. Angelus in ſumma verb. negligentia.* Quæ autẽ & quanta tam ad priuatim quam publice mala oriantur ex negligentia perſequitur Guilielmus le Rouille *Tractatu de iuſtitia & iniuſtitia. lib.2.cap.6, de Epiſcopo negligente.num.7. Vol.Oce.*1.*fol.*32.Porro negligentia prælati diſſimulantis ſeu negligentis corrigere vel punire delinquentes probatur multifariam. Primo ex ſcientia maleficij commiſſi alio loco & tempore.*l.quidam decedens §.fin.cũ l.*1.*ſeqq.ff. de adminiſt. tut.*Scientia vero probatur ſi ſit publice notum.*l.*1.*ff. de per.tut. Paris. de ſindicatu.§. Qualiter arguatur negligentia vol.Oce.*2.*fol.*399.*eleg. Barthol.ad rub.tit. Cod. de ſtratoribus lib.*12.item ſi potuit alteri vices ſuas committere & non fecit.*l.idẽque ff. pro ſocio l.*1.*§.ſi quis non villa ff ad ſyllam.* 1 2

Item per teſtes deponentes de actu negligentiæ ſed debent pertinentẽ ſcientiæ cauſam adijcere,*Paris vbi ſupra num.*3. Præterea per interpellationem ſeu monitionem vel proteſtationem vt oſtendimus alibi *exemptionum lib.*4 *cap* 30. E contra vero diligẽtia Prælati probatur ex eo quod maleficium fuerit ſecreto commiſſum,neque adhuc in vulgus eſt ſparſum vel propalatum.*Paris.vbi ſupra num.*1. Item ſi in perſecutione criminoſi impedimentum aliquod ſuperuenerit. *Paris ibidem.* v.g. ſi delinquens aufugit flumen inundatum tranſilierit. *Paris ibid.*Si delictum ſit in remoto loco commiſſum ita quid ignorantiam iuſtam habeat.*Paris ibidem.* Quando diligentia requiſita non potuit exerceri non imputatur negligentia v.g. Si criminoſus ſit potentior Prælato ad quem correctio ſpectat.*Paris d.loco.*Si malefactor ſit in aliqua arce conſtitutus non imputatur illi culpæ, ſi enim non capiat.*Paris.d.loco.* Præterea ſi in locum ſacrum vti aſylum profugiat ab vlteriore executione liberatur. *Paris ibidem.*Si facta ſit omnis diligentia.*l.fin.C.de his qui Latrones l.*1.*§.Si autem l.de raptu virg.* Quando cuſtodes appoſiti ſunt in loco tranſitus, *l.in nomine ff.de offic. præfecti africæ.* Diligens inquiſitio per loca vbi poterat eſſe malefactor.*l.*3.*§.nerua ff.de acq.poſſ.* Si fiat ban- 3

bannum vt quicumq; capiet malefactorem habeat tale præmium. *Paris vbi supra*, Summa obligatus ad aliquid certo loco & tempore eo ipso quod quis id nō facit, satis est probata eius negligentia nisi doceat de impedimento. *l. 3. §. Si ad diem l. qui comeatus ff. de re militari, l. 2. §. sed & si quis. ff. si quis cautionibus*. Diligentia autem non requiritur maxime summa sed moderata. *l. si bene collocatis ff. de vsuris. Paris vbi supra n. 4, adde infra Scholio* 100. Itaque cum Prælati adstringantur ad diligentiam sine temporis præfinitione necesse fiat vt in explicatione eiusmodi actus certa dilatio eis præfiniretur. *dictum est libr. 4. de exempt. quæst. 30. n. 16.* Vti hac constitutione sancitum esse supra ostendimus. *Scholio* 73. Qua de re & alio in loco Pontifex. *in ca quamuis §. inferiores & ibi Dominicus de elect. in 6.* Permittit Episcopo præfixionem termini intra quem exēptus qui deliquit se superiori suo præsentet. *Bondelaus de Villadiego tract. de legato part. 1. quæst. 18. num. 23.*

(75) *Et id adimplere neglexerunt.* Dictio & non accipitur hic copulatiue sed disiunctiue. *l. sape ita comparatum ff. de verb. signif. late Albert. de Pergamo de præposit. n.* 22. An quis videri debeat negligens, est in arbitrio iudicantis, *c. capientes de elect. in 6. aut in c. si clericus de præb. in 6. Lancel. institut. canon. lib. 1. de collat. §. est ergo in gloss. verb. negligentes*. Ratione negligentiæ autem solere amitti iurisdictionem multis autoritatibus iuris est comprobatur. *cap. per tuas de sent. excom. Abbas cap. ex transmissa n. 7. de foro comp. Spec. de comp. iud. adit. §. primo vers. 23. Iacobus Anthonius Marta de iurisdict. inter Ecclesiast. & sæculare exercēda cent. 2. casu* 146. Deuoluiturq; eo casu, iurisdictio ab inferiore negligente ad superiorem. *tot. tit. de supplend. neglig. prælat. Marta d. casu 146. & dictum est alibi.*

4

Non tamen ipso iure nisi terminus à iure vel ab homine præfixus præcesserit. Nam quando quis est negligens in faciendo nisi præfigatur terminus à iure vel ab homine ad illud faciendum non incurritur pœna priuationis. *Innocēt. & Abbas cap. extirpaneæ §. quia vero de præbendis. Fel. c. si autem col. 2. de rescript. Franc. cap. ad Apostolicæ in gloss. de re iud. in 6. Cresc. dec. 32. de præb.* Non enim dicitur per aliquem stare quo minus id ad quod obligatur exerceat antequā de eo legitime fuerit præmonitus. *Crescent. d. dec. 32. in fin. gloss. d. cap. ad Apostolicæ de re iud.* Neq; obstat, *cap. imputari de reg. iur. in 6. & cap. 1. de eo qui mittitur in poss. causæ rei reseruandæ.* Quia isti textus præsupponunt moram & termini præfixionem *Crescent. d. dec. 32.*

5

(76) *Seu recusauerint.* Dictio *seu* est coniunctio disiunctiua. *l. 2. C. de profess. & medicis*. Sumitur etiam augmentatiue & ampliatiue. *Albert. de Pergamo de præposit. num. 4.* hoc in casu vtroque sensu vsurpatur & disiunctiue &. ampliatiue.

6

(77) *Tunc.* Dictio *tunc* est aduerbium temporis *l. tutor ff. de susp. tut. l. 4. §. 1. ff. de*

ff.de cond.& dem.l.1.§.rectissime ff.de vi & vi arm.Alber.de Pergamo de præposit. *n.*101. & restringit dispositionem ad illud tempus. *Hier.Gratus Cons.*100. *num.*2. *part.* 2.

(78) *In eo, in quo deliquerunt, puniantur.* Regulare est, quemlibet in eo in quo deliquit, esse puniendum, *cap.literas de temp.ordin.c.pastoralis de iure patr. Paul. Lancelot.institut.can.lib.2.de immunit. Eccles.§. hoc autem ubi glos.* Frustraque legis auxilium implorat, qui in legem committitur.*l.auxilium ff. de minor.*ideo jurisdictione in quam peccaverunt indigni sunt, *cap.cum illorum de sent.excom. Lancel.ubi supra.* 8

(79) *Cognitione eiusmodica vice priventur.* Ob negligentiam enim Commissam reddiderunt se indignos, ut isti actui manum admoveant, sic præsentans indignum, ea vice tantum, jure præsentandi alium idoneum, privatur. *Paulus de Citad.de iure patronatus part.6.art.2.n.5.& 7.vol.Oce.15.fol.389.* & eligens indignum, ea vice potestate alium dignum eligendi privatur. *Barth. l. cum quidam 24.n. 4. de leg.*2. Cur autem suppliciter Prælatus negligens totali jurisdictione sua non privetur: Ratio est quia Officialis negligens deponi non debet, sed puniri pro modulo negligentiæ. *Paris de sindicatu.§. Qualiter arguatur negligentia, n.5.& 7.vol.Oce.2.fol.399.* 9

(80) *Et se non intromittant ullatenus de eisdem.* Dictio, *ullatenus*, postposita negatione, & universaliter exclusiva jurisdictionis, ut & dictio *nullatenus. cap.1. de cler.coniug.in 6.Decius c.super literis n.13.de Rescript.c. eam te.n.33.de re iud. gloss.Clem.1.verb.nullatenus de seqq. possess. Gigas de pensionib.quæst.ultim.num.*10. *Iacob. Anton. Martha.de iurisd.inter Eccles. & secul.exercend.cent. 2.casu 153. n.16.* Habetque vim sententiæ & decreti irritantis, & aufert facultatem faciendi in contrarium.*gloss.auth.si qua mulier.l.ad Veilleram.Tiraq.l. Si unquam verb.revertatur.n. 95. C. de Revoc. donat.* Itaque Pontifex voluit omnem jurisdictionem excludere, quia ejusmodi dictiones æquipollentes, penitus, omnino, nullatenus, indistinctè omnem casum comprehendunt. *Hier.Grat.cons.65.n.25 cons. 86.n. 3. cons.* 160. *n. 10.part.* 2. *Achilles à Grasis decis. 11. de constit.Castr.cons.188. vol.*1. Dictioque hæc, ullatenus, ut & dictio, penitus, omnimode designat & comprehendit indistinctè omnem casum. *Hier. Grat. cons.66.n.23. cons.86.n.3.cons. 160.n.10.part.2.* Ideo autem amplius se intromittere non possunt quia nullo impedimento tam facti quam juris possunt excusari. *Paul. Lancel.instit.canon. lib.*1. *de collat.§.Tempus in gloss verb.impediti.* Ideoque purgationi moræ locus etiam esse non potest. *Salic.tract.de mora Oce.vol.5.* Regulareque est, ut qui ante tempus limitatum non proposuit, jus suum amplius non audiatur. *cap.fin.de cland. desp.cap.licet de probat.l.diffamari.C.de ingenuis & manum.Paulus Lancel.instit. canon.lib.2.Qui matrim.accus.poss.in pr.verb.in gloss.verb.Tempore.* Et etiam à 10

purgatione moræ excludatur, *Late Cæsar Contardus in repet. l. diffamari. c. 5. n. 71. & 72.* Signanter quia Pontifex comminationem hic fecit de ulterius se non intromittendo. *Fel. cap. penult. num. 6. de iudiciis, Contardus d. loc. n. 72.* Et quidem cum energia dictionis *ullatenus* quæ adimit omnem potestatem & in contrarium gesta reddit ipso jure nulla. *Apostilla ad Abbat. cap. 1. & 6. n. 11. de offic. deleg.* & ideo quoq; purgationi moræ locus esse non solet. *Salic. late in suo tract. de mora vol Oce. 5.*

(81) *Sed Diœcesani & alii locorum ordinarii.* De his dictum est supra *Schol. 60. & 61.* Pontifex iis hic incipit demandare cognitionem non vero decisionem. *l. Solent. ff. de officio pro cons. l. si quid C. ad l. Cornel. de falsis.*

(82) *Contra tales delinquentes exemptos & criminosos.* Cujuscunq; dignitatis sint, vel resistentiæ quia delegatus hic repræsentat personam Papæ, cui totus orbis subest. *quæst. 3. c. cuncta per mundum. Lancel inst. can. lib. 3. de execut. rei iud. sed si in gl. verb. coercere.* Sed an sub ejusmodi generali dispositione Episcopi cōprehendantur? minime, quia Episcopatus est apex omnium dignitatum Ecclesiæ. *Lancel. d. lib. 3. de sententiis §. vocatis igitur in gl. verb. apex.* Diximusq; in generali dispositione non comprehendi personas tali nota dignas. *Tract. de exemp. lib. 1. quæst. 5.*

(83) *Authoritate nostra.* Vtrum Pontifex rescribendo ordinariis earum jurisdictionem excitare, an vero delegatam jurisdictionem eis demandare censeatur, latè tradidi exemptionum *lib. 2. cap. 14.* Quibus adde Rober. Marant. de ordine judic. *par. 4. dist. 6. n. 72. cum DD. ab eo citatis. Hier. Gratum consil. 111. n. 29. part. 1.*

(84) *Ad inquisitionem vel per accusationem.* De modo & forma instituendi processum criminalem, eleganter & succinctim tractat Paulus Lancelot. *Instit. canon. lib. 4. tit. de accusat.* Et doctores omnes criminalistæ quæ materia in hoc compendium referri nec potest nec est etiam operæ pretium. Illud hoc in loco quæsitis dignum est. Num ordinarius, cui sufficientibus & legitimis probationibus de reatu exempti constat ad illius capturam procedere possit? Potest, si exempti judex in eo se negligenter gessit, uti ante notatum est. *Schol. 74. & seqq.*

Ratio est, quia Pontifex mandando ordinario inquisitionem vel accusationē censetur omnia alia ei mandavisse sine quibus jurisdictio expleri non potest. *tex. l. 2. ff. de iurisdict. omnium iudicum. c. præterea de offic. delegat. adde infra scholio 95.* Porro certum est quod si ordinario non liceret manus injicere in exemptum criminosum judicium redderetur illusorium quod jus non admittit. *Anton. de amatis decis 33 n. 14. Rot. novissima decis 666. n. 4. part. 1. Gail. lib. 1. obs. 144. num. 2.* Quotusquisque enim est qui conscientiam habens reatus sceleris commissi salutem sibi pedibus non sit quæsiturus. Cum cuncta daturus sit homo,

inquit

inquit Sapiens, pro anima sua. Itaq; voluerunt jura tam Pontificia quam civilia ut rei causam suam dicant in vinculis. *l. Divus ff. de cust. reor. Farinac. in pract. crim. lib. 1. quæst. 3. Iul. Clarus. quæst. 46. §. fin. vers. pariter etiam Damhouderus in pract. crim. quæst. 45.* Pontificis autem rescripta & constitutiones secundum jus commune sunt interpretanda, *cap. causam quæ de rescriptis l. si quando. C. de inoff. testam.* Idq; etiamsi illius verba venirent improprianda. *c. super eo de offic. deleg. Rom. cons. 334.* Nisi tamen, uti limitat Felin. *c. causam quæ n. 9. De rescript.* esset constitutio emanans contra jus. Rursus Pontifex mandando ordinariis inquisitionem vel accusationem excipit tantum casum tormentorum uti videre est in *Scholio 85.* Certum autem est quod exceptio firmet regulam in casibus non exceptis uti late probat Decius *l. 1. ff de reg. iur.* 14

Denique Pontifex eximendo criminosum à tortura censetur eum in aliis non exceptis ordinario subjecisse, quia qui de uno negat de alio affirmare censetur. *c. novus. ubi DD. præsumpt.* & unius exclusio est alterius inclusio. *late Nav. cap. Sacerdos num. 41 47. & seqq. dist. 6. de pœnit.* Summa interpretatio hæc tendens in favorem ordinariorum & per quam reditur ad jus commune est favorabilis & proinde sequenda, uti infra est ostensum *Scholio 154 & in tract. de iurisdict. ordinarii ne exemptos lib. 1. quæst. 4.* Fusissimeque alia quamplurima similia in odium & præjudicium exemptorum ex jure & sanctis Patribus adducit Guilielmus Durandus *tract. de mod. celebr. Concilii generalis part. Rubr. 4. numer. 15. usq. 75.*

(85) *Sive aliquibus tormentis.* Sed cur non vult Pontifex exemptos ab ordinario torturæ subjici? Cum reatus omnem honorem excludat. *l. 1. C. ubi senat. vel Clarissim.* Duplex adferri potest ratio. Prior quia exempti sunt præ aliis dilecti filii sanctæ sedis. *c. si Papa de privil. in 6.* Et ideo quadam prærogativa & eximio jure censendi sunt, ut dictum est exemptionum *lib. 1. quæst. 5. n. 2. & 16.* Itaq; cum honore digni sint. *d. quæst. 5. n. 2. & 16.* visum fuit eos non esse torturæ dedecore dehonestandos, ut nec sunt jure scripto milites, Doctores, Nobiles. *l. nullus C. ad l. Iul. Maiest. l. desertorem, §. 1. ff. de re milit. l. militis. l. Divus. C. de quæst.* Posterior quia præsumptio est pro odio ordinarii in exemptos uti ostensum est lib. 1. exemptionum. *quæst. 1. n. 12. & 13.* Ne autem in tortura ordinarius hoc odio pulsus sæviat, hæc ei ansa est erepta. 15

(86) *Et testes per seipsos examinare possunt.* An autem ordinarius examen testium alteri committere poterit? Neutiquam quia Pontifex hic elegit personæ industriam dum rescribit per seipsum testes examinandos. *Late Abbas in Repet. verb. industria.* Quando autem mandatur aliquid fieri per seipsum non potest fieri per substitutum. *Abb. d. loc.* quia personæ industria est electa. *c. fin. d. offic. delegat. Lancel. instit. can. lib. 1. de collat. §. illud etiam in verb. non poterit.* Sig- 16

nanter etiam, quod articulus receptionis testium in causa criminali non sit delegabilis. *Lancel. ubi supr. lib. 2. de probatione. §. Si qui. in gloss. verb. dirigat.* Qua tamen dere vide distinctionem Abbatis *cap. si qui de testib. DD. cap. mulieres de iudiciis in 6.*

---

§. SEPTIMVS.

SVMMARIVM.

1. *Quæ sit vis clausulæ sine solemnitate.*
2. *Ius canonicum sustulit rigorem iuris civilis.*
3. *Casus quibus citationis defectus actum non vitiat.*
4. *Dictiones, dummodo, alias, quid denotent.*
5. *Dictionum Rotæ recta differentia.*
6. *Pontifex tollit nullitates.*
7. *Constitutio Clementis tollens nullitates.*
8. *Solemnitatis sublatæ effectus.*
9. *Sigilli appositio quid operetur.*
10. *Quid sedis Apostolicæ appellatione comprehendatur.*
11. *Actus cuius expensis fieri debeat.*
12. *Expensæ qualiter taxandæ.*
13. *Opus ne sit citatione ad videndum condemnari in expensis.*
14. *Qualiter fiat executio & an delegati habeant executores armatos.*
15. *De executione brachii sæcularis.*
16. *Reipublicæ interest res iudicatas mandari executioni.*
17. *Quid dicatur proprium.*
18. *Nuntii à procuratore differentia.*
19. *Celeritas damnata.*
20. *Culpa tabellarii cui imputanda.*
21. *Ordinarii advigilare debent ut processus formatus contra exemptos Romam deferatur.*
22. *Iudex ad quem acta causæ remittuntur an ad aperturam opus habeat citatione.*
23. *Cognitio causarum exemptorum spectat ad Pontificem vel eius delegatos.*
24. *Dictio, alius, quid denotet.*
25. *Causæ exemptorum speciali opus habent commissione.*
26. *Iudex debet omnia rimari.*
27. *Culpabilis quis dicatur.*
28. *Ad condemnationem qualiter sit procedendum.*
29. *Indicia ad torturam.*
30. *Tortura elicitur veritas.*
31. *Iudicium turbantia.*
32. *Dictionis* seu *energia.*
33. *Dictionis* per *virtus.*
34. *Iurisdictio ordinaria quando censeatur excitata.*
35. *Modus iudicialis persequendi crimina.*
36. *Inquisitio quando non necessaria.*
37. *Crimina omnia iure canonum sunt publica.*
38. *Legitimus procedendi modus quis sit.*

(86) AC processum ipsum (87) quem ratione solemnitatis iuris (88) præterquam ratione citationis omissæ (89) dummodo delictum alias rite probatum fuerit (90) nullum allegari vel dici posse prohibemus, (91) sed per eos habitum, clausum (92) & eorum sigillo munitum. (93) Ad Sedis Apostolicæ examen (94) ipsorum exemptorum delinquentium expensis (95) etiam in ipso processu factis (96) ad quorum solutionem ordinarij ipsi possint eosdem inquisitos & accusatos compellere, (97) per proprium (98) vel alium (99) nuntium (100) quanto citius (101) destinare procurent (102) apud eandem sedem (103), per Romanum Pontificem (104) vel alium (105) cui duxerit committendum (106) diligenter (107) examinandum (108) & ita (109) culpabiles repertos [110] quoad ad condemnationem (111) vel propter sufficientia indicia (112) propter quæ ad torturam (113) pro veritate exquirenda (114) procedi valeat (115) ad ipsos Diœcesanos seu ordinarios (116) per eos (117) authoritate nostra (118) in causa inquisitionis seu accusationis (119) vlterius (120) legitime procedendum [121] & causam ipsam [122] pro vt iustum fuerit [123] terminandam [124] remittendum.

SCHOLIVM.

(86) AC *processum ipsum.* Id est iudicii telam & acta iudicialiter coram ordinario habita & gesta de plano summarie sine magno iudicii strepitu & sine longo (ut inquit Poëta) sufflamine litis.

(87) *Quem ratione solemnitatis.* Per hanc clausulam reducitur ordo procedendi ad ius gentium adeo ut illius vigore censeri debeat sublatus omnis ordo cognoscendi introductus à iure ciuili vel Pontificio iudexque eo casu obseruare tantum tenetur formam iudicii inductam de iure gentium vel naturali *Lancellottus de attentatis part.*1 *in præfatione num.*63. Sublata enim omni iuris solẽnitate sublatus est etiam omnis ordo in cognoscendo, *Latius Lancelot. d.nu.*63. *&* 64. Nam & iure canonico solemnitas exquisita actionum & rigor sunt sublati. *cap. dilecti, cap. examinata de iudiciis. Lancelot. instit. canon. lib.*1. *de constit. Eccl. in fin. in gloss. verb. iudicia.* Et Pius Papa IV. Clemens VIII. statuerunt ex defectu solemnitatum aut terminorum quorumcumque processuum de nullitate dici non posse præterquam ex defectu citationis mandati aut iurisdictionis vti videre plenius est ex Bulla apud Paulum Piacacium *in praxi Episcopali part.* 2. *ca* 4. *Rubr. de ord. iud. nu.* 69. Proinde remissa solemnitate testes produci & audiri poterunt diebus etiam in honorem Dei feriatis. *Hugo Celsus de clausulis num.* 90, *Barth. l.* 1. *ff. de test. milit. Bald. l. solam in fine C. de testib. Lanfrãc. Clem. sæpe de ver. sig. vers. in honore.* Credetur testibus iniuratis, produci poterunt alii post publicationẽ admittentur probationes inualidæ, non admittetur repulsa testium etiã sine causa deponentium, qua de re plene Celsus Hugo 1. loco & Barth. *l. filium famil vel late ff. de donat. & infra Scholio* 88.

(88) *Præterquã ratione citationis.* De nullitate proueniente ex defectu citationis & modis nullitatem salvantibus late tract. Sebast. Vantius *de nulitat. tit. de nullit. ex defect citationis* Recte itaq; Pontifex excipit defectu solẽnitatis citationis. Cum ea sit iuris naturalis quod est immutabile. *Paul. Lancelot. instit. canon. lib.*3. *de in ius vocando* §. 2. Non tamẽ indistinctio vera est hæc teoria, Actũ omnẽ vitiari defectu citationis. Referuntur enim ab Antonio Nicello *in concordiis glossarum concordia* 52. *num.* 224. à Iasone *in l. nequicquam* §. *ubi decretum ff. de offic. pro cons.* Et Roberto Marant. *de ord. iud. part.* 6. memb. 1. alijque classicis Doctoribus casus quibus defectus citationis actum non vitiat quos summatim non pigebit recensere.

I. In augendis vel minuendis dilationibus *Nicellus d. loco nu.* 227. *Barth. in extrauag. ad reprimendum verb. per edictum.* id quod admittit limitationes.

II. Cum citatus declarat se non compariturum. *Nicell. num.* 229. *Bald. l.* 2. *C. Quomod. & quando iudex. Marant. loco infra citato.*

III. Cum fertur sententia in vltima die compromissi ait. *Nicell. nu.* 230. *Marant in speculo part.* 6, *memb.* 1. *num.* 18.

IV. Papa potest contra detentores rerum Ecclesiæ sine citatione ferre sententiam. *Nicell. num* 232. *Maranta vbi supra num* 16.

V. Iudex potest declarare processum nullum sine citatione. *Nicell. num.* 233.

Abbas

Abbas cap. causam quæ de Rescriptis.

VI. Cum partes præsentes. *Nicell. num* 234. *Marant. d. loco num.* 12.

VII. In sententia Principis. *Nicell. num.* 236. *Marant. d. num.* 10.

VIII. In inhibitionibus per Ecclesiasticos iudicibus laicis factis. *Nicell. n.* 237. *Bald. l. præsbiteri C. de Episc. & Clericis.*

IX. In ijs de cuius præiudicio non principaliter sed secundario agitur. *Nicell. num.* 239. *Marant. d. loco num.* 30.

X. Cum quis fuit Citatus ad totam causam & processum vsque ad diffinitiuam, *Nicell. n.* 144. *Speculat. de positionib.* §. *in fin.*

XI. In contumace in respondendo positionibus. *Nicell. num.* 246.

XII. Cum alicui interdicitur administratio tanquam prodigo, *Nicell. nu.* 246. *l.* 1. *vbi glo ff. de curat. fin. DD. l. is cui bonis ff. de verb. oblig.*

Item quando semel declarant se nolle comparere, *Farinat. dec.* 345. *n.* 3. *par.* 2.

Item quando executor sententiæ secundum tenorem illius se informat de idoneitate, *Milis in repert. verb. citatio non requiritur fol.* 67.

XIII. In datione tutoris vel curatoris, *Nicell. n.* 247. *Barth. l. qui habere* §. *quolibet ff. de tut. in l. legitimos ff. d. legitimo tutore.*

XIV. Cum sententia ferenda est secundum conscientiam, *Nicell. num.* 248. *Marant. vbi supra num* 21.

XV. Quando commissio facta est per verba sonantia monitionem, *Nicell. numer.* 250.

XVI. In commissione reuisionis rationum, *Nicell. num* 251. *Barth. l.* 2. §. 1 *ff. de administ. rerum ad ciuit. cert. Marant. vbi supra num.* 24.

XVII. In sententia taxationis expens. *Nicell. num.* 252. intellige quando in sententia non fuit requisita citatio, *Barth. l. terminato C. de fruct.*

XVIII. Cum quæstio est validitatis processus agitati coram alio iudice non requiritur citatio illius iudicis, *Nicell. num.* 353. *Barth. l.* 1. §. *fin ff. ad turpit. ca. cum speciali vbi DD. de appell.*

XIX. Sententia lata in fauorem non citati valet, *Nicell. num.* 254. si sit interlocutoria secus in diffinitiua, *Abb. c. quærelam col.* 4. *de procurat.*

XX. In absolutione à iuramento, *Nicell. num.* 255. quod tamen non est indistincte verum vti late hic ostendit.

XXI. Cum citatio realis seu captura fit ex actis præcedentibus, *Nicell. n.* 264. quod & maioris est indaginis.

XXII. Cum parti non adfertur plenum præiudiciũ, *Nicell. n.* 266. *vbi vide.*

XXIII. Cum quis appellauit ab interlocutoria, *Nicell. n.* 268. *c. cum qui, de dolo & cont. in* 6 *Clem. vnica eod. tit.*

XXIV. Contra rebelles Ecclesiæ, *Nicell, num.* 269.

XXV. Cum citandus caret exemptionibus, *Nicell. n. 270. Marant. n. 37. Nau. cons. 1. n. 16. de foro competenti.*

XXVI. In vero contumace. *Nicell. n. 272. l. contumacia ff. de re iud.*

XXVII. Cum iudici à partibus est talis data potestas, *Nicell. n. 273. Barth. & DD. l. si societatem §. arbitrorum ff. pro socio.*

XXVIII. Cum quis promisit prosequi iudicium intra certum tempus illudq; esset elapsum, *Nicell. fall. 29.*

XXIX. Actus parte non citata factus potest parte non citata reuocari. *Nicell. num. 275. Rom. sing. 777.*

XXX. Cum præsens non vult litem contestari. *Nicell. n. 276. Barth. Auth. qui semel col. fin. l. quomodo & quando iudex.* Vel si præsens esset nihil haberet releuans quod apponeret. *Nauarrus cons. 4. nu. 16. de foro compet. Abb. & Felin. cap. cum olim de re iudicata,* aut vnde posset deuenire, *Fel. d. loco & in cap. causam quo de rescript. Nauar. d. n. 16.*

XXXI. Cum Iudex tacite ad vlteriora procedit, *Nicell. fall. 32. Barth. l. à procedente C. de dilat.*

XXXII. In sententia excommunicationis, *Nicell. fall. 33. Milis in Repert. verb. citatio partis non requiritur, fol. 68.*

XXXIII. In absolutione ab excommunicatione. *d. fall. 33. Milis in repert. verb. citatio partis non requiritur.*

XXXIV. Cum statuta declarantur esse contra Ecclesiasticam libertatem. *Nicell. fal. 35.*

XXXV. Cum iudex vult superiori merita causæ recensere.

XXXVI. Cum proceditur contra tutorem vel prælatum prodigum. *Nicell. fall. 37.*

XXXVII. In notorijs, *Nicell fall. 38.*

XXXVIII. Si fuerit renuntiatum. *Nicell. fall 39. vbi supra.*

XXXIX. In actu legitimationis, *Nicell. fall. 40.*

XL. Cum cõmisso facta est cum clausula si idoneum repereris. *Nicell. fall. 41.*

XLI. In præceptiuis, *l. Si debitori ff. de iud. Nicell fall 42.*

XLII. In examine testum in certis casibus, *Nicell fall. 43.*

XLIII. In electione cum est periculum, *Nicell. fall. 44.*

XLIV. Cum fit declaratio aliquem incidisse in pœnam constitutionis, *Nicell. fall. 45.*

XLV. Cum iudex competens se declarat incompetentem. *Nicell fall. 46.*

XLVI. In casibus vt perfectius C. de Annali præscript. *Nicell. fall. 47.*

XLVII. Cum commissioni adijcitur clausula si inueneris, *Nicell. fall. 48.*

XLVIII. In inquisitione generali, *Nicell. fall. 49.*

XLIX. In

XLIX. In imploratione brachij secularis, *cap. 1. de offic. ord.*

L. In maeris grauijs, *Nicell. fall. 51.*

LI. Cum testes ex officio examinantur, *Nicell fall. 52.*

LII. In sententia absolutoria à peccatis, *Nicell. fall. 53.*

LIII. In commissione facta auditori causae personalis, *Nicell. fall. 54*

Item in excommunicatione, quae generaliter fertur pro culpis praeteritis vel futuris quae ignorantur. *Nauar. cons. 1. num. 16. de foro compet.*

LIV. In reuobatione commissionis vel interlocutoriae. *Nicell. fal. 55.*

LV. Cum citatio tollitur ex prohibitione statuti, *Nicell. fall. 56.*

LVI. In consultore qui non citat partes. *Nicell. fall. 57*

LVII. In generalibus bannimentis & proclamationibus. *Nicell. fall. 58.*

LVIII. Cum partes dederunt autoritatem ingrediendi possessionem sine alterius citatione. *Nicell fall. 56.*

LIX. Cum proceditur ad executionem sententiae appellatione deserta. *Nicell. fall. 60. vbi vide distinctionem.*

LX. In vltima die termini *Nicell. fall. 61.*

LXI. Cum petitur rescindi instrumentum. falsum. Quia non est necesse citare testes qui falsificarunt. *Nicell. fall. 62.*

LXII. Cum quis arripit iter ad summum Pontificem. *Nicell. fall. 63.*

LXIII. In inuentario faciendo, *Nicell. fall. 64.*

LXIV. Cum cognoscitur an Monachus possit accusare. *Nicell. fall. 65.*

LXV. Cum iudex vult reuocare interlocutoriam. *Nicell. fall. 66. apud. quem vide distinctionem.*

LXVI. In praeparatorijs iudicij. *Nicell. fall. 67.*

LXVII. Cum periti in arte faciunt relationem *Nicell. fall. 68.*

LXVIII. Cum decisio committitur conscientiae. *Nicell. fall. 70.*

LXIX. In decreto super alienatione rei minoris. *Nicell. fall. 71.*

LXX. Quando scedula appellationis offertur. *Nicell. fall. 72.*

LXXI. Cum interdicitur furioso prodigo administratio. *Nicell. fall. 63. quem tamen vide.*

LXXII. In sententia super instrumento quarentigiato. *Nicell. fall. 74. quod & maius requirit examen.*

LXXIII. In interlocutoria quoad iudicium inchoandum. *Bald. l. 1. C. de sent. ex peric. recitand. Nicell. fall. 75.*

LXXIV. In scrutinijs in Doctorando. *Nicell. fall. 76.*

LXXV. Quando arbiter vltima die compromissi prorogat compromissum. *Nicell. fall. 77*

LXXVI In impetratione rescriptorum, vel priuilegiorum. *Nicell. fall. 78.* quae

 de

de re nonnulla alia, alio in loco attuli, *lib. 1. de Iurisd. ord. in exempt. cap. 12.* Item dispensationis. *Anton. Milis verb. citatio non requiritur fol. 67. pag. 2*

XXVII. In eo appellante qui appellationem non prosequitur. *Nic fall. 79.*

LXXVIII. Cum quis vult vti priuilegijs matrimonij *Nicell. fall. 80.*

LXXIX. Cum Iudex eadem die vult supplere, *Nicell. fall. 81.*

LXXX. Sufficit maiorem vniversitatis citare. *Nicell. fall. 82. Rom. sing. 759. Baldus cap. 1. de milit.*

LXXXI. Quando ob enormia ipso Iure sententia infertur. *Nicell. fall. 83.*

LXXXII. Notarius potest dare copiam instrumenti, *Nicell. fall. 84.*

LXXXIII. Cum ordinarius confert beneficium ipso iure vacans. *Nicell. fall. 85.*

LXXXIV. In actu traditionis possessionis cum pars in processu fuit citara. *Nicell. fall. 86.*

LXXV. Cum filij ex delicto patris puniuntur, *Nic. fall. 87.*

LXXXVI. Cum Princeps intra annum non expellit hæreticos *Nicell. fall. 88*

LXXXVII. in contumace vero & notorio. *Nicell. fall. 89.*

LXXXVIII, Cum citatio est continuata ad alium diem. *Nicell. fall. 90.*

LXXXIX In petione rescissionis contractus non est necesse vt citentur testes. *Nicell. fall. 91.*

XC. In petitione possessionis ex testamento non vitiato *Nicell fall. 92.*

XCI. Citans aliquem non est necesse vt citetur. *Nicell. fal. 93.*

XCII. In omni actu ex quo ab executione potest incipi. *Nicell. fall. 94.*

XCIII. Cum requiritur iustificatio actus celebrati post illius celebrationem. *Nicell. fall. 95.*

XCIV. Iudex informare potest sede stylo in camera.

XCV. In alienatione suiiuris. *Nicell fall. 98.*

XCVI, Contra infringenrem carceres *Nicell. fall. 98.*

XCVII In declaratione iudiciali qua iussus respondere ob non responsionem habetur pro confesso. *Nicell. fall. 99.*

XXCXIII. Quando periculum esset in mora. *Nicell. fall. 100.*

XCIX In admissione articulorum de quorum pertinentia dubitabatur. *Nicell. fall. 101.*

C. In examinando teste non est necesse citetur. *Nicell. fall. 102.*

CI. Quando iussu testatoris standum est dicto testis, *Nicell. fall. 103.*

CII. Satisfaciens in termino. *Nicell. fall. 104.*

CIII Cum lis est contestata cum procuratore non est necesse vt Dominus citetur. *Nicell. fall. 105.*

CIV. Absentes extra territorium non sunt citandi. *Nicell fall. 106.*

CV. In æstimatione rerum furto ablatarum. *Nicell. fall. 107.*

CVI.

CVI. Executor trium ſententiarum non eſt neceſſe vt citet. *Nicell. fall. 108.*

CVII. In relatione executoris non opus eſt citatione. *Nicell. fall. 109.*

CVIII. Cum prætor edicit tam citatis quam non citatis. *Nicell. fall. 110.*

CIX. Qando aduerſarius ſine hærede moritur. *Nicell. fall. 111.*

CX. In nuntiatione noui operis. *Nicell. fall. 112.*

CXI. Libellus dari poteſt ſine citatione partis. *Nicell. fall. 113.*

CXII. Quando iudex poſt concluſionem & peremptorium cauſam ſubdelegat. *Nicell. fall. 114.*

CXIII. In Productione inſtrumentorum. *Nicell. fall. 115.* idque quo ad ſimplicem productionem tantum, non vero quo ad præiudicium probationis. *Bald. l. ſi quando in fine C. de teſtibus,* qua de re plenius Nicellus hoc in loco.

(89) *Dummodo delictum, alias, rite probatum fuerit.* Dictio, *dummodo,* quandoque facit modum, quandoque conditionem infert, cum rei imperfectæ iungitur *Tiraquel. de retract. conſ. §. 8. num. 1* Deſignat etiam præciſum implementum & de neceſſitate ad eſſe debere illud, cui adicijcitur. *Hier. Gratus conſ. 86. num 1. part. 2.* 4

Dictio autem *alias,* quandoque conditionem deſignat, quandoque aliud tempus *Barth. l. 1. ff. de cond & dem. Hieron. Grat. conſ 14. num 1. & 4 part. 2.* Vult itaque pontifex non temere ad inquiſitionem vel accuſationem eſſe procedendum, nam iura tam ciuilia quam Pontificia antequam iudicia hæc criminalia exerceantur vt multa ſolemnia antecedant voluerunt, de quibus doctè & compendiosè Paulus Lancellottus *inſtit. Canonic. lib. 4. tit. de accuſat.* Et quidem merito, eſt enim accuſatio genus illaudabilis intentionis *c. ſi quis Epiſcopus 2 q. 7* non raro ex odio inuidiaque procedens, *cap. ſi omnia vbi gloſſ. 6 quæſt. 1* Vt merito ſycophantæ vocitentur qui ad accuſandum procliues ſe præbent. *Alciat. l. ſi calumnietur ff. de verb ſig. & late Eraſ. in chiliad. verb. ſycophanta.* Denique Pontifex vtitur dictione *Rite,* non vero *Recte,* quia dictio *Recte* iuſtitiam cauſæ reſpicit. Dictio vero *Rite,* ritum & ſolemnitatem dumtaxat. *Alciatus l. hæc verba ff. de verb. ſig. Rochus de Curte tract de conſuetud. num. 37. Abb. cap. ſecundum de tempor. Ordinand. & cap. 1. §. vna vero num. 1. de ſumma Trinitate. Decius l. infantis num. 5. C. Qui admittantur Spielius in lexico iuris verb. Recte.* Hinc viſum fuit quibuſdam quod ſi cuidam committatur cognitio an quid recte factum ſit poſſe cognoſcere tantum de iuſtitia facti, non vero de illius ſolemnitate *Alciat d. loco.* Itaque Pontifex hoc in loco volens delictum ritè probatum, intendit non de probatione quæ iuſtitiam cauſæ criminalis concernit, ſed illius ſolemnitatem, non enim ſubito & illotis, quod aiunt, manibus ad iudicia hæc criminalia licet conuolare ſed pro ſolemnitate neceſſe eſt vt inquiſitionem autecedat fama idque regulariter paucis quibuſdam caſibus exceptis, de quibus Lancellottus *vbi ſupra & latius* 5

latius Farinaceus in pract. crim. lib. 1. quæst. Accusationem ver vero denuntiatio & alia quæ Doctores hac in materia, fuse descripserunt,

(90) *Nullum allegari vel dici posse prohibemus.* Pontifex sustulit hac sua constitutione omnem defectum orientem à iure positiuo, ideo de nullitate cuiuscumque speciei, præterquam ex defectu citationis, vt antę dictum est, excipi non 6 potest, *Vantius de null. tit. quibus modis sentent. multæ defendi possint.* Quin autem Pontifex nullitates omnes à iure positiuo prouenientes tollere possit nemo est qui ambigat, vti fusè ostendit ante laudatus Vantius *tit. an & quolibet sententia de nullit impug. possit num. 7. & seqq.* Princeps enim, inquit, nigrum in candida vertit. Extat & constitutio Clementis VIII. tollentis omnes nullitates exceptis iis, quæ proueniunt ex defectu citationis mandato & iurisdictionis. Quippe quod experientia doceat dispendiosam litium prorogationem plerumque ex subtili ordinis iudiciarij obseruatione prouenire. *tex. Clem. dispendiosam de iudicijs.* Cuius quidem constitutionis tenor est talis. Litium dispendijs & ambi-7 guis, præsertim inter personas curiæ & iurisdictioni nostræ, etiam in temporalibus, subiectas occurrere, quantum in nobis est, cupientes, statutum fœl. rec. Pij IV. prædecessoris nostri, ne iudices almæ vrbis nullitates adtendant, nisi ex defectu citationis iurisdictionis aut mandati ad expeditionem causarum procedant ad omnes quoscumque iudices ordinarios, & magistratus & officiales, in quibusuis ditionis nostræ temporalis Ecclesiasticæ prouincijs & ciuitatibus, terris, oppidis & locis, quamcumque iurisdictionem exercentes, & quauis authoritate & dignitate fungentes, hac nostra perpetuo valitura constitutione extendimus & ampliamus, atque in quocumque tribunali, aut curia seculari vel Ecclesiastica firmiter & inuiolabiliter seruari, sicque & non aliter per quoscumque ex ipsis iudicibus etiam causarum palatij Apostolici auditores etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales ac legatorum etiam de latere sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi facultate in quacunque causa & instantia etiam nunc pendente, aut in futurum mouenda Ecclesiastica prophana ciuili & criminali, aut mixta iudicari & definiri, & quibuscumque nullitatibus præter superius expressis nequaquam attentis ad expeditionem causarum earundem procedi debere præcipimus & mandamus, decernentes irritum & inane, si secus super his per quoscumque quauis autoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Nō-8 obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis Datum Romæ anno incarnationi Domini 1592. 5. idib. Febr. Qua de re videri poterunt & ea quæ superius *in Sholio 87.* notata sunt. Nimirum remissa solemnitate testes audiri posse diebus etiam in honorem Dei feriatis, item post aliorum publicationem, præterea credi testibus iniuratis, etiam sine scientiæ causa deponentibus *Celsus Hugo tractat de clausulis num. 9. Barth. l. 1. ff. de ferijs, l. 1. ff. de milit. test. & late in.*

l. fi.

filius familias ff. de donat. Bald. l. solam. in fine C. de testibus Lanfrancus Clem. sæpe l. e verb signif.

(91) *Sed per eos habitum clausum. Vide Speculatorem de Remissionibus §. vtile nu. 6. vers. consulo igitur iudicibus negotia referentibus.* Idque vt secreta causæ non propalentur. *arg. cap. venerabili verb. sigillatim vbi Minsing. & D D. de testibus.* Talisque etiam ordo obseruatur in transmissione actorum habitorum super vita & moribus alicuius sancti canonisandi vti refert Troylus Matuetius, *tract. de canonisat. sanctorum part. vlt. num. 18. vol. Oce. 15.*

(92) *Et eorum sigillo munitum.* Sigilli appositio fit pro authenticanda & confirmanda fide actorum. *tex. & gloss. cap. peruenit. de fideiussoribus & late materiam hanc enucleans Menoch. de arb. iud. casu 113. per tot. fol. 140.* Sigilli enim appositio reddit scripturam authenticam & fide dignam. *Bald. l. in bonæ fidei C. de iureiur.* inducitur totius scripturæ approbatio etiam alienæ, *late Gabriel. com. concil. 1. de probat. concl. 4. per tot.* Quid autem si sigillans scripturam non legerit, item quid si sigillum non sit ipsius sed alterius, quid si alius mandato iudicis sigillet & similes quæstiones concernentes materiam sigilli, pete ex Ioanne Berthosino *tract. de Episcopo lib. 3. part. 1. tit. Qualiter eligatur Episcopus num. 21. & seqq. vol. Oce. 2.* Denique quid si sigilla sint incognita, vide Speculatorem *de remissionibus §. vtile vers. quid si sint sigilla & de probat. §. videndum vers. 10.* 9

(93) *Ad sedis Apostolicæ examen.* Quid sedis Apostolicæ appellatione comprehendatur supra tradidimus, *Schol. 17.* quis autẽ dicatur aliquid à sede Apostolica obtinuisse aut apud Sedem Apostolicam aliquid fecisse item de audientia Apostolica, curia Apostolica & similibus, vide Nauarr. *de datis & promissis pro iustitia vel gratia notab. 17. num. 29.* Hic incipit statuere Pontifex de remissione facienda ad se, causæ cuius cognitionem tantum hactenus ordinario demandarat qua de re Speculator *de remissionibus §. vtile vers. alioquin negotium remittat ad delegantem & cap. ex parte decani §. pacto de rescript. cap dudum. cap. scriptum §. 1. de elect.* 10

(94) *Ipsorum exemptorum delinquentium expensis.* Regulariter actus explicari debet expensis illius qui actum fieri postulat qua de re fusissime Felinus *cap. 1. num. 8. & de libelli Abbat. Petrus Peckius de iure sistendi cap 27. Grauat. ad vestrium lib. 6. cap. vlt. num 14 & 16 Petrus Surduss de alimentis tit. 1 quæst. 63 & scripsi lib. 1. quæst. 8.* Hoc in casu statuit Pontifex processum adversus exemptos formari debere & ad sanctam sedem transmitti eorundem exemptorum criminosorum sumptibus. Tum vt ordinarij qui in vno grauatur procedendo aduersus exemptos in alio releuentur. Qui enim in vno grauatur æquum est vt in alio releuetur. *l. e. im. qui in pr. ff. de iureiurando Euerardi cons. 17.* Tum quia actus fit in bonum & vtilitatem exemptorum & ideo eorum expensis explicari debet. *Card. Clem. causam* 11

sam in pr. quæst. 20. de elect. Tum quia Pontifex est velut patronus, protector & conseruator exemptorum *Cap. si Papa de priuilegijs* 16 & ideo eorum defensio fieri debet ipsorum expensis, *Archid. cap filijs super verb. denuntiet 16. quæst. 7.* Tum quod remissio rei est facienda ad superiorem illius expensis. *Bald. l. generaliter § hic de præsentibus C. de rebus creditis.* Tum quod iudicis sit arbitrari cuius expensis quid fieri debeat. *Bald. d. loco.* Tum denique quod Pontifici, qui lex est animata in terris, ita statutum sit cuius sit pro ratione voluntas. *l. prospexit ff. qui & à quibus cap. in causis de re iudic.*

12 (95) *Etiam in ipso processu factis* Expensæ hæ regulantur taxanturque ad instar expensarum alijs in causis factarum. De quarum ratione & taxatione passim Doctores *in cap. finem de dolo & contumacia, l. eum quem temere ff. de iudicijs. Gaill. lib 1. obser 151.* Veniunt itaque in hanc rationem sumptus omnes quorum ratio alijs in causis haberi solet AEquiparatorum enim eadem est ratio. *Præses loco ab æquiparat.*

13 (96) *Ad quorum solutionem ordinarij ipsi possint eosdem inquisitos & accusatos compellere.* An autem noua ad hoc sit opus citatione ad videndum in expensis condemnari Bartholus censuit opus esse. *l. 1. num. 13. ff si quis ius dicenti non optemper. & in l. 1. § si ad diem, num 1 vbi Apost. ff de re militari. Paulus Lancelot. instit. canon. lib. 3. cap de dolo & con.tum. § idem quoque in gloss. verb legitime* Compellere ergo poterunt per censuram Ecclesiasticam & alijs iuris remedijs etiam inuocato publico auxilio brachioque seculari si hoc expedierit. *cap. 1. cap. quoniam de offic.*

14 *ordin. Gaill. de pace publica libr. 2. capit. 17. numer. 33. Paul. Lancelott. instit. canon. libr. 2. de Rot. dom. Quin imo in verb. remedijs vbi gloss & loco 1. citato.* Ordinarius enim qui non habet iurisdictionem temporalem, non potest habere Officiales armatos. *Abb. cap. Cum non ab homine de iudcijs cap. significasti in fine de offic det. Lancellot. vbi supra. lib. 3. de iudicijs, est & alia in gloss. verb implorare Felin. cap significasti, num. 4. de Officio deleg.* Delegataque causa omnia delegata censentur sine quibus causa executioni mandari non potest *c. præterea de offic. deleg Lancell. vbi supra lib. de procuratoribus § quoniam in gloss. verb. ventillan-*

5 *da.* Proinde si delegatus executioni non sit par nec sufficiendo, requirere potest iurisdictionis alterius auxilium. *Dist. 17. cap non licuit & 24. quæst. 5 cap. Principes* Quia quoties deficit Ecclesiastica potestas, recurri potest ad auxilium brachij sæcularis. *10 quæst. 1, cap. petimus, & 24. quæst. cap. de ligurbus.* Vnaque iurisdictio debet per aliam adiuuari *can. ad verum dist. 96. & d. ca. Quoniam Lancellot. instit. canon. lib. 4. cap. de hæreticis § vtrumque in gloss. verb. brachium seculare, late Gaill. de pace publica lib. 2. cap. 17. num 32. & seqq. & fusius li. 1. obser. 115.* vbi sigillatim inuocationem brachij sæcularis examinat. Ab hoc iure procedunt litteræ quas Germani vocare solent mutui compassus, de quibus Andreas Gaill. *d. cap. 17. num. 35* Nos vero iuris subsidium vel litteras subsidiales appellamus sine quibus vana

redderetur & elusoria rerum iudicatarum executio *l. à diuo pio sententiam Romæ ff de re iudic. l. properandum §. fin autem reus l. de iudicijs l. ff. de offic. concul. & vbique Doctores.* In magnam Reipub. perniciem. Status enim reipublicæ(*inquit Cicero pro sylla*) maxime rebus iudicatis continetur vt recte Theodoricus Rex m, | apud Cassiodorum *variar. Epist. lib 1. ep 5.* scripsisse dicatur in hæc verba. Vnus inter procellas humanas portus instructus est quem si homines feruida volunte prætereunt, in vndosis iurgijs semper errabunt. Itaque in immensum trahi non debent finita litigia quæ enim dabitur discordantibus pax, si legitimis sententijs non acquiescatur. 16

(97) *Per Proprium.* Proprium quid significet & quotuplex sit tradunt Petrus Andreas Gammarios, *in dialectica legali lib. 3. cap. 5. vol. Oce. 1. fol. 287.* Et Christophorus Hegendosinus, *in dialect. legali libr 1. tom. 12. eodem vol. fol. 239.* Sed ij magis dialectice. Navarrus vero, *de regularibus comment. 1. num 15.* proprius ad iurisprudentiam. *l proprium ff com. prædiorum* 17

(98) *Vel alium,* Dictio *alias* diuersum quid antecedente qualitate implicat *Leobinus Aurelianensis tract. de mandatis Apostolicis num. 15. late Abb. fel. & de cap. sedes de rescriptis Rom. cons. 13. Iacob. Aurelian. vbi supra num.* 21. Non tamen omnino dissimile à priore qualitate. *Fel. d. cap. sedis in fine.*

(99) *Nuntium.* Nuntius & procurator quomodo differant vide Baldum Castrens. & Doctores, *l. nullum l. si quis alteri vel sibi.* Quid si nuntius in via incidat in latrones an mittens ei obligetur ? vide late Petrum Antipoli, *tractatu de muneribus. §. 1. diuersarum quæstionum num. 40. vol. Oce. 11.* Quid autem si nuntius litteras sibi commissas perdat vel seruis destinet; vide de his & similibus quæstionibus concernentibus materiam nuntiorum apud Bondislaum de Villadiego *tract. de legata part. 3. per tot. Barth in extrauag ad reprimendum verb. per nuntium.* 18

(100) *Quanto citius.* Celeritas plerumque reprobatur, est enim inimica consilio inquit Salomon & Poeta: 19

Tu nimium properas & adhuc tua messis in herba est:

Proinde vulgatum illud est, *Sat cito, si sat bene.* Nulla enim res potest esse simul & festinata & bene examinata. Ideoque Cæsar Augustus in ore semper fertur habuisse FESTINA LENTE. Non ignarus quod celeritatem pœnitentia, sed eadem sera atque inutilis sequatur, præcipitata enim raptim consilia neque reuocari neque in integrum restitui possunt Non raro tamen etiam commendatur & in præcepto est celeritas vti per exempla late ostendit Glossographus. *in cap. fin. verb. celeritate de elect. in 6.* Et elegantissime id demonstrat Ioaannes à Chockier frater meus in thesauro suo aphorismotum politicorum *lib. 3. cap, 211.* Res enim, occasio, tempus, anima est actionum humanarum & rerum bene gerendarum. Itaque Pontifex hic non commendat celeritatem quæ rationi & consilij

est

est inimica sed nimiam cunctationem & negligentiam condemnauit. Quando autem iussus aliquid celeriter expedire in mora censeri debeat. vide Paul. Lan. *instit. canon. lib. 1. de coll. in. 6. verb. mora. D D. l. 2. §. confestim ff. ad Tertull. adde supra Scolio. 54.*

20 (101) *Destinare procurent.* Cui autem imputari debeat culpa nuntij serius destinantis vel rem ei commissam amittentis latè distinguendo examinat Bondislaus de Villadiego, *tract. de legato part. 3. num. 37. vol. Oce. 14.* Itaque ordinarijs

21 aduigilent vt processum deferendum fidei consignent tabellario quamdiu enim non est delatus ad manus sanctæ sedis officio functi esse dici non possunt denominatio enim non fit ab eo quod erit sed ab eo quod est. *Bal. l. si nondum C. de furtis.* Destinatumque pro completo haberi nec dum potest. *l. cætera §. sed si parauerit ff. de leg. 1. Ioannes Staphileus de Gratijs & expectat. §. circa num. 27. & seqq. vol. Oce. 14. fol. 34. Baldus d. l. si nondum.*

(102) *Apud eandem sedem.* Qui veniant appellatione sedis Apostolicæ superius est traditum. *Scholio. 17. & 93.* Quærere hic licet, quales sint partes iudi-

22 cis ad quem causa aliqua remittitur & an antequam acta clausa & sigillata aperiat necesse sit citationem emittere in partem cuius interest. videri poterit, Speculator *de remissionibus Rubr. quale sit officium eius ad quem fit remissio.* qui censuit necesse esse: mihi vero hoc in casu non videtur. Tum quod supra succinctim ostenderimus in sententia Principis citationem non requiri *Scholio 7. n. 3. vers. 7.* Tum quod eiusmodi apertio fit ex actis præceden. *ibid. vers. 22.* Tum quod longe absentes citandi non sint. *ibid. vers. 106.* Tum quod apertio impediri non possit. Denique hic casus est inter plerosque exceptos à necessitate citationis de quibus late Nicell. *Supra in Scholio. 7. allegatus,* & Sebast. Vantius *tract. de nullit.* Robertus Maranta *in speculo.*

(103) *Per Romanum Pontificem.* Cognitio causarum immediate subiecta-

23 rum summo Pontifici eius vel sanctæ Sedis Apostolicæ cognitioni sunt reseruatæ vti dictum est. *tract. de exemptionibus lib. 1. cap. 1. & seqq.* Quorum cognitionem quoties Pontifex demandat aliquibus iudicibus in partibus vti solet conseruatoribus rerum aut personarum exemptarum iurisdictio eiusmodi non tam videtur conseruatorum quam ipsiusmet Pontificis eam delegantis. vti infra ad explicationem Concilij Trident. multa ordinarijs autoritate delegata demandantis ostendi. *De Conseruatoribus quæst. 107. post princ.*

24 (104) *Vel alium* De hac dictione *alius* videri poterunt Doctores, *cap. sedes de rescriptis, Ias. l. quicumque, C. qui admittant. ad bon. poss.* & aliquid supra notatum est *Scholio. 98.*

(105) *Cui duxerit committendum.* Idque speciali & particulari commissio-

25 ne. Quia causæ exemptorum non veniunt sub generali commissione facta le-

gati.

gatis Apostolicis uti latè dictum est, *tract. de exempt. lib 2. q. 2.* prout nec exemptos sub generali dispositione comprehendi plerisq; visum est, *dixi ibid. q. 3. lib. 1.* Quid autem si legati sint non tantum qui dicuntur missi sed nati. Item quid si sint cum potestate legati à latere. Item quid si legati sint à latere? *traditur de. q. 2. lib. nostri 2. de iurisd. ordin. in exemptos.*

(106) *Diligenter.* Sic etiam D. Gregorius hortatur in hæc verba fraternitatem tuam his hortamur affatibus ut cum Dei sicut decet timore causam hanc subtili omnino investigatione perquiras. *tex. can. quia sunt dist. 18.*

(107) *Examinandum.* Secundum doctrinam Evaristi Papæ inquientis. Iudicantem oportet cuncta rimari & ordinem rerum plena inquisitione discutere. *Cap. iudicantem 30. q. 5.* 26

(109) *Et ita.* De hac loquendi formula aliquid allatum est supra *Schol. 56.*

(110) *Culpabiles repertos.* Id est alicujus criminis vel delicti vere reos culpabilem esse longe plus est quam esse reum, Nomen enim rei dicitur relatum inter reos cum judex non obstantibus exceptionibus dilatoriis decernit via regia super accusatione procedendum vel cum judex etiam lite non contestata facit aliquem describi inter nomina Reorum. *Iulius Clarus pract. quæst. §. fin. quæst. 14. num. 13.* 27

(111) *Quo ad condemnationem.* Ad quam non procedendum priusquam Iudex in statera & æquilibrio posuerit circumstantias totius causæ, personæ, loci, temporis, qualitatis, quantitatis, eventus. Sunt enim judici omnia hæc lynceis oculis perspicienda. *l. Sacrilegii ff. ad l. Iul. peculatus.* Et subtili investigatione perquirenda atque trutinanda, uti ante dictum est *Schol. 106. & 107.* 28

(112) *Vel propter sufficientia iudicia.* De judiciis distinctè scripserunt, Guido de Susaria, Franciscus Brunus, Marcus Blancus, Antonius de Rosellis, quorum tractatus sunt congesti in decimo volumine tractatuum juris. Quæ autem & qualia dicantur sufficientia judicia late pertractat Iacobus Menoch. *lib. 1. præs. 89. per tot.* nihil quo in hac judiciorum materia est quod specialiter exemptos concernat & proinde nihil ex professo venit hic inquirendum.

(113) *Propter quæ ad torturam.* Quæ ejusmodi sint judicia ex quibus deveniri possit ad torturam unus è multis dilucidè ostendit Iac Menoch. *lib. 1. præsumpt. 89.* Quam autem in torturæ exhibitione circumspectus debeat esse judex, præterea quæ qualis & quanta fides adhiberi debeat, confessionibus in tortura factis tradunt omnes criminalistæ & succinctim clareq; Matthæus VVezembechius in Paratitulis *tit. de quæst.*

(114) *Pro veritate exquirenda.* Quia pleraque crimina clam arbitris & ita occulte committuntur ut semper copia testium haberi non possit ideo introductum esse refert Cicero *de arte orat.* ut per tormenta veritas inquiratur. *Paul. lib.*

30 *lib.3.sent.tit.14.& 16.* Eleganter Quintilianus *lib.5.cap.4.* in hac torturæ materia sic scriptum reliquit: Si de habenda quæstione agetur plurimum intererit quis & quem postulet aut offerat & in quem ex qua causa sive jam erit habita quis ei profuerit. Quis & quomodo sit tortus an credibilia dixerit, an inter se constantia perseveraverit in eo quod cœperit ad aliquid dolore mutaverit prima parte quęstionis an cruciatu procedente, quæ utrimq; tam infinita sunt quam ipsa rerum varietas. Ita ille. de generibus vero tormentorum modo & ratione infligendi prolixe tractavit Tranquillus Ambros. *tract. de modo formandi processum informatuum.* Recte itaq; hic Pontifex studet veritati exquirendæ. Veritas enim sæpius exagitata magis splendescit in lucem. *cap. grave 31. quæst. 9.* eaque studiosa inquisitione solet inveniri. *l. numerum. §. 1. ff. de muneribus.* Veritatem autem impediunt maxime quatuor illæ cardinales passiones pro quarum refrenatione
31 hisce adoniis versibus utitur Boët. à Navarro laudatus, *in manuali Confessariorum præludio 15.*

Gaudia pelle
Pelle timorem
Spemq; fugato
Nec dolor adsit
Nubila mens est
Vinctaque frenis
Hæc ubi regnant.

Potissimè vero inquit Vrbanus Papa, *cap. Episcopus 35. q. 6.* Timor & amor. Timor inquam, quia ut inquit Martialis supra citatus:

Res est imperiosa timor.

Amor vero, quia in affectu habendi consistit, quia is est, inquit Seneca *in octavia.* Vis iniqua mentis & blandus animi calor neque consilium, neque modum in se habens ullum incertum id si ratione certum facere velis nihilo plus agis quam si des operam, inquit Terentius quod ut cum ratione insanias. Itaque ob oculos ponendum quo fine munuscula præbeantur. Id quod bene exprimit Martialis hoc disticho:

Munera magna quidem mittit, sed mittit in hamo
Et Piscatorem Piscis amare potest.

Et concludendum facultatem ratiocinandi in amatore munerum non in capite sed in pecuniis collocari:

Nam quæ reverentia legum,
Quis metus aut pudor est unquam properantis avari?

Inquit Iuvenalis. Certe nulla. Nam

Munera crede mihi excæcant hominesq; Deosq;.

Et

Et ut inquit Horat. Sil. 2. *lib*. 2.

Dicam si potero male verum examinat omnis
Corruptus Iudex.

Deniq; judex vacare debet ab amoris passione quia in judiciis acceptatio personarum non est habenda. *can. Sacrorum dist. 63. c. in iudiciis de reg. iur. in 6.* Alioquin libertate à jure regulata uti non poterit, teste Horat. Satyr. 7. l. 2.

Quisnam igitur liber? Sapiens sibiq; imperiosus
Quem neq; Pauperies, neq; mors, neq; vincula terrent.
Occursare cupidinibus contemnere honores
Fortis & in seipso totus teres atq; rotundus
In quem manca ruit semper fortuna.

Et eleganter pieq; Calixtus Papa *in c. accusatores 3. q. 5.* Scriptum reliquit in hæc verba: Amor carnalis & timor atq; avaritia plerumq; sensus hebetant humanos „ & pervertunt opiniones ut quæstum pietatem putent & pecuniam quasi mer- „ cedem prudentiæ. Præterea D. Gregorius *c. quatuor 11. q. 3.* quatuor modis huma- „ num judicium pervertitur. Timore dum metu potestatis alicujus veritatem lo- „ qui pertimescimus. Cupiditate dum præmio alicujus animum corrumpimus. „ Odio dum contra quemlibet adversarium molimur. Amore dum amico vel „ propinquo contendimus præstare auxilium.

(115) *Procedi valeat.* Iuris ordine & tramite servato quem ante descripsimus *glossemate 89.* hoc est simpliciter, de plano, velo lavato & sine longo sufflamine litis.

(116) *Ad ipsos diœcesanos vel ordinarios.* Qui ordinarii & Diœcesani nomine censendi sint supra ostendimus *Schol. 60. & 61.* Dictio *seu* ponitur inter diversa & stat ampliativè ad rem diversam, *Hier. Gratus cons. 153. n. 42. part. 2.* qua de re etiam supra *Schol. 76.* 32

(117) *Per eos.* Dictio *per* denotat perfectionem & augmentum rei cui additur. *Abb. c. si constiterit n. 13. de accusat.* An autem ex hoc sermone censeatur electa industria personæ ita quod diœcesani vel ordinarii vices suas alteri demandare non possint supra ostensum est. 33

(118) *Authoritate nostra.* An Pontifex ita ordinariis rescribendo jurisdictionem eorum excitare an vero delegare censeatur supra ostensum est *Schol. 83.* remittendo lectorem ad tractatum de exemptionibus *lib. 2. c. 14.* in quo uberius omnia quæ huc spectent discussimus. 34

(119) *In causa inquisitionis seu accusationis.* Duplici enim ratione criminalia judicia solent institui aut per inquisitionem aut per accusationem sed & quandoque per denuntiationem. *Paulus Lancel. instit. canon. lib. 4. cap. de accusat.* Per inquisitionem criminale judicium instituitur cum præcedente diffamatione & 35

quasi fama denuntiante de crimine per judicem inquiritur. *Lancel. ibid. §. per inquisitionem.* Necesse autem est ut infamia precedat alioquin judicium inquisitionis non subsistit, idq; nisi pars adversus quam inquiritur non excipiat taciturnitate enim ejus firmari potest judicium ita ceptum vel nisi authoritate & mandato Papæ vel Principis ad inquisitionem procedatur. *Lancel. d. loc. §. idem etiam ubi gloss. in verb commissa.* Præterea nisi inquisitus crimen fateatur confessio enim omnem solemnitatis defectum obliterat. *Lancel. ibid.* qua de re etiam Doctores *in c. fin. de accus. in 6.* Inquisitio autem alia generalis alia specialis. Generalis citationem non requirit. *Gabriel. l. Com. concl lib. 2. de cit. concl. 1. n. 104.* quia per generalem inquisitionem nemo inquisitus dici potest & per eam lis pendere contra aliquem non dicitur. *Navar. cons. 7. n. 4. de accusat.*

36

Accusationis autem alia juris canonici est dispositio alia civilis uti videri est fusissime apud Prosperum Farinac. *in pract. crim. l. 1.* Illud etiam notandum est omnia delicta jure canonico esse publica. *Farin. d. lib. 1. q. 18. n. 16. Ioannes de Anania c. Statuimus. n. 19. de maledicis. gloss. can. infames verb. fures 6. q. 1.* Et ideo ordinarius non modo adversus peccantes mortaliter per viam accusationis procedere. *Navar. cons. 7. de offic. ord.* Sed etiam ex officio per inquisitionem secretam inquirere. *Farin. d. lib. 1. q. 1. n. 10. Clarus in pract. quæst. 3. vers. sed certe quidquid sit. Decian. cons. 18. n. 198. & seqq. lib. 1.*

37

(120) *Ulterius.* Dictio *hac* est continuativè actus ante cepti. Permittitur itaq; Ordinario ut resumat armamentarementa seu munimenta causæ criminalis ante inchoatæ uti loquitur, Rebuff. *in l. verbum reddendi ff. de verb. sig. & in l. bonis. ff. eod.*

(121) *Legitime procedendum.* Legitimum dicitur quod est æquum justum conveniens & legitimo modo. *Franc. in cap. factum legitimè in pr. verb. legitimè ff. reg. iur.* Sed hic occurrit dubitatio quid Pontifex per hunc legitime procedendi modum intelligat. An solemnem in quem facile quis ob solemnitatem juris positivo non observatam impingat. An verò simplicem & summarium procedendi modum qui ad naturalem æquitatem jusque gentium est redactum? Certè verius est intellexisse postremum hunc procedendi modum de quo ante fecerat mentionem. *vide supra Schol. 87.* Iuris enim est clausulam unam rescripti seu constitutionis Apostolicæ per aliam declarari ubi aperte satis rescripsit Pontifex Celestinus *in cap. secundo requiris de appellat.* Probatque id suo more subtiliter Ludov. Romanus. *Cons. 334. vers. ultim. quia clarum.* Porro Pontifex ante sustulit solemnitates judiciorum juris positivi. *d. Scholio 87.* Ergo & in hac clausula idipsum fecisse censendus est clausula eum posita in una parte dispositionis ad omnia alia refertur cum subest eadem ratio. *Navarrus cons. 92. num. 4. de Simonia. Fel. in cap. causam qui n. 4. de rescript. & d. cap. secundum requiris de appell.*

38

39

appell. Denique in Principio huius constitutionis præscribit modum formam & legem procedendi contra exemptos, in posteriore autem præfigit similem legem vlterius procedendi & terminandi processus anteceptos. Porro clausula posita in dispositione legis præcedētis intelligitur tacitè repetita in dispositione legis sequētis de eadem materia loquentis. *Romanus conſ.345.col.5.in fin.Barth. l.prætor ait,§.eritq́ differentia ff.de vi bon.rapt.*

Postremo qualitates causæ præcedentis veniunt in repetitione vniformi. *Paris,conſ.18.num.23.lib.2. Rota nouiſſ.dec.696.num.13.part.1.* vnaque determina. respiciēs plura determinabilia pariformiter ea determinat. *l hoc iure ff. de vulg. & pup.* Et nequid plura verba cuiuscumque dispositionis interpretanda sunt secundum mentem disponētis quæ ex ratione & illius causa finali colligitur. *Abbas d.cap secundo requiris.* Ostendimus autem intentionēPontificis esse vt quanto citius fieri potest hæ lites expediantur. *Scholio 86.* Estque id etiam reipublicæ bono consentaneum vt lites quantocius derimantur. *Nauar.cap.nouit.not.6.num.79. de iudiciis.* Ergo id ipsum & voluisse & sensissePontificem quem antescripsimus *Scholio 9.* adeo inuigilare paci & quieti subditorum dicendum est & concludendum hac in specie processuum non esse procedendum longo sufflamine litis ne quod in prouerbio est dicatur Bunas iudex est. 40

(122) *Et causam ipsam.* Scilicet inquisitionis vel accusationis.

(123) *Prout iustum fuerit.* Dictio *prout* denotat modum. *l.1. C.de condit. quæ sub modo l.de eo ff.de cond.causa dam. Albertus de Pergamo de proposit.nu.77.* Dicit Pontifex prout iustum fuerit. Quia ex ore sedētis in throno procedit gladius bis acutus ex ore enim rectissima debet prodire sententia quæ contra iustitiam nulli parcat sed reddat vnicuiq; quod suum est. *tex.cap.ex ore vbi gloſſ. de priuilegiis.* quasi gestans, inquit D.Gregorius, *in ca.omnis diſt.45.* stateram in manu. 41

(124) *Terminandam.* Vsque ad diffinitionem & exitum causæ illiusque executionem iudex officio functus esse dici non potest. *cap. in literis de offic.de leg.* Licet enim per sententiam iudex officio functus dicatur. *l. iudex poſtquam l.cum querebatur.* Id verum est respectu cognitionis non vero respectu executionis *d. cap.in literis.Lancelot.inſtit.canon.lib.8.de iudiciis §.idem iuris in gloſſ.verb.functus.* Quādiu enim sententia executioni plene non est mandata lis ad huc dicitur perdurare & nequaquam esse extincta, *Rota nouiſſima dec.33 num.10.lib.3.* idque nisi causæ cognitio commissa fuerit, tunc enim executio sententiæ commissa non videbitur. *Apoſt.ad Felin.in cap.ſane num.2.verb.exeutio de offic.deleg.& plenius per eum in cap.ſignificaſti eod. tit.* 42

An autem à sententia in casu huius constitutionis appellari posit quæstionis esse potest? Speculator. *de appellat. §. in quibus numer.14. verſ. undecimo.* Distinguit inter clericos regulares & sæculares illos putat appellare à correctione 43

ne non posse quod maior sit prælatorum in eos potestas; Hos autem posse quia id de iure vetitum esse non inuenitur, idque diuersorum iurium autoritatibus comprobauit verum sacrosanctum & œcumenicum Concil. Trident. indistinctè statuit appellari non posse *sess. 24. cap. 10.* Confirmauitque eiusdem Concilij interpres Sacra Congregatio, & etiam id ipsum in decisionibus Marchiæ comprobauit Anthonius de Amatis *decis. 25. Nauarr. cap. cum contingat. 14. nullitatis de rescript. nũ. 5. de Abb. cap. licet nũ. 1. & 4. de rescript.* Idq; nisi in correctione modus excedatur eoque casu vt appellatio effectum sortiri possit deduci debebit particulariter & distincte excessus qui in correctionis modo commissus est, vti dilucide ostendit Felinus *1 cap. super literis nu. 18. de rescript. Marãt. de ord. iud. par. 6. actu 2. in decisor. num. 322.* Idq; indistinctè siue versemur in casu quo regularis appellat siue quilibet alius clericus sæcularis Nauarrus enim *de Regularib. comment. 3. num. 51.* non admittit distinctionẽ Speculatoris *in d. §. in quibus vers. 11.* tollentis regulari beneficium appelllationis rationibus permultis quas ibi Nauarrus adducit autoritatibusq; tam iuris quam Concil. Trid confirmat. Proinde si appellatio interponatur iuris effectum non operabitur, Appellatio enim carens adminiculo iuris scripti statuti, Concilij vel constitutionis executionem impedire non potest. *Mandosius de inhibit. quæst. 59. num. 6. l quisquis C. quorum appellat.* Sed an eadem in interlocutoria sententia obtineant dictum est supra. *Scholio 5. gloss. 73.* Quæ tamen cum mica salis intelligenda sunt vti bene animaduertit in explicatione Cõcilij Tridentini Ignatius Lopes *in practica crimina. cap. 79. tit. de concubinariis vers. est tamen circa.* Nisi superiori de iniustitia sententiæ à qua ex actis liqueat. *Staphil. de literis iustitiæ §. Inprimis Nicellus in cõcord. gloss. concordia 5. vers. fallit sexto. Marãt. de ord. iud. par. 6. actu 1. in decisoriis num. 116. Mathes. sing. 127. Rot. nouiss. decis. 1376. num. 1. & decis. 421. lib. 3.* Quid autem si in continenti grauaminis probatio offeratur videre poterunt Doctores. *Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. Cent. 1. casu 9. & seqq. Staphil. & Nicell. vbi supra.* Et quidem talis est præmissorum Doctorum sententia. Verum sacro rotæ auditorio decisum fuit sententias criminales ne quidem ex capite notoriæ iniustitiæ reuocari posse. *Rota nouiss. dec. 91. num. 1. decis. 101. nũ. 1. par. 1.* Sed an sententia lata contra formam huius constitutionis de nullitate impugnari possit? Videtur quod sic. Quia sententia lata contra Concilium est ipso iura nulla. *Caualc dec. 2. num. 66. part. 3. dec. 28. nũ. 14. eadem parte. Caballinus ad Constit. ægidianam lib. 6. cap. 28. n. 3.* & nunquam transitum facit in rem iudicatam. *Cauale. d. dec. 28 num. 14. par. 3. Alex. cons. 81. col 1. vol. 2.* Constitutionem autem hanc esse cõciliarem hoc est in Concilio Lateranensi editam nemo est qui ambigat. Insuper sententia lata contra extrauagantem. Hoc est Papalem institutionem in volomina librorum iuris etiam non redactam. *Ioannes Francisci de Paninis in cõmentariys ad extrauagã-*

tes,

44 45 46 47

tes, si sit publicata & indubitata est ipso iure nulla tanquam lata contra legem scriptā. *Ioannes Francisci ibid*, *Vantius de nullit.tit.de nullit.ex defectu processus num.*124. Secus autem (sunt verba Frācisci de Pauinis) *vbi supra*, si de ea dubitatur, *per cap.pastoralis de fide instr.* Et ideo super ea Papa est consulendus & si reperitur in archiuo publico dicitur indubitata. *auth.ad hæc C. de fide inst l. celsius ff. de probat.* Et idē præsumitur quando reperitur intra extrauagantes. 20 .*qu.*1.*cap. quoniam progenitorum*, maxime si reperitur glossata per Doctorem famosum *l.1. in fin.l.de nouo Cod. Pauin.vbi supra* vel si fuit diu obseruata. *Pauin.ibid.* Debet autē extrauagans quādo de ea dubitatur produci ab allegante in forma probāte hoc est sub plumbo si producendæ sunt extra curiam vel sub sigillo Vicecancellaria vel camerarij si in curia. *Pauin.ibid. Hieronimus Clarius Brixianus in proemio extrauagantium.* 48

Vtrum autem extrauagantes quæ producuntur debeant habere datum temporis? distinguitur: aut sunt diu obseruatæ vel redactæ in volumen legum & non est necesse. vel sunt nouiter editæ & promulgatæ & tunc opus est habeant datam præcisi temporis. *Barth.in extrauag. Qui sunt Rebelles verbo datum.* 49

Et quia hoc in *Scholio* 124. appellationis materiam delibauimus non abs re censui si centum & amplius casus hoc loco recenserem quos Antonius Nicellus ex diuersis glossarum hypomnematibus in vnum veluti fascem collegit. *Tractatu de concordijs glossarum concordia 6. à nu.15. vsq;* 161. Quorum summa capitum quia materia crebra & in foro vtilis est huiusmodi. 50

Primo confessus & conuictus non appellat etiā in criminalibus. *Anton. Nicellus d.concordia 6.num.9.&* 10.*late item Marant.de ord.iud. part.6. in decisorijs actu 2 num.267.& seqq.*

II. In notorijs criminibus. *Nicellus nu.16.gloss.& DD.cap.non solum de app. in 6 gloss.ad cap.pastoralis de appel. Marant.d.num.267.*

III. Cum appellationi est renuntiatum. *Nicell.ibid.num.22.l.fin.§.fin.C. de temp.app.*

IV. In materia l.fin.l.de edict.D.Andr. Nicell.*ibid.num.* 25.*l. quisquis l.quorum appellat.*

V. In momentanea possessione. *Nicell. num.26.vbi late id deducit ampliat. & perstringit.*

VI. In causa alimentorum. *Nicell.numer.* 35. *latissime supra, Petrus Surdus in tractatu de alimentis.*

VII. Item in ijs quæ celeritatem desiderant. *Nicell.d.nu.34.l.fin.C de appell.non recip.Rom.sing.786. Petrus d.tract.de alimentis. Tiraq.de pia causa priuil.*153.

VIII. In executiuis. *Nicell.nu.37* .nisi tamen modus excedatur. *l.ab exemptione C.quorum appell.* à sententia tamen de exequendo appellatur secundum quos-

quosdam quos recenset Antonius Nicellus. *ibid. Marant. d. num. 267. & seqq.*

IX. In causa Pia. Secundum aliquos. *Nicell. num. 39.* Qua de re vide etiam Tiraq. *tract. de Pia causa priuilegio 153.*

X. In Interlocutorijs. Secundum ius ciuile. *Nicell. num. 40. Fel. ca cum Ioannes col. 8. de fide instr. d. l. 2 ff. de app. recip. Marant. vbi supra.*

XI. Cum sententia consensu partium fertur de consilio sapientis. *Nicellus num. 45. Spec de appell. §. videndũ in fin. Fel. cap. causam quæ de re iud. Mar. d. loco.*

XII. In causa reductionis ad arbitrium boni viri. *Nicell. numer. 46. Vitallis in tract. clausularum §. Postremo vbi late. Rom. cons. 261.*

XIII. Officialis in officio condemnatus. *Nicell. n 47. Ias. in l. qui iurisdictioni col. 3 ff. de iurisd. om. iud. multi, C. quorum appellat. Marant. d. loco num. 290.*

XIV. In sententia Arbitri. *Nicell num. 48.*

XV. In sententia arbitratoris. *Nicell. num. 49. l. diem proferre § stari vbi ff. de arbitris.*

XVI. In arbitrarijs modici præiudicij. *Nicell. num. 50. Bald. in sua Margarita vers. appellari non potest Innoc. cap. conquestis de ferijs, Menoch. de arbitr. iud lib. 1. quæst. 70.*

XVII. In debito fiscali. *Nicell. num. 50. vers. 17. l. abstinendum C. quorum appellat. Mar. vbi supra.*

XVIII. In vero contumace. *Nicell nu. 51. vbi id late deducit & restringit. Marant. vbi supra nu. 273.* De æquitate tamen canonica etiam verus contumax appellat. *Ferretus cons. 216. nu. 3. Anton. de Amatis decis. Rota Marchia 36. n. 4.*

XIX. In sententia Principis. *Nicell. n. 60. l. 1. in pr. ff. a quibus appell non licet.*

XX. In sententia præfecti prætorio. *Nicell. nu. 61. l. a pro consulibus ff. de appel. l. vnica C. de sent. præfectis pretorio.*

XXI. In sententia Episcopi cuius iurisdictio fuit prorogata. *Nicell. nu. 62. l. si qui ex consensu ff. de appellat.*

XXII. Cum causa alicuius conscientiæ commissa est. *Nicell. num. 63 Bald. l. 2. C. de sent. ex pericul. recitandis.*

XXIII. In sententia ipso iure nulla. *Nicell. num. 64. l. si expressim. l. si. constat. ff. de appellat.*

XXIV. A statuto generali iniquo. *Nicell. num. 66. Bald. l. quisquis. C. quorum appellat.*

XXV. A tribus conformibus. *Nicell. num. 67. tot. tit. C. ne liceat in vna eademque causa.*

XXVI. In causa syndicatus. *Nicell num. 68. Paris in tract. sindicatus.*

XXVII. Cum appellatur post tempus à iure præfixum. *Nicell. num. 69. auth. sed hodie C. de appellat.*

XXVIII, Ab edicto Diui Adriani &c. l. fin. C. de edicto Nicell, *num. 70, Decius & DD. d. l. fin.*

XXIX. Appellare non potest victor pro expensis quando victus à Principali appellauit. *Nicell. num 72. l. fin. ln. Quando prouocare non est necesse.*

XXX. A sententia excommunicationis. *Nicell. num. 73 cap. pastoralis §. verum de appellat. Fel. cap. significauerunt in fine de except.*

XXXI. Cum appellatur simpliciter ab excessu executionis & non à tanto *Nicell. nu. 74. Innocent. cap. super eo quod met. causa. Abb. cap. quod ad consultationem de re iudicata ibique Fel col. 16.*

XXXII. Cum quis vult appellare ab vno articulo ex connexis cum alijs à quibus non potest appellare. *Nicell. num 75. Abb. cap. secundo requiris de appellat. quamuis obstent ea quæ de mixtura,* adfert Menochius. *de Rec. poss. Rem. 9. num. 321. Virg. de Boccatijs ad AEgidianam add. 12. num. 1. March. in suo tractat. de differentijs sententiarum.*

XXXIII. In dolose appellante. *Nicellus num. 76. c. vt debitus de appellat. Barth. l. tutorem §. tutor. ff. de. adm. tut.*

XXXIV. A muneribus & honoribus Ecclesiasticis, *Nicell. n. 77. Bald. in suis sing. verb. appellatio Innoc. cap. proposuit. de concess. præb.*

XXXV. A pœna imposita à iure. *Nicell. nu. 78. Abb. & DD. cap. consueuit 3. & cap. ad nostram de appellat.*

XXXVI. A sententia correctionis. *Nicell. num. 79. d. cap. ad nostram, & vide not supra Schol. 124.*

XXXVII. Appellans generaliter non admittitur *Nicell. numer. 80. cap. inter cætera de appell.*

XXXVIII. Ciuili iure appellans per saltum non admittitur. *Nicell. numer. 81.* Secus de iure canonico. *gloss. & DD. cap. 2. de consuet. in 6. cap. Pastoralis ca. vt debitus de appellat.*

XXXIX. Cum quis appellat ad superiores nec nominatim exprimit ad quos. *Nicell. n. 82. Rom. cons. 360.*

XL. A pari ad parem. *Nicell. num. 83. præpos. in Rubr. de appellat col. 6.* Nisi tamen men diuerso respectu v. g. à. Duce ad eundem Regem. *Nauarr. de. Reg. Comment. 3. num. 1.*

XLI. De maiori ad minus Tribunal. *Nicell. numer. 84. Abb. cap. fin. in fin. de precario.*

XLII. Sine grauamine *Nicell. num. 84. l. fin. C. quando non. prouoc. non est necesse.*

XLIII. Appellans coram alio, quam coram iudice à quo *Nicell. num 85. tot. tit. ff. Quis & à quo cap. appellatio vbi DD. de app. in 6.*

XLIV. In sententia sortis. *num. 86. præpos. in rubr. de appell. col. 17.*

XLV. Semel appellans non potest iterum appellare deserto actu primæ appellationis. *Nicell. num. 87. DD. l. cum procurator. §. 1. ff. de noui. oper. nunt. v. Marant. vbi supra.*

XLVI. A sententia de exequendo. *Nicell. num. 88.* Vide etiam Anton. de Canario *tract. de instr. execut. q. 45. & Mar. vbi supra.*

XLVII. Qui requisitus de calumnia non iurat. *Nicell. num. 88. Barth. & DD. l. 2. §. quod Actor C. de iuram. calumniæ.*

XLVIII. Recedens à iudice à quo ante responsionem de Apostolis. *Nicell. num. 89. Baldus in d. suis sing.*

XLIX. A sententia inter alios lata. *Nicell. n. 90. l. à sententia ff. de appellat. ca cum inter de elect.*

L. Friuole appellans ab interlocutoria non potest à definitiua appellare. *Nic. num. 91. Clem vnica de dolo & contum. cap. 1. vt lite non contest.*

LI. Appellare nemo potest vt electio non fiat. *Nicell num 92. cap. cum nobis olim de elect.*

LII. In decimis. *Nicell. num 93. cap. tuam nobis de decimis. Marchesanus de commission cap. 4. num 13. fol. 64. Rebuff. de decimis quæst. 15. numer 12. Petr. de Moneta de decimis cap. 8. num. 58.* nisi tamen excipiatur de Priuilegio Papæ, aut compositione. *Moneta d. loco n. 59. & 60.*

LIII. In nominatione publici muneris vtilitate priuati, *Nicell. num. 93,* Secus si sit vtilitate publicum. *l. si ad scribatum vbi Bald de appellat. Marant. d. loco.*

LIV. Vnus de capitulo non potest appellare à decreto maioris partis Capituli. *Nicell. numer. 94. cap. 1. de his quæ fiunt à maiore parte. Spec. de appellat. §. videndum vers. 20.*

LV. Si quis appellet ne in sua Ecclesia resideat. *Nicell. n. 94. cap. peruenit. de appellat. Marant. d. loco.*

LVI. In minimis causis secundum ius ciuile, *Nicell. nu. 95.* aliud de iure canonico *cap. da appellationibus, de appellat.*

LVII. Cum iudex reuocat grauamen *Nicell. ibid. cap. cum cessante de appell.*

LVIII. In damnato de falsa moneta. *Nicell. num. 96. l. 1. C. de falsa moneta. Maranta. vbi supra.*

LIX. In acquiescentiæ sententiæ. *Nicell, num. 95. cap. gratum de offic. deleg. l. ad solutionem C. de re iudic.*

LX. Relapsus in hæresim non appellat, *Nicell. num. 98. cap. ad abolendam §. illis quoque de hæreticis.*

LXI. Cum denegatur audientia seu cum appellatio est prohibita. *Nicell. n. 98.* vel perpetuum silentium imponitur Nicellus ibid. recenset sexcentos prope iuris textus quibus silentium imponitur seu audientia denegatur.

LXII

LXII. Volens appellare ab eo quod fecit vel procurauit fieri. *Nicell num. 104. l. generaliter §. 1. C. de rebus creditis.*

LXIII. Ab absolutione excommunicationis. *Nicell. numer. 105. cap. sacro vbi DD. de sent. excom.*

LXIV. A secunda sententia in arbitrarijs quando prima lapsa est in rem iudicatam. *Nicell. 106. gloss. l. si cum exceptione §. hac actio ff. qud met. causa.*

LXV. A decreto de exhibendo. *Nicell. ibid. d. num. 106.*

LXVI. Cum non potest appellari à diffinitiua nec etiam potest appellari ab interlocutoria eam præcedente. *Nicell. num. 107.* quia accessorium naturam sumit sui principalis.

LXVII. Cum causa committitur appellatione remota. *Nicell. num. 108. l. 1. §. intentum ff. à quibus appella. non licet. cap. Pastoralis cap proposuit, cap meminimus cap. à nobis. de app.*

LXVIII. Appellans ex interuallo viua voce. *Nicell. numer. 110 late. præpositus cap, vt debitus col. 30. de appell.*

LXIX. In appellatione extraiudiciali nisi in casibus exceptis. *Nicell. nu. 3. Barthol. & DD. l. fin. ff. de app. recip.*

LXX. De vno tribunali seu territorio cum ad aliud appellatur & non seruatur stylus tribunalis superioris. *Nicell. ibid. numer. 115. Abb. cap. si duobus in not. pen. de app.*

LXXI. Quoties periculum est in mora. *Nicell. num. 117. præp. & DD. cap. qua fronte de app. Spec. de appell. §. in quibus vers. 8.*

LXXII. A pronunciatione de referendo. *Nicell. num 118.* Sed an ab ipsa relatione. *ibid. DD. l. 1. C. de relat.*

LXXIII. Attentans appellare non potest nisi ante omnia attentatum reparet. *Nicell. n. 121, & fuse Lancelot.*

LXXIV. Cum appellatur ab eo cui media causæ sunt commissa. *Nicellus n. 121. glo. c. vt debitus in verb. rationabili de appellat.*

LXXV. Ab ijs quæ iudex pro arbitrio & non iuris necessitate facit. *Nicellus num. 122.* Nisi tamen in eiusmodi arbitrio notanter excederet. *Menoch. de arbitr. iud, lib. 1. quæst. 70.*

LXXVI. Cum appellatur à iudice à quo extra tribunal. *Nicell. num 123.* quæ tamen opinio paradoxa est & à paucis recepta vti sentit idem Nicell.

LXXVII. A facultate quam Doctor habet expellendi fabrum. *Nicell. num. 123. Bald. l. vnica C. si de moment. Rebuff. de priuileg. Schol.*

LXXVIII. A sententia de præstando id quod ex cursu naturæ debetur. *Nicell. num. 124. Spec. de app. §. in quibus vers. 8.* Naturalia enim ciuili iure non possunt mutari.

LXXIX, A contractu. *Nicell, num. 125.* item à transactione. *l. à sententia. § si hæres ff. de appell.*

LXXX. In sententia contra quam probatio non admittitur. *Nicell. n. 126.*

LXXXI. In sententia lata inter Patrem & Filium *Nicell. n. 127. Spec. de appell. §. in quibus vers. sed nunquid & de offic. iud. d. ord. § 1. vers. sed cui.*

LXXXII. In cautione damni infecti. *Nicell. n. 128.*

LXXXIII. In executionibus vltimatum voluntarum. *Nicell. num, 128. cap. tua nobis de testam.*

LXXXIV. A præcepto iudicis de soluendo: residendo. *Nicell. num. 13. l. si debitori ff. de iud. cap peruenit. 2. de. app.*

LXXXV. A sententia lata vigore Iuramenti decisiui. *Nicell. numer. 131. Barth. l. in. actionibus in fin. ff. de in litem iurando. Vincen. Canoc. tract. de iurament. decisorio quæst. 47. fol. 297.*

LXXXVI. In laico de consensu etiam vtriusque appellante ad Ecclesiasticum *Nicell. num. 132,* vbi vide quomodo id intelligatur.

LXXXVII. vterque ab eodem articulo vult, appellare. *Nicell. n. 132 præpos. & Card. d. cap. si duobus de appell.*

LXXXVIII. A sententia in causu auth. bona damnatorum. C de bonis damnat. *Nicell. n. 133. Bal. l. si is qui col. fin. l. si pendente appellat.*

LXXXIX. Excommunicatus appellans in his quæ extra iudicium fiunt. *Nic. nu. 133. Spec. d. §. in quibus vers. 35.*

XC. A sententia senatorum. *Nicell. num. 133. l. 1. ff à quibus appell. non liceat.*

XCI. Si sint plures iudices & quis velit appellare ab vna vel minore parte *Nicell. nu. 134. tex clem. 1. vbi DD. de appellat.*

XCII. Cum copia iudicis à quo haberi non possit superior queri debet. *Nic. n. 136. l. 1. §. biduum & §. dies ff. quando appell. sit.*

XCIII. A sententia legis. *Nicell. ibidem* à sententia tamen qua quis declaratur incidisse in pœnam legis licet appellare *gloss. cap. cupientes §. quod si de elect.*

XCIV. appellans non exprimendo qualitatem sententiæ vel grauaminis. *Nicell. n. 137. l. 1. §. 1. ff de appell.*

XCV. Faciens actum per quem videtur appellationi renunciare. *Nicell n. 118.* Etiamsi si sit actus tacitus. *late Felinus cap. quod consultationem col. 5. de re iud.*

XCVI. Contra seditiosos si sententia lata sit. *Nicell. num. 139. l. constitutiones ff de appellat.*

XCVII. Contra duces factionum. *Nic. ibid. d. l. constitutiones*

XCVIII. Contra insignes latrones. *Nicell. ibid. d. l. constitutiones.*

VCIX. Cum non petuntur Apostoli. *Nicell. n 140. l. 1. ff. de libell. domiss.*

C. Jn causa beneficiali non appellatur bis sed semel tantum *Nicell. numer. 141*

Rot. decis.387.incip. fuit dubitatum.

CI. Cum quis tacite renuntiat appellationi, *Nicell. num. 142,* D D. *l. tale pactum §.qui prouocauit ff, de pactis*

CII. Cum appellatio non admittitur nec à iudice à quo nec à iudice ad quem *Nicellus num.142.Barth. l. chirographus §. 1. ff.de administ. tut. cap. sollicitudinum vbi de appell.*

CIII. Ad effectum deuolutiuum appellatio debet intimari appellato vel illius procuratori *Nicellus numer.143. DD. Clem.1. de appell. late Lancelot. de attentatis.*

CIV. Qui procurat vt iudex se absentet. *Nicell. ibid cap. Pastoralis §. fin de offic. del.*

CV. In crimine læsæ maiestatis. *Nicell. num, 144. Adde Marant, in suo speculo, cap appellat.*

CVI. In causa Simoniæ *Nicellus numer.145. gloss, cap. vrgenti de hæreticis, Marant. vbi supra.*

CVII. Cum iudex admittit exceptionem si probata fuerit. *Nicell. num. 146. Spec. de except. § coram vobis vers item cautus sit iudex.*

CVIII. A futuro grauamine. *Nicell. numer 146.cap. dilecto, cap. cum cessante de appellat.*

CIX. In seruo & quocumque alio cui denegatur iudicium. *Nicell. ibid. l. fin. in pr. ff, de app.*

CX Ab ijs quæ sunt facti *Nic.ibid.Bald.l. si quis prouocatione C. de app.*

CXI A rescriptione Principis *Nic. ibid.l. iubemus,C. de appell.*

CXII. In debitore Reipub *Nic ibid. 10. d.fin. C.quorum app.Mar. sup.*

CXIII. In appellatione alter natiua. *Nicell. ibid.* est tamen paradoxum vti refert Felin *cap inter cætera de appell.*

CXIV. In crimine baratariæ. *Nicell.ibid Bald. Auth.nouo iure C.de pœna iud. q male iudicauit.*

CXV In interdicto. *ibid.*

CXVI. A grauamine extraiudiciali *.ibid.* quod vt intelligatur ibi perspice.

CXVII. Si forma statuti in appellatione obseruanda non obseruetur. *Nicell. num 150. Cœpola cons. 54.*

XVIII. Cum iudex negligens est vel nihil decernit. *Nicell. num. 51. Bald.l. fin. C. C.de Ct & interlocut.om. iud.*

CXIX. Cum appellatur à sententia qua locatio reuocatur facta sine consensu Capituli. *Nic. ibid.n. 152.c. ad audiendum de reb.credit.*

CXX. Cum statuto prohibetur appellatio. *Nicellus numer. 152.l. 1 ff qui & à quibus.*

CXXI. A sententia super primo decreto *Nicell. num. 118. fallentia 83.*

Hi sunt casus quos obiter ex Antonio Nicelio iurisconsulto Placentino collegi & digito tantum demonstraui Lector pro re nata qualiter is quemque casum extenderit vel restrinxerit varijsque rationibus firmauerit ex eo tanquam ex eo tanquam ex fonte haurire poterit.

(125) *Remittendam* De remissione autem criminosi ad locum commissi criminis consuetudo est iuri contraria vti refert Andreas Gaill. *de pace publica lib. 1. cap. 16. num. 30 & seqq.* Solent tamen inquit idem *num. 31.* Magistratus vicini iure quodam amicitiæ vicinitatisque criminosos sibi inuicem remittere sub antigrapho hoc est attestatione scripto redacta quod eiusmodi remissio iurisdictioni remittentis præiudicio futura non sit, id quod si inter laicos magistratus obseruatur longe magis inter Ecclesiasticos deberet obseruari qui vni Principi, hoc est vni Pontifici subiecti sunt. *ca. cuncta per mundum 9. quæst. 3.* Quid sit remissio, quæ in ea consideranda sint, in quibus casibus sit facienda, qualiter fieri debeat. Quod sit officium eius ad quem fit remissio, denique de remissione quæ fit à iudice superiore ad inferiorem late tractat Speculator *tit. de remissionibus.*

---

§. OCTAVVS.

SVMMARIVM.

1. *Notarij vnde dicti.*
2. *Notarij S. Sedis qui dicantur & an sint in dignitate.*
3. *Officium qualiter vsurpetur & differat, à dignitate.*
4. *Primitiuæ Ecclesiæ feruor.*
5. *Pontificum defunctorum debet esse memoria laudabilis etiamsi illaudate vixisset.*
6. *Habitus non facit Monachum.*
7. *Sedis appellatione quid significetur.*

(126) NOtarij (127) autem (128) dictæ Sedis (129) quorum officium (130) in ipsis primitiuæ Ecclesiæ initijs (131) & fœlicis record. (132) Clem. Papa, (133) ad sanctorum gesta perquirenda atque conscribenda noscitur institutum (134) ad prothonotariatus officium assumpti (135) habitum & Rochetum deferentes (136) & alij nostræ & dictæ sedis (137) officiales (138) actu sua officia excercentes (139) tam in ciuilibus quam in criminalibus (140) ab omni ordinariorum iurisdictione (141) sint exempti.

SCHO-

SCHOLIVM.

(126) Notarij, Notarij inde dicti sunt quod notis quibusdam velocissime dictantium verba excipiant. *Iacob Spiegelius in lexico iuris verb, notarij*, Quales exceptores tam olim Romæ quam hodie adhuc esse in Parisiensi Parlamento qui miranda quadam solertia omnia propemodum dicta advocatorum iudicumque excipiunt refert Guilielmus Budeus. *in annot. ad. pandectas l, abesse cum l. seqq. ff. ex quibus causis maiores*, Hinc notis scribere, notis excipere dixit Tranquillus de Tito Principe Romano & de Cæsare & etiam Plutarchus in Catone. Inde traductum vt actuarij qui acta publica conscribunt notarij vocitentur, vt & ij quibus publica cura stipulationum contractuum. instrumentorum conscribendorum publice est demandata. *Spiegel. vbi sup.* 1

(127) *Autem.* Dictionem autem quandoque esse copulatiuam, testatur Albertus de Pergamo *de præpositionibus num. 110.* quandoque etiam coniunctionem aduersatiuam *l. t. ff si mulier ventris nomine.* Hoc sensu videtur, hoc loci vsurpanda Pontifex enim nouam hic exorditur dispositionem.

(128) *Dicta Sedis* Ij sunt qui res ad sanctam Sedem pertinentes describunt & in publica perpetuaque munimenta redigunt quos in publica esse dignitate vt & Principum notarios nemo est qui ambigat. *l. 1 vbi gloss. &* D D C: *de mandatis princip. Spiegelius vbi supra verb. notarij Principis, qua de re vide infra Scholio 134*

(129) *Quorum officium.* Officij nomen quandoque sumitur large, quandoque stricte, quandoque proprie, quandoque improprie vti late ostendit & diversis iurium textibus explicat Ioannes Francisci de Pavinis Rotæ auditor. *tract. de officio & potestate capitali sede vacante præludio 2 per tot. vol. Oce. 15: fol. 166.* Differt officium à dignitate quod illud dicatur esse seu habere onus annexum siue prærogatiuam honoris, E contra vero dignitas est quæ habet iurisdictionem cum administratione vel honore qua de re Beatus Antonius Archiepiscopus Florentinus, *Tract. de excommunicat. cap. 72 num. & seqq vol. Oce. 16.' & Vantius de nullitat. tit. de nullitat. ex defect. iurisd, deleg. num. 70*, Itaque non bene Petrus de Vngola *in pract art. notariatus in pr. num 13* Definit Officium notarij esse dignitatem & autoritatem ad legitimorum negotiorum hominum notam de publico introductam Notarius enim dignitatem habere non dicitur, sed officium, *Franc. cap. vt officium § ad conscribenda. de hæreticis in 6.* 3

(130) *In ipsis primitiuæ Ecclesiæ initijs.* Cum aurei Sacerdos litabant in calicibus liquit quidam, Et Tibullus 4

Tunc melius coluere fidem cum paupere culto,

Stabat in exigua ligneus æde Deus.

Hinc factum est, inquit D. Hieronymus ad Rusticum Episcopum Narbonensem *in can. Diaconi* §. *nunc autem dist. 93.* Quod excrescente in Ecclesia sicut in Romano imperio auaritia, perierit lex de Sacerdote & visio de propheta, sed quid M. Crassus aurum sitiuit, aurum bibit, auro perijt, inquit, D. Augustinus, *ca. quod quidam dicunt* §. *ex his verbis 1. quæst. 1.* Legitur enim Marcus Crassus auri sitiens a Parthis potatione auri feruentis liquidique interfectus. *gloss. in d.* §. *ex his verbis* Vt merito Propertius Poeta lib. 3. exclam.

At nunc desertis cessant sacraria lucis
Aurum omnes victâ iam pietate colunt
Auro pulsa fides, auro venalia iura
Aurum lex sequitur mox sine lege pudor.

Idem propert. lib. 3. eleg.

Perloquar atque vtinam patriæ sim verus aruspex
Frangitur ipsa suis Roma superba bonis.

Defectus itaque huius temporis quo non solum merita sed etiam corpora defecerunt alia iura exposcit, inquit Papa Pelagius *in ca. fraternitatis dist. 34.*

5 (131) *A fœlicis recordationis* Cum de Pontifice defuncto in litteris, diplomatibus aut rescriptis fit mentio, Honorari solet hoc encomio.. Fœlicis recordationis venerabilis Laudabilis recordationis bonæ memoriæ, *l. Quoniam C. de Epis. & cler. Restaurus Castaldus tract. de imperatore quæst. 59. late gloss. extrau. dudum in verb. bonæ memoriæ de scismaticis.* Idque etiam si inquit ibidem glossa illaudabiliter vitam suam traduxisset quia non quid fecerit, sed quid facere debuerit inspiciendum est *gloss. d. vers. bonæ memoriæ.*

(132 *Clemente I.* Qui sub Traiano imperatore anno Domini 102. martirio affectus est.

(133) *Ad sanctorum gesta perquirenda atque conscribenda noscitur institutum,* Vti legitur in vita Clementis Papæ & Fabiani, Et vide etiam hac de re Lucam de penna *in rubr. de magistris scriniorum lib. 12*

(134) *Ad prothonotariatus officium assumpti.* Notarij illi S. Sedis ad altiorem euecti dignitatis gradum nuncupati sunt prothonotarij, id est, primi & velut aliorum notariorum Princeps, quos à iurisdictione ordinariorum exemptos esse latius scripsimus, *tractatu de exempto à iurisd. ord. lib. 1. quæst. 18.* Sacra tamen Concilij Tridentini Constitutio *sess. 24. cap. 11. de reform.* vult dictos prothonotarios iurisdictioni ordinariorum subiectos, velut S. Sedis delegatos, vt latius habicrur in dicta Constitutione. *& vide supra Scholio 126. & seqq.*

6 (135) *Habitum & Rochetum deferentes.* Licet habitus Monachum non faiat *cap. porrectum de Regul., cap. ex parte, Qui clerici vel Monachi,* Statuit tamen

Leo

Leo Papa hac sua constitutione ne ii gaudeant hac exemptione nisi habitum prothonotariatus, gestent quod à juris æquitatisque ratione alienum non esse scripsimus. *d. quæst. 18.* Nam cultus concessus atque magnificus addit hominibus authoritatem, inquit Quintilian *lib. instit. 8.* Quam quidem præseferre debent ii qui à sancta Sede hoc honoris titulo sunt honorati & proinde amicti esse veste quæ sit conveniens statui ordini & officio. *c. Deus qui de vita & honest. cler.* c. 2. *cum c. seqq.* 21. *quæst.* 3. *Spec. de advocato tit. quales vestes debeant habere advocati. n.* 2. Ideo est, quod Spec. *d. loc.* consulat advocatis decentem vestitum hisce male compositis versibus:

Vir bene vestitus pro vestibus esse peritus
Creditur à multis quamvis idiota sit ille.
Si careat veste nec sit vestitus honeste
Nullius est laudis quamvis sciat omne quod audit.

Ratio inquit quia talis prima facie præsumitur qualem eum judicat vestis. *Spec. ibid.* Hinc adagium Erasmi *in chiliadibus.* Vestis virum facit. & Ecclesiast. cap. 19. vers. 27. Amictus hominis & risus dentium & ingressus hominis enuntiat de illo. Certe Gregorius Nazianzenus ex vultu & habitu se scribit deprehendisse latentem in Iuliano Imperatore improbitatem dixeritque ante illius imperium O quale malum Romanorum respublica alit. *Iansenius dicto Ecclesiast. cap. 19. vers. 27.*

(136) *Et alii nostræ & dictæ sedis.* Sedis appellatio est æquivoca neq; enim tantum de Pontificali sede, sed etiam de Cardinalium sede intelligenda est uti ostensum est supr. *Schol. 16.* & fusissime de ethimo & significatione Sedis discutit Ioannes Francisci de pavinis *tract. de officio & potest. capituli Sede vacante præludio 6. vol. Oce. 15.*

(137) *Officiales.* Nomen Officialis sumitur quandoq; adjectivè, quandoque substantivè. *Spiegel. in Lexic. iuris verb. Officialis.* Adjective tunc sumitur cum quid significamus quod ad officium pertinet vel de officio tractat, substantivè ut hoc in casu cum de ministro, magistratus, Principis, Papæ, aut alicujus superioris enuntiatur. *Spiegel. ibid.*

(138) *Actu sua officia exercentes.* Id late probavimus in tractatu de exempto à jurisd. ord. *lib. 1 quæst. 30.*

(139) *Tam in civilibus quam in Criminalibus.* Civilium & criminalium causarum longe dispar est ratio atq; diversitas uti longe ostendit & probat Paul. Lancel. *instit. Can. lib. 4 c. de accusat. in pr.* Satisq; etiam id colligitur ex dictionibus illis tam & quam quæ diversa & separata solent conjungere.

(140) *Ab omni ordinariorum iurisdictione.* Ordinariorum nomine comprehendi non tantum diœcesanum, sed etiam quemlibet alium Iurisdictionem

quasi Episcopalem habentem canone præscriptione vel privilegio superius adhuc ostendimus.

(141) *Sint exempti.* Plenissima itaq; & exuberans est hæc exemptio quæ antedict personas eximit à cujuscunq; ordinarii Iurisdictione de qua etiam ante abunde satis à nobis scriptum est. Sed Concilium Tridentinum modificavit ejusmodi exemptiones. *c. 11. sess. 24. de reformat.*

---

§. NONVS.

SVMMARIVM.

1. *Dictionis nisi energia.*
2. *Constitutio Papalis solet ligare duobus à promulgative mensibus.*
3. *Quid si de crimine agatur civiliter an huic constitutioni erit locus.*
4. *Favorabilis est constitutio quæ exemptos reducit sub iurisdictione ordinarii.*
5. *Quid si actio sit mixta.*
6. *Dictionis duntaxat energia.*
7. *Ardua causa est excedens 25. ducatos.*
8. *An fieri possit prorogatio in maiori summa.*
9. *Ducati valor.*
10. *Energia dictionis penitus.*

(141) ALii vero notarii (142) habitum prothonotarius non deferentes (143) nisi illum (144) infra trimestre (145) post præsentium publicationem (146) assumpserint (147) ac ipsi ac alii in posterum assumendi (148) habitum & Rochetum hujusmodi (149) continuè non gestantes (150) atque alii nostræ & dictæ sedis Officiales (151) Officia sua actu non exercentes (152) tam in criminalibus (153) quam in civilibus ratione causæ (154) summa 25. Ducatorum auri de Camera non excedentis (155) duntaxat (156) eorundem diœcesanorum & ordinariorum jurisdictioni subjaceant (157) in Civilibus vero causis summam hujusmodi excedentibus (158) plena gaudent exemptione & (159) à dictorum diœcesanorum & ordinariorum jurisdictione (160) penitus sint exempti.

SCHO-

SCHOLIA.

(141) A*Lii vero Notarii*. De dictione alius scriptum est. *Schol. 91.*

(142) *Habitum prothonotariatus non deferentes*. Rationi enim consentaneum est, ut qui prothonotariatus honore sunt decorati distinguantur & secernantur peculiari habitu cum in publica apparent ab aliis. Ideoq; est ut non modo singulis religiones invicem distinguantur sed & ordines etiam militares uti fusius apud Antonium Scappum describitur. *Tract. de Bireto Rubeo Cardinalium Resp. 7. n. 15. & 16.* Sic Fabricensium privilegio non gaudet qui fabricensium normam non observat. *l. stigmata l. si quis consortum C. de fabricens. lib. 11.* & clericali privilegio non gaudet qui clericalem habitum non gestat. *c. unico de vita & honest. cler. c. ex part. de Privil. Conc. Trid. sess. 23. c. 6. de reform.* Qua de re dictum est supra *Schol. 135. & de exemption lib. 1. q. 18.*

(143) *Nisi illum.* De vi energia & significatione dictionis, nisi, late Albertus de Pergamo *tract. de propositionibus n. 77. vers. Nisi*, idem significat quod si non, *Hier. Gratus cons. 15. n. 15. part. 1. per l. actione C. de trasact.* Inducitque quandam formam. *Gratus d. n. 15.* signanter cum postponitur orationi negativæ. *Hier. Grat. cons. 138. num. 7. & 9. part. 1. & eleg. lateque Alciat. l. actione verb. Nisi, C. de transact.*

(144) *Infra trimestre.* Dubitabit hic quispiam cui Pontifex trium mensium tempus indulgeat ad resumendum habitum cum bimestre tantum indulserit à promulgationis die ad observantiam suæ legis uti probat Navarr. *Cons. 1. de constit.* Et nos scripsimus tractatu de exemptionibus *lib. 1. quæst. 50.* Respondeo ternarium numerum esse absolutissime, unde Virgilius:

Terna tibi hæc primum triplici diversa colore
Licia circundo, Terq; hæc altaria circum
Effigiem duco numero Deus impare gaudet.

Et ne superstitiosus nimis multa tribuam cum Tiraquelli numeris. *Tract. de præscript. gloss. 1. verb. per decem annos.* Satis sit hanc esse summi Pontificis penes quê est rerum summa voluntatem. Decreta enim Pontificum decet ab omnibus reverenter acceptari. *Lancel. Canon. instit. lib. 1 de constit. Eccles. §. decreta.* Non secus quam si D. Petri voce stabilita & firmata essent. *c. sic omnes dist 19.* Signanter quod in arbitrio legislatoris consistat à quo tempore velit legem suam robur assumere. *Menoch. de arbit. iud lib. 2. cent 2 casu 185. n. 8.*

(145) *Post præsentium publicationem.* Legislatoris est præstituere certum tempus ex quo lex ejus ligare incipiat. *Navarrus cons. 1. d. de constit. & d. lib. 1. quest. 50.*

(146) *Assumpserint.* Verbum assumi ponitur hic in bonam partem Cic. Neq; onus invitis assumpsit, non vero in malum. pro arrogo aut nimium tribuo, prout apud eundem Cicer. Si id mihi assumo, videor id meo jure quodammodo vendicare.

(147) *Ac ipsi ac alii imposterũ assumendi.* Comprehendit hic Pontifex hac sua sanctione non tantum prothonotarios ante hanc constitutionem creatos. Sed etiam in futurum creandos. Lex enim magis ad futura quam ad præterita est trahenda.

(148) *Habitum & Rochetum huiusmodi.* Nisi Pontifex huic Concilio Lateranensi derogaverit uti plerumq; solet, ut est videre ex literis creationis prothonotariorum hodierni temporis. Nec enim dubium est quin Pontifex habitus solemnitatem possit remittere. *Abb. c. Deus qui de vita & honest. cler. Anton. Scap. de Bireto Rubro. S. R. E. Cardin. Resp. 5. n. 20.* Sed quid si ejusmodi habitum gerant alia veste coopertum ? Respondendum par esse habitum non gerere vel gerere alio habitu coopertum. *Achilles à grassis decis. 346. n. 13. de Apostatis Io. de Anania in Rubr. de Apostatis, Calcan. cons. 123. c. 2. ubi Francus ne clerici vel monachi in 6.*

(149) *Continuè non gestantes.* Continua habitus gestatio non est Iudaicè & ad literam intelligenda. Sed cum mica salis & moraliter. *late & eleg. Navarrus c. 1. §. semper deprecetur. n. 5. de pœnit. dist. 5. ubi explicat energiam dictionum semper, indesinenter*, id est, certis temporibus, aut horis interpolatis vel statutis cum in publicum procedit aut sui præsentiam aliis facit. *argum. l. si quis diutura ff. si ser. vend. Stephan. de federicis de interpo. iuris part. 1. n. 125.* Quid enim si ad exteras nationes abeant nunquid scandali causa licebit eis mutare habitum. *c. Deus qui de vita & honest. cler. & dictum est supra Schol.* 41. *n. 30.* Idq; evitetur absurdum quod & in legibus Constitutionibusq; est observandum. *Præses loco ab absurdo.* Et ita in monachis qui ad continuam habitus gestationem obligantur resolvit Beatus Antonius Archiepiscop. Florentinus. *Tract. de excommunicatione, c. 53. n. 4. & 5 vol. Oce. 16.*

(150) *Atq; alii nostri ac dictæ sedis Officiales.* De hoc dictum est ante *Scholio 136.*

(151) *Officia sua actu non exercentes.* De eo & notatum est supra *Schol. 138.*

(152) *Tam in criminalibus.* Et de eo tetigimus in *Schol. 139.*

(153) *Quam civilibus ratione causæ.* Causas Civiles plurimum differre à Criminalibus superius ostendimus. *Schol. 139.* & latè tradit Maranta *de ord. iudiciorum part. 4. dist. 1.*

(154) *Summa 25. Ducatorum auri de Camera non excedentis.* Sed quid si de crimine agatur non criminaliter, sed civiliter an ejusmodi actio sub disposi-

tione

tione huius constitutionis comprehendetur? Videtur quod non quia eiusmodi actio est mixta inter iudicium ciuile & criminale, *cap. tuæ de procurat. cap. super his in fine de accusat. cap. per venerabilẽ. Qui filij sint legitimi late Andreas de Barbatia Tract. de testibus part. 3. num. 1. vol. Oce fol. 250.* Mixtum autem venire non solet sub simplici nisi certis quibusdam in casibus. *Gonsales de mensibus & alternat. Episcoporum gloss. num 20. Ripa de nocturno tempore cap. 4.* At è contra quod veniat vrget fauor huius constitutionis. Mixtũ enim comprehenditur sub casu simplici cum versamur in actu fauorabili. *Felin. in Repetit. verb. Mixtum fol. 81. col. 4.* Fauorabilis autem est constitutio quæ reddit ordinario iurisdictionem in exemptos vti affatim ostendimus *exemptionum lib. 1. quæst. 4.* & ideo quantum fieri potest extendenda, *d. quæst. 4.* cum distinctione tamen qua ego inferius adduxi §. 14. *quæst.* 112. Rursus opinione nonnullorum actio criminalis ciuiliter mota ciuilis actionis naturam induit cuius finis est commodum partis interesseque priuatum. *Andr. Barbatia d. loco num. 2. & seqq.* Quo fit vt ea actio actionis ciuilis qualitates induat ac sub dispositione faciente mentionem actionum ciuilium comprehendatur dispositio enim generalis omnes casus comprehendit dato quod non sit maior ratio in vno quam in alio *l. 1. quod autem ff de aleatoribus.* Denique Actiones criminales ciuiliter motæ ad instar ciuilium regulantur adeo vt in eis iuramento suppletorio locus esse possit vti de communiori & receptiori doctorum opinione testatur Costalius *l. 3. §. 2. ff. de iureiur. Barth. l. maritus ff. de quæst. Fachineus controuers. lib. 1. ca. 15. gloss. l. in bonæ fidei C. de iureiur. Cephal. cons. 14 num. 20, Papon. in arrestis Parisiensib. lib. 9 tit. 6. arrest. 10.* Adæquatorum autem eadem est ratio idem ius & æqualis dispositio. *DD. l. 1. ff. de leg. t. Paris. cons. 222 num. 5 vol. 4. Rom. cons. 383. num. 2. & 3.*

4

5

(153) *Dumtaxat.* Dictio duntaxat vt dictio tantum est aduerbium quantitatis. *Albert. de Pergamo de præposit. num. 102* Excluditque alium omnem modum per quem res aliter expediri posset. *Hier. Grat. Cons. 69. num. 10. part. 2.* Ideo de summa excedente 25. Ducatos auri de Camera non cognoscet vti infra *Scholio* 157. fusius demonstrabitur. *Præses loco à natura diction. taxatiuarum. Gonsales de mensibus & alternat. Episcop. gloss. 43. n. 24.*

6

(156) *Eorundem diœcesanorum & ordinariorum iurisdictioni subiaceant.* iurisdictio hic accipienda est non in genere sed in specie duntaxat quatenus cognitionem ciuilem concernit summæ 25. Ducatorum supra mentionatorum.

(157) *In ciuilibus vero causis summam huiusmodi excedentibus.* Censet hoc in loco Pontifex causas excedentes summam 25. Ducatorum esse arduas & proinde sibi reseruandas. *Ioannes Staphil. de literis iustitiæ. §. dicendum est numer. 11. vol. Oce. 14. fol. 40.* In arduis enim & magnis causis cautius procędendum. *Marant. de ord. iud. part. 6. actis 9. num. 7. & seqq.* Quæ autem magnæ quæ paruæ censendæ

7

fendæ sint causæ, stat in arbitrio iudicantis. *Staphil. & Marant. d. loco.* Menochius *de arbitrariis iudicium & DD. passim.*

Quid autem si summa excedat 25. Ducatos auri de camera an eiusmodi exempti poterunt Iurisdictionem ordinarij prorogare, videtur quod sic quia habens Iurisdictionem cognoscendi de causis præcise quantitatis potest consensu partium cognoscere etiam de maiore quantitate vti terminis inter cæteros tradit Abbas *cap. p. & G. num. 12. vers. venio ad secundũ de offic. deleg. per l. inter conuenientes ff. ad municipales & de incolis & iura ab eodem Abbate ibidem nu. 11. allegata.* Verum contrarium est in hac exemptionum materia respondendum, *Felin. d. cap. p. & G. num. 13.* Exempti enim Papæ immediate subiecti exemptioni renunciare non possunt nec iurisdictionem alterius iudicis prorogare. *c. Cum tempore de arbitris* Id quod fusè tractatu de exemptionibus *lib. 2. quæst. 7. & seqq.* ostensum est. Deinde in hac constitutione Pontifex vtitur taxatiua. *Duntaxat* quæ inducit formam adeo vt illius transgresio actum vitiat. *Felin. cap. ex parte num. 7. de constit. Paris. cons. 19. vol. 2. Gonsales de mensib. & alternat. Episcop. gloss. 43. num. 26.* Qua de re vide plenius infra, *in quæstionibus conseruatorum qu. 7.*

9 Quantus autem sit valor ducatorum auri de camera quæstio est facti de quo iurisconsulti non respondet *l. eum quem §. 1. ff. de Iudic.* Nota tamen ducatum auri de camera antiquam valere scutum vnum auri in auro & quartam partem vnius regalis. Ducatum verum de camera Nouum valere scutum vnum auri in auro & vnũ Regalem: Scutum vero monetæ, regalia decem. Scutum auri vndecim regalia: Scutum auri in auro valere scutum vnum auri in specie.

Sed quid si debeatur summa maior & excedens 25. Ducatos an licebit ex eiusmodi summa maiore, petere minorem quæ sit intra summam hac in constitutione definitã videatur Barth. Castrens. & DD. *in l. Si idem ff. de iurisdict. om. iud. Vantius de nullit. sent. tit. de nullit. ordinarie ex defectu iurisdictionis num. 34.*

Præterea quid si idem debeat diuersis ex causis diuersas summas excedentes summam 25. Ducatorum, an eæ omnes coaceruari poterunt coram eodem iudice, eadem actione, *vide DD. l. si idem.*

Itaque in instituenda actione fundari debet hæc qualitas à constitutione requisita quæ iurisdictionis est tributiua & si negatur summarie erit probanda *Vantius d. loco num. 53.*

(158) *Plena gaudeant exemptione.* Exemptionum multas esse species ostensum est in schemate inserto iudici tractatus nostri exẽptionum. *in verb. exemptio.* explanatumque est distinctius in eodem tractatu *lib. 1. quæst. 2. per totum.* Itaque Pontifex in summa excedente hic descriptam eximit non limitate vel mediate, sed simpliciter purè absolutè, perfecte plene & immediatè, qua de re alibi, *dicta quæst. 2.*

(159)

(159) *A dictorum diœcesanorum & ordinariorum iurisdictione.* De Diœcesanorum & ordinariorum differentia & cuiuslibet iudistincta iurisdictione dictum est supra non vno in loco. *Scholio 60. & 61.*

(160) *Penitus sint exempti.* Id est omnino & absolutè, integrè plenè & perfectè, Dictio enim *penitus* significat omni casu totaliter & indistinctè. *Hieron. Grat. cons. 86. num. 3. par. 2. cap. super eo de hæretic. Socin. lib. 1. §. Si mihi stipulanti col. 2. d. verb. oblig.* Præcisè & sine aliqua modificatione aut limitatione. *Iacobus Antonius Martha de iurisdict. inter Ecclesiast. & secularem exercenda cent. 2. casu 85. n. 19. Tiraq. l. Si vnquam verb. Reuertatur n. 87. de reuoc. donat.*

---

§. SEXTVS.

SVMMARIVM.

1. *Familiares an gaudeant exemptione dominorum.*
2. *Ecclesiæ Romanæ encomia.*
3. *Exemptione non gaudet nisi qui actu seruit.*
4. *Domestici qui dicantur.*
5. *Continuus domesticus quis dicatur.*
6. *Absentes causa Ecclesiæ habentur pro præsentibus.*
7. *Recreationis causa absentes an exemptionem perdant.*
8. *Dispositio de tempore est arbitraria.*
9. *Curia quid significet.*
10. *Absentia qualis sit censenda.*
11. *Cardinalium familiares an sint exempti.*
12. *Moniales exēptas an diœcesanus visitet adyciuntur hic octo quæstiones.*

(161) Dignum quoque & etiam congruum (162) quod ex sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium familiaribus (164) illi dumtaxat (165) priuilegio exemptionis gaudeant qui actu (166) domestici (167) & continuo (168) sunt commensales (179) vel ab eisdem Cardinalibus ad ipsorum exequenda negotia missi (170) vel qui recreationis causa (171) ad tempus (172) à Romana curia (173) absentes fuerunt (174) cæteris vero etiam familiaritatis litteras habentibus quominus coercioni diœcesanorum & ordinariorum subiaceant familiaritatis huiusmodi priuilegium nullatenus suffragetur.

SCHOLIA.

(161) D*ignum quoque & etiam congruum.* Descendit hic Pontifex ad familiares Cardinalium, cum enim ambigue hactenus fuerit disputatum num generali dispositione comprehēdantur Cardinales. *Nauar. de dotis & præmissis pro iustitia vel gratia not. 4. vers. sexto not cum vers. seqq. usq; ad finem scripsiq; de iurisdict. ordin. in exemptos lib. 1. quæst. 5 num 6. & 16.* Dubitari à quibusdem potuisset num Cardinalium familiares qui dominorum priuilegio audere solent. *scripsi lib 1 de iurisd. ord. in exempt. quæst* 30. hac constitutione cōgrehenderentur. Itaq; ut Pontifex ambiguitatem omnem tollat quibus in casipus Cardinaliū familiares qui alioquin regulariter exempti sunt, *d. quæst. 30. & 32. num. 5. Andreas Barbatia de præstantia Cardinaliū Bondislaus de Villadiego de origine dignitate & potest Cardinalium.* ordinario subijci debeant hic constituit. Dignum autem & congruum censuit Pontifex certis in casibus familiares Cardinalium subijcere potestati & iurisdictioni ordinariorū. Tum quia ea fauorabilis est. *scripsi d lib. 1. qu. 4.* Tum quia exemptiones causa sunt vitæ laxioris vti ante notauimus. *Schol. 18.* Notandum est Pontificem hic vti duabus dictionibus, *Quoque Etiam* quæ idem significant implicareque idem ius & factum. *Hieron. Grat. cons. 13. nu. 27. part. 2. Alex. l. 1. in 3. not. C. Qui admit. ad bon. poss.* Imo exprimunt casum magis dubitabilem simulque implicant casum minus dubitabilem *Hier. Grat. cons 29. n. 68. par. 2. gloss. Clem. 2. vers. Ecclesia de Heret. Barth. l. supra iter §. officium ff. de aqua pluuia arcenda Decius & DD. l. qui se patris C. vnde liberi.*

(162) *Arbitrantes.* Arbitrium hoc summi Pontificis vim legis obtinet. *§. quod principi iustit. & iure l. 1. C de mandat. principum. Menoch. de arbitr. iud. libr. 2. cent. 2. casu 185. num. 8. & seqq.*

(163) *Quod ea sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium familiaribus.* Sicut omnes riuili à fonte ita omnes Ecclesiæ à Romana deriuātur. *ca fin. 11. dist. can. loquimur 24. quæst. 1.* quæ est caput aliarum omnium ratione principij institutiones & prælationes. *ca. quãuis 21. dist. 1. 22. dist. vbi præpositus.* Diciturque Domina, *ea oportebat 79. dist.* Mater. *ca. qui abstulerit, 12. quæst. 2. ca fin. de foro compet. c. non decet dist. 12.* Magistra *d. ca. fin.* quia primam præcipuamque curam inferiorum Ecclesiarum gerit. *Rebuff. 1. quibus ff. de verb. signif.* caputque est & regula omniū aliarū, vti eleganter docet D. Bernardus epist. 125. 126. 130. *libr. 2. & 4. de consider. ad Eugen. ca. in memoriam dist. 20. 21 22. per tot.*

(164) *Ili dumtaxat.* De hac dictione scripsimus quædam antea *Schol. 155.*

(165) *Priuilegio exemptionis gaudeant qui actu.* Ratio est quia nemo potest priuilegio familiaritatis gaudere nisi qui actu & continue versatur in exercitio

sui

sui officii, *Cassad.dec.1.de verb.sig.Card.cons.126.n.11. August.Bero familiarum.q. 35.* de quo ego alio in loco, *lib.1.de iurisd.ordin.in exempt.q 30.* qua de re vide plenius commentaria Ioannis à Chockier mei fratris ad Regulas Cancellariæ. *Reg. 30 n.41 fol.312.& ego infra Schol.168.*

(166) *Domestici.* Significatio domestici, opinione nonnullorum, differt à significatione familiaris. Quippe domestici dicuntur ii omnes, quibus imperari 4 potest ratione patriæ, aut Dominicæ potestatis, familiares vero dicuntur v.g. cõsanguinei, coloni adscriptitii, mercenarii, sive ii mercede, sive gratis inserviant. *Abb.c. in literis n. 5. ubi & Felin. caeteriq, aggregatum de testib. Bald.l C.si rector provinciæ & in l.1.C.Si quacunq, prædictus potest.* existimaverim tamen hic in constitutione significationem domestici tantundem inferre ac familiaris. Sunt enim duo hæc vocabula domesticus & familiaris synonima. *Anton. de Butrio d.c.in literis felibus n.1.& 2.*

(167) *Et continui sunt.* Iudaice id, & ad literam non est intelligendum. Con- 5 tinuatio enim non dicitur interrupta licet quispiam quandoq; absit causa aliqua rationabili *l. si quis ita ubi Bart.& Bald.ff de condit.& domest.l.mœnia ff.de Manumiss.testam.Rebuff.de privil.Scholar.privileg.23.n 3.& 4.Petrus de Moneta de distrib.quotidianus part.2.quæst.5.tex.& gloss.cap.fin.de verb.sig.in 6.ubi fran.n 9. explicat qualiter verbum continuo intelligi debeat.* Satis est quod animum revertendi ad servitium non. *arg.§.pavonum inst.de rer.divis.* Qui enim abest brevi tempore à loco, animo tamen redeundi, dicitur continuo commemoratus in loco, etiamsi aliquo temporis intervallo abfuerit, *c. fin.ubi gloss.de verb.sign.in 6.l. malum in fin.ff.de verb.sig.Rebuff.de loc.* At vero quando revertendi animum deseruisse quis sit censendus, pendet ex variis causarum figuris, ac judicantis arbitrio. *arg.§.Revertendi inst.de rer.divis.* Certè si cessante causa ob quam abest non revertatur, revertendi animum deseruisse censebitur. *l.si cui in provincia §.tamdiu l.hi qui ff Ex quib.causis maiores Moneta d.quæst.5.n.32.*

(168) *Sunt commensales.* Familiaris, & continuus commensalis dicitur ille, qui continuus domini servitiis assistit, ut quia præsto sit ad tenendũ stipendium & calcaria, & qui de pane, & vino domini vivit ita August. Bero. *d.quæst 35.n.3. arg.l quæsitum §.si instructum ff.de finido instr.* Quid autem, si quispiam non sit, de servitio Cardinalis, habeat tamen quotidie à Cardinali certam panis & vini portionem? idem Augustinus Bero censuit talem pro familiari, aut domestico non habendum. *d.num 3.* Censetur enim ob quotidianam illam cibi, vinique portionem, potius Vasallus de cavena quam domesticus seu familiaris. *c.1.§.sciendum ubi Bald.de feudi cognit.& in c.1.in 1.responso vers.quid de feudis de feudo guardie.* Commensalitas enim consistit in facto & usu, ideoque ficti commensales non comprehenduntur. *Seraphin.decis.1251.num.6.& seqq.Anchar.cons.398.Castr.*

cons.346.lib.1.Barth.l.si is qui pro emptore n.23.ubi Ias.n.120.ff.de usucap.pet.c.fin. de verb.sig in 6.

6 (169) *Vel ab eisdem Cardinalibus ad ipsorum exequenda negotia missi. arg. l.fin. C.de agentibus in rebus lib.12.* Sic & beneficiali absentes ob servitia Ecclesiæ, Episcopi, Cardinalis, Papæ, beneficiorum suorum jura fructusque non amittunt. *Moneta d.loc.part.2.q.8.cum seqq.* Nec tantum abesse licet gratia Cardinalium. *tex.& gloss cum DD.c.fin.de verb.sig. in 6.* Sed etiam propriorum negotiorum causa. *glos.d c.fin.* Denique absens qui præsentialitatis habet indultum pro præsente habetur. *Ioannes à Chokier meus frater ad Reg. Cancell. Reg.30.numer.45. fol. 313.*

7 (170) *Vel qui recreationis causa.* Privilegium non admittitur ex eo quod quis gratia spatiandi absit, inquit Rebuff. *de privil. Schol. privil.23.n.3.arg.l.medicus ff. de oper.libert.l.ult. C. de præpositis sacri cubiculi lib.12.* Pontifex recte censuit animum nonnunquam relaxandum, nam uti Ovidius ad Pisonem:

Nec enim facundia semper
Adducta cum fronte placet, non semper in armis
Bellica turba manet, nec tota classicus horror
Nocte dieq; gemit, non semper Gnosius arcus
Destinat, exempto sed laxat cornua nervo
Et galea miles caput & latus ense resolvit.

Eadem est ratio si quis valetudinis suę causa absit. *gloss.cap.fin.de verb.sign.in 6.l. cum servus §.stichus. ff de statu liberis.*

8 (171) *Ad tempus.* Quotiescumq; à lege vel homine fit indeterminata mentio temporis illud judicantis est arbitrio relinquendum. *Menoch.de arb.iud.lib.2. cent.1.casu 6.n.13.*

9 (172) *A Romana curia.* Curiam nonnulli ethimologisant à Cura unde Poetã quidam:

Si curiam cures dabit tibi curia curas
Vivit secure cui non est curia curæ.

Sed postposita ethimologia quæ fallax est ut ostendam in tractatu de privilegiis senectutis varia & æquivoca est hujus nominis significatio ubi late ostendit Nicolaus Boerius *in 1.addit. ad tract. Ioannis Montague de parlamentis n.5. & seqq. voi.Oceani 12* Sumitur enim large stricte strictius. *Lucas de penna in l.Curiales C. de decur.lib.10.late Gonsales de mensibus & alternat.gloss.13. §.1.n.18.* proprie tamen curia Romana sumitur pro loco ubi est Papa aut pro loco ubi est causarum & literarum Apostolicarum audientia licet ibi Papa non sit, uti ostendi Io. à Chokier frater meus *in Comment ad Reg.Cancellariæ Reg.5.num 15.arg.l.pen.in fin.ff. de iust & iure.* Qui plura de Rom. Curia quæ dicitur mater aliarum volet videat

Gon-

Gonsalem *d.* §.1.*per totum*. Quid autem si ipsemet Cardinalis à Rom. Curia absit, *vide Hier Gonsales de mensib. & alternat. Episc. gloss.* 24. *n.*146. *&* 148.

(173) *Absentes fuerint.* Absentiæ materia enucleant inter cæteros Petrus de Monera *tract. de distribut quotid. part.* 2. *q.* 5. *Fel. c. quoniam frequenter ut lite non contest. Alciat. l. mulieris.* §. *abest. ff. de verb. sig.* Satis sit hinc meo instituto annotasse ab arbitrio judicis pendere quæ sit dicenda brevis longa aut diuturna absentia. *Menoch. de arb. iud. casu* 62. *n.*2. ut & quæ censenda sit absentia justa laudabilis vel injusta vel illaudabilis. *Odd tract. de rest. in integ. q.* 5. *art.* 6. *n.* 41. *Moneta d. q.* 5. *n* 16.

(174) *Cæteris vero etiam familiaritatis literas habentibus quo minus coercioni diœcesanorum & ordinariorum subiaceant familiaritatis huiusmodi privilegiũ nullatenus suffragetur.* Pontifex concludit hunc paragraphum statuens neminem posse privilegio exemptionis in vim familiaritatis Cardinalium gaudere nisi accedentibus requisitis, ne quidem si Cardinalitias habeat attestationes familiaritatis. *Franc. c. fin. n.* 8. *& fin. de verb. sig. in* 6. Cardinales enim exemptionem ab ordinario nemini possunt concedere, uti alias notavi. *l.* 1. *de iurisd in exempt. q.* 3. *n.* 13. ergo nec etiam attestatoriales familiaritatis dare quibus exemptio concedatur, ne per indirectum eis permittatur quod per directum prohibetur. *c. Cum quid de Reg. iur. in* 6. *l. oratio ff. de sponsalib.* nec etiam possunt hæ exemptiones trahi de casu vero ad casum fictum, quqd fieret si fuco & quæsito colore qualis qualis familiaritatis exemptionis privilegium quod Cardinales concedere non possunt. *d. lib.* 1. *q.* 2. *n.* 13. *& q.* 24. concedi posset.

---

§. UNDECIMUS.

SUMMARIUM.

1. *Cui competat visitatio.*
2. *An hæc constitutio comprehendat omnes moniales.*
3. *Quid si collegium sit mixtum.*
4. *Quid si cœnobium alteri subsit.*
5. *Quid de canonicatibus secularibus.*
6. *Quid si exemptæ sint à visitatione & an sint tales.*

(175) ET cum eisdem Diœcesanis ut monasteria monialium Sedi Apostolicæ immediate subjecta in eorum diœcesibus consistenria semel in anno visitare possint per constitutionem in Concilio Viennensi editam quæ incipit : Attendentes plena fuerit

rit dat facultas, illam innovamus ac exemptionibus, & privilegiis quibuscumq; non obstantibus, districtè servari præcipimus, & mandamus. Per permissa quoque eisdem diœcesanis, & ordinariis casibus quibus in exemptos à jure, jurisdictio concessa est nullatenus præjudicium generetur.

SCHOLIA.

(175) ET *cum eisdem.* Renovat hic Pontifex constitutionem Clem. V. redactam in volumine Clementinarum sub titulo de statu Monachorum incipientem attendentes hujusce tenoris. Attendentes quod ubi gubernaculum disciplinæ contemnatur, restat ut religio naufragetur, providendum censuimus esse præcipue, ne per contemptum hujusmodi in his, quæ se Christi voto celebri desponderunt, quicquam reperiatur incongruum, quod in regulis ponat honestatis gloriâ, maculam, & divinam possit meritò offendere majestatem. Hoc igitur sacro approbante concilio duximus statuendum, ut singula monialium monasteria per ordinarios exempta, videlicet quæ ita sedi Apostolicæ quod nulli alii subjecta noscuntur Apostolica non exempta, vero ordinaria authoritate ac exempta alia per alios quibus subsunt, annis singulis debeāt visitari. Visitatores autem hujusmodi sollicitudinis studium diligenter impendant, ut moniales ipsæ quarum nonnullas dolentes audivimus, in subscriptis excedere pannis, sericis, variorum foderaturis, sandalitiis, comatis, & cornutis crinibus, scacatis, & virgatis caputiolis non utantur, non choreas, non festa secularium prosequantur, non die noctuque per vicos, per plateas incedant, aut voluptuosam aliis vitam ducant, easque solertius retrahant ab insolentiis quibuslibet, & mundi hujus illecebris, ac inducant easdem ad impendendum in monasteris suis devotum, & debitum virtutum domino famulatum. Ad quæ omnia observanda moniales easdem (non obstantibus exemptionibus, & privilegiis quibuscunque, quibus tamen quo ad alia nolimus præjudicium generari) per illos de quibus supradictum est compelli jubemus remediis oportunis, statuimus insuper ut quævis ad regimen Abbatiarum assumptæ in monasteriis in quibus Abbatissæ sunt solitę benedici, infra annum à suę confirmationis tempore computandum munus benedictionis suscipiant, alioquin à jure suo (nisi subsit causa rationabilis) prorsus se noverint cecidisse, per illos ad quos id pertinet provisione de Abbatissis, monasteriis ipsis facienda. Illas quoque mulieres, quæ vulgò dicūtur canonicæ seculares, & ut seculares canonici vitam ducunt non renuntiantes

12

tes proprio, nec professionem aliquam facientes per locorum ordinarios si exemptæ non fuerint sua, si vero exemptæ fuerint, autoritate Apostolica præcipimus visitari. Per hoc tamen non intendentes earum statum regulam, seu ordinem approbare. Ipsos autem visitatores notariis duobus, & personis duabus suæ Ecclesiæ, quatuorq; viris aliis honestis utique, & maturis præcipimus in ea quam visitando facient inquisitione fore contentos. Si vero visitatores ipsos in præmissis impedire præsumpserint, seu aliquo præmissorum (nisi moniti resipiscant) ipso facto excommunicationis sententiam se noverint incursuros, privilegiis, statutis, & constitutionibus quibuslibet in contrarium minime valituris.

Cujus quidem Clementinæ, ac hujus etiam constitutionis enucleandæ gratia non abs re erit si paucis quibusdam quæstionibus quæ proponi possent laconicè (quod ajunt) respondeamus.

QVÆSTIO PRIMA.

Cui hoc in casu visitatio competet an Diœcesano vel ordinario.

1

Vt respondeam, prænotanda est distinctio quam alibi præmisi. *lib. 1. de iurisd. in exempt q.* 1. inter Diœcesanum & ordinarium. Diœcesani significatione intelligimus Episcopum, ejusve vices gerentem, at vero ordinarii: alium quemvis jurisdictionem ordinariam, seu quasi habentem canone præscriptione, vel privilegio, etiamsi diœcesano sit inferior. *d. quæst. 1. n. 6. & seqq.* Quo præmisso respondeo visitationem competere Diœcesano, non vero alteri cuipiam ordinario inferiori. *Laudensis in d. Clem. attendentes ubi & Steph. c. de persona 11. q. 1. c. unico §. pen. & ult. de statu. Monach. Clem. si una §. ad hac, de Reb. Eccles. non alien. c. sicut unire de excess. prælat.* Est enim jurisdictio diœcesani favorabilis, & per totam ejus diœcesim extendenda. *c. cum Episcopus de offic. ord. in 6. scripsi lib. 1. de iurisd. ord. in exempt. quæst.* 4. nisi tamen quispiam alius sibi jus ejusmodi præscripserit. *Clem. d. attendentes ubi gloss. & DD.* & ita contra Cardinalem *in d. Clem. attendentes.* concludit Laudensis, & Stephanus. Nec etiam id alienum à sensu hujus constitutionis, & mente Pontificis qui hic diœcesanorum, non vero ordinariorum facit mentionem. *Vers. & cum eisdem Diœcesanis.*

SECVNDA QVÆSTIO.

An hac constitutio generaliter intelligenda sit de omnibus monasteriis monialium.

2.

Minime sed tantum de iis quæ sunt immediatè summo Pontifici subjecta. *gloss. & Card. d. Clem. attendentes.* Si enim habeant superiorem aliquem ordinis

ei & non diœcesano visitatio debent competere. *gloss. d. Clem. attendentes.*

TERTIA QVÆSTIO.

Quid si collegium sit mixtum, scilicet compositum ex vtroque sexu.

Cardinalis. *Clem attendentes.* hanc adfert quæstiunculam refertque & ita est Beatum Gregorium *in ea diffinimus, & c. in nullo 18. quæst. 2.* eiusmodi duplicia collegia improbare quod multis sint scandalo atque offendiculo d. cap. diffinimus. Si tamen sint vt sunt in Thoren diœcesis Leodiensis, Niuelle, diœcesis Namurcensis & multis in Germaniæ partibus incidenter quæritur an eiusmodi mixta seu duplicia collegia virorum aut mulierum, sunt dicenda virorum vel mulierum pro cuius quæstionis resolutione recurrendum est ad teoriam quam Doctores tradunt *in l. cum queritur ff. de statu hom.* in enim mixto considerandā qualitatem quæ præpollet viderique poterit Cardinalis. *vbi supra num. 5.* qui id se dicit examinasse alio in loco. *in cap. ex litteris de cōstit. in cap. dilectis de excess. prælat.* Parergos enim id à me proponitur, itaq; vt ad prioris quæstionis solutionem reuertar Diœcesanus visitabat moniales siue canonicas non vero monachos aut canonicos. Quippe quod diuersitas sexuum diuersitatem iuris inducat. *Card. d. num. 5.* nec sit absurdum vt quodpiam collegium diuerso respectu diuerso etiam iure censeatur. *l. eum qui ædes vbi DD. ff. de vsucap. Nauar. cap. nouit. not. 6. num. 24. de iudic. Rochus de Curte de consuet. num* 103. at vero si collegia sint eiusdem ordinis vtriusque sexus sed separatis collegijs habitationibusque distincta res est extra aleam nihilque obstabit quominus monialium collegia diœcesanus possit visitare. *Card. d. num. in fine.*

QVARTA QVÆSTIO.

Quid si cœnobium alteri subsit qui visitare non possit vt esse potest Abbatissa aut priotissa quæ ob clausuram eiusmodi munere fungi non potest.

Respondendum cum Cardinali & glossa *in d. Clem attendentes,* quod eiusmodi vices alteri subdelegare poterit quod plenius probat Ioannes Francisci Pauinus Rotæ auditor. *de visitationibus per quæst. 2. num. 43.*

QVINTA QVÆSTIO.

An autem pluries eodem anno iterari poterit hæc visitatio.

Videtur quod non, Quia constitutio præscribit formam quotannis visitandi semel. Veruntamen glossographus cum Cardinale censuerunt pro re nata & occasionibus emergentibus posse sæpius iterari, *cap. mandamus de offic. archid. cap. cum venerabilis de ee̅sibus. Henric. Botteus Tract. de Sinodo Episcop.* Quæ enim de

nouo

nouo emergunt nouo opus habent auxilio. *l. de ætate §. ex causa ff. de interrogat. & actionibus, Castr. l. si ex toto num. 5. de leg. 1.*

SEXTA QVÆSTIO.

An autem hæc constitutio comprehendat canonicas sæculares.

Multas ante dixi mulieres canonicas seculares esse quæ mixto cum viris collegio aut etiam separato vitam Ecclesiasticam profitentur. Quod eæ si exemptæ non sint ordinaria autoritate visitari. Si vero exemptæ sint authoritate delegata ab ordinario visitari posit expressa. est Clementis constitutio. *d. Clement. attendentes § illas quoque mulieres.* Idque siue separatum habeant collegium siue mixtum cum virili sexu. *Card. d. num. 5.* Canones enim non fauēt mixtis seu dudnplicibus eiusmodi collegijs, *Card. d. §. illas quoque,* atque ideo diuersitas hæc sexuum diuersitatem etiam iuris indicat. *DD. d. l. cum queritur Card. d. num. 5.* idque nisi speciali priuilegio aliter sit dispositum ad quod semper est collineandum.

SEPTIMA QVÆSTIO.

An hæc visitatio possit impediri prætextu alicuius priuilegij.

Pontifex huic constitutioni inseruit clausulam, non obstantibus de qua plusculum alibi scripsimus. *de iurisdict. ord. in exempt. lib. 3. quæst. 9.* Proinde vigebit hæc constitutio quamdiu non fuerit ei efficaciter derogatum.

OCTAVA QVÆSTIO.

An & quales ordines monialium censeri debeant exemptæ à iurisdictione ordinaria.

Respondeo quæstionem esse facti, de facto autem Iurisconsultus non respondet, *l. eum quem §. 1. ff. de iudicijs.* Interim certum est paucos esse ordines monialium quæ exemptionibus particularibus non gaudeant aut principaliter aut per participationem de qua alio in loco scripsi *lib. 1. quæst. 17. num. 17. & seqq. Emanuel Roderiq. quæst. Reg. tom. 2 quæst. 63. art. 5.* Itaque dijudicatio hæc pendet à tenore priuilegiorum, *cap. porro de priuilegijs.*

(176) *Per præmissa.* Pontifex tollit omnem ambiguitatem cum enim descriptis hic casibus det ordinarijs iurisdictionem in exemptos dubitari à quibusdam potuisset num ei alijs casibus hac constitutione comprehensis iurisdictione eis abstulisset. Hos enim casus ordinarijs concedens alios exclusisse quibusdam videri potuisset. *l. si cum dotem in princip. ff. solut. matrimon.* iuxta illud vnius inclusio est alterius exclusio. *ca. nonne de præsumpt. Menoch. libr. 3. præsumpt. 90. num. 3.* Itaque vt omnem disceptandi ansam tollat decla-

at nolle jurisdictionem ordinariorum in exemptos impedire aliis quibusdam in casibus de jure eis competentibus, de quibus ego sigillatim alio in loco *de jurisdict. ord. in exempt. lib. 2. q. 45.*

---

§. DVODECIMVS.

SVMMARIVM.

1. *Pontifex potest huic constitutioni derogare.*

(177) EXemptiones autem de cætero absq; rationabili causa, & quorum interest minime citatis pro tempore concessas nullius roboris, & momenti esse decernimus.

SCHOLIA.

1 (177) E*Xemptiones autem.* De hujus constitutionis clausula, breviter scripsimus in dicto nostro tractatu, ut non sit necesse eadem hic tædiosa superfluitate repetere. *lib. 1. quæst. 12.* Solet tamen ut & potest Pontifex ordinariis non citatis exemptiones concedere, uti testatur Emanuel Roderiques *Tract. de Regularibus.* Nec mirum quia Exemptionibus adjicit prægnantes illas clausulas non obstantiarum de quibus ego inferius.

---

§. DECIMVS TERTIVS.

SVMMARIVM.

1. *Reipublicæ interest cito lites finiri.*
2. *Causæ ethimologia.*
3. *In caussis beneficiorum reservatorum ordinarius non est iudex.*
4. *Fructus reditus proventus obventiones quid sint.*
5. *Exempti non possunt in prima instantia evocari.*
6. *Bulla explicatoria Conc. Trid. quo ad primam instantiam.*
7. *Beneficialis causa quæ dicatur & ad quem in ea appelletur.*
8. *Ab interloquutoriis non licet appellare.*
9. *Bulla de non appellando ab interloquutoriis nec ubi agitur de morum correctione*

ctione cum clausula irritante appellationes & inhibitiones.
10. *Bulla ad Episcopos Leodien. in prima instantia & varijs in casibus non appellandi ab eorum sententijs cum clausula irritante.*
11. *Potentia vnde sit metienda.*
12. *Ecclesia an respectu Laici censenda sit potens.*
13. *Quid si vterque æqualis sit potentiæ.*
14. *Exceptio potentiæ an proponenda ante litem contestatam.*
15. *Perhorrescentiæ iuramentum an sufficiat.*
16. *Friuolæ recusationes iurisdictionem non suspendunt.*
17. *Appellatio & recusatio simbolisant.*
18. *Clausula irritans inficit appellationes inhibitiones & quoscumque actus.*
19. *Quid si pars de prohibita appellatione non excipiat.*

(178) ET cum Ecclesiasticus ordo confundatur si sua vnicuique iurisdictio non seruetur ordinariorum iurisdictione (quantum cum Deo possumus) fauere ac litibus celerius finem imponi & litigandam immoderatis sumptibus ac impensis parci satagentes. (179.) Statuimus & ordinamus quod singulæ caulæ (180) tam spirituales (181) quam ciuiles & mixtæ forum Ecclesiasticum quomodolibet concernentes (182) & beneficiales (dum modo beneficia ipsa generaliter reseruata non fuerint (183) & ipsorum singulorum beneficiorum fructus, reditus & prouectus 24, ducatorum auri de camera secundum communem æstimationem valorum annuum non excedant (184) in prima instantia extra Romanam curiam & in partibus coram ordinarijs locorum cognosci & (185) terminari ita quod nulli ante diffinitiuam sententiam liceat appellare nec appellatio si fuerit amissa) vllatenus admitti nisi ab interlocutoria quæ vim habeat diffinitiuæ vel à grauamine minimè concernente negotium principale quod per appellationem à diffinitiua sententia reparari non possit, (186) Nisi alter colligitantium aduersarij sui potentiam merito perhorrescens (187) seu alia probabili & honesta causa aliter quam per proprium iuramentum saltem semiplenæ probata coram ordinaria non auderet litigare (188) Eo enim casu causæ ipse appellationum in dicta curia etiam in prima instantia committi & cognosci & terminari possunt (189) alioquin ap-

appellationes & illarum etiam aliarum causarum huiusmodi commissiones in posterum & quicquid inde secutum fuerit nullius sint roboris & momenti.

SCHOLIA.

(178) ET *cum Ecclesiasticus ordo confundatur si sua vnicuique iurisdictio non obseruetur ordinariorum Iurisdictioni fauere ac litibus celerem finem imponi & litigantium immoderatis sumptibus parci satagentes.* Pontifex assumit verba Gregorij Papæ, *in ea. peruenit 2. quæst. 1.* insinuatque iurisdictionem ordinariorum esse fauorabilem id quod ego alio in loco ostendi, *lib. 1. quæst. 3. de iurisd. or. in exempt.* cui ideo Pontifices qui sunt canones animati. *can. ipsi sunt canones 9. quæst. 2.* iure se fauere profitentur. Præterea Pontifex Reipublicæ ostendit interesse quantocius finem litibus imponi. *l. quidam existimauerunt ff. si cer. pet.* quæ alioquin magno partium dispendio solent protrahi & fieri immortales vti conqueritur Martialis ad Gorgilianum.

1

Lis bis decimæ numerantem frigora brumæ.
Conterat vna tribus, Gorgiliane foris,
Ach miser & gemens viginti litigat annis
Quisquam cui vinci Gorgiliane licet.

Notum est adagium Bunas iudex est ortum ab Buna Atheniensi iudiciorum procrastinatore quo Erasmus in Chiliadibus. Ideoque summi semper Pontificibus curæ vt litigantium technis atque dispendijs obuiarent. *Clem. dispendiosam de iudicijs* ne litigantes post litem diuturnam Cadmeam victoriam reportent iuxta Budeum in forensibus, & Erasmum in chiliadibus.

(179) *Statuimus singulæ causæ* Causæ ethimologiam Cardinalis. *Clem. 1. §. ab olim de sepulturis* Maranta *de ord. iud. par. 5. num. 67.* deriuant à chaos materia rerum omnium confusa & informi nec improprie si confusionem & informitatem plerarumque causarum spectemus malitia vel etiam inscitia apalestrorum qui eas architectantur ut certe in earum diiudicatione non raro Thesei filio necesse sit. Quid porro differentiæ sit inter iudicium, litem, causam, instantiam, controuersiam videri poterit apud Nob. Marantam, *d. par. 5. num. 1. & seqq. & nu. 68.* Vtitur porro textus dictione singulæ vt nullam excludat. *Clem. ne in agro sane vbi card. de statu Monach.*

2

(180) *Tam spirituales,* Spirituales causæ dicuntur in quibus disceptatur de aliqua re spirituali vel spiritualitati annexa quales sunt decimales, Matrimoniales præbendales, administrationis Ecclesiasticæ, rerum Ecclesiasticarum Iuris patro-

patronatus, & cætera quas Clem.V. distinctionis recenset. *Clem dispendiosam de iudic.. Marant. de ord. iud. part. 4. dist. 13.* Suntque causæ spirituales duplicis speciei scilicet ciuiles & criminales. *Marant. ibid. num. 2. & 5.*

(181) *Quam ciuiles & mixta forum Ecclesiasticam quomodolibet concernentes.* Pontifex hac sua constitutione comprehendit omnis generis ac speciei causas fori Ecclesiastici quas late describit Maranta *de ord. iud. part. 4. quæst. vndecima* qui enim omne dicit nihil excludit. *Præses loco à generalitate.* & dictio quomodolibet tantæ est energiæ vt omnes casus comprehendat. *August. Bero. famil. quæst. 66. num. 2. Paris. 58. num. 10. part. 1.*

(182) *Dummodo beneficia ipsa generaliter reseruata non fuerint.* Sicuti personæ per exemptionem liberantur à iurisdictione ordinarij ita per reseruationem beneficiorum eiusmodi beneficia eximuntur in collatione ordinarij, qua de re videatur. Simon Betta, Aeneas de Falconibus, petrus Andreas Gommaris, Fredericus de Senis, Petrus de Vbaldis qui speciales tractatus Reseruationum in lucem olim emiserunt, Itaque sicuti ordinarius in causa exemptionis iudex esse non potest vti eodem in tractatu explicaui. *lib. 2. quæst. 13.* Ita neque in causis huiusmodi beneficiorum reseruatorum propter affectionis illud interesse quo ordinarius non potest non dolore beneficiorum reseruatorum collationes sibi esse exemptas. d. q. 13. idque nisi rescripto speciali eiusmodi causæ ordinario committantur. 5

(183) *Et ipsorum singulorum beneficiorum fructus reditus & prouentus 24. ducatorum auri de camera secundum communem æstimationem valorem annuum non excedant.* Quid nomine fructuum redituum & prouentuum obuentionum emolumentorum comprehenditur late ostendit Petrus alexa Moneta. *de distributionibus quotidianis par. 1. quæst. 6. num 9. & quæst. 7. & 8* concludens etiam, in valore seu æstimatione beneficiorum facienda non venire distributiones quotidianas. *d. quæst. 8. per. tot.* nec earum habendum esse rationem. Quod tamen restringit Felinus *cap. ad aures num. 15. de rescriptis & Ancharanus Clem. 1. quæst. 5. de præbend.* nisi eiusmodi distributiones quæ plerumque incertæ sunt. *Moneta d. q. 8. num. 6.* reduci possunt ad aliquam certam & præcisam summam quod tamen Moneta *d. q. 8. num. 2.* non sequitur fieri enim non potest vt reduci possint, ad præcisam certitudinem qua beneficiatus absque etiam sua culpa imo iusta ex causa distributionibus frustretur vt puta studiorum aut domesticorum negotiorum causa absens *Monet. d. q. 8. num. 6.* Iurisque est aptitudinem acquisitionis non augere pretium aut valorem rei nec reddere quempiam locupletiorem. *l. naturalem § 1. ff. de acq. rer. dom. l. prætia ff. ad l. fal. cap. si postquam de preb. in 6. Monet. d. q. 8. num. 7.* 4

(184) *In prima instantia extra Rom. curiam & in partibus coram ordinarijs locorum*

eorum cognosci & terminari. Jtaque licet exempti immediatè subiecti sint summo Pontifici.*ea autoritate de priuileg. in 6. Choppinus de sacra politia lib. 2. tit. 4. nu. 6. fol. 231.* ac legato eius á latere. *cap. si Abbatem de elect. in 6. Glossemataries in prac. sanct. tit. de causis verb. subiecto.* Non tamen potuerunt in prima instantia euocari ad Romanam Curiam & ita pactis inter Rom. Pontificem Reges Franciæ Hispaniæ Belgijque Principes testatum reliquit Choppinus *d. tit. 4. num. 8. fol. 233.* proinde si contingat eos euocari habebunt ius reuocandi domum ad patres prouinciale siue iudices quos ex priuilegio sortiuntur. Quippe quod Ecclesiasticæ causæ alibi quam in patrijs litigatorum finibus à Pontifice ratione priuilegiorum committi non soleant vti Guichardinus in sua historia refert. Si autem quippiam contra hanc libertatem fiat licebit eis quorum intererit querula libello supplicare Pontifici. Jmo etiam officium conseruatoris priuilegiorum implorare. *Chop. d. loco* Estque id â Concilij Trid. dispositione non alienum. *Sess. 24. cap. 20. de Reform.* Sunt autem eiusmodi Trident. Concilij verba.

Causæ omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes etiamsi beneficiales sint in prima instantia coram ordinarijs locorum cognoscantur exceptis his quæ iuxta canonicas sanctiones apud sedem prædictam sunt tractandi vel quas ex vrgenti rationabilue causa indicauerit summus Pontifex Romanus per speciale rescriptum signaturæ suæ eius manu propria subscribendum committere aut auocare.

Ad eius quidem Concilij Tridentini elucidationem extat Bulla Gregorij XIII. Pontificis tenoris sequentis.

GREGORIUS XIII.

6 Ad Romani Pontificis prouidentiam circumspectam pertinere dignoscitur dubia super sacrorum Conciliorum decretis pro tempore insurgentia sic suæ declarationis oraculo dilucidare & interpretari vt exinde litium dispendia inter fideles quoslibet valeant, multoties Romanus Pontifex vt prouisiones & gratiæ per eum de beneficijs pro tempore vacantibus ac suæ & Sedis Apostolicæ dispositioni vel ordinationi reseruandis in fauorem diuersarum personarum sibi gratiarum & acceptarum factæ executioni debitæ demandentur & nedum litteræ Apostolicæ sub plumbo desuper expediuntur beneficia ipsa ab aliquibus indebite occupentur aut aliqua in spiritualibus & temporalibus detrimenta sustineant nonnunqam corporalem possessionem ipsorum beneficiorum & illis annexorum iuriumque & pertinentiarum quomodocumque Sedis & cameræ Apostolicarum nominibus apprehendi ac omnes & quoscumque fructus reditus & prouentus beneficiorum & annexorum eorundem percipi exigi eosque integris personis prædictis postquam ipsas litteras sub plumbo expeditas haberent vna cum dicta possessione confirmare quandoque vero dum litteræ sub plumbo huius-

huiusmodi expeditæ existunt, vt ius suum vnicuique ipsorum conseruetur & temerariorum audacia debita castigatione compescatur ac ipsæ literæ Apostolicæ facilius debitæ executioni, vt par est, demandetur, prouiso de beneficijs in corporalem realem & actualem possessionem beneficiorum & annexorum iurium, & pertinentiarum prædictarum induci, & inductos in ea manuteneri à nobis quibuslibet intrusis detentoribus ab eisdem aliaque fieri & exequi per diuersas suas in forma breuis & sub annulo piscatoris confectas literas mandet & percipiat certis simili modo & forma perscriptis dilecto filio causarum curiæ Cameræ Apostolicæ generali auditori, seu alijs executoribus desuper deputatis, quibus omninò parendum esse nihilominus nonnulli beneficijs prædictis inhiantes, ac gratias prædictas illudere eorumque intrusiones & detentiones improba tueri, satagentes executionem litterarum in forma breuis huiusmodi & facultatem per eas ipsis executionibus attributam diuersis dubijs & collationibus remoueatur, & processus per eosdem executores desuper habitos & formatos, ac inde secuta quocumque nulla & inualida nulliusque roboris vel momenti esse ueque attendi debere contendunt, sub prætextu quod in decreto sacri Concilij Tridentini Sessione 24 cap. 20 de Reform. dispositum fuerit, quod causæ omnes ad forum Ecclesiast. cum quomodolibet pertinentes, etiamsi beneficiales sint in prima instantia coram ordinarijs locorum duntaxat cognoscantur, exceptis his quæ iuxta canonicas sanctiones apud Sedem prædictam sunt tractandæ, vel quas ex vrgenti rationabile causa indicauerit summus Pontifex Romanus per speciale rescriptum signaturæ eius manu propria subscribendum committere aut auocare verum cum decreto huiusmodi Concilij concessione prædictarum litterarum in forma breuis, & illarum executionem nihil efficiat, neque per illos causa vel instantia introducatur, sed more executiuè procedi mandetur, literæ quoque in forma breuis annula piscatoris monitæ non minoris sint efficaciæ & autoritatis quàm rescripta signaturæ Roman. Pontif. eius manu propria subscripta nos in his nostræ debitæ declarationis cautelam adhibentes, ac prouisorum prædictorum ius aduersus dubia & cauillationes huiusmodi æquitate & instantia suadentibus perseuerare volentes, necnon prædictarum & quarumcunque litterarum in forma breuis super capienda possessione nomine cameræ huismodi, aut in fauorem litterarum sub plumbo expeditarum, tam à prædecessoribus nostris, quàm nobis à dicta Sede hactenus concessarum tenoris ac litis & causæ, si quæ desuper executæ sint, statum & merita nominaque & cognomina iudicum executorum & collitigantium præsentibus pro sufficienter expressis habentes motu proprio, non ad ipsorum prouisorum aut aliorum nobis pro eis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia ac de mera nostra deliberatione decernimus & declaramus per concessionem literarum in forma breuis sub an-

annulo piscatoris super capienda possessione quorumcumque beneficiorum dispositioni Apostolicæ reseruatorum seu affectorum, Sedis & cameræ Apostolicorum nominibus apprehendenda, & eiusdem possessionis in fauorem prouisorum ab ipsa Sede de eiusdem beneficijs postquam litteras sub plumbo super prouisionibus huiusmodi habuerunt expeditas: relaxatione nec non adsistentia ipsis prouisis litteras desuper sub plumbo expeditas habentibus præstanda & illorum inibi expressorum executione facienda, qua mandata executiua sunt & summariam duntaxat causarum propter illæ emanatum cognitionem requirunt decretis Concilij huiusmodi non contravenire nihilque præiudicij illis inferri vel eorum formam in aliquo violari neque iudici aut censeri vel executionem litterarum earundem propterea in in aliquo suspendendi siue remorari aut facultatem litterarum executores ipsos & ab eis deputatos sub executoris facultate sibi per easdem litteras vt præfectum concessas vel frui gaudere & contra illis non parentes & declarationem incursus pœnarum & censurarum in eisdem litteris in forma breuis contentarum ac inuocatione brachij singularis procedere alia omnia & singula in eisdem litteris contenta (illarum tamen forma servata) facere & libere & licite potuisse & posse nec non processus, desuper habitos & formulas habendosque & formandos ac inde secuta & sequenda quæcunque firma valida & efficacia fuisse & esse & fore suosque integros & plenarios effectus sortiri debere in omnibus & per omnia Præsentes quoque litteras de surreptionis & obreptionis vitio aut intentionis nostræ vel quoquam alio defectu notarij impugnari vel invalidari nullatenus.

Liquet itaque ex dicti Concilij Trid. dispositione. *Sess. 24. cap. 10. de Reformat.* causas beneficiales indistincte in prima instantia agitari debere coram ordinario dictio enim Et, in hoc Textu sumitur expositiue vti alio in loco ostendi *Scholio* 190.

Sed quæstio est an à lata per ordinarium sententia liceat appellare ad Nuntium Apostolicum neutiquam à facultatibus eum Nuntiorum Apostolicorum excipiuntur causæ beneficiales *Gonsales de mensib. & altern, Episcop.* § *2. in proe. nu.* 59. vt pote quod eiusmodi causæ censeantur Rotales atque curiales *Gonsal. ibid. Marubes. de commiss. part. 2. cap. 3. de com. app. num. 2. &* 8. *Rot. dec. 36. num. 2. de appell. in nouis.* Jtaque inspiciendæ facultates Nuntiorum à quibus hæc quæstio dependit. *ca. porro. ca recipimus de priuileg. l. diligenter ff. mand.* quarum exhibitionem expedit statum in exordio causæ vt iurisdictio fundari possit postulare atque diligenter examinare. *Rot. divers. dec. 73. part. 3. lib. 3.* Rursus quæstio est quando dicitur causa beneficialis. Respondeo. Quando agitur de collatione iam facta vel facienda & sic de titulo in re vel ad rem tam in petitorio quam in Possessione. *glo. Clem. dispendiosam verb. beneficij de iudicijs vbi Card. num. 12. Gonsal. d. loco num.* 65.

Non

Non tamen censebitur causa beneficialis si ex parte vnius agatur de collation beneficij obtinenda & ex parte alterius prætendatur non esse locum collation sed quod debeat fieri suppressio & ponere Nuntius de simili casu cognoscere poterit. *Gonsal. ibid. num. 66* Similiter si agatur de vnione perpetua quamuis secus de vnione temporali. *Cassad. de 3. num. 1. & 3. de iudicijs* alios casus in quibus causæ censeri debeat aut non censeri beneficialis vide apud glossographum *d. Clem. 1. vbi Card. 13. & seqq. puteus dec. 66. dec. 496. lib. 2. Rot. diuers. decis. 766. libr. 3. part. 3.* An autem distinctæ ab ordinarijs procedentibus tanquam S. Sedis de legatis appellare debebit ad S sedem. Respondeo. Quando ordinarij procedunt auctoritate Concilij vti Apostolicæ Sedis de legati in causis quæ sub eorum iurisdictione ordinaria non comprehenduntur ab ijs debebit ad Sedem Apostolicam appellari. At quando Concilium iurisdictionem delegatam cumulat cum ordinaria licet ad Metropolitanum appellare. *Ioannes de Gallemat. in libro declarationum Concilij Trid. sess. 14. ca. 4. fol. 72.* qua de re videantur quæ paulo fusius alio in scripto notaui *de iurisd. ord. in. exempt. li 2. quæst. 14.*

(185) *Ita quod nulli liceat ante diffinitiuam sententiam appellare nisi ab interlocutoria quæ vim habeat diffinitiuæ vel à grauamine quod per appellationem à diffinitiua reparari non possit* Jd ipsum renouauit ac constituit Pius Quartus Pontifex cum clausula irritante inhibitionum procedentium à iudicibus de legatis appellationem ab eiusmodi sententijs interpositarum. Qua de re videbimus infra *Scholio 187.* extatque eius Bulla edita anno 1560. pridie Nonas Septembris apud Petrum Matthei in septimo decretalium constitutionum summorum Pontificum *lib. 2. tit. 9. de appellat. cap. 6.* id quod etiam conforme ei est non modo Concil. Trident. *Sess. 24. cap. 20. de Refor.* Sed & constitutioni Caroli. V. Imperatoris editæ anno 1545. VVormatiæ in hæc verba. 8

Interdictum vero de non appellando à sententijs interlocutorijs interprætandum duximus vt procedat generaliter in omnibus illis interlocutorijs inter subditos patriæ Leod. latisquè vim diffinitiuæ principalis non habent negotij quemadmodum sunt interlocutoriæ competentis iudicis pronuntiationes causarum ad iustitiam secularim remissionis & similes nihil circa negotium principale diffinientes in talibus enim pœnali edicto & ordinationi nostræ pœnisque in contrauertores locum esse volumus & declaramus.

Tenor porro dictæ Bullæ Pij IV. talis est.

9

PIVS PAPA QVARTVS.

EPiscopus Archiepiscopis primatibus & Patriarchis residentibus vltra Priuilegia & indulta eis per quoscumque Romanos Pontifices prædecessores nostros ac Sedem Apostolicam & generalia concilia in cancellariæ Aposto-

stolicæ regulas concessa, quæ in suo robore permanere volumus, tanquàm à *S.* sede delegatis in quibuscumque ciuilibus criminalibus, vel mixtis causis contra quoscumque clericos seculares regulares, ac etiam extra eorum monasteria, seu regularia loca degentes regulares quomodolibet exemptos authoritate nostra procedere & causas ipsas cognoscere fineque debito terminare ac quicquid terminauerunt exequi & obseruari facere ipsosque exemptos pro tempore & delinquentes iuxta eorum excessus & delicta punire corrigere & omnem iurisdictionem in eos exercere omniaque alia & singula in præmissis & circa quomodolibet necessaria & oportuna quæ nosmet facere exercere & exequi possemus in omnibus & per omnia facere exercere & exequi libere & licite valeant plenam & liberam licentiam ac facultatem authoritate & tenore prædictis concedimus & indulgemus. Decernentes ab eorum ordinationibus, interlocutionibus & decretis ante diffinitiuam sententiam, vel vim diffinitiuæ habentem, & vbi agetur de morum correctione, nullatenus etiam ad nos & Sedem Apostolicam appellari posse, & nihilominu per appellationes quascumque contra præsentium tenorem quomodolibet interpositas minimè causas deuotui, aut etiam per quasuis inhibitiones etiam cum quibusuis censuris, pœnis eis à quibusuis iudicibus ordinarijs vel delegatis forsan faciendas illarum vlteriorem cognitionem & expeditionem, & vbi de morum correctione agetur, etiam legitimam executionem minime impedire, aut censuris & pœnis huiusmodi ligari & irretiri censere. Datum Romæ pridie nonas Septembris 1560.

Est & insignis constitutio eiusdem Pij Quarti Pontificis ad Episcopos Leodienses quibus concendit eis eorumue officialibus priuilegium primæ instantiæ cum clausula irritante quarumcunque auocationum inhibitionum appellationum à quibuscunque sententijs ante diffinitiuam non habentibus vim diffinitiuæ nec non à declaratione friuolarum appellationum seu exceptionum Reuocationibus inhibitionum Remissionibus ad iustitiam secularem insuper declarat commissiones Legatorum in præiudicium huius constitutionis esse nullas licereque non obstantibus inhibitionibus sine periculo attentatorum ad vlteriora procedere. Quod notatu dignum est pro acceleratione causarum ac effugio attentatorum quæ plerumque negotium principale solent remorari, vti bene advertit Lancelottus *de attentatis part. 2. cap. 20. limit. 2.* Tenor Porro dictæ constitutionis est talis.

10 PIVS PAPA QVARTVS.

VEnerabilis Frater salutem & Apostolicam benedictionem: Pro salubri gregis tui directioni & officio iustitiæ sine qua religio nusquam colitur nos decet ea tibi familiariter concedere per quæ subditi tui ab indebitis vexationibus ea qua potest industria præseruentur & illi qui à rectitudinis semitaex-

ta exorbitant ad ſua officia debitè compellatur: Cum itaque (ſicut nuper nobis exponi feciſti) valde difficile atque diſpendioſum reddatur ſubditis prædictis pro quibuſcunque cauſis ad Romanam curiam accedere ſeu extra tuas civitatem & diœceſim ad judicium evocari ac frequenter in cauſis Eccleſiaſticis & prophanis coram te ſeu vicariis illorumve commiſſariis aut aliis judicibus tuis tuarumque civitatis & diœceſis pro tempore motis multi de juribus ſuis diffidentes paſſim & promiſcuè collitigantes ſuos ad Romanam curiam ſeu loci Metropolitanum aut alium vel alios judices à dicta diœceſi longinquos antequam aliqua ſententia per te vel eos feratur per modum appellationis à prætenſa denegata juſtitia ſeu gravaminibus aut aliis diverſimodè confectis cauſis trahere conentur ut illos itineris ſumptuum ac moleſtiæ diuturnitatis pertæſos ad vexationis, pecunia redimendum aut jura ſua indefenſa relinquendum impellant; quidam etiam inſtans contra ſe judicium callidæ effugere nitentes frivolas appellationes hujuſmodi aut fori exceptiones corã te aut tuis vicariis interponant literas inhibitorias ad hoc duntaxat extorquendo ut hujuſmodi appellationibus aut exceptionibus per te aut ipſos vicarios frivolis declaratis & propterea inhibitionibus hujuſmodi per vos revocatis ac ejuſdem appellationibus ſeu exceptionibus ad judices ſuos remisſis ipſi etiam à declarationibus & remisſionibus hujuſmodi tanquam injusſis appellare cauſaſque deſuper ad alias provincias & ipſam curiam transferri procurent: multi præterea iniquitatis filii dictarum civitatis & diœceſis habitum & tonſuram clericales negligentes ad illicita pasſim proſiliant in malitia exultantes quod ſi de crimine quopiam coram te aut judicibus tuis prædictis accuſentur vel in eo deprehendantur ſeu convincantur ſtatim provocationes à prætenſis gravaminibus aut aliis ſubterfugiis tuam & judicum tuorum juriſdictionem & cenſuram minimo negotio effugere posſint unde juriſdictio ipſa in dies confunditur & contemptibilior redditur in gravisſimam ſtatus ac cleri & populi tui læſionem nos præmisſis malis atque incommodis ea quæ poſſumus providentia occurrere ac ſimul pauperes litigantes prædictos ab hujuſmodi indebitis diſtractionibus & diſpendiis eximere volentes tuis in hac parte ſupplicationibus inclinati authoritate Apoſtolica tenore præſentium perpetuo ſtatuimus & ordinamus ac tibi nec non clero ac populo civitatis & diœceſis Leodienſ. concedimus quod poſthac ad noſtrum & Sedis Apoſtolicæ beneplacitum omnes & ſingulæ cauſæ Eccleſiaſticæ & prophanæ civiles criminales reales perſonales & mixtæ cujuſcumque qualitatis & naturæ ac inter quoſcumque dictarum civitatis & diœceſis coram te vel tuis vicariis judicibus officialibus illorumve commiſſariis in prima inſtantia introductæ ibidem omnino cognoſci & determinari debeant & exinde eadem inſtantia durante minimè etiam ad Romanam curiam evocari posſint ibidem cognoſci &

terminari debeant nullique occasione seu prætextu denegatę justitiæ vel gravaminis aut quacumque alia causa præterquam ab interlocutoria vim diffinitivæ habente ante diffinitivam sententiam per vos ferendum nec à declaratione frivolarum appellationum seu exceptionum & revocatione inhibitionum ac remisione vel alio quopiam decreto per quemcumque vestrum interpositio liceat appellare nec appellationes hujusmodi si fuerint emissæ admitti debeant; neque quisquam etiam noster aut successorum nostrorum Romanorum Pontificum familiaris continuus commensalis aut Apostolicæ Sedis notarius accolitus capellanus, causarum palatii Apostolici auditor literarum Apostolicarum abbreviator vel scriptor seu alius officialis vel in Romana curia residens etiam prætextu literarium Fœl. Rec. Eugenii Papæ quartæ in favorem curialum editarum aut cujuscumque alterius privilegii realis vel personalis aliquem in eadem prima instantia causa coram te aut tuis officialibus ut præfertur introducta seu ante primam diffinitivam sententiam ad curiam etiam si alias causa ipsa de sua natura aut juris necessitate tractanda & finienda esset vel metropolitanos prædictos seu alibi extra dictas civitatem vel diœcesim ad judicium evocari possit & nihilominus appellationibus inhibitionibus seu quibuscunque aliis impedimentis vobis interpositis non obstantibus tu aut præsules Vicarii officiales aut judices tui prædicti in hujusmodi causis sine vitio attentatorum ad ulteriora procedere eamq; fine debito terminare ac quicquid superinde judicaveritis executioni demandare libere & licite valeatis in omnibus & per omnia perinde ac si appellationes exceptiones provocationes inhibitiones & alia præmissa nullatenus emanassent quodque prætextu hujusmodi denegatæ justitiæ vel gra vaminis ante sententiam diffinitivam vel diffinitivæ vim habentem ad alium quam te ad quem cum tuo consilio pertineat declarare an appellationes hujusmodi rejiciendæ vel admittendæ sint recursus haberi nequeat nullæque causæ appellationum à sententiis interlocutoriis vim diffinitivæ non habentibus nec non declarationibus revocationibus inhibitionibus remissionibus & decretis vestris hujusmodi devolvantur aut per nos seu legatos nostros committantur nec commissæ valeant nisi in illarum commissionibus quod à diffinitiva vel quæ vim diffinitivæ habeat interlocutoria sententia appellatio interpositiva fuerit exprimatur decernentes appellationes commissiones inhibitiones processus sententias decreta & alia acta nec non quicquid secus contra præmissa per quoscumque tam metropolitica quam Apostolica authoritate fungentes scienter vel ignoranter fieri vel attentari contigerit irrita & inania nulliusque roboris vel momenti fore ac appellantes & evocantes præfatos nec non appellationes à sententiis interlocutoriis aut denegata justitia seu gravaminibus hujusmodi alteri quam ut præscribitur suo vel alterius nomine prosequentes ad expensas damna

&

& interesse per eos propterea debita condemnari debere non obstantibus præmissis ac constitutionibus & ordinationibus Apostolicis nec non privilegiis indultis exemptionibus conservatoriis & literis Apostolicis quibusvis personis Ecclesiis sub quibuscunque tenoribus & formis ac cum quibusvis clausulis & decretis in contrarium quomodolibet concessis confirmatis & innovatis quibus omnibus etiam sufficienti illorum derogatione de illis eorumque totis tenoribus specialis specifica individua & expressa ac de verbo ad verbum (non autem per clausulas generales idem importantes) mentio seu quævis alia expressio habenda aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret tenores hujusmodi ac si de verbo ad verbum nihil penitus omisso & forma in illis tradita observata inserti forent præsentibus pro sufficienter expressis habentes; illis alias in suo robore permansuris hac vice duntaxat specialiter & expresse derogamus: contrariis quibuscunq; aut si aliquibus communiter vel divisim à dicta sede sit indultum quod interdici suspendi vel excommunicari seu coram aliis quam judicibus vel conservatoribus suis ad judicium trahi non possint per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 11. Septembris M. D. LXI. Pontificatus nostri anno secundo Sic signatum Cæ. Glorierius: & in dorso erat scriptum venerabili Fratri Roberto Episcopo Leodiensi.

(186) *Nisi alter collitigantium adversarii suo potentiam merita perhorrescens.* 11 Potentia hæc metienda est ab opibus. *l.1. ubi gloss. verb. potentiorum & Bald. n.3. C. Ne liceat potentioribus d.l.1. verb. viris clarissimis eruditione. Cast. d.l.1. n.2. Duennas Reg.188. n.4. Gomes. ad reg. Cancell. de surrogandis q.7. & not. lib. 1. q.48. de iurisd. ord. in exempt.* Insuper variis aliis ex figuris causarum quæ licet regula comprehendi una non possunt, eadem tamen trutina pensanda sunt. Quæstionis esse 12 potest utrum Ecclesia respectu laici censeri debeat potentior? Lud. Romanus respondit non esse, nisi Ecclesia jurisdictionem aliquam vel potestatem habeat in laicum. *Cons.518. Innoc. & Host cap.2. de alienat. iudicii mut. causa facta Spec. de cess. act. §. sciendum vers. ex proxime dictis qua de re & ego quadam d. lib 1. q.48.* Quid si uterque litigator paris sit potentiæ an alter poterit de alterius potentia excipere? Neutiquam. *Bald. d.l.1. in fin. arg. l. sed & milites ff. de excus. tut. l. non* 13 *solum §. de uno ff. de ritu nupt.* An autem exceptio hæc proponi debeat ante litem contestatam ad instar declinatoriarum? videtur quod sic. *l. ita demum C. de procur. Bald d.l.1.* nisi tamen adversarii potentia post litem contestatam evenerit, qua 14 de re ego fusius alio in tractatu *lib.2. q.16. de iurisd. ord. in exempt.*

(187) *Seu alia probabili & honesta causa aliter quam per proprium iuramen-*

tum saltem semiplenæ probata coram ordinario non auderet litigare. Antonomia hæc in re est juris civilis & canonici. Iure enim civili solo partis iuramento quod perhorrescentiæ vocant citra suspicionis causæ expressionem poterat judex recusari.

15 *gloss. l. apertissimi C. de iudiciis ubi Bald. & Salic. Minsing. lib. 3. obs. 58. Marc. Ant. Bauer. tract. de viribus iuramenti n. 86. vers. 2. Menoch. de arb. iud. cas. 202. n. 36. Lancel. de attent. part. 2. c. 5. n. 68.* At vero jure canonico cui conformis est hæc constitutio necesse est ut recusatio nitatur legitima causa quam non sufficit allegare sed necessario etiam est ut probetur. *Philip. Franc. c. iudex n. 6. de offic. del. in 6. Caval. dec. 29. n. 97. part. 2. Steph. Aufrer. tract. de recusationib. n. 3.* Quales autem eæ recusationum causæ sint in magno numero recenset Aufrer. *d. loc. & Lancel. c. 5. n. 41. & seqq.* Quæ quidem si frivolæ sint aut præsumptio sit malitię recusantis potest judex eas spernere & recto tramite in juris administratione procedere quia frivolæ recusationes aut malitiosæ jurisdictionem non suspendunt.

16 *Franc. d. c. iudex n. 6. & 7. Navar. c. cum contingat. 10. nullitate n. 10. de rescript.* qui dicit ita se consuluisse Salmanticæ. *Staphil. d. literis iustitiæ §. si appellatus n. 2. Ang. §. ergo si quidem, numer. 1. & 2. inst. de fideicommissariis libert. Lancelot. d. cap. 5. n. 31.*

17 (188) *Eo enim casu causæ ipsæ appellationum in dicta curia etiam in prima instantia committi cognosci & terminari poterunt.* Ratio est. Quia appellatio & recusatio simbolisant. *Marant. de ord. iud. part. 6. in decisor. actu 2. Lancelott. de attentatis part. 2. c. 8. n. 69. & 70.* & proinde sicut per viam appellationes causa ab inferiore transfertur ad superiorem ita & per viam recusationis. *Mar. & Lancel. iam citati.* Æqui parcitorum enim eadem est ratio & juris dispositio. *Præses loco ab æquiparatis.*

(189) *Alioquin appellationes & illarum & etiam aliarum causarum commissiones & quidquid inde secutum fuerit nullius sit roboris & momenti.* Ecce clausulã irritantem quæ inficit & irritat commissiones inhibitiones & processus appellationum interpositarum ab interlocutoriis non habentibus vim definitivæ vel gravaminibus quæ per appellationem à diffinitiva reparari non possint. *Fuse Gabrielius com. concl. lib. 6. tit. de clausulis concl. 3.*

18 Itaq; non obstantibus inhibitionibus judicium delegatorum in ejusmodi causis licebit citra periculum attentati ad ulteriora procedere executionemque promovere. Tum quia inhibitio quæ non est canonica extra rotam non ligat. *Lancel. de attent. part. 2. c. 20. lim. 1. n. 1. & 10. Cotta dec. 204.* Signanter cum inhibitio emanavit contra constitutionẽ Papalem uti hoc in casu. *Corneus cons. 25. lib. 3. Lancel. d. lim. 1. n. 9.* aut sine prævia causæ cognitione hoc est partis citatione. *Lancel. ibid. n. 6.* Tum quia inhibitio non ligat quando; princeps vel Pontifex permittit quid fieri non obstante in-

inhibitione. *Lancel. d cap. 20. lim. 2.* Tũ quia inhibitio emanata vigore rescripti subreptitij non ligat. *Lancel. ibid. lim. 12.* verbi gratia si enarretur appellatũ esse à diffinitiua sententia vel diffinitivæ vim habente cum tamen sit ab interlocutoria cujus grauamen potest per diffinitivam reparari Commissio enim non potest dare iurisdictionem super eo quod non est. *Ægid. dec. 22. incip. Secundum Vers. Nam commissio.* In omnique rescripto ac inhibitione tacite inserta est & influit clausula. Si preces veritate nitantur. *Dec. cons. 33. num 5. Paris. cons. 172. nũ. 13 lib. 4.* Tum denique quod constitutio hæc conciliaris habeat clausulam derogatoriam. *Fel. cap. nonnulli col. 4. in 1. regula de Rescriptis. Rota Veral. dec. 268. part. 1. Menoch. cons. 294 tom. 3.* cui Pontifex derogare non censetur nisi cum specifica expressione. *cap. ex parte vestra de Capell. Monach. Cotta dec. 48. part. 1.* lõge magis rescripta inferiorum qui generalibus Ecclesiæ concilijs Pontificisq; constitutionibus derogare non possunt. *gloss. ca. cum dictus verb. in etate de elect. Rebuff. de dispensat. ad plura num. 28. & 31. ca. quod super, ca. cum inferior de maioritat. & obedient.*

19 Sed quid si pars non opponat an non obstante hac clausula irritante appellationis processus sustinebitur? Respondeo. Sustineri clausula enim irritans nullius est energiæ nisi parte opponente. *Gonsales de mensib. & altern. Episcop gloss. 66. num. 52. & seqq. gloss. 56. num. 65. per Clem. 1. vers. Quia decretum de præb. Roman. cons. 330.* appellatioque alioquin reijcienda sustinetur parte non opponente. *Menoch. lib. 2. præs. 46. num. 2. Dec. l. 1. C. de bon. poss. secundũ tabulas.* Consensusque partium solet reddere licitum quod alioquin esset illicitum. *Lancelot. de attentatis cap. 12 limit. 42. num. 13.* appellatioque vt sentiunt nonnulli etiam nõ interiecta solet deuolui in vim consensus & taciturnitatis partium. *Vantius de nullit. tit. de nullit. ex defectu iurisdict. num. 75. & seqq. Abbas cap. Cum contingat. de officio deleg. Anton. Nicellus in concord. gloss. num. 27.* Seu prorogationis. *eleg. Cast. l. 1. §. biduum nũ. 6 ff. Quando appell. sit.* Cui tamen theoriæ aduersatur Rota. *dec. 12. num 2. de appellatione in nouis. Granat. ad Vestr. lib. 7, cap. 2. num. 12. & cap. 7. numero 74.*

---

§. DECIMVS QVARTVS.

SVMMARIVM.

1. *Dictionis & energia multiplex.*
2. *Conseruatores sæculares hac constitutione non comprehenduntur.*
3. *Excellentia canonici iuris.*

(190) IVdices autem & conseruatores (191) à Sede Apostolica deputati (192) si in altero iurium (193) graduati non fuerunt (194) assessorem in partibus (195) non suspectũ (196) ab ipsis partibus vel eorum altera requisiti (197) sumere & secundum eius relationem iudicare teneantur.

SCHOLIA.

1 (190) *IVdices autem & conseruatores.* Dictio *Et* varie in iure vsurpatur interdum enim copulat. *In ea tamen adiectio ff. de leg. 3. l. titio ff. de leg. 2.* nonnunquam disiungit *l. cum quidam §. vlt. C. de verb. sig. l. saepe ff. de verb. signif.* Quandoque ponitur argumentatiue. *d. l. ea tamen adiectio DD. l. omnes populi ff. de iust. & iure.* aliquãdo ponitur expositiue scilicet pro id est. *l. si in vẽditione vbi gloss. ff. de euictionibus: Albertus de Pergamo de praeposit. num.* 112. Hoc in loco Pontifex praeponit iudices vti genus subnectitq; conseruatores vti vnam speciens iudicium. *Claud. Cautiuncula de officio iudicum lib. 2. cap. 3.*

2 (191) *A Sede Apostolica deputati.* Hoc adijcit, vt ab hac constitutione excludit conseruatores à principibus laicis constitutos. *cap. 1. & fin. de offic. deleg. in 6. in verb. Apostolica Sede.* Quin autem principes seculares nõ autem inferiores aut qui iure principum non censentur conseruatores designare posfint dubium non

non est. *tot tit. C. de defensoribus Ciuitatum auth. Vt nulli iudicũ liceat habere loci seruat. auth. de mandat. princip. §. nulli quoque iudici. Franc. cap. fin §. Cõseruatores vbi DD. in princ. de leg. in 6.* quos proinde Pontifex non vult hac sua cõstitutione comprehendi prout nec similes conseruatores constitutione Innocentij ac Bonefacij comprehendi testantur Doctores classici, *Io. And. Gemin. Fran. & cæteri in cap. 1. & fin. de offic. deleg. in 6.*

(192) *Si in altero iurium.* Scilicet canonico aut ciuili duæ enim istæ scientiæ dicuntur architectonicæ id est omnibus alijs dominantes. *Rebuff. ad concordata Rubr. de collationibus in gloss. verb. iuris canonici aut ciuilis.* Medicus enim agrimensor œconomus, imo Theologus si in scientiæ suæ professione labatur ceruices huic scientiæ subijciet vt proinde cœteræ scientiæ vtrique huic non immerito ancillari dicantur. Ac quidem vtriusque huius scientiæ tanta est coniunctio vt alterius perfectio ab altera dependeat iuris enim canonici sanctitas à sublimitate iuris ciuilis decoratur iurisque ciuilis maiestas à canonum authoritate firmatur. *Bald. in proe. decretalium.* Vt pro inde vix sit qui in altero iure sine altero possit præcellere teste Romano *Sing. 654. Io te dico che & legista senza capitulo vale poto Ma il canonista senza à lege vale mente.* 3

(193) *Graduati non fuerunt.* Graduati debent esse in aliqua vniuersitate formosa vt sub hac dispositione comprehendantur & proinde graduati quos Bullatos vocant sub hac constitutione non veniunt. *Rebuff. de nominationibus quæst. 10. l. nemo C. de aduocat diuers. iud. Guid. quæst. 388. DD. cap. clerici de iud. idẽ Rebuff. ad concordata Rubr. de collationibus § præterea gloss. verb famosa.* Nã & Concilij Trid. dispositione *sessione 22. & cap 2. sess. 24. cap. 2. de Reform. & cõstitutione Pij V. edita anno 1568 Kal. Iunij.* omnis prærogatiua ita graduatorum sublata est. Quid autem si quispiã sit tantum baccalaureatus an dicetur graduatus, videtur quod non. Quia Baccalaureatus non est gradus. *gloss. ad Reg. Cancell. Iulij 2. in 3. parte.* Baccalaurei enim seu baccalarij, teste Rhenano à bacillo nominati sunt quia primi studij autoritatem quæ per baculi exhibitionem concedebatur iam consecuti fuissent vt fuerit velut quoddam mancipationis signum in aliquod studium baculi traditio. *Iacobus Spiegelius in lexico verb. Baccalarii.* Sed an ad probationem gradus requiratur scriptura seu instrumentum ab vniuersitate? Minime quia actus nunquam ad sui substantiam requirit scripturam nisi ita expresse iure stabilitũ sit vti prolixius ab alio in loco docui, *lib. 1. de iuris. ord. in exempt. cap. 7.* probari itaq; poterit gradus nedum per duos testes, sed etiam per vnicum. *Ias. l. huiusmodi §. legatum ff. de leg. 1.* quia actus parui est præiudicij & tertio nõ nocet. *Fel. & DD. cap. licet vniuersis de testibus* ad instar ordinis clericatus qui solet probari per vnum testem. *Gerardi sing. 49. num. 3. Ias. d. §. legatũ DD. d. cap. licet, Guid. quæst. 474, Ias. Rep. admonendi num. 198, col. 71 ff. de Iureiur.* Quod 4 5

intelligendum est quando eiusmodi probatio esset extraiudicialis neminique præiudicaret alioquin requireretur vt minus probatio duorum testium. *Rebuff. de Nominationibus quæst. 14 num. 32.*

6 An autem exhibitis litteris authoritatis gradus possit excipi de inidoneitate graduati? Neutiquam. Quia iam est approbatus. *Fel. cap. fin. de præsumpt. Staphileus de litteris gratiæ in decima forma expectatiuarũ. Rebuff. à Rubr. de collationibus §. præterea in gloss. verb. Quinquenniũ*, habilitasq; personæ præsumitur ex actu habente debitam formam, *cap. in præsentia vbi dec. de probat. l. ab ea parte ff. eod. Aufrer. thol. dec. 449.* proinde sicuti capitulum inquirere nequit de habilitate sibi per collationem præsentati. *cap. Menoch. 16. quæst. 1. ca. capitulum S. Crucis de Rescript. ca. enim cui de præb. in 6. Abb. cap. pro illorum de præb.* Ita neque quispiã de idoneitate eius quem vniuersitas formosa toti orbi testatum fecit. *Rebuff. d. §. præterea in gloss. verb. quinquennium, Choppinus de sacra politia lib. 1. tit. 8. nũ. 8. & seqq. Arnulphus Ruseus de iure regaliorum Franciæ & Philipp. probus eodem tractatu.*

7 (194) *Assessorem in partibus.* Fuit olim in more positum Romanis vt qui iudicandi potestatem haberent sibi iurisperitos adsciscerent quorum consilijs & operis in exercenda iurisdictione vterentur. *l. 1. & tot. tit. ff. & C. de officio assessorum.* ab assidendo dicti quod iudicibus in iudicando assideant eumque consiliorum suorum faciant participem. *l. 1. C. de assessoribus.* qui & ideo consiliarij etiam

8 nuncupantur. *Spec. de consilijs requisit, & tit. de assessore § assessor.* Assessorum itaque electio spectat ad eum qui iudicantis munere fungitur. *l. 1. l. nullius iudicium C. de assessorib.* tutius tamen & magis congruum est vt eligantur de cõsensu partium litigantium. *cap. non sane, vers. illi enim 14. quæst. 5.* ita enim mutuo partium consensu assumptus assessor postea suspicionis ius prętextu recusari non poterit. *cap. quod semel placuit. de Reg. iur. in 6.* Si autem partes in electione non possunt

9 conuenire iudicantis religio assessorem designabit. *cap. cum speciali de appell. cap. super quæstionum de offic. deleg. Specul. de assessore §. eligitur.* iudicium enim red-

10 ditur in inuitum. *l. inter stipulantem ff. de verb oblig.* Debet autem assessor esse omni exceptione maior nec laborare aliqua infamia iuris aut facti. *l. liberti ff. de offic. assessor. l neq; C. de dignit. l. 12.* proindeq; hæreticorum filij quia iuris infamia laborant eiusmodi assessoris munere fungi non possunt. *Iacobus Simanchas Episcopus Pacensis in enchiridio iudicium violatæ religionis tit. 63. c. vergẽtis de Hæreticis c. 2. §. hæretici eodem in 6.* vt nec excommunicati propter consilij participationem & communicationem quæ eis prohibetur. *Spec. d. loco §. debet.* Idque non obstante quod assessores nullã habeant iurisdictionẽ. *l. 1. C. de assessorib.* consiliumque duntaxat ius dicenti suggerunt. *l. Consiliarij ff. de offic. assesso. l. 3. C. eod.* debent enim qui sunt à consilijs vitæ ac famæ esse illibatæ. *d. l. liberti.*

De

De salario assessorum notavi quædam inferius. *Schol.197. q.12. & 13.* quæ hic ne actum agam non repeto, ut & quid si una partium petat assessorem an altera tenebitur ad contributionem sprotularum. *vide Schol.196.* Quid autem si assessor male consulat an judici imputabitur? Distinguo civiliter tenebitur eligendo enim assessorem imperitum judex versatur in culpa. Quia electio mala est in culpa. *l.nam & servius ubi gloss.ff.de neg. gest.l. si servius §. servi. §. fornicarius ff. ad l. aquilia. Cæpila de servitut.urb.præd.c.73.n.6. Rebuff. ad ord.reg.tit.de sent.execut. art.7.gloss 10.n.3. Navarr.c. ss quando except.16.n.3. de Rescript. Cuneo auth.qua in provincia n.4.C. ubi de crimine agi oportet. Hippolit. Bonacossa tract.de famulis q. 148.164. Gomesius ad Reg.Cancell.de triennali quæst.28.cas.49.* Criminaliter vero non tenebitur nisi intervenerit ejus dolus. *l.2.ff. quod quisq; iuris.l. observare §. proficisci ubi gloss.ff.de offic.proconsf.* Assessores vero utroq; casu indistinctè tenebuntur. Imo si quid judex perperam decernat tenebuntur assessores nisi protestatione de contraria eorum voluntate fidem fecerint, præsumptio enim est quod assessoris consilium secutus ita decreverit. *l.quonam iudices ut Bald. & DD.C. de appell.apost.ad Spec.de assessore §.pœna.*

Adjicitur autem in textu constitutionis *in partibus.* Ne judex gravi sumptu partium è locis remotioribus advocet assessorē. *Spec.de Requisit.consilii n 14* prospiciendum enim est ut partes quam minus fieri potest sumptibus graventur. *Spec. de iudice delegato §. sequitur n. 1. Emanuel Roderic.q. Reg.tom.1.q.68.art.8.* quia etiam ratione delegatus Papæ non potest causam subdelegare alteri alicujus loci remotioris. *Spec d.n.1.* qua de re notavi similia. *in tract. de iurisd. ord.in exempt.lib.4.q.87.& vide infra materia de conservatorib.q.12.* Quid porro si alterutra pars vel etiam utraq; omnes recusent. Respondeo judicis officio incumbere multitudinem suspectorum refrenare. *Spec. de Requisit. Consilii n.14. in fine.* proinde poterit tunc etiam partibus invitis quempiam designare, judicium enim redditur in invitum uti initio hujus scholii ostensum est Signanter quod vagæ & generales ejusmodi recusationes ut & exceptiones non sint considerandæ sed spernendæ. *Fel.c.pastoralis n.13.de rescriptis, late Lancel.de attentatis part.2. c.5. n.31. & sequentibus. Lanfrancus cap. quoniam contra verb.exceptionem de probat. Gerardi sing.70.Caval.dec.46.n.327.part.1.* Imo ne quidem cum in specie & individuo proponitur quoties judex animadvertit recusationis causam esse frivolam, sperni enim libere ejusmodi recusatio potest. *Navarrus cap. cum contingat decima causa nullitates n.10.de Rescriptis Franc.cap.iudex n. 6. & 7.de officio deleg. Angel.§.ergo si quidem num.1. & 2.iust.de fideicom. hæred.* adinstar appellationis frivolę quę jurisdictionem non suspendit. *Pedem.dec.84. Lancel.de attentatis part.2.c.12.limit.6.*

12

13

14

15

(195) *Non suspectum.* Centum prope suspicionis causas vide discussas apud

 Stepha-

Stephanum de Aufreriis. *tract. de recusat. & nepotem à Monte Albano tract. de exceptionib. tit. de except. contra iudices.*

(196) *Ab ipsis partibus vel earum altera requisita.* Assessoris assumptio relin- 16 quitur arbitrio & conscientiæ judicantis. *d.c. statutum §. assessorem de Rescr. in 6.* Non enim ex juris præcepto obligatur etiam judex imperitus assumere assesso- rem. *Gonsal. de mensib. & alternat. gl. 46. n. 68. & 59. Vant. de nullit. ex defect. iurisd. n. 152. Menoch. de arbit. iud. lib. 1. q. 23.* Ideoq; sententia lata à judice imperito qui assessorem non assumpsit valida est licet judex ita ferens sententiam peccet. *Ioan. Andr. c. nullus ex consilio n. 7. de reg. iur. in 6 Abb. c. 1. n. 7. de consang. & affin. Lancel de attent. 6. 9. consilio sapientis pendente.*

Quod intellige nisi judex lege statuta Rescripto consuetudine aut constitu- 17 tione teneretur sibi assessorem assumere, nam tunc sententia assessore non assum- pto lata esset ipso jure nulla. *Apost. ad Barth. l. 1. §. si plures n. 12. littera G. de exer- cit. actione. Vant. d. n. 152. Lancel. d. loc. n. 13. Menoch. d. q. 23. in fin. Gons. d. gloss. 46.* 18 *n. 82.* Itaque oportebit judicis officium in hac hypothesi implorare ut assesso- rem assumat. Tum quod judex officium suum non imploratum impartiri non tenetur. *l. 4. §. hoc autem ff. de damn. infect.* Tum quod omnis dispositio ten- dens in favorem alterius ita demum effectum sortitur si is in cujus favorem ten- 19 dit petat aut velit. *gloss. l. universa rescripta verb. præbeatur. C. de prec. imper. offer. ubi Ias. num. 2. & DD. Dec. cons. 275. Archid. cap. 1. n. 2. de decim. lib. 6. Menoch. lib. 2. præs 46. late Gonsales d. loc. gloss. 56. num. 48. usque 109.* Sed quid si alteruter solus petat assessorem an alter debebit contribuere pro illius salario an is solus solvet qui petiit? Respondetur onus salarii solvendi incumbere utrique par- ti etiamsi alter solus assessorem petierit. *l. sed & loci §. 1. vers. sed & si messor. ab altero ff. finium reg. l. pen. §. expensis C. de Reb. credit. Spec. de assessore §. salarium. num. 4.*

20 (197) *Sumere & secundum eius relationem iudicare tenebitur.* Sed quid si ju- dex censeat consilium assessoris non esse æquum an hac in facti contingentia se- qui tenebitur? Neutiquam. Constitutio enim per quam quis cogitur sequi consi- lium alterius intelligitur si sit æquum. *late Abbas. cap. Cum in veteri de electione* 21 *Barth. l. 1. §. si plures num. 10 ff de exercit. act.* Sed an laicus in casu hujus constitu- tionis in assessorem designari posset? Videtur quod non cujus enim consilium de necessitate est, uti interveniat particeps officii & jurisdictionis esse censetur. *Barth. d. §. si plures.* qualis esse nequit laicus qui jurisdictionis Ecclesiasticæ capax non est. *Abb. c. si pro debilitate de offic. deleg. Sanches de matrimonio lib. 7. disp. 46. n. 14. Greg. Sayrus in Thesauro Theol. Moralis lib. 1 cap. 5. num. 13. & seqq. Abb. cap. decernimus ubi Decius num. 17. de iudiciis.* nisi speciali commissione Papæ ei ejusmodi jurisdictio committatur. *Greg. Sayrus d. cap. 5. num. 15. Ioannes Strossius*

tract.

tract. de Vicario Episcopi lib. 1. q. 2. & q. 37. gloss. c. bene quidem verb. prætor Romanum dist. 96. Abb. c. Ecclesia sancta Mariæ n. 5. de constit. c. ab excommunicato n. 6. de Rescript. Consuetudine enim aut præscriptione sola laicus talem jurisdictionem acquirere non potest. *Abb. c. causam de præscript. & d. c. decernimus, DD. iam laudati Covar. Relect. c. alma mater de sent. excom. Greg. Sayrus d. loc.* nisi tamen ea sit immemorialis. *Navar. cons. 6 n. 4. de immunit. Eccles. cap. super quæstionum. §. præterea de verb. sig. l. hoc iure §. ductus. ff. de aqua pluvia arcenda.* Atècontra stant multæ rationes quę ex theoria Abbatis adferri possent. *d. c. cum veteri de elect.* Nimirum in consilium assumi etiam posse eum qui particeps officii esse non potest. *Abb ibid. n. 12.*

---

§. *DECIMUS QUINTUS.*

SUMMARIUM.

1. *Cathedraticum unde vocetur.*

(198) ET quia sæpius ex multiplici relatione percipimus, quampluri- mis Ecclesiis & illis præsidentes Episcopos tam citra quam ultra mentes vexari, in eorum jurisdictionibus juribus & dominiis, ac turbari à domicellis principibus & nobilibus eorundem, qui sub colore juris patronatus quod in beneficiis Ecclesiasticis habere confingunt, nullo privilegio Apostolico suffulti, sine ordinariorum collationibus & litteris & absq; aliquo saltem colorato titulo beneficia non solum clericis sed etiam laicis conferre, Sacerdotes & clericos delinquentes ad eorum libitum punire, decimas omnium rerum & ad quarum solutionem de jure tennētur (199) ac cathedralicū & alia quæ legis diœcesanæ & jurisdictionis sunt & ad Episcopos duntaxat pertinent, tenere, auferre, fraudare, usurpare seu & ut præmissa fiant mandare ac ipsa & fructus quoscumque ne à civitatibus terris & locis eorum extrahantur, prohibere feuda, possessiones & prædia occupare, & indebite detinere seu ad feuda & bona ipsarum Ecclesiarum eis concedendum ac Eclesiastica personis per eos nominatis conferendum nimis &

& terroribus ac aliis viis indirectis inducere & compellere & alia quam plurima damna jacturas & injurias Ecclesiis privatis inferri, non modo permittere sed etiam expresse mandare (200) præsumunt.

SCHOLIVM.

(198) ET *quia sæpius ex multiplici.* Pontifex hic à moderatione exemptionum transilit ad reformationem laicorum qui multis modis in præjudicium libertatis Ecclesiasticæ de qua superius scripsi. *Schol.* 7. clericis & rebus Ecclesiasticis præjudicium inferunt. Quæ quidem materia cum non concernat exemptiones quarum enucleationem mihi proposui subsisto.

(199) *Ac cathedraticum & alia quæ legis diœcesanæ & iurisdictionis sunt.* Cathedraticum sic vocatur quia pro honore Cathedræ datur. *c. placuit* 10. *q.* 3. dicitur & sinodaticum quia in sinodo solvi consuevit. *c. olim de censib.* elegantius eulogia dicitur munificentia quædam ab eu quod est bonum & logos id est sermo quia munuscula bono sermone & cum animi gratitudine dantur recipiunturq;. *c. de eulogiis. dist.* 18.

Solebant autem pro cathedratico solvi duo solidi, secundum extimationem illius monetæ quæ antiquitus ab initio solvi consueverat nisi circa solutionem minoris monetæ quæ modo est in usu fuisset præscriptum. *d. c. olim Ioan. Franc. Pavin. de visitationib. part.* 1. *q.* 5. *num.* 13. *& seqq. gloss. c. conqueror. recte de offic. iud.* Quod enim ex non usu solvendi cathedraticum minuatur aut libertas non solvendi acquiratur tradit Henric. Bottenus Braxianus *tract. de Synod. part.* 3 *n.* 94. debet tamen non usus esse immemorabilis. *Abbas c. fin. de consuet. & in c. pervenit. de censib. Alex. cons.* 6. *vol.* 7. *Dec. cons.* 85. tempus enim illud, exemptioni à Papa vel Episcopo concessæ æquipollet. *Henric. Botten. d. loc. n.* 90. *& seqq.* Quæri autem posset quod Honorius Pontifex *in d. can. conquerente..* nomine solidi intellexerit Iustiniani ævo aureus fuit dictus solidus eo videlicet quia nihil illi deesse videretur. Solidum enim prisci integrum totumq; dicebant uti notat frater meus de re nummaria prisci ævi. *c.* 11. *fol.* 64. aurei vero valorem pro varietate temporum variasse eodem capite ostenditur.

Porro Pontifex denotat hic Episcoporum duplicem jurisdictionem scilicet diœcesanam & jurisdictionis de utraq; scripsimus alio in loco. *de iurisd. ord. in eempt. lib.* 1. *q.* 15.

(200) *Præsumunt.* Itaque ut quispiam in hanc constitutionem impingat requiritur dolus & contemptus ea enim est energia hujus verbi præsumunt.

Card.

Card. Clem. 1. q. 39 de privil. Navarr. de alienat. rer. Eccles. n. 76. & notavi idem alio in loco d. lib. 4. q. 75. n. 4.

---

§. *DECIMUS SEXTUS.*

SUMMARIUM.

1. *Impedientes iurisdictionem Ecclesiasticam incurrunt censuras bullæ Cœna domini.*
2. *Libertati Ecclesiasticæ quæ dicantur adversari.*

NEc non considerantes quantum ex his tam nostro & Apostolicæ Sedis honori quam personarum Ecclesiasticarum quieti & prospero statui non sine damnanda pernitie derogetur, ac cupientes eos quos ad observantiam jurium virtutum præmia non inducunt, tam adjectarum exaggeratione pœnarum quam adjiciendarum de novo formidine à temerariis ausibus refrenare, (201) omnes & singulas constitutiones quæ super decimarum solutione & contra violatores & raptores Ecclesiarum & incendiarios agrorum depopulatores & tam S. R. E. Cardinalium quam venerabiles Fratres nostros Episcopos & alias personas Ecclesiasticas seculares & regulares capientes detinentes (202) & eorum jurisdictionem & jura quomodo libet indebitè occupantes aut eos in eorum jurisdictionis exercitio perturbantes seu molestantes eos quoq; ad conferendum beneficia Ecclesiastica personis per eos nominatis aut alias de illis pro eorum libito voluntatis disponendum ac feuda & bona Ecclesiastica in emphiteosim concedendum aut alias vendendum temerè compellentes. (203) Nec non statuta contra libertatem Ecclesiasticam facientes & ad præmissa auxilium consilium vel favorem præstantes hactenus emanaverunt innovamus.

SCHOLIA.

(201) O*Mnes & singulas constitutiones.* Constitutiones istæ cum non quadrent instituto exemptionum quarum enucleationem suscepti prætereo qui volet tamẽ eas videre poterit tum in Bullario Põtificũ tum apud Petrum Matthei in septimo decretalium Apostolicarum post sextum Clementinas & extrauagantes editarum apud quem sigillatim distinctis titulis hæ consuetudines descriptæ sunt.

1 (202) *Et eorum iurisdictionem aut iura quomodolibet.* Incurrere excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini eos qui iurisdictionem Ecclesiasticam prælatorum ac etiam ordinariorum impediunt per recursum ad curias aut seculares potestates liquidum est ex serie dictæ Bullæ ac signanter excommunicatione in ordine decima sexta quam Gregorius Sayrius in thesauro Theologiæ moralis explicauit. *lib. 3. cap.* 20. eaque etiam innodat eos qui auxilium Consilium fauorẽ præstant, qua de re & ego alio in loco. *d. libr.* 4. *quæst.* 76. *de iurisdictio. ordinar. in exempt.*

2 (203) *Nec non statum contra Ecclesiasticam libertatem.* Quæ dicantur aduersari Ecclesiasticæ libertati. *vide supra scholio* 7. & quæ dicantur statuta contra libertatem Ecclesiasticam præterea quibus ex causis statuentes excusentur tradit Nauarrus *in Manuali cap.* 27. *num.* 119.

---

§. *DECIMVS SEPTIMVS.*

SVMMARIVM.

1. *Principes an veniant sub generali dispositione.*

(204) ET cum ea iuri nedum contraria sed etiam Elclesiasticæ libertati opprobriosa sint, quamplurimum & aduersa vt de officio nobis credito dignam Deo possimus reddere rationem, affectibus & monitis paternis imperatorem Reges, Duces, Marchiones, Comites, Barones & quoscumque alios alterius cuiuscumque nobilitatis præeminente potentiæ seu potestatis excellentiæ vel dignitatis existente, attente hortamur in domino eisdem in

in virtute Sanctæ obedientiæ mandantes vt ipsi constitutiones prædictas obseruent & faciant etiam à suis subditis inuiolabiliter obseruari quacunque consuetudine contraria non obstante nisi diuinam offensam & Sedis Apostolicæ debitam vitare voluerint vltionem ac collationes de dictis beneficijs sic factas nullas & irritas nihilominus esse decernimus ac illis vtentes reddantur inhabiles ad alia beneficia Ecclesiastica obtinenda donec cum eis super hoc per Sedem prædictam fuerit dispensatum.

SCHOLIVM.

(204) *Et cum ea.* Animaduerte quod licet in generali dispositione non veniãt principes & aliæ personæ speciali nota dignæ vt latius ostendi alio in loco *lib.1.quæst.4.* hoc tamẽ in casu comprehenduntur quia quia specialis hic eorum facta est mentio idque non obstantibus priuilegijs aut consuetudinibus contrarijs. Tum quia Papa per clausulam in calce huius constitutionis adscriptam derogat. De cuius potestate ambigi nequit vti alias dixi. *lib.3.quæst.9.* Tum quia Papa claues Ecclesiæ à se non potest abijcere nec sibi manum ligare. *cap.fin.vbi gloss.de Rescript.in 6.cap.Innotuit de elect. dixi lib.4.qu.13.Nauarrus cons.2.de Religiosis domibus.*

---

§. DECIMVS OCTAVVS.

SVMMARIVM.

1. *Synodus quotuplex.*
2. *Episcopalis synodus est quotannis celebranda,*
3. *Causa finalis synodi.*
4. *Pœna omissionis synodi.*
5. *Pœnæ an ipso iure incurruntur.*
6. *Exempti venere ad synodum non tenentur.*
7. *Cisterciensis ordinis priuilegio an derogetur hac leonina.*
8. *Priuilegium in corpore iuris clausum difficilius tollitur.*
9. *Clausulæ non obstantiarum an tollant tempus immemoriale.*
10. *An respiciant tempus futurum.*
11. *Monitio vnica sufficit.*
12. *Clausulæ quales excusent à synodo.*
13. *Synodales cõstitutiones an confirmari debeant à Papa.*

Matu-

(205) MAture quoque considerantes, quod post Christi ad cœlos adscensionem Apostoli per singulas vrbes Episcopos distribuerunt, sicut Sancta Romana Ecclesia per ordinem constituit, eosdem Episcopos in partem sollicitudinis vocando onera gradatim distribuendo per Patriarchas Primates Archiepiscopos ac sacris etiam canonibus fuerit diffinitum, per eos pro morum correctione & controuersiarum decisione & determinatione ac mandatorum domini obseruatione, fieri debere concilium prouinciale ac synodum Episcopalem (206) vt deprauata corrigerentur (207) & illa facere negligentes canonicis pœnis subiacerent cum conueniat nos circa ea quæ rempublicam Christianam concernunt esse intentos (208) desiderantes canones ipsos firmiter obseruari eisdem Patriarchis Episcopis districtè iniungimus, vt de officio eis commisso dignam Deo possint reddere rationem, canones concilia & synodos huiusmodi fieri mandantes, quocumque priuilegio non obstantibus inuiolabiliter obseruent præterquam quo ad Concilium prouinciale quod de cætero singulis triennijs fieri mandamus (209) ad illaque etiam exemptos accedere decernimus (210) priuilegio ac consuetudine quacumque contraria non obstantibus. (211) Circa hoc autem negligentes pœnas in eisdem canonibus contentas se nouerunt incursuros.

SCHOLIA.

(205) M*Ature quoque considerantes*. Descendit hic Pontifex ad synodum quæ græce vox est latine significans Concilium seu cœtum. Triplexque apud canonistas inuenitur synodus. *Abb. cap graue in fin. de prabendis vbi etiam Innocent. Henric. Botteus de Synodo part.* 1. *quæst.* 4. Vna vniuersalis, alia Prouincialis, tertia Episcopalis. Generalis dicitur cui Pontifex præest repræsentatque vniuersalem Ecclesiam de qua Gratianus. *dist.* 16. & 17. huius hic non est sermo. Prouincialis est illa quam Patriarcha Primas vel Archiepiscopus cum suis Subepiscopis siue suffraganeis celebrat de qua late Gratian. *dist.* 18. Episcopalis vero synodus est quam Episcopus celebrat in suo diœcesi de qua ex professo docte & late scripsit Henricus Bottenus Brixianus tractatu quem

quem inſcripſit de Synodo Epiſcopi, itaq; hac ſua conſtitutione Pontifex ſtatuit ut quamvis ſecundum canonicas ſanctiones quotannis celebrari debeat ſynodus Provincialis. *can. Abbates 18. q. 2. can. annis ſingulis diſt. 18. Abb. c. ſicut de accuſat. in cap. ex ore not. 2. de privil. Summa Silveſtri verb. conſilium §. fin. Henric. Botten. de Synod. part. 1. n. 52.* Satis eſt ſi ſingulis trienniis ſemel celebretur. Quo vero ad ſynodum Epiſcopalem Pontifex nihil immutat ſed relinquit in juris diſpoſitione juxta vulgatam teoriam quod non mutatur cur ſtare prohibetur. *l. Sancin. C. de Teſtam.* Quo fit ut Epiſcopales ſynodus ſingulis annis juxta antiquorum canonum diſpoſitionē ſint celebrandæ. *Abb locis iā citatis & in c. conquerente col. 3. verſ. decimo habet de offic. ord. in c. olim not. 1. de cenſib. d. c. grave not. 4. de præbend. Henric. Botten. d. loc.* Declara id niſi Epiſcopus pro re nata cenſuerit bis in anno celebrandam. *arg. c. ſi Epiſcopus ubi gloſſ. de offic. ord. in 6. Henric. Botten. ibid. n. 54. Ioan. Pavinus de viſitatione part 1. q. 4.* 2

(206) *Vt depravata corrigerentur.* Epiſcopalis ſynodus inſtituta eſt quatuor ex cauſis è quibus unam hic deſignat Pontifex. Primo. Vt depravata corrigantur. Secundo. Vt ignorantes inſtruantur. Tertio. Vt regulæ morum ſtatutaque formentur. Quarto. Vt quæ in provinciali ſynodo decreta ſunt in Epiſcopali publicentur. *Imola d. c. grave de præbend. Card. de Turrecremata ad diſt. 18. Henric. Bottenus ubi ſupra n. 70.* 3

(207) *Et illa facere negligentes canonicis pœnis ſubiacerent.* Quæritur quæ ſint canonicæ pœnæ quibus ſubjaceant ii qui omittunt ſine rationabili cauſa ſynodū. Reſpondetur. Suſpendendi ſunt ab executione officii. *c. ſicut de accuſ. ubi Hoſt. Io. Andr. Henric. Botten. d. loc. n. 45.* An autem ipſo jure hæc pæna incurratur? Neutiquam propter clauſulàm illam ſe noverint incurſuros quæ eſt ferendæ ſententiæ & non latæ. *d. c ſicut.* verbum enim futuri temporis requirit executionem alterius. *Abb. c. cum in cunctis. §. fin. col. pen. de elect. Felin. c. Rodolphus col. 20. verb. ſubiaceat de Reſcript. latiſſime Tiraq. ad l. ſi unquam verb. Revertatur C. de revoc. donat.* Itaq; Epiſcopus ad celebrationem annuæ ſynodi compelli poterit per Archiepiſcopum cui ſubeſt ſub interminatione ſuſpenſionis. *can. 1 ubi Archid. diſt. 34. Gemini Card. Franc. c. fin. de except. in 6.* licet enim Archiepiſcopus ſuffraganeum ſuum removere non poſſit. Suſpendere tamen eundem atq; excommunicare poteſt. *DD. d c. fin. Henric. Botten. d. loc. n. 47.* Niſi tamen Epiſcopi ſpeciali reſervatione ab Archiepiſcoporū juriſdictione eximantur qua de re alio in loco. *lib. 1. q. 41. de iuriſd. ord. in exemptos* 4 5

(208) *Deſiderantes canones ipſos firmiter obſervari.* Atq; ita Pontifex innovat hic canones quibus ſtatutum fuit in ſingulis Epiſcopatibus ſynodum celebrari debere quotannis ſemel præterquam Concilium provinciale quod ſufficere cenſuit ſi ſingulis trienniis celebretur.

(209) *At illaq; etiam exemptos.* Iure communi ad synodum venire non tenentur ii qui exempti sunt. *gloss. c. quod super de his de maior. & obed. c. ex ore de privil. Henric. Botten. ubi supra part. 2. n. 4 vers. Si autem.* At vero hac constitutione Leonis X. venire debent non modo ad Episcopalem synodum sed & ad provincialem, dicto enim *Etiam* in hac constitutione exprimit casum magis dubitabilem simulq; implicat casum minus dubitabilem uti ante ostendi *in Schol. 160.* porro casus minus dubitabilis est venire ad synodum Episcopalem magis vero dubitabilis ad provincialem. Quod & constitutione Concilii Tridentini innovatum esse alibi ostendi. *d. lib. 4. q. 9.*

7 (210) *Privilegio ac consuetudine.* Quid in ordinibus qui in privilegiis habent non valere derogationem nisi in ea mentio fiat ordinis uti est Cisterciensis. *cap. cum ordinem de Rescript.* Sunt qui existimant exemptioni non esse derogatum & proinde etiam à synodo exemptos esse. *gloss. c. Abbates 18. quæst. 2.* Sunt ècontra qui censuerint à synodo exemptos non esse inter quos Henricus Botten. *d. part. 2. num.* qua de re videri poterunt ea quæ alio in loco animadverti. *De iurisd. ord. in exempt. lib. 1. quæst. 4. & lib. 9.* Summa Pontifex hic derogat privilegio non quod corpori juris insertum est illud enim difficilius tollitur uti alio in loco scripsi. *d. lib. 3. quæst. 9. num. 1.* Sed quod in corpore juris non est clausum qua de re vide inferius *Scholio 219.* An autem consuetudo immemorialis censebitur per hanc generalem clausulam sublata. Respondetur non esse. *gloss. Auth. Vt de cætero non fiant verb. præscriptio, Boer. dec. 39. n. 12. Fel. Rubr. de præscript. n. 18. Tiraq. de Retr. convent. §. 1. gloss. 2. n 25. Emanuel Roder. Reg. q. tom. 1. q. 9. art. 5.*

Sed an per ejusmodi clausulam censeatur derogatum consuetudini futuræ? hoc est introductæ post hanc consuetudinem.

Respondetur affirmativæ nisi consuetudo noviter introducatur ex non à causa à principio non cogitata. Imo etiam ex præterita quæ veresimiliter erat legislatori incognita. *arg. l. si hominem ff. Mandati Emanuel Roder. d. q 9. art. 5. Novell. de dot. part. 6. privil. 21. n. 18. qua de late Covarr. lib. 2. variar. resol. c. 13. n. 14. Guiter. lib. 3. pract. c. 32.*

(211) *Circa hoc autem negligentes pœnas in eisdem canonibus contentas se noverint incursuros.* Pœna eorum qui legitime citati ad synodum non comparent nulla legitima causa excusati est excommunicatio. *cap. fin. dist. 10. c. super his de maiorit. & obed.* Imo etiam suspensio & interdictum: Censuræ enim appellatione comprehenditur excommunicatio suspensio interdictum. *d. cap. quod super cap. quærenti de verb. sig. Henric. Botten. d loco.* Censura tamen non comparentis non ipso jure sed per sententiam incurritur uti ante notavi. *Scholio 196.* propter ver-

verbum illud futuri temporis se noverint incursuros. *Tiraq.l.si unquam in verb. Revertatur C.de revocand.donat.*

Quod autem dixi non comparentes incidere in censuras ferendæ sententię declara si legitime moniti fuerunt non quidem civili ritu. *l ad peremptorum ff.de iudiciis.*

Sed simplici monitione ea enim habet vim peremptoriam & trinæ monitionis. *Abb.c.ex literis col.de constitutione in c.cum causa col.2.de offic.del.Henr.Botten.d.part.2.n.53.& 54.* quia in actibus extrajudicialibus non requiritur trina citatio sed sufficit unica. *Barth.l.si tempora C.de fid.instr. & iure hastæ fiscalis lib.10. & in extrav.ad Reprimenndum verb. termino. Rom.sing.324.incip. Ego dixi,quæ de re & ego superius Schol.72.* Declara secundo. Nisi justum aliquod impedimentum excuset prout si in monitione insereretur causa injusta aut si (quod raro usuvenit) finis aut intentio synodi esset malus. *dec c.prudentia col.12.de offic.deleg. Innoc.d.c.quod super.Henric.Botten.d.loc.n.56.* Deinde nisi excuset morbus sonticus. *l.morbus sonticus ubi Alciat.ff.de verb.sign. Card.Clem.1.q.7.de celeb.miss. Petrus Moneta de distribut.quotidianis part.2.q.6.* absentia causaria. *Petr.Moneta d.part.2 q.5.ubi latè.* 11 12

Ætas sed quanta. Quidam censuerunt annorum 70. Sed verius tamen est id judicantis arbitrio relinqui. *c. de causis de offic. del. Moneta ubi supr.part.2.q.7.* qua de re si otium sit videbimus tractando de privilegiis senectutis.

Necessitas non quævis sed gravis v.g. oriens ex inundatione aquarum aeris magna intemperie funere domestico timore hostium & alia quæ Henricus Botten. dilatat in quibus cum non sint hujus nostri instituti non subsisto. Hactenus dicta sunt in folle de synodo. Restat an constitutiones synodales robur habeant sine confirmatione Pontificis. Respondetur non habere. *Sacra Congregat. apud Ioan.Guillemaert.sess.24.c.2.de Reform.vers.decreta. Novel.* Imperat.131. *vers. Nulla unquam synodus rata legitur quæ Apostolica Beati Petri Sede non fuerit fulta. Andr. de Val. Doctor Parisiensis de suprema Rom. Pontif.in Eccles. potestate part.4.q.5 Concil.Trid.sess.24.c.2. de refor.* 13

---

§. NONUS.
SVMMARIVM.

Ratio Clem.in plerisq; de elect.
Homines semper nituntur in vetita.
An ut huic Clem.sit locus necesse sit Ecclesiam destitui clero & populo.
4.An hac Clem.habeat locum in non religiosis.

5. Dictionis præsertim energia.
6. Sine temporalibus spiritualia diu esse non possunt.
7. Dictionis nisi energia.
8. An clausulæ non obstantiarum derogent consilio.
9. Quid si habeant clausulas derogatorias derogatoriarum.
10. A quo tempore constitutiones Papales ligent.

(212) ET cum constitutio in Consilio Viennensi edita quæ incipit In plerisq; ut Pontificiæ dignitatis honor servaretur statutum fuerit ne Ecclesiis (213) cathedralibus (sine quibus spiritualia diu esse non possunt) prjmatis ac clero & populo Christiano non carentibus de aliquibus personis præsertim religiosis providererur constitutionem ipsam (214) innovamus inviolabiliter observari debere volumus atq; mandamus. (215) Nisi aliqua justa causa (216) in consistorio nostro secreto opprobanda alias duxerimus faciendum. (217) Nos enim quidquid contra præmissa (218) vel aliquid premissorum contigerit attentari irritum decernimus & mane (219) contraria quacumq; constitutione vel privilegio non obstantibus. Datum Romę in publica sessione in Lateranensi Basilica solemniter celebrata anno Domini M. D. XV. 4. nonas Maji Pontificis nostri anno IV.

SCHOLIA.

(212) E*T cum constitutio.* Constitutio de qua Pontifex hic loquitur est Clementis V. *Clem. in plerisq; de electione.* cujus epitome hæc est.

In plerisq; Ecclesiis cathedralibus clero & populo Christiano carentibus religiosi Episcopos solebant promovere. Quia autem inde Pontificalis dignitas obfuscatur hinc probibetur ne de cætero fiat talis provisio sine licentia speciali Papæ. Nec religioso detur ad hoc licentia à suo prælato quæ si data fuerit non ideo eximetur religiosus à superioritate sui Prælati privabiturq; in omni electione voce activa & passiva.

Quæritur primò, Quę fuerit occasio hujus Clementinæ. Respondeo patere ex 1 illius textu glossographo Cardinali Sarabella ac aliis ejus commentatoribus. Cum enim religiosi præsertim mendicantes secluderentur ab ejusmodi apicibus dignitatum. *Clem. cum concessa de electione pulchre ex c. quarundam eod. tit. in 6.* 2 factum est ut eo magis eas arderent, juxta illud Ovidii;

Nitimur in vetitum semper, cupimusq; negata

Sit

Sic interdictis imminet æger aquis
Desine crede mihi vitia irritare vetando
Ingenio vinces aptius ipse tuo
Vidi ego nuper equum contra sua frena tenacem
Ore reluctati fulminis ire modo
Constitit vt primum concessas sentit habenas
Frenaque in effusa laxa iacere iuba
Cui peccare licet peccat minus ipsa potestas
Semina nequitiæ languidiora facit.

Nam semper videtur ita à natura comparatum vt quilibet semper appetat id quo videt se destitui vti de Angelis Scotis Polonis quibus cum vina non crescãt vinolentos tamen esse tradit glossographus. *d. Clem. in plerisque num. 8. & in can. Moyses 32. quæst. 2.* proinde oportuit Pontificem excessum hunc corrigere cuius interest ne in agro dominico sacra scilicet Monachorum religione indecorum aliquid obrepat aut vitiosum quicquam perniciose in segetem coalescat. Sed vt in illa potius flores honoris, & honestatis fructus in vbertate succrescant. *Clem. Ne in agro de statu Monach.*

3 Quæritur secundo. Vtrum vt huic Clementinæ sit locus necesse sit Ecclesiam coniunctim destitui clero & populo. Card. Sabarella late articulum hunc examinat. *d. Clem. in plerisque num. 6.* Mihi & alijs verius est vtriusque veritatem requiri. *DD. ad d. Clem* clerus enim & populus diuersa sunt nec alter sub alterius dispositione comprehenditur nisi quibusdam casibus specialiter exceptis. *Card. ibi num. 2. Franc. cap. si sententia num. 1. de sent. excomm. in 6. & in cap. vbi periculum §. prætereà nu. 2. de elect. in 6.*

4 Quæritur tertio. An eadem Clementina habeat etiam locum in alijs non religiosis, Respondetur habere. *Card. d. Clem. in plerisque quæst. 14. num. 15.* inserta enim est huic constitutioni dictio Præsertim implicans casum minus dubitabilem & non excludens casum magis dubitabilem. *d. l. qui se patris numer. 10. C.*

5 *Vnde liberi Albertus de Pergamo de præpositionibus nũ. 87. Card. d. quæst. 14.* Vigetque etiam in non religiosis eadem ratio & proinde eadem constitutionis dispositio. *Præses in locis legalibus loco ab identitate rationis & loco ab æquiparatis.* quippe quod huius Clementinæ ratio sit defectus facultatum in quibus Ecclesiarum præsidia consistunt. *d. Clem. in plerisq. in princ. vbi Card. numer. 1.* Nam sine tẽporalibus spiritualia diu esse non possunt. *can. si quis obiecerit 1. quæst. 3. cap. vt*

6 *quisque ea quoniam de vita & honest. cler. Card. d. num. 1. per text. ibid. vers. sine quibus spiritualia diu esse non possunt.*

(213) *Cathedralibus.* Cathedralis Ecclesia dicitur cui præest Episcopus. *Card. d. loco num. 7. & not aui supra Scholio 25.*

(214) *Innouamus.* Pontifex constitutiones antiquas innouando censetur ius vetus conseruare non alien. nouum creare. *cap. ex parte 1. in fin. cap. quia intentionis de priuilegijs gloss. d. Clem.* 119. *plerisque verb. ampliare.*

7 (215) *Nisi aliqua iusta causa.* Dictio nisi præcedentibus aduersatur. *Decius l. actione n. 5. C. de trāsact.* & exceptionem ponit à regula. *Decius l. si quis in aliquo num. 2. C. de edendo. Albertus d. loco n. 77. vers. Nisi.* denotatque sensum contrarium præcedenti. *eleganter Alciat. in l. actione. verb. nisi C. de transact.*

(216) *In consistorio nostro secreto approbanda.* De sacro hoc concilio per elegantem tractatum scripsit Cardinalis Paleotus.

(217) *Nos enim quicquid contra præmissa.* Descendit hic Pontifex ad clausulam irritantem quæ est penetrabilior omni gladio ancipiti quia omnia interiora & exteriora afficit & astringit estque tam malignitatis naturæ quod quicquid inuenit destruit & in oppositum ducit de qua quidem clausula velut ex copiæ cornu tractatum inuenies apud Gabrielem. *Communium conclusionum lib. 6. de clausulis concl. 6. Hier. Gonsal. de mensib. & alternatiua Episcoporum & nos etiā in his scholiis scholio* 189. *ac in tract. de iuris. ord. in exempt.* de ea quædā attulimus.

(218) *Vel aliquid præmissorum.* Post generalem prohibitionem subnectit clausulam particularem idque vt præcisius liqueat de enixa Pontificis voluntate. *Clem. ne in agro dominico §. sane vbi Card. de statu Monachorum.*

8 (219) *Contraria quacumq; constitutione vel priuilegio non obstantibus.* Clausula non obstantibus constitutionibus vel priuilegijs non extenditur ad constitutiones vel priuilegia in corpore iuris causa. *glo. l. 2. legatis ff. de iudic. Bald. l. humanum C. de legib. glo. auth. qua in prouincia C. vbi de crimine. Fel. & DD. c. nonnulli de Rescriptis.* Sed an per eiusmodi clausulam censeatur constitutioni conciliari esse derogatum Emanuel Roderic. vno in loco existimat non esse nisi specifica fiat mentio Concilij cui derogatur *quæst. Reg. tom. 1. q. 8. art.* 10. hac nixus ratione quod Concilia Ecclesiæ quæ plurimorum consensu celebrata fuerunt maiori robore nitantur, & proinde speciali derogatione opus habeāt. *Archid. cap. 1. de const. in 6.* vti & alio loco diximus in generali dispositione non venire ea quæ speciali nota digna sunt. *l. 1. de iurisd. ord. in exemptos q. 4.*

At vero alio in loco idem Emanuel Roderiques censuit speciali non esse opus derogatione Concilij sed sufficere generalem clausulam non obstantibus quibuscumque, laudatq; *tom. 3. q. 39. art. 4.* pro istius suæ opinionis firmamento Anastasium Germonium *de sacror. immunit. lib. 2. cap. 11. n.* 52. ac sacram congregationem talemq; esse stilum cancellariæ Romanæ testatur ibidem Emanuel reprehendens erroris Oedam *de incompatibil. benefic. 2. part. c. 12. n. 85.* Carasium *in repert. Reg. iur. in 6 par. 2 ampl. 1. lib. 7. cap. 26. n. 3.* estq; eiusdem cum Emanuele Roderiques sententiæ D. Ioannis à Cokier frater meus in suo ad regulas Cancella-

cellariæ Rom. commentario *ad Reg. 49. n. 6. fol* 471. nixus decisione Rotali relata per prosperum Farinaceum. *dec.* 179. *n. 6. par. 2. in nouissimis.*

Grauis autem est & hactenus ab vtriusque iuris interpretibus exagitata quæstio, quid si priori priuilegio insint prægnãtes illæ & vt ita dicam Achilleæ clausulæ qualescumque possent excogitari quas vno verbo vocant reuocatorias reuocatoriarum an prius tale priuilegium talibus vallatum clausulis censebitur reuocatum per posterius cui inest sola clausula non obstantibus quibuscumque contrarijs etiamsi de ijs specialis fieri mentio deberet de verbo ad verbum.

Pro affirmatiua militat quod hæc clausula tali suo ambitu & generalitatẽ cõplectitur in genere omnia non secus quam siue in specie singula essent enumerata. *si chorus in pr. ff. de leg. 2. l. 2. C. de quad. non præscript. late Iason. Cons.* 121. *vol.* 4. *VVames. conf.* 596. *n. 6. de iniuriis p.* 2. Hincq; est vt pleriq; voluerint nullã obstantiam impedire cũ Papa rescribit vt tenor habeatur pro expresso de verbo ad verbum. *Feder. de Senis conf.* 47. *Bald. c. cum delicta de rescript. Io. de Anania cõs.* 56. *Barth. DD. l. si quis in principio testamenti ff. de leg* 1. *DD. Ioannes C. de præscr.* 30. *annorũ.* Sed sunt & quidem non paruo agmine nec authoritate nixi sibique etiam contrarij qui in diuersam descenderunt sententiam, scilicet per secundum indultum continens generalem derogationẽ cum illa clausula etiamsi de verbo ad verbum. non censeri derogatum priori priuilegio habenti specialẽ derogationẽ nisi fiat propria & specialis mentio de verbo ad verbũ cum expressa mentione nominũ & locorum. *cap. 2. de dolo & cont. Ias. cons.* 121. *vol.* 4. *Feder. de Senis cons.* 233. *Calder. in cons.* 11. *Cardinalis cons.* 52. *& cons.* 136. *Roman.* 327. *& cons.* 436. *cons.* 498. *Fel. c. accedent. de præscript. c. nonnulli de Rescript. Io. de Anania d. cõs.* 56. *Iason. l. cons.* 23. *Decius cons.* 166. *& in l. certum n.* 4. *ff. si certum pet. Paulus Parisius cons.* 42. *vol.* 4. *Io. VVamesius.* 596. *nu.* 8. *de iniurijs tom.* 2.

Ratio eorum est quia cum in antecedent rescripto seu indulto prægnãtiores & magis geminatæ sint clausulæ quam in posteriore fit vt posterius indultũ aut priuilegium cui insertæ tantum sunt huiusmodi generales ac velut in nube conceptæ clausulæ priori priuilegio obstructo munitoque energia potentiorum clausularum derogare non videatur. *VVamesius d. loco n.* 7. aliter enim sentiẽdo (inquiunt) priuilegium esset fragile sine solido fundamento signanter etiam quod stilo curiæ Romanæ huiusmodi generales clausulæ tanquam in folle soleant coaceruari præterquam quod priuilegij anteconcessi reuocatio odiosa sit atque eo etiam respectu sensu tacito non inducenda sed restringenda. *VVamesius d. cons.* 596. *n* 13. *Ias. d. cons.* 121. *post princip. vers. tamen ad vltimum.* Mihi in hoc conflictu, & Doctorum antilogia nefas visum est concedere in rescriptis indultis priuilegijs aut Pontificum constitutionibus quicquam irrepere quod sua careat energia, Vt & asserere priuilegiorum reuocationem iuris esse odiosi, nam quo

quo ad stilum Cācellariæ Romanæ quæ organum & vox Papæ est & quæ Papā inscio nihil facere censetur vti liquet satis ex Regulis Cancellariæ à fratre meo commmentatis. *Reg.* 43 *n.* 42. *fol.* 424. quis ad serat in diplomatibus Pontificijs aliquas posse clausulas eripere cōtra aut præter summi Pōtificis enixam voluntatem, quo vero ad priuilegiorum reuocationem eam indistinctè non ausim asserere odiosam quippe quod sicut à iure recessus per priuilegia odiosus est, *scripsi libr.* 1. *quæst.* 4. ita è diuerso priuilegiorum iuri repugnantium reuocationem ad eius reuersio fauorabilis censeri debet contrariorum; enim contra est ratio atque disciplina. *Præses in locis legalibus loco à contrarijs atque repugnantibus.* Proinde satis esse existimo si ex posterioris priuilegij serie & clausulis de Pontificis enixa mente liquere possit etiamsi priuilegium prius clausulis insignioribus & longè maioris energiæ sit communitum, alioquin enim legem imponemus Pontifici ne varia priuilegia varijs munita clausulis per ipsum oblitis possit reuocare vt & ego adhuc ante hac scripsi *de iurisd. or. in exem. l.* 3. *q.* 9. *n.* 6. *&* 7.

(220) *Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi Basilica solemniter congregata anno* 1515. 4. *nonas Maij Pontificatus nostri anno IV.* Philippus Francus & alij iuris interpretes coronidem imponentis suis commentarijs occasionē sumpserit in data sexti decretalium in medium adducendi diuersas quæstiones quæ solemnitates instrumentorum concernunt. Quales sunt an defectus loci & loci loci item temporis indictionis vitient instrumentum in quibus ego cum remotiores sint ab hoc instituto pedem nunc non figo.

10 Solum inquiro à quo tempore Pontificales constitutiones quæ Romæ solemni ritu publicantur ligent Prouinciales Doctores varijs distinctionum inuolucris respondent. *Franc. in data sixti n.* 13. *late Nau. cons.* 1 *de constit.* Ego quia breuitas omnibus amica esse solet. *Abb. in proem. decretal. n.* 4. *vbi late Apostilla iudicibus aduocatis breuitatē commēdat.* Paucis cum Nauar. *d. cons.* 1. *nū.* 19, *& seqq.* censeo constitutiones si iuris constitutionem consideremus non ligare prouinciales antequam in prouincijs publicentur, sed de stilo curiæ Romanæ qui facit ius *c.* 1. *de crimine falsi* ligare prouinciales bimestri postquam solemni ritu Romæ fuerunt publicatæ idq; in foro exteriori in interiori enim foro indistinctè ignorantia iusta excusaret non tamen si affectata esse aut crassa quas ignorātiæ species alio in loco explicat idem Nau. *in manuali c.* 23. *n.* 45. *& seqq.* Sed an idem obtineat in Constitutione antiqui iuris declaratoria. Neutiquam quia eiusmodi constitutio statim incipit ligare *Franc. d. loco n.* 10. Secus si constitutioni aliquid de veteri iure detraheretur aut etiam eidem aliquid noui adijceretur, quia tunc idem quod de constitutione noui iuris erit dicendum. *l. leges C. de legib. ca. fin. de const. in* 6. *Clem.* 1. *vbi gloss. de officio vicarij.* *Franc. d. num.* 10.

PARS II.

PARS SECVNDA

CONSERVATORVM ECCLESIASTICORVM MATERIAM COMPREHENDENS.

QVÆSTIO I.

Quæ ſit definitio conſervatorum, & qualiter conſervatoriæ iuris ſcripti dlfferant à conſervatoriis hodiernis & de multiplici conſervatoriarum opere.

SVMMARIVM.

1. *Diffinitio debet eſſe principium omnis diſceptationis.*
2. *Conſervatorum diffinitio.*
3. *Differentia inter conſervatores hodiernos & iuris ſcripti.*
4. *Quot ſint conſervatorum ſpecies.*
5. *Viginti duum virum Leodienſium iuriſdictio.*

OMNIS quæ de aliqua re ſuſcipitur diſceptatio, debet à diffinitione proficiſci, ut intelligatur id de quo diſputatio ſuſcipitur inquit Cicero lib. 1 *officiorum*. 1

Licet autem in jure omnis diffinitio periculoſa ſit, utpote quod vix ulla ſit adeo univerſalis teoria, quæ non quibuſdam reſtrictionibus aut extentionibus ſubverratur. *l. omnis diffinitio ff. de reg. iuris.* non poſſe tamen mihi videtur generalius aptiuſque diffiniri conſervatores, quam eſſe judices canonicæ deſignatos cum poteſtate defendendi res aut perſonas privilegiatas. 2

Dixi judices, ut comprehendam, non tantum conservatores juris scripti, qui poterant tantum cognoscere de manifestis injuriis & offensis rerum aut personarum privilegiatarum. *c.1. & fin. de offic. del. in 6.*

Sed etiam alios omnes conservatores, qui judicialem habent indaginem & cognoscunt etiam de non notoriis. Subjeci canonice designatos. Vt duntaxat, comprehendam conservatores Pontificios, hoc est, Pontificia autoritate deputatos, inferioribus enim conservatores autoritate propria dare non est permissum. *Franc. fin. §. conservatores de offic. del. in 6. Auth. ut iudices sive quoq; suffragio §. nulli quoq;* adjeci cum potestate defendendi. Quia potestatis nomen amplæ est significationis. *l. potestatis ubi Alciat. Rebuff. & DD. ff. de verb. sing.* habens annexam defensionem, id est, jurisdictionem, quia conservatores sunt ex cathegoria majorum judicum, uti alio in loco ostendi. *lib. 4. q. 111. n. 16. de iurisd. in exemptos.* addidi res aut personas privilegiatas, ad designandam differentiam exemptionum. Aliæ enim sunt exemptiones reales, id est rebus competentes, aliæ personales, aliæ conjunctim reales & personales, uti alibi distinctius ostendi. *lib. 1. de iurisdict. ord. in exempt. q. 2.*

Et quidem hæc citra polilogiam & verborum circumlocutionem breviter dicta sufficiant pro diffinitione conservatorum. Nam teste Horatio.

Quidquid præcipies esto brevis ut cito dicta
Percipiant animi dociles teneantq; fideles.

Quod autem attinet ad differentias inter conservatorias juris scripti & hodierni temporis, eæ sunt multiplices.

Primo, conservatoria juris scripti de notoriis tantum cognoscit. *c. fin. ubi DD. de privil. in 6.* at vero conservatoria hodierni temporis, qualis est conservatoria mensę Episcopalis Leodiensis, aut cleri primarii ejusdem civitatis penes Abbatem S. Iacobi. Item conservatoria cleri secundarii ejusdem diœcesis, quæ est penes Abbatem S. Laurentii, cognoscit etiam de non notoriis, uti videri est ex eorum diplomate conservatoriali.

Secundo, conservatoria juris scripti regulatur secundum juris scripti dispositionem. *d. c. fin.* at vero hodierni temporis neutiquam, has enim jus scriptum non agnovit, uti testatur Mandos. *in tract. literarum gratia tit. de conservatoria.* Ideoque à conservatoriis juris canonici ad has argumentatio certa trahi non potest. *Mand. d. loc.*

Tertio, conservatores iuris canonici, ultra unam diætam, à fine diœcesis evocare non possunt. *d. c. fin. §. conservatores.* cleri autem hujus conservator, potest juxta facultatum suarum seriem.

Quarto, juris scripti conservator, vices suas alteri subdelegare non potest. *d. §. fin. §. vices.* hodierni autem conservatores, possunt uti speciali quæstione confirmavi. *infra q. 26.*

Quinto,

Quinto, conservator juris scripti non habet judicialem indaginem in violentiis quæ non sunt manifestæ. *d.c.fin.§.ut autem.* hodiernus autem, plerumq; est judex super damnis, injuriis, & molestiis, in bonis etiam immobilibus exemptorũ illatis & inferendis tam spiritualibus seu Ecclesiasticis quam temporalibus, non solum exemptis ad eos ratione forsan beneficiorum pertinentibus. Sed aliter qualicumq; modo & quamvis ex causa spectantibus, procedereq; potest contra quoscunq; eorundem exemptorum etiam alia quam beneficiorum Ecclesiasticorum ratione debitores, cujus uberior distinctio dependet à diplomatibus conservatoriis. *Farin.dec.616.n.2 part.2.ubi late.* Opus enim hic quasi est Lesbia Regula quæ flexilis est, & constitutiones Pontificias juris communis, facto postea emergente aliisq; posterioribus Pontificum constitutionibus accomodat, adinstar legum, quarum posteriores prioribus derogant. *Alciat.l.pacta novissima C. de pactis.* & ut in Proverbio ejusdem Alciati, alter de altero judicat, dies postremus de omnibus. *Late hac de re Farin.dec.616.per tot.part.2. ubi varias conservatoriarum hodiernarum clausulas explicat.*

Sexto, conservatoria juris scripti est temporalis, quæ expirat, morte concedentis. *d.c.fin.* at vero alia est perpetua, quæ neq; morte delegantis neq; delegati evanescit. *text.d.conservatoria.*

Septimo, illa non habet tribunal erectum, quia judicis officio non fungitur, sed defendit tantum ab injuriis atq; molestiis manifestis. *d.c.fin.* Hæc autem, habet tribunal erectum, judicialemque indaginem procedendi summariæ, de plano sine strepitu judicii ac facultatem, prout causæ qualitas exegerit, contradictores rebelles injuriatoresque Ecclesiasticis censuris & aliis oportunis juris remediis compellendi.

Octavo, conservatoriæ juris scripti, plurimum derogavit Concilium Tridentinum at vero hodiernis non ita. *Conc.Trid.sess.14.c.5. de refor.in fine.*

Quo vero ad species conservatorum multiplices adferri possent.

Alii enim sunt secundum normam juris scripti.

Alii anormes sive anomali aut heterocliti. 4

Illi, de notoriis tantum cognoscunt jurisdictionemq; suam exercent, secundum normam à juris dispositione eis demandatam. *c.1. & c.fin.de offic.del.in 6.* Hi vero ad amussim in jurisdictionis exercitio privilegia propria & diplomata Pontificia sequuntur. *c.porro de privil.Beat. Anton. tract. de excommunication.§.37.n.3.vol.Oce. iuris 16. Mandos. de signatura Gratiatit.de conservatorib. Franc. de Platea tract.de excommunic.§.57.n.2.*

Præterea, alii sunt conservatores Ecclesiastici, rerumque & personarum Ecclesiasticarum à Pontifice jurisdictionem obtinentes. *d. c.1.& fin.* alii vero, seculares rerum personarumque secularium ab Imperatore summisve Prin-

cipibus jurisdictionem habentes, *tot.tit.ff.& C.de defensorib.civitatum.* Rursus alii conservatoris nomen sibi vindicant, eo quod defensela & patrocinium personarum, iis est à jure demandata, ut sunt Episcopi seu locorum diœcesani ordinariive judices Ecclesiastici. *c.ex parte de foro competent. c.ex tenore eod.tit.c.1.& 2.dist.87.c.administratores 5.q.27. Navar.cons.1.n.4.ne clerici vel monachi. c.significaverunt ubi DD. de offic.del. Maranta de ord.iudic.part.4. dist.9.n.78.* de quibus ego alio in loco *lib.4.q.108.de iurisd.ord.in exempt.*

5 Alii, qui rempublicam conservant quietam & tranquillam à prędonibus latronibus aliisq; publicam privatamq; quietem turbantibus. *l.3.§.congruit ff.de offic.præsid.* quales à majoribus nostris, seu hujus patriæ Leodiensis ordinibus instituti sunt, hac in patria Leodiensi Vigintiduumviri Tribunal seu magistratus in civitate Leodiensi per totam hanc patriam jus dicens, ad coercendam vim adversus, ac corruptos depravatosq; judices pretio aut gratia perperam judicantes, venalesve sententias in mercedem proferentes, ut & adversus Officiales, ministrosve justitiæ, vexantes subditos & in officiis male versantes, indebitaq; concutientes. Multæ aliæ adferri possent. Conservatorum signanter à summis principibus aut rebus publicis institutorum species, vix enim sunt privilegia quæ suos non habeant conservatores. Sed minutim singula persequi, hujus non est instituti. Neq; etiam constitui cancellos Pontificiarum conservatoriarum quos ipse mihi & quidem, en folle, quod ajunt examinandos circumdedi, excurrere in jure peritus pro re nata solutiones quęstionum quæ in aliis conservatoriarum speciebus enasci poterunt ex hoc canonicarum conservatoriarum tractatu, ob analogiam quæ utrimq; intercedi facile mutuabit, nam uti Iulianus & Paulus rescripserunt. Non possunt omnes casus sigillatim comprehendi, sed cum in aliquo casu ratio juris manifesta est, is qui jurisdictioni præest ad similia procedere poterit, bona enim occasio est & cætera quæ tendunt ad eandem utilitatem vel interpretatione vel certa jurisdictione suppleri. *l.& ideo, l.non possunt ff.de legib.c. inter cæteros ubi gloss.in verb.in similibus & DD.de rescript.*

QUÆSTIO II.

Sitne conservatorum jurisdictio favorabilis vel odiosa.

SUMMARIUM.

1. Conservatores sicut tutores dicuntur à conservando.

2. *Iurisdictio conservatorum est favorabilis.*
3. *Opinione aliorum odiosa.*
4. *Intentio efficere non potest ut quod odiosum est, sit favorabile.*

PRæmitto, conservatores dici à conservando, quod personas privilegiatas res- 1 que eorum ab injuriis (id est ab omni eo quod eis non jure fit. *l. Sed et si. §. 1. ff. ad l. aquil.*) tueantur atq; defendant. *Conc. Trid. sess. 14. c. 5. de reform. DD. c. 1. & fin. de offic. del. in 6.* adinstar tutorum. *Ioan. Andr. d. c. fin. in pr. verb. tueantur.* vel eorum qui olim defensores locorum seu civitatum dicebantur conservent & defendant. *C. de defens. civitatum Petrus Gregorii in Syntagmate iuris universi lib. 47. c. 25. n. 25. antha. ut nulli iudicium Emanuel. Roder. q. reg. tom. 1. q. 65. art. 1.* His loco anteludii præmissis.

Respondeo, non defuisse non infimi nominis jurisconsultos qui censuerint 2 conservatorum jurisdictionem esse favorabilem. *Ias. cons. 145. n. 1. Fel. c. eam te n. 15. vers. quarta declaratio de Rescript. Gem. c. cum in illis. §. 1. de præbend. in 6. Nevis. cons. 35. n. 7.* quippe quod eorum jurisdictio versetur in jure favorabili quod quilibet in suo jure est defendendus. *l. æquissimum ff. de usufruct. l. 1. ff. ne vis fiat. l. per omnes. C. de defens. civit. Bened. Capra Reg. 48. n. 9. & 10.*

Veruntamen verius est conservatorum jurisdictionem esse odiosam & restringendam, ideo quod jurisdictioni ordinarii, quæ perquam favorabilis est, de- 3 roget. *DD. c. fin. de offic. del. in 6. Navar. cons. 3. n. 3. de offic. del. Eman. Roder. quæstionum regularium tom. 1. q. 65. art. 8. & 9. n. 29.* prout conclusi in alio tractatu de jurisd. ord. in exemptos. *lib. 1. q. 4. & q. 39. n. 29.* Neque obstat jurisdictionem conservatorum inductam esse in favorem exemptorum.

Intentio enim statuentium efficere non potest, ut quod odiosum est, sit favo- 4 rabile, nec è contra. *Tiraq. de Retr. cons. in proœm. n. 68.* Novumq; non est eandem dispositionem diversis respectibus censeri posse favorabilem vel odiosam. *Bald. l. venia C. de in ius voc. dec. Cons. 259.* id quod etiam probat Io. à Chokier frater meus ad Reg. Cancel. *Reg. 18. n. 36. fol. 220.*

QVÆSTIO III.

Conservatoribus qualis jurisdictio competat.

SVMMARIVM.

1. *Conservatores habent iurisdictionem & mixtum imperium.*

2. Habent iurisdictionem heteroclitam.
3. Cognoscunt aliquando in prima instantia.

1 Regulariter simplex jurisdictio & mixtum imperium nisi tamen plenissima omnimodaque jurisdictio eis sit demandata, *gloss. Clem. 1. verb. omnimodam de foro compet. Ioan. Baptista Confectius de privil. ordinum part. 2. tit. 4. c. 7. de offic. conservat. fol. 350.* quæ dijudicatio dependet à tenore diplomatis conservatorialis ut recte conservatores dici possunt habere jurisdictionem heteroclitam seu 2 anomalam uti paulo plenius intelligi poterit ex iis quæ eodem in tractatu tradidi *lib. 4. q. 109. n. 12. & seqq. & q. 111. per tot. & eleg. Farin. dec. 616. per tot. ubi late explicat clausulas conservatoriales part. 2.* Imo vero habere ordinariam posseq; in prima instantia cognoscere tradit notanter Gregor. Sayr. *in florib. decision. lib.* 3 *1. tit. 17. de offic. deleg. dec. 1. fol. 25.* & etiam Guido Papæ. *Dec. 247.* censuit eos habere merum imperium quem vide cum Apost.

QVÆSTIO IV.

Conservatores an possint cognoscere de debito civili.

SVMMARIVM.

1. Posse censuit Guido & cum eo quidam alii.
2. Non posse censuit Alciatus.

1 Posse censuit Guido *dec. 18.* Speculator *de instr. edit. §. nunc vero aliqua de ult. vol. execut. n. 69. vers. conservatores autem, Emanuel Roder. q. regul. 65. art. 12. Franc. Mar. decis. delphi. 1087. part. 1.* Tum quod conservator uti ordinarius in prima instantia cognoscat. *Greg. Sayr. loc. infra citat.* Tum quia per retentionem debiti fit crediti injuria. *Spec. d. n. 69. gloss. c. ad Apostol. verb. iniuriari de conces. preb. in extravag.* signanter cum de debito constat, per instrumentum publicum judiciale, confessionem partis aut rem judicatam, tunc enim est notoria injuria de qua etiam conservator deputatus secundum formam juris scripti cognoscere potest, juxta Ignatium Lopes. *in addit. ad practicam Dias c. 3. Emanuel Roder. d. art. 12. ubi fusè.* Tum quod jurisdictio conservatorum adinstar ordinariæ jurisdictionis censeatur. *Navar. cons. 3. de offic. del. Greg. Sayr. in florib. decis. lib. 1. tit. 17. dec. 1.*

dec. 1. de offic. del. & dec. 2. gloss. c. cum causam. verb. delegatus in fin. de app, Nevis. cons. 38. n. 11. VVamef. cons. 181. n. 4. de appell. Tum quod per retentionem rei ad alium spectantis vis dicatur inferri. *l. vim facit qui ff. de vi & vi arm. Amanel. de claris aquis sing. nota quod si promisi.* positq; is cujus res retinetur ad suum conservatorem recurrere. *Guiter. pract. quæst. lib. 3. q. 9. gloss. d. c. ad apost.*

2 Non vero posse censuit Alciat. *de præsumpt. Reg. 1 præs. 23. n. 3. & 4. Io. Guiter. pract. quæst. lib. 3. q. 9.* qui rationibus in contrarium allatis acute respondet. De qua quæstione ego etiam alio in meo tractatu disserui *d. q 39. n. 31.* Emanuel Roderic. loco jam laudato se profundit ac pro affirmativa concludit respondetque antinoniis argumentisq; contrariis licet, à facto aberret cum pro suæ opinionis stabilimento laudat Alciatum qui non affirmativam quam ipse sed negativam amplectitur sententiam, qua de quæstione vide complura inferius *quæst. 102. 103. & 104.*

QVÆSTIO V.

Conservatores an cognoscere possint de causa hæresis.

SVMMARIVM.

1. Generalis commissio non extenditur ad causas fidei.
2. A delegatis ad Conservatores procedit argumentum.

1 Neutiquam in causis hereseos S. Sedes deputavit speciales judices scil. ordinarios & inquisitores hæreticæ pravitatis. *c. ad abolendam in fine vers. Si qui vero fuerint de hæreticis c. accusatus §. fin. c. ut officium in pr. & §. compescendi eod. in 6.* generali autem jurisdictioni per specialem derogatur. *c. generi de Reg. iur. in 6.* Deinde generalis Papæ commissio facta delegato non extenditur ad causas fidei. *c. Frater noster 16. q. 1. c. in generali ubi gloss. verb. generali de Reg. iur. in 6.* ergo neq; generalis commissio data conservatori ad ejusmodi causas fidei extendi non potest. 2 A delegatis enim ad conservatores procedit argumentum tanquam à genere ad speciem. *gloss. c. fin. verb. edita de offic. del. in 6. arg. l. semper in generalib. de reg. iur. Navar. cons. 3. de offic. deleg.* Deniq; fidei favore multa sunt speciali jure introducta nedum contra privilegia sed & adversus communes juris regulas. *c. in fidei favorem c. accusatus §. licet §. sane. c. ne aliquid de hæret. in 6.* & ita huic quæstioni eodem in meo tractatu etiam respondi lib. 4. q. 47. quod tamen intellectum velim cum ea mica salis de qua inferius *quæst. 96.*

QVÆSTIO VI.

An cognoscat de causis matrimonialibus.

SVMMARIVM.

1. *Prælati inferiores possunt causarum arduarum iurisdictionem præscribere.*

RESpondetur negativè. Quia matrimonales causæ sunt Episcopales *c. accedentibus ubi DD.de excess.prælat.Conc.Trid.sess.24.c.20.de Refor.* æquiparantur enim matrimoniales causæ criminalibus.*c.pen.de rest.in integ.gloss.Barth. & DD.l.3.§.quacumq. ff.de iureiurand.* de quibus conservator non cognoscit. Idq; nisi diploma conservatoriale aliud disponat uti jam quæstione secunda diximus.*arg.c.2. de offic.vicar.in 6.* aut nisi etiam consuetudine vel præscriptione aliud sit judicatum. *Navar.cons.3.n.4.de offic. deleg.c.auditis ubi DD.de præscript. Abb.d.c.decedentibus n.3.ubi etiam apost.* possunt enim Prælati etiam Episcopo inferiores jurisdictionem talium causarum præscribere. *c.1. de const. in 6. c.1.de consang.Covar.in epit.q.2.cap.8.§.12. Abb.d.cap.auditis Sayrus in florib.decisionum tit.17.de offic.deleg.dec.2,quà de re vide plenius infr.q.96.*

QVÆSTIO VII.

Conservatorum jurisdictio an possit prorogari.

SVMMARIVM.

1. *Iurisdictio ad universitatem causarum potest prorogari.*
2. *Item iudicum specialiter deputatorum puta scholarium artificum,*&c.
3. *In actu mixto qualitas præponderans est consideranda.*
4. *Quatuor sunt prorogationis species.*
5. *De prorogatione rei ad rem.*
6. *De prorogatione loci ad locum.*
7. *De prorogatione temporis ad tempus.*
8. *De prorogatione personæ ad personam.*
9. *De Prorogatione causarum meri & mixti imperii.*

DE

1 DE Conservatoribus deputatis ad universitatem causarum dubium non est jurisdictio enim ad universitatem causarum delegata potest prorogari. *Abb.c.de eausis de offic.del. Menoch.de arb.iud.q.67.n.54. Abb.c.1.& 9.n.5 ubi Felin.n.6.vers.sexto fallit de iudiciis.* quia judices ad universitatem causarum delegati ordinariis æquiparantur. *late Fel.c.qualiter & quando de accusat. gloss cap. cum causam de Appell. Abbas c.P.& G.n.5. de offic. deleg.* confirmo id ex iis quæ libro de jurisdictione ordinarii in exemptos primo *q. 45.* adduxi arguendo ab habentibus judices speciales ad hanc exemptionum materiam. 2 Sicut enim jurisdictio fisci prorogari potest. *l.1.C.de iurisd.om.iud.iudicum.* ac judicum v.g. artificii lanæ est prorogabilis. *afflictus de 27.* item judicum scholarum. *Nevis. cons. 35.n.10.Barth.l.n.8.ff de iudic. Abb.d.c.P.& G.n.14.* ita & conservatorum Æquiparatorum enim eadem est ratio & juris dispositio. *Præses in locis loco ab æquiparatis.* & ita hac in quæstione concludit Innocentius. *c.1.n.7.de offic.del.in 6.ubi Ioan. Andr.n.9.& Geminianus.* Neq; dum ita concludo immemor sum ejus sententiæ quam alio in loco comprehensus sum. *de iurisd.ord.in exempt. lib.2.q.11.* Iudices nimirum exemptorum prorogari non posse. Etenim Imbertus quem eo loco in autoritatem adduxi intelligendus est de judicibus singularibus personis & causis delegatis non vero de deputatis ad universitatem causarum quales magis ordinariis quam delegatis comparantur. *Navar.cons.3 de offic.del. Abb.c.P. & G.n.5.de offic. del.* & propterea ordinariorum naturam quorum jurisdictio prorogabilis est induentes ejusmodi delegatorum jurisdictionem prorogabilem esse etiam dicendum est. *arg.l.cum queritur ubi DD.ff.de statu hominum.* nam 3 & juxta notabilem illam juris teoriã in omni actu & dispositione qualitas causæ quæ præponderat in actu mixto semper est attendenda. *DD. d.l. cum queritur Cravetta ad Rubr.ff.de legatis n.152. Abb.c.1.de Rescript. Rebuff. de privilegiis scholarium privileg.105.*

4 Cum autem variè sint prorogandæ jurisdictionis species scilicet 1. de re ad rem. 2.de loco ad locum. 3.de tempore ad tempus. 4.de persona ad personam. Quæstio est an his in singulis speciebus conservatorum seu judicum exemptorum jurisdictio possit prorogari. Paucis ut ad singulas prorogationum species respondeam. Quoad primam quæ est de re ad rem verbi gratia si judex non possit cognoscere nisi de summa certæ quantitatis licebit partibus si velint prorogare & consentire ut cognoscat de summa majoris quantitatis. 5 *l.si idem cum eod. l.cum quædam §.quoties ff.de iurisd.om.iud.l.de qua re §.1.ff.de iud.Bald.l. si qui ex consensu C.de Episc.audient.Abb.c.P.& G.n.12.de offic.deleg. Marant.d.dist. 12.n.3.* Idque nisi judex deputatus sit cum dictione taxativa uti superius ostendi. *§.Schol.157.*

6 Quo vero ad secundam speciem quæ est de loco ad locum quæstio controversa est, an prorogatio fieri possit. Affirmativam tuetur Barth *in l. quaero ff. de solut. Alex. & DD. l. fin. ff. de iurisd. om. iud. Abb. d. c. P. & G. n. 14. & 15.* ita tamen si judex illius loci consentiat uti plenius explicat Marant. *d. dist. 12. n. 3. verb. exemplum de quarta. Abb. d. n. 14. & 15.* at vero negativam quod hac in specie prorogatio non admittitur tenet Bald. *in l. 1. vers. 3 quaero c. de iurisd. om. iud. & in d. l. si quis ex consensu* qua de re vide *lib. 5. q. 71. edit. 2.*

7 Quo ad tertiam speciem prorogationis de tempore ad tempus hoc est an judices habentes jurisdictionem limitatam ad certum tempus possint consentientibus partibus eam post tempus exercere. Respondetur posse nisi coram ejusmodi judicibus prorogatio sit prohibita. *l. 2. §. sed si iudex ff. de iudiciis. Marant. d. dist. 12. n. 3. vers. exemplum de tertia. c. de causis ubi DD. de offic. del. Abb. c. P. & G. n. 12. eod. tit.* idq; dummodo prorogatio non extendatur in tempus successoris in jurisdictione. *Abb. d. loc.*

8 Postremo quoad quartam speciem prorogationis de persona ad personam & hæc permissa est. *lib. 1. & 2 ff. de iudiciis, l. si convenerit de iurisd. om. iud. Marant. d. dist. 12. n. 5* Licet autem Abbas *in d. c. P. & G. n. 5. & 13. de offic. deleg.* sentiat in delegato prorogationem de persona ad personam admitti non posse libentius tamen descendo in opinionem Innocentii in *c. 1. n. 7. de offic. del.* Felin. *d. c. P. & G.* Glossæ *l 1. ff de iudic.* cujus autoritatem cæteris præponderare testatur Antonius Corsetus *Tract. de autoritate glossæ.* idq; quia conservatores & judices exemptorum plerumq; sunt ad universitatem causarum deputati quæ cum adinstar jurisdictionis ordinariæ censeatur. *Gloss. c. cum causam de appell. Hostiens. cap. quoniam Abb. de offic. del. Abb. c. P & G. n. 5.* consequens etiam est ut ejusmodi jurisdictio quæ instar ordinariæ censetur prorogabilis sit adinstar ordinariæ de personis jurisdictioni subjectis ad personas extraneas jurisdictioni alioquin non subjectas. *l. 1. & 2 ff. de iud. l. 1. C de iurisd. om. ind. cap. significasti de foro com. Abb. d. c. P. & G. n 13. in fine.*

9 Quid autem de prorogatione causarum meri & mixti imperii item in specie criminalium spiritualium beneficialium nec non de prorogatione tacita plenioris est examinis de qua materia videri poterit Abbas *d. c. P. & G. n. 15.*

QVÆSTIO VIII.

An conservatores procedere possint in feriis.

SVM-

SVMMARIVM.

1. *Feriæ sunt duplicis speciei.*
2. *Divinis & repentinis feriis renunciari non potest.*
3. *Conservatores procedunt in feriis rusticis.*

DIstinguo ferias tripartitim in divinas repentinas & rusticas hominum favore introductas, Divinę feriæ sunt quæ divini cultus gratia sunt introductæ. Repentinæ vero quæ necopinato indicuntur ut puta propter publicam aliquam 2 lætitiam aut etiam tristem aliquem casum. Rusticæ quæ publicæ utilitatis causa videlicet messium aut vindemiarum gratia conceduntur. *Spec. de feriis.* Divinis & repentinis pronunciari non potest & proinde conservatores in istis feriis procedere non poterunt. *Spec. de feriis.* At vero in feriis rusticis procedere poterunt etiam partibus invitis si diplomati conservatoriali insit (ut plerumq; inest) facultas procedendi de plano sive figura judicii, hæ enim clausulæ facultatem im- 3 plicant procedendi in feriis. *Guido de Rescript n. 10. Barth. l. nec quicquam §. de plano de offic. procons. Paris. de puteo de S. indicatur verb. feriæ. Clem. sæpe de verb. sing.* confirmatur. Quia conservatores cessantibus dictis clausulis possent cognoscere de interdicto recuperanda quod feriis impediri non potest. *Cap. 7 holos. q. 159.* ut etsi quæstio esset de injuria tam atroci quæ celari non posset. *l. eadem de feriis. Alciat. lib. 1. de verb. sig.* 4

QVÆSTIO IX.

An Conservatores habeant tribunal.

SVMMARIVM.

1. *Tribunal quid sit.*
2. *Delegati non habeant tribunal.*
3. *Conservatores extra locum conservatorialem ius non dicunt.*

SI proprietatem elegantiamq; verbi Tribunal quam latinitatis vindex Budens in *annot. ad pandect. l. 1. ff. de iudiciis.* descripsit teneamus non habebit. Quia tribunal locus est in quo ordinarii jus solent reddere proinde cum conservatores proprie non sint ordinarii tribunal proprie non possunt dici habere. *Concil. Trid. sess. 14. c. 5. de Reform. l. pen. ff. de inst. & iure. Cagnol. d. l. 1. n. 25. & 39. ubi &*

& Barth.ff.de iud. ut nec delegati dicuntur habere tribunal. *Cagnol.& Barth.d. loc. Alberic. in dictionar.verb.tribunal.* cum itaq; conservatores non habeant tribunas seu certum locum more majorum ditioni juris designatum si locum aliquem elegerint poterunt postea pro re nata aut impedimentis emergentibus mutare. *Barth.d.l.1.n.8.cap.statuimus de offic.del.in 6.Clem.1.de foro comp.* Si mo-
2 do tamen fines dioecesis ad cujus tutelam seu conservationem sunt designati non egrediatur nec enim id possunt. *c.fin.§.conservatores.& §.fin.de offic.del.in 6. Aufrer.de potestat.Eccles.super laicis n. 9. vers.undecimo potest. Fel.c.nonnulli n. 1. de*
3 *Rescript.* Idq; nisi obstet diploma conservatoriale eoque sensu Concilio hanc quaestionem cumm iis quae dicta sunt quaest.1.

QUAESTIO X.

An Conservator posit tanquam suspectus recusari.

SUMMARIUM.

1. *Conservator recusari non potest nisi sit ad universitatem causarum.*
2. *Conservator qui de notorio cognoscit an possit recusari.*
3. *Ritus recusandi conservatores.*
4. *Arbitri quales esse debeant.*
5. *Conservator suspectus an possit alteri causam subdelegare.*
6. *Delegatus principis potest subdelegare.*
7. *Subdelegare an possit dum cognoscitur de causa recusationis.*
8. *Subdelegatus à conservatore an recusare possit.*

1 Respondi in toties jam citato tractatu nostro de jurisdictione ordinarii in exemptos. *lib.1.q.39.n.33.* recusari non posse. *Innoc.d.c.1.n.4.& DD.ibid.de offic.deleg.in 6. Sylvester verb. conservator numer.5.Caval. decision.33.numer.15. part. 2.* declaro tamen non praecedere in conservatoribus ad universitatem causarum aut cum indagine judiciali procedentibus idq; arguendo à delegatis ad conservatores quod esse validum jam quaestione quarta ostensum est. *Clem. saepe verb.declaratio de verb.sig. Lancel.de attent.part.2.c.5. n.64. VVames.cons. 181.de appell.tom.1.*

Declaro 2. ut conservator qui de notorio cognoscit cujus poena non est certa sed arbitraria posit etiam recusari. *Milis in repert.vers.iudex non potest recusari fol.111. & verb.notorium fol. 278. ubi distinguit gloss. cap. 1. de offic.del.in 6. Anton. cap.*

cap. cum speciali vers. oppono quod non possit de appellationibus.

Quo ritu autem conservator sit recusandus Concilium Tridentinum ostendit *sess. 14. c. 5. de Reform.* & Doctores *c. cum speciali de appell.* Paucis arbitri à recusante debent denominari intra dies tres à die suspicionis allegatæ alioquin processus judicis recusati subsistit. *Caval. dec. 28. n. 97. & seqq. part. 2. l. fin. C. de iud. pract. papiensis in forma libell. declinat. iudiciis. gloss. verb. iudices suspectum n. 5.* citata in hunc finem parte adversa. *pract. papiensis d. loc.* Debent autem arbitri esse de jurisdictione judicis recusari. *Spec. de recus. §. effectus autem. n. 2. Caval. ubi supr. n. 110.* qui statuet eis tempus intra quod quæstionem suspicionum definiant, *Spec. d. §. effectus n. 13. c. legitima ubi DD. de app. in 6.* 4

Sed an conservator recusatus poterit alteri causam subdelegare VVamesius respondit posse. *Cons. 181. n. 3. & 4. de appellat. tom. 1. DD. cap. iudex de offic. deleg. in 6.* Tum quia delegatus Princpiis potest subdelegare. *d. cap. iudex. DD. cap. cum speciali de appellat.* Tum quia conservatores ad universitatem causarum deputati ordinariis æquiparantur. *VVames. d. cons. 181. n. 7.* qui si recusentur possunt causam alteri subdelegare. *c. si quis contra de for. comp. gloss. d. c. cum speciale verb. recusatoris dec. Thol. 355. Federic. de Senis cons. 24. Franc. d. c. iudex n. 5.* 5

An autem dum de causa suspicionis cognoscitur subdelegare possit vide VVames. *d. cons. 181. & Philip. Franc. d. c. iudex Barth. Brixiensem in dominicalib. quæstionib. q. 74. vol. Oce. 17. fol. 31. ubi dicit ante propositam recusationem subdelegare posse sed ea pendente an possit, vide ibid. d. n. 4. apud VVames.* 6

Quid porro dicendum sit de subdelegato à conservatore, an is recusari possit respondetur ex capite conservatoris delegantis recusari non posse sed bene ex proprio subdelegati capite utpote aliqua legitima ex causa ejus caput seu perpsonam concernente. *Barthol. Brixiensis dominicali quæst. 74. VVames. d. cons. 181.* Cætera hujus farinæ pleniore manu discussa reperientur apud Cavalcanum Speculatorem & alios hic laudatos. 7

QVÆSTIO XI.

Conservatores quibus possint inhibere.

SVMMARIVM.

1. *Conservatores possunt quibuscunq; in- inhibere.*
2. *Conservato est delegatus principis maior quovis ordinario.*

3. Inhibere potest legato S. Sedis.
4. Inhibere non potest in præiudicium eius qui conservatoriam concessit.
5. Conservator an possit alteri conservatori inhibere.
6. Conservator procedendo adversus Episcopos quali prudentia uti debeat.

1 RESpondetur quibuscunque. Et quidem in primis ordinario qualicumque. *c.1.& fin. de offic. del. in 6. Conc. Trid. sess. 7. c. de referm. Guiter. lib. 3. pract. quæst. c. 10.* est enim conservator delegatus principis & eo nomine major quolibet 2 ordinario. *c. favet de offic. del. c. pastoralis. §. præterea de offic. ord. Mandos. de inhibitionib. q. 5.*

Potest præterea inhibere legato sedis Apostolicæ. *Anchar. ibid. Cardinalis Tuscus in suis conclusionib. verb. Conservatores, Rom. cons. 3. vol. 4. Spec. de legat. §. su-* 3 *perest n. 48. Lancel. de attentatis part. 2. c. 20. in præfat. n. 60. Gomes. Rep. c. statutum n. 8. de Rescript. in 6.*

4 Non tamen poterit inhibere in prejudicium ejus qui conservatoriam concessit rationibus alibi allatis. *lib. 1. de iurisd. in exempt. q. 17. n. 21.* Major difficultas est an conservator possit alteri conservatori inhibere? Respondetur etiam posse si is cui inhibetur aliquo respectu sit inferior seu non habent jurisdictionem parem. 5 Vt etsi conservator per suam inhibitionem alterum conservatorem prævenisset. *Lancel. de attentat. c. 20. in præfat. n. 160. & seqq. & declar. quinta eod. cap. Mandos. de inhibitionib. q. 4. & 8. de iurisd. ord. in exempt. q. 39. n. 16.*

Si autem controversia sit inter conservatorem & ordinarium de jurisdictione, Conservatoris est cognoscere quia dignior est. *Rom. cons. 412. DD. c. pastoralis de Rescript. DD. l. cum quæritur ff. d. stat. hom.*

At vero si controversia vertatur inter duos conservatores sibi omnino pares & æquales aut causa est utrimque ad principem seu Pontificem remittenda uti ostendi *d. quæst. 39. n. 161.* vel certe eligendi sunt arbitri qui jurisdictionis hanc quæstionem decernant. *c. cum contingat. de Rescript. c. ab Arbitris de offic. del. in 6.* tantisperque supersedendum dum cognitum sit an & quando conservator conservatori possit inhibere. *Rom. d. cons. 412. Lancel. d. c. 20. in præfat. Mandos. de inhib. q. 4. & 8.*

6 Porro inhibendo Episcopis procedendoque adversus eos utatur salis mica atque prudentia quam tradit Alexander IV. *cap. quia Pontificali de offic. deleg. in 6.*

QVAESTIO DVODECIMA.

Quid si sint plures conseruatores an iniuriatus implorare possit officium eius qui remotior est à domicilio iniuriantis.

SVMMARIVM.

1. *Conseruator qui remotior est a domicilio partium non potest adiri.*
2. *Mens Pontificis est ne partes sumptibus grauentur.*
3. *Mens in priuilegijs praeualet scriptura.*
4. *Culpa est facere id quod alteri nocet & sibi non prodest.*

MInime. *Io. Andr. in add. Spec. de officio delegati §. sequitur num. 1. super verb. Sed nunquid Emanuel Roderic. quaest. Regul. tom. 1. quaest. 65. art. 8. Peckius de iure sistendi cap. 2. num. 6.* Tum quod ea mens videatur fuisse Pontificis ne damnum proximo inferatur sine causa, *cap. cum paratus 24. quaest. 1. cap. causam de Rescriptis, cap. ex parte 2. de officio deleg. cap. quamuis de in ius vocando, l. si quando C. de inoffic. test.* vti adhuc supra ostendi §. 14. *Scholio* 194. mens autem in priuilegijs semper praepollet scripturae, *cap. in his vbi gloss. de priuileg cap. intelligentia, cap. praeterea de verb. signif. & scripsi infra quaestion.* 106. Tum alijs rationibus quas attuli in d. tractatu *lib. 4. quaest.* 87. è quibus hanc depromo in culpa doloq; versari eum qui id facit quod sibi non prodest & alteri nocet. *Menoch. libr. 1. praes. 4. num. 97.* Restringo tamen hanc teoriam nisi conseruator qui vtrique parti magis est ad manum sit imperranti suspectus nolitque subdelegare tunc enim eo postposito licet adire remotiorem etiam cum dispendio partis alterius ordinata enim charitas incipit à se ipso, *can. qui vult de poenit. dist. 3. l. praeses. C. de seru. & aqua.*

QVAESTIO DECIMA TERTIA.

An Conseruatores salarium exigere possint.

SVMMARIVM

1. *Conservator non exigit salarium sed expensas quas extra domicilium facit idq; nisi obstet consuetudo.*
2. *Munera non potest accipere.*

3. *Esculenta & poculenta recipi possunt quatribus dietis consumi possunt.*
4. *Abstinendum & xeniis & muneribus.*
5. *Merces conservatorum est participatio in bonis operibus ordinis cuius sunt conservatores.*

1 RESpondetur non posse. *c. cum ab omni de vita & honest. cler d. §. insuper & d. c. fin. §. circa munera de offic. del. in 6.* Expensas tamen quas extra domiciliũ facere cogitur exiget. *c. d. cum ab omni*, in quibus non tenebitur deducere eas quas domi esset facturus. *gloss. d. §. insuper verb. moderatas.* licet aliud in ordinario obtineat. *§. illud autem auth. de mand. principum*, id quod cum mica hac salis est intelligendum nisi obstet consuetudo nam tunc poterit exigere sportulas moderatas *Vestrius in praxi Romana lib. 7. c. 1. n. 13. Card. Clem. statutum de elect. Ias. §. Tripti n. 46. instit de act.* Quæ librandæ & justa trutina pensandæ sunt ex causæ qualitate ac loci consuetudine. *gloss. d. §. assessorem arg. l. 1. §. in honorariis ff. de variis & extraord.*

2 Porro munera accipere nullo modo possunt quæ si accipiant restitutioni sunt obnoxii uti ex professo tractat Navarrus *de dat. & promiss. pro instit. vel gratia.* sacra enim scriptura munerum corruptelam detestatur. *Eccles. c. 20. vers. 30. c. 40. vers. 14. Deut. 16.* Sed & ethnicorum schola quibus non incognita adagia Bovem habere in lingua Hastis argentis pugnare Argentaginem pati de quibus Erasmus in chiliad. Aulus Gellius, *lib. noct. act. 9. c. 9. & 10.* Imo & Poëtæ:

Munera credè mihi excæcant hominesq; Deosq;.
Placatur donis Iuppiter ipse datis
Quid faciet sapiens stultus quoq; munere gaudet
Ipse quoq; accepto munere mitis erit.

Excipiunt tamen Doctores nostri esculenta & poculenta quæ pauculis diebus 3 consumi possunt. *d. c. statutũ §. insuper de rescript. in 6. l. plebis cit off. de offic. præsid. l. solent. §. non vero in totum ff. de offic. procons.* atq; id quidem non indistincte sed cum mica salis Imperatorum Seneri & Antoni. *in l. solent de offic. procons.*

Neq; omnino neq; semper neq; ab omnibus
Sed quot diebus eiusmodi esculenta circumscribemus.

Doctores iidem circumscribunt tribus diebus consumenda. *Menoch. de arb. iud. cas. 517. n. 9. Farin. in pract. crim. q. 111. art. 10. n. 260. Greg. 13. in sua constit.* alii judicantis arbitrio & conscientiæ timoratæ relinquunt qui id ex dignitate conservatoris ejusq; familiæ trutinabit. *Spec. de Salar. iud. n. 5. Farin. d. art. 10. n. 258. l. pen. C. de fabricens. lib. 11. c. licet de privil. in 6.*

4 Ego vero censuerim xeniis plane abstinendum. Nam beneficium accipere libertatem est vendere inquit Publius. Deinde prudens & aristachus judex facile circumspicit nisi talpa sit cæcior non alio fine xeniis se peti quam ut demul-

cea-

ceatur inescetur que juxta illud Poetæ:

Munera crede mihi misit, sed misit in hamo
Et piscatorem piscis amare potest.

Item:

Cum me captabas, mittebas xenia nobis
Iam cum cepisti mittis avare nihil
Ut captum teneas capto quoq; munera mitte
De cavea fugiat ne male pactus aper.

Cosiderareque debent conservatores pro justitiæ mercede repositam esse mercedem & prœmium in cœlis. Idque maxime conservatoribus regularium qui loco retributionis omnibus privilegiis & gratiis spiritualibus concessis ordinibus quorum sunt conservatores perfruuntur, eisque bonorum merita quæ in ordine fiunt etiam communicantur, quibus etiam semel in vita & in morte plenaria omnium peccatorum indulgentia conceditur, cum facultate consequendi omnes & singulas indulgentias peccatorumq; remissionis diebus stationum Ecclesias urbis & extra muros visitantibus concessas recitando quinquies orationem Dominicam cum Angelica Salutatione veluti privilegio Iulii cautum esse refert Ioan. Baptista Confettius, *de privil. ordinum mendicantium & non mendicantium part. 2. tit. 4. c. 9. in fine fol. 355.* 5

QVÆSTIO XIV.

Assessores conservatorum an salaria exigere poterunt.

SVMMARIVM.

1. *Assessores conservatorum exigunt salaria.*
2. *Salarium unde dicatur.*
3. *Sportulæ qualiter sunt metiendæ.*

POterunt. *Spec. lib. 1. tit. de assessore §. de salario assessoris DD. præcedente quæst. citati*, Salarium enim secundum Plin. *lib. 3. hist. Natur.* dicitur à sale sine quo sicut nemo hanc vitam recte traducit ita neq; nemo sine commodo sive salario. Nam quod Principibus est aurum coronarium, medicis Iatrea, præceptoribus didascalia, Artificibus epihera, beneficis charisteria, hoc assessoribus est salarium sportularum. *Alciat. l. inter domum ff. de verb. sign.* 1 2

Porro sportulæ de quarum varia significatione varia adfert Cujacius *in paratit.* 3

ratit.C.tit.de sportulis, seu salaria assessorum debent librari & æqua pensari trutina ex qualitate causæ partium conditione præstantia assessoris denique consuetudine loci.*gloss.d.§.assessorem arg.l.1.§. in honorariis ff. de variis & extra ord. cognit.*

QVÆSTIO XV.

Notariis Conservatorum an salaria debeantur.

SVMMARIVM.

1. *Notarii conservatorum exigunt salaria.*
2. *Notariis obstat præsumptio maleversationis in officio.*
3. *Notarios quis designare possit & quales in caussis quæ agitantur.*
4. *Illegitimus & male affectus an possit esse notarius.*

1 NVlla ratio est cur exigere non possint, sed ita ne modum excedant, *d.c.statutum §.notarios Imbert.inst.forens.lib.1.c.6.gloss.verb. Merces.* in quo cum sæpe culpandi sunt, *Imber.d.loco Gail.obs.104.n.6.lib.1.* ob culpæ frequentiam ad-2 versus eos voracitatis præsumptionem jura induxerunt. *l.1. C. de numerariis lib. 12.Lucas de Penna l.quemadmodum versiarios C.de agric.& censit.lib.10.per l.pen. C.de privil.eorum qui palat.militum, Iacobi in sua practica tit. de actione mandati contraria.*

Hinc est quod licet ordinariam habens jurisdictionem imo opinione nonnul-3 lorum delegetam. *Aufrer.de potest. Eccles.super laicis n.27.vers.35.Spec.de instr. edit.§.restat. vers. sed quis potest.* notarium creare possit etiam laicum in caussis Ecclesiasticis coram se vertentibus.*Hostiens.in summa de fide instrum.n.3.Abb.c. decernimus n.14.de iudiciis*, non tamen nisi sit bonæ famæ & legitimo matrimonio procreatus. *Piacecius in praxi Episcopali c.4.art.1.n.40.fusius in aurea armilla verb.tabellio n.3. Anchar.tract. de potest.Papa.* alioquin ejus actis fides non haberetur. *Aleis.cons.8.vol.2. Marsiliis sing.273.* quod limitarem nisi esset bonæ 4 famæ & solitus ad eum haberi recursus.*Bart.l.eadem n.3.& 4.ff.ad l.Iul.repetundarum.* Quid autem de notario excomminicato.*vide remissive apud Barthol.dict. loco n.5.* Deinde licet judex quilibet ordinariam & delegatam habens jurisdictionem possit sibi eligere nuntios & apparitores per quos jus possit administrare *Gloss.& Bald.& quando iudex l.2. C. de sportulis.* ita tamen dummodo viles & infames non assumant. *Nicolaus Ruickerus de offic.commissarii in gloss.& verb.*

assu-

assumendo verum fol.13. Abb.c.1.n.33. vers. an autem ubi etiam Ripa n.90.vers.limita de iudiciis.

QVÆSTIO XVI.

An à Conservatoribus cadat appellatio & ad quem.

SVMMARIVM.

1. *A conservatoribus iuriscripti non appellatur nisi adferatur causa obfuscās notorium aut inhibitio superioris aut causa rationabilis.*
2. *Appellari non potest nisi à gravamine vim habente diffinitivæ.*
3. *Appellandum à conservatore deputato à S. Sede ad Papam nisi legati Papæ aliud habeant in facultatibus.*
4. *Subconservatorum potestas & ad quos ab eorum sententiis sit appellandum.*

DIco primo. A conservatoribus deputatis in terminis iuris scripti qui tantum cognoscant de notoriis appellari non posse. *gloss. cap. 1. de offic. deleg. in 6. Abb. cons. 100. n. 3. & 4. part. 1. Cardinalis Tuscus in suis conclusionib. verb. conservator n. 6. Silvester in summa eodem verbo n. 3.* Quia in notoriis appellari non potest. *c. cum sit Romana §. sin autem, c. pervenit, c. consuluit de appell. in 6. late Farin. in pract. crim. q. 21. n. 117. Marant. de ord. iud. part. 6. actu 2. in decisoriis n.* 282.

Limita 1. nisi adferatur causa obfuscans notorium. *gloss. c. Romana §. si autem verb. mandetur & ibi doct. præcipue in Monach. n. 13. de appel. in 6. Franc. c. cum speciali §. porro n. 7. de appell. Farin. in pract. crim. lib. 1. tit. 3. q. 21. n. 118.*

Limita 2. nisi sequatur inhibitio superioris. *DD. d. cap. Romana §. si autem Covar. pract. quæst. c. 15. n. 1. & c. 23. n. 5. vers. 2. conclusio. Farin. d. q. 21. n. 121.* aut appellationi adjiciatur causa rationabilis. *Marant. d. n. 282.*

Limita 3. in notorio probationis. *Lancel. de attentat. c. 12. limit. 9. n. 22. Far. d. quæst. 21. n. 124.*

Limita 4. in notorio per famam. *Lanc. d. lim. 9. n. 22. Far. d. q. 22. n. 125.*

Limita 5. quando quis condemnatur uti de re notoria secus si simpliciter condemnaretur nam tunc condemnatus appellare posset & judex appellationi deferre teneretur. *d. c. Romana §. si autem, Salic. l. ea quidem col. fin. C. de accusationib. Far. d. loc. n. 126.*

Limita 6. licet appellari nequeat à diffinitiva super notorio poterit tamen appel-

appellari ab illius declaratoria. *Fel. c. Rodolphus col. pen. vers. & appellari potest de rescript. Lancel. d. lim. 9. n. 13.*

2 Dico secundo, à conservatore appellari non posse nisi à gravamine vim habente diffinitivè. *Conc. Trid sess. 24. c. 20. in quam rem conferunt ea quæ fusè supra attuli Schol. 185.*

3 Dico tertio à conservatore deputato à S. Sede appellandum ad Papam & non ad alium inferiorem etiamsi esset legatus à latere. *Card. Truscus d. verb. conservator n 6, Anchar. cons. 132. Ruinius cons. 3. lib. 4. scripsitq; lib. 1. de iurisd. ord. in exempt. q. 39. 10. Bapt. Confettus de privil. ord. part. 2. tit. 4 de offic. conserv. vers. prætereain fin. fol. 353.* adeo ut contraria consuetudo non valeat. *Ruin. d. loc. Mandos. de inhib. q. 4. n. 10.*

Declaro tamen id non obtinere si legatus ne dum à latere sed quispiam illius inferior habeat in suis facultatibus cognitionem appellationum à conservatoribus interpositarum uti nunc habet Reverendissimus.

4 Quid autem respondendum sit de conservatoribus late & doctè explicatum relinquit Nicolaus Belloneus antiquus Academiæ Dolanæ antecessor in quæstione quam ann. 1548. movit atq; typis mandavit quam hic pro autoris ac materiæ raritate ejus conceptis verbis recensebo.

QUÆSTIO SUBALTERNA.

Ad quem sit appellandum à subconservatore, Et an à delegato Episcopi possit appellari ad ejus officialem generalem vel ad summum Pontificem.

SUMMARIUM.

1. Conservator censetur iudex delegatus & n. 8.

2. Appellatur à subdelegati à principe qui totum subdelegavit ad principem non ad subdelegantem.

3. Delegatus ad universitatem causarum æquiparatur ordinario.

4. Appellatur à delegato ordinarii ad ipsum ordinarium.

5. Episcopi & eius officialis generalis est unum & idem tribunal & n. 22.

6. Conservatorum quot sint species.

7. Conservatorum potestas hodie est ampliata.

8. Conservator quamvis constituatur conservator & iudex, non tamen desinit esse conservator effectus est maxime ut ibi.

9. Conservator quamvis sit delegatus non est tamen ad universitatem causarum sed

sed ad generalitatem.
10. Delegatus ad universitatem generalitatem & particularitatem causarum quis dicatur.
11. Inquisitores dicuntur delegati ad generalitatem non ad universitatem causarum.
12. Vtilitas est maxima cognoscere an quis sit delegatus ad generalitatem vel universitatem causarum.
13. Differentia nulla est inter delegatum ad universitatem vel generalitatem in modo appellandi à suo subdelegato.
14. Ratio quare à subdelegato delegati à principe qui totum commisit non appelletur ad delegantem.
15. Verba illa autoritate nostra cognoscas vel æquipollentia inserta in rescripto faciunt quem delegatum.
16. Iudex ordinarius si eius iurisdictio alteretur per rescriptum efficitur delegatus.
Conservator dare potest subconservatorẽ
17. Delegatus à principe si subdelegando aliquid sibi iurisdictionale reservat ad eum appellabitur.
Durum est in minimis causis adire Pontificem.
18. Delegatus principis suam sententiam exequitur.
19. Executor non habet iurisdictionẽ quãdo cõmissio sibi à iudice: secus si iudex efficiatur executor reservando sibi executionem in delegatione.
Appellatur ad Pontificem omisso medio L. ut hic.
20. Appellatur ad Papam omisso medio quod tamen fallit quando appellatur à subdelegato delegati à Papa.
Legatus repræsentat vices Papæ.
21. Appellatio à subdelegato delegati à Pontifice si interponatur ad Pontificẽ est nulla.
22. Appellatur à delegato Episcopi ad ipsum Episcopum non ad eius vicariũ generalem.
Episcopo suspenso iurisdictio officialis est suspensa.
23. Officialis generalis non potest se intromittere virtute generalis iurisdictionis de causa semel ab eo exempta.
24. Appellationes ascendunt & non descendunt.
25. Appellatur à delegato Episcopi ad eius officialem generalem quando Episcopus est absens in loco remoto.

ACademia Dolana ornata & munita est pluribus & honestis privilegiis sibi concessis per Martinum Pontificem, ut in ejus literis apparet quæ in fronte statutorum almæ universitatis habentur. In quibus inter cætera constituit D. Archiepiscopum Bisontinum Conservatorem dictorum privilegiorum in amplissima forma, dans sibi potestatem vices suas committendi &c. Nunc D. Archiepiscopus Conservator solet vices suas committere & alium subconservatorem instituere in civitate Dolana qui jus dicit Scholaribus. Contigit aliquando ab ejus sententiis appellari. Fuit dubitatum ad quem deberet appellari. Et potissima ratio dubitandi fuit, quia nonnulli appellare volebant ad officialem gene-

generalem ipſius D. Archiepiſcopi, quod nolebat admittere ſubconſeruatori. Res eſt delata ad venerandum collegium noſtrum in quo diuerſæ fuerunt ſententiæ. Ego vero cum nunc paululum otij nactus fuerim quo potui maturius omnia perpendere & conſiderare opere pretium duxi his ſcriptis cõprehendere quid mihi de iure videatur. Tres fuerunt tunc inter eos opiniones, ſunt qui ſentiebant ad ſummum Pontificem appellandum, ſunt qui ad D. Archiepiſcopum, ſunt qui etiam ad eius officialem generalem. Quod ad ſummum Pontificẽ facit quia Archiepiſcopus eſt conſeruator & per conſequens delegatus *gloſſ. magiſtra in cap. 1. de offic. deleg. in vi & ibi. Io. And. & Gemin. notant.* & in conſtitutione ſubconſeruatoris totũ subdelegauit vnde ſequitur cõmunis concluſio gloſſarum & doctorum quod quando appellatur à ſubdelegato delegati à principe qui totum ſubdelegauit debet appellari ad principem non ad eius delegatum, ſubdelegantem. Et hoc non habet dubium de iure canonico. *caſus eſt c. ſuper quæſtionum §. porro extra de offic. deleg. vbi gloſſ. & Doctor.* Et §. ille procedit etiã de iure ciuili vt vbi notatur, *& Peruſ. in cap. dilecti extra de appell.* Et in ſpecie quod omiſſo medio ad Papam appelletur vult gloſſ. *in ca. dilecti vbi Peruſ. columnn. 5. verſic. decima limit.* Quod autẽ ſit appellandum ad D. Archiepiſcopum conſeruatorem ſuadetur quia licet ſit delegatus vt proxime dixi tamen eſt delegatus ad vniuerſitatem cauſarum *Gemi. in cap. fin. §. officium illo tit. de offic. deleg. in 6.* qui quidẽ æquiparatur ordinario. *gloſſ. in cap. cum cauſã de appell. ſuper verbo delegat: & in l. fin. C. de iudic. & l ſi vni alias l. Pompon. ff. de re iudica. in gloſſ. magna circa medium.* præſertim in materia delegationis nam delegare poteſt vt ordinarius. *gloſſ. & Doct. in l. à iudic. C. de iud. vbi Iaſ. late & in l. etſi. prætor ff. de officio eius & in l. ſolet ff. de iuriſdict. om. iud.* & plura alia poteſt quæ ponuntur per *DD. in d. locis & l. more ff. eod. tit. & cumulat aliqua, Peruſ. in d. cap. cum cauſã col. antepe.* Sed quando appellatur à delegato ordinarij, eſt appellandũ ad ipſum ordinariũ non ad ſuperiorẽ. *gloſſ. in d. ca. dilecti in fin. & ibi DD. Barth. in l. 1. §. 1. prope finẽ ff. quis & quo appell.* & hoc eſt generale vt à delegato appelletur ad delegantẽ. *Specul. in tit. de appell. §. nunc tractemus.* Et hanc partẽ vt ad Archiepiſcopum ſeu Epiſcopum delegantem ſit appellandum tenet Panor. *in d. c. dilecti.* Quod autẽ ad officialem poſſit appellari probatur quia idem eſt conſiſtorium tribunal Epiſcopi & officialis generalis, *c. Romana de appell. in 6.* & ita tenet Bald. *in cap. dilectis filijs col. III. de appell. Archidia. in cap. III de cõſuetu. in 6.* Et hæc trahebãt dominos Doctores collegij in diuerſas ſententias. Quid modo dicendum eſt in tanta varietate cum pro qualibet opinione ſint fundamenta in ſeuera & communiter approbata? Pro habenda reſolutione præſentis quæſtionis examinandum eſt vnum vnde omnia pendent & quod eſt cardo in hac difficultate ſcilicet quam iuriſ-

jurisdictionem habeat D. Archiepiscopus ratione conservatoriæ & hoc tam de jure communi, quam ex literis summi Pontificis. In qua re altius est repetenda materia conservatorum, quorum tres sunt species, aliqui enim dantur ut aliquos defendant contra latrones, aliqui ad conservationé privilegiorum, aliqui ut defendant ab injuriis & offensis & hi non habent judicialem cognitionem sed tantum cognoscunt de manifestis & notoriis nec possunt vices suas committere, ista habentur. *in c. 1. & fi. de officio deleg. in 6. & per gloss. in d. c. hodie.* hodie tamen ampliatur multum eorum potestas per literas suæ institutionis in quibus solent constitui conservatores & judices & dari facultas expediendi per alios quo casu habent postea judicialem cognitionem & jurisdictionem & literæ conceptæ in hac forma appellantur secundum formam concilii Vienensis. *Io. And. in d. c. fin. col. 11. in verbo die tam & ibi gemini in §. conservatores & idem* Ioan. *Andr. in additio. Spec. in tit. de offic. deleg. §. fin. col. antepenult.* Non tamen propterea licet constituatur conservator & judex desinit esse conservator sed remanet conservator cum hoc adjuncto delegatus quod est hujus effectus ut non possit delegare nisi constitutis in dignitate sicuti dicimus in simplici & vero conservatore. *Vt per* Io. *And. in addi d. §. fin. & Geminia in d. conservatores in fin.* & ita est in conservatoria nostra. Ex his apparet conservatorem in similibus literis constitutum esse delegatum non ordinarium. *ut per gloss. d. cap. 1. ubi Ioan. And. col. 11. & Gemin. III. not. & Corn. cons. 15. col. III.* Et colligit in hoc proposito unum generale. *Gem. in d. c. per hoc de haret. in 6.* quod quoties commissio fit alicui respectu certi negotii talis dicitur delegatus facit etiam quia ejus officium extinguitur morte concedentis nisi aliter sit dictum, *d. c. fin. §. officium Guido Papa cons. 151.* quod convenit in delegatis, *d. l. more cum sua materia de iurisdict. omn. iud.* Confirmatur ex natura tituli sub quo servatur eorum materia, qui est de officio deleg. *arg. l. imperator. ff. de in diem adiect.* Et censetur delegatus ad universitaté causarum. *ut nota Gemin. in d. §. officium & Imol. in cap. licet undiq. extra de offic. deleg. Iason. in discursu in d. l. more col. 9.* Sed licet verum sit quod est delegatus tamen in hoc ultimo decipiuntur dum volunt esse delegatum ad universitatem. Nam moventur solum per text. *in d. §. officium*, per quem probatur, quod est delegatus ut statim induxi, sed quod sit ad universitatem causarum, nullum verbum ibi ex quo hoc colligi possit aut tacitè aut Expressè. Et ideo dico esse delegatum ad pluralitatem seu generalitatem causarum, non ad universitatem nam communis est theorica doctorum eum dici delegatum ad universitatem cui est commissa pluralitas causarũ respectu territorii puta causæ quæ vertuntur in tali castro villa seu quarterio. Exemplum poni potest in vicario foraneo Episcopi, *ut per gl. in Clem. & si princip. de rescript. super verbo foraneo, & ubi Card. Alex.* ad generalitatem causarum eum dicunt cui committantur plures causæ non respectu

6 7 8 9 10

spectu territorii sed certarum personarum tantum puta causas vertentes inter Sempronium & Titium. *ita gl in l.1.§.1.ff quis & à quo app. & in l.solet.de iur.om. iud. in verbo speciem & Azo. in summa illius tit. Paul de Castro in l. 11.ff. de offic. eius. Bald. & Sal. in l.à iudice C.de iud. Perus. in d.c.cum causam col. pen. Curt. iunior cons* 11.*col.*11. Cum igitur conservatoribus committantur causæ respectu personarum non territorii ut puta causæ talis monasterii, causæ viduarum causæ pupillorum causæ scholarum & aliorum suppositorum universitatis qui non recipiunt territorium debent censeri delegati ad generalitatem. *Ias. in d.l.more de*
11 *iurisd.om.iud.col.9.* Et ita expresse decidit declarando d.§.officium. *Perus. in d. c.cum causam col.antepenult.& penult.& Curt.iunior.in d.l.more col.*11. simile est in inquisitoribus hæreticæ pravitatis qui sunt delegati respectu hæresi ad universitatem personarum qui non dicuntur ad universitatem sed simplices delegati, *ut per Lappum, Ioan. Andr. Gemin in c.ne aliqui col.*11.*de hæret.in 6. Sever. in d. l.more q.*19. *Perus. in d.c.cum causam col.antepen.* licet de hoc dubitaverit. *Dec. in c. causam matrimonii col.pen. extra de offic. deleg.* Et est maxima utilitas cognoscere an quis sit delegatus ad universitatem causarum an ad generalitatem
12 quia ille in pluribus æquiparatur ordinario, *ut per DD. in d.l.more, & Perus. in d. c.cum causam col. antepen. & dixi supra.* Et licet sint variè & diversè causæ reputatur una tantum commissio. *Ant. de But. & Bald. in c.licet extra de offic. deleg. Ias. in d.l.more col.9.* Hic vero æquiparatur particulari delegato quia tot sunt delegationes quot causæ ut declarat Sali. *in d.l à iudice.* Et bene verum quod licet alias inter hos sit maxima differentia tamen quo ad effectum appellationis de quo nos agimus non curarem an esset delegatus ad universitatem vel gene-
13 ralitatem quia in modo appellandi non differunt & idem de utroq; judicatur & subdelegato etiam delegati ad universitatem causarum quando totam causam commisit appellatur ad superiorem delegantem non ad delegatum cum sit eadem ratio quæ in particulari delegato principis subdelegante totum quia scilicet nihil jurisdictionis remanet apud eum & sic non potest causa ad eum redire
14 cognoscenda, *ut per gloss. in d.c. super quæst.§. porro de offic. deleg. & ibi Panor. declarat. & ita vult gloss. in d.c. dilecti de appell. ubi Panor. & Bald. & Perus. col.6. in princ. & 3.q. & in d.c.cum causam col. antepen.* Et ex his cessat fundamentum quod supra feceram pro Domino Archiepiscopo conservatore. Remanet ergo firma conclusio eum esse delegatum & hoc de jure communi. At quoniam hodiernis temporibus multum ampliatur potestas conservatorum per literas suæ institutionis ut supra ostendi videndum est quam jurisdictionem habeat
15 ex literis summi Pontificis. Et concludas idem ut sit delegatus per duo realia & communia fundamenta. Primo propter illa verba autoritate nostra quæ pluries sunt repetita in dictis literis maxime in ea parte principali ubi dat plenam

& libe-

& liberam eadem autoritate in omnibus licentiam & facultatem. Et quoties princeps committit aliquid cognoscendum vel faciendum, cum hac clausula autoritate nostra, censetur tribuere delegatam jurisdictionem. *Doctor. & Barth. in d. l. more col. 11. in l. ambitiosa fi. ff. de decret. ab ord. fac. & in q. sua incip. Adunantia in fi. quae canonizata est apud omnes in d. l. more, & in l. §. si quis simpliciter. ff. de verb. oblig. Ias. late in l. ius autem civile ff. de iust. & iur.* Secundo quia licet ipse D. Archiepiscopus esset judex ordinarius scholasticorum & suppositorum universitatis, *ut per gloss. in Auth. habita C. ne filius pro Patre ubi Bald. & DD. in l. etsi praetor. ff. de offic. eius.* tamen ex literis istis, est multum ampliata ejus potestas ut videri potest unde sequitur alia communis conclusio quod quando princeps cō mittit aliquid judici ordinario in quo alias habebat jurisdictionem alterando ejus jurisdictionem detrahendo vel ampliando in illa causa commissa judex ordinarius efficitur delegatus ut habetur per Doctores *in d. l. more Ias. in d. l. ius autem, Aug. Alex. Socin. Ias. & quicunq; moder. in d. §. si quis simpliciter in notab.* Stante itaq; hoc quid sit delegatus de quo non est aliquo pacto dubitandum sequitur determinatio principalis quaestionis ut ad Pontificem sit appellandum cum totum commiserit. *d. c. super quaest. §. porro ubi casus.* Durum admodum mihi visum fuit ut propter minimas causas cogerentur litigantes adire summum Pontificem, nam hoc retraheret eos ab appellando, quod posset dare materiam subconservatoribus delinquendi in judicando, videntibus difficultatem in appellando, quinimo hoc noceret ipsi conservatorię, quia clientes videntes posse vexari maximis sumptibus adirent alios judices ordinarios. Et propterea esset major honor Reverendiss. D. Archiepiscopo Bisontino ut causae appellationum caderent in ejus manus. Ideo principaliter in honorem ipsius Reverendiss. D. & ad utilitatem tribunalis conservatoriae & suppositorum universitatis, qui in eo litigant ulterius consideravi an posit dari aliquis modus & cautela ut appellationes devolverentur ad Archiepiscopum, & reperi quod sic. Nam illud quod à subdelegato delegati principis appelletur ad Papam seu Principem procedit ubi delegatus totum commisit & nihil sibi reservavit quia tunc desiit esse judex nec posset amplius cognoscere, *ut not. per gl. & Panor. in d. § porro,* secus est quādo aliquid sibi reservavit quia tunc appellatur ad ipsum delegatum, *d. §. porro.* reservet igitur d. conservator aliquid quando instituit subconservatorem & habebit appellationes. Et si modo quaeras praxim, id est, quid poterit sibi reservare. Respondeo quod instituat subconservatorem cum hac clausula donec duxerit eum revocandum vel cum alia clausula reservata sibi executione. Nec obstat si dixeris haec tua cautela erit inutilis quia supra tenuisti D. conservatorem esse delegatum sed delegatus non exequitur sententiam. *l. à divo Pio ff. de re iud. ubi Barth. & communiter alii ita tenent.* Ad hoc dico conclusionem illam procedere

16

17

18 in aliis delegatis secus in delegato principis ut est noster quia is sententiam exequitur ut prædicti DD. concludunt. *in d.l.à.divo Pio. Et est casus in c.significasti extra de offic.del.ubi canonistæ*, nō obstat rursus si opponatur ad hoc ut appellatio devolvatur ad delegatum juxta terminos d. §. porro non satis est quod delegatus aliquid reservet sed debet sibi reservare aliquid jurisdictionis, *ut per Fel.in d.*
19 *§ porro*, sed executor non habet jurisdictionem, *l.si ut proponis C.de execut.rei iud.* Hanc difficultatem sensit & movit gloss. *in d.§.porro in verbo transfert in fin.* Sed eam tollit Panorm. fatendo verum esse executorem non habere jurisdictionem quando à judice committitur nuda executio. Et ita procedit d. l. si ut proponis secus in judice ipso qui exequitur quoniam habet jurisdictionem. Et tandem de hac cautela non est dubitandum & eam habeas pro verissima quoniam de ea est nunc casus in c.si delegatus, *de offic.del.in 6.* juxta hæc ut evacuentur omnia motiva facta supra in principio pro utraque parte quæro posito quod adhibita altera ex illis clausulis sit appellandum ad dominum conservatorem an nihilominus poterit appellari ad summum Pontificem? & videtur quod sic, quia licet gradatim sit appellandum, est tamen speciale in summo Pontifice ut ad eum possit appellari, omisso medio, *c.ad Romanam 2.q.6.gloss.in d.c.dilecti de appell. ubi omnes maxime Perus.& Dec.* & dixi supra fundando partem Pontificis. Tu teneas contrarium quoniam illa conclusio ut ad Papam appellari possit omisso medio procedit in aliis delegatis subdelegantibus secus in delegato Papæ, & rationem assignat Panor. *in d.§.porro in fin.& in c.cum te eod.tit.de offic.del.* quæ est
20 quia delegatus in hac causa repræsentat personam Papę, unde cum appellans habeat judicium Papæ paratum in personam delegati frustra recurrit ad Papam hanc dicit ipse esse communem opinionem quod verum est nam quam sequi Felin. *in d.§.porro, Gem.in d.c.si delegatus in fin. Perus.in d.c.dilecti col.5.Inno.imo & Dec.in d.c.cum te*, & ad ea vera est quod talis interposita ad Papam est nulla si opponatur & sic intellige ope exceptionis item intellige nullam si subdelegatus non admittat appellationem alias admittendo præjudicaret deleganti ut per omnes, *in d.c.dilecti & dominos de rota dec.335.incip.si appelletur in novis.* & ideo
21 caveant subdelegatores vel alias subdelegati ne admittant appellationes ad Pontificem imo potius rejiciant ne præjudicent suis superioribus & etiam ipsismet. Nam superior delegans posset ipsos punire, *ut per Gemin.in d.c.si delegatus.* Sed an saltem poterit appellari etiam ad officialem generalem Reverendiss. Archiepiscopi conservatoris? Et videtur quod sic cum sit, idem consistorium & tri-
22 bunal Episcopi & eius officialis generalis, *c.Rom. de app.in 6.* & factum ab ejus officiali videtur factum ab Episcopo. *gloss.in c.1.de capel.monach.in 6.* Et in tantum est connexa eorum jurisdictio quod Episcopo suspecto est suspensa jurisdictio officialis, *gloss.in c.1.de offic.vicarii in 6.* Et per has & similes rationes hanc

partem

partem tenet Archid. *in c.11. de consuet. in 6. domini de Rota decis. 350. incip. item officialis, Bald. in c. dilectis filiis de appel. col. 3. Perus. in d. c. dilecti col. 6 q. 2.* At contrario opinio est in jure verior ut ad eum appellari non possit quoniam hæ causæ fuerunt semel è manibus suis exemptæ ex quo alteri fuerunt specialiter 23 commissæ, *c. studuisti de offic. del.* quod procedit etiam in causa appellationis cum sit eadem causa & de eadem re tractetur, *iuxta nota in l. invitus C. de procur.* Ideo non debent amplius ad eum redire. Et adeo hoc verum est quod licet decederet delegatus quo casu extinguitur delegatio. *gloss. in §. & hoc vero iubemus in auth. ut nulli iud. in verb. rescriptum.* tamen officialis non posset se intromittere virtute generalis jurisdictionis de causa exempta sed devolvitur ad superiorem qui de 24 legavit, *Bald. in l. si ut proponis col. pen. C. quomodo & quando iudex post Archi. per eum allegatum sequitur & comprobat. Ias. in d. l. more col. fin. ff. de iurisdict. om. iud.* Præterea cum his delegatus sit major ipso officiali cum repræsentet in hac causa D. Archiepiscopum non potest ad eum appellari quia appellationes ascendunt & hæc est magis communis opinio quam tenet Panor. *in d. c. dilecti & in c. si quis contra cleri extra de foro compet. col. 11. Card. Alex. in Clem. 11. in fin. de rescript. Rom. notab. 384. incip. tu habes titulum, Alex. in Apost. ad Barth. in l. 1. §. 1. Quis & à quo app. Felin. in rub. extra de offic. del. prope finem qui alligat etiam* Ioannem *And. eidem volentem, Dec. in d. c. dilecti in princ. moder. Taurin. in rubr. ff. de offic. eius col. 5. vers. 6.* Nec obstant rationes in contrarium allegate quia non potest dici idem 25 tribunal nec idem factum in causis exemptis ita respondet & bene Alex. *in d. apost. ad Barth.* Limita hanc conclusionem communem quando dominus conservator esset absens in loco remoto, *ut per Panor. & alios in locis supra allegatis.* Et ita omnimodo tenendum est. Hactenus Nicolaus Bellonus. In qua coronidem articulo huic impono. Si tamen prius indigitavero me illi non concedere conservatores nostros signanter cleri secundarii hujus diœcesis Leodiens. censeri debere ad generalitatem causarum sed ad universitatem. Tum quia plus apud me valet autoritas. *Gemin. c. fin. § officium de offic. del. in 6.* Imol. *c. licet undiq; de hæreticis in 6. Ias. l. more col. 9. ff. de iurisd. om. iud.* & aliorum quos infra allegavi *q. 49.* Tum quia hi conservatores lata quadam interpretatione etiam respectu territorii seu eorum qui in diœcesi sunt conceduntur. *Rol. cons. 33. n. 44. part. 3 Fel. cap. grave n. 2. in fine de offic. ordin.* uti ego restringendo quæstionem 49. infra ostendi. Nonnulla alia quæ mihi ab eodem Bellono allata non arrident nolo hic sub acumen calami revocare.

QUÆSTIO XVII.

Conseruator an dare possit licentiam extrahendi quempiam ex loco sacro.

Minime. Qua de re extat Gregorii constitutio quam descripsi in jam citato tractatu, *lib.* 4. *q.* 65. Quid vero hac in re pari cum Episcopo manu posit vide Emanuelem Roder. *quæst. Reg. tom.* 2. *q* 50. *art.* 3. & plena manu Farin. qui Gregorianam illam constitutionem suis commentariis illustravit.

QUÆSTIO XVIII.

An Conservator exequatur suam sententiam.

SUMMARIUM.

1. *Conservator exequitur suam sententiam.*
2. *Exequi non potest post annum uti quidam volunt.*
3. *Exequi an possint in bonis laicorum.*

1 Respondetur affirmativæ, *cap.* 1. *de offic. deleg. in* 6. *cap. quærenti, cap. significanti, cap. si quando, cap. in literis eod. titul. Specul. tit. de execut. sent.* §. *nunc dicendum.* idque non tantum per se sed etiam per ordinarium, *cap. cum contingit ubi Navar. de Rescript. d. cap. significanti d cap. in literis.* opinione tamen nonnullorum non post annum, *d. cap.* 1. *& d. cap. quærenti*, opinione vero aliorum etiam 2 post annum, *l.* 1 *ff ne vis fiat ei. Nevis. cons.* 35. *n.* 7. *Abb. cap. pro illorum numer.* 11. *de præbendis*, idque non obstante remora ordinarii, *cap. si quando de offic. deleg. cap. pastoralis* §. *quia vero eod. tit.* Conclusionis hujus ratio est quia delegatus 3 principis sententiam suam exequi potest & quidem si sit Ecclesiasticus in bonis clericorum non vero in bonis laicorum nisi per implorationem brachii sæcularis, *Vincentius Carocius de remediis advers. damnosas execut. except.* 119. *Lanfran. sing.* 25. *&* 27. quam tamen distinctionem Speculator non admittit dummodo executio fieri posit sine armis. *Specul. de primo & secundo decreto.* §. *Restat. n.* 1. *&* 2. vid

2. vide Rom l. iubere numero 6 ff. de iurisd. om. iudicum, Innoc. c. cum olim Papa n. 2. de privilegiis.

QVAESTIO XIX.

Vtrum Conservator invocare possit brachium sæculare.

DE imploratione brachii sæcularis quædam tradidimus alio in loco *de Iurisdict. ord. in exemptos lib. 4. q. 39. 92. 111 n. 16. 19. 20.* Qui plura volet videat ex professo Francisc. Molinum, *tract. de brachio sæculari, Navarrum in Rep. c. cum contingat, Rom* 1. *de Rescript. Andr. Gail. lib. 1. observ. 115. D D. c. significanti de offic. del. & etiam infra hoc loco q. 37.*

QVAESTIO XX.

An mittere poterit in bonorum possessionem.

SVnt asserentes & negantes sententia uti videre est ex iis quæ tradidi, *d. q. 11. n. 22. & seqq.*

QVÆSTIO XXI.

Num Conservator absolvere possit à censuris.

SVMMARIVM.

1. *Conservator absolvit à censuris à se latis nisi superior conservator absolutionem sibi reserva esset aut illius iurisdictio expira esset.*
2. *Limita nisi Papa excommunicationem confirmasset.*
3. *Confirmatio Papæ quid operetur.*
4. *Conservatores absolvunt eos qui Ecclesias ipsi subiectas violant.*

Absolvendi potestatem an conservator possit subdelegare.

REspondetur quod à censuris à se latis absolvere possit. *cap. prudentiam §. sexta de offic. del. cap. pastoralis §. præterea de offic. ordin. gloss. c. cum inferior verb.*

verb. ligare vbi Fel. num. 5. de maior. & obed. Innoc. ca. 1. de offic. del. in 6. cap. queret. extra eod. Gregorius Sayrus Anglus in thesauro Theol. moralis. lib. 2. cap. 20. tomo 1. Regulariter enim penes eum stat absolutio penes quē fuit condemnatio, *l. nihil tam naturale l. nemo qui condemnare ff. de Reg. iur. cap. verbum vbi Nauarr. de pœnit. dist. 1. & in Manuali cap 27. num. 40. Gregor. Sayrus d. quæst. 20. num. 7.*

Limita 1. nisi superior conseruatoris absolutionem sibi reseruasset. *cap. graue vbi Abb. num. 7. de præbendis, Siluester absolutio 1. num. 3. 5. octauo. Sayrus d. loco numero 8.*

Limita secundo, conseruatorem absoluere non posse post anni lapsum à data sententia, *cap. quærenti vbi gloss. verb. ante litis contestationem de offfic. deleg. vbi DD.* idque eo casu quo post anni lapsum iurisdictio conseruatoris expirat secus si sit perpetua de quo quæstione 18. meminimus.

Limita 3. nisi conseruatot à tempore excommunicationis quam tulit ipsemet incurrat excommunicationem maiorem secus vero si minorem, *Angel. in summa verb. absolutio in pr. Gregor. Sayrus d. ca. 20.* aut etiam ab eo tēpore iurisdictio sua dissoluatur, *Sayr. ibid. num 11. cap. duobus vbi gloss. de sent. excom.*

Limita 4. nisi conseruatoris excommunicatio esset in incendiarium eo enim in casu non ipsi sed Papæ absolutio est reseruata, *cap. tua nos de sent. excom. Sayr. d. cap. 20. n. 10. Angel. vbi supra, Siluest. verb. absolutio 1. n. 3.*

Limita 5. nisi Papa excommunicationis sententiam per conseruatorem latam

2 ex certa scientia confirmasset, *cap. ex frequentibus vbi gloss. & DD. de instit.* Pontifex enim ex certa scientia aliquid confirmans suum illud facere videtur, *cap. si Apostolica de præbend in 6. cap. 1. de confir. vtili & inutili.* Dixi quādo ex certa scientia cōfirmant, hoc est, quando tota causa illi fuit explicata seu quādo in ea inseritur totius tenor rei confirmatæ vel cum Papa vtitur clausula ex certa scientia de qua quædam alio in loco notaui, *lib. 1. de iurisdict. ord. in exēpt. qu. 50. n. 36.*

3 Secus si liquat huiusmodi confirmationem esse subreptitiam, *cap. 2. de confir. vtili,* aut si sit concepta in forma communi, id est, sine causæ cognitione nam tunc conseruator qui innodauit soluere poterit, *Sayrus d. cap. 20. n. 12. Abb. cap. 1. num. 6. de confir. vtili vel inutili.*

Limita 6. in conseruatorib. quibus tantum simplex executio & nudum ministerium sine causæ cognitione commissa est, *glo. cap. peruenit vbi glo. v. facere 7. quæst. 1. Nauar. in Manuali cap. 27. num. 44. Sayrus d. cap 20. num. 13.*

4 Dico secundo conseruatores absoluere posse eos qui Ecclesias suæ conseruatoriæ subiectas infringunt incurrunt enim eiusmodi effractores censuras in qua ij impingunt qui libertatem Ecclesiasticam violant de quibus scripsi superius, *Scholio 7.* quos proinde conseruator velut suæ conseruatoriæ & iurisdictioni subiectos potest absoluere, *Emanuel Roder. quæst. Reg. tom. 2. quæst. 2. art. 2.* cū

ea

est tamen vnca quam promisi.

Dico 3. Conservatorem in casibus quibus potest absoluere potestatem eandem posse alteri committere. *Nauarr. in manuali cap. 27. num. 45. vers. octauo gloss. cap. fin. de offic. ordin.* 6

QVÆSTIO VIGESIMA SECVNDA.

Quam pœnam incurrant qui Conseruatoris officio abutuntur.

SVMMARIVM.

1. *Suspenditur conseruator qui officio abutitur.*
2. *Suspensus non priuatur distributionibus quotidianis.*
3. *Procurãs vt cõseruator faciat aliquid extra suum officium incurrit cẽsuras.*
4. *Ignorantia excusat conseruatorem & qualis ea esse debeat.*

COnservatores secundum iuris terminos constitui officio abutentes, hoc est in non notorijs se intromiscentes vno anno ab officio sunt suspensi. *cap. 1. & fin. de offic. del. in 6. vbi* Ioan. *Andreas & DD. Franciscus de Platea tract. de excommunicatione §. 57. vol. Ocean. 16. fol. 205.* quæ quidem suspẽsio tria comprehendit, executionem ordinis, iurisdictionis Ecclesiasticæ & Ecclesiæ rerumque Ecclesiasticarum ad Dei cultum administrationem, *Sayrus de censuris lib. 4. c. 5. Barth. Vgolin. de censuris Ecclesiæ tab. 4. c. 6. n. 1. & seqq.* 1

Declara tamen hanc suspensionem non inferre priuationem à distributionibus quotidianis, *Nauarr. d. cap. 27. num.* 160. à quibus tanto tempore sub pœna irregularitatis debet abstinere, *cap. 2. de cler. excom. late Vgolin. d. loco tab. 1. c. 14. §. 1.* qua tamen de re videatur Alex. Moneta, *de distrib. quotid. part. 2. cap. 15.* 2

Limitatur nisi conseruatoria sit concessa cum facultate cognoscendi de alijs, *Nauarr. in Manuali cap. 27. num. 157. Suares de censuris disput. 13. sent. 4. num.* 10. seu quod in idem recidat nisi iudicialis indago sit ei commissa, *Nauarr. & Suar. iam citati.*

Porro pars cuius instigatu conseruator limites sui officij transilijt eo ipso excommunicationem incurrit à qua non potest absolui priusquam captauerit animum eius quem hoc modo fatigauit, *d. cap. fin. §. seu vers. part. vero. vbi gloss.* Idẽ respondeo in sindico item collegia vel vniuersitates quæ censuras incurrũt quarum est capax idque nisi vti prædixi conseruator procedere post sin eis qui iudicialem habent indaginem. 3

Limi-

Limitatur secundo nisi conservator ob ignorantiam non tamen quæ sit crassa & affectata excusetur, *c. eos ubi gloss. de temp. ord. in 6. Emanuel Roderic. quæst. Reg. tom. 1. q. 65. art. 19.* Ignorantia enim iuris aut crassa non excusaret, *Franc. de Platea d. §. 57. n. 5. gloss. c. fin. de offic. del. in 6. c. 1. de clandest. despons.*

QVÆSTIO XXIII.

An qui ex privilegio habent facultatem eligendi conservatorem possint electione semel facta variare.

SVMMARIVM.

1. *Electione facta variare non licet.*
2. *Ius alteri quæsitum tolli non potest.*
3. *Societas Iesu electione unius conservatoris potest variare.*
4. *Exemptorum interest habere plures iudices.*

1 NEutiquam, *Emanuel Roder. d. q. 65. art. 5.* Ioan. *Baptista Confettius de privil. ordinum part. 2. tit. 4. c. 9. fol. 355.* idque adinstar judicum delegatorum, *cap. cum plures de offic. del. in 6. Navar. cons. 8. de offic. deleg.* electione enim facta jus alteri acquiritur quod ei nolenti auferri non potest, *late Rebuff. de privil. Scholarium privil. 153. n. 6.* etiamsi tale jus ex privilegio competat. *Mohed. dec. 28. Rot.* 2 *cons. 2. n. 22. lib. 4. Farin. dec. 10. cent. 7.* quod fusius ex iis quæ à Tiraquello traduntur posset confirmari. *l. boves §. hoc sermone limit. 1. de verb. singnif.* id quod tamen temperandum est nisi speciali privilegio conservatoriæ aliter dispositum sit. *Emanuel Roder. d. art. 5. in fine.* uti in conservatoria cleri secundarii Leodiensis diœcesis quæ commissa est Abbati S. Laurentii extra muros Leodiens. SS. 3 Apostolorum Coloniens. & S Ioannis Traiectensis decanis quam eo alio in tractatu inserui, *lib. 1. quæst. 39 de iurisd. ord. in exempt.* videre est id quod etiam de conseruatoria priuilegiorum Societatis Iesu à Pio V. in Bulla per Gregor. XIII. edita refert Emanuel Roder. *d. art. 5.* interest enim exemptorum vt multos habere possint conseruatores qui eos defendant, *Lucas de Penna l fin. C. de delatoribus lib. 10. Rebuffus d. loco privilegio 152. num. 5.* ut alius alio negligente alterius 4 justitiam administret. *arg. l. decurio fortunam C. de decurion. lib. 10. Rebuff. ibid. n. 5.* Licet aliis placuerit magis expedire uni quam pluribus subjici. *Fel. c. dilecti vers. hominibus de maior. & obed. Budeus dec. 21. in fin. lib. 31. in fin. lib. 1. Farinac. cent. 7. dec. 10. n. 3.*

QVAEST.

QVÆSTIO XXIV.

Conservatoriæ utrum extinguantur morte concedentis.

SVMMARIVM.

1. *Conservatores à manifestis iniuriis differunt à conservatoribus privilegiorum.*
2. *Gratia perfecta non extinguitur morte concedentis.*
3. *Privilegia realia sunt perpetua.*

Distinguunt nonnulli inter conservatores à manifestis injuriis & conservatores privilegiorum. *Franc.c.fin.§.officium de offic.del.in 6.* [1]

Vt quæstionem hanc paucis expediam dico gratiam factam & perfectè concessam etiam re integra mortuo concedente non expirare. *Sylvester verb.gratia n.3.c.si super de offic.del.in 6.c.si cui de præb.in 6.& utrobiq; DD.* præsertim si conservatorialia privilegia uti assolent censeantur non adinstar personalium privilegiorum sed realium quæ sunt perpetua. *l. proponebatur ff. de iudic.l forma §.quanquam ff.de censib.l 2.ff.de reb.dubiis Rom.l.maritum n.17 ff.sol.matr.Emanuel Roder.d.loc.art.6.* qua de re & eo alio in loco.*d.q.39.n.14.* [2] [3]

QVAESTIO XV.

Vtrum Conservatores possint vices suas alteri delegare.

SVMMARIVM.

1. *Conservatores possunt subdelegare. Subdelegare an possit conservator.*
2. *Clausula tam per te quam per alium energia.*
3. *Subdelegare potest nudum ministerium simplici clerico.*
4. *Subdelegare non potest conservator universalem suam iurisdictionem.*

Ioannes Baptista Confettius, *tract.de privilegiis ordinum part.2.tit.4.de offic.conservatorum vers.possunt insuper fol.351.* censuit simpliciter quod conservatores ordinum possunt tanquam Papæ delegati vices suas in principio medio & fine [1]

fine causæ aliis personis qualificatis subdelegare. *c. super quæstionem de offic. del.* quod certe extra dubium est si uti assolet in conservatoriali diplomate inserta sit clausula. Tam per te quam per alios uti de conservatoria Societatis Iesu & aliis quibusdam recenset Emanuel Roder. *d. loc. art.* 10. *c. fin. §. vices de offic. del in 6.*

2 *Rom. cons.* 370. quo etiam in casu ejusmodi subdelegatio fieri non poterit alteri qui conservatorialis dignitatis non sit capax. *Ioan. Andr. & DD. d. §. vices.* subconservator enim easdem debet habere qualitates quas conservator, *gloss. d. cap. fin. ubi etiam Franc.* Nam & regulariter qui per substitutum servire potest debet constituere alium æquè sibi idoneum. *l. 2. C. de præpositis agent. in rebus lib.* 12. *ubi Barth. n. 4.* Quod tamen tempora nisi nudum tantum ministerium subdelegaretur ut puta examen testium licet enim id etiam personis in dignitate non constitutis committere, *Capp. Thol. q. 12. Vnisenerus pract. obs. lib. 1. c. 15. de test ib. Villadiego tract. de legato part. 1. q. 8. n. 31.* Idq; nisi intercedere deberet causæ cognitio.

3 *Milis in repertorio verb. iudex delegatus ab ordinario, Rom. cons.* 258. 264 370. Denique licet conservator unam causam possit subdelegare non poterit tamen totam universitatem causarum seu universalem illam quam habet jurisdictionem alteri committere, *l. legatus ff. de offic. præsidis, Host. in summa de offic. del. d. l. à iudice, ubi Ias. C. de iudiciis, Nicol. Bellon. in d. Rubr. de offic. eius cui mand. est iurisd. n. 612.*

QVÆSTIO XXVI.

Quid si sit justitium ordinariusque justitiam non administraret an exemptis licebit judicio pulsare suos debitores coram conservatore.

SVMMARIVM.

1. *Iustitium si sit potest recurri ad conservatorem.*

1 EManuel. Roder. *d. loc. art. 12. vers. ex qua doctrina infero*, respondit licere nulla tamen id fulciens autoritate confirmo id ego ex eis quæ alio in tractatu attuli, *de iurisd. ord. in exempt. lib. 2. q. 8. n. 10. & seqq.* judicem scilicet unum alterius judicis negligentiam supplere debere.

Quæst.

QVÆSTIO XXVII.

An exempti sint conveniendo coram conservatoribus à se nominatis.

SVMMARIVM.

1. *Iudicem nemo dedignari debet quem elegit.*
2. *Introductum in favorem non est convertendum in odium.*
3. *Retortio privilegii non datur in privilegiis motu proprio concessis.*
4. *Iudices an præsumantur dati & postulationi partium.*
5. *Exemptis non est dispendiosum in prima instantia conveniri activè & passivè coram conservatore.*

EXempli causa habent non pauci ordines exempti id privilegii ut ipsimet posſint sibi conservatores dignos nominare coram quibus debitores suos conveniant injuriasq; sibi illatas propulsent. *Ioan. Bapt. Confettius de privilegiis mendicantium & non mendic. ordinum par. 2. tit. 4. de conservat. c. 6. & 7.* dubitatio est utrum exempti coram conservatoribus ab eis ita nominatis conveniri possint. 1

Ratio dubitandi est quia nemo dedignari debet judicem contra se quem elegit pro se, *l. cum Papinianus C. de sent. & inter om. Iud. c. 1. ubi DD. de Mutius petit.* uti fusius in hac materia deduxi alio in tractatu, *lib. 2. q. 29. de iurisd. ord. in exempt.* sed aliis visum est non posse. 2

Ratio quia hujusmodi controversiæ sunt introductæ in favorem exemptorũ, *c. 1. & fin. de offic. del. in 6.* quod autem in favorem exemptorum introductum est non est in eorum dispendium retorquendum, *c. quod ob gratiam de Reg. Iur. in 6.* uti ego in simuli pluſculis rationibus alio in loco confirmavi, *de iuris. ord. in exempt. lib. 1. q. 17. n. 19. 20. 21.* 3

Deinde conservatoriæ ordinibus concessæ sunt plerumque motu Pontificis proprio quo casu privilegii retortio & ratio illa naturalis quam Papinianus admisit seu retaliatio aut potius similis conveniendi ratio cessat uti ego ostendi citato jam loco *n. 10. & seqq.* & ita non quidem hisce sed aliis effusis rationibus concludit Emanuel Roderic. *d. loc. art. 13.* Verum ego in hanc Emanuelis opinionem ire non possum ob distinctionem glossographi & doctorum aliorum clasſicorum *in l. si quis iniquum ff quod quisq; iuris*, qui me in aliam vocant sententiam. Etenim si conservatoriæ seu exemptorum judices ad exemptorum postulationẽ sint deputati eo in casu ii adversus quos talis jurisdictio erit demandata pote-

poterunt retaliare seu sub eadem jurisdictione agendo experiri adversus exemptos etiamsi exempti qui tales judies obtinuerunt pœnitentia ducti experiri non vellent quamvis secus si exempti tales judices non postulavissent tunc enim adversus eos agendo talis jurisdictio retorqueri non potest nisi tunc demum si exempti jurisdictione ejusmodi motu proprio concessa uti voluerint. *l. 3. ubi gloss. etiam marginalis ff. & DD. ff. quod quisq; iuris l. 2. §. sed & si agant ubi DD. ff. de iudiciis l. fin. C. de fructib. & lit. expensis. Innoc. c. ex conquestione de Rest spol. Petr. Lariotus tract. de apicibus iuris Tit. de Privilegii retortione axiom. 3.*

4 Sed an in dubio tales judices ad postulationem exemptorum vel motu proprio designati censebuntur dubitari potest. Paucis respondetur quod in bivio consilii seu in dubio ad postulationem exemptorum dati præsumentur, *c. si motu de preb. in 6. Petr. Lariot. d. loc.* Nec ea propter dicendum est jurisdictionem in gratiam exemptorum concessam conversam iri in eorum odium contra id quod jus disponit. *d. c. quod ob gratiam de Reg. iur in 6.*

5 Nam ejusmodi in exemptos à sancta sede delegata jurisdictio tam activa quã passiva non in eorum odium aut dispendium sed in favorem atq; compendium convertitur quippe quod si exempti à Romana curia longe remoti specialibus ejusmodi judicibus destituerentur plerisque in casibus conveniendo essent corã ordinariis quibus magis sunt invisi quam iis qui judices eorum sunt speciali diplomate à S. sede designati *vide lib. 4. de iurisd. ord. in exempt. quæst. 1. n. 12. & seqq.* Hinc est ut exemptis etiam utilius & compendiosius sit si certis in partibus habeant conservatores judicesve coram quibus eorum causæ tractentur activè & passivè. *v. q.* 101. *& 102.* hac enim ratione liberior est atq; amplior eorum à jurisdictione ordinaria exemptio quippe quod tunc ordinarius in casibus exceptis quales sunt cum periculum est in mora aut cum difficilis est ad Papam accessus aut alii permulti similis cathegoriæ jurisdictionem exercere non possit in exemptos, *vide infra q.* 101. *&* 102.

QVÆSTIO XXVIII.

An Præfecti annonæ possint à conservatoribus impediri.

Neutiquam, Ratio prima quia in publicis subventionibus cessant omnes subtilitates & Privilegia, *l. 1. C. ne liceat in exemptione specierum lib.* 11. *l. fin. C. de quibus numer. vel præstat nemini liceat l. si exeris C. eod. Platea l. quod ad C. de Muvileg. lib.* 11.

Ratio

Ratio secunda quia necessitas non habet legem *l.2.§.si tamen ff. si quis cautionibus Innoc.c.cum Ecclesia de immun.Eccles.* & in qualibet dispositione semper censetur esse excepta neçessitas, *l.1.ff.de offic procons. Emanuel Roder.quæst.regul. tom.2.q.62. art.3.* qua de re & ego alibi alia quædam de jurisd.ord.in exemptos *lib.4.q.1.n.9.q.51.n.3.* unde & necessitatis tempore non modo humani juris sed divini, *Rom l.si vero §.si vero n.9.Fal.54.ff. sol. matr. Emanuel d.tom.2 si quæst.9. art.8. in fine.* ratio haberi non solet, *cap. discipulis de consecr. dist. 6. Rom. l.si vero §.si vero n.9.Fal.54.ff.Sol.matr.Emanuel Roder.d. loc.tom.1.quæst.9.art.8.in fine.*

QVAESTIO XXIX.

Quid si exempti instituti sint per Laicum hæredes an si pro testamenti publicatione citentur coram judice Laico à quo sunt exempti recurrere possint ad suum conservatorem.

SVMMARIVM.

1. *Cautione emissa an sua putaverit interesse non potest recurri ad conservatorē.*
2. *Testamenta laici publicatio spectat ad judicem laicum.*
3. *Scripturæ recognitio peti potest coram ordinario.*

MInimè. *Gloss.c.si hæredes ubi DD. de testam.Covar.pract.qu. c.8 n.2.Guiter. lib.2.pract.q.49.Emanuel.Roder.quæst.Reg.tom.2.q.62.art.12.* Tum quia Iudex laicus hujus quæstionis est judex competens, *Covar. d. c.si hæredes n.3.& DD.iam citati Barth.l.solent ff.de aliment.& cibariis leg.* Tum quod ejusmodi citatio est cōditionalis si sua putaverūt interesse, *Bald.l.testam.n.5.C.d.q.* quo casu opinione nonnullorum quos tamen alio in loco, *q.41.* non sequor, exempti subjicientur ordinario, *Surd.dec.79.* Tum quia ejusmodi publicatio testamenti laici spectat ad judicem laicum, *Aufrer.de rep.clem.1.Regula 2.n.9. vers. fallit de offic.ord.l.consulta. divatia.C.de testam.* licet enim executio testamenti ad Ecclesiasticum judicem spectet non tamen illius publicatio *gloss.d.c.si hæredes.* prout & de recognitione propriæ Scripturæ alio in loco scripsimus, *d.tract.lib.2.q.45. n.104.*

QVÆSTIO XXX.

Executores testamentorum ab ordinario conventi an recurrere posſint ad ſuos conſervatores.

SVMMARIVM.

1. *Executores teſtamentorum qui pleniſſime ſunt exempti non poſſunt coram ordinario conveniri.*
2. *Teſtamentorũ executores quorũ exẽptio derogat c. volentes de privil. in 6. non poſſunt conveniri coram ordinario*

1 EXaminavi hanc quæſtiunculam alio in loco, *de iuriſd. ordin. in exempt. lib. 4. q. 49.* diſtinxiq; inter regulares exemptos & alios non regulares exemptos hos dixi quia pleniſſima gaudent exemptione non poſſe conveniri illos vero poſſe quod limito & declaro niſi & hi pleniſſima gaudeant exemptione cum 2 derogatione, *c. volentes de privil. in 6.* utputa quod ne quidem contemplatione contractus delicti vel loci coram ordinario poſſint conveniri & quidem cum mica hac ſalis temperandam hanc quæſtionem cenſet Emanuel Roder. *Reg. quæſt. tom. 3 quæſt 70. art. 3.* auctoritate nixus Richaldi, *in 4. diſt. 45. & Silveſtri verb. teſtamentum 2. n. 2. & 4.*

QVÆSTIO XXXI.

An conſervatores poſſint procedere adverſus eos qui confugientes ad Eccleſias extrahunt.

SVMMARIVM.

1. *Extrahentes ab Eccleſiis ſunt excommunicati.*
2. *Immunitas non violatur per inveſtigationem delinquentis.*

1 REſpondi poſſe *lib. 4. de iuriſd. ord. in exempt. q. 65.* incurrunt enim excommunicationem à qua non poſſunt niſi à Pontifice vel conſervatore abſolvi *Emanuel. Roder. d. tom. 2 q. 50. art. 2. verſ. 4. & ult.* ac alias pœnas quas in d. quæſt. expoſui *n. fin.*

Non tamen incurrerent ſi effringerent immunitatem inveſtigandi gratia an in eo

in eo sint delinquentes cum enim investigare possint an delinquentes sint in loco immuni possunt & caetera sine quibus ejusmodi investigatio fieri non potest, *l.2. ff. de iurisd.omn.iudicum. Emanuel Roder.d.art.2 vers.ex dictis infertur.*

QVAESTIO XXXII.

Quid si quis fide data de quempiam reducendo ad locum exemptum non reducatur an conservator procedere poterit.

SVMMARIVM.

1. *Fides data servanda.*
2. *Frustratorius est actus cuius nihil operatur eventus.*

DIstingui solet an casus sit qui immunitate gaudeat vel non gaudeat, si gaudeat omnino opinione nullorum est reducendus, quia fides data servanda est & ideo conservatoris officium poterit implorari si non gaudeat non est aliorum opinione reducendus & consequenter conservator adiri non poterit, *Ant. Gomes.var.resol.lib.3.c.12. n. 26. dec.l ea est natura cavillationis n.7.ubi Cuchal.ff.de Reg. Iuris. Clarus in pract crim.lib.1.§.fin.q.55. Eman. Roder.quaest.Reg. tom.2.q.5.art.5.Covar.lib.1.var.c.2.n.26. Navar in Manuali c.25.n.22.* quia ad locum immunem reductus à novo deberet educi frustratorius autem esset actus reductionis cujus nihil operaretur effectus, *l.si quis ita ff.de haered.instit.l.cum haeres.§.1.ff.de acq.haered.*

QVAESTIO XXXIII.

Vtrum regulares exempti ratione administrationis Ecclesiae si à Dioecesano conveniantur possint ad suum conservatorem recurrere.

SVMMARIVM.

1. *Intellectus cap.11.sess.25.de Refor.*
2. *Regulares & eorũ Ecclesia qualiter sint ordinario subiecta & an coram suis conservatoribus possint conveniri.*

DVbitandi occasionem facit Concil. Trid. *sess.25.cap.11.de Refor.* & constitutio Innocentii *4.in c.volentes §.in eos de privileg. in 6.* quae subjici regulares exem-

exemptos Iurisdictioni Diœcesanorum respectu administrationis Ecclesiarum quæ Iurisdictioni Diœcesanorum sunt subiectæ.

1 Verum cum Emanuele Roderic. *Regul.quæst.tom.1.quæst.36.art.4.* respondi constitutionem Innocentij 4 quæ in concilio Trid.*d.cap.11.*innouata est intelligendã esse de Ecclesiis quarum administratio licet spectet ad exemptos nihilominus tamen subiectæ sunt Diœcesanis,*Couar.pract.quæst.cap.11.num.5.*

Proinde si loca atque Ecclesiæ sint pleno Iure tam in spiritualibus quam temporalibus subiecta alicui ordini habenti plenam exemptionem, religiosi quibus administratio eiusmodi Ecclesiæ demandata est, coram ordinario ratione administrationis conueniri non potuerunt, *Covar.d.n.5.vers.Ex quibus apparet.verb. posset tamen Vames.cons.366.n.37. de Regularib.feder.de senis.cons.13.* & consequenter si conveniantur poterunt pro sui juris exemptionisq; tuitione ad suum conservatorem recurrere,*c.fin.de offic.del.in 6.* ad quod confert declaratio sacræ congregationis in hæc verba.

2 Congregatio Concilii censuit Episcopos aut alios locorum ordinarios vigore cujusvis decreti ejusdem Concilii, nullam habere facultatem quovis tempore in monasteriis domibus & Ecclesiis regularium exemptorum, quibus non imminet cura animarum personarum sæcularium visitando Sacristias paramenta vasa sacra altaria & cætera hujusmodi aut etiam tabernaculum seu pixidem in qua sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum asservatur.

Hactenus sacra congregatio ad cujus enucleationem Emanuel Roder. *d.art.4.*ita scriptum reliquit. Hæc declaratio ibi quibus non imminet cura animarum personarum sæcularium clare imminet quod in Ecclesiis in quibus imminet cura animarum sæcularium non procedunt in eo decreto quod utiq; ex dictis verũ est si intelligatur de Ecclesiis exemptis non omnino quæ reguntur per Episcopos in quibus Prælati regulares non habent plenam potestatem tam in spiritualibus quam in temporalibus non autem in his quæ ipsis Prælatis regularibus pleno jure sunt subjectæ ita Emanuel sunt tamen qui id rectè restringunt juxta Concil. Lateran.sub Leone X. sess.21. ut visitari & corrigi posśint quo ad ea quæ ad Parochianorum curam & administrationem pertinent. *Navar.cons.8.de privileg. Greg.Sayr.in florib.decis.lib.1.Tit.7.de temporib.ordin.dec.4.*

Qua de re iterum videantur ea quæ inferius scripsimus.*q.77.* & Hier.Ceval. los.*de cognitione per viam violentia.quæst.22 n.*10. ubi late docet praxim.

Quæst.

QVAESTIO XXXIV.

Clausula conservatoriis Bullis inserta non permittentes ab aliquo molestari qualiter intelligenda.

SVMMARIVM

1. *Molestia est iuris & facti.*
Clausulæ non permittentes ab aliquo molestari intellectus.

INtelligenda est de contradictione aut oppositione seu molestia quæ de facto sit [1] non autem quę de jure, *gloss. c. per illarum verb. contradictionis de præb. Abb. c. audita de restit. spol Corsel. in sing. verb. molestia Fel. c. eum causam col. 2. & 3. de Rescript. Navar. c. contingat in 7. causa nullit. c. 3. de rescript. Alciat. c. quod sedes n. 6. de offic. ord Rebuff. in praxi benefic. tit declaratio novæ provisionis in fine Restaur. de imperatore q. 100. n. 38. Menoch. de arb. iud. lib. 2. cent. 4. cas. 365.*

QVÆSTIO XXXV.

Quid de illa clausula sciant se indignationem BB. Petri & Pauli.

SVMMARIVM.

1. *Clausula sciant se indignationem BB. Petri & Pauli incursuros.*

CLausula hæc intelligenda est non de excommunicationis fulmine sed de [1] quavis alia arbitraria uti Alciatus, Rebuffus, Delleveinus, Menochius, scriptum reliquerunt, *Alciat. c. quod sedes n. 6. de offic. ord. Rebuff. in praxi benefic. tit. declaratio novæ provisionis in fine Restau. de imperat. quæst.* 110. *n. 38 Menoch. de arb. iud. cent. 4. cas. 365.* id quod nos in alio hactenus allegato ostendimus, *lib. de iurisd. ord. in exempt. q. 62.*

QVÆSTIO XXXVI.

Quid de clausula appellatione postposita quæ in Privilegiis quandoq; apponitur.

SVMMARIVM.

1. *Clausulæ appellatione postposita effectus.*
Clausula hac tantum utitur Princeps.
2. *Pontifex speciali favore prosequitur exemptos.*
3. *Iniuriarum actione licet experiri adversus frivolum appellatorem.*
4. *Conservator potest vigore huius clausulæ usq; dum inhibitio superveniat suam exequi sententiam.*

1 Sicuti Privilegia nemo est qui concedere posit nisi is qui contra legem statuere potest alio in loco ostensum est, *lib. 1. de iurisd. ord. in exempt. q. 3.* ita neque potest quispiam hac appellatione postposita uti, nisi qui legibus derogare potest qualis est Pontifex qui canonum auctor est. *Late Cels. Hugo in suo tract. de clausulis l. 1. §. fin. ff. à quibus appell. DD. c. pastoralis de offic. del. Bald. l. 2. C. de appell.* cum exceptione tamen nisi inferior appellationi à sententia interlocutoria adjiciat. *l. fin. ubi gloss. & DD. C. de sent. & interl om. iud. Minsing. lib. 1. obs. 3. Imol. d. l. 1. §. fin.* Proinde quo sensu intelligenda sit hæc causula nunc est quæstio.

Sunt qui æstimant hanc clausulam impedire tantum appellationes frivolas inanes & nullo juris fundamento nixas. *Cels. Hugo de clausulis.*

Verum emphasis verborum & enixa Pontificis voluntas involvit dispositionem prohibitivam appellationis cujuscumq; etiamsi ea esset colore alicujus legitimę causæ interposita, *Eman. Roder. Reg. quæst. tom. 1. q. 8. art. 13. d. c. pastoralis de* 2 *offic. del.* idq; (ut est in proverbio) acu tangi potest. Cum enim Pontifices tanto sint Ecclesiæ ordines prosecuti favore ut eos à jurisdictione ordinariorum speciali privilegio eximere dignati sint, quis credat Pontificem hac clausula duntaxat tollere voluisse appellationes frivolas quas jura exosas habent & ob quas ad- 3 versus frivolum appellatorem de injuriis etiam experiri permissum est, *gl. l. fin. in fine C. quando provoc, non est necesse Gemin. c. cum appellationib. de appel. in 6. Fel. c. 2. col. 2. de appel. Eman. Roder. Reg. quæst. tom. 1. q. 8. art. 3.* proinde extensio facienda est ut Pontifex utramq; appellationem prohibuisse videatur frivolam scili- 4 cet & legitimam velo legitimæ rationabilisve causæ interpositam, *Eman. d. art. 13.* ac consequenter is cujus jurisdictio vi & energia hujus clausulæ firmata est potest usq; dum ei sit à superiore hoc est ab eo qui hanc clausulam interponere

potest

potest inhibitum procedere & sententiam suam debitæ exemptioni demandare, *Minsing.d.obs.3.*Innoc.& DD.*c.pastoralis.de offic.del. Lanfr.c.quoniam contra de probat. Marant.de ord.iud.part.2.actu 2.in decisor.n.325.*

QVAESTIO XXXVII.

Quid importet clausula invocato etiam ad hoc brachio seculari.

SVMMARIVM.

1. *Clausula invocato brachio seculari tacite inest illius energia.*
2. *Conservator an possit de viribus sententiæ cognoscere.*
3. *Secularis iudex an teneatur exequi sententiam iudicis Ecclesiastici pendente appellatione.*

Clausula hæc in rescriptis Pontificiis etiamsi non adjiceretur tacitè inest. *Innoc. c.significasti n.3.de offic.del.Navar.c.cum contingat Remed.1.de rescript.* nec enim in jure rarum est ut quędam dubitationis tollendæ gratia adjiciantur rescriptis testamenti contractibus quæ necessario adjici non debebant, *l. quæ dubitationis ff. de reg.iur.* Itaq; clausulæ hujus energia est ut censuris Ecclesiasticis aliisque pœnis arbitrariis laici judices compelli possint ad executionem à S.Sede delegatis demandatam, *c.2.de offic.ord.Ias.l.à divo §.sententiam Roman. 16.de re iud.* qua de re etiam aliis in locis tractavi. 1

Sed an sæcularis judex cujus brachium imploratur possit de viribus sententiæ judicis Ecclesiastici cognoscere quæstio esse potest. In causis mixti fori censuerunt posse cognoscere. *DD. c.1. de offic.ord. Eman.Roder.Reg.quæst.tom.1.q.8.art.14.* Signanter vero cum nullitas opponitur. *Navar. d.c.cum contingat Remed.1.n.7.* aut si mandetur aliquid quod judex secularis scit esse injustum. *Innoc. d.c.1.de offic.ord. Navar.d.n.2.vers.3.* & ideo est quod Ioannes Andreæ Panorm. Imola responderunt, *in d.c.1.de offic.ord.* non teneri judicem sæcularem ad impartiendum ordinario brachium seculare contra illum qui prætendens se exemptum appellavit à sententia ordinarii, *Navar.ad rem.1.n.7.vers.4.* ut nec tenetur brachium concedere pro executione sententiæ interlocutoriæ si coram eo allegetur esse appellatum nisi tamen implicetur ostendaturque appellandi causam esse falsam, *Navar.d.vers.4.* 2 3

QVÆSTIO XXXVIII.

Quid de clausula supplentes omnem defectum.

SVMMARIVM.

1. *Clausula supplentes omnem defectum.*
2. *Clausula de plenitudine potestatis.*
3. *Dolus an sublatus censeatur.*
4. *Defectus citationis mandati iurisdictionis an censeatur sublatus & quid si impetrans sit superius bigamus.*

1 Clausula hæc non tollit defectus substantiales. *DD. c. 1. de transact. Spec. de legato §. nunc ostend. vers.* 14. *Paris. cons. 5. n. 16. vol. 4. Emanuel Roder. Regul. quæst. tom. 1. q. 8. art. 15.* uti nec defectus naturales provenientes ex parte supplicantis v.g. si is esset spurius excommunicatus bigamus alii tamen defectus à jure 2 positivo provenientes tollerentur. *Spec. d. loc. n. 18. DD. c. suscitata de Rescript. in 6.* idq; nisi ex huic clausulæ alia adjiceretur de plenitudine potestatis vel motu proprio aut certa scientia nam tunc omnes defectus sublati esse censerentur, *Emanuel d. art. 15.* excepto tamen dolo impetrantis qui nunquam exceptus esse censetur, *DD. l. quod nerva ff. depositi & in l. contractus ff. de Reg. iur. Emanuel. d. loc.* Similiter nec sublati censerentur defectus ex omissa citatione mandato aut 3 jurisdictione provenientes. Qua de re extat Bulla Pii IV. & Clem. VIII. quam alio in loco inserui.

QVÆSTIO XXXIX.

Quid si fructus decimales Coloniæ in patria Leodiensi ad Brabantum spectantes à Leodiensi arrestentur Brabantusq; conqueratur in Brabantia violatæ Bullæ Aureæ poteritne arrestari procurans ad conservatorem quem habet recurrere.

SVMMARIVM.

1. *Affectus plures competunt pro decimis.*
2. *Decimarum in exactione potest executive procedi per arrestationem.*
3. *Decimales fructus arrestari possunt ut in agris relinquantur per horas viginti qua-*

quatuor vel aliorum opinione horas duodecim.
4. *Decimarum dominium träslatum est in Ecclesiam sine traditione.*
5. *Principes non possunt legem dicere decimis.*
6. *Bulla Aurea Papali dispositioni non potest praeiudicare.*
7. *Praetextu Bullae Aureae impedientes solutionem decimarum excommunicati sunt.*
8. *Impediti in praeceptione decimae possunt recurrere ad conseruatorem.*
9. *Bulla aurea intelligenda est in casu tëporali non vero speciali.*
10. *Actiones regulariae non comprehenduntur sub Aurea Bulla.*

PRoposita mihi fuit nuper hæc quæstio ad cuius explicationem prius quam me accingam præmitto pro illius basi ad solutionem decimarum obtinendam quam plures à iure concedi actiones vti vno ore apud omnes decumanos scriptores proditum est. *Rebuffus de decimis quaest. nona. Ioannes Petrus Moneta tract. de decimis tam spiritualib. vt quam Papalibus cap.* 8. Inter quas hæc prōptior est & compendiosior quæ realis & executiua est. *gloss. Clem. dispendiosam de iudiciis vbi Cardinalis num. 26 & 27. Rebuffus de decimis quaest. 15. nū 23. Moneta d. cap. 8. num. 56.* Scilicet per arrestum seu manus iniectionis, *Aufrerius ad capellam Throsanam quaest. 433. Moneta de decimis cap. 6. num. 4. Guido decis. 283. apost. ad Bald. l. fin. num. 1. C. commod* aut enim decimæ nec dum sunt à cæteris fructibus separatæ & tunc creditor decimæ potest experiri via arresti quam in iure denuntiationem prohibitoriam vocamus *l. detestatio vbi Alciat ff. de verb. sign.* impediendo ne fructus tollantur nisi se præsente. *DD. citati & Aufrerius d. loco Spec. de decimis §. 1. col. fin. Guido dec. 283. Tiraq. de Retr. cons. 1. gloss 7. num. 38. Didacus lib. 1. var. res. cap. 17. nū 8. Antonius Thessaurus forens. quaest. 9. nū.* 1. maneātque fructus in agris per 24. horas vel iuxta opinionem senatus Pedemontani per 12. horas vsq; dum venerit decimator. *Thessaurus forens. quaest. 9. nū.* 2. aut decimę sunt separatæ à fructibus aliis decimatis & tunc in Ecclesiam quæ decimarum est creditrix. *Rebuffus de decimis quaest. 9. num.* 7. dominiū sine alia traditione Ecclesiæ seu piæ causæ fauore transfertur possunt tunc arresta tanquam in rebus propriis interponi, *Peck. de iure sistendi cap. 4. num. 25.* non secus quam in fructibus præbendæ. *Gall. lib. 1. obs. 117. num. 8.* licet quod de fructibus præbendarum dixi non simpliciter sed cum mica salis admittat Nauar. *cons. 3. num. 1. de immunit. Eccles.* & etiam de decimarum fructibus, Imbertus *instit. forens. lib. 2. cap. 60. in verb. pignoratio.* Itaque si creditor decimæ seu quod perinde est Ecclesia arrestum interponat in fructibus suis decimalibus in patria Leodiensi existentibus debitor qui Brabantus est nihil habet quod conqueratur non enim Ecclesia impingit in constitutionem Bullæ Aureæ ab Imperatoribus conditæ qui legem Ecclesiæ re-

bus spiritualibus quales sunt decimæ. *Felin.cap.cum ab Ecclesiarum num.74. de constit. Peck. cap.ea quæ num.5.de Reg.iur.in 6.* Præscribere nullatenus potuit. *Rebuffus de decimis quæst.* 10.*nũ.* 41.*cap.Ecclesia S. Mariæ vbi plena manu, Fel. Abb. & DD.de cõstit. Peckius cap.ea quæ num.5.in fine de Reg.iur.in 6.ca. verũ ca.* 6 *Imperator dist.96.* id quod etiam plenius infra confirmauimus *quæst.115. & cap in præsentia. vbi Abb.num.18.de probat.late Cardi. Mantica de tacitis & ambigijs* 7 *par.2.lib.22 tit.19.nũ.*10.adeo quidẽ vt eiusmodi Bulla Aurea generali Papæ cõfirmatione decimarũ iuri efficere non possit. *Fel.d.cap.Ecclesia num.*4.Imo vero prætextu huius Aureæ Bullæ impedientes solutionem decimarum velut Ecclesiasticæ libertatis temeratores censuras eas incurrerent quas illarum violatores solent incurrere.*ca.decimas 16. quæst.7. cap. nouerunt de sent. excom.vbi* Innoc. *Bellamera cons* 40.*Card.de Clem dispendiosam num.27. & scripsi supra Scholio 7. vers.5.& 18.* idq; nullo priuilegio aut constitutione canonica obstante nisi quæ specialiter Bullæ Cœnæ Domini deroget vti tradunt ij qui constitutionem annuam Bullæ Cœnæ Domini suis commentarijs illustrarunt. *Gregor. Sayrus in thesauro Theol. moralis. Nauar.in manuali. Toletus in sua summa, ego in tractatu* 8 *de iurisd.ord.in exẽpt.pluscultis in locis ostendi. V*nde sequitur eum qui prætextu Bullæ Aureæ hoc in casu inquietatur posse via hac iuris licita solutionem suarũ decimarum persequi ac protuitione iurium & decimarum suæ Ecclesiæ ad conseruatorẽ iuriũ suæ Ecclesiæ recurrere *.per cap.fin.de offic.deleg. in 6.* Bulla enim 9 Aurea aliter non est intelligenda quam in suo casu hoc est cum de re aliqua tẽporali actio instituitur prout denotant verba in eius textu , præsume faire ou exercer quelque iurisdiction ou iudicature temporelement , actio autem de iure decimarum est spiritualis à temporali longe differens. *Maranta de ord. iud.part.4.dist.13. Moneta d.cap.*8.Ideoque Episcopus cogere etiam potest ex- 10 emptos ad solutionem decimarum debitarum ratione rerum non exemptarũ, *Geminian.cons.72.num.18.Card.Tuschus tom.3 concl.565. num.*11. Deinde dispositio eiusdem Bullæ Aureæ excipit actiones confessorias & negatorias hisce verbis, Celles seulement exceptees esquelles la confessoire ou action negatoire se peut de droict agir, quod autem confessoria actione agi possit aduersus decimarum debitores iuris est explorati. *Rebuff.supra quæst.9 num.11. Moneta d.c.8.n.38.* concludo itaque quæstiunculam hanc posse hunc decimarum creditorem cui prætextu Bullæ Aureæ molestia fit conseruatorijs remedijs sibi prouidere sunt enim eiusmodi molestiæ de facto non vero de iure quæ possunt conseruatoris officio propulsari vti alias ostendi hoc loco quæst.34.

QVÆST.

QVÆSTIO QVADRAGESIMA.

An executio sententiæ per ordinarium contra exemptum nulliter late mandari posiit executioni eiusdem ordinarij autoritate aduersus debitores exempti non exemptos.

SVMMARIVM.

1. Exceptio Iuris tertij non admittitur.
2. Tertius potest executionem impedire. Nullitas potest per tertium proponi.
3. Nullitas ex officio potest aliquando à iudice suppleri.
4. Prorogatio iudicii non abest tertio.
5. Nullitas potest semper proponi tam ab exempto quam ei adhærenti.
6. Ordinarius qui pro executione aduersus exemptũ late aditur potest cognoscere de nullitate sententiæ.
7. Acta per exemptos coram ordinario nõ probant coram iudice exemptorum.
8. Tertius accipere potest ex persona conuicta.
9. Debitoribus hæreditariys datur exceptio pendente actione rescissoria testamenti.

Videtur posse quia nullitas Processus ordinarij aduersus exemptum concernit quidem exemptum sed non tertium qui de nullitate Processus excipiens de iure tertij exciperet quod admitti non solet, *l. vti frui ff. si vsufruct. Barth. l. qui cum hærede num.*1 *ff. de except. rei iud.* vbi Zasius adfert limitationes. 1

Respondemus nihilominus eo non obstante eum aduersus quem eiusmodi executio vrgetur in exceptione nullitatis Processus ac sententiæ per ordinarium contra exemptum late esse admittendum.

Ratio prima est. Quia non modo necessarius defensor qualis est is qui citatus & coactus comparet, *l. 2. C. vbi in rem actio Bald. Auth. nunc. hæres. C. de Litigios. Vantius de nullit. sent. Tit. quis de nullitate dicere possit num. 3.* de nullitate istius Processus potest excipere sed & is qui voluntarius est defensor hoc est volũtarie pro suo interesse ad executionem impediendam comparet. *Vant. de nũ 3. Barth. l. ita tamen §. quoties ff. ad trebell.* adeo quidem vt ita excipiẽti nequeat replicari tua non interest. Nam ita comparens ac de nullitate excipiens exaudiendus est non modo ratione sui priuati iuris vt executionem à se auertat, sed etiam respectu Iuris publici vtilitatisque publice ob quas Ecclesiæ Romanæ interest ex- 2

emptio

emptionum iura Priuilegiaque non violari sed eadem sarta tecta conseruari, *cap. Pastoralis de Re. Iud. cap. quã sit 18. quæst. 2. Rebuff. Resp* 142. vt & in qualibet causa populari Ecclesiæ aut religionis nemo à iudicij limine arceri hoc fuco potest quod eius non intersit, *Late Vant. d. loco n. 9 & seqq.* Quin vero nemine opponente nullitas eiusmodi à iudice ex officio suppleri posse dubium non est. *Alex. cons. 77. col. pen. lib. 3. Vant. ibid. nũ* 10. *Abbas c. licet magister num. 3. de supplend. neglig. præl.* idq; etiamsi exempti expresse prorogassent debitumque coram ordinario agnouissent, potest enim eo nõ obstãte is cuius interest intercedere ac nullitatem allegando executionem vlterioremque processum impedire, tum quod destructo fundamento corruat super ædificatum, *legi tecum in pr. vbi cast. & DD. ff. de except. rei iudicatæ l. cum principalis ff de regulis Iuris*, ex principioq; tituli posterior formetur euentus. *l. 1. C. de imponenda, Luc. de script. lib.* 10.

4 Tum quod acta coram ordinario non noceat exempto conuento coram iudice competente etiamsi coram ordinario debitũ ingenue cognouisset scripsi, *l. b. 2. de Iurisd. or. in exempt quæst. 31.* Tum quod eiusmodi confesiones aut prorogationes quales qualesne renuntiationes tertio præiudicare non possint. *Bald. Auth. nunc hæres. col. 2. C. de Litigios. DD. cap. eum super de offic. de leg. Alex. cõs.* 188. *col. fin lib. 2. Vant. d. loco num. 21.*

5 Ratio secunda quia cum exemptus semper possit de nullitate excipere etiãsi prorogarit ac sententiam vltro passus sit vti varijs in locis ostendi alio in tractatu idem posse dicendum est si tertius sit opponens, Quia quamdiu præclusa non est via principali litigatori nec etiam censenda est præclusa via pro suo interesse ei adhærenti, *Petrus de Anchar. Clem. constitutionem de elect. Barth. & DD. l. si pro lusorio. ff de appel. Vantius d. loco num. 25. in fin.*

6 Ratio tertia est Quia ordinarius qui aditur pro executione sententiæ contra exemptum late potest cognoscere de illius nullitate, *Nauar. in rep. cap. cum cõtingat rem. 4. de Rescriptis scripsi lib. 2. quæst. 44. de* Iurisd. *ord. in exempt.*

7 Ratio quarta. Quia acta confesiones & conuinctiones exemptorum autoritate ordinarij non probant coram iudice competente exemptorum, *scripsi lib. 2. cap. 31. de iurisd. ord in exempt. Fran. cap. fin. de offic. del. in 6. Milis in repert. vers. confessio facta coram iudice.* hacq; ratione Nouembris die 23, 1620. Dominus Hubertus Vrsinus à campo decanus. *S.* Ioãnis iudex delegatus me & Domino Rausino assessore iudicauit acta confesiones coniunctionesque autoritate ordinarij aduersus Dominum Peranum S. Martini Leod. Canonicum eoque nomine exemptum & ab eo tempore similiter acta confesionis conuictiones ad instantiam Guilielmi Euerhardi contra Matthiam Vanden Roye vti debitorem dicti Domini Perani exemptum eidem Matthiæ coram Abbate S. Laurentij conseruatore Priuilegiorum cleri secundarij diœcesis Leodiensis non nocere.

Deni-

Deniq; tertius ille adversus quem executio sententiæ contra exemptum late urgetur potest etiam lite non contestata ac judicio prorogato declinatoriam objicere ex persona convicti quam exemptos proponere noluit aut neglexit, *Inno. c.capitulum S.Crucis,n.5.Rescript.Rom sing.630.& cons.347.Gail.lib.1.obs.71.n.3.* id quod etiam alio in loco ostendi, *lib.2.de iurisd ord.in exempt.q.37.n 23.* Et quidem etiam post sententiam adversum quam integra est facultas exempto de illius nullitate multis rationibus quas seorsim exposui, *lib.2.q.4.de iurisd.ord.in exempt.* excipiendi. Quæ quidem facultas denegari nequit aliis qui ratione ejus personæ impetuntur. 8

Non minus quam aliis quibuslibet hæreditariis debitoribus quibus etiam excepto conceditur quamdiu rescissoria testamenti est impendenti, *l.quamdiu 2. & l.quamdiu 18.ff de acquir.vel amittend.hæred.* à testamentis enim ad judicia ratiocinari posse tradit late & docte præses Everardi, *in locis legalib.loco à testam. ad iudicia.* 9

QVÆSTIO XLI.

An si autoritate ordinarii interponatur arrestum in rebus exemptorum recurrere possint ad conservatorem.

SVMMARIVM.

1. *Arrestari non possunt exempti.*
2. *Forenses & exempti æquiparantur.*
3. *Arresta sunt obliquæ citationes.*
4. *Arrestum & citatio ad expurgandum est actus iudicii contentiosi.*
5. *Extranei non censentur esse de territorio.*
6. *Extranei possunt arrestari.*
7. *Consuetudo in uno ex parificatis extendi debet ad aliud.*
8. *Iurisdictio in exemptos est Papa reservata.*
9. *Clausulæ irritantis energia.*

FRequens est in usu forensi hæc quæstio, contingit enim quotidie ut & nuper contigit, Titium habere condemnatum convictumq; Mœvium istumq; Titium autoritate ordinaria executionem sententiæ urgere adversus debitores debitoris Mœvii sibi condemnati, *l.à divo pio ff.de re iud.* inter quos cum plerumq; reperiantur ii qui à jurisdictione ordinaria sunt exempti quæritur hinc primo utrum ejusmodi executio per viam arresti & adjudicationis urgeri posit ordinaria autoritate adversus exemptum.

Deinde an si exemptus autoritate ordinaria creditori sui creditoris solvat possit iterato ad solutionem à suo creditore compelli.

Quo ad primam quæstionem respondetur exemptos non potuisse autoritate 1 ordinaria arrestari & consequenter ad solutionem compelli non posse.

Ratio prima. Quia exempti & forenses procedunt à paritate rationis uti alio 2 in loco ostendimus, *lib.2.de iurisd.ord in exempt.q.19.n.4.* proinde sicuti forenses non possunt secundum juris dispositionem ab alieno judice extra eorum domicilium arrestari, *Peckius de iure sistendi c.4.n.4. Lanfran.Rep.c.quoniam contra verb.recusationes n.15.de probat.l.2.§.sed & si dubitetur ubi gloss.& Barth.& l. hæres. absens §.proind.ff.de iudiciis.* ita neq; exempti æquiparatorem enim eadem est juris dispositio, *præses loco ab æquiparatis.*

3 Ratio secunda. Quia arresta nihil aliud sunt quam obliquæ citationes quæ relaxantur resolvunturq; per comparitionem arrestati in simplicem citationem, *l.fideiussor.§.fin.ff.qui satisd.cogantur Everardi consil.102.VVames.cap.meminimus n.2.& 3.de appell.* proinde sicuti exempti in jus vocari non possunt coram ordinario ita neq; arrestari, itaq; si arrestentur habent jus revocandi domum, *VVam. d n.2.& 3.* hoc est declinandi jurisdictionem ordinariam quam exemptos non posse prorogare alibi fuse ostendimus, *lib.2.d.iurisd.ord.in exempt.q.7.*

4 Ratio tertia. Quia arrestum & citatio ad expurgandum num exemptus quid alteri debeat est actus jurisdictionis quam ordinarius non magis exercere potest in exemptos quam in extraneos, *Minsing.l.6.obs.7.vers.2. Innoc.c.2.n.3.de dilat.* exempti enim non censentur esse de diœcesi, *Fel.& DD.c.grave de offic.ord.* sicut 5 nec extranei de territorio, *Cald.cons.14.de foro comp. Ang.cons.236.præses in locis loco à proportione gloss.in c.verb nunquid ergo & c. autoritate verb.non exemptos de privil in 6.* in quos proinde ordinarius jurisdictionem exercere non potest, *Peck. & Lanfranc.supra citati.* Neq; refert quod generali consuetudine inoleverit ex-6 traneos eo in loco in quo reperiuntur posse arrestari, *Zas.§.si quibus n.9.inst.de actionib.Rebuff.ad ord.Reg.tit.de litteris oblig.§.6.gloss.3.n.4.& seqq.& in l. ædificia de verb.signif. Marc.dec.396.part.1.Gail.lib.2.obs.44.n.10. Mindan.de processib.Imperii lib.1. c.47.art.3.*

7 Quia licet consuetudo introducta in uno ex parificatis extendi soleat ad aliud *Rochus de Curt.tract.de consuetudine n.336. Barth.& DD.l.si quis servo persuaserit C.de furtis l.non tantum ff.de serv.corrupt.* non tamen hæc extraneos arrestandi consuetudo extendi potest ad exemptos. Tum quod consuetudo contra jus est stricti juris & extendi nequit sed ad unguem & ex amussim est intra suos limites servanda, *Rochus ibid.n.321. Abb.c.2.de consuet.* Tum quod jurisdictio 8 in exemptos immediate Papæ subjectos est Papæ reservata uti copiose alio in tractatu ostendi, *de iurisd.ord.in exempt.lib.2.q.5.n.10.& seqq.Bald.& DD.cap. imperia.*

imperialem §. *præterea de prohib. feudi alienat.* & proinde inpræscriptibilis nisi præsupposita Papæ scientia aut cursu temporis omnem hominum memoriam excedentis, *Felin.c.cum nobis n.2.de præscript. Rochus de Curte de consuetudine n. 354.gloss.c.& DD.c.pen.de filiis presbytero*; *Barth.l.Publicanus* §.*vectigalib.ff.de Publicanis.* Tum quod clausula irritans quæ inseri solet privilegiis Pontificiis habeat ut inquit Navar.*in commentariis de spoliis clericor.*§.*14.n 12.* oculus ante retro sitque penetrabilior omni gaudio ancipiti efficiens & destinans ea omnia quæ illi opponuntur de cujus quidem clausulæ energia scripserunt plena manu Gabr. *com.concl.lib.6.de clausulis concl.6* Hier.Gonzal.*de mensib.& alternativa Episcopor.Hugo Cels.tract.de clausulis.* & alii non pauci.

QVÆSTIO XLII.

Num debitor ab ordinaria jurisdictione exemptus qui eadem ordinaria autoritate alteri solvit possit à suo creditore ad iterandam solutionem compelli.

SVMMARIVM.

1. *Iussu iudicis non habentis iurisdictionem non excusat.*
2. *Ordinario exercenti iurisdictionem in exemptos non paretur.*
3. *Solvẽs alteri autoritate eius qui iudex non est cõpetens non liberatur & n. 4.*
4. *Arrestum quod nullum est non impedit solutionem.*
5. *Solvens mandato iudicis liberatur.*
6. *Metu censurarum solvens liberatur.*
7. *Arresti nulli violatio est punibilis.*
8. *Solvens creditori creditoris liberatur.*

SVccedit appendix hæc & parergos proposita quæstio in qua videtur respondendum compelli posse. Quia ordinarius jurisdictionem non habet in exemptos, *tot.tit.de privil.in decretal.& in 6.* Iussus autem judicis jurisdictionem non habentis debitorem alteri quam suo vero creditori solventem non liberat, *gloss. l.non videtur* §.*qui iussu.ff.de reg.iur.c.quod quis ubi gloss.c.ea quæ ubi DD.de reg. iur.in 6.c.factum eod tit.l.invito.C.de solut.* 1

Deinde ordinarius jurisdictionem exercendo in exemptos limites suæ potestatis egreditur quo casu ei obediendum non est, *Dec.cons.72.n.2.cons.319.n.11. Menoch.de arb.iud.cas.354.n.28. Innoc.cap. ad aures de temp. ordini Abb.cap.si* 2

quando in fine de Rescript.l.16. damnum dat §. ius vero, à contrario istius legis sensu 3 *ff. de reg. iur.* mandatum enim judicis nullum nec excusat contemniq; potest, *Navar.c.cum contingat rem 2.n.42.de Rescript.* & consequenter impendens autoritate ordinarii alteri quam suo vero creditori solutionem, est quod sibi imputet quasi si sponte non suo creditori solverit, *Men.de arb.iud.lib.2.cent.2.cas.137.n.6.& 14.l.invito, C.de sol.* nec enim debuit esse tã credulus ut putaret se ita liberatum iri nam & nimia credulitas quæ deceptionis dicitur mater, *Tiraquel.ad l.connub.l.9.n.177.* est juri repugnans soletq; esse damnosa, *l.3.§.pen.vers.sed & si sic acceperit ff.de in rem verso.l.1.§.dolum ff.de eo per quem factum erit.*

Vnde etiã est ut non obediens præcepto officialis nullo vel injusto non incidat in pœnam solutionis geminandæ. *Fel.c.Ecclesia.n.33.de constit.c.1.de iur.in 6.cap.veniens de iurisd.Martin.Laudens.tract.de Officialis dominio q.12.vol.Oce.12.fol.215.*

4 Rursus arrestum quod nullum quale est ordinarii in exemptos non impedit solutionem vero creditori impendendam, *Hier.Grat.cons.28.n.2.part.1. Molin.ad consuet.Paris.part.2.fol.75.n.33.* quia non præstat impedimentum quod de jure non sortitur effectum, *c.non præstat.de reg.iur.in 6.*

Deniq; exempti solvendo autoritate ordinarii alteri quam suo creditori spõte solutionem impendisse non suo creditori censentur, *Surd.dec.79.n.6.Iac.But.l.3.ff.de testib.* adinstar testis qui ad testimonium cogi non potest si enim is non declinet sponte & ultro testimonium dixisse censetur, *Surd.d.loc.Bald.cons.351.n.8.* & consequenter exempti ita solvendo liberationem non consequuntur, *l.initio, C.de solut.* quia mandatum judicis jurisdictione carentis aut quod multum est non excusat impuneq; potest contemni atq; lacerari, *Navar.d.c.cum contingat rem 2.n.42.de Rescript.*

5 Econtra vero videtur quod exemptus jussu judicis ordinarii solvens alteri quam suo creditori liberationem consequatur quia qui solvit mandato judicis etiamsi solvat non suo creditori liberat, *Farin.dec.849.n.2.Bald.l.si aquam n.26.* 6 *C.de servit.& aqua Affli.dec.150.n.59.Franc.c.quod quis de reg.iur.in 6.l.non videtur §.qui iussu ff.de reg.iur.* signanter vero propter justum metum quem exemptus ob censuras & executiones ordinarii concipere potest, *Ant.ne Milis in repert.verb.metus iustus inferri.* per injustam excommunicationem earum enim timore arrestarius alteri solvens liberationem consequitur, *Menoch.de arb.iud.lib.2.cent.2.cas.137.n.13.DD.l.Paulo Callimacho §.ult.ff.de leg.3.* 7 *Afflict.dec.150.n.19 gloss.l.art.prætor.§.permittitur verb.imputandum ff.de minorib.Barth.cons.26.col.1.lib.3.Ruin.cons.171.n.3.lib.4.Ias.cons.26.col.2.lib.3.* nam & violatio arresti etiam nulli punibilis est propter contemptam judicis autoritatem, *Achilles à Grassis dec.375.n.3.per Clem.ad compescendas de seq.poss.* adinstar sequestri quod

cum

cum arresto simbolisat & à paritate juris cum arresto procedit, *Paris. cons. 100. p. 3.*

Declaratum tamen, id est, nisi debitor aliqua diligentia usus sit ne solutionem non suo creditori impenderet alioquin enim liberationem non consequeretur, *Surd. dec. 79. n. 6. Menoch. d. cas. 137. n. 14.*

Declarandum secundo nisi debitor suo debitori denuntiaverit se ab alio exigi seu molestari alioquin enim si denunciare noluit aut contempsit poterit ad iterandam solutionem compelli, *Menoch. d. cas. 137. n. 18. & seqq. Ruin. cons. 147. lib. 1. arg. l. item quæritur §. exercitu ff. locati.*

Declarandum tertio ut, quamvis ita solvendo liberetur non tamen ad solvendum obligatur quia jussu judicis non sui obtemperare non tenetur uti paulo ante scripsi, *l. non quidquid. ff. de indiciis*, non enim quicquid alicujus potestati subjicitur id juris necessitati subjicitur, *arg. l. non quicquid ff. de iudiciis.*

8 Declarandum quarto, nisi tertius ille cui solutio impenditur esset creditor creditoris solventis. *l. solvendo ff. de negot. gestis l. solutionem ff. de solut. Paris. cons. 107. n. 128. & seqq. part. 3.* solvens enim creditori sui creditoris liberatur ipso jure etiamsi invito suo creditore solvisset, *Paris. d. n. 128* signanter quando debitor est ex eadem causa ex qua creditor suus est debitor, *l. si l. ber ubi DD. ff. de neg. gestis ubi Raph. Cuman. n. 2.* at vero exceptionis cum debita sunt diversæ speciei, *l. si opera ubi DD. ff. de doli except. Paris. d. loc.*

QVÆSTIO XLIII.

An exemptus possit arrestum ordinarii spernere & in illius præjudicium solutionem proprio creditori citra periculum geminandæ solutionis impendere.

SVMMARIVM.

1. *Arrestum ordinarii in exemptos est nullum.*
2. *Arrestis inest tacita clausula in quantum de iure liceat.*
3. *Arresta per comparitionem resolvuntur in citationem.*
4. *A pœna contumaciæ ad pœnam geminandæ solutionis illatio fieri non potest.*
5. *Pœnalia non debent extendi.*

Respondetur posse. Ratio prima. Quia ordinarii jurisdictionem non habent in exemptos & consequenter si arrestentur ab ordinario exempti ejusmodi arresto non obligabuntur, *l. cum unus §. is qui ubi & gloss. C. de bonis auctor. iud.* posse,

posse, l. extra territoriũ ff. de iurisd. om. iud. Violatio enim arresti aut contemptus iudicis esse nõ potest Vbi iurisdictio radices agere & effectũ operari non potest, *Lãcelottus de attẽtatis part. 3. c. 29. nũ. 34 l. extra territoriũ ff. de iurisd. om. iudicũ.* ad instar præcepti iudicis in alieno territorio cui sicuti impune non paretur, *d. l. extra*, ita & in præcepto personis suæ iurisdictionis non subiectis cum à locis ad personas efficax detur argumentum, *Præses in locis loco à loco ad personas.*

1 Ratio secunda. Arrestum ordinarij in exemptos defectu iurisdictionis est nullum. *Vantius de nullit. tit. de nullit. ex defectu iurisd. vti late scripsi alio in loco de iurisd. ord. in exemptos lib. 2. quæst. 5. & lib. 4. quæst.* 72. arrestũ autẽ quod nullum est non impedit solutionẽ, *Grat. cons.* 28. *num.* 2. *part.* 1. arrestumq; incongrue significatũ non ligat. *Molineus ad consuet. Paris. part.* 2. §. 52 *num.* 75. *fol.* 33. ac proinde illud arrestum præstare non potest impedimentum quod de priuilegiato iure non sortitur effectum, *cap. non præstat de Reg. iur. 6. l. 16. damnum dat. §. eius vero ff. de Regul. iuris.*

Ratio tertio. Quia ordinarius procedendo per arresta aduersus exẽptos qui iurisdictioni suæ subiecti non sunt censetur procedere tanquam priuatus cui proinde impune non paretur, *l. factum à iudice vbi Dec. de Reg. iur. cap. ea quæ fiũt à iudice eod. in 6. d. l. extra territorium d. §. eius vero.*

2 Ratio quarta. Quia potestationibus inhibitorijs ex quarũ specie sunt arresta alicuius. *l. detestatio ff. de verb. signif. l. virilis §. pen. ff. de leg. præst. l. fundũ C. de rei vendit. l. fulcimus ff. ex quibus causis in poss. eatur l. ait §. si quis particeps ff. quæ in fraud. Cred.* semper tacite inest clausula cõditionalis in quantũ de iure sit permissũ, *August. Bero cons. 85. nũ. 23. lib. 3. Lancel. de attẽtatis part. 2. cap. 20. declarat. 5. fol. 454.* Cum itaque eiusmodi inhibitio arrestoria ob defectum iurisdictionis permissa ordinario non sit habẽda est pro crassa irrita & nullius effectus, *Lãcelot. d. deci. 5. d. cap. non præstat. d. l. damnum dat. §. eius vero ff. de Reg. iuris.*

3 Ratio quinta. Quia arresta quæ per comparitionem resolui solent in simplicem citationem. *v. lib. 4. de Iurisd. ord. in exem. quæst.* 72. non plus roboris habere possunt quam decreta & sententiæ in exemptos latæ quæ nullæ sunt & nullius effectus, *late lib. 2. quæst. 40. de iurisdict. ord. in exempt.* & quæ præstare non possunt impedimentum cum de iure non sortiantur effectum. *d. cap. non præstat de Reg. iuris, late Tiraq. de Retr. cons. §. 1. glo. 5. n. 2. & §. 26. glo. 2. n. 5. §. & fuse Fel. c. ex tenore num. 4. & seqq. vbi hanc regulam explicat de Rescript.* prout nec plus roboris potest esse in causato quam ei à potentia suæ causæ deriuatur. *cap. 1. §. hoc autem Qui feudum dare possunt.*

Ratio sexta. Mandatum arresti emanans ab ordinario in exemptos vanum est & frustratorium iuribus ante citatis cuius virtute & efficacia pœna geminandæ solutioni cõmitti non potest. *Bald. l. ea quidem C. si mancipiũ ita fuerit alienatũ*

vt ma-

vt manumittatur, *Fel.d.cap.ex tenore nũ.*7.nã & ſicuti in contractibus pœna promiſſa non aliter cõmiſſa cenſetur quã ſi contractus ſit validus, *glo. c. ſignificantibus de offic.del.Felin.d.cap.ex tenore num.*7.*de reſcriptis*, ita & in iudicijs à cõtractibus enim ad iudicia efficax eſt argumentum, *Praeſes in loco locis à legalibus ad iudicia*. Sicuti itaque iudicia ordinariorum in exemptos nulla ſunt ita & pœnae eorum in iudicijs comminatae. vt & citationes effectus vt vires intelliguntur ſi ea ſit valida. *Fel.d.cap.ex tenore num.*5.*gloſſ.l ſi accuſatoribus.C.de accuſ.*

Mandatum item executiuum vel quod perinde eſt arreſtum cum hac ſemper mica ſalis exaudiendum eſt niſi ſit invalidum aut exceptione legitima eliſum, *Romanus conſ.* 434.*Felin.d.cap.ex tenore num.*5.*in fine*, vt & cõmiſsio executiva intelligitur ſentẽtia exequẽda valida eſt. *Hieronymus Gõſales de menſib.& alternat.gloſſ.*7.*nũ.*20.*Creſcent.deciſ.*1.*de re iudic. Marcheanus de cõmiſſion.part.*2.*de commiſſ.ſuper nullit.cap.*2.*num.*7. ita de inſtrumentorum executione & quibuſcumq; alijs actionibus executiuis, *late teſtatum reliquit. Felinus d.cap. ex tenore num.*5.*& ſeqq.* vt & de pœna iudiciali quae non cõmittitur ſi iuriſdictionis defectus non obſtat. *Abb. & DD.d.cap.ſignificantibus de offic.deleg gloſſ.l. ſi patronus* §*fin.ff.ſi quod in fraud.patr.de extra territorium.*

Ratio ſeptima. Paria ſunt mandatum arreſti autoritate ordinarij adverſus exemptum impetrare & mandatum nullum quod propter priuilegium exemptionis effectum ſuum ſortiri non poteſt. *Soci.conſ.*595.*lib.*2.*l. quoties ff. qui ſatiſd. cog. Peck.d.cap.non praeſtat. in pr.* vt & paria ſunt rem non eſſe & effectum non producere Peck.*d loco num.*5.

Ratio octava. Robur & efficatia eorum quae geruntur à iudice fundatur in eius iuriſdictione quae ſi defuit ceſſat fundamẽtum quo corruente omnia corruere debent *tecum in pr.o.vbi caſt.ff.de except.rei iud.cap principatus quaeſt.*1.*Mol. ad conſ.Pariſ.tit.*2.§.52.*num.*104.cum & paria ſint quod non ſit iudex vel quod ſit ſed non ad illud de quo agit. *Ioannes Menoch. d. cap. ea quae ſunt & Peck. ibidem n.*6.*verſ.ratio d.l.extra territorium*. Neq; impediunt rationes quibus *alio in libro de iuriſd.ord.in exempt.*2.*quaeſt.*5.*& ſeqq.* oſtendi exemptum non comparentem coram ordinario contrahere re modicum id enim cum ea ſalis mica intelligendum eſt quam ibi ſatis ſuperque adhibui.

4 Deinde à pœna contumaciae ad pœnam geminandae ſolutionis illatio extentioque fieri non poteſt. Tum quod à ſeparatis nulla fieri poſſit illatio, *Praeſes in loco locis ſeparatis.* Tum quod in pœnalibus extentio fieri non poſſit.

5 Tum denique quod ceſſante Iuriſdictione ceſſet quoque contumacia. *Abb.cap. cum in iure num.*7.*in fine de offic.del.Mantua ad l.non videtur de iudiciis fol.* 22.

QVAE.

QVÆSTIO XLIV.

Exempti an ligentur proclamationibus ordinarii.

SVMMARIVM.

1. *Citationi per edictum ab ordinario emissæ utrũ exempti parere teneantur.*
2. *Rei necessarii & voluntarii an comparere tenentur.*
3. *Inventarii ad confectionem citati an debeant comparere.*

1 FRequentes sunt citationes per edictum seu si sua putaverint interesse quæritur hic utrum exempti teneantur coram ordinario comparere & si non compareant juribus suis priventur & consequenter utrum & ea propter possint ad suum conservatorem recurrere , quæstionem hanc fusè examinat, *Ioan. Petrus Surd. dec. 26.* resolvitq; exemptos ejusmodi citationibus per edictum seu proclamationibus non magis arctari quam aliis specialibus citationibus proindeq; exemptum non comparentem juribus suis non posse privari firmatq; suam decisionem variis rationibus doctorumq; autoritatibus.

Ratio est. Quia hoc modo citati dicuntur rei voluntarii & non necessarii qui 2 proinde comparere non tenentur , *latè Fel. c. cum inter n. 12. Limit. 2. de except. P. Hanutius de inventario part. 3. n. 21. Ang. l. consentaneum C. quomodo & quando Iudex socin. tract. de citatione art. 20. n. 22. & seqq.* & non comparendo, contumaciam non contrahant, *Surd. d. loc. n. 12. & DD. iam laudati.* Imo vero exempti jurisdictionem ordinarii prorogare non possunt uti alio in loco ostendi longe magis si exempti generalibus ejusmodi citationibus in jus vocati compareant & declinatoriam proponant nam tunc remittenda erit cognitio ad judicem exemptorum, *Surd. d. n. 13.* sit itaq; conclusio exemptos hoc in casu juribus suis non pos- 3 se privari neq; etiam contumaciam contrahere; posseq; si hac via inquietentur ad asylũ conservatoraliũ juriũ recurrere. Qua de re videatur etiam Rolãd. à Valle *tract. de confectione inventarii part. 3. quæst. incip. nunquid vocandi sun. sacerdotes, fol. 93.* tradens ad confectionem inventarii requirendam esse per modum monitionis judicem ejus qui revocatur ut eum moneat quatenus compareat si sua putaverit interesse idq; quoties ejusmodi judicis copia haberi potest.

Si vero talis judex ad manum non sit seu ejus copia haberi non possit sufficiet generalis citatio per edictum si sua putaverit interesse, *l. omnes si vero appariter C. de Episcop. & Cleric.* quia ejusmodi citatio vim tantum habet cujusdam denuntiatio-

tiationis quæ etiam extra judicium fieri poteſt & non ut coacti compareant aut ut litigetur ſed tantum uti ſi ſponte velint compareant, *Rol. à Valle d. loc.* oſtendimusq; alibi non uno loco exemptionum jura ceſſare quoties ad Papam aut ad judices exemptorum acceſſus non eſt aut ſi ſit difficilis, *lib. 4. de iuriſd. ord. in exempt. q. 50. & 51.*

QVÆSTIO XLV.

Exemptus in crimine flagranti violatæ immunitatis palatii Epiſcopalis captus ſi puniatur an ad ſuum conſervatorem poſſit recurrere.

SVMMARIVM.

1. *Palatia quæ dicantur.*
2. *Palatium Epiſcopale comprehenditur appellatione loci ſacri.*
3. *Paria ſunt capi in flagranti crimine vel committere crimen notorium.*
4. *Exemptus in flagranti crimine capi poteſt ab ordinario.*
5. *Vbi te invenio ibi te iudico.*
6. *Ordinarius habet plus iuris in exemptum quam in extraneum.*
7. *Ordinarius poteſt in exemptos multa autoritate delegata.*
8. *Delictum quod ſit notorium.*
9. *In dubio iudicandum pro ordinario.*
10. *Quid ſi Conc. Trid. non ſit receptum.*

QVæſtionis hujus occaſio eſt heſternus caſus exempti cujuſdam ab ordinaria iuriſdictione potu obruti quempiam in Palatio Epiſcopali cultro invadentis ac in flagranti crimine in carceribus judicis ordinarii repente conjecti. 1

Pro cujus quæſtionis ſolutione præmitto palatia propriè dici ædes regibus ſeu ſupremis principibus conſecratas, *l. ult. C. de palat.* anomaſticeque nuncupantur divinæ domus ſacra palatia, *l. 1. C. de offic. Rector Provinc. & d. l. ult.* ac inter ſpecies regaliorum recenſentur, *c. unico quæ ſint Regalia Renerus Sextinus de regalib. c. 29.*

Præmitto ſecundo palatium etiam Epiſcopale dici adinſtar Regiæ Imperatoris appellationeq; loci ſacri comprehendi lociq; ſacri immunitate gaudere. *Navar. in Manuali c. 25. n. 17. Ioan. de Viſchis tract. de immunit. Eccleſ. n. 51. Covar. lib. var. res c. 20. n. 4. Abb. c. pen. n. 9. de immunit. Eccleſ.* 2

Præmitto tertio paria censeri captum quem esse in flagranti crimine & notorium crimen commisisse, *gl.c.cum non ab homine verb.deprehensus ubi Dec.n.143. de Iudic.Gram.dec.36.n.35.46.& 80. Mascard. de probat. vol.2.concl.1101.n.15. Franc.lib.1. q.21.n.133.*

His succinctim præmissis concludo exemptum ratione violatæ immunitatis in flagranti crimine deprehensum ab ordinario puniri posse, *gl.c.patentibus & in c.tuarum de privilegiis.*

Primo. Quia sicuti ordinario liceret extraneum sibiq; neutiquam subditum immunitatem loci sui sacri violantem sistere atq; arrestare juxta illud ubi ego te invenio ibi te judico, *l.1.ubi gl.C.ubi de crim.agi oportet Clar.lib.5 sent.§.fin.q.39. vers.sed quæro Boer.dec.202.Abb.c.cum contingat n.6.vers.si autem ibi non inveniatur de foro comp.& dixi supr. lib.4.q.109.n.14.*

Longe magis potest id in exemptum in quem ordinarius multo plus juris habet quam in penitus extraneum, *Rot. noviss.dec 702.n.4.part.1 & dec.207.n.2. part. 2.* exempti enim licet non censeantur esse de Diœcesi, ordinarii censentur tamen esse in Diœcesi, *c.grave ubi Fel.& DD.de offic.ord.* at vero extranei neq; de diœcesi neq; in diœcesi ordinarii esse dicuntur, *d. c.grave ubi DD.* ut proinde ratiocinari hic liceat à minori ad majus si id de quo minus inesse videtur inest ergo id de quo magis *præses in locis legalib.loco à minori ad maius.*

Secundo etiamsi ordinarius id non posset ordinaria autoritate posset tamen (quod in idem prope recidit) autoritate delegata. Cum teste Cardinale Baronio *in annalib.Ecclesiæ tom.8.sub ann.676. Pontifice adnotato fol.517.* exemptiones plurium obsint Ecclesiasticæ disciplinæ præbeantq; exemptis occasionem vitæ laxioris factum est, ut Concilium Trident.*c.XI.sess.24.de refor.* ob graves expostulationes de quibus D. Bernardus plurimis hac de re in epistolis tribuerit ordinariis tanquam S. sedis delegatis variam potestatem in exemptos, *eleg.Boet. epo.c.relatum n.8.ne Clerici vel Monachi D.Bernard in libris de consider.ad Eugen.* Ut proinde sicuti ordinario licet delinquentem in loco immuni (quale est palatium) corrigere, *Abb.c.inter alia n.26.de immunit. Eccles. Ioannes de Vischis ubi sup.n.16.& 17.* ita & ordinario idem autoritate S.Sedis permissum sit. *Conc.Trid. d.loc.*

Tertio delictum hic notorium proponitur, tum quia in flagranti crimine deprehensus uti ante dictum est, tum quia coram decem & longe pluribus hominibus commissum, *Far.lib.1.quæst.21.n.47.* si vera autem esset opinio Hostiensis, *de Privilegiis num. 11. per cap.patentibus cap.tuarum de privilegiis.* exempti possunt ratione notorii delicti puniri ab ordinario, *gloss.c.patentibus §.d.cap.tuarum.* Quæ Hostiensis opinio signanter accedente Concilio Tridentino *d sess. 24.* tribuente ordinario autoritatem in exemptos delegatam prævalere in dubio debeget opi-

ret opinioni Cardinalis, *Flor. in Clem. 1. de offic. ord. Domin. in c 1. de offic. ord. in 6.* semper enim in dubio judicandum est pro ordinario *Feder. conf. 130. Abb. c. quoniam n. 4. cum Apost. de privil.* cujus jurisdictio est perquam favorabilis exemptiones vero per quam juris odiosi, *Archid. c. frater 16. q. 1. n. 3. c. pervenit 11. q 1 & c. qui resistit q. 3. Abb. d. n. 4* Quæ tamē cōclusio intelligenda est adhibita mica salis nisi privilegia exemptionis hac in specie repugnēt ad ea semper enim est collineandum, *c. porro c. recepimus de privilegiis.* quod hac in materia semper est animadvertendum. Præterea nisi repugnet exceptio legis non receptæ seu Concilii Tridentini eo in loco quo vigent hæ exemptiones non recepti de quo plenius alio in libro scripsi, *de iurisd. ord. in exempt. l. 1. q. 50.*

QVÆSTIO XLVI.

Ordinarius utrum Rescribendo exemptis utatur verbis mandatoriis vel rogatoriis.

SVMMARIVM.

1. *Hypothesis huiusce quæstionis.*
2. *Ordinarius potest uti verbis præceptivis.*
3. *Canoniæ receptio consistit in facto.*
4. *Inter mandatorias & hortatorias formulas parum interest.*
5. *Hortatoria verba adiecta dispositioni inducenti necessitatem obtemperandi assumunt naturam verborum præceptoriorum.*
6. *Aucupia verborum reiicienda.*

ORdinarii in quam plurimis Europæ locis habent exclusis capitulis exemptis jus collationis beneficiorum. Quæritur nunc v. g. utrum ordinarius in suo collationis elogio sive diplomate possessionis dandę suo beneficio uti debeat verbo. Hortamur rogamus an vero præceptivo mandamus Capitulum quod à jurisdictione ordinaria exemptum est contendit jus non esse ordinario imperiosa mandati formula utendi in tabulis sacerdotii erogatoriis & proinde cum prisco Ecclesiæ ritu inquirere sibi liceat rejiciendus nec ne sit novitius Canonicus aut Sacerdotio frui permittendus licere sibi ab imperio ordinarii exempto producentem collationis literas informes & imperiosas ad possessionem non admittere verum in contrariam itum est sententiam ubi eleganter deducit & supremis Galliæ tribunalibus decisum refert Renatus Chopinus, *de sacra politia lib. 1. tit. 8. n. 3. & seq. fol. 143. & seq.*

Licet enim (inquit) ordinarius uti debeat formula hortandi seu rogandi capi-
2 tulum exemptum nihilominus tamen si ordinarius secus faciat utendi imperio-
siori formula mandandi vel præcipiendi non ideo promissum est capitulo exem-
pto refractari aut moras in possessione decernenda nectere quippe quod capitu-
lum debeat noviter provisum citra prolixiorem causæ cognitionem recipere
atque in suum gremium cooptare uti exactius ostendit idem renatus Chopin.
d.tit.8.n.1. & seqq. Canonici enim receptio verius in facto quam in jure consistat,
c.capitulum S.Crucis de Rescript.c.cum cui de preb.in 6. Abb.c.pro illorum de præ-
3 *bend.* Ego vero hac in materia quo ad has hortatorias aut mandatorias formulas
parum interesse existimo. Cum enim capitulum exemptum non possit nõ quali-
cumq; verborum formula ab ordinario provisum in possessionem admittere ut
4 ante ex Renato Chopino probatum est. Certe hoc in casu ordinarii rogatus aut
hortatus præcepto æquipollere censendus est.

Rogatoria enim aut hortatoria verba adjecta dispositioni inducenti obtem-
perandi necessitatem præceptoriorum verborum naturam assumunt. *gloss. c.ad
aures de ætate & qualit.ord.gloss.c.1. de testam Fel.c.non & col 1.de constit. Ioseph.
Sese de inhibit.& execut.privilegiata c.8.§.4.n.37.& 38.fol.364.Clem.1.ubi Card.de
testib.*

Iuxta illud Ovidii de quo gloss.§.1.instit. Mandati:

Est orare ducum species violenta iubenti

Et quasi midato supplicat ense potens.

Scitumq; est illud. Rogando cogit qui rogat potentior & blanditiæ principium
vim continent minarum. *dec.l.in omnib.causis ff.de reg.iur.gloss.l.1.C.si rector pro-
vinciæ.VVesemb.in paratit.ff.quod met.causa n.3.* Itaq; cum magis res quam verba
intuenda sint, *l.promitto ff.de re iud.& l.3.de liber.præteritis.* valeant hæc verbo-
rum ancupia nam & Virgilio teste:

Littera rem ipsam loquitur res ipsa medullam

Verbi quam vivax mens videt intus habet.

5 & eleganter Cicero pro Cecinia scriptum sequi calumniatoris est boni vero ju-
dicis voluntatem scriptoris autoritatesq; defendere non enim ex verbis pendet
jus sed verba serviunt consiliis & autoritatibus nec verba veniunt in judicium
sed ea res cujus verba in leges conjecta sunt. Quid porro juris cum exempti præ-
ceptis ordinarii legitimis non obtemperant, *dictum est hactenus lib.4.quæst.33.
& 64.*

Quæst

QUAESTIO XLVII.

Conſervatores an citare poſſint per edictum publicum.

SUMMARIUM.

1. *Conſervatores citare non poſſunt per edictum publicum niſi conſervatis iis quæ hic exprimuntur.*
2. *Limita niſi conſervatoriali diplomate aliter permiſſum ſit.*

RESpondetur non poſſe niſi prius teſtes ſummarie examinaverint ſuper non tuta acceſſu potentia metu aut aliis impedimentis quæ præſtantur, *Rot.dec.* 1 *104.incip. dic. quod citatio in antiquis & dec. 163.incip. nota quod aliquoties. Fel.c. quoniam frequenter n.14.& ſeqq ut lite non conteſt. DD. Clem. dudum de iudiciis.* adeo quidem ut ad ejuſmodi non tuti acceſſus probationem juramentum partis non ſufficiat, *Rot.dec.253.& 254.* ſic quod citatio proceſſuſq; aliter factus vitia nullitatis corrueret. *Decius cōſ.260.viſo pūcto n.26.lib.4. Ioan Bapt. Confet.de privil.ord.part.2.tit.4.de conſervatorib.c.8. verſ. advertendum DD.Clem.cauſam de elect.* idq; niſi aliter conſervatorali diplomate ſancitum ſit, *c.porro de privelegiis. in aliis autem pleriſq; caſibus v.g. ſi contradictor ſit incertus, annis cuius intereſt ig-* 2 *notus Conſervatores, ut & alii Papæ delegati imo etiam, quorundam opinione iudices inferiores citare poterunt iſto etiam forma non obſervata per edictum fel. c. quoniam frequenter n.13.& 14. ut lite non conteſt.*

QUÆSTIO XLVIII.

Conſervatores an cogantur locorum ordinariis aut iis adverſus quos procedunt exhibere Bullas conſervatoriales.

SUMMARIUM.

1. *Delegati procedere non poſſunt niſi exhibitis literis ſuæ delegationis citatiq; comparere non tenentur.*
2. *Conſervatores non tenentur edere diploma conſervatoriale.*
3. *Tutius tamen eſt exhibere.*
4. *Faciendum eſt quod alii prodeſſe nobis obeſſe non poteſt.*
5. *Malitiis non eſt indulgendum.*

SIcuti Apoſtolicæ ſedis delegati procedere non poſſunt niſi editis literis ſuę 1 dele-

delegationis citatiq; nisi iis visis comparere non tenentur, *c.cum in iure ubi DD. de offic. del.* ita etiam in conservatoribus videtur mihi respondendum quorum omnis jurisdictio & potestas à S. sede uti & in delegatos derivatur, *c. 1.c.fin.de offic.del.in 6.* Veruntamen Ioan. Bapt. Confettius. *tract.de privil.ordin.part.2.tit. 4 c.7.de offic.conservat.vers.praeterea conservator.fol.352.& cum eo VVames.cons. 181.n.14.tom.1.tit. de appellat.* Censuit duplici ratione eos ad exhibitionem non teneri, tum quia ad universitatem causarum deputati ordinariis æquiparantur. *Navar.cons.3.de offic.del.late Fel. c. qualiter & quando de accus.* Tum quia ex præcepto Concilii Tridentini suas facultates semel ordinario exhibuerunt sed ego arbitror tutius esse si dubitationis tollendæ gratia de hoc interpellati exhibeant in eamq; sententiam pede tacito inclinant, *Idem Ioan. Bapt. Confettius,* 3 laudans extravatem frequentes de judiciis. Rationem ego adfero quia ejusmodi editio conservatori obesse non potest sed prodesse ei qui dubitans de ejus jurisdictione editionem postulat. Teoria autem est Catholica faciendum semper esse id quo nobis non obesse at vero aliis prodesse potest Idq; nisi malitiæ aut subterfugii causa ejusmodi editio postularetur malitiis enim non est indulgendum, *Barth.l.in fund.ff. de re vindic.& in l.1.ff. de aqua pluv.arcend. Menoch.de arbit. Iur.lib.2.cent.2.cas.168.*

QVÆSTIO XLIX.

Quid si conservator causam coram se cœptam à se abdicet remittatve poteritne eandem reassumere.

SVMMARIVM.

1. *Delegatus deferendo appellationi causam à se abdicat.*
2. *Apostoli simbolisant cum remissione causæ ad collegam.*
3. *Conservatores æquiparantur ordinariis, 7.*
4. *Ordinarius iurisdictionem à se non potest abdicare, & n.14.*
5. *Conservatores possunt adiri per modũ querelæ.*
6. *Delegatus principis an adversus sententiam diffinitivam possit in integrũ restituere.*
8. *Officialis Leodiens. adversus diffinitivas à se latas solet restitutionem concedere, & n.14. & 17.*
9. *Quid si causa ad superiorem remittatur.*
10. *Quid si ad collegam.*
11. *Delegatus nuntii Apostolici an possit adversus sententiã sublationis clausulæ inhibitoriæ in integrũ restituere.*

12. Sen-

VIdetur quod non: sicuti enim delegatus deferendo appellationi causam omnem & iurisdictionem à se adeo abdicare censetur vt ne quidem partium consensu siue noua commisione eandem reassumere non posit. *cap. cum appellationibus de appellat. in 6. Latè Lãcelot. de attentatis part. 2. cap. 1. limit. 1. n. 72. & seqq. Milis in repert. verb. iudex deferendo fol. 204. Boer. decis. 72. nũ. 9. Gomes. Varesol. tom. 3. cap. 13. nũ. 32. Frãc. cap. cum cessante n. 14. vbi decis. nũ. 18. de Appell. Rebuff. l. quod iussit not. 1. nũ. 81. de re iud. Rot. dec. 49 nu. 4. de appell. in nonis Anton. de Anatis dec. 68. nũ. 2. late Paris. cõs. 106 nũ. 2. cõ ũ seqq vol. 4.* Ita & videtur conseruator iurisdictionẽ quã ad collegam remittendo dimisit recuperare nõ posse simbolisat enim delatio quã facit iudex appellationi coram se interposite cum remissione causæ ad collegam seu abdicatione iurisdictionis, *Rota dec. 13. num. 4. de offic. del. in nonis per cap. ir: imasti de appellat.* vti & iurisdictionũ delegatorum & conseruatorum simbolum & analogiam habere ante hac ostẽdi *supra quæst. 4.* Verũ licet iure ita obtineat vt delegatus deferendo aut remittendo abdicandove à se iurisdictonem eandem reassumere non posit nisi eo rescripto committatur, *Rot. dec. 49. num* 4. aliud tamen in conseruatoribus dispositum est ij enim ad vniuersitatem causarum deputati ordinarijs comparantur vti tradit. Ioann. Neuisanus *cons. 35. num. 8.* Ioannes *Baptista Consettius de priuilegijs ordinum part. 2. tit. 4 de conseruatoribus cap. 7. vti late alio in loco ostẽdi lib. 1. de iurisdict. ord. in exempt. 38.*

Porro iuris est ordinarium à se iurisdictionem abdicare non posse. *l. legatum ff. de offic. præsid. cap. cum teneamur de appellat.* ne amittere iurisdictionẽ quam tamen amitteret delegatus. *VVames. cap. cum cessassent 60. num. 4. de appell Bald l. Præses C. Quomodo & quando l. legatum ff. de offic. præsidis.* proinde potest iurisdictio accedente præsertim partium consensu attollerantia ad eum reuolui, *Rota ibidem.* signanter vero quod conservatores sint ex ea specie iudicium qui possunt per modum querelæ adiri. *Marãt. de ord. iud. par. 6. art. 2. in decisoriis Franc. in disputatione petitorii d. 2. num. 17. & 18. vol. Ocean. fol. 107.* idem & in delegato prin-

p ncipis speciali iure dispositum est cuius iurisdictio ante diffinitiuam sententiam non expirat nec per eam functus dicitur officio antequam ea sit debite executioni demādata, *cap. in litteris de officio deleg. cap. quarēti eod. tit. ca. si delegat as c. p. fin. eod in 6. cap. 2. de matrimonio contract. contra interdict. Eccles. cap. eum teneamur de appell.* Vt proinde non absq; iurium autoritatibus Cumanus *in l. aduersus ff si aduersus rem iudicatam & Boerius dec. 6.* censuerit eiusmodi principis delegatum aduersus diffinitivam à se latam posse in integrum restituere licet ei adversetur Castrensis, *l. aduersus C. si aduers. rem iud. & Abbas in cap. causa restitutionis num 7. de in integ. rest.* Temperans tamē id in delegato ad vniuersitatem causarum; *late Fel. cap. qualiter de accusat.* qualis est conseruator vt & adversus suā diffinitivam sententiā possit reponere quemadmodū & in vicario seu officiali Episcopi alio in loco tradit Abbas *in cap. ex litteris num. 11. in fin. de in integ. rest.* qua ratione officialis noster Leodiēsis quotannis restitutiones concedit adversus plusquam sexcentas sentētias diffinitivas à se latas nam & eiusmodi iudices potest iurisdictio quæ fuerat abdicata reuolui, *Milis in Repert. verb. iudex deferendo Rota dec. 13. de offic. del. in nonis dec. 49. de appell. in nonis.*

7

9 Quid limita nisi iudex causam dictionēve remiserit ad superiorem tunc enim iurisdictionem quam à se ita abdicauit nō potest sine noua commissione reassumere; *Rota dec. 14. num. 5. de offic. del. in nonis*, quia à priuatione ad habitum non datur regressus, *§. quod autem vti DD. instit. de capitis dimunit. & l. homo liber ff de statu hominū.* Renuntiantiq; suis iuribus non est dandus ad ea regressus. *Caualcan. decis. 22. num. 70. part 3.* Secus vero si ad collegam vt puta ratione

10 supervenientis impedimenti vel alia quadam iusta ratione causam remisisset licet enim cessante suo impedimento non posit causam quam remisit reassumere poterit tamen collega impedito vel ei remittente aut malitiose nolente procedere aliave ratione causam reassumere: *cap. cum in pluris vbi Franc. num. 3. in fin. de offic. deleg in 6. Rota de. 14. de offic. de leg. in nonis.* vt & potest si collega non acceptet aut si post acceptationē remittat: *Rota d. num. 5.* à priuation. enim ad habitura datur regressus quando prior status non fuit omnino extinctus sed relatus aut suspensus vt est iurisdictio suspēsa ob impedimentum superveniens vt alia ex causa, *Præses loco à priuat. ad habitum in fine argum. l. 1. ff. de Regul. Iuris.*

Parergos hic propono quæstiunculam non infrequentem nuper mihi cōmunicatam. Num delegatus nuncij Apostolici posit reuocare seu restituere in integrum appellantem adversus hanc sententiam. Tollimus clausulam inhibitoriam remittentes pro vlteriore executione sententiæ partes ad iudicem à quo.

11

Videtur posse. Quia interlocutoria habēs vim diffinitive etiam per quam iudicis officium finitur potest si ab ea interponatur appellatio per iudicem qui

eam

eam tulit revocari. *Fel.c significantib.n.2 de offic.del. Abb.c. cum cessante n.12. de appellat.*

At vero in hac hypothesi censui non posse. Ratio quia per hanc sententiam non modo finita fuit jurisdictio sed etiam remissa & revoluta ad judicem à quo pro ulteriore executione quo casu non potest judex qui ita decrevit sententiam suam revocare aut appellantem in pristinum statum reponere. *Abb.d.c.cum cessante n.15. DD.c.cum appellationib.eod.in 6. Abb.c.significantib.de offic del Guido sing.904.*

12 Ratio secunda est quia hæc sententia non modo habet vim diffinitivæ. *Marant.de ord.iud.part.6.in decisoriis actu 1.n.42.* Sed etiam non sperat aut expectat aliam post se quo casu etiam revocari non potest. *Marant.ibid.n.46.l.iudex postquam l.cum queritur ff de re iud.*

13 Idq; non obstante quod eidem clausulæ adjecta sit interlocutoria sublationes clausulæ inhibitoriæ per quam non videtur omnia abdicata seu remissa jurisdictio sed reservata quod ad punctum devolutionis licet non quod punctum suspensionis. Tum quia interlocutoria commixta diffinitivæ amittit naturā interlocutoriæ regulaturq; adinstar diffinitivæ. *Marant.d.loc.n.37.* & ideo quemadmodum diffinita revocari non potest ita etiam nec ejusmodi interlocutoria diffinitive commixta. *Mar.d.n.37.* Tum quia concurrentibus duabus causis vel

14 qualitatibus prævalere solet ea quæ est potentior, *l.cum queritur ubi DD ff.de stat.hom.* qualis est diffinitiva sententia cum commixta est interlocutorie, *DD.d.l.cum queritur.* Temperandum quod prius dixi est in ordinario is enim juxta theoriam Castrensis *l.adversus n.2.C.si adversus rem iudicatur, & in l.quod iussit ff de re iud. & in l.pater in fin ff.si quis ius dicenti non obtemperan. Bald.l.præses C.quomodo & quando Castr.l.1.n.2.C.ubi & apud quem.* Potest etiam adversus diffiniti-

15 vam à se latam restituere appellantem in integrum idq; signanter ex officio ejus nobili *Fel.c qualiter n.35. de accusat.* in hoc enim differt restitutio ab appellatione quod appellatio ad superiorem restitutio vero apud eundem qui gravavit possit interponi. *l.præfecti de minorib.* velut à dormitante ad experrectum quemadmodum de Philippo Macedone refert Budeus *ad pandectas tit.de offic.præfecti*

16 *pretorio in hec verba.* Philippus Alexandri M. Pater cum causam Machete cognoscens dormitare videretur non satis animadvertere quæ ille pro suo jure diceret ad extremum Machetam damnavit quo vociferante ac provocare se dictitante Philippus ita percitus ad quem tandem, inquit, tum Machetas ad teipsum, inquit, ubi fueris experrectus animumque advertere volueris.

Estq; hæc respondendi usus signanter à sententiis vim diffinitive habentibus non semel aut bis sed pluries valde frequens in Romana curia uti testatur ejusdem curiæ celebris pragmaticus Antonius Massa Galelius *ad formulam cameralis*

lis obligationis part.3.tit.reliqua de processu n.28.& seqq. Vestrius in praxi Rom.lib 8.c.4.n.6 per c.si a iudice de appell.in 6.c.ex literis ubi de rest.in integr. Solentque

17 etiam ab omni hominum memoria ab officiali Leodiensi non sexcentarum vel sex millenarum causarum judice ordinario repositiones hæ adversus sententias tam vim diffinitive habentes quam in ære diffinitivas peti atq; obtineri, *per not. Abb.c.ex literis n. 11.in fin.de rest.in integr.*

18 Temperandum secundo in executore gratiæ beneficialis qui licet se pronuntiet non esse executorem poterit nihilominus ejusmodi decretum revocare, *Fel. d.c.significantib.n.3.de offic.deleg.*

19 Temperandum tertio, nisi delegatus parte tolerante revocaret sententiam vim habentem diffinitive, *Fel.d.c.3. vers.non obstat, Innoc.c. cum dilectus de Rescript.* Multa enim partium taciturnitate tolerantur qui si ad judicium revocarentur corruerent uti plenissima manu variorum exemptorum genere ostendit, *Hier.Gonzales de mensib. & alternat. Episcoporum §.56.n.48.usq; 108.*

20 Temperandum 4. nisi delegatus pronuntiasset contra formam rescripti nam tunc posset iterum cognoscere atq; sententiam suam revocare. *Fel.c.in literis n 1. vers.tertio fallit de offic.del ubi etiam Abb.Card.Clem.1.q.10.de re iud.Bald.& Salicet.l si ut proponis C.quomodo & quando iudex Ang. & Imol l.iudex postquam ff. de re iud.Castr. l.cum quærebatur ff. de re iud.*

Temperandum quinto dummode sententia habeat figuram sententiæ v. g. si condemnetur is qui nunquam fuit in judicio nisi per procuratorem de cujus mandato non constat, *Fel.d.c.in literis n.2.vers.6.* limita similiter si ejus sententia non sit lata in scriptis, *Fel.d.loc.*

21 Temperandum sexto, in sententia absolutoria ab instantia vel observatione judicii aut declarationis deserte appellationis nam ab ejusmodi sententiis etiam delegatus potest restituere, *Fel.d.c.qualiter & quando n.34.de accusat spec.de offic. iudicis §.deseruit vers. quod si opponens late Abb. cap. examinata n.22.de iudiciis Innoc.c.consuluit in pr.de offic.del.*

Tum quod ejusmodi sententiæ vim tantum habeant interlocutoriæ, *gl.Barth. & DD l.titia ff.de accus.late Io.Bapt.Marcheson.in tract.de differentiis sentent.*

Tum quod perempta instantia jurisdictio delegata non pareat, *gl.l.1.ff.de iud. d.c. qualiter n.34.* fuitq; quampluries à sacro Romanæ rotæ auditorio decisum judicem delegatum adversus sententiam desertæ appellationis à se latam posse reponere licereq; ei de diligētiis ac appellationis non desertæ doceri corā se possit in integrum restituere, *Rot.dec.12.de appel.in novis dec.42.de appel.in antiquis.*

22 Temperandum septimo, nisi delegatus sententiando errorem in facto commisisset, *Innoc.c.1.de re iud. Abb.d.c.qualiter & quando Barth. l.iudex postquam & Cast.l.cum quærebatur ff.de re iud.* quæ tamen restrictio, *Felino non placuit in d. c.qualiter & quando n.45 & in d.c.in literis de offic. del.*

Quæst.

QVÆSTIO L.

An Conservatores possint implorari ab iis qui præscriptione exemptionem acquisiverunt.

SVMMARIVM.

1. *Præscriptio alia est activa alia passiva.*
2. *Exemptio præscriptione acquisita potest per conservatores defendi.*

Exempti possunt se tueri privilegio Romanæ Ecclesiæ adversus quam præscriptio minor quã centenaria non currit.

DVplicem hic formo præscriptionem. 1

Activam & Passivam.

Activam præscriptionem intelligo per quam privilegium exemptionis acquiri potest de qua *ego alio in loco lib.1. quæst.8.*

Passivam vero per quam adversus exemptos præscriptio induci potest de qua ego eod. libro *q 35. & lib.3.q.12.*

Itaq; sive exempti præscriptione suam exemptionem acquisiverunt sive adversus eos præscriptio subjectionis necdum complete inducatur poterint ii ad conservatores quos habent recurrere & coram eis proponere exceptiones quas sigillatim locis jam dictis examinavi. 2

Nimirum S. Sedi sese esse immediatè subjectos adversus quam nulla currit præscriptio brevior quam centenaria. De quo etiam varias extare bullas Pontificas in favorem quorundam ordinum exemptorum tam quo ad bona mobilia quam immobilia refert Io. Bapt. Confettius *de privil. omn. ordin. part.2. tit.12. de præscriptione activa & passiva fol. 376.*

QVAESTIO LI.

Quid de exemptis qui in jure sepulturæ impediuntur.

SVMMARIVM

1. *Exempti impediti in iure funerandi recurrunt ad suos conservatores.*
2. *Benedictio extrema est à Parocho recipienda.*

QVamvis sepulturæ jus scripto jure competere soleat Ecclesiæ Parochiali, *Cardinal. Sarabella Clem. dubium §. hujusmodi n. 2. de sepulturis*, sæpe tamen 1 usu venit ut aliæ Ecclesiæ præsertim ordines exempti privilegium nacti sint funerandi.

Quæritur nunc an possint alienas Parochias solemniter funus ad suas Ecclesias ducendi gratia ingredi & si impediantur an possint ad asylum conservatoris recurrere Oldradus *uno consilio*, censuit non posse, *cons. 82.* alio vero censuit posse, *cons. 204.* ita tamen ne funus tollatur nisi vidente & autoritate Sacerdotis Parochialis ut ab eo accipiat precationem extremam & requiem æternam & ita jure 2 usuq; multis in locis invaluit teste Sabarella, *in Clem. dudum §. hujusmodi n. 3.* proinde si qui hoc in privilegio interturbentur ambigi nequit quin conservator imploratus possit sese interponere, *Ioan. Baptist. Confettius de Privil. om. ord. part. 2. tit. 19. c. 1 fol. 440.*

QVÆSTIO LII.

Quid si exempti vocentur in jus coram ordinario pro quarta Parochiali an conservator poterit inhibere.

SVMMARIVM.

1. *Canonica Parochialis unde introducta.*
2. *In quibus consistat.*
3. *Decisio quæstionis.*
4. *Iuris executio spectat ad ordinarium.*
5. *Responsio ad antinomias.*

1 AFfinis est hæc quæstio præcedenti pro cujus illustratione præmittendum exemptos quibus privilegiario jure concessa est in suis Ecclesiis funeratio alienorum Parochianorum obligari Parochis ad Canonicam Parochialem quæ limitata est ad quartam funeralem introductam uti alio in loco scripsi, *lib. 4 de jurisd. ord. in exempt. q. 6.* à similitudine, legitimę patri aut patrono debitæ in bonis filii vel liberti similiter debitam Parochis in compensationem oneris spiritu-2 alis consistentis in imitatione Sacramentorum administratione ut qui spiritualia seminant temporalia metant. *Petr. de Vbald tract. de Canonica Episc. part. 2. c. 6. n. 2. Innoc c. in nostro c. certificari de sepult.* Consistit hæc quarta in legatis ac aliis inobventionibus quæ fiunt alienæ Ecclesiæ ratione in ea sepulturæ. Idq; nisi Ecclesia cui privilegium funerandi concessum est speciali etiam privilegio ab ejusmodi canonica Parochiali exempta sit, *Vbal. d. part. 2. c. 5. Io. Bapt. Confet. de privileg.*

uileg.ord.par.2.tit.19 de sepulturis vers. de candelis, aut nisi cõsuetudine aut praescriptione eandem exemptionem adepta sit, *Hostiensis summa de sepultu is §. an licitum vers. si cõsuetudo Vbald. d. par. 2 cap. 5. n. 3.* Licet Abbas voluerit eiusmodi libertatem consuetudine in totum acquiri non posse. *cap. certificari de sepult.* quem merito refutauit, *Petrus de Vbaldis iam laudatus.*

Sed haec paulo extra scopum caetera examussim peti poterunt ex d. Petro de Vbaldis qui speciali ac docto tractatu totam istam Canonicae Episcopalis & Parochialis materiam diligenter discussit nihilque intactum reliquit. Redeo itaq; ad propositam quaestionem, num Ecclesiae exemptae quae ad Canonicam Parochialem obligantur possint ab Ecclesia Parochiali illiusve Rectore conueniri coram ordinario.

3

Quaestio haec vt pleraeque aliae in iure variae est exagitata Guilielmus de Monte Landu *in Clem. dudum §. verum de sepulturis.* censuit posse conueniri coram ordinario. Ratio eius est per Clement. dudum de sepult. priuilegia exẽptio non reuocantur, *d. Clem. dudum vers. neque ad id, à quoquam.* Deinde Clemẽtina dũ cõtinet iuris dispositionẽ cuius executio cõpetit ordinario, *cap. si clericus in fin. de praeb. in 6.* frustra enim lex editur nisi quispiã qui sit legis executor. *cap. vbi periculũ §. praeterea de elect. in 6.* verum opinionem istam explodunt alij melioris notae, *Paulus de Leasaris d. Clem. dudũ §. verum super verb. elargiri Card. Sabarella ibid. Petrus de Vbaldis de Canonica Episcop. & Parochiali par. 2. cap. 3. num. 15. & seqq.* Nec obstant iam dictae rationes in contrarium, eteuim Clem. dudum non reuocat exemptibnes sed Priuilegia per quae ante illam clementinam Ecclesiae non tenebantur Ecclesiae Parochiali ad Canonicam Parochialẽ neque hic deerit qui sit huius Clementi aduersus exemptos executor Papa enim aut legatus de latere iudex est exemptorum coram quo haec & similes actiones aduersus exemptos poterunt intentari vti alio in loco ostendi. *lib. 2. quaest. 2 Card. & Vbald. iam citati.* sit itaque conclusio exemptos si ratione quartae Parochialis coram ordinario conueniantur ad eos posse quos habent conservatoros recurrere.

4

5

QVAESTIO QVINQVAGESIMA TERTIA.

Conservatores an habere dicantur territorium separatum.

SVMMARIVM.

1. *Territorium quid sit.*
2. *Conseruates non habent territorium & quare.*
3. *Priuilegia eximunt à subiectione sed non*

non à situatione.
4. *Prælati inferiores non possunt præscribere territorium.*
Iurisdictio respectu territorij habet se ad instar rei cuius quispiam est Dominus.
6. *Idque proprie loquendo secus improprie.*
7. *Iurisdictio conservatorum non ideo inefficax quod territorio careat.*
8. *Iurisdictioni nihil est commune cum territorio.*
9. *Ecclesiastici iudices bona immobilia non saisiunt.*

1 TErritorij diffinitionem tradit Pomponius, *l. Pupillus §. territorium ff. de verb. sig.* vt sit vniuersitas agrorum intra fines cuiusq; ciuitatis ab eo dictum quod magistratus eius loci intra eos fines terrendi id est submonendi habeat facultatem; sunt autẽ eius prope significationis comitatus destrictus Diœcesis. *Alciat. d. §. territorium de quorum analogia Felinus cap. Rodolphus. num. 15. &* Ioannes *Francisci de Pannus tract. de potest. can. sede vacante par. 2. quæst. 20. num. 41. & seqq.* Itaque huic quæstioni paucis respondeo negatiue.

Ratio est. Quia si concederemus conseruatores habere territorium separa-
2 tum sequeretur conseruatorias locaque eorum exempta non esse in aliqua Diœcesi seu territorio Episcopi (Diœcesis enim & territorium Episcopale simbolisant, *ca. si quis Episcoporum 16. quæst. 2. & ca. omnes Basilicæ quæst. 7. cap. cum Episcopus de offic. ord. in 6. Alberic. in dictionario verb. territorium*) sed constituere propriam Diœcesim seu territorium, *glo. Clem. 1. §. volumus verb. Diœcesanis vbi Card num. 2 de foro compet. Farinacius dec. 324. par. 2. editionis Antuerpiẽsis anni 1620.* quod iuris ratio non admittit vt enim territorium separatum in Diœcesi solus Pontifex summus potest concedere ad quem solum spectat Diœceses separare, *Host. ap. cum contingat n. 1. vbi Butrio num.* 11. *Abbas n.* 18 *de foro compet. Farinac. d. decis. 324. n. 2.*

3 Ratio secunda. Quia Priuilegia eximunt duntaxat à subiectione non vero à situatione seu denominatione id est per exemptiones desinunt quidem exempti esse de Diœces. sed non desinunt esse in Diœcesi, *Vitall. Clem. 1. num. 44. de priuileg. franc. cap. 2. §. statuo vers. sed aduerte de constit. in 6. Abbas cap. Apostolicæ num. 3. de donat. plena Fel. Abb. D D. cap. graue de offic. ordin.* Vnde iuris ratio non patitur exemptiones quæ sunt iuris odiosi. *l. 1. quæst. 3.* extendi atque ampliari à casu subiectionis ad casum situationis quæ apud Philosophos sunt cathegoriæ distinctæ ea enim omnia quæ per Priuilegia exẽptionum Episcopo expresse non auferuntur censentur illi reservata ac sub eius primœva iurisdictione remanere. *Anchar. cap. Pastoralis n. 45 de foro compet. & d. cap. 2. n. 10. vers. quando Prælatus de const. in 6. Farinac. d. decis. 324. n. 5.* Quo fit & cum conservatorie exẽptionesq; sint in diœcesi siue territorio non possint conseruatores dici habere territorium separatatum quippe quod territoriũ seu Episcopatus

patus vnum ſit corpus cuius caput eſt Epiſcopus ſi autem conſtituatur in eodem Epiſcopi territorio aliud territorium fiet vt inquit. *Hoſtienſis in d.cap.cum cõtingat n.1.& in cap.quanto n.13.cap.quoniam n.2.de offic.ord. Farin.d.loco Abb. & DD.cap.cum contingat*, vnum corpus monſtruoſum plura habens capita.

4 Confirmatur ab identitate rationis, quia Prælati inferiores non poſſunt ne quidem præſcribere territorium ita ſeparatũ ab Epiſcopo vt quaſi aliud caput faciat in eadem Diœceſi, *Butrio cap.cum contingat.n.11.vbi Abb.n.18. & 19 Bellamera.n.15.& 16.de foro compet.* eſſetque eiuſmodi conſuetudo aut præſcriptio irrationabilis quæ ne quidem immemorali tempore præſcribi poſſet. *Farin d.dec.324.n.11.* idq; vt dixi ne eiuſdem myſtici corporis plura capita ſupponamus nec obſtat quod vtraq; lex ſcilicet iuriſdictionis & Diœceſanæ ac conſequenter territorium præſcribi ita poſſit vt ne quidem Epiſcopus in eo poſſit conſtituere Officialẽ, *Rota dec.12.de præſcriptionib.in nouis Abb.d.n.11.& 18.* Quia hoc intelligendum eſt vti explicat idem Abbas *d.nu.11.& 18.* & Doctores hactenus laudat in præſcriptione iuriſdictionis quaſi Epiſcopalis & Epiſcopo inferioris non vero in præſcriptione territorij ſeparati, præſcribentes enim territorium ſeparatum qui præſcripſiſſent non amplius eſſent in Diœceſi ſed ipſimet eſſent Diœceſani & ſeparatum territorium conſtituerent & ita in vna conſtantienſis iuriſdictionis per ſacrũ rotæ auditorium deciſum, *Anno* 1611. *Maij.18.refert Farinaceus d.dec.324.num.13.* quod notandũ pro Archidiaconis cuiuſdam Diœceſis qui finitrias ſuas ac philacteria dilatando parem æqualemque cum Epiſcopo iuriſdictionem ſibi adeo attribuunt vt non modo præuentioni locum eſſe exiſtiment ſed & ab eorum ſententijs ad Epiſcopum veluti eis coequalem appellari poſſe non putent.

5 Confirmatur ſecundo, quia iuriſdictio reſpectu territorij habet ſe ad inſtar rei cuius quiſpiam habet dominium *e leg. Barth.l.1.n.15.verſ.ſicut ergo dominium cohæret perſonæ dominij tamen eſt in re ita iuriſdictio coheret officio perſonæ eius qui habet officiũ tamẽ eſt in territorio & ſic nõ eſt qualitas territorij ſed magis perſonæ ff. de iuriſd.om.iud.glo.marg.& l.qui furere ff.de ſtat.hom.* ſicuti autem idem dominium aut ius non poteſt eſſe in ſolidum apud plures, *l.ſi vtero §.ſi duobus ff.de cõmod.l.2.§.ex contrario ff.de acq.poſſ.Socin.in Fallen.Reg 99.* ita & eiuſdẽ territorij iuriſdictio competens Epiſcopo conſervatori non poteſt eodem in territorio competere. 6 Hactenus dicta proprie loquendo procedunt non vero improprie loqnendo pleriſque enim placuit loca excmpta & conſequenter conſervatorias conſtituere ſeu habere territorium, *late Roland.conſ.32.n.44.par.3.Fel.cap.graue num.2.in fin.de offic.ord.* idque quo ad certos tantum caſus & effectus per modũ ſimilitudinis, *Farin. dec.324. num.7.* 7 Porro conſeruatorum iuriſdictio non ideo minus erit efficax quod territorio careat vt nec minus efficax eſt iuriſdictio

ordinaria quæ potest esse sine territorio dummodo habeat personas in quas iurisdictionē possit exercere, *Alex. l. solet in fine ff. de iurisdict. om. iud. Fel. d. cap. Rudolphus num. 15.* Iurisdictioni enim signanter speciali nihil esse cum territorio
8 commune traditum est, *cap. 1. de religios. domib. Fel. cap. cum causa num. 12. vers. secundo de probat. Farinac. d. del. 324. num. 10. glo. cap. 1 in verb. diuisis dist. 10. & in Clem. num. Romani verb. Diœcesis de elect. Anton. & Hostie. s. cap. querimoniam de iure patronat* indeq; est quod Rebuffus, *d. l. Pupillus §. territorium ff. de verb. sig.*
9 tradidit Episcopos ordinariosve iurisdictionem Ecclesiasticam habentes saisire vel sequestrare non posse bona immobilia quæ territorium respiciunt, *idem Rebuff. ad concordata tit. de nominationibus Regiis §. 1. verb. maritus.* vt nec Apostolici seu Ecclesiastici notarij instrumēta cōficere quæ rem ipsam realiter efficiant & hypothecā realem inducāt. *Pirichius ad cons. Aurel. tit. 12. §. 1 glo. in littera D. E.* Nam diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet. Quæ omnia velut ex copia corā examinantur & resoluuntur à Nauarro, in *Repert. cap. novit de iudiciis.*

QVÆSTIO LIV.

An Conc. Trid. constitutionesque Pontificum illius confirmatoriæ censeantur derogare exemptionibus earumve conseruatorijs.

SVMMARIVM.

1. *Concil. Trid. derogat multis in casibus exemptionibus.*
2. *Non tamen indistincte.*
3. *Quid si Conc. Trid. non sit receptum.*
4. *Item quid si Papa Conc. Trid. derogauerit.*
5. *An opus sit vt Papa specifice Conc. Trid. deroget.*
6. *Dispositio Principis interpretationem sumit à iure communi.*
7. *Constitutio confirmans interpretationem sumit à confirmata.*
8. *Cessante causa confirmationis cessat confirmatio priuilegij.*
9. *Explicatio Conc. Trid. cap. 22. sess. 25. de Regul.*
10. *Dispositio intelligenda est secundum conditionem personarum ad quas dirigitur.*
11. *Conc. Trid. non reuocauit conseruatorias vniversitatum collegiorum aut Regularium.*

1 ITa videtur. Nam non modo Concilium Tridentinum passim sed etiam constitutiones Pij. 4. derogāt mari magno ac quibuscumq; Priuilegijs exemptionibus-

nibusq; etiamsi de eis verbatim facienda esset mentio. Deinde Concilium Trid. *sess.25.c.22.de Refor.* cum magna verborum emphasi sancinit observandos suos canones cum clausula irritante quorumcumq; exemptionum adversantium, verum cum Emanuele Roder. distinguendum est inter Concilii Trid. canones quibus sigillatim appositæ sunt clausulæ derogatoriæ exemptionum & alios canones quibus ejusmodi clausulæ non sunt appositæ, *Eman. Roder. quæst. reg. tom. 1. q.8. art.6.* v.g. Canon concilii quid simpliciter sancit nec ultra procedit ad irritationem privilegiorum contrariantium & hoc casu Concilium Trid. non censebitur exemptionibus derogasse aut vero canon ulterius procedit cum clausula derogatoria & tunc censebitur derogasse, *Eman. Roder. d. loc.* quę tamen adhuc cum mica salis intelligenda sunt nisi Concil. Trid. non sit receptum qua de re plenè scripsi alio in loco, *lib.1.q.50.* aut si eidem Conc. Trid. Papa postea derogaverit in favorem quorundam ordinum uti factum in favorem Societatis Iesu Cistercienſium minorum constat *ex Greg. XIII. & XIV. PP. ac Sixti V. qua de re Emanuel d. q.8. art.8. in fine.* nec opus est ut nominatim specifice Concilio Trid. per Papam derogetur sed sufficit generali clausula, non obstantiarum, per quam Pontifex Concil. Trid. derogare voluisse censendus est uti ex mente sacræ congregationis Conc. Trid. interpretum concludit & ex jure probat Emanuel Roder. *quæst. reg. tom. 3. q.39. art.4. col.3. & 6. fol.119. Anastasius Germonius de sacr. immunit lib.2. c.11. n.52.* reprehendens alios qui in aliam iverunt sententiam, neque obstat constitutio Pii IV. confirmatoria Concil. Trid. cum ampla derogatione quorumcunq; privilegiorum, quia Principis dispositio interpretationem sumit à jure communi quæ præsumitur talis qualis de jure esse debet. *Bald. l. ex facto not. 4. ff. de vulg. & pup. uti etiam Alex. Ias. in l. beneficium n.35. ff. de const. princ. Emanuel. Roder. d. tom.1 q.8. art.3. in fin.* De jure autem constitutio quæ fit ad confirmationem alterius constitutionis intelligi debet secundum terminos constitutionis confirmatæ, *Fel. c.1. n.57. de iureiur. gl. c. statutum verb. consuetudine de elect. ubi Card. & DD.* nimirum ut constitutio confirmans non censeatur derogasse privilegiis nisi & in Canonibus Concilii Trident. speciatim sit privilegiis derogatum.

2 3 4 5 6 7

Deinde finis constitutionis confirmatoriæ est ut decreta Concil. Trid. observentur in quam tacite influit clausula nisi aliquod privilegium cui per Concil. Trid. non fuerit derogatum allegetur, *Eman. Roder. d. art.6. col.3. & 4.* ideoque cessante causa finali constitutionis confirmantis cessat illius constitutio, *l. adigere §. quamvis ff. de iure patr. c. cum cessante de appell.* 8

Sed nec obstat, *d. c.22. Concilii Trid.* Quia capitulum illud 22. derogat tantum Privilegiis regularium adversantibus canonibus in sessione 25. comprehensis, non vero aliis Canonibus qui sparsim sub cathegoria aliarum sessionum de- 9

scribuntur *Eman Roder.d.art.6.col.2.* omnis vero dispositio intelligenda est secundum conditionem personarum ad quas diriguntur, *gl.l.si quando ff.de iur.offic.test.l.plenum §.equitius ff.de usufr.Barth.l.ex Militari §.sed utrum ff.de Milit.test.* Deinde Conc.Trid.non revocasse conservatorias universitatum aut regularium similesve sacra congregatio Concilii Trid.interpres resolvit, *teste Farin.part.4.ad c.5.sess.14.de reform.*

10

11

QVÆSTIO LV.

Vtrum constitutio Concilii Lateranensis modificans conservatorias exemptionesque sit in viridi conservantia.

SVMMARIVM.

1. *Constitutio Lateranensis est in viridi observantia nisi Pontifex illi deroget.*
2. *Varia bulla derogant huic constitutioni.*

1 RE spondetur esse, *c.de constit.& Navar.cons.de constit.* idq; nisi posteriore aliqua constitutione sit revocata in totum vel pro parte *l.abrogare l.derogare ff.de verb.sig.* aut etiam nisi summus Pontifex vivæ vocis oraculo eidem constitutioni derogaverit quod & fecisse Leonem X. Anno 1519.in vigilia Visitationis B. Mariæ qui ejusdem Conc. Lateranensis autor fuit in favorem ordinis Minorum, 2 observantiæ testatur Emanuel Roder. *Reg.quæst.tom.1 q.8.art.9.* refertq; eadem quæstione *art.*10.extare Bullam Pauli Papæ IV. anni 1549.mensis Martii die 10. specifice revocatoriam dicti Concil. Lateranensis in favorem quorundam ordinum.

QVÆSTIO LVI.

Quæ Privilegia sint à Concilio Tridentino revocata.

SVMMARIVM.

1. *Conc.Trid.multis casibus derogat exemptionibus.*
2. *Conc. Trid. non derogat iurisdictioni conservatorum universitatum aut collegiorum.*
3. *Privilegia quibus non est derogatum manens*

manent ſarta tecta. nisi quatenus novo iure exprimitur.
4. A iure antiquo non eſt recedendum

Reſpondetur omnia illa privilegia quæ diſertis verbis à Concilio Tridentino abrogantur, *Eman. Roder. regul quæſt. tom. 1. art. 7.*

Inter quæ recenſetur correctio concionatorum qui concionandi munere abutuntur, *Conc. Trid. ſeſſ. 5. c. 2. de Refor.*

Secundo ut nequeant concionari ſine licentia Epiſcopi, *ſeſſ. 25. c. 4. de refor.*

Tertio ut ſubdiaconus ordo ante 22. annum, diaconatus ante 23. presbyteratus ante 24. non conferatur, *ſeſſ. 23 c. 12. de refor.*

Quarto ne eodem die duo ordines ſacri conferantur, *ſeſſ. 23. c. 13. de refor.*

Quinto ne quiſpiam confesſiones ſacramentales audiat antequam ad hoc munus fuerit à Diœceſano judicatus idoneus *ſeſſ 23. & 15. de refor.*

Sexto omnia decreta ſesſionis 25. de Regul. quæ compendii gratia hic non referuntur obſervanda ſunt exemptionibus non obſtantibus, *Emanuel Roder. reg. quæſt. tom. 1. q. 8. art. 7. verſ. 10.* id quod tamen eſt intelligendum adhibita ſalis mica, *q. 50. lib. 1. de iuriſd. ord. in exempt.* ſed an conſervatorum juriſdictio cenſeatur revocata. Reſpondeo conſervatores ad univerſitatem cauſarum deputatos non eſſe revocatos *Greg Sayr. in flor. deciſ. lib. 1. Tit. 17. de offic. del. dec. 1. qua de re vide etiam infra q. 96.* Ut itaq; concluſio ſarta tecta manere privilegia quę poſterioribus Pontificum conſtitucionibus non inveniuntur canonice revocata quia à jure antiquo non eſt recedendum niſi quatenus exprimitur in novo, *l. præcepimus C. de appell. Navar. conſ. 17. n. 4. de ſponſal. 6.*

QVAESTIO LVII.

Quid ſi confirmationi Privilegiorum adjiciatur clauſula quatenus ſunt in uſu.

SVMMARIVM.

1. Privilegia an per non uſum amittantur.
2. Ordini Benedictino minor præſcriptio non obſtat quam 60. annorum.
3. Iure participationis id extendi poteſt ad quoſdam alios ordines.
4. Intelligentia clauſulæ quatenus ſunt in uſu.
5. Confirmatio novum ius non tribuit ſed ante conſtitutum ſtabilit, & n. 7.

6. Secus si confirmetur quod nullum est aut imperfectum.
8. Clausula non obstantibus constitutionibus Apostolicis quid operetur.
9. Clausula ex certa scientia effectus.

GRegorius XIII. in Bulla confirmatoria privilegiorum quorundam ordinum adjecit clausulam, *quatenus sunt in usu*, itaq; breviter hujus clausulæ interpretatio est investiganda ad cujus explicationem priusquam descendam præmitto quæstiunculam ab Abbate *in c. cum accessissent de constit.* & alio in loco. *de iurisd. ord. in exempt. lib.* 4. *q.* 21 examinatam. An privilegia per non usum amittantur in qua solet ita distingui, aut privilegium concessum est personæ particulari aut alicui ordini communitati vel Ecclesiæ primo casu perditur per contraversionem seu usum directo contrarium non vero in secundo, *Abb. d. loc. DD. l. voluntarie C. de executor. silvester. verb. privilegium n.* 2. *&* 3. *Eman. Roder. quæst. reg. tom.* 1. *q.* 8 *art.* 3 *ubi id explicat Card. Saraphin. dec.* 951. *n.* 1. causa enim universalis potius considerandа est quam exercitium ipsius actus, *Bald. l.* 2. *n.* 2. *C. de Emanc. liberor. Far. d. dec.* 951. *n.* 2.

2 Secundo vero casu non amittitur nisi legitimo tempore præscriptum sit non quidem cursu annorum 30. uti innuere videtur, *Alex. III. in c. si de terra de privil.* sed annorum 40. *c. accedentibus de privil.* excepto tamen inter alios ordine S. Benedicti cui Eugenius Papa IV. Anno 1434. septimo Kal. Martii concessit privilegium ne contra eum currat minor præscripto annorum 60. quod quidem

3 privilegium jure participationis etiam ad alios quosdam extendi potest id quod ex privilegiorum origine & concessione dependit uti de origine mendicantium testatur *Eman. Roder. d. art.* 3. *fol.* 36. *col.* 1. Itaq; ut quæstioni propositæ responde-

4 am, dico quod Greg. XIII. confirmando privilegia cum hac modificatione, *quatenus sunt in usu*, censetur tantum confirmare privilegia quæ valida sunt hoc est quæ præscriptione annorum 40. secundum jus commune vel 60. juxta d. Eugenianam non sunt cassa & obliterata, *Eman. d. art.* 3.

5 Ratio est. Quia confirmatio novum jus non tribuit sed ante constitutum stabilit & confirmat. *cap. cum dilecta de confir. utili & inutili. Gail. lib.* 2. *obs.* 1. *c. quia diversitatem de concess. præb.* quod secus esset si id quod ipso jure nullum est, *l. legata*

6 *inutiliter ff. de adopt.* aut quod imperfectum est confirmatur nam tunc rem novam concedere censeretur, *Barth. l. & quia ff. de iurisd. om. iud. auth. de defensorib. §. interim col.* 3.

Ratio secunda. Quia Greg. XIII. non tantum confirmat privilegia sed etiam

7 eadem innovat seu de novo concedit innovatio autem privilegiorum novum jus non tribuit sed antiquum duntaxat conservat. *c. ex parte de privil.* idque nisi confirmationi seu innovationi Privilegiorum adjiciatur clausula non obstantibus

tibus

tibus revocationibus Apostolicis nam tunc Privilegia quę cassa irritaq; fuerunt 8 per non usum vel præscriptionem vel aliter vivificarentur atq; à novo restaurarentur, *Abb.c.cum super de causa post & propriet.late Rosel.in sua Sena.tit.absoluto* 1. *n.*122.123. *Eman. d. loco.* prout & si confirmationi adjiciatur clausula ex certa scientia per eam enim etiam confirmantur privilegia abrogata per contrarium usum, præscriptionem vel aliter, *late Eman. Roder.d.q.8.art.4 fol.37.col.1.* 9 *& d.c.quia diversitatem gl c.ad hoc ubi Abb.6.n.7.de Rescript.in 6.c.nonnulli col.1.eod.tit.Dec.l.testam.n.13.de milit.test.*

QVÆSTIO LVIII.

Quid si privilegia confirmentur cum clausula quatenus decretis Concilii Tridentini & sacris canonibus adversentur.

SVMMARIVM.

1. *Confirmatio Privilegiorum Societatis Iesu est amplissima.*
2. *Particulæ & sacris canonibus explicatio.*
3. *Confirmatio Privilegiorum latissime interpretanda in præiudicium confirmantis.*

AD hujus clausulæ explicationem quædam notavi alio in loco, *lib.4.q.21.de iurisd.ord.in exempt.* à quo tempore incidi in Emanuelem Roder. qui eodẽ prope sermone in ejusdem clausulæ enucleationem convenit, *quæst. Reg.tom.1.q.8.art.8.* subjungitq; in confirmationibus Privilegiorum ordinis minorum per 1 Sixtum V. verba illa sacris canonibus non inesse prout nec in confirmatione Privilegiorum ordinis Cistercienšis per Greg.XIV. At vero confirmatoria privilegiorum Societatis Iesu pura puta est atq; amplissima nullis restrictivarum clausularum vinclis coarctata. Itaq; si quorum ordinum privilegia post Conc.Trid. publicationem confirmata fuerunt cum hac clausula quatenus sint in usu & decretis Concilii Trid.& sacris canonibus non contradicant particula illa & sacris 2 Canonibus non ponetur copulatione ut sæpe solet, *l.sæpe ff.de verb.sig. Albertus de Pergamo de probationib.vers.Et.* Sed expositivè, *l.si in venditione ubi gl.ff.de evictionib.* Cum enim Conc.Trid.scateat sacris canonibus fit ut copula illa proposita inter duo quorum unum sequitur ad aliud resolvatur in expositivam, *Abb.c.monasterian.4.de vita & hon.cler,* veluti si Pontifex diceret quatenus decretis

Conc. Trid. id est, sacris canonibus Concilio Trid. insectis non contradicant nisi enim ita interpretamur nulla certe aut paucissima remanerent privilegia per Pontificem confirmata, *Eman. d. art.* 1. debent autem privilegia eorumq; confirmationes in dubio latissime in præjudicium concedentis interpretari, *l. beneficiū ubi DD ff. de const. principum.*

QVÆSTIO LIX.

An generalis confirmatio privilegiorum se extendat ad ea quæ sunt contra jus.

SVMMARIVM.

1. *Confirmatio generalis non se extendit ad ea quæ sunt contra ius idq; nisi excipiatur casus unus qui sit contra ius.*
2. *Princeps non censetur velle præiudicare tertio.*
3. *Idq; nisi unum casum excipiat in quo declaret se nolle tertio præiudicare.*

1 Minime: nisi post confirmationem generalem excipiatur casus unus qui sit contra jus: talis enim exceptio hujus est energiæ ut Papa censeatur etiam confirmare omnia alia privilegia quæ sunt contra jus. *Bald. c. fin. n. 2. per quos fiat investitura, & in l. 1. in fin. de feriis, Jas. l. fin. in fin. ff. quod quisq; iuris Ruin. cons. 100. vol. 3. Mandos. ad Reg. Cancell. 13. q. 8. n. 5. Eman. Roder. quæst. tom. 1. q. 8. art. 9. in fin.* quippe quod hæc exceptio ex ea specie sit quæ regulam solet ampliare. *Dec. l. 1. n. 3. & seqq. ff. de reg. iur.* hincq; est quod licet princeps non censeatur velle tertio
2 præjudicare, *l. 1. & seqq. C. si contra ius vel utilit.* attamen si unum casum excipiat in quo nolit tertio præjudicare censebitur in aliis omnibus casibus tertio præju-
3 dicare voluisse. *Dec. d. l. 1. & n. 32.* idq; nisi verba regulę repugnent nam tunc exceptio facta de eo quod in regula non comprehenditur non ampliat regulā sed vitiatur, *Dec. d. l. 1 n. 35. & 40.*

QVÆSTIO LX.

Ordines an sibi invicem propria privilegia communicet.

SVM-

SVMMARIVM.

1. *Privilegia concessa religiosis non extenduntur ad religiosas eiusdem ordinis.*
2. *Nisi specialiter ita disponatur.*
3. *Participatio priuilegiorum an & quatenus se extendat.*
4. *Quid si obseruantia religionis repugnens aut ordo non vtatur, num. 2. in fin.*

DE hoc articulo succinctim tractaui alio in loco, *de iurisdict. ordin. in exemptos lib. 1. quæst. 17. num.* 17. fuseque & late hanc materiam pertractatam reliquit Emanuel Roderic. *Reg. quæst. tom.* 1 *quæst. 55. per tot.* explicans quæ & qualia privilegia singuli ordines sibi inuicem communicent quæ cum in facto consistant non persequor, solum hic inquiro an priuilegia concessa religiosis vnius ordinis extendantur ad religiosas eiusdem ordinis, Respondi de iure non extendi *lib. 1. de iurisdict. ord. in exemptos quæst. 17. n.* 17. quia in odiosis masculinum non concipit Fœmininum, *l. quisquis C. ad l. vl. Maiest. l. 1. §. quare ff. de ventre in poss. mittendo. Alciat. & DD. l. verbum hoc si quis ff. de verb. sig.* nisi specialiter ita sit dispositum vti de sororibus S. Claræ quas Emanuel Roder. *d. quæst. 55. art.* 13. speciali priuilegio docet priuilegio minorum gaudere & de monialibus ordinis S. Dominici priuilegijs ordinis Dominicanorum idq; etiamsi ordo cuius priuilegia alteri communicantur è priuilegio non vtatur, *Abb. cap cum accessissent n. fin. de const. vbi Innoc. Siluester verb. priuilegium* §. 11. *Emanuel d. quæst. 55. art. 19* quod exaudiendum est cum communicatio priuilegiorum sit independenter Secus vero si dependenter. *Emanuel d. quæst. 55. art* 19. *&* 21. *& latè eod. tom. quæst.* 8. *art. 4.* Declarandū tamen ita demum hanc priuilegiorum communicationem procedere dummodo obseruantiæ religionis quæ alteri in priuilegio participat non aduersentur alioquin enim ea participatio non ad stabiliendam religionem sed ad illam discipandam destruendamq; tenderet. *Emanuel d. quæst. art* 22. Inducta autem ad augmentum religionis diminutionem illius parere non debet. *arg. si mancipia in pr. ff. de fundo instr. legato l. si circa C: de propos. agent. in reb. lib.* 12. *Albertus Brunus tract. de diminutione concl. 6.* Inductaque in fauorem religionis non debent in illius odium & dissipationem redundare, *cap. quod ob gratiam de Reg. Iur. in 6.*

QVÆSTIO LXI.

Quid si tollantur priuilegia vnius ordinis an censebuntur sublata respectu eorum qui habebant ius participandi in priuilegijs istius ordinis.

SVMMARIVM.

1. Interest an participatio competat dependenter vel independenter.

DIstinxi alio in loco *lib.1.de iurisdict.ord.in exemptos quæst.17.* vtrum eiusmodi participatio concessa fuerit, independenter vel dependenter primo casu non censebuntur sublata secundo censebuntur qua de re plenius *Emanuel. Roderic.quæst.Reg.tom.quæst.8.art.4.quæst.9.art.9.& quæst.55.art.19.& 21.eiusdem tomi.*

QVÆSTIO LXII.

Conservatores an clientum suorum gratia possint à iure scripto discedere.

SVMMARIVM.

1.Philosophi quidam censuerunt amicitiæ causa à iure recedi posse.
2. Auli Gellij hac de re refertur sentẽtia.
3.Quid Cicero & posteriores æui iurisconsulti censuerunt.
4. In dubio an pro amico iudicandum.
5.Axioma illud Glossa pro amico refellitur & num.7.
6.Iudices gerunt vicem Dei apud quem acceptatio non est personarum.
7.Amici causa ne latum quidem vnguẽ à iure est discedendum.
8.Glossæ magna est autoritas.
9.Amicitiæ causa pœnæ quandoque molliuntur.

3 NOn contemnenda est hæc quæstio, sicuti enim non pauci Philosophiæ sectatores vti eleganter refert Aulus Gellius *noctium atticarum lib. 1. cap. 3.* amicitiæ gratia à rationis tramite nonnihil declinare posse censuerunt ita & conservatoribus clientum suorum causa id videbatur indulgendum si amicitiam necessitudinemque inter eos & clientes intercedentem consideremus.

Aul.

Aul. Gel. noctium atticarum lib.5. c.13. quę eſt adinſtar amicitiæ officiique patronorum in libertos, *tot. tit. ff. de obſequiis parent. & patr.* aut ſuperiorum in ſubditos, *Ioan. de Signano tract. de amicitia dominorum in ſervos & è contra.* Vt proinde eſſe videatur quatenus amicitiæ venia dari poſſit præſertim cum amici utilitas nimio eſt amplior honeſtatis autem noſtræ in re non gravi levis jactura eſt tum enim quod utile amico eſt id primum illo quod honeſtum nobis eſt fit plenius ſicut magnum pondus æris parva lamina auri fit pretioſius uti tradit Aulus Gellius cujus verba hic referre non piguit apud eum itaq; ſic habetur. *dict. lib.1. cap.3.*

Chilo præſtabilis homo ſapientiæ, quonam uſque debuerit contra legem, contraque jus pro amico progredi, dubitavit. Eaque res in fine quoque vitæ ipſo animum ejus anxit. Et alii deinceps multi Philoſophiæ ſectatores, *(ut in libris eorum ſcriptum eſt)* ſatis inquit, ſcite ſatiſq; ſolicite quæſierunt ut verbis, quæ ſcripta ſunt, ipſis utar εἰ δεῖ βοηθεῖν τῷ φίλῳ παρὰ τὸ δίκαιον, καὶ μέχρι πόσου καὶ ποῖα. Ea verba ſignificant: quæſiſſe eos, an contra jus, contrave morem faciendum pro amico ſit, & in qualibus, & in quibus cauſis, & quênam ad uſq; modum. Super hac quæſtione tum ab aliis, (ſicuti dixi,) multis, tum vel diligentisſime à Theophraſto diſputatur, viro in philoſophia peripatetica modeſtisſimo, doctisſimoque. Eaque diſputatio ſcripta eſt, (ſi recte meminimus) in libro ejus de amicitia primo. Eum librum M. Cic. videtur legiſſe: cum ipſe quoq; librum de amicitia componeret, & cætera quidem quæ ſumenda à Theophraſto exiſtimavit (ut ingenium, facundiaque ejus fuit) ſumpſit & tranſpoſuit commodisſime aptisſimeque. Hunc autem locum, (de quo ſatis quæſitum eſſe dixi:) omnium rerum aliarũ difficillimũ ſtrictim, atque curſim tranſgreſſus eſt. Neq; ea quæ è Theophraſto penſiculate atq; enucleatè ſcripta ſunt executus eſt ſed anxietate illa & quaſi moroſitate diſputationis prætermiſſa genus ipſum rei tantũ paucis verbis notavit ea verba Cicer. *(ſi recẽſere quis vellet: appoſui.)* His igitur finibus utendũ eſſe arbitror ut cũ emendati mores amicorum ſunt: tum ſit inter eos omnium rerum, conciliorum, voluntatum, ſine ulla exceptione communitas ut etiam ſi qua fortuna acciderit ut minus juxta voluntates amicorum adjuvandæ ſint: in quibus eorum aut caput agatur, aut fama declinandũ ſit de via, modo ne ſumma turpitudo ſequatur. Eſt enim quatenus amicitiæ venia dari poſſit, cũ agetur, inquit aut caput amici, aut fama, declinandum eſt de via: ut etiam nonnunquã voluntatẽ illius adjuvemus ſed ejuſmodi declinatio iſta eſſe debeat, qualiſque adjuvandum digresſio, & in quanta voluntatis amicis iniquitate, non dicit. Quid autem refert ſcire me in hujuſmodi periculis amicorum ſi non magna me turpitudo ſecutura eſt, de via recta eſſe declinandum, niſi id quoq; me docuerit quam putet magnam turpitudinẽ? & cum deceſſero de via quouſq; digredi debeam? eſt enim inquit quatenus dari

amicitię venia possit. Hoc imo ipsum est, quod maxime discedendum est quodq; ab iis qui doceant minime dicitur quatenus , quaq; fini amicitię venia debeat Chilo ille sapiens (de quo paulo ante dixi) conservandi amici causa, de via declinavit. Sed video quousq; progressus est, falsum enim pro amici salute consiliũ dedit, idipsum tamen in fine quoq; vitæ, an jure posset reprehendi, culparique dubitavit, contra patriam, inquit Cicero, arma pro amico suméda non sunt. Hoc profecto nemo ignorat, & priusquã Theognis, ut Lucilius ait, nasceretur, sed id quæro, id desidero: cum pro amico contra jus, & contra quãlibet, salva tamen libertate & pace, faciendum est: & cum de via (sicut ipse ait) declinãdum est: quid & quantum & in quali causa, & quonam usq; fieri debeat ? Pericles ille Atheniensis egregius vir ingenio bonisq; omnibus disciplinis ornatus, in una quidem specie, sed planius tamen, quid existimaret, professus est. Nam cum amicus eum rogaret, ut pro re, causaq; ejus falsum dejeraret: his ad eum verbis usus est, δεῖ μὲ συμπράττειν τοῖς φίλοις ἀλλὰ μέχρι θεῶν. Theophrastus in eo quem dixi libro, inquisitius quidem super hac re ipsa & exactius, pressiusq; quàm Cicero disseruit. Sed is quoque in docendo , non de unoquoq; facto sigillatim æstimat, neque certis exemplorum documentis, sed generibus rerum summatim, universimq; utitur, ad hunc fermè modum. Parva inquit & tenuis vel turpitudo, vel infamia subeunda est: si ea re magna utilitas amico quæri potest. Rependitur quippe, & compensatur leve damnum delibatæ honestatis majore alia, gravioreq; in adjuvando amico, honestate. Minimaq; illa labes, & quasi lacuna famæ imminentis, partarum amico utilitatum ratione solidatur. Neque nominibus inquit, moveri nos oportet : quod paria genere ipso non sunt, honestas meæ famæ, & rei amici utilitas. Ponderibus hæc enim, potestatibusque præsentibus , non vocabulorum appellationibus: neq; dignitatibus generum dijudicanda sunt. Nam cum in rebus aut paribus, aut non longe secus, utilitas amici, & honestas nostra consistit: honestas procul dubio præponderat. Cum vero amici utilitas nimio est amplior: honestatis autem nostræ in re non gravi levis jactura est : tunc quod utile amico est, id primum illo quod honestum nobis est , fit plenius sicuti magnum pondus æris, parva lamina auri fit pretiosius.

Phavorinus quoque Philosophus hujuscemodi indulgentiam gratiæ, tempestivius laxato paulum, permissoque subtili justitię examine , his verbis definivit: ἡ καλουμένη χάρις παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῦτο ἐστὶν ὕφεσις ἀκριβείας ἐνδέοντι. Post deinde idem Theophrastus ad hanc fermè sententiam disseruit. Has tamen inquit & parvitates rerum, & magnitudines, atq; has omneis officiorum æstimationes, alia nonnunquam mométa extrinsecus, atq; alia quasi appendices personarum & causarum & temporum: & circumstantiæ ipsius necessitates : quas includere in præcepto difficile est: moderãtur & regunt, & quasi gubernant: & nũc

ratās efficiunt, nunc irritas. Hæc talia quæ Theophrastus satis cautè, & solicitè, & religiose, causa disserēdi magis, disputandiq; diligentia, quā cū decernendi sentētia atq; fiducia disseruit. Profecto causas scientiæ corporū varietates, disertationūq; & differētiarū ignorantes, directū atq; perpetuū distinctūq; in rebus singulis præceptū, quod ego in prima tractatus istius parte desiderare dixerā, nō capiunt.

Fuit & hujus sectæ non modo Cicero oratorū coriphæus uti jam retulit Aul. Gellius, sed & posterioris ævi alii non pauci. *gl. c. nisi de offic. legati ubi* Innoc. *Vber. de Bonocurso in sua praxi tit. de recus. vers. quia secundum mart. in apost. verb. gratificari per l non quidquid ff. de iudiciis.* sentientes in bivio consilii pro amico judicandum, imo glossæ opinionem si sit singularis aliis præferendam juxta pragmaticorum quorundam minervæ pinguioris proverbium Glossa pro amico verum ii toto cælo aberrarunt conservatores enim & alii quivis judices Dei partes gerunt, *eleganter* Innoc. *IV. c. 1. de re iud. in 6.* apud quem sicut nulla est acceptio personarum, *c. in iudiciis de reg. iur. in 6.* ita neq; apud judices esse debet qui Dei universalis judicit cujus personam repræsentant debent esse imitatores, *d c. 1. de re iud. in 6.* ut proinde negligendæ imo respuendæ sint eæ chilonis aliorumq; Philosophorum quæstiones. An contra jus contraq; mentem faciendum pro amico sit & in qualibus quibusq; causis ac quemnam adusq; modum, ii enim veram justitiam veritatemq; non agnoverunt quam si cognoscere voluissent ad eam (ut cum D. August. loquar) civitatem pervenissent cujus Rex est veritas cujus lex est charitas cujus modus est æternitas ac religiosè magis pensiculatè solicite, enucleatè ac religiosè Matth. Mathesil. *tract. de electione verioris opinionis*, & Mart. Navar. *in Manuali confess. c. 87. Miscel. 5.* cæteriq; omnes meliores notæ scriptores ne latum quidem unguem à justitiæ tramite amicitiæ tramite amici causa seu pro amico declinandum esse voluerunt simulq; explodunt injustum illud axioma ecce Glossa pro amico. Nam ut inquit Navar. *in c. si quis autem n. 134. de pœnit. dist. 7.* Iura non jubent in dubio judicari pro amico quod jubent pro dote aut pia causa & ideo qui in dubio pro amico judicare voluerit prius certo credere debet jus illi esse vel saltem secundum causæ acta sic esse credendum ab eo qui nesciret animum esse si peccatum vitare voluerit quod si credere id nequit neq; profecto dicare justè poterit pro amico quod multos parum animadvertere & ideo de jure male mereri dolet interioris fori apprimè peritus Martinus Navarrus *loco iam laudato.* cui etiam latè invehentes in impium illud axioma Glossa, pro amico assentiuntur Baldus *cons. 420. lib. 1.* atq; Menochius *de Ret posi. Rom. 3. n. 797. & de arb. iud. lib. 3. casu 330. num. 22.* Quin vero ipsemet Cicero rectius, *in libr. de amicitia*, sentiente voluit, *lib. 3. offic.* amici personam deponere eum qui induit judicis quod & latè eleganterq; comprobatur apud D. Ambrosium *lib. 3. officiorum.* Idq; etiamsi pro amico stet Glossa. Licet enim Glossæ magna sit au-

3 4. 5 6 7

toritas, *Ant.Corf.tract.de autoritate Glossæ*, in ejusq; verba quidam jurasse videantur, *Ant.Burgos Hispan.c.quod hoc.n 46.in fin.de empt. & vend.* non tamen mihi tanta est quin cedere debeat & herbam dare meliori opinioni de cujus electione post Mathesilanum metodice scripsit Navar.*d.c.27.*

8

9 Deniq; non obstat quod juris Canonici Glossographus *d.c.nisi.* scripserit amicitiæ causa pœnas quandoq; remitti aut minui posse id enim in principibus qui ex leges sunt obtinet, *Peckius in c.in iudiciis de reg.iur.in 6.* non vero in judicibus inferioribus, *v.Abb.d.c.nisi n.6.& Tiraq.de pœnis temperandis causa 26.* Itaque amicitiæ quidem indulgendum sed ita ne justitię veritatiq; quam legislatores amicitiæ anteposuerunt fiat injuria, *Io. de Ligno tract.de amicitia tit. de legislatoris opinione*, hoc est uti in proverbio usq; ad aras quod & fecit Aristoteles in Ethicis dum renuens descendere in sententiam Platonis sui magistri amicique, respondit amicus Plato amicus Socrates amica magis veritas. Concludo ergo conservatores ne latum quidem unguem posse in gratiam clientum à justitiæ tramite declinari. Quod nec facient si judicium suum non suum sed Dei quem imitari debent & cui rationem reddituri sunt existiment uti olim quem vivum colui piæ Memoriæ reverendus ac omniscius Martinus Delrio, *è Societate Iesu disquisit.magic.lib.5.c.1.versiculis hisce antiquis sed veris* delineavit:

Iudicabit iudices iudex generalis.
Neq; quicquam poterit dignitas Papalis.
Sive Episcopus sive Cardinalis.
Reus condemnabitur nec dicetur qualis;
Illi nihil proderit quicquam allegare,
Neq; quid excipere neq; replicare.
Neq; ad Apostolicam sedem appellare.
Neq; codicillos Cæsaris citare.
Reus condemnabitur nec dicetur quare.
Cogitate miseri quid & quales estis.
Quid in hoc iudicio dicere potestis.
Hic non erit codici locus nec digestis.
Idem erit Dominus Iudex Actor & Testis.

Quæst.

QVÆSTIO LXIII.

Quid si exemptus eodem tempore vocetur in jus coram conservatore & coram alio judice, coram utro comparebit.

HAnc quæstionem proposui alio in loco, *lib.4.c.107. de iurisd. ord. in exempt.* unde ne actum agam illius decisio hauriri poterit.

QVÆSTIO LXIV.

Quid si capitulum usurpet jurisdictionem in singularem personam capituli, an recurrere possit ad conservatorem.

SVMMARIVM.

1. *Aliud est capitulum aliud singuli de capitulo.*
2. *Iurisdictio ordinaria non competit capitulo in singulos de capitulo.*
3. *Secus nisi de consuetudine.*
4. *Capitula cleri secundarii iurisdictionem exercent in singulos de capitulo.*

ALiud esse capitulum, aliud singulos de capitulo & proinde capitulo exempto singulos non esse exemptos necècontra alio in loco ostendi, *de iur. ord. in exempt. lib.2.q.23.* quid itaq; juris si singuli de capitulo sint exempti an capitulum poterit exercere in eos jurisdictionem. Neutiquam, tum quia per exemptionem eripitur quispiam à jurisdictione omnium subiicitur S. Sedi, *scripsi lib.2.q.2. n.13.* Tum quia de jure communi jurisdictio ordinaria con competit capitulo in singulos de capitulo. *Abb. c. ex parte Decani n.2. de rescript. & in c. cum causa n.7. de offic. del.* Dixi de jure communi, quia secus si capitulum de consuetudine (quemadmodum potest) jurisdictionem acquisiverit, *Abb. d.c. ex parte Decani n.2. & d.c. cum causa n.7.* [1] [2] [3]

Vigore quidem ejusmodi consuetudinis existimo capitula Ecclesiarum canonicalium cleri secundarii diœcesis Leodiensis jurisdictionem sibi usurpasse in singulos de eorum capitulo seu membra capitulo earundem Ecclesiarum supposita adjeci ordinaria propter particulares quosdam jurisdictionem actus quos capi- [4]

Capitula etiam de jure communi possunt exercere in singulos de Capitulo de quibus in tractatu jam citato satis superq; disserui, *lib.2.q.47.* Itaq; ut quæstioni huic coronidem imponam si singularis de capitulo à suo Capitulo in casu vetito inquietetur poterit ad suum conservatorem velut ad asylum recurrere molestia enim esset non juris sed facti quæ à conservatore coerceri posset uti hoc eodem tractatu ex jure comprobavi, *infra q.6.*

QVÆSTIO LXV.

An non obstante judicii prorogatione possit haberi recursus ad conservatorem.

SVMMARIVM.

1. *Exempti possunt non obstante prorogatione recurrere ad suum conservatorem.*
2. *Inferiores non possunt iuri superiorum præiudicare.*

1 EXempti an posſint ordinarii jurisdictionem prorogare ostendi alio in loco, *de iurisd.ord.in exempt.lib.2.q.7.* hoc in loco paucis ostendo exemptos qui alieno jurisdictioni cum non posſint acquiescunt posse nihilominus ad suum conservatorem recurrere.

2 Ratio prima quia factum subditorum non potest præjudicium generare superioribus & conservatoribus eorum jurium, *Ioan. Men.c.non putamus de consuet. Iac.de Bellonisu in Rep. c. Romana §. contrahentes n.101. & seqq de for.comp. in 6.* nec possunt subditi in præjudicium jurisdictionis superiorum coram alienis judicibus litigare, *Bald.de prohib.feudi alien.per Feder.§. ius Barth.l.1.§. & post operis ff de novi oper.nunt. Iac.de Bellonisu d.§. contrahentes n.102.*

QVÆSTIO LXVI.

An collega, qui collegam, coram collegio in jus traxit, possit per eundem suum collegam, ratione ejusdem rei, coram conservatore reconveniri.

SVM-

SVMMARIVM.

1. Hypothesis huius quæstionis.
2. Capitula exercent iurisdictionem in capitulares.
3. Conservator est primus post Pontificem iudex.
4. Vna iurisdictio debet per aliam adiuvari.
5. Conservator adiri potest per viam appellationis & etiam querela in prima instantia.
6. Retentio censetur vis inferri.
7. Conservator cognoscit de quibusvis exemptorum causis.
8. Contumax non potest excipere de præventione iudicii.
9. Electio unius fori non excludit aliud & n. 10.

NVper M. Andreas Foumalle curiæ Episcopalis Leodiensis procurator, in re forensi tam peritus quam strenuus causarum defensor, hanc mihi hypothesim proposuit, Dominus Ioannes Peumans Ecclesiæ Tongrensis Canonicus, Domin. Guilielmum Restium ejusdem Ecclesiæ Canonicum actione civili, coram ejusdem Ecclesiæ Capitulo convenit contumacemq; convicit convictumq; judicio, alio pulsavit coram Abbate S. Laurentii Privilegiorum cleri secundarii Diœcesis Leodiensis conservatore, Dominus Guilielmus coram conservatore excipit non posse propter præventionem at vero Dominus Ioannes posse, Quæstio hac in judicium deducta actisq; desuper agitatis rite perpensis. Respondi pro Domino Ioanne Abbasq; causa hac ad æquilibrium juris reducta ex voto nostro decrevit dicto Domino Ioanni autoritate sua conservatoriali in subsidium ulteriorem executionem. Concilii porro nostri ea in causa series fuit talis.

Reverende Domine Abbas S. Laurentii cleri secundarii Diœcesis Leodiensis conservator.

DVplex hac in causa versatur inspectio.

Prior, num processus autoritate Capituli Tongrensis ad instantiam Domini Ioannis Peumans adversus Dominum Guilielmum Restium subsistat.

Posterior, num mandatum à Dominatione vestra uti conservatore Privilegiorum cleri secundarii hujus diœcesis Leodiensis cujus uterq; collitigans membrum est valeat.

Priori quæstioni respondeo processum illum coram Capitulo Tongrensi fabricatum subsistere.

2

Ratio

Ratio est quia hujus causæ tam actor quam reus notoriè est à jurisdictione ordinaria exemptus. Quo fit ut cum ejusmodi Ecclesiastica capitula sint à jure Canonico approbata posſint ea in singulos de Capitulo signanter vero in contumaces jurisdictionem exercere, *Greg. Sayr. in Thesaur. 17. Theol. Moralis lib. 1. c. 6. n. 17. Bellamer. concl. 244. Mohed. dec. Rot. 2. de foro compet.* quod ego plenius eo in tractatu quem de jurisdictione ordinarii in exemptos in lucem emisi comprobavi.

2

Quare cum Dominus Guilielmus Restius coram dicto capitulo Tongrensi eremodicium contraxerit hoc est contumax fuerit toties citatus non comparens *Gail. lib. 1. obs. 132. n. 6. l. contumacia ff. de re.* hinc est quod adversus eum non modo pro toto litis damno ejusve quod interest, *d. l. contumacia ff. de re iud.* sed per executoriales excommunicationumq; censuras jure procedi potuerit. *Moh. d. dec. 2. Abb. c. cum contingat de foro comp. Guymer. pragm. sanctionem tit. de concubinariis §. quod si gloss. verb. pertinet.*

Hinc paucis descendo ad secundam inspectionem dicoq; conservatori cleri secundarii dubio procul hac in causa jurisdictionem competere multis etiam ex causis è quibus paucas has recenseo.

3 Prima. Quia Dom. Guiliel. Restius hujus causæ opponens autoritate capituli Tongr. convictus & tanquam contumax tribus edictis citatus, *d. l. contumacia §. 1.* excommunicatus est proinde licuit Domino Ioan. Peumans hujus causæ impetranti ad conservatorem judicem omnibus aliis majoré ac à Pontifice summo primum *Petr. de Acharan. cons. 131. n. 4. Mandos. de signat. gratiæ tit. de conservat.* recurrere, una enim jurisdictio debet per aliam adjuvari, *c. quoniam de offic. ord. Gail. lib. 1. obs. 115. n. 2.* 4

5 Secunda. Conservator cleri secundarii non modo in secunda instantia per viam appellationis adiri potest, sed etiam in prima instantia per modum querelæ aliaque quavis via exemptis compendiosiore & utiliore adiri potest uti respondit Navar. *cons. 3. de offic. del.* & etiam ostendi prædicto meo in tractatu, *lib. 1. q. 39. n 30.* quo conservatorium diploma Abbatis S. Laurentii ad longum descripsi.

6 Tertia. Dominus Guilielmus Restius retinendo supellectilem ad Dominum Ioannem Peumans hujus causæ impetrantem spectantem vim ei inferre censetur, *l. vim facit qui de vi & vi arm. Amanellus de claris aquis sing. incipiente nota quod si promisi.* proindeque licet ei cui ejusmodi violentia infertur ad suum conservatorem recurrere. *Ioannes de Amanellus de claris aquis sing incip. nota quod si promisi.*

Ioannes Guiteres Hispanus pract. quæst. lib 3. q. 9. Didacus Perres lib. 1. ordin. n. 69. vers. conservatores autem. Emanuel Roderiques quæstionum regularium 65. art. 12. quippe quod per retentionem debiti injuria etiam creditori inferri censeatur *Specul.*

ſpecul. de iuſtit. edit. §. nunc vero aliqua de ult. volunt. exec. n. 69. de quibus quidem injuriis etiamſi non ſint notoriæ ſpeciali privilegio quod ſupra recenſui cognoſcit repugnante nihilominus conſtitutione Bonifacii, *in c. 1. & fin. de offic. del. in 6.* noſter conſervator uti ex illius ſerie videre eſt quæ dictæ conſtitutioni Bonifacii derogat:

Quarta. Cognoſcit idem conſervator de quibuſcunq; actionibus exemptorũ etiam alia quavis ex cauſa quam beneficiali uti compertum eſt ex Sixtina conſtitutione Anni 1475. ſept. Kal. Nov. quam ego jam d. in tractatu inſerui. 7

Nec obſtat allegata ex adverſo judicii præventio coram Capitulo Tongrenſi. Tum quia contumax de prẹventione juriſdictionis quam ſprevit accipere non poteſt, *Lancel. 18. Menoch. de arb. iud. caſ. 371. n. 22. Mindan. tract. de continentia cauſæ tit. 5. art. 22. l. 1. in fin. ubi gloſſ. & DD. C. de aſſert. toll. l. quamvis ubi Barth. & DD. de dam. infect.* idq; opinione nonnullorum etiamſi contumaciam purgare vellet, *Anton. de Tremolis in additione ad ubertum de Bon. curſu in praxi tit. de impedimentis & exceptionibus reſcripſi §. item ſi per verſ. 2. fol. 50. col. 2.* Tum quia Ioannes Peumans variare potuit atq; pœnitendo nunc poteſt Dominum Guilielmum convenire coram conſervatore uti reſpondit Socinus, *Conſ. 94. vol. 3. laudatus à Borginno Cavalcano in ſuo repertorio conſilior. part. 1. verb. foros plures.* 8 9

Quare ut omnia in pauca conferam opponens juriſdictionem hanc conſervatoris cleri ſecundarii in dubium revocare ſatagens nodum (ut dicitur) inſcripto quærit proinde adverſus eum qui jam antea autoritate capituli Tongrenſis convictus eſt cenſeo autoritate veſtra ulteriorem literarum curſum decernendum, *d. l. contumacia*, quia ut dixi una juriſdictio debet per aliam ordinari licetq; ab una juriſdictione ad aliam pinguiorem utilioremq; convolare uti eodem in tractatu oſtendi, *lib. 4. q. 51. n. 4. 5. 6. 7.* 10

Et ita ſi quid mei judicii eſt quæſtioni huic coronidem impono.

QVÆSTIO LXVII.

Exemptiones conſervatoriaſq; utrum Pontifex poſſit revocare.

SVMMARIVM.

1. *Ioannes Lamede cenſuit revocare non poſſe.*
2. *Pontifex ſibi manus ligare non poteſt.*
3. *Pontifex an tollere ius quaſitum cenſeatur.*
4. *Pontifex iuriſdictionem à ſe abdicare non poteſt.*

1 INcidi nuper fortuito in Ioannem Lamede advocatum Parisiensem multæ lectionis virum qui Ann. hoc currente 1621. libellum Parisiis edidit de exemptione Canonica decem duntaxat quæstionibus materiam hanc exemptionum complectentem. Inter quas hæc una est utrum Pontifex hasce exemptiones possit pro suo libitu & voluntatis arbitrio revocare. Is censuit non posse hac nixus ratione quod Pontifex jus alteri quæsitum revocare non posit. At ego in ejus sententiam ire non possum, quippe quod Pontifex manus sibi ligare non posit, *c.fin.ubi gl.de rescript.in 6.c.innotuit de elect.gl.cap.fin.de sent.excom.in 6. Fel.in repert.sua lectura.verb.Privilegium an revocatur fol.*100.etiamsi exemptiones roborarentur præscriptione, *Barth.& Iass.l.imperium ff.de iurisd.om.iud. Bald.c.sicut col.3.de iureiur.Restaur.tract.de imperatore q.55.n 2.* & etiamsi exemptiones 2 concessæ sint in vim contractus aut pacti justis enim ex causis Pontifex pactis suis contravenire potest, *Bald.l.fin.ff.de Senatorib.Imol.& Ant. de Butrio c.cum M. de constit.Fel.c.1.n.6.de probat.Navar.de spol.clericor.§.18.n.2.*etiamsi exemptiones in remunerationem & compensationem meritorum, *Innoc.Abb.& DD.c. novit.de iudiciis Navar.d.§.18.n.2.*aut intercedente aliquo pretio essent concessæ *Navar.de Iubilæo not.28.n 7.* Nec movet quod objicitur Papam non censeri tollere jus quæsitum, *per Reg.Cancel. 16. de non tollendo ius quæsitum quam late explicat Ioan.à Chokier frater meus in suo ad Reg.Cancel.commentario.*

Licet enim in dubio non censeatur velle jus alteri quæsitum tollere, *l.1.§.si* 3 *quid à Principe ff.ne quid in loco.l.nec anus C.de emancip.liber.c.quamvis de refor. in 6.* Secus tamen est cum de enixa ejus voluntate liquet revocatq; jus alteri ex lege aut concessione sua vel privilegio quæsitum, *Castr.cons.216.incip.quomodo Fel.c.novit.n.9.de iudiciis Gomes.ad Reg.Cancell. 16. de non tollendo iure quæsito q. 16. Fel.late in c.quæ in Ecclesiarum n.51.de constit.& Frater meus ad d.Reg.16.n. 17.*Ideoq; Papam ne quidem posse jurisdictionem à se ita abdicare, *Navar.cons. 2. de relig. dom.* quin exemptiones à se concessas revocare pro re nata posit ostendi locis jam citatis, *tract.de iurisd.ord.in exempt. quibus adde fusissime Card.Tuschum Com. Concl.tom.3.Concl 570.*

Quæst.

QVAESTIO LXVIII.

An si Decani Collegiorum jurisdictionem exerceant in collegas, liceat collegis ad conservatorem recurrere.

QVæstio hæc pendet ab alia. Num Decani jurisdictionem habeant in collegas, quam licet alio in libro examinaverim, libuit tamen hoc in loco nonnihil exactius eandem quæstionem repetere, & pleniore quod ajunt manu illius resolutionem & Concilio Cardinalis Sabarellæ ponere. Itaq; Francisci Cardinalis Sabarellæ Thema & consilium 62. tale est.

THEMA.

IN Ecclesia Bellunensi, post dignitatem Episcopalem immediatè constituta est dignitas Decanatus, quæ est major dignitas post Episcopum, in ipsa Ecclesia, solita conferri per electionem Canonicorum Bellunens. & per Episcopum confirmari & post dictum Episcopum Prælatus immediatus est ipse Decanus qui principalior & caput est, post dictum Episcopū, canonicorum & totius cleri dictæ Ecclesiæ, ad quem Decanum de jure & antiqua consuetudine pertinet citatio canonicorum & omnium ipsius Ecclesiæ clericorum, & ipsi Ecclesiæ divina officia ordinare &c. In qua Bellun. Ecclesia constitutæ sunt novem præbendæ Canonicales, ad quas dum vacant, eliguntur Canonici per Decanum & Canonicos dictæ Ecclesiæ & per Episcopum confirmantur. Item in ipsa Ecclesia sunt duo Sacristæ & quinq; Capellani, quorum officia & beneficia dum vacant conferuntur duntaxat per præfatos Decanum & Canonicos. Ad huc in eadem Ecclesia sunt aliqua alia constituta, quorum quædam pertinent ad collationem Episcopi tantum, & quædam ad collationem dictorum Decani & Canonici horum tantum. Alia autem officia dignitates & beneficia non sunt in dicta Bellun. Ecclesia constituta ut supra narratum est. Modo sunt anni quatuor & ultra quibus Decanus Bellun. qui nunc ipsam dignitatem Decanatus adeptus est, per permutationem juridicam, omnibus canonicis consentientibus, cujus dignitatis possessionem & tenutam pacifice possidet & quiete. Post hoc vocaverunt tres præbendæ Canonicales tria altaria, quorum duo ad collationem dictorum Decani & Canonicorum, & unum ad collationem Episcopi spectat & bina vice vacavit una & eadem Capella cujus collatio ut supra spectat ad collationem dictorum Decani & Canonicorum & omnia beneficia prædicta numero octo collata

 fuerunt

fuerunt juridice, per eos ad quos pertinet collatio. Post quorum beneficiorum collationes, beneficiati prædicti de novo à præfato tempore citra ipsorum beneficiorum tenutas & corporales possessiones, successivè habuerunt à præfato Decano Bellun: duntaxat libere pacifice & quiete nemine Canonicorum contradicente excepta ultima vocatione prædictæ Capellæ super cujus tenuta facta per præfatos Decanum & Canonicos collationes prædictæ capellæ secundario & ultimo vacantis, opponitur ipsi Decano per præfatos Canonicos quod ad ipsum Decanū solum non spectat, hujusmodi tenuta & pessessio corporalis & similiter asseritur per ipsos Canonicos de tenutis aliorum beneficiorum Bellun. ut supra narratum est, dicentes quod ad totum Cap. similiter secundum dispositionem ipsius Capituli seu majoris partis hæc pertinent Decano. Econtra negante quod ad ipsum solum duntaxat hæc spectant de jure communi & consuetudine, ipsum jus ratificante, asserens se septem vicibus, & tempore prędicto, quo fuit Decanus quiete, pacificè, libere & nemine Canonicorum contradicente, præfatos actus exercuisse, & esse in pacifica possessione actuum ipsorum ut supra narratum est, ac invenisse suum prædecessorem Decanum immediatum in hujusmodi quasi possessione pacifica, propter quod hincinde multis dictis & narratis præfati Decanus venerunt & Canonici ad compositionem videlicet, quod salvo imposterum jure Capituli & ipsorumCanonicorum ipse Decanus solus duntaxat sicut solitus est ponat in tenutam & corporalem possessionem dictæ Capellæ ipsius Capellanum, & de hoc facta fuit per Canonicos protestatio, ipso Decano dicente & approbante, dictam protestationem in casu quo sit juridice facta & eidem non noceat, affirmans semper quod ad ipsum solum duntaxat hæç pertinent, ut supra narratum est, & cum fustibus in arenis defendet suum jus, & solus duntaxat sicut solitus est dabit hujusmodi tenutam, de quibus narratis rogatus est notarius facere publica instrumenta cum consilio sapientis. Post quæ ipse Decanus solus duntaxat nemine contradicente & instante præsente massario & Syndico Capituli qui est Canonicus nihil omnino contradicente seu opponente posuit in tenutam & corporalem possessionem, præfatæ Capellæ ipsius Capellanum nomine suo proprio ad quæ prædicta de jure pertinent & spectant de quibus factum est publicum instrumentum. Ex præmissis modo sic narratis oriuntur ad præsens aliqua dubia super quibus petitur consilium sapientis.

Et primo nunquid Decanus de quo supra in themate, succedat in dicta Ecclesia Bellun. in locum Archidiaconi vel Archipresbyteri an utriusq; cum in præfata Ecclesia non sit Archidiaconus seu Archipresbyter vel alia dignitas ut supra in themate nisi solum dicta dignitas Decanatus, &c.

Secundo, casu quod Decanus præfatus habeatur loco Archi. &c. An ad ipsum Decanum duntaxat pertineant & spectent prædictæ tenutæ & corporales pos-

sessiones de quibus in themate. Et an de iure communi vel consuetudine vel simul de iure communi & consuetudine habita distinctione inter tenutas præbendarum Canonicalium & aliorum beneficiorum de quibus in themate si est habenda, &c.

Tertio, an Decanus præfatus gaudeat eodem in omnibus, & per omnia ac si esset electus per Canonicos ad ipsam dignitatem, cum ipsam habuerit per permutationem factam in manibus ordinarij Canonicis ex post facto consentientientibus vt in themate dicitur, &c.

Quarto, an idem Decanus de iure communi quia de consuetudine non est dubium habeat qualem qualem iurisdictionem super Canonicos & clericos præfatæ Ecclesiæ Bellun. maxime circa officium diuinum & alia intra Ecclesiā incumbentia cum sæpe clametur per ipsos Canonicos quod Decanus eorum nō est eorum superior habita distinctione si est habenda inter Canonicos & alios clericos Bellunen. vt supra in themate & 7. & qualem & quantam super eos habeat iurisdictionem cum ipsi Canonici dicant quod Decanus nihil secum agere haber, &c.

Quinto an ex septima vice tēporis de quo in themáte inducatur qualis qualis consuetudo super qua ipse Decanus per superiorem tueri debeat proprietate per adversarium non opposita seu probata & si opposita sit, &c.

Sexto & vltimo, an protestatio & conventio de quibus in themate, noceāt ipsi Decano attentis quæ post ipsas conventationem & protestationem narrata & facta sunt per ipsum vt in themate præsupponitur.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo in officijs & dignitatibus Ecclesiarum est attendenda.*

2. *Decanus quandoque fuugi potest duplici officio.*

3 *Nominis habenda non est ratio sed effectus.*

4. *Prælatura iudicanda est ex consuetudine.*

5. *Signa Prælaturæ & maioritatis quæ sint.*

6. *Ad Decanum de consuetudine quādoque spectat installatio.*

7. *Possessionis datio spectat ad Archidiaconum.*

8. *Decanus creatus ex collatione eodem iure vtitur quo creatus ex electione.*

9. *Consensus superveniens sufficit.*

10. *Prælatus collegij quam iurisdictionem habeat in collegas.*

11. *An & quando vnico actu inducatur consuetudo.*

12. *Protestatio an interrumpat consuetudinem.*

CONSILIVM.

Sigillatim ad præmissa dubia respondeo.

1 AD primum respondeo, quod officia vel dignitates Ecclesiarum citra Episcopum respectu eorum quæ ad ipsas pertineant magis attenduntur penes consuetudines varias locorum quam secundum ius de excom. Præla. ad hæ vbi hoc dicit. *gloss. de Archidiacono & idem dicit gloss. de alijs de offic. Archi. cap. 2. de officio primicerij cap. vno & de officio sacristæ cap. vno & ibidem & expresslius* tenet. *Inno. de officio Archidiaconi cap. 1. & Hostiens. in sum. illius tit. §. quod sit eius officium.* ibi tertij dicũt. Et sic in casu præmisso cum Decanus exerceat officia quæ partim spectare solẽt ad archidiaconum partim ad Archipresbyterum vt patet, *in tit. de officio presbyteri*, nec in Ecclesia sit Archid. nec Archipresbyteri nec alius

2 qui ipsorum officia exerceat nisi solus Decanus potest dici quod succedit loco vtriusque. Pro hoc quia de nomine non est curandum sed de effectu de procura

3 petitio. Et cum quæritur de talibus officijs quod non sit curandum de nominibus tenet. *Hostien. in summa de offic. Archidia. §. & vnde dicatur.* Hinc etiam ad sciendum quæ dignitas sit maior post Episcopum, in Ecclesia cathedrali attendi-

4 mus maioritatem prælationis secundum consuetudinem de offi. deleg. *C. fin. lib. 6. vbi hoc. not. glo in vers. electionis in fin. quod secundum* Ioan. *And. in nouella.* ibi attenditur de maioritate quæ est in actu & non habitu tantum quamvis per casum posit deduci ad actum quod prosequitur ibi declinando super gloss. præallegata vbi etiam posuit plura signa maioritatis quæ concurrunt in casu nostro

5 in decano. Vnde saltem in his in quibus de consuetudine exercuit & exercet Decanus negari non potest quin gerat vices prædictorum.

6 Ad secundum respondeo quod ex quo reperitur Decanum esse in possessione dandi corporales possessiones datio prædictarum possessionum ad ipsum spectat loco Archidiaconi adeo quod Canonicis dicentibus ad se spectare incumbit onus probandi consuetudinem contrariam; quam si probarent obtinerent quia vt dictum est in præsenti dubio in talibus attenduntur consuetudines. Sed ipsis non probantibus Decanus ex sola possessione obtinebit etiamsi nihil aliud probet quia pro ipsis Canonicis nullum ius est. Pro Decano autem sic cum in alijs succedat in locum Archidiaconi & exerceat spectantia ad Archidiaconum. Et datio possessionis corporalis spectat ad Archidiaconum, *de officio Archi. & no-*

7 *strum.* Quod enim ibi dicit de Abbatis & Abbatissis. Idem est de omnibus Prælatis eadem ratione & idem de omnibus alijs beneficijs in quibus est consuetudo quod installentur quia non subest ratio diversitatis. Ad tertium respõdeo quod

per

8 per omnia gaudet Decanus idem privilegio quo gauderet si esset à Canonicis electus nam collatio habet vim electionis & confirmationis, *de causa pos.* eum olim iuncto eo quod ibi *not. Inno. in princ.* Hinc surgit quod superior ad quẽ negligentibus electoribus fit devolutio potest vnico actu collationis se expedire quod probatur, *de elect. si postquam in fine lib. 6. & not. de elect. ne pro defectu pro hoc quod no. de elect. & circa in glo. 2. lib. 6.* sed in permutatione fit collatio præmissa renũtiatione, *de præbend. inter cætera de rerum permutatione cap. vnico lib. 6. & Clem. vni eorum titu.* Igitur Decanus prædictus habet omnia iura decanatus ac si fuisset electus & confirmatus. In eo autem quod dicitur in hoc dubio quod Canonici consenserunt permutationi, ex post posset instari quasi non sufficeret consensus superveniens cum debuerint Canonici requiri in ipsa permutatione ex quo ad eos spectat eligere Decanũ, *vt not. de re permuta. cap. vnico lib. 6. in gloss.*

9 Dico tamen quod sufficit quod ex post facto consenserint, quia de natura consensus in actu requisiti, est quod sufficiat, etiamsi ex post facto cõsentiatur, dum tamen actus non sit, ab initio nullus. *de elect. quod sicut quod no.* Imo. *de consue.* eũ consuetudinis huius dicimus quod si patrono non vocato habens instituere contulit beneficium licet si Patronus contradiceret collatio sit irrita. 16. *q* 7. *decernimus* tamẽ si cõsensit ex post facto tenet collatio, quod tenet *Hostien. in summa de iure patronatus §. si versic. quod si Ecclesia & de iure patro per nostras & ibidẽ ibi tenet* Ioan. *And.* sic ergo in casu isto sufficit consensus Canonicorũ accedens postea quia nec à Canonicis debuit acquiri titulus aliquis, sed ratio quare eorum consensus requiritur est ne videantur contemni cum ad ipsos spectet eligere, si itaque postea consentierũt cessat ratio de contemptu & actus tenet & hoc approbat, *latè Abbas in quadam additione super tractatu permutationũ fede. de sen insi.* quod probat *Hostien. vbi supra* pluribus rationibus, quod omitto.

10 Ad quartum dico quod licet sit magna varietas in discernendo quam iurisdictionem habebat Prælatus collegij in illos de collegio de quo *tot. in cap. cum ab Ecclesiarũ de offic. ord.* dico tamen quod quilibet qui præest collegio licito, habet iurisdictionem etiam fori contentiosi in illos de collegio, adeo quod singuli de collegio possent coram eo conveniri, *C. de iurisdict. om. iud. l. fin tenet* Innocent. *in d. cap. cum ab Ecclesiarũ & eodem tit. quanto & glo. in d. cap. cum ab Ecclesiarũ.* Item si est Ecclesiasticum collegium præsidẽs collegio habet in singulos de collegio curam fori pœnitentialis, *quod tenet Pau. in Clem. ne in agro §. cæterum de statu mona.* Quæ autem spectent ad curã fori pœnitentialis & quæ ad curam fori contentiosi de iure clarum est & quædam spectantia ad curam fori contentiosi enumerantur, *de elect. dudum 2. vers. sed cum in iure pro hoc quod not. ibi Im. in verbo suspendit & de offic. Archi. & cum satis & ibi & de hoc plenius per* Ioan. *And. post Host.*

Ad quintam dico quod frequentatio septem vicium veri similiter detegit animum Decani quod hoc fecerit omnino consuetudinem adducendi & praescribendi & in hoc non potest dari certa doctrina quia etiam pauciores vices quandoque sufficiunt, nam & vnus actus quandoq; sufficit, *de praebend. cum de beneficio lib. 6.* Sicut etiam dicitur de vnica electione postquam transiverint anni 40. quod notatur de caussa possessionis cum *Clem. in glo. in verb.* breuitatem temporis & quod vnus actus possit sufficere tenet. *glo. ff. de leg. 1. quibus & Ioannes Andreas de consuet. cap. in fin. in tertio principali membro.* licet alij vt ibi refert teneāt contrarium. Sed omnes conveniunt in hoc quod si requirantur plures actus, tamen quod actus requirantur est arbitrariū cum non sit iure expressum ad hoc. *ff. de iure delib. lib. 1. de offi. deleg de causis de quo not. in dicto cap. fin. & C. quae sit long. consuetudo l. 2.* In casu igitur proposito tot actus facti sciētibus illis de capitulo & non contradicentibus sufficiēter detegunt animum Decani quod hoc fecit animo vtendi iure suo & iuducendi consuetudinem si expediret cum hoc casu si saltem sit vera opinio praedicta quae vult vnum actum sufficere quia talis institutio conservatur semper in memoria & in visu canonicorum eo ipso quo superveniunt instituti licet si actus esset omnino momentaneus secus foret quia tunc aequior & verior est, alia opinio quae requirit actuum frequentiam prout dicit *l. 2. C. quae sit long. consuetut.* Et ipse Decanus in praescribenda hac consuetudine est bonae fidei cum invenerit suum praedecessorem in hac quasi possessione, quia qui in ius succedit alterius iustam habet ignorantiae causam, *digestis de regulis iuris cum quis in ius lib. 6. quod tenet glo. de iure patronatus cura in verbo legitima in fin.* sed an fuerit interrupta praescriptio per contradictionē Capituli & protestationem & conventionem factam inter Decanum & Capitulum dicitur in sequenti dubio.

Ad sextum dico, quod protestatio & conventio praedictae in nullo nocuissent Decano si Decanus non consensisset non enim per eas fuisset interrupta praescriptio cum aliud requiratur *C. de praescriptionib. 30. annorum l. sicut.* sed quia Decanus consensit quod saluum esset inposterum ius Capituli per consequens consensit vt ex futuro eventu per praescriptionem non acquirat aliud ius quam prius haberet. Tenet autem protestatio & praeiudicat quando vestita est consensu adversarij, *de elect. C. commun. & quod ibi no.* tamen quia Decanus non sic omnino consensit dictae protestationi imo nisi in quantum sibi non noceret verius puto primum quod licet ex datione corporalis possessionis facta vltimo videatur non potuisse acquiri ius Decano tamen ex quo habeat ius ex institutionibus prius factis quibus noluit praeiudicare praescriptio iam inchoata & non interrupta currit & tempore legitimo compleri poterit efficaciter. Et proposito ad praescribendum respectu excludendae contradictionis Capituli non ostendentis

aliud jus sufficit spatio decem annorum cum hæc præscriptio sit, non contra jus, sed præter jus per hoc quod notatur, *c. de consuet. in 6. fin. in verb. consuetudo ubi est gloss. notabilis & singularis.*

Hactenus Cardinalis Sabarel. cui & loco coronidis, adjicio ea quæ ille idem alio in loco ad hanc quæstionem spectantia adfert. *in Clem. gravi §. ne igitur n. 9. de celebr. missarum*, ad quem ut & ad ea quæ etiam hac in eadem materia alibi scripsi lectorem cum usus erit relego.

QVÆSTIO LXIX.

Clerus unius Diœcesis exemptus si transferatur ad aliam Diœcesim an retinebit suas exemptiones & conservatorias.

SVMMARIVM.

1. *Hypothesis huius quæstionis.*
2. *Clerus translatus in aliam Diœcesim videtur mutare statum.*
3. *Collegiata Ecclesia commutata in cathedralem amittit suas exemptiones.*
4. *Privilegiis inest tacite clausula Rebus sic stantibus.*
5. *Translatio fieri solet salvis privilegiis.*
6. *Ecclesia autoritate Pontificis translata in aliam Diœcesim retinet suas exemptiones.*
7. *Conservatoriæ exemptionibus annexæ eiusdem sunt naturæ & iuris quo exemptiones.*
8. *Manente dispositione principali manent etiam dependentes.*
9. *Per mutationem non extinguitur privilegium quod est compatibile cum statu immutato.*
10. *Inducta in gratiam converti non debet in pernitiem.*
11. *Exemptionum causa finalis est quies exemptorum.*
12. *Causa finalis exemptionum durat in Clero translato in aliam Diœcesim.*

CLerus Mechliniensis, Namurcensis, Buscoducensis olim fuit Diœcesis Leodiensis, sed postea erectis Mechliniæ, Namurci, Buscoducis, propriis Episcopatibus & Diœcesibus, iste clerus fuit ereptus atq; segregatus a Clero Diœcesis Leodiensis qui ab ordinaria jurisdictione est exemptus conservatoremque suorum Privilegiorum habet Abbatem S. Laurentii, Quæstio nunc exsurrexit in clero Namurcensi utrum & nunc pristinis exemptionibus gaudeat & an eundem quem olim habeat conservatorem S. Laurentii Abbatem.

Pro parte negativa hoc est, quod clerus Namurcensis, exemptionibus quibus

 cum

cum de Diœcesi Leodiensi erat nunc, in aliam propriamq; Diœcesim translatus non gaudeat, militant rationes sequentes.

Prima clerus Namurcensis segregatus à clero Leodiensi translatusq; in aliam
2 diœcesim mutasse videtur statum ac quasi maximam capitis diminutionem passus immunitates exemptiones privilegiaq; antiqua amisisse, *Gail.lib.2.obs.61.n. 3.Bald.l.c.imperialis n.9.& seqq. de pace constantia dixi lib.3. de iurisd.ord.in exemptos q.19.& 24.*

3 Secunda sicuti collegiata Ecclesia quæ in cathedralē commutatur exemptiones suas amittit, *VVames.cons.62.n.2.& seqq.* ita & Ecclesiæ unius Diœcesis quæ in aliam Diœcesim convertuntur.

4 Tertio exemptiones & Privilegia semper intelligi debent cum clausula rebus sic stantibus. Quæ in qualicumque dispositione etiam juramento firmata semper tacite influit atq; subauditur. *Latissime Tiraq. Repetit. lib. si unquam in principio n.161. & multis seqq. C.de revoc.donat.Surd.dec.289.n.11. Paris.cons.69. n.42.vol.3. Alciat.cons.77.n.3.c.2.ubi gl. Abb.& DD. de Renunt.* & proinde diœcesibus ita commutatis aliterq; quam cum exemptiones concederentur existentibus eæ pariter cessare videantur. Verum pro affirmativa prævalent aliæ rationes classicorum Doctorum autoritatibus confirmatæ. *Calderin.cons.14.de censib. Innoc.c.2.de nov.operis n.30.Andr.c.Privil.de reg.iur.in 6.*

5 Prima, Translatio rerum aut personarum exemptarum ex una Diœcesi in aliam, fit salvis semper & manentibus juribus exemptionibus atq; privilegiis, uti de translatione diversarum Provinciarum quæ erant Diœcesis Leodiensis in novas Diœceses Episcopatuum Namurcensium Mechlinensium Buscoducensium, quæ suas exemptiones clero Leodiensi æquales retinuerunt respondit Dominus Ioan. VVames. *cons.63.& 64 n.3.de iudiciis.Covar.pract.quæst.c.37.n.7.vers.hæc vero Barth.l.hostes ff.de captivis Castr.cons.307.lib.2.Curt.iun.cons.10.n.12.*

6 Secunda, Ecclesiæ, civitates, castra, collegia aliave loca si Pontificis autoritate uti hic contigit in alia nova loca aut Diœcese transferantur sua privilegia jura exemptiones retinent & conservant. *c. ad Apostolatus de conc.præb.gl.c.Privilegium de reg.iur.in 6. Innoc.c.cum ex iniuncto de novi oper.nunt.scripsi de iurisd.ord. in exempt. lib.3.q.21.Rota apud Seraphin.citata à Ioan Chokier meo Fratre in Scoliis ad preces imperiales sect.3.q.10.* Et consequenter clerus qui pristinas suas exemptiones non obstante ejus in aliam Diœcesim translatione retinuit, retinuisse
7 etiam censendus est eosdem quos ante habebat conservatores juxta juris illam teoriam quod non mutatur cur stare prohibetur, *l.sancimus C.de testam.* Tum quia conservatoriæ exemptionibus annexæ atq; cohærentes ejusdem censeri debent esse naturæ qualitatis atque durationis, qua ipsemet exemptiones, *Roman.*

cons.

cons. 330. col. 4. versic. hoc quidem 2. arg. c. super eo de præb. in 6. l. sed si mortis ff. de leg. præst. l. sub conditione §. fin. ff. si contra tabulas.

Tum quia manente dispositione principali manent quoq; dispositiones aliæ omnes ab eadem principali dispositione dependentes, *DD. l. cum principalis ff. de reg. iur. Innoc. d. c. 2. de novi oper. nunt. 6. Calder. d. cons. 14.* Idq; etiamsi exempti illi translati essent in aliam Diœcesim remotiorem. Non enim est novum ut quæ semel utiliter constituta sunt durent, licet casus ille evenerit à quo initium capere non poterat, *l. in ambiguis pro dote §. non est novum ff. de reg. iur.* factumq; legitime retractari non debet licet postea casus eveniat à quo non poterat inchoari, *c. factum de reg. iur. in 6.* Deniq; per mutationem non extinguitur Privilegium quod est compatibile cum statu immutato uti ex Seraphino citato jam loco frater meus ostendit. *de sect. 2. q. 10.* Non obstat primum argumentum adductum in oppositum. Quia per ejusmodi translationem exemptiones non admittuntur uti de Thenensibus, Lovanensibus, Arscotanis in aliam Diœcesim translatis respondit Dominus VVames. *cons. 63. & 64.* à me alio in tractatu laudatus, *de Iurisd. ord. in exempt. lib. 3 q. 21.* 9

Sed nec secundum, quia si per mutationem collegiatæ Ecclesiæ in cathedralem, exemptiones & privilegia corruerent, inductum in gratiam converteretur in pernitiem atq; dispendium, quod juris ratio non patitur, *c. quod ob gratiam de reg. iur. in 6. l. quod favore C. de legib.* 10

Deniq; nec postremum quia exemptionum causa finalis est quies exemptorum & favor S. sedis, *scripsi lib. 1. q. 1. n. 17. de iurisd. ord. in exempt.* Quæ quidem causa finalis cum etiam duret in clero translato in aliam Diœcesim durare etiam dicenda est præcedens exemptionis concessio. Dispositio enim facta contemplatione alicujus causæ finalis tamdiu durat quamdiu durat causa illius finalis, *l. servus si dominorum C. de Episcop. & Clericis.* 11 12

QVÆSTIO LXX.

Conservatores an indistinctè possint procedere per censuras excommunicationum adversus violatores Privilegiorum.

SVMMARIVM

1. *Iure Pontificio nulla pœna maior est excommunicatione, & n 3.*
2. *Excommunicatio est quadam capitis diminutio & transitus de familia Dei ad familiam Diaboli.*
4. *Excommunicationes non debent leviter decerni.*
5. *Excommunicatio est extremum remedium.*
6. *Ordo procedendi ad excommunicationem & an monitio pracedere debeat.*
7. *Adversus magnates non nisi gradatim procedendum.*

1 IVs Pontificium nullam excommunicatione majorem pœnam agnoscit, *c. corripiatur 24 q. 3. & c. nihil q 4. c. cum secundum de hæreticis*, est enim excommunicatio quædam capitis diminutio seu status mutatio, *Roman. cons. 369. col. 3 Gregor. Sayr. in Thesauro Theologiæ moralis lib. 1. c. 3* per quam excommunicatus tran-
2 sit de familia Dei ad familiam Diaboli, *c. audit. 11. q. 3.* nec modo animæ sed & corpori adfert detrimentum, *c. certum 24. q. 4.* Graviusq; est hominem excommunicare quem eum fustigare exilio, carceribus servitute damnare gladio ferire flammis exurere feris subjicere, *D. August. de corpore & gratia c. 15. & in lib. 1. contra advers. legis & Prophet. c. 17. Scotus 24. dist. 22. q. 1. art. 1. vers. est ergo. c. corripiantur 23. q. 4. ubi etiam gl. Rom. d. cons. 369.*

3 Itaq; cum excommunicatione jus Pontificium majorem gravioremq; pœnã non agnoscat sitq; extremum jurisdictionis & executionis Ecclesiasticæ quia post anathematisationem, Ecclesia nihil amplius habet quod faciat inquit, Cælesti-
4 nus Papa *in c. cum non ab homine de iudicиs. Greg. Sayr. d. c 3. n. 14.* non debent conservatores ut nec alii judices Ecclesiastici faciles esse ad ad excommunicationes fulminandas, *gl. c. non in perpetuum 24. q. 3. c. reprehensibilis de appell. Abb. c. clericos n. 3. de cohabit. cler. & mulier Sayr. d. lib. 1. c. 14. n. 3.* sed debent à minoribus pœnis gradatim ad majores ascendere & pro modo contumaciæ modum etiam
5 pœnarum augere & tandem in subsidium ad excommunicationem censuras descendere, *Franc. c. quia Pontificali n. 2. vers. quarto nota de offic. del. in 6. late Greg. Sayr. d. lib. 1. c. 14. n. 2.* Quod & conforme est Concilio Trid. *sess. 25. c. 3. de refor.* In hæc verba.

6 Quamvis excommunicationis gladius nervus sit Ecclesiasticæ disciplinæ & ad continendos in officio populos valde salutaris: sobrie tamen magnaque circumspectione exercendus est cũ experientia doceat si temere, aut levibus ex rebus incutietur magis contemni, quam formidari, & pernitiem potius parere quam salutem. Quapropter excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmissis, ad finem

finem revelationis, vt aiunt, aut pro deperditis seu subtractis rebus ferri solent, à nemine prorsus præterquam ab Episcopo decernantur; & tunc non alias quam ex re non vulgari causaq; diligenter, ac magna maturitate per Episcopum examinata, quæ eius animum moveat nec ad eas concedendas cuiusuis sæcularis etiam magistratus autoritate adducatur; sed totum hoc in eius arbitrio & conscientia sit positũ: quando ipse pro re, loco, persona, aut tempore eas decernẽdas esse iudicaverit. In causis vero Iudicialibus mãdatur omnibus iudicibus Ecclesiasticis cuiuscumq; dignitatis existant vt quandocumq; executio realis, vel personalis in qualibet parte iudicij propria autoritate ab ipsis fieri poterit. abstineãt se tam in procedendo, quam definiendo à censuris Ecclesiasticis, seu interdicto. Sed liceat eis si expedire videbitur in causis ciuilibus ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus contra quoscumq; etiam laicos per mulctas pecuniarias quæ locis pijs ibi existentibus eo ipso quod exacta fuerint assignentur; seu per captionem pignorum, personarum quæ districtionem per suos proprios vel alienos executores faciendam, sive etiam per privationem beneficiorum aliaque iuris remedia procedere & causas definire. Quod si executio realis vel personalis adversus reos hac ratione fieri non poterit, sitque erga iudicem contumacia tunc eos etiam anatematis mucrone arbitrio suo, præter alias pœnas ferire poterit. In causis quoque criminalibus vbi executio realis vel personalis vt supra fieri poterit, erit à censuris abstinendum sed si dictæ executioni facile locus esse non possit; licebit iudici hoc spirituali gladio in delinquẽtes vti, si tamen delicti qualitas præcedente bina saltem monitione etiam per edictum id postulet. Nefas autẽ sit sæculari cuilibet Magistratui prohibere Ecclesiastico judici ne quem excommunicet; aut mandare vt latam excommunicationem revocet sub prætextu quod contenta in præsenti decreto non sint observata; cum non ad sæculares sed ad Ecclesiasticos hæc cognitio pertineat.

7 Quæ quidem licet ita generaliter in cuiuſuis excommunicationis procedant longe tamen magis procedunt si agatur de excommunicãdis ijs qui aliquo gradu quasi Episcopali honore præcellunt, ijs enim deferendum est & primo ingressus Ecclesiæ vel Socerdotale interdicendum est ministerium, deinde ab officio suspendendi, deniq; censura Ecclesiastica aggravandi, *tex cap. quia Pontificiali de offic. del. in 6.* Qua de re fusius. *Gregorius Sayrus d. cap. 14. n. 3. & seqq.* id, quæ nisi circumstantiæ loci temporis & personæ aliud exposcant, *Abb. cap. cum tu. n. 8. de vsuris Sayrus d. cap. 14. num. 3.*

QVÆSTIO LXXI.

An debeat constare deesse alia remedia antequam excommunicatio decernatur.

SVMMARIVM.

1. Excommunicatio non decernenda quamdiu supersunt aliæ executiones seu personales seu pecuniariæ.

2. Qualiter constabit non superesse alia remedia.

1 Excommunicatio decerni non debet, quamdiu vel mulctis, seu pœnis, pecuniarijs, captionibus pignorum personarum districtionibus, alijsve iuris re-2 mediis procedi potest. *Conc. Trid. sess. 25. cap. 3. de refor.* sed an necesse sit constare de alijs remedijs deficientibus hoc est realem aut personalem executionẽ fieri non posse an vero satis sit si de eo extraiudicialiter constet, Sacra congregatio quam refert Ioannes Gallemart. *ad Conc Trid. d. sess. 25. cap. 3.* censuit debere ex actis constare, sed si non sic potest constare respondit, quod sufficit probari per nuntij relationem alias exequi non posse.

QVÆSTIO LXXII.

Sed si priusquam constet de eiusmodi impedimentis si excommunicatio decernatur eritne valida.

SVMMARIVM.

1. Excommunicatio lata adversus formam à Conc. Trid. præscriptam esse nulla.

2. Actus gestus forma non servata corruit.

3. Ordo à Pontifice datus si non servetur actus vitiatur.

1 Videtur quod non, quia lata adversus formam Concilij Tridentini, *d. cap. 3.* 2 *sess. 25.* actus enim, non servata forma, gestus corruit. *Præses in locis loco à* 3 *forma late Apost. ad Abbatem cap. cum dilecta num. 12. de rescript. vbi etiam fuse Felin.* quando ordo datus à Papa non servatur actus est nullus. *Innoc. d. cap. cum*

cum dilecta Apost. Ad Barth l. cum lex n. 6 ff. de fideiuss. Attamen Ioannes Gallemart. loco præcedente quæstione citato contrarium censuit in hæc verba.

Excommunicatio lata à iudice Ecclesiastico priusquam legitime constet de impedimento vel perturbationibus ob quas non potest devenire propria autoritate ad executionem realem vel personalem est valida & qui tali excõmunicatione ligatus existit, indiget absolutione, debent tamen ordinarij curare vt in excommunicationibus proferendis observentur decreta Concilij Tridentini, qua de re plenius infra *quæst.* 79.

QVÆSTIO LXXIII.

Quid si conservatores quempiam nulliter excommunicent, qualiter ita excommunicati se poterunt tueri.

SVMMARIVM.

1. *Nulliter aut inique excommunicatus quod remedium debeat adhibere.*
2. *Quod non est non oportet timere.*
3. *Scandalum timendum est.*
4. *Publicanda est causa ob quam excommunicatio non valet.*

RESpondeo quando excommunicatio non tenet, excommunicatus debet publicare causas quare non sit excommunicatus & tunc non est amplius scandalum pusillorum sed Pharisæorum, *Silvester in summa verb. excommunicatio 2. casu 15. vers. dicit autem* Iacobus *à Capua, pœnitentiarius maior in verb. Neapolitan. de casibus conscientiæ, lib. 4. cap. 3 n. 13.* id ipsum tradit Navarrus, *in Rep. cap. cum contingat Remed. 2 n. 4. de rescriptis.* In hæc verba.

Excommunicatus nulliter & denuntiatur publice, non tenetur abstinere à divinis neq; ab alia hominum legitima communicatione modo nullitatis causa publicata fuerit secundum *Palud. in dist. 18. q* 1. In hæc verba. Qui nulliter excõmunicatus denuntiatus ita ex adverso ipse publicet causam quando sententia non valet puta appellationẽ vel aliam iustam causam quo facto amplius nõ est scandalum pusillorum sed Pharisæorum vnde est contemnendum quæ ipsamet verba retulit & probat Beatus Antonius *in cap. 73. tit. 24. part. 3.* in specie item quod excommunicatio lata in eum qui iure contradicit virtute clausulæ cõtradictores non sit timenda neq; curanda tradunt *Innoc. Oldra. Archid. Io. Andr.*

Dom-

Dominic.& alij quos citavimus. in tertia causa nullitatis quibus addo *Cardin. Alex.in ca.1.11. quæst.3.ita Navarrus.*Idipsum diligentius & acutius Gabriel, *in 4.dist.18.quæst.2.col.11.* quem Navar. *cap.cum contingat rem.2.n.26.de rescript.* virum omnium consensu doctissimum testatur,altius repetit in hæc verba, si vero excõmunicatio fuerit nulla ob defectum iurisdictionis super excommunicatum,simpliciter vel in nullo casu,quo fertur excommunicatio vel quis fertur, post appellationé,legitime interpositum vel ob alium defectum propter quem ipso iure est irrita,tunc non oportet eam timere nec pro excõmunicato gerere, vitando communionem Sacramentorum,& hominum,quoniam quod non est
2 non oportet timere,sed dum sententia est nulla,iam non est excommunicatio, neque quo ad Deum neque quo ad Ecclesiam & ergo non est timenda quo ad
3 Deum,quia nulla culpa nec quo ad Ecclesiam quidem secundum veritaté nullam sententiam iuris incurrit qui sententiam quæ nulla est non custodit timéda tamen non est sententia,sed scandalũ populi vulgaris,nescientis sentétiam esse
4 nullam,vnde si aliquis publice excommunicatur & denũciatur nulliter ex adverso publicet sufficienter ipse causam propter quam sententia est irrita quo facto non pareat sententiæ & si aliquis tunc scandalizatur non est scandalum pusillorum secundum reg.Christi Matth. *15.*contemnendum attamen nõ tenetur eam servare in occulto ante scandali sedationem sed neque in occulto neque in publico coram sapientibus, quibus nota est nullitas sententiæ tenetur eam observare.

QVÆSTIO LXXIV.

Conservatores an possint mulctas pecunias sibi convertere.

SVMMARIVM.

1. *Pœnæ fori Ecclesiastici sunt pijs locis applicandæ.*
2. *Consuetudo contraria non valet.*
3. *Limitavit hic remissive.*

1 2 SVnt qui existimant non posse,pœnæ enim fori Ecclesiastici pijs locis sunt applicandæ nec valet consuetudo contraria per quam pars pœnarum applicatur Vicario vel Cameræ Episcopali etiam in minima parte, *ita Ioannes Gallemart.in interpretationibus Sacræ cong. ad Conc. Trid. sess. 25. cap.3. de Refor. num.*10.

Quod

Quod ego hac salis mica tempero quam alio in loco adhibui, *de iurisd.ord.in exempt.lib.4.q.112.n.3.& 4.* quibus addo Ignatium Lopes.*in pract.crimin.Canonica c.142.n.2.& seqq.cum Apostillis.*

QVÆSTIO LXXV.

Conservatores utrum possint propter delictum Episcopi civitatem cui præest interdicere.

SVMMARIVM.

1. *Conservatores possunt ex causa iusta civitatem ferire interdicto.*

PHilippus *Francus in c.quia Pontificiali n.4.vers.in ea gl.de offic.del.in 6.* hanc quæstionem movet eamq; insolutam relinquit Fel. *in c.sane 2.n.2 de offic.del.* eandem quæstionem proponit cui respondet affirmativè, *c.si sententia §. cæterum de sent.excom.in 6.* 1

QVAESTIO LXXVI.

An conservatores propter delictum dominorum possint subjicere interdicto eorum terras eis temporaliter subjectas.

SVMMARIVM.

1. *Propter delictum vasalli feudalis terra potest interdici.*
2. *Et terra dotalis propter delictum mariti.*

Crimen est violare exemptiones.

FElinus *d.c.sane 2.n.2.in fin.de offic.del.in 6.*censuit posse. Nam & propter delictum vasalli potest terra ejus feudalis interdici, *Caldeus de Ecclesiast.interdicto in 2.memb.q.17.*& terra dotalis propter delictum mariti, *Archid.c.sicut Domini 16.q.2.Fel.d.loc.c.si sententia §.cæterum de sent.excom.in 6.*latisſime *Gregor.Sayr in thes.Theol.moralis tom.1.lib.5.c.11.n.8.fol.517.Covar.c.alma mater.part.2.§.1.n.4.de sent.excom.in 6.* Quin autem impingendo in privilegia Apostolica dolo 1 2

dolo malo seu malitiose delictum incurratur coertione punitioneq; dignum aliquoties aliis in locis ostendimus, *infra q.78.& q.81.*

QVÆSTIO LXXVII.

Exemptus si ratione rei non exemptæ conveniantur coram ordinario, utrum ad conservatorem possit recurrere?

SVMMARIVM

1. *Res eadem diverso iure censeri non debet.*
2. *Liber & subiectus nemo est.*
3. *Diverso respectu eadem res diverso iure censeri potest.*
4. *Sortitur quis forum ratione rei in alieno territorio sitæ.*
5. *Exemptio plena plene eximit.*
6. *Constitutio Iulii Papæ eximentis personas & res etiam respectu officiorum aut beneficiorum.*

1 ARguitur posse, Quia res eadem diverso jure censeri non debet, *c.tua nos de decimis l.eum qui ædes ff.de usucap.* censeretur autem eadem res aut persona diverso jure si persona personæ suæ respectu exempta esset , respectu autem rei non exemptæ subjecta non esset. Nam sicuti quispiam liber & subjectus esse non potest ita nec exemptus ab ordinario & eidem subjectus esse potest, *arg.l.si duo-*
2 *bus ff.de statu liberis,* & ita in exemptione personali sentit Abbas eandem extendens ad res non exemptas, *in c.ad abolendam ubi etiam Ioan. Anania de hæreticis Abb.c.tuarum in fine de privil.& in 6.fin.de foro comp.* Verum Innocentius III. Pontifex Episcopo Longinensi & quibusdam Abbatibus exemptionis Privilegiorum hac in Hypothesi quo ad res non exemptas, vires non habere rescripsit, *c.cum capella de privil.c.ex ore sedentis §.fin.eod.tit.Covar pract.q 11.n.5.*

3 Ratio est , quia respectu diversorum jurium concurrentium eadem persona diverso jure censeri potest, *c.cum olim ubi DD. de re iud.c.ex literis de probat l.si consul ff.de adopt.* hoc est ut persona exempta sit quo ad personam purampu tam non vero exempta quo ad rem quæ non est exempta , *dict cap.cum capella ubi DD.& gl.ibid.in verb.in quantum exempti.* Nam & sicut quispiam potest habere plura domicilia, *c.ex parte de foro comp.* & tamen quo ad unum censeri uno jure & quo ad aliud jure diverso , ita & exemptus quispiam esse potest uno respectu & alio respectu non exemptus, *cap.per tuas de maior & obed.cap.ex ore §.fin. & cap.*

cap. tuarum in fine de privilegiis. Non secus quam in re quæ in alterius territorio sita est cujus etiam respectu aliquis sortitur forum ejus sub quo res ejus sita est. 4 *Rom. conf. 361. c. sane & cap. fin. de foro compet. l. fin. C. ubi in rem actio*, quod & ego ostendi alio in loco, *de iurisd. ord. in exemptos lib. 2. quæst. 45 n. 6.* uberiusq; amplificari multa rationum & exemplorum specie posset, *ex Nicol. Everardi in locis legal. loco à tanquam seu respectivis.* Quæ tamen opinio limitanda est à tenore pri- 5 vilegii, *c. porro de Privilegiis*, nimirum nisi speciali privilegio personæ & res omnes eximerentur uti de privilegio Iulii Papæ clero secudario Diœcesis Leodiensis concesso constat. Quod hic subjicitur. Iulius Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, ex debito Pastoralis officii, nostris meritis licet in 6 sufficientibus ex alto commissi ad ea libenter intendimus perque personarum Ecclesiasticarum quorumlibet commodis, utilitatibus, securitati & quieti valeat salubriter provideri, ac alias disponimus & ordinamus, pro ut in Domino conspicimus salubriter expedire, sane pro parte delictorum filiorum Decanorum & Capitulorum omnium & singularum Collegiatarum Ecclesiarum civitatis Diœcesis Leod. nobis nuper exhibita petitio continebat, quod licet omnes & singulæ Ecclesiæ prædictæ illarumq; Decani & Capitula ac singuli Canonici & personæ illis suppositæ, à tanto tempore citra jus contraria hominum memoria non existit, fuerint & sint ab omni jurisdictione, superioritate, visitatione, procuratione, correctione, dominio, potestate Episcopi Leodiensis pro tempore existentis, suorumq; Vicariorum & Officialium penitus exempta libera & Sedi Apostolicæ immediate subjecta. Ita quod Episc. Leod. Vicarii & Officialis prædicti etiam ratione delicti contractus vel rei de illis tanquam exemptis & liberis nullatenus se intromiserint. Quia tamen multæ ex dictis Ecclesiis etiam Parochiales existunt & nonnullæ ex personis dictarum Ecclesiarum collegiatarum officia ab Episcopo Vicariis & officialibus prædictis suscipiunt, à nonnullis asseritur ipsas Ecclesias & earum personas in his quæ curam populi Parochiani concernunt, & ratione delictorum quæ dictas personas in officiis per eas susceptis prædictis pro tempore committere, prætextu dictæ consuetudinis nequaquam fore exemptas & liberas ac de exemptione libertate & immediata ejusdem sedis subjectione alias quam longevam consuetudinem hujusmodi doceri non potest Decani & Capitula prædicti, dubitant contra exemptionem & libertatem prætactas molestari posse tempore procedente. Quare pro parte Decanorum & Capitulorum prædictorum asserentium quod nimis grave esset immo scandala plurima exinde provenirent supradictæ Ecclesiæ & earum personæ diverso jure videlicet libertatis & subjectionis censerentur, ubi enim subjectæ essent noverca justitiæ propter odium libertatis in aliis in eas sæviret & in singulis casibus occurrentibus assiduis dicto longevo consuetudinis probatione arctarerentur &

gravarentur quodque nuper venerabilis Frater noster modernus Episcopus Leodien. certum canonicum unius ex dictis Ecclesiis ratione afferti seu prætensi dilecti prædicti procuratorem causarum curiæ dicti Episcopi non autem ut Canonicum ejusdem Ecclesiæ commissi conatus fuit punire seu corrigere & in eum jurisdictionem exercere & dictus Canonicus se d cta exemptione tuetur & illius ac forsan aliquarum aliarum ex dictis Ecclesiis & personarum earundem visitationem seu alia quavis occasione vel causa diversæ lites & causa coram certis judicibus tam in Romana curia quam extra eam inter Episcopum modernum & Capitula omnium Ecclesiarum hujusmodi pendent nobis fuit humiliter supplicatum ut dictæ consuetudini pro illius subsistentia firmiori rebus Apostolicæ confirmationis adjicere illamq; ad omnia & singula & etiam quæ coram populi Parochiali & dicta in dictis officiis pro tempore commissa concernunt extendere & ampliare ac omnes & singulas Ecclesias illarumque Decanos & Capitula & singulos Canonicos & personas prædictas ab omni jurisdictione superioritate correctione dominio potestate visitatione procuratione subsidiis jucundis advētibus impositionibus & decimis sive præcariis dicti moderni pro tempore existentis Episcopi Leodiens. nec non quorumcumque aliorum Archiepiscoporum Episcoporum & aliorum ordinariorum judicum ac omnium Capitulorum Provincialium & Sinodalium aliorumq; superiorum quamvis authoritate fungentium suorum Vicariorum Officialium procuratorum Nuntiorum & commissariorum de novo prorsus eximere & totaliter liberare ac nobis ac dictæ sedi duntaxat immediatè subjicere ac alias in præmissis oportunæ prævidere de benignitate Apostolica dignaremur nos igitur Decanus & Capitula hujusmodi ad ipsorum Capitulorum singulares personas à quibusvis excommunicationis suspensionis & indicti aliisque Ecclesiasticis sententiis censuris & pœnis à jure vel ab homine quavis ocasione vel causa latis si quibus quomodolibet innodati existunt ad effectum præsentium duntaxat consequendum harum serie absolvere & absolutos fore censentes dictarum causarum status præsentibus pro expressis habentes hujusmodi supplicationibus inclinati consuetudinem prædictam authoritate Apostolica & ex certa scientia tenore præsentium approbamus ac præsentis scripti patrocinio communimus supplemusque omnes & singulos defectus tam juris quam facti si qui forsan intervenerint in eadem ipsamque consuetudinem ad omnia & singula ea etiā quæ curam populi Parochiali & delicta in dictis officiis pro tempore commissa concernunt extendimus & ampliamus nihilominus pro potiori cautela omnes & singulas Ecclesias illarumque Decanos Capitula & singulos Canonicos & personas prædictas ab omni jurisdictione superioritate correctione dominio potestate visitatione procuratione subsidiis jucundis adventibus impositionibus & decimis sive præcariis ejusdem modernī

& pro

&pro tempore exiſtentis Epiſcopi Leodien. nec non quorumcumque aliorum Archiepiſcoporum Epiſcoporum & aliorum ordinariorũ iudicum & ſuperiorum omniumq; Capitulorum Prouincialium & Sinodalium quavis authoritate fungentium ſuorumque officialium Vicariorum procuratorum nuntiorum & commiſſariorum prædictorum de novo prorſus eximimus & totaliter liberamus ac nobis & dictæ ſedi dumtaxat immediate ſubiicimus ita quod ipſi Archiepiſcopi Epiſcopi & alij iudices ſuperiores eorumq; Vicarij Officiales procuratores nuntij & commiſſarij præfati aut eorum aliqui etiam prætextu quarumvis literarum dictæ ſedis quaſcumq; Eccleſias etiam derogatoriarum derogatorias in ſe continentiũ ſeu etiam ordjnaria vel alia quacunq; authoritate pro tẽpore ſuffulti in Eccleſias illarumque Decanos & Capitula ſinguloſque Canonicos & perſonas huiuſmodi aut eorum aliquem vtpote prorſus exemptos etiã ratione delicti contractus vel rei de qua ageretur vbicumque cõmmittatur delictum in-eatur contractus aut res ipſa conſiſtat iuriſdictionem ſuperiorem viſitationem procurationem correctionem Dominium & poteſtatem aliquomodo exercere aut in eos ſeu eorum aliquem excommunicationis ſuſpenſionis & interdicti ſeu quaſvis alias ſẽtẽtias cenſuras & pœnas promulgare nequeant quoquo modo ſicque per quoſcumq; iudices commiſſarios delegatos ſubdelegatos etiam cauſarum dicti Palatij auditores & S. Romanæ Eccleſiæ Cardinales tam in dicta curia quam extra eam in quibuſcumque cauſis & quavis earum inſtantia nũc & pro tempore pendentibus interpretari ſententiari iudicari & diffiniri debere ſublata eis cuilibet eorum quavis & aliter interptetandi iudicandi ſententiandi poteſtate facultate & autoritate omneſque & ſingulos proceſſus ſententias cenſuras & pœnas quos & quas per Epiſcopos Archiepiſcopos & alios ordinarios iudices ſuperiores eorumq; Vicarios Officiales & procuratores nuntios & commiſſarios prædictos ſeu eorum aliquem haberi inſtitui aut promulgari nec non quicquid ſecus ſuper his per quoſcũq; quavis authoritate ſcienter vel ignoranter fieri & attemptari contigerit & quæcunque pro tempore inde ſecuta nulla irrita inania nulliuſque momenti vel roboris fore & eſſe decernimus. Nec non duos vnum videlicet per Ciuitatis & alterum per Diœceſis Leodien. Eccleſias prædictas pro Eccleſijs extra Dominia Archiducis Auſtriæ & Brabantiæ pro tempore exiſtentibus & duos alios ex Decanis ſupradictis pro omnibus Eccleſijs ſub dictis Dominijs dictæ Diœceſis aſſumendos in viſitatores dictarum Eccleſiarum conſtituimus & deputamus & in illis circa earum perſonas tam in capitibus quã in membris quoties oportunum fuerit debitæ viſitationis officium authoritate noſtra exercere valeant ordinarij loci & cuiuſvis alterius licentia ſuper hoc minime requiſita ac Sancti Petri Leodien. & eiuſdem S. Petri Lovanien. ac Sancti Ioannis Buſçoducen. dictæ Diœceſis Eccleſiarum Decanis nunc & pro tem-

tempore existentibus & eorum cuilibet in solidum & quascumque personas Ecclesiarum prædictarum à sententia excommunicationis quam ob violentiam in personas Ecclesiasticas manuum iniectionem incurrere pro tempore contigerit nec non à quibuscumq; eorũ peccatis, excessibus, criminibus, & delictis de quibus vere cõtriti & ore confessæ fuerint dummodo eidem sedi specialiter reservata non existant vel talia non sint propter quæ dicta sedes veniat merito cõsulenda in forma Ecclesiæ consueta, dicta autoritate absolvere eisq; pro modo culpæ pœnitentiam salutarem iniungere cum eis super omnibus & singulis in quibus dictus Episcopus Leodien. pro tẽpore existens quacumq; autoritate dispensare posset & quibuscumque Sacerdotibus sæcularibus vel cuiusvis ordinis regularibus etiam curam populi seu alia Privilegia desuper non habentibus vices suas ingerere vel in specie committere, subdelegare valeant, plenam & liberam licentiam & facultatem concedimus, non obstãtibus litibus causis & alijs præmissis ac felicis recordationis Innocentij Papæ IV. prædecessoris nostri contra exemptos quæ incipit Volentes & quibusuis alijs constitutionibus & ordinationibus Apostolicis nec non literis prædictis ac dictarum etiam Leodien. Ecclesiarum iuramento cõfirmare Apostolica vel quauis firmitate alia roboratis statutis & consuetudinibus Priuilegijs quoq; indultis & literis Apostolicis Ecclesijs prædictis aut alias quouis modo & etiam motu proprio & ex certa scientia & de Apostolicæ potestatis plenitudine etiã consistorialiter & sub quibusuis verborum formis & expressionibus & cum quibusuis etiam derogatoriarum derogatorijs fortioribus efficatioribus & insolitis clausulis irritantibusq; & alijs decretis cõcessio ac etiam per nos & dictam sedem etiam iteratis vicibus approbatis innouatis & de novo similiter concessis quibus etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumq; totis tenoribus plena, expressa, specialis, specifica & indiuidua ac de verbo ad verbum non autẽ per Ecclesias generales id importãtes mentio seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exqusita forma servãda foret tenoris huiusmodi præsentibus pro sufficienter expressis & insertis habentes illis, alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat specialiter & expresse derogamus, cæterisq; contrarijs quibuscumq; volumus autem quod præsentium litterarum trãsumptis manu alicuius publici notarij subscriptis & sigillo alicuius Episcopi vel Episcopalis aut superioris curiæ munitis ea prorsus fides vbiq; in Iudicio & extra adhibeatur, quæ adhiberetur originalibus litteris si forent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ obsolutionis approbationis, confirmationis, cõmunitionis, suppletionis, extẽtionis ampliationis & voluntatis infringere vel & ausu temerario cõtraire si quis autẽ hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum

Romæ

Romæ apud Sanctum Petrum Anno incarnationis Domini millesimo quingentesimo duodecimo tertio. Id Augusti Pontificatus nostri Anno nono.

QVÆSTIO LXXVIII.

Violatores exemptionum aut conservatoriarum, an incidant in Ecclesiæ censuras.

SVMMARIVM.

Ignorantiarum diversæ species eiumque explicationes.
2. *Scienter violantes privilegia exemptionum incidunt in censuras Ecclesiæ.*
3. *Idem si per ignorantiam crassam.*
4. *Qualis causa excuset ab excommunicatione.*
5. *Differentia fori interioris, & exterioris.*
6. *Censuræ aliæ sunt legis aliæ hominis.*
7. *Exemptiones aliæ mediatæ, aliæ immediatæ.*

Distingvendum inter violantes scienter & ignoranter. Rursus ignorantes versantur, vel in ignorantia crassa vel affectata, vel invincibili, crassa ignorantia est qua quis ignorat id quod cõmuniter omnes sui ordinis sciunt & quod quispiam scire debet & potest diciturque crassa & supina quia causatur desidia & pigritia perveniendi ad scientiam eius ad quam quis tenetur. *D.D. c. ignorantia de Reg. iur. in 6. Gregor. Sayrus in thesaur. Theol. Moral. lib. 1. cap. 18. n. 4.* Affectata ignorantia est cum quis ignorat, quia scire non vult, quod scire debet & potest. *Greg. Sayrus d. loco.*

Invincibilis quæ & iusta & probabilis dicitur, est, non quæ simpliciter vinci non possit, sed quæ manet postquam quis debitam diligentiam adhibuit, qualĩ ignorantia hominis sui status communiter post debitam diligentiam laboran vti latius in explicatione specierum ignorantiæ habetur *apud Nauar. in manuali cap. 23. n. 45. & 46. & eius discipulum Couarruuiam cap. alma mater p. 1. §. 10. n. 17. de sent. excom. in 6. Gregor. Sayrus d. cap. 18.*

His breviter præmissis dico scienter violatores Apostolicarum exemptionũ incurrere vltra censuras per privilegia comminatas, excommunicationẽ Bullæ cœnæ Domini, quam ij incurrunt qui Ecclesiæ Romanæ iura & superioritates infringunt vti alio in loco ostendi, *lib. 4. quæst. 75. de iurisd. ordin. in exempt.* idem con-

3 concludendum est de ijs qui ignorantia crassa aut affectata versantes eadem Ecclesiæ Romanæ iura violant, *Navar d.cap.27.nu.16.* eiusmodi enim crassa & affectata ignorantia dolum præsumptum & cõtemptum complectitur qui sufficit vt quispiam excommunicationum censuris possit innodari. *Navar. in Manuali d.cap.23.n.45.& 46.& cap.27.num.16.*

4 Qua quidem in ignorantiæ specie ij versari non dicuntur quos iusta causa potest excusare. *Navar. in d.cap.n.43. Archid.ca.vtinam dist.76. Abb. in Rubr de observat. ieiuniorum.* Illa autem causa videri debet iusta propter quam Pontifex si ei supplicaretur supplicantem excusaret. *arg.gloss.l.tale pactum §.qui prouocauit ff.de pactis*, vt & causa quæ bona fide pro iusta habetur & ob quam nisi talem eam iudicaret nihil committeret, *Nauar.d.num 43.*

5 Idque ita in foro conscientiæ posset sustineri sed in foro exteriori seu contentioso contraveniens non ab impetuanda absolutione liberaretur quia adversus eum qui Ecclesiæ Romana iura violat militat præsumptio quæ in foro exteriori eum gravat onere absolutionis postulandæ, *Cardin. Sabarella Clem.1.pr.quæst.39. num.22.in fine de priuileg.* secus autem in foro poli seu conscientiæ in quo sola veritas non autem fictio aut præsumptio consideratur. *Alciat.l. quinque pedum C.de quinque pedum prascript.cap.tua desponsal.*

Et quidem ita diversimodè inter forum poli conscientiæ & forum fori seu contentiosum statutum est. Quantum enim cœlum à terra tantum differt conscientiæ forum à contentioso. *Gomesius ad Reg. Cancell.tit.de non iudicando secũdum form.supplicationis quæst.14.* quod vario exemplorum genere commonstratum reliquit. *Alciatus l.quinque pedum vers.anno tantum in primis C. de quinque pedum præscript.*

6 Itaque censuræ quas conservatores infligunt violatoribus exemptorum de quibus scripsi *quæstione septuagesima*, sunt censuræ hominis at vero censuræ de quibus in præcedente quæstione quas violatores exemptionum incurrunt sunt censuræ legis hoc est Bullæ Cœnæ Domini, quæ inter species censuræ legis refertur. *Nauar.d.cap.27.num.73. Sayrus d.cap.4.num.22.* vt & sunt censuræ quæ à iure adversus Ecclesiasticæ libertatis temeratores proferuntur de quibus ego quædam supra scripsi *Scholio 7.* Idque ita obtinet in violatoribus exemptionum immediatarum secus verò in exemptionibus mediatis, de quibus vide alio in tractatu de *Iurisdict. ordin. in exemptos lib.1.quæst.2.* In his enim censuræ legis non aliter incurruntur quam si ita specialiter statutum sit.

Quæst.

QVÆSTIO LXXIX.

Conservator quæ observare debeat antequam excommunicationem ferat.

SVMMARIVM.

1. *Conservator ante excommunicationem debet habere apathiam.*
2. *Debet præmittere trinam monitionem & n. 12.*
3. *Monitio præmittenda quandoq; non est & n. 5.*
4. *Monitio debet esse personalis, aliquot casibus exceptis.*
6. *Episcopus non admissus in sua visitatione potest sine prævia monitione excommunicare.*
7. *Prælati regulares an sine monitione excommunicare suos monachos possint.*
8. *Delictum in præsentia iudicis potest sine monitione prævia coerceri.*
9. *Item si excommunicatio sit canonis aut executoris.*
10. *Excommunicatio lata, monitione non prævia subsistat.*
11. *Quid si delegatus non possit procedere nisi prævia monitione.*
13. *Qualis & quanta debeat esse dilatio.*

PRimo debet, si culpa coram Deo vacare velit, liber esse & immunus ab omni odio & amore, neq; ex animositate, sed simplici justitiæ zelo, & ex suo officii debito sententiam ferre, neq; etiam in ea lata sibi complacere, seu ut est in proverbio in sinu gaudere. *cap. sed cum medicinalis de sent. excom. in 6. Greg. Sayr. in thes. Theol. Moralis lib. 1. q. 12. n. 2. & 3. gloss. c. in summa c. Episcopus §. si ergo 11. q. 3. in c. sacro verb. iusta fuerit de sent. excom. Covar. cap. alma mater in pr. n. 10. de sent. excom. in 6.*

2 Secundo necesse est ut præcedat trina monitio, *cap. sacro c. contingat 2. de sent. excom. c. Rom. eod. tit. in 6. c. reprehensibilis de appell. gloss. c. statuimus verb. monitionem de app. in 6. Socin. c. perpendimus. n. 67. & 91. de sent. excom. Nav. in manuali c. 27. n. 10. & 11. Covar. d. c. alma mater part. 1. §. 9. n. 4.*

Ratio est quia excommunicatio non solet ferri, nisi ob inobedientiam & contumaciam. *Sayr. d. lib. 1. c. 9. n. 32.* & quidem adinstar medicinæ corporalis. *c. cum medicinalis de sent excom. in 6.* Sicuti autem in medicis corporalibus procedi solet à medicinis levioribus ad fortiores, ita & in spiritualibus utendum prius est admonitionibus & comminationibus deinde excommunicationibus, *Sayrus d. cap. 9. n. 32.* Quod intellige nisi aliquid à jure vel homine mandetur sub pœna

excommunicationis latæ sententiæ quia tunc non requiritur trina monitio sed
3 contra veniens statim est excommunicatus. *Ioan. de Lignano de censuris Angel. in summa verb. excommunicatio 1. n. 5.* Debetq; fieri monitio testato & in in personã excommunicandi non vero ad ejus domum *DD. c. fin. de eo qui mittitur in posses.*
4 *Fel. c. cum sit Romana n. 13. & 14 de app. Soc. c. nulli n. 15. de sent. excom. Rota decis. 28. n. 5. de app. in antiquis Covar. d. c. alma mater part. 1. §. 9. n. 4.* Quod autem dixi de monitione personali restringe, 1. nisi reus latitaret, 2. nisi semel fuisset monitus, 3. nisi altera monitionum pervenisset ad illius notitiam, 4. nisi quis iterum excommunicetur eo quod ineptè fuerat absolutus. *Latè Greg. Sayr. d. c. 12. n. 12. & seqq. Covar. d. §. 9.*

5 Similiter monitio necessaria semper non est & quidem. Primo in factis notoriis. *Fel c. sacro. de sent. excom.* adinstar citationis quæ in notoriis non requiritur nam ut *Apost. 1. Cor. 5.* excõmunicasse refertur fornicatorem absentem & notoriũ *d. c. cum sit Romana.* quod tamen non simpliciter concedendum est sed cum distinctione quam adfert *Covarr. d. c. alma mater part. 1. §. 9. n. 6. Abb. d. c. cum sit Romana n. 32.* ubi etiam Gloss. *Greg. Sayr. d. c. 12. n. 17.* Secundo necessaria non est monitio quoties periculum est in mora, *Greg Sayr. d. loc. n. 18.* excommunicatio enim quæ medicinalis est *d. c. cum medicinalis.* moram quoq; non potest pati juxta illud Ovidii *lib. 2. Rem. amor.*

Vidi ego quod fuerat primo sanabile vulnus
Dilatum longæ damna tulisse moræ.

Tertio, nisi excommunicatio feratur per modum legis aut statuti generalis vel futuris culpis, *Fel. d. c. cum sit Romana n. 21. Covar. d. §. 9.* Quarto nisi excommunicatio feratur ab aliquo non quasi à judice sed quasi vicem partis agente ut esse potest conservator qui excommunicationem fert contra occupantes res exemptorum aut eorum privilegia violantes, *cap. dilecto de sent. excom. in 6. Sayrus d. cap. 12. n. 20. Abb. c. venerabili num. 3. de censibus. Fel. d. cap. cum sit Roman. n. 6. Socin. d. c. perpendimus n. 122.* Etenim monitio adhibetur cum judex uti judex procedit, *arg. c. sacro.* ergo secus si non ut judex procedat, *arg. cap. nonne de præ-*
6 *sumpt.* Vnde sunt qui inferant Episcopum in sua visitatione non admissum ab eo qui se exemptum prætendit posse nulla alia prævia monitione ad excommunicationem procedere, *Sayr. d. c. 12. n. 20.* verum hunc casum refellit Covar. *d. c. al-*
7 *ma mater §. 9. n. 6.* requirens ut minus unicam præmonitionem. Quinto, sunt qui eandem theoriam restringant in prælatis regularibus ut sine monitione possint excommunicare suos monachos verum & hanc restrinctionem alii non ad-
8 mittunt ut est videre apud Covar. *d. loco Sayrum d. c. 12. n. 2. & alios ab aliis lau-*
9 *datos.* Sexto, nisi delictum commissum sit in præsentia judicis. *Felin. d. c. sacro n. 7. Covar. d. §. 9. n. 6.* Septimo, nisi excommunicetur ab homine qui ob idem de-

lictum

lictum excommunicatus est à iure. *Abb. d. c. perpendimus n. 119. Sayr. & Couar. d. loco.* & ita de rigore iuris licet de equitate vt minus vnicam nominationem prærequtiat Sayrus *d. loco n. 24.* Nisi is qui excommunicat sit purus executor. *Sayrus d. cap. 12. num. 25.*

10 Sed an si sine monitione feratur excommunicatio subsistat Gregorius Sayrus dicit subsistere & late id probat *d. c. 12. n. 16. Abb. d. c. reprehensibilis n. 13. Fel. d. c. cum sit Romana n. 15. Socin. d. c. perpendimus n. 132. Nauar. in manuali c. 27. n. 11. & in c. cum contingat in 5. causa nullitatis n. 6. de Rescriptis late Abb. c. illud de clero excõmun. ministrante, Couarr. d. c. alma p. 1. §. 9. n. 7.* licet iudex ita ferẽdo peccet *d. cap. sacro.* Ratio quia excommunicatio vires sumit non ab admonitione sed ab iurisdictione & clauibus Ecclesiæ. *Abb. cap. excõmunicatio n. 10. de rescriptis, Fel. d. n. 16. Rom. cons. 324. Nauar. in c. cum cõtingat in 5. causa nullitatis de rescriptis. Couarr. c. alma mater §. 8. n. 7. de sent. excomm.* Sunt tamen qui distinctionem adhibent inter ordinarium & delegatum. *Multis in repert. verb citato. Felin. sibi contrarius d cap. sacro n. 2.* Sed ea reijcitur nisi in casu quo delegato talis forma procedendi commissa sit tunc enim si formam admonitionis præscriptam omiserit sententia delegati esset nulla ob formam non servatam. *Fel. d. cap. cum sit Romana n. 15. Couar. d. §. 9. n. 8. Nauar. in d. 5. causa nullitatis nu. 7. vers. non obstat secundo. Sayrus. d. c. 12. n. 26. in fine.*

11

12 Limita iterum quod dixi sententiam monitione non prævia latam subsistere 1. nisi citationi non adijceretur clausula iustificatoria nisi causam. *Innoc. c. proposuit d. concess. præb. Oldra. cons. 81. Nauar. in Manual. d. c. 27. n. 11. Sayr. d. c. 12 n. 28* Secundo, nisi excõmunicatio ferretur adversus excõmunicantes cum excõmunicato. *Sayr. ibid. n. 29.* Tertio, nisi iudex dicat se monitionem non adhibuisse quia de iure non erat necessaria. Tunc enim si necessaria erat ipso iure nulla erat propter errorem iuris quem continet. *Sayr. ibid. n. 22.*

13 Sed & vt competens sit monitio quæritur qualis esse debeat, Respondeo debet esse trina & canonica cum sufficienti temporis intervallo *Couarr. d. §. 9. cap. constitutionem de excom. in 6. Sayr. ibid. n. 32. & 33.* ita vt biduum saltem inter vnamquamque illarum intercedat, *d. cap. constitutionem vers. observent aliquorum dierum competentia intervalla. Socin. d. loco n. 112. Nauar. d. cap. 27. num. 11.* potest tamen fieri vna monitio pro tribus. *Sayr. d. cap. 12. num. 35.* statque eiusmodi monitionis terminus in iudicis arbitrio, *d. c. constitutionem Sayr. d. loco num. 36.*

QUÆSTIO LXXX.

Quid si quispiam sit conservator qui utramq; habet jurisdictionem spiritualem scilicet & temporalem an utramq; poterit exercere.

SUMMARIUM

Multi Prælati utrumq; habent gladium possuntq; uti utroq; gladio.

MVlti sunt Prælati, qui utramq; habent quibusdam in locis jurisdictionem, scilicet spiritualem & temporalem. Quæritur nunc an si tales Prælati sint conservatores, possint adversus sibi subditos qui privilegia violant spiritualem & temporalem jurisdictionem pro arbitrio suo exercere ? Respondetur posse, *arg.c.dilecto de sent.excom.in 6.c.per venerabilem vers. id autem in patrimonio qui filii sunt legitimi c.si duobus de app.c. Rom.in fin. de app. in 6.Host.in summa §. quis possit excommunicare vers.nedum autem ius Io.de Lignano tract.de censuris §.octavas incip. Sylvester verb.excommunicatio 1.n.6. vers.nec Prælatus ; Stephan.Costa rep.c.cum medicinabiles n.15.de sent.excom.in 6. Ang.verb.excommunicatio 1.§.5. Greg. Sayr.in Thes.Theol. Moralis lib.1.c.5.n.30.*

QUAESTIO LXXXI.

Quæ sit differentia inter censuras quas violatores exemptionum incurrunt & eas quas conservatores violatoribus exemptionum infligunt.

SUMMARIUM.

1. *Causa efficiens excommunicationis est homo & lex.*
2. *Excommunicatio hominis quæ dicatur.*
3. *Excommunicatio Canonis qua dicatur.*
4. *Excommunicatio legis & hominis differunt.*
5. *Exxcommunicatio legis non requirit monitionem præcedentem.*

Scripsi

1 SCripsi in quæstione septuagesima, conservatores non debere nisi plumbeo pede, ac magna cum maturitate cessantibus alijs remedijs ad excommunicationum censuras prosilire, quæstione autem septuagesima octava ostendi violatores exemptionum censuras excommunicationum incurrere. Quæstio nũc est quæ sit differentia inter has & illas censuras. Cui quæstioni antequam respõdeam prænotandum est in iure duas poni efficientes causas excommunicationum scilicet hominem & legem, *Abb. in Rubr. de sent. excom. Angel. in summa verb. excommunicatio 1. Covar. cap. alma mater. §. 10. de sent. excom. Gregor. Sayrus in thesauro Theol. Moralis lib. 1. cap. 4 n. 22. cap. 18. num 7.*

2 Excommunicatio hominis, quæ & iudicis dicitur, est quæ fertur pro cõtumacia vel offensa, non intentione constitutionis generalis faciendæ quæ in perpetuum duret sed vt alicui personæ aut personis collegijs vniversitatibusq; particularibus seu alicui particulari negotio consulatur ad tempus.

3 Excommunicatio legis est quæ fertur iure aut statuto seu constitutione generali, *DD. iam citati Marianus Socin cap. perpẽdimus num. 49. vsque 74. de sent. excom.*

4 Prænotandum secundo, multas & graves esse differentias inter excommunicationes ab homine vel à lege quas quidem exacte Marianus Socinus prosequitur, *d. loco.* Ideoque plurimum scire refert an quis excommunicationem hominis vel legis incurrat. *Greg. Sayrus d. cap. 4. num. 22. paucis* excomunicatio hominis non est perpetua nec incurritur pro illo actu pro quo est lata nisi quamdiu vivit ille qui tulit vel quamdiu manet in officio, quod intellige quo ad eos qui eam non incurrunt, antequam is moneretur vel officio privaretur. At vero excommunicatio legis durat indistincte etiam mortuo canonis & constitutionis cõditore vti de Bulla cœnæ Domini testatur, *Navar. in Ma. cap. 27. n. 23. Grego. Sayrus d. cap. 4. num. 22.*

5 Rursus excommunicatio legis præcedentem monitionem non requirit. *Fel. cap. cum sit Romana n. 21. & cap. sacro n. 5. de sent. excom. Navar. cap. cum cõtingat in quinta causa nullitatis n. 4. de Rescriptis Gregor. Sayrus d. lib. 1. cap. 12. n. 29.* lex enim seu Canon aut constitutio semper loquitur semper admonet ne quis cõtrafaciat, *l. Arian. C. de hæreticis.* & ideo vnusquisque satis semper esse censetur admonitus ab ipso iure Canone vel constitutione. *Gregor. Sayrus d. n. 19. in fine.* at vero excommunicatio hominis præcedentem monitionem & quidem trinam regulariter requirit, *Gregor. Sayrus d. l. 1. cap. 12. n. 5. cap. sacro cap. contingit 2. de sent. excom. cap. Romana eod. in 6. Socin. d. cap. perpendimus n. 67. & 91.* dixi regulariter quia certis in quibusdam casibus omitti potest monitio vel certe trina illa monitio vt ex amussim observetur non est semper necesse vti limatius & exactius videre poteris apud Doctores iam laudatos.

QVÆSTIO LXXXII.

An excommunicatis detur adversus excommunicantem ob excommunicationem iniustam actio?

SVMMARIVM.

1. *Excommunicans iniuste se potius quā alium illaqueat.*
2. *Excommunicans iniuste tenetur actione iniuriarum.*
3. *Excommunicans iniuste tenetur ad damna & interesse.*
4. *Excommunicantem iniuste error non excusat.*
5. *Excommuuicatus iniuste agere potest iniuriarum etiamsi non appellaverit.*

AFfinis est hæc quæstio duabus alijs antecedentibus scilicet quæstioni, 22. *&* 73.

1 In qua prænotandum conservatorem iniuste quempiam excommunicantem se potius quam eum quem intēdit ligare atque dehonestare. *cap. si habes cum* 4. *cap. seqq.* 24. *quæst.* 3. tunc enim contingit quod Divus Hieronymus scribit, *cap. si quis non recto* 24. *quæst.* 3. vt is qui non recto iudicio foras mittitur intus sit & ille foris qui intus videtur retineri ac vt dum indiscrete excommunicationis censura decernitur excommunicans sacrilegium incurrat, *cap. non in perpetuum* 24. *quæst.* 3 ac ab ingressu Ecclesiæ à qua alium arcere volebat ipsemet arceatur, *Innoc. cap. sacro num.* 2 *de sent. excom.*

2 Prima itaque actio qua iniuste excommunicans tenetur est iniuriarum, *gloss. cap. non in perpetuum* 24. *qu.* 3. & alij quos citaui, *lib.* 4. *quæst.* 101. de iurisdict. ord. in exemp. *Navar. cap. cum contingat rem* 2. *n.* 43. *de rescriptis* Innoc. *d. cap. sacro n.* 6. *&* 7. Ratio est quia qui aliquem excommunicat iniuste vocat eum implicite inhonestū & personam turpem, *Soc. cons.* 45. *Anton. cap. cōstitutus de purg. Canō. Loncelot. de attent. par.* 2. *cap.* 12. *ampl.* 15 *n.* 49. *&* 48. signanter autem si aliunde animositas & dolus posśit deprehendi, *l. nec magistratibus ff. de iniurijs quē satis colligi.* ex iuris ordine non servato latè ostendit, *Ioannes Gauffredus c. sacro n.* 33. *de sent. excom.* cuius proinde præsumptionem iudex debet à se avertere, *l. si non conciny C. de iniurijs.*

Secunda ad damni totius præstationem quod iniuste excommunicatus perpessus, *cap. sacro de sent. excom. vbi* Innoc. Nam vti Pontifex rescripsit. *d. cap. sacro cum adversus*, excommunicationem de iniusta excommunicatione constiterit excom-

excommunicator condemnetur ab interesse excommunicato alias nihilominus si culpæ qualitas postulaverit superioris arbitrio puniendus cum non sit levis culpa tantam pœnam infligere insoliti text. *d. cap. sacro.*

Quod adeo verum est vt talem excõmunicatorem qui tam graviter sine colore erravit probabilis error excusare non possit, *arg. l. late culpa ff. de verb. sig. c. ignorontia de reg. iuris in 6. Nauar. d cap. cum contingat Rem. 2. num. 44.* 4

Dixi sine colore error enim qui in prudentissimum cadere potest posset enim excusare, *glo. d. cap sacro verb. probabilis error de sent. excomm.* Sed quid si iniuste excommunicatus non appellavit sed excommunicationi acquievit. 5

Respondetur dari nihilominus ei actionem, *Gaufredus d. cap. sacro n. 17. vbi etiam Innoc.* Id quod ego prolixius in quæstionibus de viginti duum virali foro ostendi.

QVÆSTIO LXXXIII.

Romipetæ si in ius coram ordinario vocentur qualiter poterunt sibi consulere.

SVMMARIVM.

1. *Romipetæ sunt exempti.*
2. *Exceptio dilatoria oriens post litem contestatam opponi potest.*
3. *Exceptio dilatoria si reijciatur potest appellari.*
4. *Executor de nullitate aut iniquitate sententia cognoscit.*
5. *Romipeta excommunicari non potest.*
6. *Romipetarum infinitus numerus.*

EVgenius quartus Pontifex Romipetas exemit ab omnimoda iurisdictione ita vt neque personaliter neque realiter in ius vocari possint coram qualicumque iudice neque etiam qualicumque sententia pulsati dum Romam veniunt causarum aut negotiorum suorum gratia prout nec quam diu Romæ earundem suarum causarum & negotiorum gratia moram trahunt ac inde recedunt vti plenius videre est ex eiusdem, *Eugenij extravagante, incip. diuina de priuilegijs in extrauagantibus communibus.* 1

Itaque si contingat quempiam Romipetam in ius vocari coram suo ordinario aut coram eodem habere litem pendentem quæritur quibus remedijs sibi possit consulere.

Respondetur posse coram eodem ordinario obijcere exemptionem hanc di-
2 latoriam ex Eugeniana constitutione idque ante litem contestatam; exceptio
enim dilatoria etiam quæ post litem contestatam oritur, potest etiam tam ante
quam post litem contestatam opponi, *cap. insumante de offic. del. Abb. cap. vnico nu. 5. de oblig. l. 1. C. de consortis eiusdem litis & ego lib. 2. de iurisdict. ord. in exempt. quæst. 16 n. 1. & seqq. alio in loco latius id ostendo.*

3 Respondetur secundo si ordinarius eiusmodi exemptionem vlterius proce-
dens contemnat. Romipetam posse coram superiore per viam appellationis aut
quærelæ id emendare per vulgatam illam iuris doctorum theoriã quod appel-
latio quærela aut alia similia remedia sint ad instar teriace adversus iniquos iu-
dices iniquasq; sentẽtias, *l. 1. & seqq ff. de appellat.* Imo vero posse coram eodem-
met ordinario in ipsa executione de nullitate eiusmodi processus atque sentẽtiæ
vel principaliter vel incidenter opponere vti latius videre est ex doctrina Seba-
stiani Vantij; *tract. de nullit. tit. coram quo de nullitate agi possit.*

4 Habet enim hæc Eugeniana constitutio clausulam irritantemque inficit totũ
processum atque sententiam qualemcumq; de cuius equidem clausulæ energia
satis superque scripsi alijs in locis.

Respondetur tertio. Posse etiam coram qualicumque executore aut sub exe-
cutore de eiusmodi nullitate opponere, executorque processum & sententiam
tali labe & nullitate vitiatam executioni non mandabit. Quia executor senten-
tiam quam ei constat esse nullam executione mandare nõ tenetur, *glo. cap. pastoralis §. quia vero de officio delegati Navar. cap. cũ contingat Remedio 4. in pr. vers. quoniam de rescriptis.* Idq; etiamsi Romipeta excommunicationum à censuris
5 esset innodatus. Romipeta enim excõmunicari non potest, *d. extravag, diuina,*
& consequenter executor eiusmodi excomunicationes nullitate laborantes at-
tendere non debet, latè *Navar. d. cap. contingat Rem. 4.* quippe vt mandatum
iudicis quod nullum est nec excuset nec accuset sed inutile sit atque subventa-
neum, *Barth. l. iuste ff. de acq. poss. Nauar. d. cap. cum contingat. Rem. 2. num. 42.*
Verum quia Eugeniana hæc neque glossis neq; commentarijs à nemine quem
6 viderim illustrata est multitudoque sit ingẽs quæ Romani quotidie vti testatur
idem Eugenius *de extrauag. diuina in pr.* veluti ad omnem fidelium matrem pro
animarum salute quærenda & iustitia prosequenda de diversis mundi partibus
confluit hic visum fuit paulo vlterius rem repetere & quæstiunculis non
non infrequentibus eandem Eugenianam
illustrare. Quæro itaque.

Quæst,

QVÆSTIO LXXXIV.

Ad indistinctè omnes Romipetæ privilegio hujus Eugenianæ gaudeant.

SVMMARIVM.

1. *Romipetæ ii solum censendi qui negotiorum causa Romam petunt.*
2. *Præmium dicitur causa finalis constitutionis.*
3. *Ratio est mens legis.*

NEutiquam sed ii tantum qui causarum & negotiorum suorum gratia Romã petunt Pontifex enim in præmio hujus constitutionis id exprimens satis judicat hanc suam fuisse intentionem ut ii solum hoc privilegio fruerentur qui negotiorum aut causarum ergo ad urbem divertunt, *Rom.cons.15.incip.viso themate consultationis l.ult ff.de hered.instit.l.1.ubi Barth.ff.de origine iuris.* Prœmium enim dicitur ratio & causa finalis constitutionis, *Bald.d l.fin.* Ratio autem quæ est mens legis seu constitutionis nihil aliud est quam ipsa lex & constitutio, *l.cũ pater §.dulcissimis ff. de leg.2. Dyvus tract de autoritate glossæ n.21. præses in locis à loco ratione legis larga.* quæ ab ipso prœmio semper est regulanda, *late Navar.c.si quando except.8.n.1.de Rescript.*

QVÆSTIO LXXXV.

Quid si quis peregrinandi aut devotionis causa Romam petat.

SVMMARIVM.

1. *Peregrinantes gaudent privilegio Romipetarum.*
2. *Religionis favor alios excellit favores.*
3. *Quid si quis recreandi causa Romam petat.*

ET causa hæc est ob quam quispiam Privilegio hujus Eugenianæ gaudere posfit uti Pontifex satis insinuat, *in proemio istius constitutionis in vers pro animarum salute quærenda,* major enim est favor religionis & animæ quam libertatis, *Phil.Franc.in sua dispositione petitorii dub.3.n.16.* & causarum negotiorumq;

temporalium. Quid vero si quis animi seu recreationis causa Romam petat. Li-
3 cet favorabilis sit recreatio uti superius ostendi, §.10. *Schol.* 170. an & hæc causa ad hanc constitutionem extendi possit nunc non disputo.

QVAESTIO LXXXVI.

Quid si Romipeta delinquat an privilegio Eugenianæ gaudeat.

SVMMARIVM.

1. *Romipeta delinquens privilegio non gaudet.*

1 Respondetur quod non, *Alphons. Vinald. ad Bullam cœnæ Domini, n.* 28. *Greg. Sayr. in thes. Theol. moralis lib.* 3. *c.* 14. *n.* 8. Reatus enim omnem honorem solet excludere, *c. Privilegium* 11. *q* 3. *l.* 1. *C. ubi senatores l. quoties C. de dignitatibus, lib.* 12.

QVÆSTIO LXXXVII.

An hæc Eugeniana eximat Romipetas à jurisdictione ordinariorum quo ad lites cœptas.

SVMMARIVM.

1. *Exemptio concessa motu proprio extenditur ad causas pendentes.*
2. *Privilegium superveniens non eximit à iurisdictione iudicis qui prævenit.*
3. *Per præventionem acquiritur ius parti.*
4. *Pontifex non censetur velle ius tertio quæsitum tollere.*
5. *Romipetæ non possunt progressum iudicii impedire.*

1 Videtur quod sic quia exemptio concessa motu proprio extenditur etiam ad lites pendentes coram ordinario, *Clem. si Roma de præbendis Apost. ad Abbatem in c. cum dilectus de iur. patr. Barth. l.* 1. *n.* 3. *ubi etiam Apostill. ff. de pœnis*, & ego latius *lib. de iurisd. ord. in exempt. c.* 16. *n.* 14. sed in contrarium est cui & ego
2 assentior quod privilegium fori superveniens non eximat à jurisdictione judicis qui prævenit, *c. proposuisti ubi DD. de foro compet.* signanter etiam quod constitu-

tioni

tioni Eugenianæ non insit clausula motus proprii, & si inesset attamen ejus roboris non esset ut nocere possit causæ jam pendenti, *Fel. in repert. verb. Privilegium lite pendente*. Id quod ego paulo uberius loco jam citato comprobavi. Quibus ego addo per præventionem judicii acquiri jus parti prosequendi & ad exitum juris ordine servato producendi causam coram judice prævento cœptam, *l. ubi cœptum ff. de iudiciis*. cujus progressum si prætextu itineris Romani Pontifex sisteret jus parti quæsitum tolleret quod nunquam facere censetur ut in regula Cãcellariæ de non tollendo jus quæsitum declaratur cujus explicationem plenam vide apud Ioan. à Chockier fratr. meum in suo ad Reg. Cancel. conventario, *ad Reg. 16*. Vnde consequens est adversus Romipetas non impediri lites cœptas nec executiones rerum antejudicatarum quia quamdiu sententia executioni nec dũ est demandata lis adhuc durare dicitur, *Rota noviss. dec. 33. n. 10. part. 3. Achilles à Grassis dec. 1. ut late prævidente*, nihilq; censetur perfectum quamdiu aliquid superest peragendum, *l. cum Sillamanum C. de his quibus ut indignis Io. de platea l. cum procuratores C. d. metalis, lib. 11*.

QVÆSTIO LXXXVIII.

An Romipeta possit sisti seu arrestari.

SVMMARIVM

1. *Debitor fugitivus potest arrestari.*
2. *Protoproxia est iudicii limen & species.*
3. *Principem adeuntes arrestari non possunt nisi periculum sit in mora.*
4. *Arrestari possunt Romipetæ si agatur de chirographi recognitione.*

SVnt qui prima facie responderent posse quia debitor fugitivus potest arrestari, *Caccialupus fuse de debitore suspecto, Peck. de iure sist. c. 2. l. ait prætor §. si debitorem ff. quæ in fraudem cred.* sed verius est non posse.

Ratio est, quia Eugeniana irritat omnes processus motos Romipetis Protoproxia vero id est prima illa quasi velitatio & judicialis congressus ab arresto exordium sumens processus est atque judicii species, *VVames. c. meminimus 9. n. 3. de appellat.* à quo autem removetur genus removetur & quælibet ejus species, *l. si causa cognita ubi DD. C. de transact. præses in locis legalib. loc. à genere ad speciẽ.* Confirmari aliunde id posset sicuti enim qui ad curiam principis accedunt arrestari non possunt, *Peck. de iure sistendi cap. 5. n. 11.* Ita neq; qui ad curiam Papæ id quod

quod ego limito nisi quæstio de repente exurgeret de re peritura aut quę dilationem non admitteret necessitas enim non habet legem, *l.§.si quis rivos ff.de dam. infect.c.quod non est licitum de reg.iur.in 6.* ut & si de chirographi aut obligationis
4 ejus qui Romam discessurus est recognitione ageretur est enim & hic casus inter multos quos in unum congessi, *de iurisd.ord. in exempt lib.2.q.45.* alii item sunt sexcenti qui pro re nata & ex variis causarum figuris quotidie oriuntur.

QVÆSTIO LXXXIX.

A quo tempore quis censendus sit Romipetarum jure gaudere.

SVMMARIVM.

1. *Iter adornare quando quis dicatur.*
2. *Quantum censeri debeat tempus præparatorium ad iter.*

1 Respondeo ab eo tempore quo quis incipit vasa colligere hoc est se comparare ad iter Romanum; iter enim nemo suscipere potest nisi prius viatica & cætera ad iter necessaria præparuerit. Quo fit ut & illud tempus etiam censeri debeat pars profectionis eodemq; jure quo ipsa profectio regulari, *l.quæ de tota ff.si pars hæred.pet.præses loco à tota ad partem,* nam & concesso uno censetur omne id concessum sive quo commode id expediri non potest, *l.2.ff.de iurisd.om.iud.l.pen.ff.de usufr.Navar.c.novit.not.3.n.18.de iudiciis.*

2 Cujus autem quantitatis esse debeat tempus illud præparatorium ad iter Romanum diffiniri præcise non potest sed relinquendum est arbitrio judicis qui illud discernat ex qualitate rerum & personarum, *l.continuis §.cum ita ff.de verb. oblig.l.1.C.de iure de lib. Albert. Brunus de rebus dubiis Rubric. de dubia dispositione circa tempus.*

QVÆSTIO XC.

Quanto tempore residere quis censeatur Romæ ut Privilegio hujus exemptionis gaudeat.

SVM-

SVMMARIVM.

1. *Privilegium Romipetarum durat quamdiu eorum negotia.*
2. *Cessante causa privilegii cessat effectus.*
3. *Affectata absentia non prodest.*

EVgeniana indefinite loquitur per verba habentia tractum temporis successivum, *d. extrav. divina verb. durante negotiorum & causarum huiusmodi prosecutione moram trahentes & recedentes ab eodem.* Itaq; Romipeta tam diu Romæ degere censebitur quamdiu durabunt negotia ob quæ Romam petiit, proinde iis cessantibus cessare etiam censebitur hoc Privilegium. Quia cessante causa privilegii cessat effectus, *c. cum cessante de app.* prout cessabit etiamsi Romipeta seu Romæ degens affectet absentiam. Impedimentum affectatum regulariter non excusat. *Tiraq. de Retr. consf. 1. §. 35. gl. 4. n. 29. Fel. c. fin. n. 5. de testib. Moneta de distribut. quotidian. part. 2. c. 15. n. 24. l. si an in provincia §. tamdiu & l. hi qui ff. ex quibus causis maiores Abb. c. exposuit n 14. de dilat.* quod multis exemplis late ostendimus alio in loco, *lib. 4. de iurisd. ord. in exempt. q. 71.* adinstar legatorum quorũ legata cessat statim ac finita est causa legatio, *Barth. & DD. d. §. tamdiu.* Tunc enim cessat absentia justa seu causaria de qua late Doctores jam laudati.

1

2

3

QVAESTIO XCI.

An & tempus reversionis sub Eugeniana comprehendatur.

SVMMARIVM.

1. *Romipetis imputatur etiam tempus reversionis.*
2. *Tempus reversionis quantum esse debeat.*

REspondetur comprehendi, Pontifex enim disponit de moram trahentibus & recedentibus, idq; etiam ostendit juris communis ratio, absenti enim ex justa causa concedi & computari debet tantum residui temporis quo possit redire in patriam illud; reversionis tempus eodem jure regulatur quo aliud tempus absentiæ causariæ, *l. si cui in provincia § tamdiu l. qui mittuntur § fin. ff. ex quib. causis maiores.* Soletq; pro reversionis tempore computari unus dies pro singulis viginti miliaribus Italicis, *gl § tamdiu l. 1. ff. si quis caut. l. 3. ff. de verb. sig gl. c. nonnullis de rescript. Moneta de distrib. quotidian. part. 2. c. 15. q. 5. n. 36,* id certe arbitrio boni

1

2

boni viri relinquendum est, uti plenius ostendi infra *q.* 106. Idq; nisi aliud impedimentum vel antequam reditum arripiat vel in ipso reditu superveniat nam eo casu dicetur eadem ratio Romipetarum Eugenianæ constitutionis durare, *d. §. tamdiu vers plane Rom. l. si vero §. de viro n* 230. *sol. matr. Menoch. de arb. iud. lib. 2. cent. 2. casu* 153.

QVÆSTIO XCII.

An statim post reditum ad patriam cesset hæc Eugeniana.

SVMMARIVM.

1. *Reversis ex urbe tempusculum est concedendum ut quiescant.*

Neutiquam sed reversis ex urbe modicum temporis concedendum est ad res 1 suas componendas & ad quiescendum, *l. ab hostib. ubi Barth. §. sed quod simpliciter ff. quod met. caus.* ego duos aut tres dies sarciculas componendi quiescendiq; gratia concederem per late notata à *Moneta de distrib. quotit. part.* 2. *q.* 12. *n.* 49. *& seqq.* vel certe iudicantis id arbitrio pro qualitate rerum & personarum relinquerem. *Menoch. de arb. iud. lib.* 2. *cent.* 1. *cas.* 33. *n.* 1. *&* 2.

QVÆSTIO XCII.

Quæ sit pœna ordinariorum jurisdictionem in Romipetas exercentium.

Pancis Eugenius Pontifex IV. ipso facto excommunicatos esse decernit. Quæ quidem excommunicatio monitionem antecedentem non requirit uti superius, *q.* 79. *ostendi.*

QVÆSTIO XCIV.

Quis ab hac excommunicatione posit absolvere.

Nemo præter Papam quia ipse absolvendi potestatem sibi reservat præterquam in mortis articulo.

Quæst.

QVAESTIO XCV.

Exemptus an si quid vigore sententiæ ab ordinario late solverit posit solutum condicere.

SVMMARIVM.

1. *Solutum vigore sententiæ condici non potest.*
2. *Solventi indebitum duplex condictio competit.*
3. *Censura ordinarii in exemptos causant iustum metum.*
4. *Metus reddit actum nullum.*

Videtur non posse quia solutum autoritate judicis aut sententiæ condici non potest. *Cast. l.eleganter n.9.ff. condict.indebit.in Iulianus ff.eod.l.1.C.de condict.indeb.* 1

Deinde exemptus qui lata contra se sententia condemnatoria solvit privilegio suo renuntiare censetur. *Anchar.cons.398.*sed iis non obstantibus respondendum est condictionem competere, *Ang.Aretius cons.6.& 7.* Quia sententia ordinarii in exemptum nulla est. *Ang.d.cons.6.& 7. & ego late de iurisd.ord.in exempt.lib.2.q.40.* non præstat autem impedimentum quod de jure non sortitur effectum,*c.non præstat de reg.iur.in 6.* Condictio inquam duplex competit una indebiti.*l.si fideiussor.§.in omnibus ff. Mand. Bart.l.1.§.& parvi n.10.ff.quod vi aut clam.*alia condictio sive causa, *l.si fullo ff.de cond.*sive causa, *Ioseph.sese de inhibitionib.& executione privilegiata c.1.§.8.n 30.gl.l.si prætor §.Marcellus ff.de iudiciis.*Conferuntq; ea quæ Romanus,*cons.369.*Respondit sententias & censuras ab ordinario provenientes licet nullas aut injustas causare justum metum ob quem rescisio actus gesti conceditur,*tot.tit.ff.& C.quod metus causa.* Metus enim secundum quosdam reddit actus ipso jure nullos aut secundum alios per sententiam ubi plenius videre est apud Navar.*cons.10.n.10.de iis quæ vi metusq; causa.* 2 3 4

QVÆSTIO XCVI.

Conservatores an cognoscere possint de causis criminalibus.

SVM-

SVMMARIVM.

1. *Matrimoniales causæ & criminales æquiparantur.*
2. *Æquiparatarum idem est iudicium idq; etiam in pœnalibus & à iure communi exorbitantibus.*
3. *Prælati inferiores qui ordinariam iurisdictionem præscripserunt possunt eam non obstante Concilio Tridentino exercere.*
4. *Conc. Trid. non derogat iurisdictioni ordinariæ.*

1 Ostendi breviter hoc in tractatu, *q.6.* conservatores de causis matrimonialibus cognoscere non posse. Idq; nisi consuetudine præscriptione aut conservatoriali diplomate aliud eis sit concessum. An idem in causis criminalibus respondendum sit breviter nunc etiam quæritur.

2 Idem respondetur Matrimoniales enim causæ & criminales æquiparantur, *c.pen.de rest.in integ.gl.Barth.& DD.l.2.§.quacunq; ff de iureiur.* quando autem duo à jure æquiparantur dispositum in uno habet etiam locum in alio *gl.& DD. c.1.postquam de elect.in 6.Navar.c.pœna n.6.13.14.de pœnit.dist.1.scripsi lib.4.de iurisd.ord in exempt.q.54.n.4.* Idq; etiam in pœnalibus *gl.d.c.si postquam §.1.& §. fin.de elect in 6.* & à jure communi exorbitantibus, *gl.l.si quis servo persuaserit C. de furtis & in l.quod vero contra ff.de legib.præses Everardi in locis legalib.loco à simili vers.& generaliter.* uti uno viginti extentionibus constitutionis pœnalis ostendit Navar. *d.c.pœnæ per tot.de pœnit.dist.1.fol.374.tom.1.* quæ dijudicatio uti ante dixi à diplomate conservatoriali consuetudine vel præscriptione dependet *c.auditis de præscript. Abb.c.accedentib.n.3.ubi Apost.de excessib.prælat.*

3 Ideoq; si prælatus quispiam aut conservator ejusmodi civilem vel etiam criminalem jurisdictionem præscripsisset aut illam diplomate Papali acquisivisset poterit eandem jurisdictionem exercere non obstante Concilio Trid. *sess.24.c.20.vers omnes causæ de refor.* concedente ordinario talium causarum cognitionē aut jurisdictionem. Quia canones disponentes aut moderantes aut foventes jurisdictionem ordinariam intelligi debent de jurisdictione ordinaria etiam infe. inferiorum genus enim proprie prædicatur de qualibet ejus specie. *Bald.l.2.C.de iure aureorum annulorum*, & ita ad explicationem hujus articuli Concilii Tridentini late ostendit Navar. *cons.9.de Privilegiis & Gregor.Sayrus in florib.decisionum l.2.tit.2.de foro comp.decis.2.& elect.lib 1.tit.17.de offic.delegati decis.1.& 2. fol.25.Col.4.*

4 Concilium enim Tridentinum concedendo seu excitando jurisdictionem ordinariorum non ea propter censetur jurisdictioni inferiorum derogasse juxta illud. Quod non mutatur quid stare prohibetur *l.præcipimus C.de appell.l.sancimus C.de testamentis Navar.d.cons.9.Greg.Sayr.in florib.decisionum iam citatus.*

&si

& si aliter diceremus violaremus multorum ordinum privilegia jurisdictionem criminalem in ordinis subditos habentes uti late ostendit Navar. *d. cons. 9. de pri. vil. per tot. & cons. 23. eod. tit.*

QVÆSTIO LXXXXVII.

An Conservatores jus habeant incarcerandi.

INcarcerandi potestatem nemo habet nisi cui ultra jurisdictionem imperium competit. *Barth & Bald. auct. ei qui C. de bonis auct. iudic. poss.*

Ideoq; judices delegatos universitatum Rectores ministerium aut collegiorum præfectos incarcerandi potestatem non habere uti fuse ex jure docet Farinac. *lib. 1 q. 27. n. 6. Boer. dec. 215 n. 24. gl. & Bald. l. consentaneum C. quomodo & quando Iudex eleganter Marsilius in pract. §. antiquam n. 78.*

Quid autem de conservatoribus censendum sit paucis hic inquiro & repeto quod alio in loco ostendi, *de iurisd. ord. in exempt. lib. 4. q. 111. n. 16.* conservatores recenseri sub cathegoria majorum judicum quibus imperium competit & proinde eis etiam incarcerandi facultas abnegari non potest, quemadmodum de communi DD. opinione scribit Nic. Bellarm. *in rubr. ff. de offic. eius cui n. 54. & ante eum Bart. Alex. Ias. l. 2. ff. de iurisd. om. iud.* non obstante opinione Saliceti & Fulgosi qui contrarium tenent. Quod restringo nisi conservatoriale diploma aliud suadeat ut & nisi casus aliquis occurrat ab hac facultate exemptus, namtunc si incarcerarent aut manus injicerent excommunicationis censuram incurrerent uti in materia regularium tradunt Doctores *Card. Sabar. Clem. frequens in pr. n. 1. vers. 5. Rota de excessib. prælat. Paulus Fusc. Episc. Sarnensis in visitatione lib. 2. c. 20. n. 20. Paul. de Leasaris c. si clericos de cent. excom. in 6. Hier. a Sorbo Capucinus in addit ad* Alphons. à Cæsarubios, *de privil. minorum ordinum*, quo fit ut in similibus casibus sit superioribus exemptorum rescribendum, *Paul. Fusc. c. 20. n. 20. iuxta etiam Bullam Clem. 8. editam anno 1595. septimo Kal. Martii apud dictum Alphonsum descriptum de qua nos quoq; aliqua superius scripsimus §. 5. Scolio 59. & seqq. & §. 6. Scolio 74. & seqq.*

QVÆSTIO LXXXXVIII.

Quid si non incarceraverit sed incarcerare conati sint.

SVMMARIVM.

1. *Conatus an sit punibilis.*
2. *Lex pœnalis non est extendenda.*
3. *Pœna imposita incarceranti non est infligenda incarcerare volenti.*
4. *Quid si manus sit iniecta.*
5. *Dispositum in uno casu censetur etiam dispositum in alio casu illi æquiparato.*
6. *Constitutiones pœnales ex identitate rationis extenduntur.*
7. *Constitutiones pœnales Pontificum plerumq; sunt favorabiles.*
8. *Incipiens delictum & non perficiens tenetur ad pœnam delicti.*
9. *Conatus qualiscumq; an sufficiat.*
10. *Conatus in excommunicationibus incurrendis non sufficit.*
11. *Privilegiorum series est inspicienda.*
12. *Constitutio Papalis potest excommunicari etiam ob solum conatum.*

1 NVlla pœna per legem humanam pro aliquo delicto imposita debet quispiã castigari ob solam voluntatem etiam actu exteriori vel aliquo conatu vel præparatione monstratam nisi in casibus à jure expressis, *c. cum in cunctis §. fin. de elect. c. perpetuo eod. tit. in 6. late Navar. c. si quis non dicam rapere de pœnit. dist. 1. & in Manuali c. 27. n. 51. Greg. Sayr in florib. decision. tit. de cent. excom. dec. 76.*

2 Ratio est quia lex pœnalis de uno casu ad alium casum non est extendenda, *§. pœnæ ubi late Navar. de pœnit. dist. 1.* porro aliud est delinquere & delinquere velle ut & aliud est attentare vel incipere illud, seu se ad illud præparare ut proinde pœna imposita incarceranti non sit imponenda volenti vel incipienti, *Navar. d. c. pœna n. 12.* ideoque solus conatus injectionis manuum in clericos non inducit excommunicationem quam incurrunt injicientes manus in clericos, 4 *Navar. c. si quis pulsatus n. 2. de pœnit. dist. 1. fol. 366.* Quam tamen teoriam nonnulli limitant nisi conatus ille abivisset in actum externum per injectionem manuum in incarcerandum quia licet incarceratio non fuerit secuta tamen incarcerans seu incarcerari mandans periculum excommunicationis incurrit satis enim est ad excommunicationem sola manus injectio. *cap. si quis suadente 17. quæst. 4.* 6 Tum quod cum duo casus reperiuntur à jure æquiparati dispositum in uno casu etiam si sit pœnalis extenditur ad alium, *gl. cap si postquam vers. provisio de elect. in 6. in Clem. 1. verb. sacerdotum de offic. Vicarii Navar. cap. pœnæ n. 14. de pœnit. dist. 1.* constitutionesq; pœnales ex identitate rationis trahuntur de persona ad perso-7 nam, *late Rom. cons. 429.* & de uno casu ad similem casum prohibitum, *Rom. ibi. per l. libertum §. Senatus ff. de Rem. nupt. l. Senatus ff. de eod. l. filium habeo ff. ad Maced.* Tum quia constitutiones Pontificum pœnales plerumque contineant favorem Ecclesiarum & ideo extendendæ ad solas manuum injectiones, *cap sciant cunctis*

cuncti de elect. in 6. Navar. d. c. pœnæ n. 9. Greg. Sayr. de thes. Theol. moralis lib. 3. c. 26. d. c. si quis suadente.

Tum quod is qui inchoavit delictum sed non perfecit tenetur ad pœnam de licti *Cardinalis Clem. ne in agro §. quia vero n. 16 de excessib. Prælat.* 8

Sed in contrariū stant multæ rationes quas adfert Fel. *in tract. quando conatus puniatur inserto sub fin. decretalium fol.* 115. inter quas est sicuti statuta punientia delicta intelliguntur de consumatis *Barth. l. 1. ff. ad l. Cornel. de sicar.* ita & con stitutiones Pontificum imponentes pœnam ipso jure quia ad eam incurrendam qualiscunq; conatus non sufficit, *c. cum in cunctis §. pen. de elect. Fel. d. loc. n. 5.* & quidem signanter in excommunicationibus incurrendis in quibus non sufficit conatus nisi concurrat ipsum factum. *Card. c. praeterea requisiti de appel. Navar. ubi supra & in tract. de datis & promissis pro iustitia vel gratia not. 8.* Itaq; ad Bullas & Pontificum constitutiones privilegiaq; exemptionum semper est collineandum, *c. porro de privil.* dubium enim non est quin constitutiones ipsum conatum excommunicationum censuris & aliis pœnis à legislatore comminatis coercere posfint. *Navar. de datis & promissis pro iustitia not. 8. in fine.* 9 10 11 12

QVÆSTIO XCIX.

Confessores monialium exemptarum an iisdem exemptionibus & conservatoriis gaudeant.

SVMMARIVM.

1. *Confessores monialium exemptarum sunt exempti.*
2. *Monasteria monialium exemptarum reguntur ab Episcopo uti S. sedis delegato spiritualiter sed non temporaliter.*
3. *Mystagogi seu patres monialium eodem quo moniales privilegio gaudent.*

Sacra congregatio respondit gaudere ordinariosque nullam autoritatem aut jurisdictionem in ejusmodi confessarios seu mystagogos sibi posse vendicare idque ex mente Concilii Tridentini uti refert Ioannes Gallemart. *in declarationibus ad Conc. Tridentinum sess. 25. c. 19. vers. vel aliis regularibus reguntur de regularibus.* quo loci etiam ex mente Sacræ coegregationis refert monasteria monialium S. sedi subjecta regi quidem ab Episcopo uti sanctæ sedis delegato posse spirituali gubernio sed non temporali. Porro mystagogos istos eodem quo 1 2 3

cœnobium privilegio gaudere probari & confirmari posset ex iis quę de familiaribus exemptorum alio in loco attulimus ad quem locum si usus sit Lector recurrere poterit. *lib. 1. de iurisd. ord. in exempt. q. 30.* quadrantq; ea quę hactenus ostendimus de Ecclesiis aut personis alicui ordini exempto pleno jure subjectis quæ hic non repeto.

QVÆSTIO C.

Exempti an post cautionem judicio sisti judicatum solvi coram ordinario præstitam recurrere possint ad conservatorem.

SVMMARIVM.

1. *Exempti prorogare non possunt.*
2. *Cautiones tacitam habent conditionem in quantum de iure teneantur.*
3. *Cautiones iudicio sisti non inducunt iudicii prorogationem.*
4. *Cautiones istæ non tollunt exceptiones ex defectu iurisdictionis orientes.*
5. *Cautiones istæ non possunt indemnitati eius cui præstitæ sunt.*
6. *Iudicio existente nullo cautio ei adiecta non subsistit.*
7. *Cautio clerici coram iudice laico nullius est roboris.*

HOdie mihi proponitur quæstio exemptum quendam præstitisse coram ordinario coram quo conveniebatur cautiones judicio sisti & judicatum solvi. Quæriturq; an non obstante prorogatione judicii imo sententia lata in præjudicium exempti possit ad suum conservatorem recurrere.

Quæstionis hujus duplex est membrum prius in prorogatione judicii posterius an sententia lata subsistit in utraq; tamē respondi non obstantibus hisce cautionibus recurri posse ad conservatorem.

Nam quo ad prorogationē præterquam quod exempti immediatè S. sedi subjecti prorogare alterius jurisdictionem nullatenus possunt uti alio in loco ostendi, *de iurisd. ord. in exempt. lib. 2. q. 7.* certum est eiusmodi cautiones tacitam implicare & in ventre suo complecti conditionem in quantum de jure coram tali judice suscipere teneantur, *l. non videtur ff. de indict. Barth. l. quidam consulebat ff. de re iud. Auth. offeratur C. de litis contest. castr. l. vir bonus n. 1. ff. iudicatum solvi Vincentius Carocius de remediis adversus sententias & praeiudiciales executiones exemptione 22. q. 24. fol. 21. Col. 4. Barth. d. l. vir bonus n. 4.* Cum itaq; exempti immediate S. sedi subjecti non modo non teneantur tale judice judicium suscipere coram ordinario sed ne quidem volentes prudentesque non possint, *cap.*

cum

cum tempore vbi Abb. & DD. de arbitris, cõsequens est eiusmodi cautiones iudicij prorogationem inducere non posse, late Peckius de iure sistẽdi cap. 15. per tot. 3

Id ipsum etiam post sententiã latam dicendum est eiusmodi enim cautiones non tollunt exceptiones quæ ex defectu iurisdictionis oriuntur. Castr. d. l. vir bonus n. 1. Bald. l. 2. num. 4. de bonis autor. Iud. Possid. Papiensis in sua praxi in forma declinatoria in glo. nec fuisse iudicem. 1. Aret. cons. 84. Butr. c. 1. de re iudic. Alex. l. 1. n. 6 ff. si quis in ius vocatus non ierit. 4

Sed an pro indemnitate collitigantis subsistat cautio 1. Respondetur non subsistere, l. cum principalis ff. de Reg. iuris l. si alius ff. quæ res pig. non l. mulierẽ ad Velleanum Mindanus de cõtinentia causæ l. 3 ca. 22. n. 9. iudicio enim existente nullo cautio obligatoria quæ ei adijcitur subsistere nõ potest, arg. l. redẽptores cum l. seq. ff. de rei vendic. l. 2. §. si quis ff si qui satisd. cogãtur Abb. c. 1. in add. ad n. 3. de fideiussoribus Barthol. cum lex. ff de fideiussoribus, ita & ab eadem analogia cautionẽ clerici coram iudice laico præstitam nullam obligationem iurisque effectum producere traditum est. Iacob. Anton. Marta de iurisdict. inter Ecclesiast. & sæculare exercenda par. 4. cen. 3. casu 160. Hier. Grat. cons. 15. n. 30. par. 1. arg. sed si §. non solũ ff ad Maceodan. l. fideiussor. obligari §. fideiussor. ff. de fideiussoribus. proinde si exemptus ab eiusmodi iudicium susceptum ob cautiones corã tali iudicio incompetentem præstitas molestetur licebit ei velut ad asilum sacramque anchoram opem conservatoris implorare. 5 6

QVÆSTIO CI.

Quid si exempti adiungant se alteri non exempto cui iudicium coram ordinario motum est cautionesque iudicio sisti & iudicatum solvi præstent.

SVMMARIVM.

1. Duplex est interventionis species.
2. Exemptus fideiussor iudici sisti esse non potest.

ET hæc quæstio à præcedente dependens quæ hodie mihi proponitur inspectionem habet non contemnendam.

Duplex quippe est adiunctionis seu interventionis species aut enim exemptus se liti quæ alteri coram ordinaria mota est adiungit quia eius nõ principaliter interest sed secũdario aut se adiungit quia eius principaliter interest alterius

rius vero qui convenitur secundaria, inter vtramq; adiunctionis seu interventionis speciem hoc interest quod priori specie primo & principaliter conventus non desinit esse pars iudicij posteriori vero desinit vti plenè alio in loco tractaui, *lib.2.de iurisdict.ord.in empt.quaest.36.& 37.* Itaque si in prima adiunctioni specie exemptus satisdatio iudicio sisti aut iudicatum solui inanis erit eiusmodi datio quia coram iudice incompetente seu non prorogabili praestita nullius est momenti, exemptus enim fideiussor iudicio sisti esse non potest. *v.lib.1 quaest.47.n.1. de iurisdict.ord.in exempt.* vti praecedente quaestione ostendi, si autem in posteriore interveniendonis specie qua exemptus causam ad suum iudicem contrahit eiusmodi cautiones praestet validae erunt quia coram iudice competēte praestitae obligant & iuris efficaces effectus sortiuntur, *tot. tit. ff. iudicatam solui.*

2

QVÆSTIO CII.

Regulares exempti qui in partibus iudices aut conservatores non habent coram quibus agere vel conveniri possint.

SVMMARIVM.

1. *Exempti alij sunt clerici saeculares alij regulares.*
2. *Regulares de criminibus exceptis conveniuntur coram ordinario.*
3. *Regulares conveniuntur coram ordinario si illius infringant iurisdictionem vel impingant in casus hic relatos.*
4. *Quid si intra vel extra claustra delinquant.*
5. *Regularium claustralia delicta non spectant ad ordinarium.*
6. *Quid si sunt scandalosa.*
7. *Regularium delicta extra claustrum commissa an subijciantur cognitioni ordinarij & n.9.*
8. *Regulares faciendo contra eorū priuilegia non praeiudicant superiori.*
10. *Militis S. Ioannis Hierosolimitani etiamsi delinquant extra claustra puniri ab ordinario non possunt.*
11. *Regulares an in causis visitationum subsint ordinario.*
12. *Regulares an subsint ordinario per modum iurisdictionis contentiosae tam agendo quam defendendo.*

1 QVaestio haec paulo altius repetenda est & distinctionibus nonnullis explicanda. Exempti enim alij sunt regulares alij clerici saeculares. Quo ad exemptos regulares aut quaestio est de causis criminalibus aut de ciuilibus si de criminalibus quaestio sit videndum est an de criminibus agatur ex-2 ceptis quale est haereseos aut alijs similibus notatis per Glossam *in cap. volentes*

tes verb. instantia de priuileg. in 6. & per glo. in extrauag. inter cunctas §. caueant in verb. superiore de priuileg. & late à me lib. 2. de iurisdict. ord. in exempt. quæst. 45. & per totum discursum istius operis, & tunc coram ordinario poterunt conveniri saluis tamen semper priuilegijs quæ illibata sunt quam diu de valida eorum revocatione non apparet. Idem dicendum est si exempti impingant seu delinquant in Episcoporum iurisdictionem circa ea quæ Episcopis sunt concessa & ab eis promulgata veluti si regulares accedant ad monasteria Episcopis subiecta sine ipsorum expressa licentia ex Bulla felicis recordationis Pij Papæ V. incip. circa apostoralis 4. Kalendas Iunij anno eius primo edita vel audiant confessiones sine facultate eis facta, *Conc. Trid. sess. 23. cap. 15. de Reg.* vel quid committant circa monialium clausuram ipsis Episcopis inuitis, *arg. cap. sane vbi glo. verb obedientiam de excessib. Prælatorum & illam Bullam Pij V.* vel vocati ad publicas processiones venire recusant, *Conc. Trid. ca. 13 de regul.* qua de re & ego *d. quæst. 45.* vel quia conceduut monialibus licentiam exeũdi à suis monasterijs, *Conc. Trid. sess. 25. de regul. & Bulla d. Pij V.* Vel prædicant scandala & errores in Ecclesijs etiam suorum ordinũ, *sess. 25. cap. 2.* vel interdicta & festa per Episcopum priuilegiata in eorum Dioecesibus non obseruant, *sess 25. ca. 12. de regul.* vel sine eorum licentia verbum Dei publice prædicant, *sess. 25. cap. 12 sess. 24. cap. 4.* vel in instituenda lectione in ipsorum monasterijs negligenter procedunt *sess 25. cap. 1.* vel si dimissorias concedant aut ordines conferant subditis sæcularibus. *sess 7. ca. 10. sess. 23. cap. 10.* Vel si publice legant non facta prius professione fidei corã Episcopo loci, *iuxta bullam felicis recordationis Pij V. edita anno* 1564. vel si in ipsorum Ecclesijs curatis non resideant, *sess. 6. c. 2. sess. 25. cap. 11.* vel si extendant metas suorum priuilegiorum, *glo. c. patentibus in verb. potius de priuileg.* in his enim & similibus casibus quos ego alio in loco adduxi, *d. tract. d. iurisdict. ord. in exempt. lib. 2. quæst. 45.* Episcopus iurisdictionem habet in exẽptos nisi priuilegio exemptionis specifice istis & similibus casibus derogaretur quod procedit tam si delinquant intra claustra quam si extra, quia in prædictis Episcopus habet de iure fundatam intẽtionem supra omnes, *Rota par. 1. diuersæ dec. 78.* At vero si delinquant in alijs casibus iterum est distinguendum. An intra vel extra claustra delinquant. 3 4

Si intra claustra delinquãt de claustralibus delictis nihil pertinet ad Episcopos sed remanent sub iurisdictione & correctione suorum superiorum, *tot. tit. de regul.* si vero manendo intra claustra delinquant extra claustra si talia delicta non sunt scãdalosa & notoria pariter Episcopus nõ potest in eos animadvertere. *Conc. Trid sess. 25. c. 14. de regul. Ferretus cons. 69. n 5. Nauar. in cap. non dicatis 12. quæst. 1. c. sane de excess. prælat.* Sed si delicta sunt scandalosa aut notoria extra claustra commissa tunc potest Episcopus in eos animadvertere, *Conc. Trid. d. cap.* 5

14. sess.

14 *sess.25.de regul.* de instantia autem quam Episcopus observare debet hoc in casu videatur fuse Paulus Puscus Episcopus Sarnensis, *tract. de visitatione lib. 11. & bonæ memoriæ Clem 8. quam ego supra inserui §.4. scolio 54.*

Secundo autem casu quando regulares manēt extra claustra & tunc aut de-
7 linquunt extra ea & ratione loci exempti cognitio spectat ad superiorē regularium, *arg. d. cap. volentes de priuileg. in 6.* aut delinquunt extra ea & iterū subdistinguēdum est an maneant extra de superiorum licentia in aliquo membro aut domo appendice monasterij pro religionis seruitio nec non sub regulari observantia & pariter iurisdictio pertinebit ad superiorē regularium, *cap. 14. sess. 25. de Regul. in Conc. Trid.* Episcopique officio nihil aliud incumbet quam vt superiori regularium scribat instetque pro punitione, *c. qui vere 16. quæst. 1. Fel. cap. licet ratione n. 12. de for. compet. cap. 1. §. in eos autem verb. resideant. de Priuileg. in 6.* quia cum superior possit regulari dare licentiam, *Conc. Trid. cap. sess. 25. de Reg.* dictaq; loca sunt membra & dependentia à suis monasterijs censeri debent eo-
8 dem iure & gaudere priuilegijs suorum monasteriorum, *cap. recolentes §. cæterū de statu monach. glo. c. eam te verb. dependeat de ætate & qualitat. ord.* & ita hoc in casu censuit sacra congregatio inter resolutiones Portugalenses eiusmodi exemptioni partes non possunt sine Papæ licentia renuntiare, *Castrensis cons. 432. n 3. lib. 1. cap. cum tempore vbi Abbas & DD. de arbitris*, & si renuntiarent posset eorum superior revocare omnem eorum confessionem & renuntiationem sicut pater in causa filij & Dominus in causa serui, *Castr. cons. 452. n. 2. Marchesanus tract. de differentijs sententiarum cap. 23. nu. 42 & ego latius de iurisdict. ord. in exempt. lib 2. cap. 7. nu. 2. & seqq. cap. 31. nu. 7. cap. 4. n. 8.* aut vero regulares sine su-
9 periorū licentia manent extra claustra delinquuntque & tunc Episcopus contra eos procedet, *d, cap. volentes Conc. Trid. sess. 25 cap. 4. de Reg. & sess. 6. ca. 3. Bulla Sixti V. 6. Kal. Decēb. 1587. incip. cum de omnibus §. sed & quia Rota diuers. part. 1. dec. 702. n. 5. vide supra §. 4. scolio 54.* quod tamē limita non procedere in militi-
10 tibus S. Ioannis Hierosolimitani qui licet sint regulares & maneant ac delinquāt extra claustra tamen subsunt eorum magno magistro quemadmodum per Bullam Pij Papæ sacra congregatio censuit, *ad cap. 3. sess. 6. Conc. Trid.* Nunc breviter ad causas regularium ciuiles descendo in ijsque sic distinguo. Aut proceditur per
11 viam visitationis aut ordinariæ seu contentiosæ iurisdictionis.

Primo casu si regularia loca curam non habēt animarum aut sunt capita ordinis vel alia monasteria capitibus immediate subiecta & nō subsunt Episcoporū visitationi, *cap. 11. sess. 25. de Reg.* aut non sunt capita ordinum nec eis immediate subiecta & in eis simul cum cura viget regularis obseruātia & tunc aut cura iminet ipsis domibus & monasterijs principalibus aut mēbris eis annexis & ab eis dependentibus primo casu procedit, *cap. 11. sess. 25. de reg.* vt possit ab Episcopo

visitari

visitari in eis tantum quæ ad animarum curam pertinent tam quoad locum curæ deputatum etiamsi sint de militia S. Ioannis Hierosolymitani.

Secundo vero casu ubi cura incumbit annexis vel dependentibus & tunc non solum visitatio sed deputatio Vicarii cum congrua portione ad Episcopum spectabit, *c.7. sess.7. Conc. Trid. d. c. volentes §. in eos.*

Si vero in his annexis viget sola cura sed non observantia regularis & isto casu sive commendata sint sive non subduntur Episcoporum visitationi & correctioni *per c.8. sess.21.* si vero regularia loca curam non habent animarum & tunc aut in eis non viget regularis observantia aut viget.

Primo casu subjiciuntur Episcoporum visitationi, *d. sess.21. c.8. in princ.*

Secundo casu ubi viget regularis observantia aut agitur de visitatione principalium monasteriorum & in his nihil ad Episcopum spectat, *d. c.8. sess.7.* eodemque jure censentur membra & alia loca principalibus annexa seu ab eis dependentia uti ante dictum est, *d. c. recolentes.* salvo quod si eorum superiores sunt negligentes in subditorum correctione Episcopus post sex menses potest eorum negligentiam supplere, *d. c.8 sess.21. & Bulla Clem. 8. supra citata.*

Aut agitur contra regulares per modum ordinariæ seu contentiosæ jurisdictionis seu cognitionis causarum civilium & tunc ibi regulares degunt intra monasteria etiamsi certum judicem deputatum habeant in partibus quoad causas mercedis & mirabilium personarum non potest regularibus exemptio, *Concil. Trid. sess.7. c.14. de refor. vide supra §.2. col.27. ubi latius.* aut sunt aliæ causæ & ipsi regulares sunt actores aut rei si rei cognitio causarum pertinebit ad eorum judicem deputatum quem conservatorem vocant, *Conc. Trid. c.5. sess.14.* prout regularibus concedi solent *juxta c.5.*

Si vero sint actores & tunc sequi debent forum rei nisi aliud in literis disponatur uti disponitur in exemptione cleri secundarii diœcesis Leod. qui neq; active neq; passive prorogare potest quemadmodum ostendi in tractatu de jurisd. ord. in exempt. aut regulares non habent certum judicem in partibus deputatum & tunc conveniri poterunt coram ordinario ad solvendum debita etiam uti sedis Apostolicæ delegato *Conc. Trid. sess.7.*

Licet enim textus Conc. Trid. loquatur de regularibus extra monasteria degentibus tamen procedit etiam contra degentes in claustris prout ratio suadet ob quam datur etiam in exorbitantibus à jure extentio *late Navar. cap. in cap. pœna de pœnit. dist.1.* Longe magis in favorem ordinarii cui jurisdictio competit per totam suam diœcesim, *cap. omnes Basilica 16. quæst.7. Lapus alleg 68. in fin. cap. cum Episcopus de offic. ord. in 6.* cum enim ordinarii jurisdictio sit favorabilis, *lib.1. de jurisd. in exemptos quæst. 4.* fundatamque habeat intentionem suam per totam suam diœcesin quicquid expresse non excipitur censetur ei concessum. *dict.*

c.cum Episcopus c.generi ubi Divus de reg.iur.in 6.l.regula ubi Dec. ff. eod.tit. absurdumq; esset regulares esse judices & partes proprias in causa *gl.d.c.volentes §. in eos autem verb. quantum ad ista de privil.in 6.* Signanter vero cum accessus ad Papam est difficilis uti eodem in tractatu ostendi *lib.4 q.50.& q.51.Navar.c.cõtingat Remed.4.n.3.vers.& non facilis est ad Papam recursus de Rescript.*

QVÆSTIO CIII.

Clerici sæculares exempti qui in partibus judices aut conservatores non habent coram quibus experiri aut conveniri possunt.

SVMMARIVM.

1. *Clerici alii sunt proprii, alii suffraganeorum.*
2. *Archiepiscopus quid possit in clericos suffraganeorum.*
3. *Episcopus quid in clericos suæ diœcesis etiã exemptos possit tam criminalibus quam civilibus casibus & n.5.*
4. *Hospitalia sub regum protectione constituta an subsint Episcopo.*
5. *Conservator est iudex exemptorum in causis civilibus.*
6. *Exempti non habentes certum iudicem subiiciuntur ordinario.*
7. *Concilium Tridentinum si non sit receptum quid iuris.*
8. *Periculum si sit in mora cessant exemptiones.*
9. *Dispositio recipit interpretationem à verisimile mente disponentis.*
10. *Dispositio restringi debet ne quis indebite damnum patiatur.*
11. *Exemptio qua fit alteri dãnosa cessat.*
12. *Exempti in prima instantia Romam evocari non possunt.*
13. *Privilegia sunt reciproca.*
14. *Exempti possunt à suis creditoribus coram conservatoribus exemptorum convenire.*

1 Clericorum hic facio duplicem speciem alii enim sunt clerici proprii, alii suffraganeorum. Proprios clericos voco eos qui de jure communi immediate alicui Episcopo aut Archiepiscopo primati Patriarchæ subjiciuntur de ejusmodi enim propriis facit quilibet etiam Archiepiscopus primas aut Patriarcha prout quilibet Episcopus in sua diœcesi. Clerici vero suffraganeorum dicuntur qui sunt in diœcesi immediata alicujus Episcopi ita dicti respectu Archie-

chiepiſcoporum Primatum Patriarcharum quibus jure communi certis quibuſdam ex cauſis ſubjiciuntur. Quod itaq; attinet ad Clericos ſuffraganeorum ſi Archiepiſcopus velit in diœceſi ſuffraganeorum exercere quædam honoris cauſa velut celebrare prædicare crucem deferre publice benedicere poterit. *Clem. Archiepiſcopo de privil. ubi DD.* Hæc enim & ſimilia quæ magis honorem quam juriſdictionem deſignant ei permiſſa ſunt. *Vital. in. de præeminentia Archiepiſcopor. n.20.24.55.* veluti honorificam cathedram erigere per provinciam. *gl. c. liminoſo 18. q. 2. late Quaranta de autoritate Epiſcopor. n.10. verſ. non ſunt n.12. & ſeqq.* In actu voluntario ſuis miniſtris uti juxta tenorem privilegii, *arg. c. porro de privil.* non poterit tamen oblationes recipere quæ in ſua celebratione offeruntur quia eæ ad loci illius rectorem pertinent. *Card. d. Clem. Archiepiſcop. in pr. n.11.* Quod ſi ex decreto Conc. Trid. *ſeſſ.24. c.3.* viſitatio Provinciæ ad Archiepiſcopum pertineat eo caſu poſſet ſubditos ſuos abſolvere, *c. fin. de cenſib. in 6.* & alia facere quæ ad viſitationem ſpectant, *d. c.3. ſeſſ.24.* Si vero Archiepiſcopus procedere vellet per modum juriſdictionis metropoliticæ contra exemptos invitos tunc nec ordines conferre nec chriſmare nec degradare nec proceſſiones indicere nec cathedram erigere nec confeſſiones audire, nec Eccleſias, nec virgines conſecrare, nec ſubditos eorum abſolvere, nec indulgentias concedere poterit, *d. Clem. Archiepiſcopo ubi etiam gl. & gl. in c. ſi Papa de privil. in 6. veluti ubi ſupra num.2. Navar. conſ.12. de clerico excom. miniſtr.* 2

Epiſcopus autem in propria diœceſi volens uti juriſdictione in exemptos videat an in criminalibus vel civilibus. Si in criminalibus aut Eccleſia ejus cathedralis non eſt exempta & tunc procedet juxta diſpoſitionem canonicam, *in c.4. ſeſſ.4. Conc. Trid.* aut eſt exempta & procedat juxta Concil. Trid. *cap.6. ſeſſ.25. de Refor. Rota diverſorum part.1. dec.743. & part.2. dec.306. & 308.* Si vero quæſtio ſit de Eccleſiis aliis inferioribus à cathedrali aut verſamur in exemptione perſonali ut ſunt palatini vel regi capellani & tunc aut actu non ſerviunt aut ſerviunt. Si actu non ſerviunt non prodeſt eis talis exemptio quin teneantur ad reſidentiam in propriis beneficiis quæ reſidentiam requirunt. *Conc. Trid. ſeſſ.24. c.11.* & in criminalibus cognoſcantur ab ordinario *Conc. Trid. ſeſſ.14. cap.14.* aut actu ſerviunt & tunc aut prætendunt exemptionem à reſidentia beneficiorum & non poſſunt etiam vigore Eugenianæ conſtitutionis, *cap.1. in fin. ſeſſ.23.* aut ſine hac obligatione & poſſunt, *d. cap.11. ſeſſ.24.* & in criminalibus cognoſcantur à ſuo judice & examinentur ab ordinario. Si vero agimus de juriſdictione Epiſcopi in ſubditos ſuos civiles & tunc aut procedetur cum eis per viam viſitationis, aut alia via. 3

Primo caſu ſi ea Eccleſia eſt ſubjecta Epiſcopo ſive ſit commendata ſive non

vel quomodocumq; exempta etiamsi esset hospitale aut alius locus pius poterit ea visitare qua de re vide quæ scripsi alio in loco *de iurisd. ord. in exempt. lib. 1. quæst. 31. lib. 4. quæst. 57. per c. 8. & 18. sess. 7. cap. 8. sess. 27. cap. 8. sess. 22. cap. 8. sess. 25.*

4 Nisi hospitalia & pia loca essent sub regum immediata protectione *d. c. 8. sess. 22.* Si vero Ecclesia vel Prælatus non solum essent exempti sed nullius diœcesis & agitur de vocando eum ad Synodum, & tunc aut est Prælatus inferior Episcopo & non cogitur venire ad Synodum. *Navar. cons. 11. de offic. ord.* aut est Episcopus & tenetur aliquem vicinum metropolitanum eligere semel cujus synodo provinciali interesse debet & quæ sibi ordinata fuerint observare salvis tamen ejus privilegiis & exemptione in reliquis, *Conc. Trid. sess. 24. c. 2. de refor.* qua de re vide plenius quæ superius notavi §. 18. *Scolio* 205. Si vero agatur cum Prælato vel Ecclesia nullius diœcesis & in tali casu visitatio spectabit ad eundem Episcopum cujus Cathedralis Ecclesia non autem ipsa diœcesis est proximior si id constet & possit alioquin ab eo Prælato etiam Sedis Apostolicæ delegato qui semel in Consilio provinciali electus fuerit. *Conc. Trid. sess. 24. c. 9. & 10. de Refor.* Sed

5 non propterea Prælatus ille nullius diœcesis vel Ecclesia interim privabitur aut suspenderetur aut aliquo modo impedietur ab exercitio suæ jurisdictionis consuetæ in suos subditos ex congregationis sententia. Quod enim non mutatur stare non prohibetur, *l. præcipimus C. de appell.* Cum vero agitur de cognitione causarum civilium via ordinaria & tunc aut isti sæculares Clerici Capitula certum judicem in partibus deputatum habent quem conservatorem dicunt & cum eis procedetur sicuti dictum est de regularibus ex vi textus *Conc. Trid. sess. 7. cap. 4.* quod limitatur non procedere in universitatibus & generalibus Collegiis Doctorum & Scholarium nec non in hospitalibus actu hospitalitatem servantibus, nam his salvę sunt exemptiones. *Conc. Trid. sess. 14. cap. 5. de refor.* in reliquis observanda erit forma supradicta quo ad regulares, *d. cap. 5.* & juxta formam litterarum conservatorialium. At ubi isti exempti certum judicem deputatum non

6 habent tunc quo ad omnes causas in prima instantia subduntur loci ordinariis. *Conc. Trid. sess. 24. c. 20.* qua de re videto quæ notavi superius, §. 13. *Scolio* 184. & pro causis matrimonialibus & criminalibus quæ alias erat sub cognitione Decani Archidiaconi vel aliorum inferiorum, *d. cap. 20* §. *ad hæc.* nisi hujusmodi inferiores jurisdictionem ordinariam exerceant in spiritualibus & temporalib. in parochiis & in parochianos privative ab immemorali tempore ad Episcopos spectabit, *iuxta D D. Clem. diœcesanus de vita & honest. cler.* vel nisi esset de causis quæ apud Sedem Apost. sunt tractandæ vel quas summus Rom. Pontif. per speciale rescriptum manu sanctitatis suæ signandũ cõmiserit vel avocaverit. *Con. Trid. c. 20.* Quid autem hac & præcedente quæst. ac etiam in 27. hujus materiæ scripsi causas exemptorũ carentiũ in partibus specialibus cõservatoriis seu judicib. subjici quo

ad

ad eorum causas ciuiles ordinariis id vsuvenire potest ijs in locis quibus Conc Trid. est receptũqua de re fuse scripsi alio in loco, *lib.1.quaest.50. de iurisdict. ord. in exempt.* vt & in sicubi Conc. Trid. receptum non est cum periculũ est in mora vel ad Papam accessus est difficilis multisque alijs similis cathegoriae casibus quibus tam exemptorum quam etiam eorum quibus cum exemptis negotium est interest causas in partibus vel coram iudicibus exẽptorum si qui sint specialiter deputati agitari coram ordinario, *Fel. cap. nonnulli in pr. vers. quod si accessus Rescript. per Barth. l. mediterranea C. de annonis lib.* 10. qua de re ego etiam quae hactenus scripsi non statui hic repetere, *lib.2. quaest.45. & lib 4. q. 50. & 57.* 8

Fundaturq; haec conclusio optima iuris ratione sicuti enim omnis dispositio siue legalis siue testamentaria siue statutoria aut priuilegiaria interpretanda semper est prout verisimile est disponentem aut eximentem responsurum si interrogatus fuisset, *Rota nouissima dec.333.n.12.par.1 Gabrielius cum concl. lib.6 de Reg. iuris concl.* 10 ita & Põtifex exemptionem concedens si interrogatus. Num exemptos subiecisset similibus in casibus exceptis sub ordinariorum iurisdictione respondisset confirmatur quia dispositiones legum & hominum aequiparantur, *l. si testamento l. fin. ff. de vulg. & pup. l. non impossibile ff. de pactis Matthaeus Gribaldibus tract. de ratione studendi in iure lib.1. cap. 18.* 9

Cum autem omnis dispositio tam legis quam hominis restringenda sit ne quis indebite damnum patiatur, *l.1. C. de nox. al. act. 1. l. quoties C. de precil. nuper offer. Reb. ff. ad const. Reg. tit. de rescriptis n.165. Fel. ca. de rescriptis*, fit vt restringendae sint hae exemptiones in casu quo exempti non habeant certos speciales iudices in partibus deputatos vt certis in casibus coram ordinario possint conueniri, *vide supra §. 2. scholio 27.* 10

Denique quando exemptio fit damnosa & alteri praeducialis amitti solet *ca. suggestum de decimis c. si quid per de verb. sig. Abbas cum sua Apost. d. c. suggestum & in c. per nouale de verb. sig. DD. l. ex facto ff. de vulg. & pup. & scripsi lib.3. qu. 29. de iurisdict. ord. in exempt.* fieret autem exemptio damnosa & ipsis exẽptis & ijs quibus cum exemptis in prima instantia experiendũ est si statim in Romana curia magno sumptu experiri deberent aut etiam cogerentur saepe ob leue & exiguũ debitum impetrare rescripta ad lites maiore sumptu saepe quam res ipsa sit de qua esse potest quaestio. *Fel. c. nonnulli in princ. vers. nisi partes grauarentur de rescriptis*, vti alio in loco ostendi, *lib.4. quaest. 78.* hincque factum est vt speciali priuilegio tam in Hispanijs Francia quam belgio exẽpti in prima instantia Romam euocari non possit sed coram propijs in patria iudicibus quales solent esse eorundem conseruatores debeant conueniri, *vide supra §. 13 scholio* 184 Proinde cum priuilegia soleant esse reciproca deturq; in eis retortio, *l.3. vbi DD. ff. quod quisque iuris & DD. supra citati*, cõsequens est vt quemadmodum exempti suos debi- 11 12 13

14 debitores coram suis conservatoribus conueniri possunt ita & ipsos posse à suis creditoribus coram eisdem conservatoribus conueniri, *d l.3. vbi glo. & DD.* Et quidẽ ita concludit Petrus Loriotus *in apicibus iuris tract. de priuilegijs impetrati retortione*, in hæc verba. Puto igitur te contra me si postulaui priuilegio etiamsi non vtar, *l. fin. vers. quoniam C. de fructibus & litium expẽsis l. r. §. sed & si agant ff. de iudiciis.* In dubio autem ad sui postulationem aliquis priuilegiũ habere præsumetur, *cap. si metu de præb. in 6.* nisi bis concessum esset, *§. deinde competẽs auth. de mandatis principum.* secunda enim concesio si de prima mentionem faciat. *Bald. l. C. de petition. bon. sublatis.* clausulæ enim cõcesio si de prima mentionem faciat. *Bald. l C. de petition. bon. sublatis.* clausulæ ex certa sciẽtia æquipollet. *§. & hoc vero iubemus Auth. vt nulli iudicũ*, quæ clausula eum effectũ habet quẽ habet principis concesio proprio motu facta. *glo. verb. literarũ in fin. in cap. statutũ de Rescript. in 6.* Item si bene merita processerunt ex his præsumatur priuilegiũ proprio concedentis motu concessum, *l. si vero non §. idem Pap. ff. mandati.* sicut & quando illud per legis aut statuti modum concessum, *l. si vero non §. idem Pap. ff. mandati.* sicut & quando illud per legis aut statuti modum concessum esset, *glo. auth. actiones C. de sacros. Eccles.* Ita ille.

QVÆSTIO LXXXIV.

SVMMARIVM.

Conseruatores cognoscunt in prima instantia.

2. *Explicatio Conc. Trid. sess. 24 cap. 20. de Refor.*

3. *Conc. Trid. loquens de ordinariis intelligendum est de quibuslibet.*

4. *Ius antiquum non censetur sublatum nisi quatenus in nouo exprimitur.*

5. *Reditio ad ius cõmune est fauorabilis.*

6. *Quando tollitur ius alicui ex priuilegio quæsitum reditio ad ius commune non est favorabilis.*

1 Conservatores in prima instantia posse cognoscere quia ordinariorum iure censentur ostendi superius. *quæst. 3. &* 4. Idque non obstante, *Conc. Trid. sess. 24. cap. 20. de Refor.* disponente omnes causas in prima instantia tra-
2 ctari debere corã [illegible]ocorum ordinarijs. Nam vt notanter ostendit Gregorius Sayrus *in flo[illegible]ibus dec[illegible]onũ lib. 1. tit. 17. de offic. del dec. 1. & 2. & ante cũ Martinus Nauar. cõs. 1. de offic. del. & latius cons. 9. de priuilegijs.* articulus ille Cõc. Trid. nõ de-

rogat conservatoribus qui diplomate conservatoriali aut consuetudine vel præscriptione ad universitatem causarum deputati ordinariam jurisdictionem acquisiverunt quales sunt conservatores universitatum regularium aut collegiorũ seu locorum piorum, *Farin. in declarationib. Conc. Trid. ad sess. 14. c. 5. Greg. Sayr. d. loc. lib. 2. tit. de foro compet. dec. 2.* Concilium enim Trid. generaliter de ordinariis loquens de quibuslibet speciei ordinariis intelligendum est quippe quod genus proprie de qualibet ejus specie soleat prædicari, *Bald. l. 2. C. de iure aureorum annulorum Greg. Sayr. d. loc. & late etiam Navar. hic laudatus.* Deniq; jus antiquũ non censetur sublatum nec ab ipso recessum nisi quatenus exprimitur in novo, *Navar. cons. 17. n. 4. de sponsalib.* Iuxta illud quod non mutatur cur stare prohibetur, *l. præcipimus C. de appell. l. sancimus C. de testam.* Idq; non obstante quod reditio ad jus commune sit favorabilis & extendenda. Quando enim tollitur alicui jus ex privilegio quæsitum reditio ad jus non dicitur favorabilis, Nevisan. *in silva nupt. lib. 6. n. 26. Farin. cent. 7. dec. 11. n. 2. fol. 9.* 3 4 5 6

QVAESTIO CV.

Exempti an causas contra eorum fidejussores coram ordinariis fidejussorum judicibus motas ad suum conservatorem possint revocare.

SVMMARIVM.

1. *Exemptorum privilegia ad fideiussores non extenduntur.*
2. *Scholares non possunt causas fideiussoribus eorum motas ad conservatorem scholarium revocare.*
3. *Partes quando sunt diversi fori non attenditur continentia causæ.*
4. *Inhibitio emanata in favorem principalis fideiussori eius prodesse non potest.*

BReviter respondeo non posse. Ratio est quia exemptorum privilegia sunt personalia quæ eorum personas egredi & ad eorum fidejussores extendi non possunt, *gl. §. fin. instit. de replicat. c. privilegium personale de reg. iur. in 6. Rom. cons. 633. Abb. c. ei rescripto n. 2. de iureiur. l. exceptiones quæ personæ ff. de fideiussor. n. 284. Mindanus tract. de continentia causæ lib. 3 c. 22. n. 10. Spec. de comp. iud. edit. §. 1. n. 29. vers. sed pone.* 1

Hinc D. Ioannes VVamesius respondit scholares prætextu suarum exemptionum cau- 2

num causas adversus eorum fideiussores coram fideiussorum iudicibus ordinarijs intentatas ad eorum conservatores revocare non posse, *VVamef.cons.357.n.3.de fideiussor.tom.2.* id ipsum confirmat, *Rebuffus de privilegijs scholarum privilegio 152.num.4. Hippolitus de Marsilijs de fideiussoribus quaest 42.n.284. Speculator de cōpet. iudicis additione §.1.n.16.vers.sed pone clericum. Baldus in Rubr. tit. de privilegiis domus augustae lib.12. Aufrerius de potestate saeculari Reg 4.n 16. Romanus d.conc.633.* Idq; quia exceptiones vt & exéptiones in personam cōceptae personales sunt & personam egredi non possunt, *DD. iam citati l.idem in duobus §.personale ff.de pact d.l.exceptiones quae personae & Hippolitus d.n 284.* Quae quidem licet passim scripta sint de scholarum clericorumque exemptione id ipsum tamen ob fori analogiam in his de quibus tractamus exemptis respondendum est, *scripsi lib.1.de iurisdict.ord. in exempt.quaest.45.* quadrantq; ea quae in eodem tractatu conscripsi, *lib quaest.47.lib.2.quaest.4.n.14.lib.2.quaest.36.& 37.* neq; huic conclusioni refragari potest quod exempti tenebūtur suis fideiussoribus qui cdemnari solent actione mandati quia in fori sortitione id non est in considera-tione, *VVamef. d.cons.357.n.3.* lex enim ex hac sequela non solet facere eum iudicem qui alioquin esse non potest. *Caballinus de constitutionibus §.3.quaest.4. nu. 130 scripsi lib.1.quaest 38.de iurisdict ord.in exempt.* Vt nec obstare potest causae cohaerentia aut connexitas quae est inter exemptum & eius fideiussorem. Quia exemptus & fideiussor sunt diuersi fori.

3 Quando autem partes sunt diuersi fori causae cōtinentia non attenditur, *Capicinus dec.122.n.5.fol.174.late Mindanus tract.de continentia causae tit.3.per tot. signanter art.7 fol.23. Menoch.de arbitr iudicium casu 371.n.21. Iason.l nulli nu.6.*

4 *C.de iudiciis.* Cum ne quidem inhibitio emanata in fauorē principalis eius fideiussori prodesse non possit nec ad eum extendi, *late Vincentius Carolus de remedijs aduersus praiudiciales & damnosas executiones exceptione 44.num 232.& sequentibus Bald.l.1.in fine C.de diuersis rescriptis per l.creditor ff.mandati.*

QVAESTIO CVI.

Conservatores ordini Franciscanorum de obseruantia certae Prouinciae an in actione debiti ciuilis tam proprio exemptorum nomine quam suorum correorum inhibere possint ordinario ne cognoscat,

SVM-

SVMMARIVM.

1. *Casus huius quæstionis.*
2. *Pater Guardianus potest stipulari pro monialibus.*
3. *An fideiussor possit accedere obligationi Monachi.*
4. *Iudicandum secundum tenorem Privilegiorum.*
5. *Exemptio concessa Religiosis an extendatur ad religiosas.*
6. *Quid sit dieta.*
7. *Mensuratio dietarum qualis sit.*
8. *Duplex species dietarum.*
9. *Dieta an computari debeat à loco domicilii vel à fine diœcesis.*
10. *Conservatoriæ sunt quantum fieri potest ad ius scriptum referendæ.*
11. *Mens debet præponderare verbis.*
12. *Quæ sit vis clausulæ non obstante constitutione Bonifacii Papæ de una & in Concilio generali de duabus dietis edita.*
13. *Dietæ moderandæ ex opinione vulgari.*
14. *Gratiæ Pontificiæ sunt ad sensum communem reducendæ.*
15. *Quid si ætas aut conditio personæ non possit respondere vulgari mensuræ.*
16. *Quid si vocatus ultra dietas legitimas non excipiat.*
17. *Sorores annuntiatæ num possunt civẽ Leodiensem evocare coram conservatore Luxemburgensi.*
18. *Non licet adire conservatorem remotiorem postposito propinquiori.*
19. *Fideiussor an gaudeat exemptione principalis.*
20. *An non obstante inhibitione conservatoris Luxemburgensis fideiussor possit coram suo iudice conveniri.*
21. *Inhibitio facta ad instantiam principalis non prodest illius fideiussori.*
22. *In omni inhibitione inest clausula quatenus de licet.*
23. *Stante fori diversitate continentia causa non iuvat.*
24. *Privilegium consortis non extenditur ad consortem.*

LOco præludii libuit præmittere hypothesim mihi à M. Philippo VVesio procuratore causarum vigilantissimo propositam quæ occasionem dedit huic examini.

Nuper moniales Annunciatæ B. Virginis ordinis S. Francisci in emphitheosim perpetuam acceperunt ab Anna le Lock latifundium ejus in civitate Leodiensi in cœnobium istius ordinis convertendum sub annuo reditu quingentorum & tredecim florenorum monetæ Brabantiæ rituq; patrio (quia ut moniales illæ annunciatæ & P. Petrus Oranus Guardianus Franciscanorum Leodiensium qui pro eis una cum duobus civibus ei adhibitis autoratus à Provinciali ordinis stipulabatur inopes erant) Natalis de Robermon civis Leodiensis constituit contra pignus consuetudinarium hoc est pro quolibet octavo denario dictæ pensionis

annuæ 513. florenorum unum florenum super suis bonis subjiciens pro emologatione & observatione hujus emphiteosis sua omnia bona juxta Patriæ mores hypothecę eaque de re expediuntur solemni ritu legis opere scabinales, tandem annunciatæ mutato concilio cœnobii construendi emphiteuseos acceptæ pœnitent & patriam Leodiensem deserunt Anna autem transportatrix sui juris & emphiteuseos facti tenax vocavit in jus coram judice ordinario patriæ Leodiensis annunciatas citando eas per edictum seu quia latitabant ad valvas & d. Natalem contra pignoris promissorem in personam qui litem contestatus est eamque ad causæ conclusionem usque perduxit annunciatæ autem contendentes se ab omni jurisdictione ordinaria exemptas recurrunt ad Abbatem monasterii Beatæ Virginis Luxemburgensis obtinent ab eo mandata inhibitorialia hoc prætextu quod ordinarius Iudex Diœcesis Leodiensis de hac causa & quæstione tam ipsas quam dictum natalem eorum consortem concernente cognoscere non possit. Ex hac facti quæstione pullularunt aliquot quæstiones quibus laconicè respondi.

Prima, num Pater Guardianus potuerit pro sororibus annunciatis stipulari & latifundium hoc eis in emphiteusim acquirere.

Secunda, Num obligatio Natalis qui pro contra pignore bona sua hypothecavit subsistat.

Tertia, An Abbas monasterii B. Mariæ Luxemburgensis sit conservator annunciatarum.

Quarta, Si sit an citare potuerit Luxemburgum civitatis Leodiensis civem duabus inde vel tribus diebus distantem.

Quinta, An Natalis qui pro contra pignore principaliter se obligavit gaudeant exemptione & continentia causæ quam annunciatæ moverunt coram d. Abbate S. Mariæ Luxemburgens. civitatis.

Sexta, num inhibitione Abbatis non obstante procedi possit in causa adversum d. Natalem.

Septima, an ordinarius judex Natalis de validitate ejusdem inhibitionis possit cognoscere.

Primæ quæstioni respondi subsistere stipulationem Patris Guardiani acquirentis & stipulantis nomine sororum annunciatarum quia Monachi solent servis æquiparari, *Navar. d. Regul. com. 2. n. 62.* quorum stipulatione obligatio Ecclesię acquiri potest uti de monachis respondit *Dominus VVames. cons. 463. n. 4. de Regul. tom 2. l. placet ff. de acqu. hered. l. possessio §. 1. ff. de acq. poss. c. cum monasterium de statu monach. Socin. Senior. cons. 10. n. 2. vol. 1. §. item vobis institut. Per quas personas*, signanter in favorem Ecclesiæ; *l. generali C. de sacros. Eccles. Navar. d. n. 62. & seqq.*

Secun-

Secundæ quæstioni respondi licet perplexa sit quæstio non obligationi monachi possit accedere fidejussor, *latè Navar. de regular. com. 2. n. 42. usq; ad fin. Abb. cons. 104. part. 1. sibi contrarius in c. ex rescripto de iureiurando*, subsistere obligationem Natalis. Tum quod alienæ obligationi possit accedere fidejussor. *tot. tit. C. & ff. de fideiuss.* ut constitutioni qui pro alio se quid soluturum aut facturum promittit *ff. de constit.* per etiamsi in duriorem causam principalis secundum distinctionem, *Paul. Castrensis in l. græcæ §. illud ff. de fideiussorib.* Tum quod deficiente etiam principali obligatione eaq; etiam irrita & non subsistente dari non possit expromissor qui principaliter obligatur. *Bald. l. cum ultra C. de fideiussor. Arg. l. 5. §. stipulatio ff. de verb. oblig. gloss. marg. ad l. & eleganter §. servus ff. de dolo auth. de fideiussorib. §. 1. & d. l. 5. § satis acceptio, Mohed. dec. 2. de fideiussor. Lud. Rom. l stipulationum §. stipulatio n. 6. ff. de verb oblig.* imo etiam fidejussor, *l. Marcellus de fideiussor. Mindan. de continentia causæ c. 22. n. 8. Paris. cons. 16. n. 111. vol. 2.* cujus pignora & hypotheciæ adeo efficaciter obligentur. *l. si alius ff. quæ res pign. oblig. possint l. & si 16. C. de prædiis minor. l 1. & 2. C. de fideiuss. Minorum Castr. l. cum lex in fine ubi DD. ff. de fideiuss.* ut exceptionibus personæ competentibus pro qua expromittit aut fidejubet se tueri non possit. *l. Marcellus ubi Castr. de fideiussor. d. l. si 16. & d. l. 1. & 2. C. de fideiussorib. minorum hippolit. de fideiussor. n. 270. late Apost. ad Abbatem d. c. ex rescripto.*

3

Tertia quæstio in facto consistit de quo jurisconsultus non respondet, *l. ut responsum C. de transact. Navar. in Manuali c. 27. n. 250. vers. 5. dico in fine.* pendet itaq; hujus dijudicatio ex tenore privilegiorum & diplomate conservatoriali ad quod semper uti ad scopum est collineandum, *c. porro de privil.* Sed an exemptio vel conservatoria concessa Fratribus S. Francisci extendatur etiam ad ejusmodi ordinis sorores seu religiosas. Respondetur non extendi uti de sororibus S. Claræ respondit Baldus. Quia masculinum in privilegiis non comprehendit fœmininum *latius scripsi lib. 1. de iurisd. ord. in exempt q. 17. n. 27.*

4

5

Quartæ quæstionis decisio dependet partim à cognitione dietarum hoc est ex diversione itineris unius diei *Cotta de memor. verb. dieta.* partim à quæstione num conservator in loco remotiori possit adiri postposito conservatore residente in loco propinquiore & commodiore partibus. Quo ad prius si conservatores juris scripti consideremus ii neminem evocare ultra unam à diœcesi dietam possunt, *c. fin. § conservatores de offic. del. in 6.*

6

Porro in mensuratione dietarum non usque adeo Doctores conveniunt uti videre est apud *Innoc. Abbatem, Felinum Compostellanam & alios in c. nonnulli cum cap. seqq. de rescriptis. Spec. de citatione §. contra citationem num. 1. & seqq.* Ut multa quæ à Doctoribus explicantur in pauca conferam. Duplex notanda est

7

8 species dietarum aliæ enim legales dicuntur aliæ vulgares. Legales dicuntur in quibus pro dieta seu pro itinere unius diei computantur viginti miliaria in quorum singula consumuntur mille passus. *l. 3. ff. de verb. sig. Castr. l. 1. ff si quis cautionib.* idq; in itinere terrestri at vero maritimo seu navigio quinquaginta milliaria *Barth. tract. de insulis*, quod tamen Alciatas ad fluxum refluxumq; maris aquarumq; conditionem judicantis arbitrio reliquit *in d. l. 3. ff. de verb. sig.* vulgares vero dictæ sunt intervalla locorum quæ secundum communem æstimationem itineri unius diei commensurantur. *Castr. de l. 1. n. 4. & 5. ubi etiam Barth. Ias. l. liberorum §. quod tamen Cassius ff. d. l. 3. cum de lavirius ff. de fund. instr. leg.* eaq; cõmensuratio facienda est non per abrupta & compendia viarum inconsueta sed per itinera consueta & vulgo usitata, *Castr del. 1. n. 5. Alex. cons. 22. lib. 4. Barth. & Ias. d. l. 1.* & solitum morẽ regionis non habita ratione miliarium quæ pro diversitate regionum diversæ æstimantur aliter enim Itali, aliter Franci, aliter Angli, aliter Germani sua miliaria computant. *Men. de arb. iud. lib. 2. cent. 1 cas. 2. n. 8. Moneta de conserv. c. 7. n. 60. idem Menoch. de arb. iud. cas. 106.* in hac materia non dietarum legalium sed vulgarium ratio habenda est. *Cast. & DD. d. l. 1. DD. dc. nonnulli & c. dilectus.* Oriuntur autem sub hac quarta quæstione aliquot aliæ quæstiunculæ subalternæ. Et quidem prima. An dieta computari debeat à loco 9 domicilii vel à fine diœcesis? Doctores variis distinctionum involucris inter actiones reales personales & mixtas huic quæstioni responderunt. *DD. d. c. nonnulli & d. c. dilectus de rescript. Franc. c. statutum §. cum vero n. 12. de rescript. in 6.* Mihi hoc in conflictu magis arridet opinio glossæ *in d. c. statutum §. cum vero in verb. dieta Fel. in d. c. dilectus n. 13. vers. Hanc partem tenet de rescriptis, Imol. in d. c. statutum §. cum vero n. 12.* & aliorum non paucorum sentientium dietam computandam esse à loco domicilii, *Apost. ad Abbatem c. dilectus 2. in litera E de rescript. Rota dec. 34. de rescript. in antiq.* estq; opinio communis teste *Alex moneta de conservatorib. c. 6. n. 368.* eaq; ni fallor opinio amentato quod ajunt fulcitur argumento sive enim reali, sive personali, sive mixta, sive qualicumq; alia actione experiendum sit militat eadem ratio constitutionis Pontificiæ, scilicet ne ex tam longo tœdiosoq; itinere locorumve intervallo litigantes ob istas locorum distãtias ac molestias expansasq; inde subeundas juri litiq; suæ decedere iniquisq; conditionibus depasci animumq; despondere compellantur. *Fel. d. c. dilectus n. 13. vers. hanc partem,* ubi autem militat eadem ratio ibi etiam militare debet eadem juris dispositio, *c. 2. de trans. prælat. Præses Everhardi in locis legalib. loco ab identitate rationis.*

Quod ego tamen limitandum censeo in conservatoribus juris scripti in iis enim non habetur ratio domicilii sed finis diœcesis in qua sunt conservatores

depu-

deputati. *d.l.fin.§.Conservatores,VVames.conf.50. numero 1. de pactis vol.1.* An autem id ipsum sit in conservatorijs quas scripsi initio quæstione prima esse anormes siue heteroclitas, id est, contra seu præter iuris communis regulas & dispositionem institutas pendet à diplomate conservatoriali illiusque examine & trutina.

Et quidem videtur quia dispositiones rescripta & concessiones Pontificũ sunt quantum fieri potest ad dispositionem iuris communis reducendæ cap. causam quæ de rescriptis, *l.si quando C.de inoff. testam.l.etiamsi ius ff.de bonis libert. Rom. conf.334. Abb.in rubr.de rescriptis num.3.* idque etiam si verba gratiæ Pontificiæ aut priuilegiorum deberent impropriari, *d.cap.super eo de off. del. Rom.d. conf.* 334 quod tamen restringitur nisi ex tenore diplomatis conservatorialis constaret de alia mente seu voluntate Pontificis. *Felin.d.cap.causam quæ num.9. Lancelot.de attentatis part.2.cap.20.limit.11,num.2. Antonius de Milis in suo repertorio verb.rescripta sunt stricti iuris.* Mens enim præponderat verba & proprietati sermonis. *cap.intelligentia c.præterea vbi gloss.& DD.de verb.sig. late Tiraq.l.si vn. quam verba libertis num.40.C.de rev.donat.* Sicuti autem verba rescripti ab alijs eiusmodi rescripti verbis explicationem interpretationemque accipiunt. *cap. ex ore de priuilegijs.cap.secundo requiris d appell. cap.inquisitione eodem titul. Roman.conf.334.* ita & Pontificis mens à præcedentibus subsequentibus consuetudine loci personæ dignitate charitate necessitudine est colligenda. *Alciat libr. secundo de verbo signific.vers.cæterum illud est colligendum l.hæres palam in fin.vbi gloss.de leg.1.* cuius quidem mente (*vt cum Quintiliano d.clam.311. loquar*) tum nihil potentius esse apud nos nihil sacratius animo nostro esse debeat debemus cum in dubio versamur ob mentis & verborum repugnantiam menti potius amplecti sensumquam verborum seu menti potius quam verbo adhærere, *l. talem in fin.ff.de hæred.instit.l.nominis & rei §.verbum ff. de verb.sig.* idque nisi mens dubia sit non verba. *Menoch libr.tertio præs.104.numero trigesimo secundo,l.non aliter ff.de leg.3.late Tiraq.l.5. vnquam verb. libertis numero quinto de reuoc.don.*

Sed ne quidem tunc nimis anxie. Nam cum verborum proprietatem nimis attendimus sensum veritatis amittimus, *cap. intelligentia,cap. præterea de verb. sig.Guido sing.243.* Nam vt recte Cicero pro Cecinna scriptum reliquit scriptum sequi calumniatoris est vero boni iudicis voluntatem scriptoris autoritatemq; defendere non enim ex verbis pendet ius sed verba seruiunt hominum consilijs & autoritatibus. Nec verba veniunt in iudicium sed ea res cuius causa verba in leges coniecta sunt. Et quidem hæc est Ciceronis, (*quem Tiraq.de Retr.conf.§.20. glo.vno n.10.* Iurisprudentissimum & in decisionibus causarum laudãdum dicit) censura quod ego nisi breuitati studerem prolixius possem confirmare si opus

sit, videri poterit. *Tiraquel.* qui suo more hac in disquisitione profusus est, *ad l. si vnquam verb. libertus n. 5. & n. 39.* cum seqq. quibus in locis argumenta hinc inde

12 contrariantia adducit, *C. de reuoc. donat.*

Quæritur 2. Quid si conseruatoriæ adijciatur clausula hæc frequens non obstantibus Bonifacij Papæ de vna & in Concilio generali de duabus dietis edita dummodo non vltra tres aliquis vigori præsentium non trahatur. *Bonifacius VIII.* prohibuit partes trahi in ius vltra vnam dietam, *in cap. fin. de offic. del. in 6.* Conciliumque generalem vetauit ne vltra duas dietas, *in cap. nonnulli de rescript. cap. ex parte B. n. 9. de foro comp. cap. olim de arbitris.* Idq; ne rei laboribus & expensis fatigari liti cedere vel importunitatem actoris redimere compellātur non debent enim inde nasci iniuriæ vnde iura oriuntur, *l. meminerint C. vnde vi cap. qualiter & quando de accusat. glo. d. cap. nonnulli.* idq; nisi Pōtifex eiusmodi cōstitutionibus vti quandoque solet derogaverit, *Emanuel Roderic. quæst. regul. tom. 1. quæst. 65. art. 6.* dubitatur itaquequid si Pontifex derogauerit constitutionibus de vna & duabus dietis dummodo non vltra tres dietas partes euo-

13 centur qualiter eiusmodi tertia dieta erit cōputanda. Respondeo tertiam dietā computatam ad instar primæ & secundæ dietæ quas iura volunt interpretationem sumere à mensura sensuque vulgari & opinione hominum communi, *l. Labeo ff. de sup. leg. cap. ex litteris de sponsalib. glo. d. cap. nonnulli verb. dieta. Barth.*

14 *Castr. Iason. & DD. l. 1. ff. si quis cautioni.* Gratiæ enim & rescripta Pontificum quantum fieri potest sunt ad sensum communem reducenda. *cap. causa quæ de rescriptis l. si quādo C. de in offic. test. Rom. cōs. 334. l. labeo ff. de sup. leg.* priuilegiaq; sunt strictissime ne tertio præiudicent interpretanda, *Fel. cap. causam quæ nu. 10. de Rescriptis fol. 107.*

15 Quæritur tertio. Quid si conditio litigantis sit quæ vulgares illas dietas conficere non possit videlicet si ætas sexus aut morbus vel aliud tale impedimentū obstet. Respondeo totum id ab arbitrio iudicis dependere. *Menoch. de arb. iud. lib. 2. cent. 1. casu 2. & casu 206. l. cōtinuus §. cum ita ff. de verb. oblig. l. de die ff. qui satisdare cogantur c. cupientes de elect. in 6.* qui studere debet ne partes laboribus & expensis fatigentur quod nisi iudex etiam ordinarius faciat causamq; partiū remotius habitantium deleget appellandi ansam præbet partibus id postulantibus vti late probat Corsetus, *tract. de minimis. par. 1. num. 10. & 11.*

16 Quæritur 4. Quid si euocatus vltra duas dietas aut contra rescripti formā nō excipiat se ad remotiorem locū contra iuris dispositionem euocari an censebitur ita prorogasse vt postea non liceat ei excipere. sunt pugnantes sententiæ vti videre est apud *Doctores c. nonnulli de rescriptis & d. c. dilectus spec. de cōpet. iud. additione §. 1. n. 5.* Tutius tamē est vt citatus vltra duas dietas cōpareat allegaturus hanc exceptionem, *l. si quis ex aliena ff. de iudicijs spec. de comp. iud. edit. §. 1. n. 1.*

Quo

Quo autem ad secundum quartæ quæstionis membrum. Num sorores annũ- 17 ciatæ possunt euocare civem Leodiensem coram Abbate Luxemburgensi conservatore ab eis electo, Respondi non posse. *Ancharanus c. cum te officio delegati Abbas & DD. cap. sane de foro comp. l. cum post. C. de appellat.*

Ratio prima desumi posset ex dimẽsione itineris Luxẽburgensis quod asperum est difficile excedensque dietas tres conservatoriæ adscriptas signanter si conditionem & sexum viduæ annosæ quæ ad eum locum euocatur cõsideremus vti iam in quæstione tertia subalterna ostendi.

Ratio secunda quia Pontifex non designat nominatim Dominum Abbatem Luxumburgensem pro conservatore Franciscanorum sed indiffinite Abbates seu Prælatos non restringendo Prælaturas seu Abbatialitatis illas dignitates ad aliquam Diœcesim ad Prouinciam. Quo fit vt Sorores annunciatæ eligendo 18 illum Abbatem Luxumburgensem loci tam dissiti à ciuitate Leodiensi in cõservatorem seu iudicem huius causæ postpositis alijs Abbatibus aut Prælatis vicinioribus tam ciuitate Leodien. quam cœnobijs Sororum annunciatarum eidem ciuitati Leodiensi etiam longe vicinioribus repelli possint exceptione loci nimis remoti non modo quod tribus à ciuitate Leodiensi & amplius distet, sed quod maiori tam sororũ annunciatarum quam Annæ quæ euocatur compendio iudex seu cõseruator quispiam alius seu Leodij vbi abundat copia Abbatum seu Prælatorum vel vicinoribus locis inueniri ac deligi potuisset vti ego superius probaui *quæst. 12.* nolens ibi dicta hic repetere. Et hæc sententia etiam congruit menti Pontificis cuius dispositiones ita semper intelligendæ sunt & tẽperandæ vt ex eis damnum alteri nõ inferatur, *l. Sarlinus Arrist. ff. de leg. præst. Hier. Gra. cons. 2. n. 46. par. 1.* boniq; iudicis est talem æquitatem sibi præ oculis ponere, *l. quod si ephesi §. fin ff. de eo quod certo loco.* Nam vt inquit Vlpianus, *l. at si quis §. idem labor. ff. de religios. & sump. finerunt.* Generaliter iudex iustus non meiã negotiorũ gestorum actionẽ imitari sed solicitus æquitatem sequi debet cum hoc ei & actionis natura indulgeat mens enim *inquit ibid. Glossa.* potius quam verba constitutionis sequenda est. *glo. d. §. idem Labeo l. quam ius ff. de in ius vocando.*

Quintæ principali quæstioni respondetur Natalem non gaudere exemptione 19 annunciatarum.

Tum quia principaliter est obligatus. Tũ quia hic versamur in obligatione diuidua in qua socius nõ gaudet priuilegio consortis, *dixi lib. 1. quæst. 26. num. 11. & 12. de iurisdict. ord. in exemptos. VVames. cons. 40. n. 5. de offic. deleg. vol. 1. per l. 1. C. si in cum eademq; caus. l. ex pluribus de arb. iud.* Tum quia debitor causam sui fideiussoris ad suum iudicem Priuilegiatũ avocare non potest vti latius probaui *superius quæst. 105. adde Rebuffum de priuilegijs scholarium priuilegio 152. nu. 4.* Tum quia sicuti laicus fideiussor clerici non potest declinare forum iudicis laici,

Martha

*Martha.de iurisd.inter Eccles.& sacular.exerc.cons.*106*.n* 1*.Spec.de comp.iud.addit.*§.1.*n.*26*. Rom.cons.*633.quia exceptio declinatoria cõpetens principali nõ competit fideiussori,*l.si reus ff.iud.solui l.sed & si* §.1 *ff.de iud.Aufr.de pot.sec.c.Eccles.Reg.*4 *foll.*22.ita & analogia fori non modo in fideiussoribus exemptorũ sed etiam in ijs qui pro eis se principaliter obligarunt.

20 Sextæ quæstioni respondeo inhibitione non obstante procedi posse in iudicio iam cepto, adversus natalem.

Primo quia inhibitio Abbatis in præiudicum litis coram ordinario adversus Natalem pendentis non est Canonica sed friuola & inanis consequenterque nõ ligat, *Lancel.de attentatis par.*2.*c.*20.*limit.*1.*n* 3.*&* 10.

21 Secundo quia inhibitio facta ad instantiam vel favorem principalis non prodest eius fideiussori nec è contra. *Lancelot.d.cap.*20.*limit.*6 . *n*. 2. *& seqq.& dixi supra quæst.*105.*Vincentius Carocius de remedijs aduersus sentent & execut.præiudiciales except.*44.*n.*232.*& seqq.*

Tertio quia sorore annunciatæ respectu Natalis sunt personæ separatæ & alter alterius censeri debet tertius cuius inhibitio alteri nocere non potest, *Lancel. de attentatis cap.*3.*de attentatis à tertio,& d Limit.*6.*n.*3.*l. creditor vbi DD. ff. mandati August.Bero.familiarum quæst.*77.*num.*8.

22 Quarto in omnis inhibitione influit tacite clausula conditionalis si de iure fieri potest. *Bero.cons.*85. *n* 23.*lib.*3.*Lancel.d.cap.*20.*declar.*5.commisſio autẽ vel inhibitio conditionalis non operatur attentata, *Lancel.d.cap.*2.*limit.*31. signãter in præiudicium d.natalis cui conservator vti prædictum est in præiudicium litis

23 pendentis inhibere non potuit.

Quinto sorores annuntiatæ & Natalis qui se pro eis principaliter obligauit sunt diuersi fori. Quando autem inter consortes & collitigantes reperitur fori distinctio continẽtia fori suffragari nõ potest. *Capicius dec.*122.*n.*5.*late Mindanus de continen.causæ tit.*3.*signanter n.*7.*Menoch.de arbit.iudic.casu* 371 *nu.* 21. *Iason.l.nulli n.*6.*C.de iudicijs & ego supra quæst.*105.

24 Sexto priuilegium annunciatarum extendi nequit ad d.Natalem quia priuilegium vnius consortis alteri consorti prodesse non potest. *VVames.d.cons.*40.*n.*5.*l.ex pluribus de adm.tit.d.l.*1.*C.si in com.eademque causa.*

QVÆSTIO CVII.

Exempti ratione congruæ portionis conveniri coram ordinario an recurrere posſint ad conservatorem.

SVM-

SVMMARIVM.

1. *Magnus est congruæ portionis favor.*
2. *Exempti pro congrua portione possunt coram ordinario conveniri.*
3. *Perinde est an quis coram Papa vel eius delegato conveniatur.*
4. *Delegatus gerit vices Papæ.*
5. *Ordinarius multa potest adversus exemptos delegata autoritate quæ ordinaria non potest.*

Congruæ portionis magnus est favor transit enim adversus quosvis decimarum possessores tam Ecclesiasticos quam laicos, *Rebuff. tract. de congrua portione n.* 48. adeoq; etiam bonorum exemptorum possessores. *VVames. cons.* 452. *n.* 9. *de decimis tom.* 2. sed an tantus sit favor ut exempti possint pro congrua portione conveniri coram ordinario nunc est quæstio. Et paucis respondetur posse non modo ita dictitante dispositione iuris sciipti, *c. Monach. de præb. c.* 1. *de suppl. neglig. prælat. cap.* 1. *de præb. in* 6. *Clem.* 1. *de iure patr. c.* 1. §. *ubi autem de decimis in* 6. *VVames. cons.* 452. *n.* 1. *scripsi lib.* 1. *q.* 45. *n.* 88. *lib.* 4. *q.* 48. *de iurisd. ord. in exempt. sed & Conc. Trid. dispositione sess.* 6. *c.* 2. *de refor. sess* 24. *c.* 5. *& c.* 13. *vers. in parochialib. de refor.* idq; etiam tanquam à S. sede delegato ut certe non possint exempti conqueri quod iure exemptionum per reditionem ad ordinarii iurisdictionem derogetur. Delegatio enim ista iuri exemptionis non repugnat cum nihil intersit an Papa ipse per se faciat an per alium ad hoc specialiter vel generaliter delegatum, *l.* §. *deiecisse ff. de vi & vi arm.* cum delegatus gerat vices delegantis, *c. sane de offi. del.* & quod agit non pro suo sed mandatis imperio egat, *l. et si prætor ff. de officio eius cui mandata est iurisd.* eoq; respectu delegatus se ipso major esse censeatur, *d. c. sane c. pastoralis de offic. ord.*

Vnde est quod & in aliis pluribus articulis Conc. Trid. Episcopis multa permissa sint, autoritate Apostolica exercere quæ adversus privilegia exemptorum ordinaria autoritate exercere non possent, *Conc. Trid. sess.* 6 *c.* 3 *&* 4 *sess* 7 *c.* 6. *&* 8. *sess.* 13. *c.* 5. *sess.* 14. *c.* 4. *sess.* 21. *c.* 3. 5. 7 *&* 8. *sess.* 22. *c.* 5. 8. 10. 11. 14 *sess.* 25. *cap.* 8 *&* 9. *de refor.* ut certè hac ratione & ordinariorum potestas ampliata inveniatur & exemptorum privilegia sarta tecta conserventur. *VVames. d. cons.* 452. *n.* 2. *de decimis.*

QVÆSTIO CVIII.

Ordinarius si procedat contra exemptos autoritate ordinaria cum delegata debuerit procedere an exempti recurrere possint ad conservatorem.

SVMMARIVM

1. *Ordinarius multa potest autoritate delegata in exemptos quæ ordinaria non potest.*
2. *Processus ordinaria autoritate vitiatur si delegata autoritate factus non sit.*

1 MVlta potest ordinarius autoritate delegata quæ autoritate ordinaria non potest sicuti autoritate ordinaria negligentiam Prælatorum non supplet, delegata vero supplet, *Clem.1.de supplenda neglig. Prælat.* ita autoritate ordinaria non cognoscit de causis exemptorum, delegata vero cognoscit in casibus sibi à Conc. Trid. *sess.6.c.3.& 4.sess.7.c.6.& 7.sess.13.c.5 sess.14.c.4.sess.21.c.3.5.7.8.sess. 22.c.1.8.10.11.14 sess.25.c.89.de refor.* attributis unde est ut si autoritate ordinaria procedat cum delegata procedere debuerit ejusmodi processus vitio & defectu 2 jurisdictionis non subsistat, *VVamef.cons 463.n.4.de regularib.tom.2.qua de re vide etiam quæstione sequenti.*

QVÆSTIO CIX.

In dubio an ordinarius procedere ordinaria vel autoritate delegata censendus sit.

SVMMARIVM.

1. *In dubio potius ordinaria quam delegata autoritate processum præsumitur.*

MVltum ut scripsi refert qua autoritate procedatur ordinaria vel delegata, *Men.lib.2.pres.17.per tot.quem laudavi alio in loco lib.1.de iurisd.ord.in exexempt.c.14.n.7.*

Sed quid dicemus cum ut est proverbium, aqua hæret seu in dubio. Et quidem 1 Dominus VVamesius, *cons.465.n.2.de regul.tom.2.* quid hac in re censeat expressit his verbis sicut naturalis & communis seu ordinaria causa in quocunq; dubio & in plures partes protendente actu potius quam accidentaria præsumitur *l. qui habet ff.tutelis.* præsertim ubi naturalis & accidentariæ concursus non permittitur. *gl.in d.l.1.qui habet.* ita quoq; in exercitio jurisd. concurrente in eundem judicem ordinaria & delegata potestate præsumitur potius exercitium ordinariæ quam delegatæ tanquam accidentariæ jurisdictionis & judicem utraq; hac qualitate prædium potius ut ordinarium quam ut delegatum actum jurisdictionalem facere per respectum ad naturalem seu ordinariam potius quam acciden-

talem

talem & extraordinariam potestatem, *Andreas Barbat.conf.88.n.5.vol.4.* Vnde est quod Fridericus de Senis,*conf.130.n.3.* scribat processum Episcopi seu ejus Vicarii habentis ordinariam & Apostolicā autoritatē non tantum ex speciali Pontificis sed etiā ex generali canonis dispositione uti in multis casibus id ita constitutum est, *Clem.quia contingit de reg.dom.Clem.1.de suppl.negl.prælat.* esse omnino nullum si cum illum ordinaria potestate facere non potest eundem faciat nulla qualitate expressa, ob id quod nulla expressione facta censeatur actum facere sua ordinaria non aliena seu delegata potestate ita VVames. adjiciendæ tamen non abs re videntur eæ restrictiones quas eadem in materia alio in loco attuli, *d. q.14.n.7.*

QVÆSTIO CX.

Qualem jurisdictionem habeat Episcopus in Monachos.

SVMMARIVM.

1. *Ordinarius quoad regularia instituta non habet in monachos iurisdictionem.*
2. *Secus quo ad crimina publica.*
3. *Limitatur nisi monachi essent exempti.*
4. *Item nisi monasterium sit alicui prælato pleno iure subiectum.*
5. *Paria sunt territorium habere vel pleno iure esse subiectum.*
6. *Episcopus in alieno territorio alteri pleno iure subiecto iurisdictionem exercere non potest.*
7. *Idq; non obstante Concilio Trid.*

Respondetur, quoad regularia instituta nullam habere jurisdictionem quo vero ad crimina publicis legibus seu canonibus vindicata jurisdictionem habere, *Prosper Farin.dec.770.cent.7.decisionum impressarum Francofurti* 1612 *c. omnis Basilica 16.q.7.huius de Episcopo lib.4.part.2.q.35.n.81.* quod maxime procedit in Abbatiis quorum Episcopus caput etiam est, *velut Abbas panorm.causam q.1.n.8.de iudiciis.* 1 2

Limito autem id nisi Abbatiæ suæ Monastica essent à jurisd.ord.exempt. *Far. d.dec.776.* 3

Limito secundo nisi monasterium sit alicui Prælato utpote Abbati vel alteri jure subjectum, *Farin.dec.163.n.2.* paria enim sunt territorium proprium habere vel alteri pleno jure esse subjectum, *gl.Clem.1.verb.aut earum par.1.de for.comp. Card.conf.25.Gemini Franc.& DD.c.ut animarum de constit.* Episcopus autem 4 5

in alieno territorio alteri pleno jure subjecto jurisdictionem exercere non potest 6 *DD.d.loc.* Neq; impedit Conc. Trid. quia illud non revocat jurisdictionem aliorum ordinariorum licet Episcopis inferiorum. *Navar. cons. 9 de privil. Dec. c. ad nostram n. 14. de appell.* prout & ego adhuc superius comprobavi videriq; poterũt ea quæ hanc materiam concernentia latius in scholiis adduxi.

QVÆSTIO CXI.

An exemptiones & conservatoriæ amittantur per non usum.

SVMMARIVM.

1. *Privilegium sine contradictione non amittitur per non usum.*
2. *Signanter cum privilegio inest clausula irritans.*
3. *Ius non utentium conservatur ex iure utentium.*
4. *Ius patronatus per usum compatroni conservatur.*

PRivilegium non amitti per non usum nisi antecedat contradictio, late respondit *VVames. tom. 2. cons. Fel. & DD. c. cum accessissent de constitut.* Imo vero non 1 tolli per non usum quoties privilegio inest clausula irritans ut inesse consuevit exemptionibus, resolvit. *Rota dec. 3. de privil. in antiq. Farin. dec. 240. n. 5. fol. 135. editionis Francofurtensis anni 1612.* signanter etiam in casu quo collegiũ aliquod 2 particulare dicitur, non usum privilegio, conservatur enim non utenti jus ex usũ aliorum utentium, qui sunt ejusdem ordinis quibus de non usũ opponi non potest, *Farin. ibid.* adinstar juris patronatus quod per usum compatroni conserva- 3 tur, *Abb. cons. 54. lib. 1. Curtius de iure patron. vers. competens n. 24. Farin. d. decis. 240. n. 6. & 7.* qua de re vide quædam quæ superius attuli, *q. 58. & 61. & lib. 3. de* 4 *iurisd. ord. in exempt. q. 13.*

QVÆSTIO CXII.

Revocatio exemptionum & conservatoriarum sitne favorabilis vel odiosa.

SVM-

SVMMARIVM.

1. *Quæstio an sit fauorabilis vel odiosa primæ est inspectionis.*
2. *Item an dispositio sit ex causa liberali vel onerosa.*
3. *Recessus à iure est odiosus.*
4. *Reuersio ad ius commune est fauorabilis.*
5. *Reuocatio priuilegiorum communium est odiosa.*
6. *Dispositio per quam ius parti tollitur est odiosa.*
7. *Pontifex in dubio priuilegijs derogare non præsumitur.*
8. *Intellectus regulæ de non tollendo iure quæsito.*
9. *Aliud est vna vice derogare priuilegio aliud in vniuersum tollere.*
10. *Reuocatio priuilegiorum est iuris odiosi.*

MVltum interest in omni disputationum genere, in primis disquirere naturam disputationis controversiæ, sit ne odiosa vel favorabilis, odiosa enim restringenda est, favorabilis extendenda, *cap. odio de reg. iur. in 6.* Paucis itaque hac in quæstiuncula sunt qui destingūt vtrum privilegia sint propria vel communia hoc est iuri communi contraria vel conformia, *vid. lib. 1. qu. 1. nu. 5. de iurisdict. ord. in exempt.* 1

Item an concessa sint ex pura putaq; liberalitate vel per viam contractus aut recompensationis bene meritorum, seu alia specie concessionis quæ inter irrevocabiles priuilegiorum concesiones recenseтur, *vide lib. 3. quæst. 1. de iurisdict. ord. in exempt.* 2

Si quæstio sit, de revocatione priuilegiorum, quæ sunt iuri contraria aut quæ sunt ex cathegoria & specie reuocabilis, sunt qui putant censeri debere iuris favorabilis quia sicuti omnis recessus è iure communi qui fit per priuilegia iuris est odiosi, *scripsi lib. 1. quæst. 4. de iurisdict. ord. in exempt.* ita & reuersio ad ius commune per similium priuilegiorum revocationem censeri debet iuris fauorabilis, *DD. l. si unus §. pactus ne peteret ff. de pactis Rom. cons. 318. late Nauisanus in silua nupt. lib. 6. num 23. & seqq.* contrariorum enim contraria est ratio atque disciplina, *Præses in locis legal loco à contrarijs.* Si vero quæstio sit de revocatione priuilegiorum quæ dicuntur communia id est corpori iuris sunt inserta quæ explicaui alio in loco, *d. lib. 1. quæst. 1. num. 3.* aut priuilegiorum quæ regulariter recenseri solent tanquam irrevocabilia, Tunc eorum revocatio censeri debebit iuris odiosi atque restringenda *d. cap. odia.* 3 4 5

Ratio est quia per eiusmodi privilegia quæsitum est ius parti. Omnis antem

6 autem dispositio per quam jus parti quæsitum tollitur censeri debet esse juris odiosi. *Farin.cent.7.dec.11.fol.8.col 4.Curtius c.cum accessissent charta 10. de constit.* Ideoq; Pontificem in dubio ejusmodi privilegiis præjudicare velle præsumi non debet. *Peregr.dec.119.lib.1.* Imo ne quidem ut est opinio aliorum hujus & alterius speciei privilegiis derogasse in dubio censendus est. *Farin.d.dec.11.* Neq; obstat quod nonnulli existiment per reditionem ad jus commune modicum præjudicium generari ex ejusmodiq; reditione jus quæsitum tolli non censeri. *Sarnensis ad Reg. cancell. de non tollendo ius quæsitum q.12.* Tum quia regula de non tollendo jure quæsito locum etiam habet cum non tollitur jus quæsitum ex jure speciali & privilegio. *Cæsar à Grassis dec.193. alias 1. de verb. sig.* Tum quia aliud est derogare privilegio pro una vice tantum aliud in universum tollere privilegia, *Caputa dec.42.lib.1.& dec.31.part.3. Mohed.dec.82. Sarnensis ad Reg. de non tollendo iure quæsito q.15.in fin.* Tum deniq; quod Pontifex in dubio jus quæsitum etiam ex privilegio tollere velle non censetur. *Ioan. à Chokier Frat. meus ad Reg. cancell. d. Reg.17. de non tollendo iure quæsito n.29. Mohed. Cæsar à Grassis iam laudati, VVames. cons.15.n.2. de consuet. Seraphin. dec.1082. late Gabriel. com. concl. lib.3. concl.6. per tot.* & ideo Pontifex censeri non solet in dubio ea privilegia revocasse quæ etiam ex mera liberalitate processerunt & à Pontificali voluntate dependent quia ut dixi princeps aut Pontifex jus alicui ex privilegio quæsitum tollere non censetur ac ideo odiosa inquit *Dominus VVames. d. cons.* censeri debet privilegiorum revocatio & consequenter quamdiu de Pontificis voluntate non licet restringenda.

7 8 9 10

QVÆSTIO CXIII.

Recurrens ad conservatorem pendente appellatione interposita à sententia ordinarii an dicatur attentare.

QVæstionem hanc proposui in tractatu de jurisd. ord. in exempt. *lib. 4. q. 91.* respondiq; multis rationibus id licere.

QVÆSTIO CXIV.

Actio inter duos exemptos an proponenda sit coram conservatore actoris vel rei.

SVM-

SVMMARIVM.

1. *Privilegiatus an contra privilegiatum utatur privilegio.*
2. *Tenor conservatoriæ cleri primarii Ecclesiæ Leodiensis.*
3. *Quid si quæstio sit de iniuria ab uno alteri allata.*

CONtigit cuidã exempto primarii cleri diœcesis Leodiensis eoq; nomine habenti pro conservatore Abbatem S. Iacobi negotium esse cum alio secundarii cleri ejusdem diœcesis etiam exempto & habente pro conservatore Abbatem S.Laurentii. Quæsitum fuit utrum actor ille qui exemptione cleri primarii gaudet & pro conservatore habet Abbatem S. Iacobi experiri possit coram Abbate illo S.Iacobi an vero coram Abbate S. Laurentii qui judex est & conservator rei. Quæstionis hujus decisio ab ea pendet. Num privilegiatus contra privilegiatum privilegio suo uti possit de qua nonnulla quædam sed remissive diximus alio in loco *lib.1.q.44. de iurisd.ord.in exempt.* Mihi hoc in casu paucis distinguendum ita videtur. Aut privilegium cleri primarii est potentius privilegio cleri secundarii & tunc exemptione gaudens cleri primarii uti poterit suo privilegio & debitorem suum exemptione cleri secundarii gaudentem trahere coram Abbate S.Iacobi conservatore privilegiorum cleri primarii. In mixtura enim jurisdictionis semper est consideranda qualitas potentior. *arg.l.cum quæritur ubi DD.ff.de stat.hom.Cravet.Rubr.del.1.n.152.fusissime Rom.l.1.§.stipulationum ff.de verb.obligationib.* & causa magis privilegiata solet minus privilegiatæ derogare. *l.1.C.de privilegiis, Stephan.& Federtas de interp.iuris part.2.n.100.l.verum ff.de minorib.* Aut vero non est potentius sed æquale & tunc uti poterit sed sequi debebit forũ rei. *Barth.auth.quas actiones n.3.vers.Si quoq; uterq; C.de sacros.Eccles.l.privilegia ff.de privil.credit.l.si servum §.de illo ff.de verb.oblig.c.in part.1.de reg.iur.in 6.* eaq; ratione unius Academiæ scholarẽ alterius Academiæ scholarẽ evocare ad alterius Academiæ conservatorem non posse respondit Petr.Peckius *de iure sistendi c.5.n.4. Imbert.instit.forens.lib.1.c 77.DD.l.verum.§.ult.ff.de minorib.* Sed quæstio est unde dijudicari possit alterius privilegium altero esse potentius Bartholus *d.auth.quas actiones num.3.vers.potentius autem potest esse*, hinc censet sumendam conjecturam an unus de damno vitando certet alter vero de lucro vel ex causa concessionis privilegii sit nec ne favorabilis vel odiosa, *l.verum §.fin.cum l.seqq.ff.de minorib.* aut num alter habeat privilegium generale alter vero speciale, *l.fin.ff.ex quibus causis maiores.* Proinde utriusq; privilegium & conservatoriæ ad stateram juris revocandæ atque ex illorum visione & pondere censura facien-

ciendo erit quare cum alio in loco conservatoriam cleri secundarij exemplauerim. *lib. 1. de iurisdict. ord. in exempt. quæst. 39. num.* 20. hic visum fuit cleri primarii conservatoriam attexere quæ talis est.

2 SIxtus Episcopus seruus seruorum Dei dilectis suis Abbati monasterij S. Iacobi Leodien. ac Decano Ecclesiæ Coloniensis ac officiali Traiectensis salutem & Apostolicam benedictionem. In sacra sede Petri diuina dispositione locati ad ea libenter intendimus ut tenemur, per quæ Ecclesiæ præsertim insignis cathedralis ac in illis diuinis laudibus deditæ & aliæ res suppositæ personæ super illarum bonis alijsq; rebus indebitæ non molestetur. Dudum siquidem à felicis recordationis Eugenio Papa IV. prædecessore nostro emanarunt litteræ tenoris sequentis. Eugenius Episcopus Seruus Seruorum Dei dilectis filijs Abbati Monasterij S. Iacobi Leodien. & Decano Ecclesiæ Colonienſ. ac Officiali Traiectensis salutem & Apostolicam benedictionem. Ratio subiectæ supplicium libenter Votis anouimus & fauoribus ea prosequimur oportunis dudum siquidem bonæ memoriæ Balthazaris Episcopi Tusculani in sua obedientia de quo partes ille fuerant tunc Ioannes vicesimi tertij nominati litteræ tenoris emanarunt subsequen. Ioannes Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filijs Abbati monasterij S. Iacobi Leodien. & Decano Ecclesiæ Colonienſ. ac Officiali Traiectenſ. salutem & Apostolicam benedictionem militanti Ecclesiæ licet immeriti disponente Domino præsidentes circa curam Ecclesiarum & monasteriorum omnia solertia reddamur indefesse sollicit vt iuxta debitum pastoralis officij eorum occurramus dispen. & profectibus diuina operante Clementia salubriter intendamus sane delictorum filiorum Capituli Ecclesiæ Leodien. conquestione percepimus quod nonnulli Archiepiscopi Episcopi alijque Ecclesiarum Prælati & Clerici ac Ecclesiæ personæ tam religiose quam sæculares nec non Duces, Marchiones, Nobiles, milites, & laici communitatum ciuitatum vniuersitatum oppidorum castrorum villarum & aliorum locorum ac aliæ singulares personæ Ciuitatum & Diœcesis ac aliorum partium diuersarum occuparunt & occupari fecerunt castra villas & alia loca terras domos possesiones iura & iurisdictiones nec non fructus reditus census & prouentus dictæ Ecclesiæ & non nulla alia bona mobilia & immobilia spiritualia & temporalia ad mensam Capitularem dictæ Ecclesiæ spectan. & ea detinent indebitæ occupata seu ea detinenti præstent auxilium consilium vel favorem nonnulli etiam Ciuitatum Diœcesis & partim prædicta qui nomen Domini in vanum recipere non formidant eisdem Capitulo super prædictis terris vil lis & locis alijsque certis domibus possesionibus iuribus iurisdictionibus fructibus censibus reditibus & proventibus eorundem & quibuscumque alijs bonis mobilibus & immobilibus spiritualibus & temporalibus & alijs rebus ad eosdem Capitulum & mensam

ſam pertinentibus multiplices moleſtias injurias inferunt & jacturas. Quare dicta Capitula nobis ſupplicarunt humiliter & cum eiſdem reddatur valde difficile pro ſingulis querelis ad Apoſtolicam ſedem habere recurſum provideri ipſis ſuper hoc paterna diligentia curaremus. Nos igitur adverſus occupatores detentores præſumptores moleſtatorum hujuſmodi volentes capitulo & Canonicis ſubvenire per quod ipſorum compeſcatur temeritas & aliis aditus committendi ſimilia præcludatur diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus quatenus vos vel duo aut unus veſtrum per vos vel alios ſeu alios etiamſi ſint extra loca in quibus deputati eſtis Conſervatores & judicibus præfatis Capitulo efficac. defenſionem præſidio obſiſten. non permittatis idem ſuper his & quibuslibet aliis bonis & juribus ad Capitulum & menſam prædictam ſpectan. ab eiſdem vel quibuſvis aliis indebitè moleſtis vel aliis gravamina damna & injurias irrogari fact. dict. Capituli cum ab eiſdem vel procuratoribus ſuis vel eorum aliquo fueritis requiſiti de prædictis vel aliis perſonis quibuslibet ſuper rerum aliquo fueritis requiſiti de prædictis vel aliis perſonis quibuslibet ſuper reſtitution. hujuſmodi Caſtrorum villarum terrarum & aliorum locorum jurisdiction. vel bonorum mobilium & immobilium redituum quoq; & proventuum aliorum quorumcunq; bonorum nec non quibuslibet Monaſteriis injuriis atq; damnis præſentibus in futuris in illis videlicet quæ judicialem requirunt indaginem ſummariæ & de pleno ſive ſtrepitu & figura judicii in aliis vero prout qualitas eorum exegerit juſtitiæ complementum occupat. detentorum præſumptorum moleſtatorum & injuriantium hujuſmodi nec non contradictorum quoslibet & rebelles cujuſcumq; ſtatus dignitatis gradus ordinis vel conditionis extiterint quandocumq; & quomodocumq; expedierit autoritate noſtra per cenſuram Eccleſiaſticam compenſen. invocato ad hoc ſi opus fuerit brachii ſæcularis auxilio non obſtant. tam felicis Bonifacii Papæ VIII. prædeceſſoris noſtri in quibus cavetur ne aliquis extra ſuam civitatem & Diœceſim niſi in certis exceptis caſibus & in illos ultra unam dietam à fine ſuæ Diœceſis ad judicium evocetur ſeu ne judices & conſervatores à Sede deputati prædicta extra civitatem & diœceſim in quibus deputati fuerunt contra quoſcumq; procedere ſeu alii vel aliis vices ſuas committere aut aliquas ultra unam dietam à fine diœceſis eorundem trahere præſumant dummodo ultra duas dietas aliquis autoritate præſenti non trahetur ſed quod aliis quam manifeſtis injuriis & violentiis & aliis quæ judicialem requirunt indaginem pœnis in eos ſi ſecus egerint & in id procurantes adjectis conſervat. ſe nullatenus intromittant quam aliis quibuſcumq; conſtitutionibus à prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus tam de judicibus delegatis & conſervatoribus quam perſonis ultra certum numerum ad judicium non evocan. aut aliis edictis quæ veſtræ poſſent in hac parte juriſdictioni aut poteſtati ejuſque à libero exercitio quomodolibet obtinere ſeu ali-

quibus communiter vel divisim à prædicta Sede sit indultum quod excōmunicari aut suspēdi aut interdici seu extra vel vltra certa loca ad iudicium evocari non possunt per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi & eorum personis locis & ordinibus & nominibus proprijs mention. & quolibet & alia dictæ Sedis indulgētiæ generali vel speciali cuiuscumq; tenoris existat per quā præsentibus non expressam vel totaliter non insertam vestræ iurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri & de qua cuiusq; toto tenore de verbo ad verbum habēda sit in nostris litteris mentio specialis. Cæterū volumus & Apostolica authoritate decernimus quod quilibet vestrū prosequi valeat articulum etiam per alium inchoatum quamuis idem inchoans nullo fuerit impedimento Canonico præpeditus quodq; à data præsertim si verbis & vnicuiq; vestrū in præmisis omnibus & singulis ceptis & non ceptis præsentibus & futuris perpetua potestas & iurisdictio attributa vt eo vigore ea firmitate possitis in omnibus & singulis ceptis & non ceptis præsentibus & futuris prædict. procedat ac si prædictis coram vobis cepta fuisset & iurisdictio vestra in cuiuslibet vestrum in præsentis omnibus & singulis per citationes vel perpetuo & legitime extitisset constitutione prædicta super conservatorem & alia quælibet in contrarium edita non obstan. Romæ apud S. Petrum quarto decimo Kalendas Iunij Pontif. nostri anno tertio.

Cum autem sicut exhibita nobis nuper pro parte capituli prædicti petitio continebat ipsi dubitent quod earundem vigore litterarum habentiū processus occupatoribus detentoribus præsumptoribus molestatoribus iniuriatoribus cōtradictoribus rebellibus præfatis vel aliquibus eorum vel alijs quos concernunt aut nequeant publicari nos igitur eorundem capituli in hac parte supplicationibus inclinati vobis cuilibet vestrum & eorum quibus vestras desuper vices cōmiseritis quoties per summariam informationem super his per vos capiendam vobis constiterit quod occupatorum detentorum præsumptorū molestatorum iniuriatorum contradictorum rebellium & aliorum quos processus concernere huiusmodi monition. obstiterint & citation. quaslibet per edita publica loca affigen. vel citation. nostram taxerint vicinis de quibus coniectura sit verisimilis quo ad notitiā occupatorum detentorum præsumptorum molestatorū iniuriatorū contradictorum & rebellium & aliorum quos contigerit monitorum citatorum huiusmodi pervenire valeant faciem plenam autoritate Apostolica concedamus tenore præsentiū facultatem & volumus quod processus monition. & condition. huiusmodi perinde arctet. & ipsos monitos & citatos ac si eis personaliter intimate & insinuate legitime fuissent non obstantibus constitutionibus Apostolicis ac omnibus illis quæ dictus Episcopus tunc Ioānes Vigesimus tertius

præ-

prænominatus in prefatis literis non obstare voluit cæterisq; contrariis quibuscumq; Datum Romæ apud S. Petrum anno incarnationis Dominicę 1446. decimo Calendas Septembris Pontificatus nostri anno Sexto.

Cum autem sicut exhibita nobis nuper pro parte dictorum filiorum capituli Ecclesiæ Leodiens. petitio continebat à nonnullis revocetur in dubium an literæ prædictæ ad Venerabilem Fratrem nostrum Episcopum Leodiens. ac Præpositum Decanum Archidiaconos & suppositos dictæ Ecclesiæ se extendant & Archiepiscopi & alii Prælati inferioribus eisdem Capitulo & suppositis molestias injurias atq; damna in bonis mobilibus & immobilibus & singulares personas capituli & suppositos hujusmodi tam ratione Canonicatum & præbendarum ac dignitatum personatuum administration. & officiorum quæ in dicta Ecclesia obtinent quomodolibet & quomodocumque jure vel titulo pertinen. ac si ipsi Præpositi Decani Archidiaconorum singularium personarum Capituli & suppositorum prædictorum debitorum ratione Canonicatuum personatuum & præbendarum dignitatum personatuum administrationum prædictorum & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum coram vobis dictarum literarum vigore in causam trahi possint & ad judicium evocari contra eosdem molestatores & debitores etiam si illi rectores Doctores Magistri Scholares universitatis oppidi Lovaniens. Leodiens. Diœcesis aut earum aliquis existat juxta eorundem litterarum continentium procedere & justitiam ministrare valeatis pro parte Capituli hujusmodi nobis fuit humiliter supplicatum quatenus in præmissis oportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur prædictæ ambiguitatis dubium subvertere volentes ipsasq; literas cum omnibus singulis in eis contentis clausulis ad modernum & pro tempore existentem Episcopum Leodiensem Præpositum Decanum Archidiaconos & suppositos dictæ Ecclesiæ extendere & hujusmodi supplicationi inclinati discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus quatenus contra Archiepiscopos & alios in dictis literis expressos nec non Doctores Rectores Magistros & scholares universitatū hujusmodi inferentis capitulo & supositis hujusmodi injurias molestias atq; damna in bonis mobilibus & immobilibus spiritualibus & tēporalib. etiam patrimonialibus ad capitulum ejusve singulares personas nec non suppositos hujusmodi tam ratione suorum quorumcumque beneficiorum Ecclesiasticorum quam personarum suarum & alias qualicumque & quavis occasione seu causa spectan. & pertinent. nec non contra quoscumque Capituli Præpositi Decani Archidiaconorum ac per suarum & suppositorum etiam aliter quam beneficiorum Ecclesiasticorum ratione debitorum nec non vestram jurisdictionem

nem directe vel indirecte publice vel occulte impedientium aut alias juxta literarum tenorem atq; formam procedatis & justitiam faciatis in omnibus & per omnia perinde ac si in iisdem literis de Episcopo Præposito Decano Archidiaconis & suppositis in bonis & debitoribus præfatis plena & expressa mentio facta fuisset non obstan. præmissis & quibusdam aliis clausulis per felicis recordationis Paulum II. etiam prædecessorem nostrum Rectori Doctori & magistratibus & sæcularibus præfatis etiam ad claræ memoriæ Caroli Ducis Burgundiæ sub dato videlicet nona Maji Pontificatus sui anno quinto concessis attentæ incipien. quibus illorum tenor ac si de verbo ad verbum insereretur præsentibus pro expressis habentibus illis alias pro suo robore permansuris quo ad præsentem duntaxat specialiter expresse autoritate Apostolica & certa nostra sciētia derogamus nec non omnibus & singulis quæ dictus Eugenius in præfatis literis voluit non obstare cæterisq; contrariis non obstantibus quibuscumq; præsentibus perpetratis temporibus quoad omnia præmissa durat datum Romæ apud S. Petrum anno incarnationis Dominicæ 1479. nonis Ianuarii Pontificatus nostri anno nono.

Sed quid si de injuria aut oppressione quęstio vertatur & tunc existimo eum qui ita opprimitur posse conservatoris sui patrocinium implorare etiamsi injurians aut opprimens proprium habeat conservatorem.

Tum quia hic casus inter eos refertur in quibus actor forum rei sequi non tenetur, *DD. c. cum sit generale c. sed ex suscepto de foro comp. Soc. in fallentii Reg. 10. fall. 1.*

3 Tum quia in hoc casu oppressus seu injuriatus privilegium habet speciale atque individuum implorandi officium sui conservatoris adversus injuriatorem quod alterius privilegio generali præfertur, *l. fin. ff. ex quib. causis maiores Barth. d. auth. quas actiones n. 3 c. generi de reg. iur. in 6.* aliud porro est in exactione debiti civilis quia per retentionem debiti injuria proprie inferri non censetur uti plenius comprobatur alio in loco, *d. lib. 1. q. 39. n. 31. & hac. q. 4.* Quæ omnia ex trutina & libramine privilegiorum dependent, *cap. porro de privilegiis cap. recepimus. eod. tit.*

Quæst.

QVÆSTIO CXV.

Principes sæculares an posſint ſuos ſubditos à iuriſdictione conſeruatorum Apoſtolicorum eximere.

SVMMARIVM.

1. *Priuilegium Caroli V. conceſſum Leodienſi patriæ.*
2. *Conſeruatores Eccleſiaſtici non cognoſcunt de cauſis temporalibus inter laicos directè ſed bene indirectè.*
3. *Caſus quam plurimi quibus Eccleſiaſtici iudices iuriſdictionem habent in laicos.*
4. *D. Chryſoſtomus viduæ inſignis aduocatus aduerſus imperatricem Eudoxiam.*
5. *Conſeruatores Apoſtolici non poſſunt prætextu priuilegiorum Cæſareorum impediri.*
6. *Priuilegia repugnantia conſeruatorijs Apoſtolicis præiudicare non poſſunt & num. 12.*
7. *Imperatores legem ferre non poſſunt præiudicialē conſeruatorijs Eccleſiaſticis.*
8. *Caroli V. Priuilegium interpretari debet ex iure communi.*
9. *Libertas Eccleſiæ læderetur ſi exempti non poſſent coram ſuis conſeruatoribus iniurias ſibi illatas vindicare.*
10. *Laici retinendo res exemptorum peccant.*
11. *Exempti tenentur coram conſeruatore experiri.*
12. *Exempti euocant reos ad ſuum forum.*
13. *Caroli V. Priuilegium non afficit iuriſdictionem Eccleſiaſticam.*
14. *Nulla diſpoſitio tam generalis quæ reſtructionem non patiatur à poteſtate diſponentis.*
15. *Carolini Priuilegij vis & effectus.*

CArolus V. Imperator Leodienſi Patriæ priuilegium conceſsit in hæc verba.

Ordinamus & ſtatuimus per præſentes quod de cœtero omnes & ſinguli ſubditi ac incolæ dictæ patriæ ac dominiorum Epiſcopi & Eccleſiæ Leodienſis coram ſuo proprio iudice tribunali ac iuſtitia ordinaria ſpirituali vel ſæculari debeant tractari & iuri ſtare & actores forum ordinariorum reorum ſequi ſecundum priuilegium per quondam Diuæ Memoriæ auum & anteceſſorem noſtrum Maximilianum Cæſarem deſuper conceſſum & per nos in præſentiarum confirmatum quod nulli conſeruatores aut quicunq; iudices ſeu executo-

res aut aliæ quæuis personæ vigore conseruatoriarum & rescriptorum quorumlibet prout seu debeant cognitionem iurisdictionem seu executionem in causis prophanis realibus vel feudalibus. Aut inter seu contra personas laicas suscipere vel exercere iustitijsue ac iudicijs ordinarijs antedictis ex quibusuis causis coram illis intentatis inceptis & ad eorum iurisdictionem de iure communi pertinentibus inhibere dictosque subditos incolas extra limites patriæ & dominiorum supradictorum trahere seu evocare aut præmissa fieri procurare.

Quæritur an hoc priuilegium conseruatoribus Apostolicis præiudicet. Vagriè hactenus hac in materia fuit decertatum, ego ardua hac in quæstione quid sentiam aliquod conclusionibus ostendam.

2 Prima conservatores Apostolici vt nec iudices Ecclesiastici inhibere non possunt iudicibus laicis de quæstionibus temporalibus inter meræ laicos signanter in causis quæ prævenerunt cognoscētibus. eleg. Ignatius Lopes. *in pract. crim. canon. cap. 3. glo. verb. punire vers. nec minus.* Ratio est. Quia sicuti Papa directe id non potest. *Card. Bellarminus de cōtrouersijs fidei lib. 5. de summo Pontifice cap. 8. in fine sol. late Nauar. in repert. cap. nouit. de iudicijs.* ita neque conservatores qui sunt Papæ delegati, *cap. 1. in fin. de offic. del. in 6.* cum nemo plus iuris in aliū transferat quā ipse habeat, *l. nemo plus iuris ff. de reg. iur.* Dixi directe secus enim indirecte vtpote si de peccato aut periculo animæ ageretur idē si debitor nolit stare iuri coram iudice suo laico præterea si desit iudex laicus qui iustitiā administret aut in administratione iustitiæ negligēs sit. *Nauar. in d. rep. cap. nouit. not. 6. n. 34. de iud. Bellarm. d. cap. 9.*

3 Deniq; nisi casus occurreret in quo Ecclesia iurisdictionem etiam directam exercere potest in personas laicas videlicet si laici iniuriam exemptis inferant. Refert alios Nauarrus *d. cap. nouit. not. 3. n. 2.* Hostiensis vero refert similes casus 36. *in summa de iudicijs.* Marianus vero quadraginta tres, *in cap. licet de iudicijs.* Stephanus Aufrerius, *de potestate Eccles. super laicos.* refert 149. & quā plures etiam Speculator. *de cōpet. iud. adit. §. 1.* quos si vsus postulet lector videre poterit & quidē hoc iure D. Chrysostomū damnum iniuriamq; viduæ illatam obnitente etiam imperatrice Eudoxia vindicasse testis est historia quæ est apud Metaphrastem quæ vt elegans est & digna iudicibus videri poterit apud Lippeloum in vitis Sanctorum in vita S. Chrysostomi in hæc verba,

4 At vero quanta animi fortitudine & constantia vir sanctus iustitiæ & æquitatis patrocinium susceperit quantaq; virtute viduas potentium iniquitate oppressas defenderit non erit ab re latius referre.

Alexandriæ Paulatius Dux exercitus magistratum gerebat omniaque feræ reipublicæ munia pecuniæ cupiditate metiebatur & opes ingentes quouis tandem modo corradere studebat. Ad hunc cum vidua quædam nomine Callidrope delata esset; quod diuitijs abundaret ille protinus quingentos ab ea aureos (incertum

certum quo commento) exegit vidua magno metu afflecta ne in grauiores miserias veniret omnibus fere bonis suis oppignoratis quingentos aureos iniquo iudici tradidit. Cum autem post annos duos munere suo defunctus administrationis suæ rationem reddere cogeretur vidua oblata temporis oportunitate vtens è vestigio ad imperatorem accessit deq; illata iniuria iniustaque exactione grauiter conquesta est. Commisit protinus imperator cuidam suo præfecto viduæ causam; sed ille muneribus peruersus non se vindicem sed potius aduersarium afflictæ mulieri præbuit. Tum illa ad Eudoxiam imperatricē confugiens præcibus ac lacrymis flagitauit ut aliqua sui misericordia caperetur & viduam bonis suis per summam iniustitiā exutam in integrum restitueret Eudoxia hac occasione nouas corradendi diuitias auidissime arrepta Paulacium accersit eumque asperis verbis increpitum centum librarum auri damnat è quibus tātum sex & triginta viduæ tradit reliquias vero suis opibus accumulat. Qua iniustitia multo grauius afflicta callidrope omni iā spe destituta cōmuni illo viduarū patrono tanquā vltimo refugio uti constituit. Nec mora luctu & lacrymis miserabiliter deformata ad Episcopum abijt eiq; cum crebro singultu calamitatē suam exponit orat obsecratque vt afflictæ viduæ & cum extrema rerum omnium inopia certanti opem ferat. Ille nihil cunctatus neque Eudoxiæ furorem quicquā veritus ducem quondam exercitus adijt cumq; verbis grauissimis de illata viduæ iniuria corripuit & aurum ab eo requisiuit. At ille centum auri libris ab Eudoxia se mulctatum plane ab ea causa absolutum esse respondit cui antistes pro delictis inquit publicis facta est illa exactio. Tu vero non aliter effugies nisi mulieri 50. numeraueris. Hæc dicens hominem locum abduci & in templo custodiri iussit. Quæ res simul ac ad aures Eudoxiæ peruenit illa vero omnino commota cum verbis minacibus apud virum sanctum nihil proficeret duos ex templo centuriones misit qui hominem vi è templo abriperent. Et illi quidem armis animisque præferoces abierunt sed cum templi foribus appropinquarēt & iam iamque irrumpere vellent vident (dictum mirabile) Angelum Dei specie terribilem stricta ramphæa ab ingressu eos arcentē. Quo viso exanimati metu in fugam conversi sunt & Eudoxiæ admirandum spectaculum recenti adhuc stupore oppressi narrarunt. Tum illa omnem animi ferociam posuit & virum Dei effeminatis blāditijs à tanta iustitia & equitate enervare conata est. At vir sanctus vt minis ita & blāditijs omnibus superior eademq; semper & vbiq; animi cōstantiam fortitudinemque conservabat Paulaciumque ficulneo Eudoxiæ auxilio subnixum ablatam viduæ pecuniam integram restituere compulit.

Secunda. Conservatores Apostolici impediri non possunt prætextu priuilegiorum Cæsareorum quin cognoscant iniuriasque Ecclesiasticis personis rebusve legitime sibi commissis illatas vendicent, *cap. 1. & cap. fin. de priuileg. in 6.*

in 6. Ignatius Lopes d. loco in 1. concl. citatus. Tum quod si eiusmodi concederentur priuilegia essent contra libertatem Ecclesiasticam & ipso iure nulla vti alias

6 ostendi, *Scholio 7. & seqq.*

Tum quod leges & constitutiones principum sæcularium & eorundem priuilegia personis Ecclesiasticis præiudicium aut grauamen inferre non possunt suntque ipso iure nulla, *Aut. cassa & irrita C. de sacrosanctis Ecclesiis late Cardinalis Mantica de tacitis & ambiguis conuentionibus parte secunda lib. 22. tit. 19. num. 10.*

7 Tum quia imperatores legem in præiudicium iurisdictionis Eccesiasticæ competentis conservatoribus ferre non possunt. *cap. verum cap. imperator dist. 96. cap. Ecclesia S. Mariæ vbi late Fel. Abb. & cap. cum Ecclesiarum de constit. Peck. cap. ea quæ n. 5. de Reg. iur. in 6. Cardin. Mantica de tacitis & ambiguis conuentionibus par. 1. lib. 4. tit. 7. n. 5. & part. 2. lib. 22. tit. 19. nu. 10.*

8 Tertia, Priuilegia hæc Imperatoris Maximiliani & Caroli V. interpretationem accipere debent à iure communi. *l. si seruus C. de noxal. act. cap. cum dilectus de cõsuet. cap. causam de Rescript. Nauar. in rubr. de iudicijs n. 90.* etiam per trãslationẽ clausularum, *d. cap causam quæ & Nauar. d. n. 90.* vt non lædant ius tertij hoc est Ecclesiæ & rerum iuriumque Ecclesiasticorum, nam & in omni principis concessione influit semper tacite hæc clausula salvo præiudicio cuiuslibet,

9 *Barth. & DD. l. quominus ff. de fluminibus Castr. cons. 139. in fin. vol. 1. cons. 95. nu. 1. par. 1.* Læderetur autem iurisdictio Ecclesiastica illiq; præiudicaretur si conservatores iniuriam vel damnum ab ordinaria iurisdictione exemptis illatum vindicare non possent sed indistinctè cogi debere vt exempti ius sibi competens coram locorum ordinarijs eos forsan opprimentibus intentare contra vt ante dixi Ecclesiæ priuilegia atque libertatem quæ infinitis prope casibus Ecclesiæ iurisdictionem in laicos concessit quæ libertas non potest sine periculo censurarum Bullæ cœnæ Domini violari vti ostendi, *Scholio 7. & seqq. apposita Emanuel Roderic. quæst. Reg. tom. 1. quæst. 6. art 12 fol. 383. vers. ex hac.*

10 Quarta laici vsurpando res exemptorum ea sue qualicumque illicita ratione retinendo peccant. *cap. pœnale 14. quæst. 5. Nauar. d. cap. nouit. not. 6. n. 56. de iudicijs & in manuali confess. cap. 25. n. 13.* obliganturq; præ cœteris exempti vt aut actionibus iuridicis aduersus eos experiantur aut debitum condonent vel procrastinent, *Nauar. d. cap. nouit. not. 6. num. 62.*

11 Licetque exemptis qui plerumque clerici sunt & consequenter personarum miserabilium priuilegio gaudent, *DD. Marantha. de iurisdict. inter Ecclesiasticũ & sæcularem exercenda par. 2. cap. 1. Neuisianus in silua nuptiali lib. 6. nu. 27.* non forũ sequi reorum sed reos ad suum forum hoc est ad conseruatorem qui iudex est ipsorum velut oppressorum euocare. *Bartholomæus Socin. in Fallētijs regular. Reg. 20.*

Reg.20.incip.actor regulariter DD.cap.eum sit generale & c.sed cap.ex suscepto de foro comp.Spec. in tit. de compet.Iud.adit.Ignat. Lopes d.loc.

12 Quinta privilegium illud Caroli V.afficere non potest jurisdictionem Ecclesiasticam quin exempti in casibus permissis aut etiam mixti fori ad suum conservatorem recurrant. Quia Cæsaris constitutiones ad jurisdictionem Ecclesiasticā extendi non possunt uti in terminis tradit *Ignat. Lopes d.loc. vers.unde ex illa. d. c.Ecclesia S.Mariæ & c.civis ab Ecclesiarum de constit.c. verum c.imperator. dist. 96. Peck.c.ea quæ n.5.de reg.iur.in 6.* Cardinalis Mantica locis supra citatis,neq; refert quod privilegium loquatur per verba generalissima quomodolibet.Quia nulla est dispositio tam generalis quæ restrictionem à disponentis potestate atq; habilitate non patiatur, *l.si mihi in via ff.de l.3.Oldra.cons.148.n.6.Chassaneus ad* 13 *Cons.Burg.Rubr.7.§.3 gl.verb.habille cachor.dec.98.n.20.*

14 Sexta privilegium hoc Caroli V.non ideo inane erit aut superfluum quia vires sortietur adversus conservatores qui in casibus merè laicis inter merè laicos cognoscunt secus vero in casibus qui ad jurisdictionem Ecclesiasticam spectare possunt uti eleganter & late in ipsissima hac materia in hipothesi quæ evenit Collegio Societatis Iesu docet Ignatius Lopes loco hactenus sæpe citato. Confirmari posset uberius decisio hujus quæstionis ex eis quæ superius eadem prope in hypothesi tradidimus *q.39.* ad quæ lectorem ne tautologus sim remitto.

QVÆSTIO CXVI.

Conservatores an irrequisiti jurisdictionem suam possint exercere.

SVMMARIVM.

1. *Conservata es ad utilitatem privatam. Officium suum non impartiuntur secus ad utilitatem publicam.*
2. *Vtilitas publica in quo versetur.*
3. *Iudex Ecclesiasticus ex officio revocat Ecclesiasticum se iurisdictioni laicæ subiicientem.*
4. *Diœcesanus cognoscit de iniuria illata clericis.*
5. *Superior potest annulare contractum per quem aliquid poterat acquiri subdito.*

1 RESpondeo ad utilitatem privatam non posse exercere, *l.4. hoc autem iudicium uti DD. de dam. infect.*

Secus vero ad utilitatem publicam quam ego intelligo si forte exemptus alieno judicio sese objiceret. Nam tunc præjudicium utilitatis publicæ verteretur posseтq; conservator pro interesse totius ordinis exemptorum etiam irrequisitus ac exempto invito declinare atq; inhibere, *Innoc. in c. contingat de sent. excom. & Bald. in Margarita repertorii Innocentii verb iudex laicus si tenet aliquem in car-* 2 *cere. fol. 17. col. 3. c. si iudex laicum de sent. excom. in 6.* sicut enim Ecclesiastico judici id licet in clericis alieno se judici subjicientibus, *DD. iam laudati.* ita & conservatoribus licere à proportione clericorum & exemptorum de qua alias scripsi dicendum est, *de iurisd. ord. in exempt. lib. 1. q. 45.* Et quidem hoc sensu intelligendum censeo Domin. VVamesium sentientem conservatores irrequisitos officiũ suum impartiri non posse, *cons. 481. n. 22. de iure patr. tom. 2.* Quamvis enim clienti invito patrocinium quod conservatoris officio incumbit non præstetur. *l. cũ* 3 *patronus 22. ff. de operis libert. l. invito. ff. de reg. iur. VVames. d. cons. 481. n. 22.* attamen cum de præjudicio publico Pontificisq; cujus interest multos habere immediate subditos agatur, *scripsi lib. 1. q. 1. n. 17. de iurisd. ord. in exempt. Gail. lib. 1. obs. 40. n. 5.* adinstar clericorũ qui se alieno judici subjicere non possunt, *c. cum tempore ubi Abb. de arbitris & scripsi lib. 2. q. 7. de iurisd. ord. in exempt.* permissum est conservatori officium suum invito etiam impartiri exemptosq; à jurisdictione ejus cui non subsunt eripere. *Innoc. loc. iam laudato & d. c. si iudex.* quod & ego de advocatiis feudalibus speciali quæstione comprobavi.

4 Deinde judices de omni injuria clericis ex qua specie sunt exempti illata possunt ex officio inquirere, *Marant. de ord. iud part. 6. de inquisit. n. 141. l. si quis in hoc genus C. de Episc. & Clericis.* injuriam autem fieri exemptis qui ad aliena tribunalia rapiuntur dubium non est.

5 Deniq; sicuti superior etiam qui principe inferior est potest ex causa annulare contractum per quem aliquid acquiri poterat subdito, *Sabarell. cons. 85. n. 3. l. venditor §. si constat ff. cum prad.* ita & si coram ordinario in jus se vocari patiantur arguendo à contractibus ad judicia in quibus quasi contrahitur, *prases loco à contracti ad iudicia l. 3. §. idem ff. de pec.*

Quæst.

QUÆSTIO CXVII.

Vtrum exempti exemptione cleri secundarii diœcesis Leodien. posſint debitores suos actione personali convenire coram Abbate S. Laurentii privilegiorum conservatore.

SUMMARIUM.

1. *Exemptorum causæ in prima instantia tractari possunt coram conservatore activè & passivè.*
2. *Conservatores æquiparãtur ordinariis.*
3. *Casus legis aut privilegii tollit omnem ambiguitatem.*
5. *Dispositum in uno correlativorum habet etiam locum in alio.*
6. *Qui timet molestari potest creditorem prævenire.*
7. *Conservatores an possint præveniri ad exclusionem aliorum iudicum.*
8. *Prævenire potest debitor suum creditorem.*
9. *Molestari timens potest coram suo iudice prævenire.*
10. *Præveniendo potest executio impediri.*
11. *Turbatores privilegiorum Ecclesiæ excommunicantur.*
12. *Libertas Ecclesiastica in quibus consistat.*
13. *Bulla cœnæ Domini neminem eximit.*
14. *Exempti qui patiuntur se trahi coram ordinario incidunt in censuras.*
15. *Advocati etiam & procuratores cẽsuras incurrunt.*
16. *Constitutio Papalis ubi sit publicanda.*

QVod in prima instantia causæ exemptorum ventillari posſint coram conservatore Navar. *conſ.2.n.2.verſ.tertio de offic.del.* refert se ex sacra congregatione audivisse & ego superius variis in locis late ostendi. 1

Ratio esse potest quod conservatores deputati ad universitatem causarum magis ordinariorum quam delegatorum jure censeantur. *Neviſ.conſ.35.Vantius de nullitatib.coram quo nullitas proponi possit, n.17.*

Sed quid opus emendicatis suffragiis omissisq; fontibus sectari rivulos cum 2 ad manus habeamus privilegium Sixti Pontif. editum anno 1473. septimo idus Novemb. quo apertis verbis conceditur exemptis facultas trahendi suos debitores coram Abbate S. Laurentii privilegiorum conservatore etiam alia in causa quam beneficiali planeq; prophana aut patrimoniali.

Quo fit ut cum privilegium teste Oldendorpio, *de iure singuli definiendo n.3. vers. alia autem.* sit quasi privata lex ulterius non sit investigandum quia cum casus legis aut privilegii est expressus nulla superesse potest dubitandi occasio, *Sasius cons.14.n.17. Paris. cons.136 part.3.* Et quidem hoc privilegium usuvenit non modo cum exempti experiuntur contra suos debitores sed etiam cum implicatas habent cum aliquo rationes à cujus impetitione etiamsi is exemptorum creditor esset volunt mediante congrua solutione absolvi. Tum quod ita ab exempto conventus debitor exempti censeatur etiamsi exemptus ei pecuniariæ obligaretur, *l. creditori vers. sed omnis ff. de verb. oblig.*

Tum quod debitor & creditor sunt correlativa, *Baptista à S. Blasio de correlativis n.6. part.1.* dispositumq; in uno correlativorum censeatur quoque in alio dispositum etiamsi versarentur in materia à jure communi exorbitante stricta vel odiosa, *Baptist. à S. Blasio d. loc. n.8.*

Signanter vero quod textus Privilegii habeant hanc verborum emphasim ac alios qualicumq; & quavis occasione. Dispositio enim facta verbis generalibus & prægnantibus ad omnia trahitur, *Masc. de probat. vol.3. concl.171. n.45.* Dictioque qualicumq; omnes casus comprehendit, *Bero q. famul. 66. n.2.* Quo in articulo etiam animadvertendum Pontificem usum figura quam Rethores epanalepsim hoc est repetitione verborum qualitercumq; & quavis occasione quæ fieri aliter non assolet quam majore cum significatione energiaq; voluntatis qua de re late post Ioan. Baptistam à S. Blasio præses Everhardi, *in locis legalib. loc. a vi geminationis Io. à S. Blasio tract. de geminatis.* Ideoq; sub iis verbis non includi non potest dispositio, l. si contendat ff. de fidejussorib. seu imploratio officii judicis quo postulatur permittiturq; ei cui exceptio competit facultas conveniendi excipiendi seu augendi non coram judice ejus adversus quem exceptio proponitur sed coram judice ejus cui exceptio competit qui alioquin partibus rei fungeretur. Qua de re abunde alio in loco tractatum est.

Quæ actio cum sit personalis identidem est præjudicialis alteri actioni qualicumque.

Deniq; cum conservatores sint judices exemptorum possunt exempti qui molestiam timent eamq; avertere volunt coram conservatore suo ut eos ab hac molestia eximat vindicetq; experiri, *Rom. cons.244 Barth. l. Societatem §. arbitrorū n.18. ff. pro socio Blarerius ad l. diffamari c.4. n.11. vers. reus cui exceptio competit. C. de ingen. & manum.* & sic exceptionem eo modo evitare quo ii qui de nullitate aliqua principaliter judicium præveniendo intentarunt. *Lancel. de attentat. part.2. c.17. n.87. & c.16. n.13. & seqq.* inhibitiones enim alterius judicis postea aditi corruerent. *Lancel. de attentat. part.2. c.4. limit.2. n.62.* Hacq; materia consulti olim respondimus in hæc verba.

CON-

CONSILIVM I.

Impetrantes à iurisdictione ordinaria exempti officiũ conservatoris implorarunt vt eius autoritate declararetur eis competere ius excipiendi seu solvendi opponentibus iuxta valorem pecuniæ nunc currentis at vero opponentes è cõtra dicunt se habere instrumentum scabinale ideoque conservatoris iurisdictionem prævenire non posse sed huius exceptionis & articuli quæstionem discutiendam esse coram scabinis.

Quæritur quid iuris.

Respondetur iurisdictionem conservatoris ordinarij iudicis exemptorum esse 8 præventam ideoque ex adverso scabinale tribunal reclamari non posse.

Primo, Quia cognitio qualitatis pecuniæ restituendæ præiudicialis est actioni reali. *Guido de Suzaria de instr. Guarentigiat. n.* 11. *l. fundum Titianum vbi Barth. ff. de except.* proinde ea coram iudice prævento ventillari decidique debet, *l. vbi ceptum ff. de iud.*

Secundo coram conservatore cognoscitur de iure excipiendi competente reis impetrantibus iuris autem est explorati.

Reum siue debitorem posse pervenire & petere fieri declarationem super suis 9 exceptionibus coram suo iudice, *Castr. l. si contendat ff. de fideiuss.* Ita inter cæteros in terminis & in eisdem verbis tradit Cæsar contardus. *ad l. diffamari cap.* 5. *n.* 17. *confirmatis id autoritate Alexandri Decij Boerij eosq; sequitur Blarerius d. l. diffamari cap.* 5. *n.* 11. *vers. quemadmodum & reus cognatus d. l. diffamari num.* 5.

Rationem adfert præcitatus Blarerius in hæc verba.

Reus cui exceptio competit potest super ea sui ordinarij iudicis officium implorare licet iudex actoris non sit cum ista exceptio iam examinetur principaliterque alias in iudicio actore agente examinaretur incidenter atq; ex ea ratione possit examinari coram illo iudice coram quo actor necessario actionẽ debuisset proponere in quo etiam actor non grauatur cum ipse & ad hoc de iure communi teneatur, *vt Barth. l. si Societatem* §. *arbitrorum num.* 18. *ff. pro socio ita ille.*

Tertio, cum timeo molestari licet mihi agere coram meo iudice ad declarationem iuris mei. *Contardus vbi sup. castr. vbi sup. l. si duo patroni vbi glo. ff. de iureiur.* idque per implorationem iudicis officij vt ei inhibeat à quo molestari indebite timeo vti notanter etiam tradit. *Rom. cons.* 244. & hoc modo inquit captura aut executio poterit euitari. *Rom. d. cons.* 244. debitor enim eo in casu non est in mora solvendi, *d. cons.* 244. *v. pag. seqq.*

Quarto non obstat quod creditori habenti instrumentum quarentigiatum competat electio actionis.

Respondetur enim quod actor eligere non possit iudicem quando reus pri-

10 uilegio speciali proprium habet iudicem *glo. auth. habita C. ne filius pro patre.* Accedit quod debitor præueniens in propositione suæ exceptionis coram suo iudice. *Contardus vbi supra per obiectionem nullitatis instrumenti. Lancelot. de attentatis part. 2. cap. 17. nu. 87. fol. 377.* vel petitionem vt instrumentum guarentigiarũ aut in forma cameræ expeditum reducatur satisfactione congrua ad arbitrium boni viri qualis es conservator executionẽ remorari potest. *Lancelot. de attenta. par. 2. cap. 16. num. 13. & 14.* Denique impetrantes hic experiuntur condictione personali. *si quis contendat ff. de fideiuss. late Contardus ad l. diffamari cap. 3. n. 122.* Cuius quidem beneficio legis potest is qui debitor est agẽdo præuenire & creditorem suum compellere vt iurisdictioni iudicis acquiescat. *DD. d. loco si contendat. Blaret. d. n. 11. Contar. d. vbi sup. c. 3. n. 122.*

Quinto pro eo videtur casus etiam in terminis apud Abbatem. *cap. si quis contra num. 2. de foro compet.* in hæc verba. Nota regulam vulgatam quod actor sequitur forum rei limita quando de aliqua re principaliter contenditur secus si agitur super aliqua exceptione vt quia reus orignarius antequam conueniatur vult super exceptione agere quod aliquando potest hoc in casu agendum est coram iudice coram quo ageretur si ipse reus conueniretur quia attendi debet causæ naturalis origo non quod accidentaliter contingit. Nam hactenus ostendimus si principaliter cognoscendum esset de qualitate pecuniæ soluendæ quod id fieri deberet coram iudice actionum personalium possetque debitor coram alio iudice conuentus causam ad iudicem suæ personæ retrahere.

Porro certum est quod si creditor hoc ius excipiendi aut soluendi in actionẽ deduceret quod ea proponi deberet coram iudice debitoris quæstio enim de qualitate pecuniæ solvendæ personalis est per eam enim creditor seu actor intendit sibi dari oportere. *text. §. appellamus instit. de act.* Ideoque ea actio coram iudice earum actionum quæ sunt in personam venit proponenda.

Sexto priuilegio Eugenij Papæ membra secundarij cleri Diœcesis Leodiensis neq; agendo neque defendendo ordinarij iurisdictionem prorogare non possunt. Quinimo Pontificum priuilegijs quæ notoria sunt & motu proprio concessa iurisdictioni Conservatoris actiue & passiue sunt subiecta.

Septimo debitor volens offerre pecuniam debitam potest id facere coram suo iudice non coram iudice creditoris. *Boerius decis. 114. num. 9 his verbis.* Si debitor velit offerre pecuniam debitam & creditor recuset recipere & debitor velit eam deponi facere autoritate iudicis ne vllam moram vel pœnam incurrat secundum formam, *l. acceptam C. de vsur.* quis erit super hoc iudex competens & sic an debitor sequi forum creditoris an vero forum debitoris teneatur & concludit. *Baldus in d. l. acceptam 13. quæst.* quod forum iudicis rei debitoris non forum creditoris quia debitor iudicem adijt vt reus & non vt agens.

per text. in l. In contractibus C. de non. Num. pecu. DD. in cap. Rom. §. contrahentis de foro comp. in 6. Ita Boerius.

Octauo extant nostra memoria sententiæ & præiudicia ab officiali Leodien. qui iurisdictionem suam exercuit in causis reorum qui iurisdictioné suam prævenerunt sublata hoc modo actoribus eligēdi iudicem facultate. Idque non mirum cum vigilantibus iura soleant subuenire. *l. pupillus ff. qui in fraudem.* Quod ipsum hoc in facti contingentia coram Conservatore in praxim vsumq; forensem deduci posse suadet analogia & proportio vtriusq; fori, *de qua Præses Euerardi in locis legalibus loco à proportione, & nos etiam alio in loco lib. 1. de iurisdict. ord. in exemp. quæst. 45.*

Nono & consequenter opponentes post impetrationem mandati à conservatore agendo realiter in præiudicium mandati à conservatore impetrati attentasse dicendi sunt quando enim per primum iudicem est inhibitum vti hoc in casu non potest coram secundo iudice de eadem re alia actio institui. *Lancelot. p. 2. c. 4. limit. 2. n. 62.*

Ratio, Quia inhibitio facit attentatum redditq; illicitum quod alioquin esset licitum, *Lancel. nu. 65.* Hinc est quod executio facta vigore executorialium aut brachij sæcularis legitime obtenti dicatur attētata. *Lancel. part. 2. cap. 20. ampl. 5. & 6.* instrumentaque quarentigiata vel in forma cameræ expedita superueniente inhibitione executioni demandari non possunt. *Lancel. cap. 16. nu. 13. & 14. Massa Galesius ad for. camer. oblig. particula 4. q. 3. n. 5. & seqq.*

Idque adeo verum vt neque agenti ad revocationem attentatorũ obstet exceptio non iuris nisi tamen de eius non iure constet per eius confesſionem secus si aliunde constaret de non iure vt puta ex probationibus vel aliter. Nam ius revocandi attentati potius causatur ex facto & culpa attentantis quam ex aliquo iure quod cohæreat illi contra quem attentatur.

Quare concludo bileta laicalia attentatorum iure esse revocanda vlteriusq; esse decernendum & declarandum opponentes pœnas in mandato tactas incurrisse per late tradita à Roberto Lancelotto *de attentatis cap. 31. nu. 371. & seqq. & part. 2. cap. 20 in præfatione num. 10. fol. 404.*

CONSILIVM II.

Hæc quæstio dominationum vestrarum arbitrio commissa magni momenti est si iurisdictionis punctum de quo disceptatur inspiciamus sed longe maioris est curæ & momenti si periculum animæ consideretur.

De iurisdictionis puncto ad peluim vsque prioribus in scriptis tractatum est parergos tantum hic dictũ esto Conservatorem datum ad propulsandas iniurias exéptorum posse etiam cognoscere de causis ipsorum debitorum nam non sol-

uendo

uendo & retinendo debitum creditori fit à suo debitore iniuria. *vt post speculatorem tit. de instrum. edit. §. nunc vero aliqua resoluit. in terminis Guido Papa quæst. 17. num. 3. alijque priori scripto à me notati.* & pro hac sententia clare facit S. D. N. Sixti Papæ euidens textus Bullæ Cõservatoriæ cuius verba ex prioribus scriptis sumi poterunt net iudicibus sagacibus mansum in eos digerere videamur & si D. V. Iubeat ipsam Conservatoriæ Bullam quæ alioquin ex se obuia omnibus est ostendemus. De periculo vero animæ iudicum & advocatorum hic agi dico propter Bullam illam cœnæ Domini timoratæ viris conscientiæ valde metuendam vt quæ omnes ex communicatione innodat turbãtes Rom. Ecclesiæ privilegia & iura mediate vel immediate subiecta. Cuius quidẽ Bullæ tenor talis est vel iura ad ipsam Rom. Ecclesiam pertinentia dictæ Ecclesiæ Rom. mediate vel immediate subiecta nec non supremam iurisdictionem in illis nobis & eidem Roman. Ecclesiæ competentem de facto vsurpare perturbare retinere & vexare varijs modis præsumunt nec non adhærentes fundatores defensores eorum seu illis auxilium consilium vel favorem quomodolibet præstantes.

11

Quod autem exemptorum priuilegia & iura mediate sive immediate ad Rom. Ecclesiam spectent (vtpote cuius interest multos habere ab ordinaria iurisdictione exemptos sibi immediate subditos testatur aperte Petrus Rebuffus *Responso* 142. vt proinde dubium non sit quin illi sub dispositione huius Bullæ Cœnæ Domini comprehendantur. Insuper eadem Bulla Cœnæ Domini excommunicat dirisque vouet violatores Ecclesiasticæ libertatis quemadmodum hoc late ostendit in explicatione istius Bullæ eruditiss. Gregor. Sayr. *in thesaur. Theolog. Moral. tom. 1. lib. 3. cap. 19. num. 2.*

12 Quæ quidem Ecclesiastica libertas consistit non modo in priuilegijs Ecclesiæ vniversalis sed etiam particularis alicuius Ecclesiæ siue ea priuilegia à Deo siue à Papa siue ab aliquo principe concessa aut præscriptione acquisita sint. *late idem Gregor. Sayrus, Rochus de consuet. nu. 454. & ad amussim Ioannes Lupi Sagotinensis tract. de Ecclesiast. libert.*

Itaque quin exemptione cleri secundarij quibus se suaq; membra sarta tecta à quacunque iurisdictione defendit sit Ecclesiasticæ libertatis nemo est qui ambigat & proinde eiusmodi Ecclesiasticæ libertatis Ecclesiæ temeratores liberos & immunes esse à censuris nemo etiam credo est qui audeat asserere. Quare vt vnde exordium sumpsi illuc redeam non possunt non iudices hac in quæstione Ecclesiæ suæ matri fauentes obsecundare nisi malint se illius censuris & diris à Bulla comminatis irretire. Idque non obstantibus quibuscumque principum aut Imperatorum si quæ sint tales constitutionibus (quod non crediderim) etiam à clero secundario exempto & S. Sedi subiecto acceptatis.

13. Nam Bulla Cœnæ Domini præterquam quod neminem eximat sed omnes consti-

constitutiones ei adversantes propter clausulas irritâtes ei insertas inficiat & irritet etiamsi illius violatores regali aut imperiali splendore fulgeant, *Greg. Sayr. d. lib. 3. c. 25. n. 10 & 11.* certo certius est quod clerus exemptus contrariis constitutionibus obediendo aut eas acceptando nihil agat exemptioni enim & suæ libertati quæ sua non est sed Papæ renuntiare non potest, *text. c. cum tempore ubi Abb. & DD. de arbitris.* idq; satis evincitur ex constitutione *Martini V. incip. ad reprimendas in verbis etiam occasione cuiuscumq; submissionis.* Interim si neq; judices tuti sint ut hac Bulla certe neq; etiam ipsæmet partes non modo quæ agendo aut cõveniendo in libertatem Ecclesiasticam impingunt. Sed ne quidem pars ea quæ conniventibus oculis sese ad ejusmodi iniquum examen aut judicium incompetens trahi patitur nam & partem ream non reclamantem incidere in Bullam Cœnæ Domini aperte respondit Martin Navar. *cons.* 1. *q.* 41. n. 81. *de constit.* Denique ab hoc etiam censurarum fulmine non possumus eximere advocatos procuratores vel alios quoscumq; causarum institores qui studium laborem operam impendunt eis qui in Ecclesiæ jura privilegia libertates insumunt uti etiam in explicatione bullæ cœnæ Domini censuit Cardinalis Toletus Alphons. Vivandus *n.* 7. patrocinando enim causæ illicitæ auxilium & favorem quis præstare censetur inquit Ioannes Anania, *in c. si adversus n. 2. & 5. de hæretic.* qua de re extat horrenda constitutio *Martini V. incip. ad reprimendas in hac verba.* Ad reprimendas & infra hos igitur adversus talia præsumentium temeritatem remedia imponere & super his salubriter providere cupientes hac nostræ irrefragabili constitutione perpetuo duratura tenore præsentium statuimus decernimus & etiam ordinamus quod omnes & singulæ personæ Ecclesiasticæ sæculares & regulares quavis perfulgeant dignitate quę aliquam personam Ecclesiasticam in actione reali mixta vel personali civili vel criminali etiam occasione cujuscumq; submissionis vel alias ad forum sive judicium laicale directe vel indirecte trahere pręsumpserit causam ipsam & omne jus in re vel ad rem causa vel occasione hujusmodi quomodolibet competens penitus amittant & singulares personas easq; illi in præmissis cohærentes & cernentes excommunicamus & nihilominus omnes & singulos judices laicos & laicales personas postquam exceptum fuerit de non jurisdictione eorum aut evidenter appareat ejusmodi cognitionem ad eos de iure non spectare talia præsumentes vel ratam habentes vel eis facientes dantes auxilium vel favorem cujuscumq; dignitatis gradus vel conditionis existant excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto nullosq; ab iisdem sententiis per alium quam per Romanum Pontificem præterquam in mortis articulo absolvi valeant sive possit quodq; etiam procurator fiscalis causarum curiæ cameræ Apostolicæ contra culpabiles in præmissis desuper summariæ informatione præhabita se vel alium seu alios agere & procedere possit &

14 15

valeat hactenus constitutionis verba quæ non solum ligat in urbe sed etiam per totum orbem quia quælibet ordinatio Papæ habet vim legis generalis ut dicit Geminianus, *in c. fin. in 2. not. per illum textum de haret. in 6.* & ideo *Paulus de Elezar in proœmio Clement.* dicit sufficere quamlibet constitutionem Papæ publicari Romæ quæ est caput omnium Ecclesiarum & orbis nec requiritur inquit quod in singulis locis fiat publicatio & ejusdem sententiæ *est Gomes. in proœmio reg. Cancell. & Nav. cons. 1. de constit.* Quare ut multa in pauca conferam redeamq; unde diverti iterum concludo conservatorem in prima instantia de causis exemptorum sive active seu passive posse cognoscere quod præter præcitatos respondit Navar. *cons. 4. de offic. del.* atq; id ex jure scripto & moribus observari in Francia refert Nicolaus Boer. *ad consuet. Bitur. tit. 2. §. 3. gl. 4.* multo magis vero in conservatoria Abb. S. Laurentii à S. D. N. Papa concessa hujus verba adeo sunt clara perspicua & certa ut nulla interpretatione in ambiguum dubiumve sensum contorqueri possunt. Quibus rationibus moti clariss. Domini bene prudenterq; fecerint & equo Iove quod dicitur indicaverint si juxta desiderium nostrum tot pragmaticorum responsis comprobatum pronuntient.

QUÆSTIO CXVIII.

Scholaris Lovaniensis an possit coram conservatore Privilegiorum suæ academiæ evocare & convenire alterius academiæ scholarem aut exemptam.

PRoposita fuit mihi nuper hæc quæstio in qua respondi non posse. Porro quia responsum illud non pauca in jure forensiq; usu non infrequentia complectitur censui ne actum agam illud unicuiq; librandum proponere ac alterius cujusvis acutius meliusq; sententiis judicio subjicere.

CONSILII SUMMARIUM.

1. *Conservatores Lovaniensium privilegiorum iurisdictionem non habent in exemptos cleri secundarii diœcesis Leodiens.*
2. *Scholaris unius Academiæ à scholari alterius Academiæ non potest evocari.*
3. *Privilegium cleri secundarii est validius privilegio scholaritatis.*
4. *Privilegium commune est validius privilegio speciali.*
5. *Scholares forum rei sequi debent.*
6. *Scholares de lucro captando exempti vero de damno vitando certant.*

Exem-

VIsis atq; ad jurisprudentiæ incudem revocatis processibus inter Reverendum Dominum Ioannem de Soye præpositum & Canonicum B. Mariæ Cinacensis diœcesis Leodiensis nunc appellantem & M. Martinum veris appellatum in secunda instantia coram Reverendo admodum Domino Decano S. Servatii Trajectensis pendentibus talis proponitur hypothesis.

M. Martinus veris scholaris Lovaniensis cessionarius annui reditus 30. florenorum Brabantiæ 66. vocat in jus coram conservatore privilegiorum universitatis Lovaniensis D. Ioannem de Soye præpositum & Decanum B. Mariæ Cinacensis diœcesis Leod. tandemq; post varias hinc inde forenses velitationes D. Ioannes de Soye à conservatore condemnatur. Hinc appellatio ad summum Pontificem est interposita qui eam Decano S. Servatii commisit coram quo primæ instantiæ actis prius perlustratis libellum appellatorum formavi duplicis speciei exceptiones sive gravamina complectentem. Nullitatis nimirum jurisdictionis & sententiæ conservatoris ea in causa latæ deinde iniquitatis etiam atq; injustitię ejusdē sentētiæ. Nullitatis quæstio bimembris est prior. Num conservator privilegiorum universitatis Lovan. jurisdictionem sibi possit vendicare in exemptos cleri secundarii diœcesis Leod. qui ab omni jurisdictione ordinaria & extraordinaria exempti sunt atq; S. Sedi immediatè subjecti sunt uti est appellans.

Posterior. Num sententia in favorem M. Martini lata eo etiam ex capite nulla dici possit quod sine actione expertus sit.

Quo ad prioris membri nullitatem videretur cuipiam prima facie conservatorem Lovaniensem jurisdictionem habere in exemptos cleri secundarii Diœcesis Leodien. ob clausulas illas prægnantes privilegiis Lovaniensium de prima instantia anni 1469. Nonis Maji insertas scilicet, dummodo Apostolicæ sedis officia-

officiales non sint præterea non obstantibus quibusvis aliis constitutionibus & ordinationibus Apostolicis quibuscumque seu si indultum sit quod interdici suspendi vel excommunicari non possint. Verum re exactius perpensa placuit magis jurisdictionem non habere in exemptos hujus diœcesis multis equidem ex causis.

1 Prima, Quia exemptio cleri secundarii diœcesis Leodien. amplissima etiam est ab omni jurisdictione ordinaria & extraordinaria cum energia & pondere quarumcumq; clausularum contraria privilegia irritantium uti liquet ex diplomate Nicolai Papæ 1451. 4. idus octobris & Sixti Papæ anno 1423. septimo Kalendas Novembris. Quo fit ut scholares Lovanienses qui privilegiati sunt privi-
2 legio suo contra exemptos Diœcesis Leodiensis qui pariter privilegiati sunt uti non possunt, *l. sed & milites ff. de excus. tut. l. verum §. sciendum cum l. seq. ff. de minorib. DD. l. privilegia ff. de privil. cred. late Tiraq. de pia causa privil. 26. vers. sed quod cum seqq. collect. cum & plantare n.* 10. *de privil.* eaq; ratione unius academiæ scholarem ab alio academiæ scholari evocari non posse censuit, *Peck. de iure si-*
3 *stendi c* 5. *n.* 4. & ante eum *Imbert. instit. forens. lib.* 1. *c.* 27. quod & ab analogia fori quæ est inter scolares & exemptos uti alias scripsi, *lib.* 1. *de iurisd. ord. in exempt. q.* 45 idem hac in hypothesi est respondendum.

Secunda privilegium exemptionis cleri secundarii longe validius privilegio
4 scholaritatis illi debet prævalere. Tum quia exemptiones hæ sunt in favorem S. sedis & religionis quietem. *Rebuff. resp.* 142. *scripsi lib.* 1. *de iurisd. ord. in exempt. c.* 1. *n. fin.* Tum quia huic favori accedit privilegium commune quo actores forum
5 rei sequi debent, *c. cum sit generale de foro comp. l. ult. C. ubi in rem actio.* validius autem est privilegium commune privilegio speciali, *DD. l. centurio ff. de vulg. & pup. Tiraq. de privil.* 26. *vers. sed his c. suggestum de decimis.*

Tertia privilegium Lovaniense activum de evocando reum ad suum judicium juri adversatur quia scholaris forum sui debitoris debet, *Bald. auth. habita col.* 5. *vers. sed dubitatur C. ne filius pro patre.* at vero privilegium cleri secundarii ne evocari possint juri conforme est, *d. l. fin. C. ubi in rem actio.* proindeque cum
6 scholaris evocans exemptum vigore privilegii proprii de suo compendio & lucro captando certet exemptus vero cleri secundarii de damno vitando, *l. in eo quod ubi DD. ff. de reg. iur. l. procus in fin. ff. de dam. infect. DD. l.* 1. *§. Lucrat. C. de impon. Lucr. descript. lib.* 10. non potest Lovaniensis suo privilegio uti evocando exemptum qui de damno vitando certet, *Bald. auth. perpetua C. de sacros. Eccles. Ang. §. rursus instit. de act. Retr. Anchar. cons.* 36. *Tiraq. de privil.* 26. *vers. sed his continuo.*

7 Quarta exempti dicti cleri secundarii privilegium habent speciale ne coram quo-

quopiam conveniri possint quam coram summo Pontifice aut eius speciali ad hoc delegato vti multis in locis ostendi in tractatu de iurisdict. ord. in exemptos.

Quo fit vt scholares priuilegium habentes euocandi suos debitores coram iudice scholarium eiusmodi priuilegio vti non possint adversus eiusmodi exemptos cleri secundarij diœcesis Leodiensis priuilegio enim speciali derogatum non censetur per generale priuilegium nisi fiat de eiusmodi priuilegio mentio specialis, *cap. Pastoralis §. fin. de rescript. cap. generi de Reg. iur. in 6. l. decurionibus vbi glo. C. de solentia lib. 12. Bald. l. non plures C. de sacros. Eccles. Iacob. de S Gemiano l. 2. §. omnes col. 2. vers. addite ff. de iudicijs Henricus Ferendat. in addit. ad repert. Io. de Milis verb. priuilegio speciali.* 8

Quinta in concursu plurium Priuilegiorum illud prævalet quod est favorabilius, *cap. ex litteris de præbend. Io. Graufredus seu collect. cap. cum & plantare n. 10. de priuileg. Io. And. cap. volentes eod. tit. in 6. Bald. auth. habita Col. 6. vers. Et quæro si scholaris C. ne filius pro patre*, favorabilius porro est priuilegium exemptionis dicti cleri concessum non modo fauore S. Sedis cuius interest habere multos sibi immediate subditos. *Clem. Pastoralis de re iud. Rebuff. resp.* 142. *scripsi lib. 1. de iurisdict. ord. in exemptos quæst. 1. num.* 17. Sed & fauore religionis vt exempti sub vmbra & protectione S. Sedis quietius liberiusque religioni vacent. *cap. luminoso quam sit* 18. *quæst.* 2. *Rebuff. d. resp.* 142 Summa autem ratio est quæ pro religione facit. *l. sunt personæ in fin. ff. de Relig. & sumpt.* 9 10 11

Sexta iurisdictio in exemptos cleri secundarij est Papæ reservata quæ reservatio æquipollet avocationi & appositioni manuum Pontificis alicui causa cum clausula irritante iurisdictionis aliorum quorumcumque iudicium tam ordinariorum quam extraordinariorum. *scripsi lib.* 2 *quæst.* 5. *num.* 12. *& seqq. de iurisdict. ord in exempt.* 12

Septima. Maximilianus Imperator anno 1518, Iunij 24. priuilegia libertates exemptiones Ecclesiæ patriæque Leodien. approbauit eamque in suam protectionem recepit postmodumque Carolus V. Imperator priuilegium illud Maximiliani sui aui ac etiam de non evocando subditos in prima instantia extra patriam confirmauit atque innouauit anno 1521. Iulij die 27. 13

Quin autem exempti diuorum horum Imp. constitutione & priuilegio comprehendantur dubium non est. In favorabilibus enim priuilegia & constitutiones Cæsariæ ad clericos & exemptos extenduntur, *cap. Ecclesia S. Mariæ vbi Abb. n.* 25. *de constit. Bald. auth. habita col.* 1. *vers. sed pœnæ & vers. item cum aliquid conceditur C. ne filius pro Patre.* Porro non obstant prægnantes illæ clausulæ quas supra ex priuilegijs Lovaniensium adduxi.

14 Etenim quo ad illam, Dummodo Apostolicæ Sedis officiales non sint. Licet ampliare videatur Priuilegium Lovaniense vt comprehendat omnes alios exemptos præter officiales S. Sedis qui exempti sunt, *scripsi lib. 1. de iurisdict. ord. in* 15 *exempt quæst 32.* quia exceptio ampliare & firmare solet regulam in casibus nõ exceptis, *l. nam quod liquide §. fin. ff. de penu. leg. l. quæsitum §. deinde in fine ff. de fundo inst. leg.* hac tamen inhypothesi talis interpretatio sumi non potest. Ratio est quia cum exempti cleri secundarij specialiter sint exẽpti exceptio officialiũ S. Sedis à regula seu priuilegiaria dispositione cõcessa Louaniensibus non potest ita ampliare regulã illam vt comprehendat exemptos dicti cleri secundarij speciali reservatione exceptos seu exemptos. *Clem. exim. de Paradiso §. deinde vbi Card. de verb. sig. l. serui nomine vbi glo. ff. de vsucap. l. 1. §. seruũ ff. de acq. poss. l. ob. es vbi glo. C. de prædiis minor. præses. Mechliniẽsis in locis legalib. loco ab exceptione ad regulã Limit. 2.* Nam & in priuilegijs arguere nõ licet à maioritate rationis. 16 *Card. Clem. ne Rom. in 4. oppos. de elect. Dyn. cap. plus semper de Reg. iur. in 6. præses Euerhardi in locis legalib. loco à minori vers. non procedit.* vt nec subaudito seu cõtrario sensu eadem in materia ratiocinari permissum est, *cap. licet vbi glo. & DD. de priuileg. in 6. præses idem loco à contrario sensu vers. quinto quæro.*

Similiter non obstant clausulæ quas DD. vocant non obstantiarum insertæ 17 priuilegijs Lovaniensium. Quia eadem clausulæ insertæ sunt priuilegijs exemptionum cleri secundarij Diœcesis Leodien ideoque succedit teoria priuilegiatum contra priuilegiatum non vti priuilegio signanter considerata maiori favore exemptionum cleri secundarij de quo hactenus dictum est. *Gom. cap. 1. §. id* 18 *ipsum nu. 3. de priuileg. in 6. vbi etiam Franc. Io. Andr. & alii Bald. auth. habita col. 6. vers. & quæro si scholaris C. ne filius pro patre.* in concursu enim priuilegiorum illud quod potentius est atq; fauorabilibus præponderat. *dec. l. si Rufinus n. 11. C. de test. milit.*

19 Quo etiam in articulo in considerationem venire non potest an alterum altero priuilegio sit prius aut posterius quemadmodum enim priuilegium antecedenti pacto præiudicare non censetur, *cap. 1. de pactis in 6. vbi Geminia. num. 8.* vbi nec priuilegium priuilegio nisi de enixa eaque certissima priuilegiantis volun-20 tate compertum sit. *Chaldæus cons. 1. de priuileg. Gem. d. cap. 1. num. 8.*

Rursus non obstat alia clausula seu si indultum sit quod inter dici suspendi vel excõmunicari non possunt. Tum quia eadem clausula inserta etiam est priuilegio cleri secundarij quod vt ante dixi magis fauorabile præponderat priuilegio scholaritatis. *Barth. d. auth. habita col. 5. & quæro si scholaris.* Tũ quod ab hac clausula ad iurisdictionem fori contentiosi argumentari non possit. *scripsi lib. 2. quæst. 49. de iurisdict. ord. in exempt.*

Vnde consectarium est sententiam conservatoris Priuilegiorum Lovaniensium

sum latam in D. Ioannem de Soye ab omni iurisdictione ordinaria & extraordinaria exemptum sanctæque sedi reseruatum immediateque subiectum, *scripsi lib.2.quæst.5 num.10 vsque 16 de iurisdict.ord. in exempt.* non obstante iudicij istius prorogatione nullitati subiacere vti ego permultis rationibus atque autoritatibus diuersis in locis comprobaui. *de iurisdict.ord.in exempt.lib.2.quæst.7.10.* 40. quas ne sim fusior hic opere pretium duxi non repetere.

Quæ nullitas in causa appellationis quæ reponere solet causam ad terminos litis contestatæ, *l.per hanc C.de temporibus appell.recte* corã V. R. nunc refricatur quippe quod de eiusmodi nullitate ex defectu iurisdictionis in exemptũ semper dici possit. *Guido quæst.275.nu.4.& ego d.quæst.7.10.40.*

Succedit secunda eiusmodi sententiæ à qua nullitas quæ ex ipsis Lovaniensium Priuilegiorũ indultis hauritur in quibus & signanter priuilegio anni 1500. Decembris die 17. hæc adscribitur clausula. Item non permittitur agi super transportu cuiuscumque debiti quod neglectum fuerit sedecim annis.

Nullitas inquam aperta est huius sententiæ quia apud acta comperitur M. Martinum veris actionem instituisse coram conservatore anno 1616. in Martio adversum Dominum appellantem pro consequenda solutione asserti reditus quem prætendit fuisse constitutum anno 1587. Februarij 19. Qui quidem reditus cum ob nullam illius vnquã solutioné cursu annorum viginti septé sit exoletus præscriptioneque extinctus vti etiam apposite docet, *Arestographus Papõ.lib. 12. tit.3.des præscriptions arresto 9.in hac verba. Si l'achapteur d'vne rente à priz d'argent, demeur dix ans, estant present, & demeurãt en mesme Prouince sans la leuer demander ou faire innouer par obligation à part; ou vingt ans, s'il est absent: la dicte rente luy est perdue.* Dicendum est dictũ Martinum veris coram conservatore siue actione egisse & consequenter sententiam conservatoris nullitati subiacere, *l. Bibius in fine ff. de pactis dotal. Mantua sing.321. Rom.cons. 224. si Pupilli §. videamus ff. de neg.gest. l.quoties §. item si ff. de adm.tit. l.1 ff. de off.c.assess.* debetq; iudex ita nulliter sine actione agentem ex officio à iudicij limine atq; progressu repellere, *Rom.d.cons.224.*

De viribus porro statuti istius Lovaniensis ambigendum non est vti ex facto consultus respondit. *Alex.cons.170.lib.7.* sed est vti æquum atque rationi consonum in vtroque foro tam ciuili quam Ecclesiast. observandum. *Ang.cons. 136. Alex.d.cons.170.n 3.* Cum itaque dictum statutum sit prohibitiuum actionis dicendum est Martinum sine actione egisse & consequenter iudicium sententiamque subsequentem esse nullam, *Bal.l.iubemus §. sane col 3. vers. quædam est iurisdictionis prohibitiua C. de sacro Eccles.6. Tiraq.ad l. si vnquam verb. reuertatur n.173.175.& 176.vers. 79.fallit. in verbo non audiatur Mantua d.sing.321.*

Et quidem hisce rationibus detecta istius sententiæ nullitate descendo nunc
ad il.

ad illius iniquitatem quam etiam breuius tamen detego rationibus autoritatibusque sequentibus. In primis quidem licet ex adverso producatur transportus anni 1587. Februar. 19. pro quo videtur inducenda probatio quam diu de extinctionis seu resolutionis illius causa non docetur, *l. cum de indebito ff. de probat. Tiraquel. de præscript. §. 1. & glo. 4. vers. 14. in verb sunt tamen*, attamen subsistente statuto non modo Namurcensi vnde hypothecæ reditus controversæ moveri prætenduntur sed & Lovaniensi extingvente reditus & actiones quæ circumscripto in eo statuto tempore non exiguntur aut in iudicium deducũtur nullus hoc in articulo cuipiam superesse poterit scrupulus nisi quis vt aiunt nodum in scirpo quærere voluerit signanter porro cõsiderata temporis inter capedine non sexdecim annorum quæ præscribunt priuilegia Louaniensium sed viginti septem vti ante ostendimus ex quibus extinctio seu oblitteratio dicti transportus præsumptione quadam iuris vehementissima à statuto formata inducitur cum non sit non verisimile creditorem tamdiu ab exactione sui crediti cessauisse si illico statim à creatore extinctus oblitteratusq; non fuisset, *Menoch. de pres. lib. 3. pres. 135. n. 3. & 19. Castr. cons. 58. n. 4. lib. 2. Dec. cons. 596. n. 9. in fin. Paris. cõs. 137. n. 12 lib. 4. late Simon. de Pretis. cons. 68.*

In idque collineauit suprema Parisiensium curia dum decij tempus hypothecarijs creditoribus inter præsentes inter absentes vero vicennii præscripsit censens nunquã tamdiu creditorem taciturũ nisi ei manu quod aiunt breui aut aliter solutione aliqua clancularia fuisset satisfactum idque merito optimo ne quod reip. interest actiones vt & dominiũ maneant semper in incerto. *Instit. §. 1. de vsucap. & l. 1. & seqq. eod.* Itaq; vt paucis multa complectar obstat appellato temporis exceptio præscripta à statuto Namurcensi imo & Lovaniẽsi quæ est peremptoria & litis finitæ. *l. transacta l. vt sunt ff. de verb. sig.*

Succedit & alia exceptio peremptoria intentionis aduersarij quæ elicitur & ventre eorundem priuilegiorum Lovaniensium. Nimirum cessionem ex qua præsens actio est coram cõservatore instituta non esse ex linea directa sed indirecta & proinde iuxta cõstitutionẽ Maximiliani Imperatoris editã Bruxellis anno 1495. Aug. 16. efficacẽ scholari ex eiusmodi cessione indirecta nõ dari actionẽ.

Sed obijcietur forsan ex adverso cessionem controversiam non esse omnino indirectam sed partim directam partim indirectam à matre scilicet & auunculo respective in filium & nepotem factam. Verum eo non obstante respõdeo cessionem hanc partim directam partim indirectã censeri debere simpliciter esse indirectã & proinde sub constitutione Imperatoris Maximiliani aliorũq; Priuilegiorũ seu statutorũ Lovaniensiũ prohibentiũ cessiones indirectas comprehendi.

Ratio est quia quãdo cõcurrũt duæ causæ dispositiones aut cessiones quarũ vna permissa est altera vero prohibita illa quæ prohibita est prævalere debet efficitq; alteram

alteram quæ alioquin prohibita non est esse probibitam, *l.1.§.suspecti ff. de suspec. tutor. Ias.in l.si Ruffin.n.4.ubi Dec.n.7.C.de testam.milit. Menoch.de præsumpt.lib. 3.præs.29.n.62.*

Porro uti jam dixi concurrit hic cessio directa matris in filium non prohibita cum cessione avunculi indirecta in nepotem prohibita quæ proinde totam hanc cessionis dispositionem reddit prohibitam adinstar privilegii prohibitivi cum permisso privilegio concurrentis quo in concursu prævalere solet prohibitivum *Dec.d.l.si Ruffinus n.5.C.de testam.milit.* Vixq; est ut refricetur id cessare cum dispositio permissiva potentior est dispositione prohibitiva, *dec.d.l.si Rufin. Menoc. d.præs.29.n.64.*

Respondetur enim cessiones jure signanter Canonico suspectas esse fraudis atque simulationis, *c.ex parte de alienat. mutandi iudicii causa facta ubi gl. Baptista de Blasio in contradictionib.iuris Canonici & civilis art.96.vol.Oce.1.fol.157.* signanter porro eæ omnes quæ judicii mutandi causa fiunt eas enim sive aliena directa procedant sive indirecta quia debitori supponunt creditorem cujus privilegio debitor forum suum mutare compellitur jure eas velut dispositiones odiosas improbant atq; detestantur, *c.1.& 2.ubi Abb.& DD.de alienat.iudic.mut.causa facta l.1.& 2.ff.eod.tit.* permittuntq; debitori facultatem exceptionis ope cessionarium talē repellendi vel certe pro ejus arbitrio eo pro quod ejus interest conditionem ejus ob fori mutationem deteriorem esse redditam judicio adversus cedentem experiendi, *Abb.d.c.1. n.6.in fin.*

Non potest itaq; sustineri indirecta hæc cessio cum directa concurrens. Tum quod utraq; careat juris scripti fomento, *Abb.d.c.1.n.6.in fin.* Tum quod concurrente causa quæ prodest & causa quæ nocet præponderare solet ea quæ nocet, *l.1.§.fin.ubi gl.& DD.ff.de Sal.Petr.Gerardi sing.42.* concurrenteq; eadem in dispositione odio & favore ea simpliciter censeri debet odiosa, *DD.c.ult.de verb. sig.Bald l.1.Col.1.ff.de const.prin.* Et quidem signanter facultas hæc evocandi reos ad suos judices velut juri contraria, *Bald.d.auth.habita col.5.* omnis enim constitutio juri repugnans juris est odiosi, *scripsi late lib 1.q.4.de iurisd.ord in exempt.* Nec etiam ita scholaribus favendum est ut aliis iniqua conditio inferatur, *cap.ex tenore de foro compet.* alioquin certè cum aliena jactura atq; incommodo locupletarentur quod juris ratio non admittit, *c.locupletari de reg.iur.in 6.* consequenterq; in concursu cessionis directè atque indirectè ea simpliciter censeri debet odiosa atq; prohibita, *Menoch.& DD.supra citati.*

Multis proinde aliis rationibus de industria ne tantologiæ reprehendar omissis concludo sententiam conservatoris judicis à quo decernendam esse nullam & iniquam Dominumq; appellantem ea reformata ab impetitione Martini veris appellati absolvendum cum auctorio victoriæ omnium expensarum.

QVÆSTIO CXIX.

Conservatorum sententias an alii judices exequi teneantur.

SVMMARIVM.

1. *Executioni sunt demandandæ sententiæ conservatorum.*
2. *Executioni non sunt demandandæ sententiæ nullæ.*
3. *Sententiæ per appellationem suspensæ non sunt exequendæ.*
4. *Sententia lata secundum statuta loci particularis non est in alieno territorio executioni demandanda.*

1 LOnge & late materiam hanc examinatam reliquit Cardinal. Tuscus, *in com. concl. verb. executio & verb. iudex.* Paucis ego executioni demandandas existimo sententias quas conservatores in suis requisitorialibus literis enarrant suæ esse cognitionis atq; jurisdictionis idq; nisi manifeste constat processum conser- 2 vatoris esse nullum, *Anchar. cons. 382. DD. c. de cætero de reg. iur.* explosa nimirum Bartholi sententia existimantis civilem judicem cognoscere posse de iustitia sententiæ & processus judicis Ecclesiastici, *in l. divus ff. de Castr. reor. l. magistratib. ff. de iurisd. om. iud.*

3 Quod limito nisi à sententia conservatoris afferatur appellatum, *Abb. & DD. c. 1. de offic. ord. Albert. l. Episcopatu C. de Episc. aud.* Idq; nisi talis sit sententia quæ non obstante appellatione executioni debeat demandari *Argenter ad cons. Britanne. Tit. de iustices art. 6. fol 16. litera C.* Deniq; judicem unius territorii non te- 4 neri executioni demandare sententiam judicis alterius territorii latam non secundum jus commune sed secundum statuta loci judicis executionem requirentis tradit Hippolit. de Marsiliis, *sing 138. Vbertus de Bonacursu in sua praxi tit. de impedimentis executionem vers. 7. ubi late Apost.* quo loci gloriatur hac se cautela multas executiones elusisse. Qui hujus farinæ plura videre gestit legat Cardinalem Tuscum, *loco iam laudato Vincentium Carocium tract. de remediis adversus damnosas executiones.*

QVÆSTIO CXX.

Iudices Leodienses an & quibus casibus ad executionem sententiarum per conservatorem Academiæ Lovaniensis latarum teneantur.

SVM-

SVMMARIVM.

1. *Fœdus inter Episcopum Principem Leodiensem & Brabantiæ Ducem.*

DE jure hic disquirere non statui sed placita tantum quæ inter reverendissimum Serenissimumq; Episcopum Ferdinandum & Principem nostrum Leodiensem ac summæ memoriæ Albertum Brabantiæ Ducem stabilita sunt breviter hic evulgare ac è tenebris in lucem vendicare proposui. Quæ quidam conceptis hisce verbis proponuntur.

RECES DE LA CONFERENCE TENVE A MAESTRICHT entre les Commissaires de deux Princes Liege & Brabant 27. Novembre 1615.

COmme ainsi soit qu' a l' instance du Serenissime Electeur du Colloigne Euesq; & Prince de Liege les Serenis. Archiducqz Ducqz de Brabãt Ayent par leurs lettres patentes du 26. de Iullet dernier passe cõmis & depute messires Piere Pecquius Chevalier leur Cancellier de Brabant de leur Conseil Privé & surintendent de la iustice militaire Charles Malineus Præsident de leur Chambre des Comptz & Iean Baptiste Maes Conseillier & Advocat fiscal de leur Conseil de Brabant pour auecq les commis dudit Prince Electeur entrer en communication & conference sur plusieurs difficultez & differens tant de iurisdiction & limites qu' autres muetz entre leur pays de Brabant & de Liege, Ayans à ces fins par lettres patentes dudit Prince Electeur en date du 29. d' Apuril dernier esté deputez messires Christophre de blocquerit Chanoine de l' Eglize Cathedrale de Liege son Chancellier Godefraye de Bockhold Sr. dudit lieu Cortesem & Orey de son Conseil secret & Francois Diffius aussi dudit Conseil secret & son Advocat fiscal lesdtz commissaires des deux Princes apres avoir par l' espace de quelques mois vacq; & entendu à la dite conference en la Ville de Maestricht y examine bien & au long lesdtz differens ouy ceux qui faisoint surce à ouyr veu & visité plusieurs proces auec les appointemens & sentences y rendues par les iuges de l' vn & l' autre desdittz Pays prins inspections oculaires d' aucuns lieux cõtentieux & faire autres debuoirs à l' esclercissement des matieres mises en dispute, Ont en fin à meure & grande deliberation par aduis commun prins & arreste les resolutions reglemens & reces cy apres particulierement declarez.

Et post multa.

Comme l' experience at faict cognoistre qu' entre les suiectz desdictz pays de Brabant & de Liege plusieurs differens ont cy deuant esté muez & se pourroient mouoir à l' ad-

l'avenir au grand retardement du iours & execution de la iustice es cas & matieres de iurisdiction cy apres specifiees lesdicts commissaires cy voulant pourvoir & remedier ont conclu & resolu ce que s'ensuyt.

Premierement que les poursuyttes reeles non procedans d'actions personnelles intenteez ou qui s'intenteront pardeuant les iours & iustices ordinaires dudict Pays de Liege sur fondz y gisants & situetz ne seront doresnauãt empeschees ny retardeez par mandemẽs cassatoires ou autres provisions du conseil de Brabant non obstant que les proprietaires desditz fonds soient Brabancons mais leurs Recepteurs Serviteurs & fermes de telz fondz ne porront estre couvenus à raison des fruicts & leveez d'iceux si non pour autãt qu'ils les auroient perceuz depuis l'insinuation faicte à leurs personnes desditz procedures & poursuyttes.

L'on n'accordera aucunnes lettres de cassation au preiudice de la iurisdiction dudit Pays de Liege a personnes estrangeres n'ayans residence ou domicille en Brabant.

Les causes personeles intentees contre ceux demeurans & residens actuelement au Pays de Liege au temps de l'action encommencee ne seront empeschees par provisions cassatoires ou autres semblables dudit Conseil encores que les adiournez se soiẽt depuis retirez au ayent prins residence au Pays de Brabant.

La reparation des dommages faiz par les bestiaux des Brabancõs sur les fondz de Liege & au contrarei appartiendra dicy enavant à la cognoissance des iuges du fond ou de dommage aura esté fait:

Les sentẽces des iuges de l'un ou l'autre desditz Pays rendues contre Brabancõs ou Liegois ayans recognu & prorogue leur iurisdiction sans que deuant la pronunciation d'icelles il y at eu opposition de la part des Princes sortiront leur plain & entier effect sans preiudice de la iurisdiction desditz Pays au regard d'autres parties.

Mais s'il arriue que deuant les sentences rendues l'un ou l'autre des Princes ayt fait mettre empechement à telles procedures pour la conservation de sa iurisdiction & que par ce moyen la parte prorogante s'en veulle aussi deporter elle ne pourra estre receué qu'en payant à la partie aduerse tous despens à la taxation du iuge pardeuant le quel aura esté procedé.

Les iuges de l'vn desditz Pays estãt requis de faire mettre à execution les sentẽces des iuges de l'autre passees en force & chose iugee les deburõt faire executer au plustost selon les Loiz & coustumes du pays de l'executiõ en vertu des lettres requisitoriales à eux addressees & deliurees sans dõner lieu aux difficultez ou debatz que les cõdãnes vouldroint susciter contre lesdictes executiõs soubs coleur de l'iniustice ou iniquité desdictes sentences ny d'exceptions de payement quictance cõpensation ou autres semblables pour lesquelletz ilz serõt tenus de pourvoir par deuãt les iuges aiants randu les sentences & suffira q'il apparois au iuge requis qu'il y at sentẽce depeschee

en forme deue & probant selon les loix & coustumes desditz. Pays. Que si toutesfois il y auois de l'obscurite esdites sentēces les iuges requis renuoyerōt ceonx qui en poursuiueront l'execution pardeuant les iuges requerans pour y donner l'esclercissement & interpretation que besoing sera.

Ce que se guardera & obseruera aussi au regard des sentences rendues par le conseruateur des priuileges de l'vniuersite de Louain & mesmement de celles rendues en vertu du priuilege accorde aux estudians de ladicte Vniuersité que l'on appelle priuilegium tractus aux restrictions que sensuyuēt. Asçauoir lors que les cessions & trāsportz sur lesquelz les sentences seront rendues auront esté faictz au suppostz de ladite Uniuersité actuelemēt y estudians pour continuation & en subside de leurs estudes par leurs parens en ligne directe & non autrement aussi que la somme soit aucunemēt proportionee a la qualité, L'estudiant & dons l'exaction n'auroit esté differe par l'espace de seize ans que la cession soit de chose ou actions non defendues par lee droict commun & qu'il ny ait simulation ny collusion.

Et tiendront lesditz Commissaires de Brabant la main enuers ceux de ladite Vniuersité qu'ils ayent à donner acte & declaration par escrit qu'il n'entendent de se seruir du priuilege de nomination au preiudice des prebendes & benefices venans à vacquer es moys des ordinaires au dites Pays de Liege.

Comme aussi lesditz Commissaires de Liege continueront de faire bons debuoirs que ledict Euesque & Prince de Liege soit serui de faire instance enuers sa Sainctete de n'accorder a l'aduenir aucuns briefs ny autres lettres Apostolique s en preiudice dudit priuilege de nomination & de l'execution d'iceluy audit Pays selon qu'il se practicque au present.

Lonne pourra donner aucun empechemēt aux iuges dudit Pays de Liege en l'administration & execution de la iustice criminele contre les delinquans Brabancons saisiz & apprehendez en iceluy Pays de Liege en present meffait ou fraische coulpe ny reciproquement au iuges du pays de Brabant contre les delinquans Liegois aussi apprehendez en Brabant.

Et sil aduenoit que les delinquans se retirassent de l'vn desditz Pays ou ils auront commis les delictz & malefices en l'obeissance de l'autre en ce cas les Officiers du lieu ou les delictz auront esté commis & perpetrez les pourront poursuyure saisir & apprehender en l'obeissance de l'autre Pays ou ils se seront retires en les deliurāt à Officier ou Officiers ou ils seront trouez & prins charges de leurs cas lesquels Officiers seront tenus. En faire incontinent la punition & correction selon les merites des malfaicteurs sans part ou dissimulation & à l'exemple des autres selon ce qui en at cy deuant estê accorde entre les deux Princes par le traicte du 12. de Nouembre Mil Cincq Cent & dixhuict.

Afin d'accomplissement de la promesse cy deuant faicte par feu ue Sa Maiesté

Catholicque de treshaulte memoire de recompenser l'Euesque de Liege & son Eglize du terroir de Mariembourg Philipuille & Charlemont au moyen de la terre & Signorie de Herstal Pays de Brabant & autres Signieuries, lesditz Commissaires de Brabant entendans que surce auroient du temps passé esté tenues plusieurs cõmunications & diuerses iourneez & assemblees des Deputez desditz Princes, ont requis lesdixz de Liege de leur communicquer les pieces ou bien les copies d'icelles qu'ilz en auoient en leur pouuoir. A quoy at esté satisfaict & ne laisseront lesditz Cõmissaires de Brabant de faire rapport ausditz Serenissimes Archiducques de tout ce que concerne ceste matiere de recompence aussi tost qu'ils seront de retour audit Bruxelles pour y estre prinse la resolution qu'il conuiendrat.

Ainsi faict auisé & conclu par lesditz Commissaires des deux Princes soubz le bon plaisir d'iceux 27. de Nouembre 1615. estoit signe.

Blocquerie, Pecquius, Bockholtz, Malineus,
Fran. Diffius, L. Masius.

Quia autem in præscripto fœdere mensio fit cessionum quæ cum fraude & simulatione non raro finis aut scholares huic breuiter Louaniense statutum adtexto.

EXTRACTVM EX LIBRO STATVTORVM vniuersitatis Louaniensis Tit. de cessionibus actionum in scholares.

CEssiones actionum nisi in casibus à iure permissis non admittantur. Redemptæ vero actiones nulla ratione admittantur, nemo admittatur ad agendam ex cessione nisi sit ad minus in ea ætate & literarum scientia eo prouectus quod ad grammaticam & pronuntiationem linguæ latinæ progressum fecerit.

Eæ duntaxat cessiones admittantur quæ fiunt per patrem in filium aut alia in linea consanguinea ascendente & descendente.

Cum igitur ex actione cessa si in aliqua parte litis appareat actio simulata vel si continet vexationem indiscretam. Actor per vniuersitatem rectorem & deputatos requisitus penitus ab agendo desistat vel causam suspendat prout requiretur. Quod si per triduum facere negliget tanquam priuilegiorum abusor ad arbitrium rectoris puniatur scholaris eam pecuniam quam ex actione cessa deductis litis extensis obtinebit in vniuersitate studendo expendat nisi ex aliqua causa rationabili superueniente cum eo fuerit per vniuersitatem vel Rectorem deputatos dispensatam.

QVÆ-

QVÆSTIO CXXI.

An exemptus cui de aliquo Canonicatu prouisum est possit aduersus Capitulum, manda de immittendo in possessionem Canonicatus & Præbendæ à conservatore impetrare.

SVMMARIVM.

1. *Conseruator est iudex in prima instantia.*
2. *Signatura simplex non impedit executionem Bullæ.*
3. *Gratia est informis litteris necdum expeditis.*
4. *Beneficium conferri potest non obstante signatura supplicæ.*
5. *Iudicandum non est iuxta tenorem supplicæ.*
6. *Præferendus est is qui potiora iura ostendit.*
7. *Vigilantibus iura subueniunt.*
8. *Precista debet gratiam intra mensem acceptare.*
9. *Nuntius non potest executionem gratiarum Apostolicarum impedire.*
10. *An alphabetus est beneficiorum incapax.*

NVper cum serenissimus noster Princeps Ferdinandus contulisset Domino Nicolao Canonicatum & præbendam Ecclesiæ S. N. Leodiensis vacantem per obitum D. Petri superuenit Lambertus defuncti Frater qui vt prouisionis istius executionem impediret exhibuit eidem Capitulo supplicam signatam manu sanctissimi qua sustendam prætendebat dictæ prouisionis per Principem & Episcopum Leodiensem Domino Nicolao factæ executionē vsque dum ex vrbe reciperet suæ gratiæ Bullas solemniter expeditas. Dominus autem Nicolaus vt remoram hanc ei prætextu isto per dictum Lambertum & Ecclesiæ S. Dionisij Capitulum datam tolleret simulque etiam abrumperet inhibitionem emanatam à Reuerendo Domino Egidio de Gla in iudice per Illustrissimum Nuntium Apostolicum ea in causa delegato recurrit ad conservatorem priuilegiorum cleri secundarij Diœcesis Leodiensis à quo ego vna cum clarissimo Domino Ioanne Fabritio causa perorata & vtrimque instructa ad coronidemque perductæ assessor assumptus elicui quatuor has quæstiones tandemque revocata omni hac controversia ad iuris incudem censuimus Dominum Nicolaum autoritate dicti conservatoris in possessionem huius Canonicatus & præbendæ immittendum.

QVÆSTIO

Prima, vtrum conseruator dici debeat huius causæ iudex competens.

QVÆSTIO.

Secunda an Dominus Lambertus Massin. resignatarius Domini Petri sui fratris ob nudam signaturam supplicæ manu Serenissimi siue illius datarij possit impedire executionem gratiæ factæ dicto Domino Nicolao in vim indulti Pontificij concessi Serenissimo Principi nostro Ferdinando.

QVÆSTIO.

Tertia, num præcilla eandem executionem possit remorari.

QVÆSTIO.

Quarta, Denique an Nuncius Apostolicus seu illius subdelegatus.

1 PRimæ quæstioni respondeo conservatorem esse iudicem competentem in prima instantia signanter cum alteruter litigantium exemptus est longe magis vti hoc in casu cum vterque Impetrans quidem qua beneficiatus Ecclesiæ S. Petri ac nunc Ecclesiæ S. Dionisij Canonicus opponens vero Capitulum exemptum Pontificijs priuilegijs quæ sunt lippis & tonsoribus notissima. *Gregor. Sayr. in floribus decisionum lib.1.tit.17.dec.1. de offic. del. Nauarrus cons. 9. de priuileg. vide supra quæst.* 104.

2 Secundæ quæstioni respondeo nudam signaturam supplicæ Domini Lamberti non posse sistere nec remorari promptam paratamq; executionem gratiæ Domini Nicolai prouisi vigore indulti Pontificij in mense reseruato. Qua de re regula est Cancellariæ Romanæ 15. incip. item voluit quod de concurrentibus. In versic. In reliquis vero singulis qui prius litteras desuper Apostolicas earum executoribus præsentaverit alijs in ipsorum de quibus agi contigerit beneficiorum assecutione præferatur.

3 Ratio est, quia licet essentia & substantia gratiæ in signatura supplicationis consistat nullum tamen supplicationis signatæ exercitium concedi potest nisi litteris prius expeditis, *VVames. cons.* 1. *nu.* 6. *tom.* 1. ideoque est quod bullis nec-4 dum expeditis licet Pontifex supplicationem signauerit ordinarius possit beneficium illud conferre quod per solam Papæ signaturam alteri collatum est. *Gomesius*

mesius de expectativis n.16.& 17. uti plenius ad regulas Cancellariæ ostendit Ioannes à Chockier *ad Reg.25.n.27.fol.265.*

Itaq; cum Dominus Nicolaus habeat jus potentius jam formatum per litteras solemniter expeditas Dominus vero Lambertus jus in forma per solam supplicationis signaturam juxta quam judicare non licet ut est expressa regula Cancellariæ Rom. de non judicando juxta formam supplicationum sed literarum expeditarum *Reg.25.* Dubium non est quin postpositis omnibus remoris concedi debeat eidem Domino Nicolao suę provisionis executio. Duobus enim jus ad idem prætendentibus is præferendus est qui potius jus habet, *l. contra pupillum §. qui & mavis ff. de re iud. l. servis legatis §. si uni ff. de leg. 3. Rom. cons. 47.* & qui altero citius provisionem suam solemniter habet expeditam, *de reg. Cancel. 15.* quia viqilantibus & non dormientibus jura solent subvenire, *l. pupillus ff. quæ in fraud.* 5 6 7

Tertiæ quæstioni satisfit quod præcista non modo se non opponat nec enim uspiam constat de ejus mandato sed etiam quod intra mensem gratiam hanc præcum Cæsarearum non acceptarit. Quod tamen necesse esse liquidum est & compertum ex serie præcum cæsarearum quas idem Ioannes à Chockier scholiis illustravit, *in gl. verb. intra mensem fol. 66.* 8

Quartæ & postremæ quæstioni breviter respondeo nuntium nec ejus delegatum remorari posse executionem gratiæ dictæ Domini Nicolai. Tum quod Dominus Nicolaus provisus à principe nostro vigore indulti Pontificii censeatur provisus ab ipso Pontifice ut proinde Nuntius Apostolicus qui hoc respectu inferior est principe neq; per se neq; per suum delegatum executionem gratiæ per principem vigore indulti Pontificii factæ remorari non posit, *c. studuisti ubi DD. de offic. legati.* 9 10

Tum quod inhibitio inferioris qualis hic est nuntius ejusq; delegatus executionem gratiæ superioris qualis est principis sistere non posit, *Robert. Lancel. de attentatis par. 2. c. 20. limit. 20.*

Tum deniq; quod Lambertus Masfin. bullis suis necdum legitime expeditis de attentatis adversus D. Nicolaum Muno agere aut excipere non posit, *latè Lancel. de attentat. c. 24. q. 11. per tot.* Idq; ne quidem prætextu suspensionis temporalis donec forte dictus Lambertus bullas ex urbe receperit. 11

Nuntius enim ita rescribendo contra jura executionem paratam gratiæ solemniter expeditæ concedentia rescribit quod ipsum facere aut rescribere non posse juris est explorati, *c. super his de maior. & obed. Villadiego tract. de legato par. 1. q. 10. n. 13.* 12

Præterquam quod constet dictum Lambertum esse analphabetum hoc est idiotam & ita beneficiorum Ecclesiasticorum incapacem, *Franc. c. fin. de temp. ord.* 13

ord. in 6. latissimè Ignatius Lopes in pract. crim. canonica c.21. n. 3. & seqq. Rebuff. de pacificis possess. n.213. Navar. c. si quando except. 11. de rescript. Abb. & DD. c. cum in nostris de concess. præb. frustra autem expectaretur casus cujus nihil operaretur eventus, *l. si quis ita ff. de hæred. instit.*

QVÆSTIO CXXII.

An conservatoriæ sint à successoribus eorum qui eas concesserunt confirmandæ.

SVMMARIVM.

1. *Confirmatio necessaria non est sed utilis.*

DVbitare videtur Baldus *cons. 112. n. 7. vol. 1. cons. 355. n. 6. eod. vol.* sed verius est privilegia conservatorialia confirmatione non indigere. *Cyn. Alber. Cast. & DD. l. privilegia C. de sacros. Eccles.* Licet enim confirmatio utilis sit non tamen est necessaria. *Cyn. & DD. l. privilegia Apost. ad Alex. cons. 33. Vol. 5. Franc. Vivius dec. 206 Crav. cons. 241. n. 17. Pereg. cons. 4. n. 66. Iacob. Cancerius var. resol. cap. 3. de privil. n. 175.*

QVÆSTIO CXXIII.

Religiosi exempti quibus ordinarius in sua diœcesi hac lege cœnobii extructionem permisit ut eum in superiorem pleno jure recognoscant utrum cœnobio extructo exemptionibus gaudere & conservatoriis se tueri possint.

SVMMARIVM.

1. *Inanis est quæstio quæ caret ratione dubitandi.*
2. *Nemini licet sine venia Episcopi loca sacra ædificare.*
3. *Contractus ex conventione legem accipiunt.*
4. *Olim omnia subiiciebantur Episcopis.*
5. *Conditio repugnans exemptionibus vitiatur.*
6. *Impossibilis conditio quæ dicatur.*
7. *Quod de iure non licet impossibile censetur.*

8. Pa-

8. *Pactio turpis adiecta contractui per viam conventionis aut modi vitiatur & non vitiat contractum.*
9. *Facultas construendi locum religiosum est concessio pia.*
10. *Conditio turpis non vitiat concessionem factam piæ causæ.*
11. *Conditio turpis aut impossibilis non vitiat matrimonium carnale.*
12. *Inter Episcopum & locum religiosum est matrimonium spirituale.*
13. *Diversis respectibus aliquid censeri potest diverso iure.*
14. *Episcopus impedire potest exemptos ne ædificent locum religiosum.*
15. *Privilegium an concedi possit Ecclesiæ extruendæ.*
16. *Paria sunt disponere tempore prohibito vel dispositionem conferre in tempus prohibitum.*
17. *Facultas data exemptis ædificandi cū pacto quod Episcopum recognoscant repugnat exemptioni.*
18. *Exemptiones sunt iuris publici.*
19. *Exemptiones sunt Pontificis.*
20. *Exemptio extenditur ad futura.*
21. *Exempti possunt ab omni gravamine tam iudiciali quam extraiudiciali appellare ad S. Sedem.*
22. *Legati cum potestate de latere cognoscunt de appellationibus ad S. Sedem interpositis.*
23. *Participatio privilegiorum.*
24. *Anathema in violatores exemptionum.*
25. *Benedictio in fautores exemptionum.*
26. *Ordinarius qua cautela exemptos quos in suam diœcesim admittit sibi subiiciat.*

INanis est quæstio inquiunt Doctores quæ caret ratione dubitandi, *l. quæstionem C. de Fideicommiss. l. Dominus ff. de testamentis & supra tom. 1. de iurisd. ord. in exempt. part. 4. q. 71. n. 1.* 1

Dubium porro movet quod nemini permissum sit loca religiosa & sacra in aliena diœcesi sine diœcesani Episcopive licentia extruere, *c. nemo Ecclesiam de consf. dist. 1. ubi Archid. Barth. Funius in aurea armilla verb. Ecclesia n. 4.* ad cujus Episcopale officium spectat primum lapidem ponere figere cruces cœmeterium designare de sufficiēte dote providere, *aurea armilla d. loc. & tex. d. c. nemo Ecclesiam,* idq; etiamsi exempti sint qui in loco non exempto ædificare statuerent id enim eis sive Episcopi in cujus diœcesi locus est constitutus aut Papæ si locus sit exemptus nulliusq; diœcesis permissum non est *tex. cap. autoritate de privileg. in 6. ubi DD.* alioquin si secus contingat religiosus ille sacerq; locus cedit jurisdictioni ac dispositioni Episcopali, *cap. de Xenedociis de relig. dom. Archidiac. d. cap. nemo Ecclesiam n. 1. in fin. de concess. dist. 1. Innoc. c inter dilectos de donat.* quod ipsum videtur si Episcopus non alia lege & conditione exemptis ædificandi potestatem concedat quam si eum in superiorem recognoscant tum quod contra- 2

3 ctus ex conventione legem accipiant, *l. contractus ff. de reg. iur. c. contractus eod. tit. in 6.* tum quod favorabilis sit pactio per quam reversio fit ad pristinam natu-
4 ram, *l. si unus §. pactus ne peteret ubi DD ff. de pactis*, qua personæ res & loca omnia diœcesis jurisdictioni Episcopali subjiciebantur, *c. cum Episcopus de offic. ord. in 6. c. omnes Basilicæ 16. q. 7.* Verum non obstantibus iis respondemus pactionem hanc conditionalem exemptis locisq; religiosis & sacris quominus exemptionibus gaudeant impedimento esse non posse.

5 Primo quia lex illa conditionalis facultati ædificandi adjecta velut repugnans juri privilegiario exemptorum impossibilis censeri debet & haberi quasi isti facultati adjecta non esset, *l. conditiones l. filius qui l. sub impossibili ff. de cond. instit. l. obtinuit ff. de cond. & dem. l. impossibilis ubi late Rom. & DD. ff. de verb. oblig. §. impossibilis instit. de inutil. stipul.*

6 Impossibilis porro conditio censeri debet non modo quæ per rerum naturam adimpleri non potest. Sed & quæ juri aliquo seu communi seu privilegiario cui renuntiativa pactione præjudicari non posset quæ propriore significatione turpes etiam nominantur haberiq; debent dispositioni cui inveniuntur adscriptæ pro non adjectis, *d. l. conditiones d. l. filius qui gl. d. §. impossibilis instit. de hæred. inst. ubi Viglius n. 5.*

7 Quia quod jure communi aut privilegiario non licet nec fieri quidem posse credendum est. *d. l. filius ubi Castr. Viglius d. §. impossibilis n. 5.* veluti hac in exemptionum specie est renuntiatio conditionalis quæ à jure est impermissa *cap. cum tempore ubi DD. de arbitris.* haberiq; proinde debet ejusmodi conditionalis pactio alicui dispositioni adscripta pro non adjecta ac quæ se ipsam quidem vitiet dispositionem autem cui adjecta reperitur non vitiet sed sartam tectam validam relinquat, *d. l. conditiones d. l. filius d. l. sub impossibili & DD. supra citati.*

8 Signanter porro quod pactio recognoscendi ordinarium adjecta sit non per viam conditionis sed per viam conventionis pacti aut modi quo casu indubie contractus valet & modus sive pactio adjecta contractui vitiatur. *Bald. l. dictam n. 7. C. de cond. ob causam glo. sing. l. cum donationis C. de transact. eleg. Iacob. Cancernis var. resol. c. 7. de pactis n. 276. & 277.*

10 Secundo facultas Episcopi data religiosis exemptis construendi locum religiosum & sacrum est pia atq; favore omni prosequenda, *Tiraq. tract. de pia causa in præfatione.* ideoq; conditio illi adjectæ recognoscendi Episcopum in superiorem juri exemptionum quæ ab arbitrio exemptorum non dependent derogans turpis censeri debet, *d. l. conditiones & d. l. filius & DD. supra citati*, ac talis quæ dispositionem cui adjecta est non vitiet sed ipsa sola vitietur, *Tiraq. de pia causa privil. 75.*

Tertio

Tertio sicuti conditio impossibilis aut turpis (cuius speciei est hæc de qua est quæstio) non vitiat matrimonium carnale sed ipsamet conditio sola vitiatur, *cap. fin. vbi DD. de condit. apposit.* ita & in hac facultate ædificandi locum religiosum sacrumque dicendum est. Tum quod à matrimonio carnali ad spirituale validum procedat argumentum, *Præses loco à matrimonio carnali ad spirituale.* 11

Tum quod inter Episcopum & locum religiosum sacrumque necessitudo quædam & matrimonium quasi spirituale per desponsationem spiritualem contrahatur, *Archidiac. d. cap. nemo Ecclesiam vers. sicut in carnali desponsatione dos assignatur,* idque non ratione vniversalis iurisdictionis vel superioritatis sed respectu duntaxat facultatis concessæ & certorum quorundam iuriumque Episcopis in locis exemptis partim à iure partim à Concilio Tridentino reseruantur nec enim mirum est si res eadem diversis respectibus diverso iure censentur, *l. si quis §. fin. ff. de furtis DD. l. cum qui ædes ff. de vsucap. Tiraq. de Retr. conu. in fin. num. 142. Rochus de Curte de consuetud. num. 203. & seqq.* diuersisque respectibus quispiam esse possit exemptus & non exemptus, *Nauarr. rep. cap. nouit. not. 6. num. 24. de iudic. Præses in loco à tanquam seu respectiuis.* 12 13

Quarto. Episcopus recusando religiosis exemptis facultatem religiosum sacrumque locum extruendi sistere quidem & impedire potest exemptos ne ædificent, *cap. 1. & seqq. de noui operis nuntiatione d. cap. autoritate de priuileg. in 6.* at vero postquam lege & conditione impossibili eis data vt Episcopo subijcerētur ædificarunt conditione ea vitiata sarta & tecta manere debet eorum exemptio, factū enim legitime retractari non potest licet casus ille eveniat à quo incipere non poterat, *cap. factum de Reg. iur. in 6. l. in ambiguis §. non est nouum ff. de Reg. iur.* 14

Quinto, sicuti exemptionis priuilegium concedi non potest Ecclesiæ extruendæ vt valeat vt ex nunc sed vt ex tunc *Abb. cap. cum audientiam 2. num. 4. de Eccles. ædificandis vbi etiam* Io. *Andreæ Barth. l. seruos ad custodiam ff. de alimentis & cibarijs legat,* ita priuilegium Ecclesiæ construendæ competitorum non potest aliquo pactu per ordinarium reuocari neque vt ex nunc contrarium enim eadem est disciplina, *præses in locis loco à contrarijs.* neque vt ex tunc quia paria sunt disponere tempore prohibito vel dispositionem referre in tempus prohibitum quo ordinarius de exemptione disponere prohibetur. *l. quod sponsæ C. de donat. ante nuptias Euer. cons. 60. l. in tempus ff. de hered. instit. l. & hæredi l. filio familias ff. de pact. glo. marg. de l. & hæredi.* 15 16

Sexto, Edificandi facultas per Episcopum concessa exemptis cum pacto 17

pacto quod eum in superiorem recognoscant iuri eorum priuilegiato repugnās censeri debet de re imposibili & quæ in obligationem deduci non potest. *cap. nemo potest de Reg. Iur. in 6. l. impossibilium ff. eodem Card. Mantica de tacitis & ambiguis conuent. tom. 2. lib. 14. tit. 31. & seqq.* deductaq; obligationē non producit idq; siue imposibilitas procedat à natura à facto vel à iure. *Dynus d. l. nemo potest*, qualis est pactio qua exempti priuilegio sua derogant, cum id eis sine assensu Pontificis non liceat, *d. cap. cum tempore.* imposibilia censeri debet talis pactio & obligationis non productiva, *l. idem Iulianus* 41. §. *constat ff. de leg.* 1. *Nauar. Rep. cap. accepta oppos.* 10. *solut. nu.* 19. *de Rest. spol.*

18 Septimo, Exemptiones sunt iuris publici & ad Pontificem cuius interest multos habere sibi immediate subditos spectāt, *cap. Pastoralis de re iud. Rebuff. resp.* 142. ideoq; in commercium pactionemque iniussu Pontificis venire non possunt, *arg. d. l. idem* Iulianus §. *constat ff. de leg.* 1. alioquin vitiatur pactio exceptioni præiudicialis facultate ædificandi concessa rata atq; firma remanente, *l. si quis ita stipulatus* §. *Chrisogronus ff. de verb oblig. Gaill. lib.* 2. *obs.* 4. *n.* 8. *l.* 1. §. *sed si mihi ff. de verb. oblig. cap. vtile l. de Reg. iur. in* 6.

19 Octava iurisdictio in exemptos ad Pontificem spectat vel alium ab ipso delegatū. *Rebuff. d. Resp.* 142. proinde vt eiusmodi iurisdictio alterius fiat nulla obligatio potest efficere. *d. l. idē* Iulianus §. *constat. ver. si vero Salustianos hortos qui sunt augusti*, ita enim à testamentis de quibus idem Iulianus iam laudatus ad cōtractus & humanas inter vivos dispositiones ratiocinari permissum est, *Præses loco à testamentis ad contractus & è contra.*

20 Nono, Exemptio competens huic ordini de quo est quæstio extenditur non modo ad res tunc cum exemptio eis per Pontifices concedebatur spectantes sed etiam ad futuras & acquirendas adeo vt rationibus antescriptis religiosi illi rebus acquirendis nec sibi nec eorum successoribus præiudicare potuerint. *d. cap. cum tempore vbi DD. de arbitris.* Liceatque proinde eidem ordini & illius membris non modo ad asylum suæ conservatoriæ iuxta amplissimas priuilegij istius ordinis facultates recurrere.

21 Sed etiam ab omni gravamine tam iudiciali quam extraiudiciali ad sanctam Sedem hoc est ad Papam vel ad illius legatum à latere vel cum potestate legati à latere appellare, *v. scholia ad Constit. Lateranens. scholio* 17. *VVames. cons* 42. *n.* 3. *de off. de leg. par.* 1. *paris. cons.* 17. *n.* 3. *& seqq. vel.* 4. *Nauar. cap. cum cōtingat rem.* 5. *n.* 2. *de rescript. Decius cons.* 149.

22 Legati enim cum potestate legati de latere possunt de caussis appellationum ad Papam interpositarum (qui proprie sub Sedis Apostolicæ nominatione intelligitur. *d. schol.* 17.) cognoscere, *Nauar. de rem.* 5. *n.* 2. *Poctius cons.* 28. *n.* 6. *Franc. Marcus dec.* 135. *par.* 1.

Signanter porro quod cœnobium illud nouiter constructum gaudere posŝit omnibus ijs priuilegijs immunitatibus exemptionibus quibus non modo totus ille ordo sed etiam particularis aliqua eiusdẽordinis domus Ecclesia aut membrum gaudet & fruitur vt sunt Innoc. Papæ verba, *fol. priuileg. 6.* tenoris sequentis.

Quodque omnibus & singulis alamaniæ bassæ dicti ordinis domibus & omnibus & singulis priuilegijs indulgentijs libertatibus exemptionibus fauoribus indultis nec non etiam litteris Apostolicis eidem ordini & alijs aliarum partiũ & eiusdem ordinis domibus in genere concesŝis & pro tempore concedendis ipsi vtuntur potiuntur & gaudent vti potiri & gaudere libere & licite posŝint & valeant in omnibus & per omnia ac si pro eisdem domibus alemaniæ bassæ & eiusdem ordinis specifice & expresse concessa fuissent.

Et quidẽ cum interminatione anathematis Alex. Papæ in hæc verba, *fol.* 14. si quæ in futurum Ecclesiastica seu sæcularis persona hanc nostræ constitutionis paginam temerarie contravenire tentauerit si non congrua satisfactione se emendauerit potestatis honorisque sui dignitate careat reumque se diuino iudicio exiltere de perpetrata iniquitate cognoscat & à Sacratisŝimo corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi fiat alienus atque in extremo examine districte vltioni subiaciat. 24

Cunctis autem eiusdem ordinis Dominici sepulchri sua iura & indulta seruantibus sit benedictio & pax Domini nostri Iesu Christi quatenus & hic fructum boni operis percipiant & apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inueniant. Nulli ergo liceat hanc paginam nostræ voluntatis confirmationis & constitutionis infringere aut ei ausu temerario contrauenire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit iram & indignationem omnipotentis Dei & BB, Petri & Pauli Apostolorum eius nouerit se incursurum. 25

Satius itaque est si admisŝio in diœcesim per ordinarium tali pacto vestita in primis per Pontificem qui de exemptione potest disponere corroboretur. Et quidem cum hac salis mica quæstioni huic coronidem impono. 26

QVÆSTIO CXXIV.

Ordinum mendicantium qui sint conseruatores.

SVMMARIVM.

1. *Qui sint conseruatores mendicantium.*

2. *Ordi-*

2. Ordines mendicantium plus Ecclesiæ prosunt quam alij status Ecclesiastici.
3. Affectus Pontificis in ordinis mendicantium.
4. Prælati Conc. Trid. decreta plerumq; odio exemptionum in prauum censum contorquent, & num. 9.
5. Ordinarij varijs qui hic recensentur casibus grauant exemptos.
6. Ordinarii quidam manibus pedibusq; laborant vt exemptos suæ iurisdictioni subiiciant.
7. Pontifex occurrit permultis ordinariorum excessibus qui hic relati sunt.
8. Mendicantes ordines sustinent pondus diei & æstus.
9. Ordinarii sensum Conc. Trid. in suum compendium trahunt.
10. Mendicantes possunt in suis Ecclesiis concionari sine licentia ordinarii.
11. Confessiones possunt audire tam intra quam extra eorum Ecclesias.
12. Admissus semel in vna diœcesi necesse non est vt iterum approbetur.
13. Confessores Monialium qui degunt sub cura regularium non tenētur examinari.
14. Lectores & graduati non subiiciūtur examini.
15. Quid de ingressu Monialium quo ad Episcopos & de licentia non danda ingrediendi monasteria monialium Episcopis non subiecta.
16. Religiosi mendicantiū vtriusq; sexus exēpti à iurisdictione ordinaria processusq; & sententiæ nullitati subiectæ.
17. Item sindici & eorum procuratores.
18. Ordinarius nō potest interesse regimini ordinis mendicantiū vtriusq; sexus vt neque etiam correctioni.
19. Correctio spectat ad superiorem conventus.
20. Ordinarius etiam se non intermiscet rationibus sindicorum cœnobij.
21. Habentes recursum ad ordinarium à suis superioribus puniri.
22. Superiores possunt criminaliter procedere contra religiosos ac etiam ordinario inhibere inuocato etiam brachio sæculari.
23. Ordinarij non debent religiosos extra claustra degentes sub sua protectione recipere.
24. Bona regularium decendentium siue in habitu siue sine habitu spectare debent ad ordinem quem professi sunt.
25. Ordinarij vniones non debent impedire.
26. Regulares possunt exercere curam animarum.
27. Possunt campanas pulsare missas celebrare mortuorum corpora associare.
28. Quomodo nouitiæ sint examinandæ ab ordinarijs ante professionem.
29. Cap. 8. sess. 23. Conc. Trid. neminē nisi à suo ordinario posse ordinari nō habet locum in regularibus.
30. Mendicantes possunt Missas in quibuscumque Ecclesiis celebrare etiam diebus Dominicis dum Parochialis Missa celebratur.
31. Concionare possunt in suis Ecclesiis.
32. Quilibet potest omni tempore diuinis interesse in eorum Ecclesiis.
33. Et etiam Eucharistiam sumere excepto

cepto tempore Paschatis.
34. In festis Sanctorum ordinum & aliis diebus privilegiatis suspenduntur interdicta ordinariorum.
35. Quid si quæstio fiat de præcedentia.
36. Regulares ad curam animarum præfici non debent nisi prævio examine ordinarii.
37. Non tenentur ad quartam funeralium.
38. Nec quorumcumq; eis legatorum.
39. Salvo tamen iure sepulturæ quod debetur parochiis.
40. Sepultura debet esse libera.
41. Non tenentur ad contributionem pro seminario.
42. Nec ad decimas primitias subsidia charitativa qualiacumq;.
43. Nec ad aliqua onera tam ordinaria quam extraordinaria.
44. Etiamsi sint in possessione solvendi.
45. Eleemosynas petere possunt.
46. Regulares delinquentes à suis superioribus puniuntur.
47. Nisi superiores negligentes sint aut sit periculum scandali.
48. Episcopi debent gratis dare licentiam construendi domos regularium nec recusari potest nisi subsistente legitima causa superioribus explicanda.
49. Mandatum in die cœnæ Domini facere & prædicare possunt.
50. De privilegio sepulturæ.
51. Testamenta absq; præsentia parochi facta subsistunt.
52. Ad quas processiones compelli possint.
53. Pontifex extinguit lites & eas ad se advocat si quæ suscitentur à iudicibus incompetentibus adversus regulares utriusq; sexus.
54. Confirmantur & de novo conceduntur omnia privilegia quæ decretis Concilii Tridentini expresse non contrariantur alia quam superius est dictum concessum & declaratum.
55. Etiam in favorem monialium.
56. Communicatio privilegiorum.
57. Extensa etiam ad moniales.
58. Clausula irritans adversus aliter iudicantes.
59. Deputantur iudices & privilegii huius executores.
60. Transumpta huius privilegii authentica sunt.
61. Exemptio à contributione seminarii.
62. Cœnobia regularium sunt seminaria.
63. Avocantur & extinguuntur lites.
64. Species ordinum mendicantium.
65. Inhibentur quibuscunq; sub pœnis arbitrariis.
66. Nulla exceptio huic gratiæ opponi potest.
67. Designantur varii iudices conservatores & executores.
68. Creditur transumpto.
69. Habet vim extravagantis.
70. Privilegium hoc post publicationem habet vim personalis intimationis.

1 PRivilegium Pii Papæ ordinibus mendicantium anno 1567. Kalendas Iunii 17. concessum pro conservatoribus amplissimorum eorum privilegiorum eisdem ordinibus concessorum deputavit Generalem ordinis S. Hieronymi & curiæ causarum Apostolicæ Cameræ generalem auditorem. At idem Pontifex brevi suo declaratorio ejusdem privilegii majoribus favoribus mendicantium ordines prosequendo longe pluribus & commodioribus conservatoribus eorundem privilegia ampliavit declaravit atq; confirmavit, concedendo eis pro conservatoribus non modo generalem curiæ causarum Cameræ Apostolicæ auditorem sed & quarumcumq; tam cathedralium quam collegiatarum Ecclesiarum Decanos præpositos Archipresbyteros Archidiaconos thesaurarios & quoscumque alios in eisdem Ecclesiis digniitates obtinentes ubilibet & in quibuscumq; regionibus terris & locis existentes qui & eorum quilibet per se vel alium seu alios privilegia eisdem concessa ubi & quando opus fuerit ac quoties pro parte alicujus ex ordine requisiti fuerint autoritate Apostolica procedat ac faciat privilegiis pacificè frui & gaudere. Porro quia utraq; privilegiaria constitutio in favorem ordinum mendicantium ac eorum privilegiis participantium frequenter usui venire potest, hinc in gratiam eorundem ordinum qui sedultum in vinea Domini quotidie exhibere non cessant famulatum hanc utramq; constitutionem hic exemplandam inserendamq; existimavi.

Rationi enim congruit ut cum de aliorum privilegiis conservatoriisq; hactenus tractaverim ne mendicantium privilegiorum obliviscar qui non pejoris sed melioris quam alii conditionis esse debent, *Navar. cons. 6. n. 6. de appellat.*

2 Quippe quod mendicantium ordo plus Ecclesiæ prosit quam clericorum sæcularium status, *Navar. cons. 1. de regularibus.*

Pius Episcopus servus servorum Dei
Ad perpetuam rei memoriam.

ETsi mendicantium ordines qui sedultum in vinea Domini quotidie exhibere non cessant famulatum summo semper studio (etiam dum in minoribus essemus) amplexi sumus; ad summi tamen Apostolatus apicem (meritis licet imparibus) divina favente clementia assumpti dum in mente recolimus facere non 3 possumus quin eos propensiori charitate & paterno affectu complectamur; ac exinde pro suis sanctis studiis honestisq; laboribus proq; salute animarum ab Apostolica sede (cujus continue pacem & dignitatem ordinis ipsi fortiter tutati sunt) tam spiritualia quam temporalia subsidia ornamentaq; acceperint & accipiant quibus & sancta sua officia ac vitam suam regularem facilius atq; expeditius exequi & transigere possint & cæteræ religiosæ personæ ordinesq; alii exemplo

plo ipſorum promptiores alacrioreſque ad ſua officia perſolvenda reddantur. Hinc eſt quod nos attendentes pleroſq; ex venerabilibus fratribus noſtris Archiepiſcopis & Epiſcopis qui eoſdem ordines præcipue tanquam fructiferos in agro Domini palmites & colere & adjuvare deberent non ſolum id exequi negligere verum etiam Conc. Trid. decretis in pravum cenſum retortis eos & eorum quælibet variis afficere incommodis & perturbationibus eorumq; privilegiis non modicum afferre gravamen conantur. Quidam enim Epiſcopi (ut accipimus) nolunt admittere quoſdam regulares ad prædicationem etiam in ſuis Eccleſiis faciendam , quamvis de eorum habilitate ad hujuſmodi opus exercendum habeant teſtimonium à ſuis ſuperioribus. Alii vero volunt ut ne dum ſemel ſed etiam plures in anno coram ipſis vel eorum vicariis Prędicatores præſententur ac pro licentia prædicandi (quam nonniſi in ſcriptis dare volunt) aliquid quandoq; exigunt. Alii etiam Epiſcopi maximam regularibus injuriam irrogare videntur dum præter ordinem & conſuetudinem abſq; ulla ratione quoſdam rejiciunt & quoſdam (pro eorum libito) admittunt ad prædicationem hujuſmodi habendã in locis ſuæ diœceſis. Quorundam etiam locorum ordinarii quoſdam religioſos probos viros & idoneos (etiam à ſuis ſuperioribus approbatos) ad confesſiones audiendas admittere nullo modo volunt. Quidam ex eis volunt non ſolum ſingulis annis , ſed etiam pluries in anno in aliquibus partibus eoſdem confeſſores ſibi præſentari. In aliquibus vero oppidis tam Epiſcopi ſeu eorum vicarii quam presbyteri curati nolunt ut fratres mendicãtes vocati ad audiendas confesſiones infirmorum (maximè ſi infirmitas eſt gravis) aut etiam ſanorum in privatis illorum domibus vel alibi præterquam in ſuis Eccleſiis aut monaſteriis posſint accedere nonnulli etiam audent confesſiones monialium (qui pleno jure ſubſunt regularibus) examinare cum tamen id minime per concilium decernatur ſicut & de fratribus qui ſunt audituri confesſiones aliorũ fratrum. Qui etiam in aliquibus partibus nituntur aſſerere ſeu facere ne quiſquam infra annum posſit S. Euchariſtiam in Eccleſiis mendicantiũ recipere neq; etiam moniales tertiarias nuncupatas ſuorum ordinum (ut aliqui aſſerunt) in aliquibus partibus fieri cum tamen ſolum in Paſchate (quoad ſæculares duntaxat) juxta privilegia ſummorum Pontificum prædeceſſorem noſtrum eiſdem ordinibus conceſſa id obſervari debeat. Alii vero Epiſcopi ſeu eorum vicarii audent ad eorum libitum dare licentiam quibuſcumq; quæcumq; monaſteria monialium etiam S. Claræ ingrediendi etiamſi regularium curæ ſubditæ ſint. Quidam vero ſub prætextu exquirendi voluntates puellarum ante profesſionem earum volunt eas extrahere à monaſteriis & per longum tempus alibi detinere ipſaſque puellas ſeu novitias de pleriſque rebus interrogant neque neceſſariis neque in decreto Concilii Tridentini

tini desuper contentis ex quibus non modica potest oriri occasio scandali. Alii vero pleriq; noluerunt quosdam regulares aliarum diœcesum sacris ordinibus initiare: ac etiam à sui ordinis prælatis approbatos admittere nolunt. Aliqui vero singulis dominicis diebus in suos parochianos ad sonum campanæ excommunicationem promulgant ut non possint interesse missis concionibus & divinis officiis nisi in propria parochia. Alii vero ipsis prohibent ut omnino in aliis Ecclesiis (etiam requisiti) non celebrent. Alii vero in aliquibus partibus in eorum Ecclesiis conciones sacræ scripturę & sermones pro mortuis haberi nolunt & si aliquid ipsis relictum fuerit ut ab ipsis Missæ dicantur vel alia officia pro mortuis celebrentur ipsi sibi ea usurpant dicentes quod ipsi ea exequi non possunt quia ipsi sunt Pastores. Alii vero sub excommunicationis latæ sententiæ & exilii per decennium à diœcesi pœna inhibuerunt ne Missæ in eorum Ecclesiis celebrentur in diebus festivis antequam rector parochialis Ecclesiæ celebraverit. Alii etiam nolunt ut dum prædicatio in Ecclesia cathedrali habetur alibi prædicetur. Ac insuper in quibusdam locis omnem ordinem & quietem perturbant dum controversias jam diu sopitas & extinctas super præcedentia excitarunt & ubi nullæ erant pepererunt duo pro arbitrio & voluntate eorum hos illis præferre voluerunt. Quidam etiam Episcopi volunt regulares à cura animarum excludi & illã solis presbyteris sæcularibus committi. Quidam vero quartam funeralium extendere volunt etiam ad Missas legata & alia quæcunq; quæ domibus regularium relinquuntur. Alii autem volunt quartam partem omnium eorumq; etiam pro ornamento Ecclesiæ palliorum planetarum corticarum pannorum & eorum etiam quæ pro victu fratrum relinquuntur. Alii etiam in quibusdam partibus etiam volunt ut non solum jus sepulturæ solvi consuetum quod semper solvitur neq; denegatur sed etiam omne illud quod Ecclesiis ordinum ad eorum libitum partes dant quando sepeliuntur ibidem defunctorum corpora id totum curatis etiam de novo solvatur instanter conantur impedientes ne aliter corpora defunctorum ad monasteria fratrum deferantur unde in hoc maxime tam patres quam ipsos fratres gravari contingit. Aliqui vero etiam ex locis mendicantium qui curam habent animarum volunt pro seminario decimas exigere ac in casu renitentiæ etiam pignus exigunt. Alii autem præfatos fratres ac moniales sub eorum cura degentes subsidium regium persolvere cogunt cum multæ earundem monialium vix habeant pro earum victu & vestitu necessaria vitæ. Alii etiam in quibusdam partibus pauperes mendicantes eleemosynas petere prohibent pro eorum duntaxat sustentatione etsi invenirent eos panem vel aliquid aliud simile pro amore Dei sibi collatum portantes quandoque ab eis auferre minantur afficientes eos gravi injuria & contumelia. Nonnulli vero Episcopi & Capitula Canonicorum pauperes

peres mendicantes tam fratres quam moniales suorum ordinum tam de red-
ditibus bonorum si quæ habent quam de possessionibus vineis agris & alijs suis
bonis quibuscunque non solum largitione fidelium sibi concessis sed &
alijs iustis de causis ab eis acquisitis ac pecunijs emptis sibi decimas ac primi-
tias alijs respectiue soluere cogunt. Alij autem ausi sunt inquirere & proces-
sus facere contra aliquos regulares intra claustra delinquentes vel de quo-
rum delictis aliqua erat suspitio non expectata suorum superiorum censu-
ra. Alij vero Episcopi monialium monasteria ingredi & illa ingrediendi li-
centias alijs concedere & aduersus illas processus formare ipsorum ordinum
superioribus irrequisitis præsumunt. Aliqui etiam dominium temporale su-
per moniales habere prætendunt. Nonnulli vero frequentissime regulares ci-
tant & iurisdictioni suæ subijcere tentant ac eorum conventum occupant ipsos
expellendo ac in ipsos iurisdictionem vel potestatem exercerent. Aliqui ve-
ro ipsos carceribus (absque causæ cognitione) mancipant ac manibus pe-
dibusque laborant vt regulares mendicantes suæ ditioni subijciant & vsque
adeo se intromiserunt in gubernatione conuentuum & in correctionibus fra-
trum vt prouincialibus & generalibus nullus amplius videatur relictus locus
aut vlla iurisdictio. Aliqui autem conventuum priores & Guardianos ratio-
nes & computa facere cum syndicis conuentuum huiusmodi prohibent fratres
quoque qui ad Episcopos huiusmodi recursum habent à prioribus & Guardia-
nis præfatis castigari & puniri interdicuntur. Inhibent quoque superioribus or-
dinum ne faciant processus contra fratres ac in ipsos imperium & brachium sæ-
culare exerceant. Alij vero ipsos extra claustra degentes sub eorum protectio-
ne recipiunt eosq; sic permanere permittunt eosque etiam inuitis suis superiori-
bus detinent. Aliqui vero bonorum ipsorum fratrum tanquam ad eos (si ex-
tra claustra defuncti fuerint) spectantium possessionem occupare præsumunt
& adhibitum religionis reuersus sua bona consignare nolunt ac etiam vnio-
nes à sede prædicta aut alias rite factas de beneficijs Ecclesiasticis impe-
diunt & sibi relaxare debere volunt & contradictores excommunicationis
gladio feriunt. Alij vero regulares campanas diebus festiuis pulsare vel eo-
dem tempore quo ipsi celebrant missas celebrare nolunt. Aliqui etiam pro
licentia danda ædificandi quandam domum regularem triginta vel quadra-
ginta ducatos exigere non erubuerunt. Alij vero eos mortuorum corpora as-
sociare alij autem illos cum parocho similia munera subire non permittunt
nisi maior pars Canonicorum interuenerint. Alij vero mortuorum officia in
regularium Ecclesijs peragi nolunt nisi cum ipsorum præsentia & ipsorum
moniales vel alias personas etiam si in earum funere parochus interuenire

non deberet sepelire prohibent nisi ipsi parocho prius certum quid solutum fuerit & si aliquem ipsi sciverint in regularium Ecclesijs sepulturam elegisse eum (vt dicitur) non ante ad illas adferre sinunt quam ad Parochi Ecclesiam delatum inibique officium peractum fuerit. Postremo vero testamenta siue presbyterorum præsentia fieri prohibent & si ipsis regularibus relictum fuerit id asserentes contra Concilij Tridentini canones esse reuocare omnino procu-
7 curant. Ac propterea volentes præmissis ac alijs similibus excessibus & grauaminibus ex nostris pastoralis officij debito prouidere attendentes etiam illos
8 qui onus diei & æstus tam in prædicationibus quam in cœteris spiritualibus muneribus quotidie sustinent nisi etiam aliquantisper subleventur facile fore ut
9 oppressi à suis officijs omnino desistant ne imposterum eis aliquod inferatur gravamen Concilij Tridentini huiusmodi decreta quorum falsa seu minus vera intelligentia permissa irrepserunt quorumque declaratio non nisi ad nos spectat modo & forma infrascriptis declarandum censuimus. Nos igitur motu proprio ad alicuius instantiam sed de mera deliberatione & ex certa scientia
10 nostris ac de Apostolicæ potestatis plenitudine declaramus canonem *sessionis 24. cap.* 4. per quem omnibus regularibus etiam in suorum ordinum Ecclesijs contradicente Episcopo prædicationis officium interdicitur mendicantium ordinum fratres huiusmodi quando à suis generalibus vel eorum ministris prouincialibus ad id deputati fuerint non comprehendere neq; eos afficere posse. Imo volumus quod in suis Ecclesijs quando eis placuerit licite & absq; vllo impedimento vel contradictione etiã Episcopi (nisi ipse prædicauerit) prædicare posSit,
11 Quod vero in *sessione 23. cap. 15.* circa confessiones à regularibus non audiendas statuitur hoc etiam dictorum ordinum fratres à prefatis suis generalibus vel ministris prouincialibus ad audiendas confessiones vtriusque sexus Christi fidelium approbatos (non permittitur) minime comprehendat ita vt à confessionibus audiendis tam intra eorum Ecclesias & domos quam extra minime prohibeantur super hoc literas felicis recordationis Pauli Papæ IV. etiam prædecessoris nostri, cõcedentes eisdẽ fratribus mendicantibus regularis obseruantiæ posse confessiones secularium personarum etiam infirmarum etiam extra domos & monasteria sua & vbilibet audire approbãdo & de nouo cõcedendo. Statuimus
12 etiam quod ille qui semel in vna Diœcesi admissus per Episcopum fuerit semper in eadẽ Diœcesi habeatur pro admisso, nec amplius examinari vel præsentari in dicta Diœcesi debeat tam quo ad prædicationes faciendas quam quo ad confessiones audiendas nec aliquid pro prædictis exigere vel recipere debeat. Confes-
13 sores vero monialium qui degunt sub cura regularium ab ordinario examinari nolumus, quemadmodum neque etiam fratres si debeant audire confessiones
14 aliorum fratrum examinari debent. Lectores desuper ex eisdem fratribus & in

Theo-

Theologia graduati qui cum licentia suorum superiorum ad gradum admissi fuerint cum de ipsorum doctrina ambigendum non sit tam cõfessiones audituri quam prædicationis munus subituri ab Episcopis minime examinentur. Cumque inhonestum sit quemlibet in alienam messem falcem inijcere, cumq; monialium monasteria nonnisi de Episcopi vel superioris licentia & in casibus necessarijs aliquis ingredi præsumat in *sessione 25. canone 5.* prohibetur hoc tantum in illis monasterijs locũ habere volumus quæ ordinarijs ipsis pleno iure subsunt in quibus casibus necessarijs ipsi dare licentiam possint & non in alijs monasterijs. Ita vt in præfatis monasterijs quæ ordinarijs ipsis pleno iure non subsunt ipsi ordinarij illa ingredi non possunt prout in regulis earum seu de iure statuitur. Et eis aliquos processus adversus moniales ipsas seu fratres huiusmodi propter ea seu alias ipsorum superioribus ordinum irrequisitis quomodo formare aut facere posse omnino prohibemus ita vt aliquam iurisdictionem seu aliud quodcumque dominium in moniales & fratres huiusmodi respective habere exercere aut exequi nullatenus possint aut debeant, imo illas & illos omnes ab eorum superioritate dominio & iurisdictione & potestate eximimus & liberamus prout eis concessum est per sua priuilegia à sede præfata obtenta & ita præfati fratres & moniales sint exclusi à superioritate & iurisdictionem ordinariorum respective huiusmodi vt etiam in illarum vel illorum syndicis aut procuratoribus deputandis vel in disponendis illorum facultatibus vel alia sibi non cõpetentia facienda vllatenus non se intromittant nec etiam ordinarij ipsi regulares præfatos citare & iurisdictioni suæ subijcere ac eorum cõuentus occupare ipsos ab eis expellendo ac in ipso iurisdictionem aliquam & potestatem exercere (vt præmittitur] aut ipsos carceribus mancipare & contra eos aliquid aliud facere possint vt suæ dictioni subijciantur neque etiam se intromittant vllo pacto aut aliqua ratione in gubernatione conuentuum tam fratrum quam monialiũ huiusmodi & illorum correctionibus sed omnia ista & alia necessaria ad correctionem & gubernationem fratrum aut monialium huiusmodi & eorum generalibus ac ministris seu prouincialibus vel alijs eorum aut earũ respectiue superioribus etiam ratione computa faciendi cum syndicis conuentuum huiusmodi omnino relinquantur nec vllo modo in præmissis & alijs fratres & moniales huiusmodi tangentibus ordinarij prædicti per se vel alias intromittant fratres quoq; si cõtigerit eos ad huiusmodi ordinarios recursũ habere præfatis Generalibus ministris & Prouincialibus Prioribus Guardianis & alijs suis superioribus castigari & puniri posse & debere neq; ipsos ordinarios præfatis superiorbvs ordinum huiusmodi vllatenus inhibere quin imo præfatos superiores profuerit circa delectorum inquisitionem vel castigationem facere posse decernimus invocato etiam ad hoc si opus fuerit auxilio brachii sæcularis. Inhibemus etiam

15 16 17 18 19 20 21 22 23

etiam ipsis ordinarijs ne fratres extra claustra degentes sub eorum protectione recipiant eosque inuitis suis superioribus detineant. Prohibemus quoque eis-
24 dem ordinarijs ne aliquo modo se intromittant in bonis dictorum fratrũ extra claustra suorum monasteriorum pro tempore degentium siue decedentium & quamuis in habitu siue absque habitu moriantur volumus quod eorum bona mobilia & immobilia ad ordinem quem professi sunt pertineant disponenda iuxta constitutiones siue ordinationes præfatorum ordinum neque illa præfati ordinarij occupare præsumant imo huiusmodi & ad habitum religionis reuertentium bona omnia monasterijs ipsis cum ea quæ acquirit monachus de iure
25 monasterio acquirantur pertinere etiam decernimus. Ac ipsis ordinarijs ac quascunque vniones etiam perpetuas à sede prædicta vel alias vt præfertur hactenus factas vel pro tempore faciendas de beneficijs Ecclesiasticis seu illorum fructibus quin suum sortiantur effectum impediant omnino etiam prohibemus & censuras Ecclesiasticas & alias pœnas per eos in contradictores pro tempore
27 latas nullius esse roboris vel momenti similiter decernimus & declaramus. Insuper volumus quod præfati regulares quibus cura animarũ inest possint per se ipsos iuxta suorum superiorum ordinem aut alios vicarios seu capellanos seculares ipsorũ regularium nutu amouibiles ab eis deputatos & ab ordinario pro idoneis nominatos & approbatos præfatam curam exercere: neq; in eorum deputatione vel amotione neque alicuius partis fructuum consignatione pro præfatis capellanis seu vicarijs secularibus si per tales curam exerceri contigerit.
27 Episcopi vllo pacto se intromittãt. Prohibemus insuper eisdẽ ordinarijs ac alijs quibuscumque personis ne impediant ipsos fratres quando eis placuerit tam in diebus Dominicis & Festiuis aut aliis totius anni temporibus campanas pulsare & etiam tempore quo ipsi celebrauerint missas celebrare nec non corpora mortuorum associare & illa per fratres ipsos quando in Ecclesijs suis præfatis delata fuerint & absque præsentia rectorum Ecclesiarum huiusmodi sepeliri facere ac officia mortuorum huiusmodi peragi posse: necessariamq; præsentiam rectorũ aut aliorum clericorum quin infirmi libere sua possint concedere testamenta minime esse ac ipsos regulares legata aut quæuis alia sibi in testamentis relicta
28 exigere & obtinere posse neque aliquod ius in contrarium esse decernimus & declaramus volumus etiam quod puellarum Deo dicendarũ an scilicet coactæ vel seductæ fuerint examen faciendum nonnisi infra quindecim dies postquam iuxta Concilium Tridentinum Episcopi vel eorum vicarij requisiti fuerint fieri possit quibus elapsis amplius in hoc illis se intromittere nõ liceat cuius occasione nec Episcopus nec eius vicarius intra septa monasteriorum ingrediantur sed stent ante cratem ferream & interrogationes alias quam eas quæ præfatis Concilium Tridentinum iubet eis fieri omnino prohibemus: ac similiter volumus

quod

quod puellæ seu novitię ipse ad alias interrogationes respondere minime teneantur *sessionis vero 23. cap. 8.* neminem nisi à proprio Episcopo ordinari posse statuens in regularibus locum non habere omnino declaramus ita quod fratres hujusmodi præfatos etiam sacros ordines à quolibet antistite gratiam & communionem Apostolicæ sedis habente (ordinarii loci minime requisita licentia) in locis seu domibus fratrum hujusmodi aut alibi percipere possint. Et insuper *sessionis 22.* decretum per quod populum sæpe ad suas Ecclesias saltem dominicis & majoribus festivis diebus convenire debere monet insequendo : volumus quod Fratribus mendicantibus hujusmodi non solum prohiberi non possit ne missas & alia divina officia faciāt in eorum Ecclesiis verum etiam in quibuscunque aliis ubi celebrari missas solitum est etiam ipsis non vocatis seu ad id requisitis celebrare valeant : ac etiam quod conciones & lectiones sacrę scripturæ & sermones pro mortuis etiam in Ecclesiis suis facere ac eleemosynas pro celebrandis hujusmodi missis & aliis divinis officiis peragendis si eis illas donari seu relinqui contingat recipere : nec non missas & divina officia hujusmodi etiam in diebus dominicis vel festivis etiam antequam rector parochialis Ecclesiæ celebraverit celebrare & facere & quando eis videbitur etiam si tunc in Ecclesia cathedrali prædicetur prædicare ac etiam quicunq; utriusq; sexus Christi fideles totius anni tempore illas & illa in Ecclesiis fratrum hujusmodi audire possint: ipsiq; Christi fideles ullatenus desuper molestari aut impediri per locorum ordinarios seu rectores parochialium Ecclesiarum aut alios quoscumq; ullo pacto causa vel occasione non valeant seu debeant de præfati Christi fideles audiendo missas & alia divina officia in Ecclesiis fratrum hujusmodi diebus Dominicis aut festivis præcepto Ecclesiæ de illis audiendis satis fecisse censeantur ipsique Christi fideles Sacramentum Eucharistiæ(Resurrectionis Dominicæ festivitatem duntaxat excepta) sumere eisq; illud per fratres hujusmodi administrari valeant nec ad illud faciendum per locorum ordinarios aut Ecclesiarum rectores præfatos seu alios quoscumque (illorum licentia minime requisita) etiam sub censuris Ecclesiasticis & aliis pœnis cogi vel compelli possint seu debeant etiam decernimus & declaramus. Et licet in *sessione 25. c. 12.* caveatur quod censuræ & interdicta Ecclesiastica etiam à locorum ordinariis promulgata mandante Episcopo à regularibus in eorum Ecclesiis publicari debeant tamen si tempore celebrationis alicujus ex festis Sanctorum ordinum eorundem ac alias in aliis festivitatibus juxta eorundem ordinum privilegia Apostolica interdictum hujusmodi emanaverit illud in præfatis festivitatibus juxta eorundem ordinum privilegia Apostolica interdictum hujusmodi emanaverit illud in præfatis festivitatibus & earum octavis suspendimus. Controuersias autem omnes de præcedentia

29 30 31 32 33 34 35

denti, quæ in eadem *sessione 25. cap. vero 13.* per Episcopum terminari mandantur 36 nonnisi durantes per illum dirimi finitas autem nullo pacto innovari posse statuimus. Cumque licet *cap. 11. sess. 25.* statuat quod in dominibus virorum seu mulierum quibus animarum personarum sæcularium cura imminet nulli etiam ad nutum amovibiles inibi deputentur nisi de ordinarii consensu ac prævio examine hujusmodi præcedentes ad curam hujusmodi admitti posse omnino volumus præfatos regulares. 37 Quartam autem funeralium de qua *sess. 25. c. 13.* nequaquam solvere teneantur monasteria quæ à quadraginta annis citra fundata existunt postquam concilium ipsum loquitur tantum de monasteriis ante annos quadraginta fundatis quæ ipsam quartam solvere consueverunt & ubi solvi consuevit id tantum ceræ & aliorum quæ in aliquibus partibus deferri contigerit tempore quo defunctorum corpora ad sepulturam deferuntur non autem 38 de missis seu legatis vel aliis fratribus ipsis seu monialibus hujusmodi relictis aut alias quomodolibet donatis solvi debet sicque intelligi concilii decretum quoad quartam hujusmodi solvendam deberedecernimus ubi vero non est consuetudo solvendi quartam hujusmodi de nullo suprascriptorum solvi debere declaramus. Nec ad quartam seu aliam partem omnium eorum quæ etiam pro ornamento Ecclesiæ palliorum planetarum cortinarum pannorum & aliorum quæ dictis Ecclesiis relinqui vel dari contigerit etiamsi pro victu fratrum aut alias 39 relinquantur aliquid contribuere teneantur. Ac etiam jus sepulturæ solvi tantum consuetum curatis & non aliquid aliud eis solvi debeat quamvis partes ad earũ libitum Ecclesiis ordinum hujusmodi seu eorum fratribus alia quæcunq; tribuant seu eleemosynas elargiantur quando sepeliuntur ibidem corpora mortuorum hujusmodi; nec propterea impediri debeant quin possint defunctorum corpora præfata ad eorum Ecclesias tumulanda deferri facere. Inhonestum quoque esse censentes mendicantium ordines ad aliquorum onerum contributionem teneri illos illorumq; loca etiamsi curam animarum habeant ac quæcunq; bene- 40 ficia illis unita ad contributionem pro seminario ad decimarum aliquarum so- 41 lutionem imo illos & eorum domos monasteria beneficia & loca quæcunq; & ab illis quomodolibet dependentia eorumq; possessiones vineas agros & prata ac alia bona quæcunq; tam ad ipsos quam ad moniales præfatos etiam largitione fidelium seu alias justis de causis ab eis acquisita ac pecuniis empta vel alias quo- 42 modolibet pertinentia minime teneri: illosque & illas à quibuscumque decimis primitiis quartis & aliis fructuum partibus nec non subsidiis charitativis etiam 43 per nos concessis ad quorumcumque regum principum & dominorum temporalium instantiam quacunque etiam urgentissima & de necessitate exprimenda causa ac etiam aliis quibuscunq; oneribus tam ordinariis quam extraordinariis

etiam ratione fructuum onerum virgultorum lignorum beneficiorum & aliarū quarumcunq; rerum tam pro victu quam vestitu aut alias sibi necessariarum quomodolibet etiam autoritate Apostolica nunc & pro tempore impositis ita ut pœnitus & omnino ad alicujus rei contributionem minimè teneantur omnino eximimus & liberamus illosq; & illas ad illos & illa etiamsi sæculares & aliæ personæ quæcunq; in eas exigendi possessione fuerint minime teneri debere volumus nec sub *c.12. sess.25.* comprehendi posse vel debere decernimus. Quod vero de usu quæstorum eleemosynarum auferendo loquitur *sessionis 21.c.5.* id ad mendicantium ordines nullo modo referri posse vel debere etiam decernimus quin potius cum eleemosynis hujusmodi vivere cogantur eis id facere liberum omnino esse declaramus. 45

Quoniam vero ex nimia Episcoporum sibi irrogata auctoritate ipsi personas regulares suæ jurisdictioni subjicere omnino student ac decreto concilii præfati *sessionis 25. cap.14.* edito quo cavetur quod si regularis intra claustra existens & extra ea ita notoriè deliquerit, ut populo scandalosus sit termino ab Episcopo præfigendo à suo superiore omnino puniatur sin minus ab ordinario delinquens puniri possit, confisi variis indebitisque gravaminibus regulares afficiant ordinarios præfatos aliquid contra regulares in claustris degentes hujusmodi quovis prætextu occasione vel causa innovare non posse vel debere nec aliquos processus contra ipsas personas regulares formare aut facere posse volumus nisi propter manifestum scandalum & suorum ordinum superioribus prius consultis & negligentibus alioquin omnia & singula contra præmissa facta gesta ac facienda in futurum pro nullis & infectis habeantur. Licentias vero pro construendis domibus regularibus *quæst.4. cap.25. sessionis* nisi de ordinarii licentia construi prohibeatur gratis omnino dari & nónnisi legitima subsistente causa (superioribus explicanda) illas recusari posse nec non fratres præfatos (etiam solos) mortuorum corpora associare. Ac mandatum in die cœnæ Domini fieri solitum in Ecclesiis seu domibus fratrum cujuslibet ordinis prædictorum solemniter facere & prædicta die prædicare hora quæ eis videbitur nec per locorum ordinarios aut rectores Ecclesiarum seu alios quoscumque prohiberi posse etiam decernimus & declaramus. Mandantis etiam universis locorum ordinariis mortuorum officia agere rectores parochialium in Ecclesiis ipsorum fratrum (contra illorum voluntatem) permittant Ac moniales dictis fratribus subditas vel personas sepulturam in eorum Ecclesiis eligentes (nulla soluta parocho portione) sepelire vel si fratres ad mortuorum corpora associanda vocati fuerint illa absque fratrum hujusmodi præsentia sepelire facere audeant vel præsumant. Cumq; maxime deceat liberam esse cujusvis testantis voluntatem pravum illum usum parvo adhuc tempore (ut præfertur) introductum per quē 46 47 48 49 50 51

testamenta absque presbyterorum præsentia fieri interdicuntur omnino abrogamus. Postremo quod *cap.13. sess.25.* cautum fuit quod omnes tam clerici
52 quam regulares quicunque ad publicas processiones vocati accedere compellantur id quod ad fratres præfatos de illis tantum processionibus intelligi volumus ad quas secundum consuetudinem antiquorum locorum soliti sunt accedere vel quæ pro bono pacis Ecclesiæ vel pro victoria contra infideles indicuntur quod etiam de illis conventibus (qui collegia nuncupantur) minime intelligi volumus in quibus fratres sub arctiori clausura degunt ita ut nec in choro cantent nec ad mortuos accedant sed tantum studiis & lectionibus vacent. Præterea
53 si forte inter Episcopos vel collegia aut Capitula vel alias quasvis personas & præfatos Fratres seu moniales aut eorum aliquos super præmissis vel aliquo eorum coram quocunq; seu quibuscunq; judicibus etiam causarum palatii Apostolici auditoribus &c. sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus tam in Romana curia quam extra eam ubilibet lis seu lites respective pendeant: nos litem seu lites & causam vel causas hujusmodi ad nos advocamus ac illam & illas quarum statum ac nomina & cognomina judicium & colligantium præsentibus haberi volumus pro sufficienter expressis cassamus & extinguimus ac partibus perpetuum silentium desuper imponimus. Ac insuper ut facilius præmissa omnia illibata persistant omnia & singula privilegia immunitates indulgentias facultates
54 libertates indulta dispensationes favores & gratias quæ decretis Concilii Trid. alias quam ut superius est dictum concessum & declaratum non contrariantur expresse eisdem fratribus necnon moniales quibuscunq; & sororibus tertii ordinis prædictorum ordinum respective ordinibus ac illorum Ecclesiis domibus & personis etiam vivæ vocis oraculo in genere vel in specie tam per piæ Recor. me. Eugenium IV. Sixtum IV. Leonem X. Paulum III. ac dictum Paulum IV. & Piũ etiam IV. quam alios quoscunq; Romanos Pontifices etiam prædecessores no-
55 stros ac nos & sedem eandem quomodolibet concessa confirmata & innovata: necnon nostris & prædecessorum nostrorum ac alias quascunque desuper confectas literas quarum omnium tenores ac eorundem prædecessorum nostrorum nomina & alia de necessitate exprimenda ac si de verbo ad verbum (nihil penitus omisso) & forma in illis tradita observata inserti forent etiam præsentium perpetuo approbamus & confirmamus illisque perpetuæ & inviolabilis firmitatis robur adjicimus eaque perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari debere ac fratribus superioribus & personis ordinum hujusmodi necnon aliis quibuscumque quos illa concernunt suffragari debere seu posse volumus. Necnon privilegia immunitates facultates libertates indulta dispen-

fatio-

fationes exemptiones favores & gratias tam spirituales quam temporales modo & forma quibus concessa sunt etiam per viam communicationis & extentionis actiue & passiue inter se & alios quoscunque ordines respectiue de nouo concedimus illaque omnia & singula ad domos & loca quæcumque dictorum mendicantium ordinum & monialium quarumcumque ac sororum de tertio ordine nuncupatarum in congregatione viuentium dictorum ordinum (vt præfertur) hactenus recepta & imposterum recipienda. Nec non eorum personas & bona etiamsi priuilegiorum & aliarum gratiarum præfatorum authentica originalia propter temporis antiquitatem vel varias vrbis ruinas deperdita existant (dummodo de eis alias legitime constet) extendimus & ampliamus. Et sic in præmissis omnibus & singulis per quoscunque iudices & personas quauis autoritate fungentes etiam Cardinales & auditores præfatos sublata eis & eorum cuilicet quauis aliter iudicādi & interpretandi facultate & autoritate iudicari & diffiniri debere nec non quicquid secus super his à quoquam quauis autoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari irritum & inane decernimus. Quo circa dilectis filijs nostro Prædicatorum Cardinali protectori & Sancti Hieronymi generali ordinum ac curiæ causarum Cameræ Apostolicæ etiam generali auditore nunc & pro tempore existentibus per Apostolica scripta motu simili mādamus quatenus ipsi vel duo aut vnus eorum per se vel aliū seu alias præsentes litteras & in eis contenta quæcunque vbi & quando opus fuerit ac quoties pro parte eorundem fratrum aut monialium vel alicuius eorum fuerint desuper requisiti solemniter publicantes eisque in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes faciant (autoritate nostra) præsentes & in eis contenta huiusmodi firmiter obseruari ac singulos quos literæ ipsæ concernunt pacifice frui & gaudere non permittentes eos vel aliquem eorum desuper contra præsentium tenorem per quoscunque (etiam locorum ordinarios) quomodolibet indebite molestari contradictores quoslibet & rebelles per cēsuras & pœnas Ecclesiasticas aliaque opportuna iuris remedia (appellatione postposita) compescenda legitimisque super his habendis seruatis processibus censuras & pœnas ipsas (etiam iteratis vicibus) à grauando & interdictum Ecclesiasticum apponendo inuocato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxilia brachij sæcularis. Non obstantibus præmissis & alijs Apostolicis nec non in prouincialibus & synodalibus consilijs editis generalibus & specialibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis ac etiam iuramento confirmatione Apostolica vel quauis firmitate alia roboratis statutis & consuetudinibus priuilegijs quoque indultis & litteris Apostolicis eisdem Episcopis & quibusuis alijs personis sub quibuscunque tenoribus & formis ac cum quibuscunque etiam derogatoriarum derogatorijs alijsque efficatoribus & insolitis clausulis

57

58

59

sulis irritantibusque & alijs decretis in genere vel specie etiam motu simili ac alias quomodolibet concessis approbatis & innouatis. Quibus omnibus etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus specialis specifica expressa & indiuidua non autem per clausulas generales idem importantes mentio seu quæuis alia expressio habenda aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret tenor es huiusmodi ac si de verbo ad verbum (nihil pœnis omisso) & forma in illis tradita obseruata inserti forent præsentibus pro sufficienter expressis & insertis habentes illis alias in suo robore permansuris hac vice duntaxat specialiter & expresse derogamus. Nec non omnibus illis quæ in litteris confirmationis & innouationis priuilegiorum eorundem alijs eosdem Paulum IV. & Pium etiam IV. prædecessores nostros prædictos Ordini fratrum Minorum huiusmodi concessorum concessum est non obstare contrarijs quibuscumq; aut si locorum ordinarijs vel quibusuis alijs communiter vel diuisim ab Apostolica sit sede indultum quod interdici suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionē. Et quia difficile foret earundem præsentiarum litterarum notitiam ad quascunq; personas peruenire vt vbique illis præsentare etiam motu & scientia similibus volumus & decernimus quod transumptis earundē præsentium litterarum (etiam per impressionē factis] manu alicuius notarij publici subscriptis aut sigillo alicuius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ sigillatis quemadmodū adhiberetur præsentibus literis originalibus (si præsentarentur vbique) adhibeatur tam in iudicio quā extra illud plena & indubitata fides. Nulli omnino ergo hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis exemptionis liberationis inhibitionis avocationis cessationis extinctionis impositionis approbationis cōfirmationis adiectionis cencessionis extinctionis ampliationis voluntatis & derogationis infringere vel ei ausu temerario contraire si quis autem hoc attētare præsumpserit indignitatem omnipotentis Dei ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ ad S. Petrum anno incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo sexagesimoseptimo 1, Kalen. Iulij Pontificatus nostri anno secundo.

Cæ. Glorierius

H. Cumin.

Registrata apud Cæsarem Secretarium.

BRE-

BREVE
SANCTISSMI DOMINI NOSTRI PII PAPÆ QVINTI.

Super declaratione Ordinum Mendicantium.

PIVS PAPA V. AD PERPETVAM REI *memoriam.*

ROmanus Pontifex, tam vniuersalis Christianæ quam singularum eius religionum præcipuus defensor, omnibus illarum incommodis pro sui Pastoralis officij debito libenter occurrit, & eorum indemnitati salubribus iuxta temporum morumq; exigentiam declarationibus & alijs remedijs consulere solet opportunis sane licet dilecti filij omnium mendicantium Ordinum fratres à contributione seminarij clericorum in qualibet ciuitate eiusdem cōcilij formam erigendi per Tridentini Concilij decreta eximantur. Nosq; inter alia eisdem mendicantium Ordinum fratribus concessa priuilegia eos & eorū quēlibet tam à seminarij huiusmodi contributione quam subsidio quomodolibet nec non decimis quibuscumque & certis alijs omnibus Apostolica autoritate similiter exemerimus & liberauerimus eosque ad illorum omnium contributionem nullo vnquam tempore cogi & compelli posse decreuimus. Cum tamen sicut non sine animi nostri molestia nuper accepimus nonnulli locorum ordinarij & forsan in Prouincialibus Concilijs eo forsan sub prætextu quod ordinum mendicantium fratres huiusmodi bona stabilia ex indultu seu dispensatione Apostolica retinere possunt & propterea mendicantes re vera non sint eos ad seminarij subsidij decimarum & aliorum onerum huiusmodi contributionem cogere forsan præsumpserunt & indies præsumunt in graue ipsorum onerum grauamen & præiudicium non modicum. Nos animo reuoluentes eos ex fructibus bonorum huiusmodi varias Reipublicæ Christianæ vtilitates afferre cum ex ipsis varios magistros & Doctores manu teneant & quorum doctrina ipsorum fratres nouitijs rudiei postmodum effecti gregem dominicum prædicationibus suis orationibus alijsque innumeris pietatis operibus iuuent & pascant eorumque domos non minus imo magis quam ea quæ per ordinarios erecta sunt seminaria vocari posse & propterea mendicantium nomen amittere nullo modo debere volentes idcirco omnem dubitandi materiam amputare omnes & singulos mendicantium ordinū fratres huiusmodi ac eorum singulis à quibuscuis excommunicationis suspensionis & interdicti alijsque Ecclesiasticis sententijs

61

62

tijs cēsuris & pœnis à iure & ab homine quauis occasione vel causa latis si quibus quomodolibet innodati existunt ad effectū præsentium duntaxat consequendum harum serie absoluentes & absolutos fore censentes nec non quarūcumque litium & causarum coram quibusuis iudicibus & vbicunque quomodolibet pendentium status & merita nominaq; & cognomina iudicium & collitigantium nec non quorumcumque priuilegiorum indultorum exemptionū & immunitatem eorundem ordinum mendicantium fratribus hactenus quomodolicet concessorū tenores præsentibus pro expressis habentes lites quoq; & causas præfatas vt præfertur pendentes ad nos harū serie auocantes illasq; penitus extinguētes & collitigantibus huiusmodi perpetuum super prœmissis silentium imponentes. Motu proprio non ad ipsorum fratrum vel alicuius eorum Nobis super hoc oblate petitionis instantiam sed ex certa nostra scientia ac de Apostolicæ potestatis plenitudine omnes & singulos. Quatuor mendicantium ordinum vt Sancti Dominici Sancti Francisci ac Erimitarum Sancti Augustini nec non Carmelitarum & quos etiam recēseri volumus seruorum Beatæ Mariæ nominibus comprehensos fratres eorumq; domus monasteria & loca etiam si in communi propria bona tam mobilia quam immobilia & stabilia ac alia quæcunque possederint mendicantium vocabulo & omnibus & singulis mendicātium priuilegijs eis quomodolibet concessis vti posse & debere nec super præmissis vllo vnquam tempore molestari posse autoritate Apostolica per præsentes statuimus & declaramus: ac tam Consilij Tridentini quam omnia & singula alia decreta statuta ordinationes priuilegia & iura de mendicantibus loquētia ad omnes & singulos ordines præfatos eorumque domos & loca etiam propria bona in communi tamen retinentes extendimus & ampliamus illaque de illis loqui etiam autoritate præfata per easdem præsentes declaramus. Ac insuper eisdem ordinarijs & quibusvis alijs tam Ecclesiasticis quam sæcularibus quauis autoritate fungentibus in virtute sanctæ obedientiæ & alijs arbitrio nostro moderandis pœnis similiter per præsentes mandamus vt si quod per eos tam nostro quam prædecessores nostri tēporibus tam ratione seminarij subsidij & decimarum quam aliorum onerum huiusmodi exactū fuit id totum eisdem fratribus omni mora & dilatione postpositis restituant districtiue inhibentes eisdem locorum ordinarijs ceterisque personis tam Ecclesiasticis quam sæcularibus quauis autoritate fungentibus & cuiusuis dignitatis gradus & conditionis existentibus ne eosdem mendicantium ordinum fratres præfatos bona huiusmodi retinentes quouis prætextu super seminarij subsidij & decimarum conturbatione molestare inquietare vel perturbare audeant vel præsumant. Decernentes quoque præsentes literas nullo vnquam tēpore de subreptionis vel obreptionis vitio aut intentionis nostræ vel quopiam alio defectu notari vel impugnari nulla-

nullatenus posse minusve sub quibusvis similium & dissimilium gratiarum revocationibus modificationibus limitationibus restrictionibus & aliis contrariis dispositionibus tam per nos quam etiam successores nostros quomodolibet ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis aliisq; efficacioribus & insolitis clausulis irritantibusq; decretis pro tempore factis & faciendis quorumcumq; tenore existant includi sed illis non obstantibus in suo robore & efficacia persistere & quoties illæ emanabunt toties in pristinum statum restituas repositas & plenariè redintegratas etiam sub datum etiam per ipsos eligendas de novo concessas esse & ita incommutabilis voluntatis & intentionis nostræ esse & ad hoc ut perpetua firmitate subsistant vim validi & efficacis contractus inter sedem Apostolicam & præfatorum ordinum mendicantium hujusmodi fratres habere debere sicq; per quoscumq; judices & commissarios quavis autoritate fungentes etiam causarum palatii Apostolici auditores ac sanctæ Romanæ Ecclesiæ Card. sublata eis & eorum cuilibet quavis aliter judicandi & interpretandi facultate & autoritate judicari debere: irritum quoq; & inane quicquid secus super his à quoquam quavis autoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Quo circa dilectis filiis curiæ causarum Cameræ Apostolicæ Generali auditori nec non quarumcumq; tam cathedralium quam collegiatarum Ecclesiarum decanis præpositis Archipresbyteris Archidiaconis thesaurariis & quibusvis aliis in eisdem Ecclesiis dignitates obtinentibus ubilibet & in quibuscumque regionibus terris & locis existentibus per præsentes motu simili mandamus quatenus ipsi & eorum quilibet per se vel alium seu alios præsentes litteras & in eis contenta quæcunque ubi & quando opus fuerit ac quoties pro parte dictorum fratrum vel alicujus eorum fuerint requisiti solemniter publicantes eisque in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes faciant autoritate nostra eosdem fratres & eorum singulos præmissis omnibus pacificè frui & gaudere non permittentes eos vel eorum quempiam super illis quomodolibet indebite molestari. Contradictores quoslibet & rebelles per sententias censuras pœnas Ecclesiasticas aliaque opportuna juris & facti remedia appellatione postposita compescendo. Et nihilominus legitimis super his habendis servatis processibus sententias censuras & pœnas ipsas etiam aggravando invocato etiam ad hoc si opus fuerit auxilio brachii sæcularis. Non obstan. fel. rec. Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri de una & concilii generalis de duabus dietis dummodo ultra tres dietas quis vigore præsentium ad judicium extrahatur & aliis Apostolicis nec non in provincialibus & synodalibus conciliis editis specialibus vel generalibus constitution. & ordination. ac quibusvis etiam juramento confirmatione Apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis & consuetudinibus privilegiis quoque indultis & litteris Apostolicis sub quibuscunque tenoribus

ribus & formis ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis aliisq; efficacioribus & insolitis clausulis irritantibus & aliis decretis in genere vel in specie etiam motu simili & ex certa scientia ac Apostolicæ potestatis plenitudine ac alias quomodolibet etiam consistorialiter concessis ac approbatis confirmatis & sæpius innovatis. Quibus omnibus etiamsi de illis illorumq; totis tenoribus specialis specifica & expressa mentio seu aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret tenores hujusmodi ac si de verbo ad verbum nihil penitus omisso & forma in illis tradita observata inserti forent præsentibus pro expressis habentes illis alias in suo robore permansuris hac vice dumtaxat specialiter & expresse derogamus contrariis quibuscumq; aut si aliquibus communiter vel divisim ab Apostolica sit sede indultum quod interdici suspendi vel excommunicari non

98 posint per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Volumus autem quod præsentium transumptis manu alicujus notarii publici subscripti aut alicujus prælati vel in-

69 dignitate Ecclesiastica constituti sigillo munitis eadem prorsus fides adhibeatur quæ eildem præsentibus adhiberetur si forent exhibitæ vel ostensæ. Quodq; præsentes in valvis Cancellariæ Apostolicæ & Basilicæ principis Apostolorum de urbe nec non in acie campi flore per aliquem ex cursoribus nostris publicentur & inter extravagantes constitutiones perpetuo valituras conscribantur ac post-

70 quam publicatæ fuerint plenam & indubiam fidem faciant nec no nomnes & singulos illas concernentes perinde ligent ac si esse personaliter intimatæ. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die prima Octobris, M. D. LXII. Pontificatus nostri anno secundo.

Io. Alf. Naldi.

A. Catorius.

Anno à nativitate Domini millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, indictione decima die vero decima sexta mensis Octobris Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri D. Pii divina providentia Papæ Quinti anno ejusdem secundo retroscriptæ literæ in forma brevis affixæ & publicatæ fuerunt in retroscriptis locis ut moris est per me Alexandrum Astancollum præfati sanctissimi D. N. Papæ cursorem.

Idem Cursor.

Philippus Chappius Magister Curs.

NOs Ioannes Baptista Cicada miseratione divina S.R.E Presbyter Cardinalis tituli S. Agathæ omnibus & singulis præsens literarum Apostolicarum confessionis declarationis confirmationis & voluntatis sanctissimi D. Pii divini providentia Papæ V. in favorem mendicantium impressum transumptum visuris lecturis pariter & audituris notum facimus & in verbo veritatis attestamur qualiter cum supradictis originalibus Apostolicis literis quas non cassas non abolitas nec in aliqua sui parte suspectas vidimus & cum præmisso transumpto auscultavimus concordant. In quorum omnium fidem & testimonium ad instantiam R.P. Christophori Patavini ordinis Eremitarum S. Augustini prioris generalis has præsentes nostras attestationis literas etiam imprimi & nostri soliti sigilli (quo in similibus utimur) impressione communiri & per notarium infra scriptum subscribi fecimus.

Actum & datum Romæ in ædibus nostris anno à Nativitate Domini 1568. indictione decima die vero 3. Aprilis Pontificatus ejusdem sanctissimi D. N. Pii Papæ V. anno tertio.

Pro D. Felice de Romacelis Notarius cui Illust. ac Reverendiss. PP. Ioan. Lucas Romerius subscripsit.

EGo Hieronymus Comes de Portia attestor & affirmo hoc suprascriptum sigillum esse sigillum Reverendissimi Cardinalis Cicadæ tunc nuncupati Cardinalis S. Clementis quod ex literis circa ipsum sigillum impressis apparet in quorum fidem manu mea scripsi & subscripsi & hoc ex experientia quam per multos annos habui in urbe.

Hieronymus Comes de Porcia manu propria scripsi.

Actum Monaci in S. Francisco 10. Novembris. 1576.

Originale servatur Monachi S. Augustini.

QVÆSTIO CXXV.

An exempti cleri secundarii diœcesis Leodiensis possint vocare in jus suos debitores etiam exemptos coram Abbate S. Laurentii, eorum conservatore.

SVMMARIVM.

1. *Retentione rei ad alium spectantis vis censetur inferri.*
2. *Ubi est casus legis non est ulterius dubitandum.*
3. *Conservator est iudex primæ instantiæ.*
4. *Utile est exemptis quod in prima instantia conveniantur coram conservatore.*
5. *Exempti in Hispania Francia Belgio conveniuntur in prima instantia coram conservatore.*
6. *Exemptionum finis est ut quietius in maiori libertate Deo inserviretur.*
7. *Conservatoris iurisdictio in exemptos non aufert exemptis eorum iurisdictionem & n. 16.*
8. *Conservator non sua sed Pontificis iurisdictione utitur.*
9. *Conservatores non habent iurisdictionem Episcopalem.*
10. *Impugnantes exemptiones violant libertatem Ecclesiæ & censuras incurrunt.*
11. *Imperator non potest derogare exemptionibus & conservatoriis Ecclesiasticis.*
12. *Molestiæ sunt duplices iuris & facti.*
13. *Casus omissus remanet in dispositione iuris communis.*
14. *Exemptus potest exemptum convenire coram conservatore.*
15. *Verba generalia sunt magnæ efficaciæ.*
16. *Præiudicium non fit exemptionibus nec etiam ordinariis si exempti subsint iurisdictioni conservatoris.*
17. *Correlativorum idem est iudicium.*
18. *Conservatoria respectu Pontificis est late interpretanda.*
19. *Creditores exempti & debitores exempti sunt correlativi.*
20. *Capitula qualem iurisdictionem habeant in capitulares.*
21. *Capitula non habent cum conservatore iurisdictionem privative sed habere possunt accumulative.*

TAlis mihi occurrit hodie facti species Dominus Ioannes Canonicus Sancti Dionisii prætendens domum claustralem à Domino Natali ejusdem Ecclesiæ canonico occupatam ad se pleno jure spectare recurrit ad conservatorem cleri secundarii cujus jurisdictionem Natalis subterfugiens conqueritur apud cleri secundarii deputatos ac etiam Concilium Serenissimi Ferdinandi

dinandi Episcopi & Principis nostri Leodiensis penes quod est conseruatoria Cæsareorum priuilegiorum se in prima instantia coram conseruatore iudice incompetente euocari. In qua facti specie consultus respondi Natalem temere & sine aliquo iuris fundamento iurisdictionem conseruatoris impugnare, multis equidem rationibus quæ superius, *quæst.* 117. & hic recensentur.

Primo, quia secundum constitutionem Sixtiuam, officium conservatoris implorari potest ab exemptis adversus eos qui grauamen vel molestiam ipsis inferunt & consequenter adversus natalem qui dicitur Domino Bistenio molestiam inferre eumque turbare in iure domus claustralis quam prætendit ad se pleno iure spectare. Per retentionem enim rei ad alium spectantis vis censetur inferri, *l. vim facit qui ff. de vi & vi armata Amanellus de claris aquis sing. incip. nota quod si promisi.* Et proinde cum hic sit casus legis & priuilegij expressus non sit vlterius inquirendum. *Zasius. cons.* 14. *n.* 17. *Paris. cons.* 136. *par.* 3. *glo. in l. ancillæ. C. de furtis.* 1

Secundo communi classicorum doctorum calculo in hoc itum est conseruatorem etiam in prima instantia de exemptorum causis ciuilibus atque pecuniarijs posse cognoscere, *Emanuel Roderiq. quæstionum regularium* 65. *articulo* 12. *tom.* 1. *fol.* 381. *Nauar. cons.* 3. *de offic. deleg. Gregorius Sayrus in floribus decisionum lib. tit. de offic. deleg. dec.* 1. *Ioannes Baptista Confettus de priuilegijs ordinum par.* 2. *tit.* 4. *cap.* 7. *de officio conservatoris fol.* 359. *Guido. dec.* 18. 3

Tertio vtile est exemptis quod in prima instantia suas actiones tam active quam passive corã conservatoribus indigenis possint proponere alioquin enim quauis ex causa litem moturi Romam deberent excurrere vel ex vrbe delegatos sibi in patria iudices postulare. 4

Indeque est vt speciali Hispanorum Francorum Belgarum priuilegio exempti in prima instantia non Romam euocari sed in patria coram proprijs iudicibus ordinarijs (vt eorum sunt conservatores) debeant conveniri. *Renatus Choppin. de sacra politia lib.* 2. *tit.* 4. *n.* 6. *fol.* 231. *Nauar. cons.* 9. *de priuil. vbi ostendi quid sit ordinarius.* 5

Neque refricari potest exemptionis priuilegium futurum exemptis elusorium & inane si liberari à iurisdictione ordinaria diœcesani recognoscere debeãt conservatorem aliquem pro ordinario.

Etenim exemptionum pontificiarum origo & finis est vt exempti ab oppressione & iugo diœcesani qui eis infestus esse consueuit liberari quietius liberiusque diuinæ contemplationi vacent. *late Rebuffus resp.* 142. *Bald. cons.* 337. *vol.* 4. *Boer. de statu Eremitarum nu.* 6. *Mandos de signatura gratiæ tit. exemptio. col.* 2. *&* 3. *DD. cap. recolentes de statu Monachorum.* Ioannes Bacquet *liure cinquieme de droit. du donaire de france cap.* 18. *nu.* 6. 6

A qua quidem contemplatione seruitioque diuino periculum non est ne ex-
7 empti per hanc conseruatoris iurisdictionem auocentur. Quippe quod ea sit longe dissimilis & dispar à iurisdictione diœcesanorum ordinaria in suos subditos.

Conseruatores enim iurisdictionem habent non propriam qualis est diœcesani in suos subditos sed alienam scilicet Apostolicam atq; ad vniuersitaté causarum delegatam quæ licet eo nomine & respectu ordinariæ iurisdictioni æquiparetur, *Fel. cap qualiter & quando de accusat. Abb. c. 1. & 9. de offic. del. Nauar. cons. 3. de offic. del. Emanuel. Roder. d. art. 16. q 65.* attamen in modo procedendi atque appellandi iurisdictione immediate à S. sede delegatæ par est & æqualis,
8 *Card. Tuschus in com. consi. verb. conseruator n. 6. Anchar. cons. 132. Rufin. cons 3. & 4. Mandos de inhibitionib. q. 4. n.* 10. at vero iurisdictioni ordinariæ omnino dispare atq; dissimilis. *VVames. cons 463. de Regular.* vtpote quod conseruator non sua iurisdictione sed Pontificis qui ei demandauit perfungatur, *l. solet ff. de iurisdict om. Iud.*

9 Deinde conseruatores iurisdictionem quidem habent primæ instantiæ in exemptos, *Emanuel Roder. Nauar Io. Baptista Confettius loco supra citato.* at vero Episcopalem seu diœcesanam iurisdictioné neutiquam sed ab ea manent omni modo exépti liberiq; à præsumpto illo ordinariorum odio iugoq; quod præsertim à lege diœcesana solebat emanare. *Rebuff. rest. 143.*

Itaque Dominus Nicolaus Tabolet & cum eo Capitulum S. Dionisij reddendo se supplices concilio ordinario Cæsareorum priuilegiorum conseruatori iurisdictionemq; sui conseruatoris multopere eis proficuam atque etiam pro-
10 cedendi stilo compendiosam oppugnando non modo (quod Imp. Honorius & Theodosius rescripserunt *in l si pater in fin. C. de sponsalibus*) laborant contra sua propria commoda sed etiam impingunt in censuras quas incurrút quod Ecclesiæ libertatem priuilegiaque impugnant, *Card. cap. perpendimus de sent. excom. Io. Andr. c. fin. col. fin. de immunit. Eccles. Rochus de Curte tract. de consuetudine num. 457 Emanuel Roderiq. in compendio quæst. reg verb. communio. in fin. vers. Episcopi.* à quibus censuris ne quidem Dominus Ioánes Biltemus immunis esset si iudicio isti laico quod ei coram concilio ordinario dictatur acquiesceret, *Nauar. cons. 1. n. 81. quæst. 42. de constit.* dispositio enim pœnalis de vno correlatiuorum extenditur ad aliud *præses in locis legal. loco à correlatiuis.*

Denique mandatum illud Concilij ordinarij per Capitulum S. Dionisij impetratum nullius est roboris & momenti.

11 Quippe quod Imperator qui istius conseruatoriæ autor est afficere nequeat iurisdictionem conseruatoris Pontificiæ vt nec res personasq; huius hypothesis Ecclesiasticas, *cap. verum cap. bene cap. imperator dist. 96. cap. Ecclesia S. Mariæ*

cap.

cap. cũ accessissent vbi DD. de const. Peckius cap. ea quæ n. 3. de Reg. Iur. in 6. Card. Mantica de tacitis & ambiguis conuentionibus par. 1. lib. 4. tit. 19. num. 10. Emanuel Roderiques quæst. Reg. tom. 1. quæst. 65. art. 12. fol. 383. Col. 2. & 3. vti ego supra fuse ostendi.

12 Summa constitutio Sixti Papæ qua Abbati S. Laurentij demandatur cognitio quarumlibet molestiarum etiam alia ex causa quam beneficiali comprehẽdit vti genus vtrumq; molestiæ speciem iuris & facti, *DD. l. 1. C. de nundinis vti in tractatu de aduocatijs ostendi.*

Vt proinde cum ex narratiua mandati soleat iurisdictio fundari, *Gail. lib. 1. obs. 31.* non possit non dici mandatum per Dominum Ioannem Bultenium à conseruatore cleri secũdarij impetratum ex narratiua illius molestiæ turbationisque esse fundatissimum.

Sed dubiũ mouetur num Sixtiua illa constitutio etiam vires habeat in casu quo exempto sit aduersus suũ debitorem etiam exemptum iudicialiter experiendum arguiturque pro negatiua parte Pontificem de hoc casu sigillatim non disposuisse & proinde casum hunc omissum remansisse in dispositione iuris 13 communis, *l. cõmodissimo ff. de liber. & post l. si post dotem ff. sol. matr.* quo priuilegiatis contra priuilegiatum priuilegio suo vti nõ potest, *DD. auth. quas actiones C. de sacro Eccles. Franc. c. 1. §. verum nu. 4. de iure patr. in 6.*

14 Sed dubium non est quin hic casus sub conseruatoria Sixti Pontificis qua exemptis facultas concessa est quoscumque suos debitores qualicumque ex causa coram Abbate S. Laurentij eorum conseruatore euocandi sit repræhensus.

15 Ratio vna sit quia Pontifex vtitur verbis illis generalissimis *nec non contra quoscumq; eorundem Decanorum Capitulorum canonicarum personarum & suppositorum etiam alia quam beneficiorum Ecclesiasticorũ ratione debitores* quæ sut magnæ emphasis atque energiæ adeo vt in materia etiam stricta atque odiosa comprehendant omnem casum qui diei excogitariue potuisset, *Hieronymus Gonsales de mensib. & alternat. Episcopo glo. 9. n. 24. & seqq. vbi id probat Hieronymus Gratus cons. 21. nu. 77. par 2. August. Bero familiarum quæst. 56. nu. 2. Iosephus Mascard. de probat. vol3. conel. 1271. nu. 45. late Anton. de amatis. dec. Marchij 104. n. 52. & seqq. præses in locis legal. loco à generalitate & loco a subiecta materia,* vt proinde in tam generali dispositione non possint non comprehendi etiam debitores exemptorum qui etiam pariter exẽpti sunt, *latissime Antonius Gomesius ad Reg. Cancell. tit. de infirmis resignant quæst. 5 fol. 73.* idq; non obstante quod idem Gomesius ibi subijciat teoriam hanc non habere locum quando dispositio respicit aliquam tãtum vniuersitatem Tum propter emphasim dictæ generalitatis verborum quibus Pontifex vtitur. Tum quia à subiecta mate-

ria huius Sixtivæ illius verba interpretationem extensivam recipere debent qualitate exemptiua eorum omnium qui in genere & specie ea annunriantur ita & debitores in ea enuntiati non tantum intelligendi sint de ijs qui non sunt exempti sed etiam de debitoribus exemptis, *præses loco à subiecta materia DD. cap. solita de maior. & obed. Chalderin. cons.* 122. Tum quia obstat argumentum à rubro de quo late præses *loco à rubro.* Tum deniq; quod qualitas illa præcedens exemptionis censeatur repetita in omnibus alijs enuntiationibus qualitas enim in genere conueniens pluribus repetita in eadem oratione vni personæ intelligitur etiam repetita in alia. *Bart. & DD. l. Seca. 5. Caio. col. vlt. ff. de fundo instr. leg. perego de fideicommiss. art. 25. n. 29.*

16 Signanter porro quod hoc sensu præiudicium iurisdictioni ordinariæ aut exemptionibus non fiat, manent enim hac interpretatione sarta tecta exemptionum priuilegia respectu diœcesanorum qui multifariam solebant exemptos grauare vti sigillatim recenset Clemens V. *Clem. frequens. de excess. Prælatorum*, sola iurisdictione contentiosa in conservatore translata qui quidem nō autoritate ordinaria de causis exemptorum ciuilibus cognoscit sed autoritate Pontificia specialibus eiusmodi in causis vices Papæ gerēs, *l. solet ff. de iurisd. om. iud.* vt certe conseruatoriæ istius verba latissime in præiudicium iurisdictionis quam Papa habet in exemptos sint interpretanda, *l. beneficium vbi DD. ff. de const. prin. cap. 1. de filijs presb. in 6. Abb. cap. olim. nu. 7. de verb. sig. Castr. & DD. l. 2. C. de in ius vocando milis. in repert. verb. priuilegium principis.*

17 Ratio altera sit desumpta ab argumento à correlatiuis Constitutio enim disponens in vno ex correlativis habent etiam locū in alio, *late præses in locis legal. lib. loco à correlatiuis* Ioannes *Baptista à S. Blasio in tract. de correlatiuis DD. l. fin. C. de indict. vid. toll. Gabriel. com. concl. lib. 6 de legibus concl.* 3. etiamsi constitutio esset pœnalis stricta atq; odiosa, *Bart. b. l. fin ff. de acceptil. præs. de loco*, & cōsequēter Sixtiva cōstitutio siue conseruatoria S. Laurentij disponēs creditores exemptos posse debitores suos in ius vocare coram conseruatore extendenda etiam est non modo ad debitores non exemptos sed etiam ad debitores qui pariter sint exempti, idque quia hic non agitur de præiudicio inrisdictionis ordinariæ sed abdicatione iurisdictionis Papæ in exemptos competentis cuius respectu con-

18 seruatoria est late interpretanda atque extendenda. *d. l. beneficium vbi DD. & alij superius laudati.*

16 Quin autem creditores exempti de quibus in Sixtiua constitutione fit mentio correlatiui sunt debitorum etiam exemptorum nemo credo dubitauerit nisi qui Pirrohoi philosophastri sectator esse voluerit qui vt est apud Alciatum, *l. certum ff. si cert. pet.* de omnibus dubitandum esse asserebat, subijcitur & alia dubitatio exempros cleri secundarij Diœcesis Leodiensis immediate eorum

tum Capitulis veluti eorundem judicibus subjacere proinde conservatorem in judicem recognoscere non posse.

Cui obici postposita quæstione qualitatis jurisdictionis quam de jure collegia habent in collegas exemptos respondetur primo exemptiones has esse ab omni jurisdictione ordinaria & extraordinaria solum ea excepta quæ est à S. Sede specialiter in exemptos alicui delegata, *c. si Abbatem de elect. in 6. ubi DD. Nicolaus Boer. de potest. legati à latere n. 28. spec. de legato §. sequitur n. 13. vers. sed nunquid VVames. cons. 63. de iudiciis tom. 1.* 20

Et licet capitula seu jure seu præscriptione seu Pontificia commissione speciali jurisdictionem quampiam haberent in collegas de quo late VVames. *cons. 63. de iudiciis tom. 1.* attamen ea iurisdictio non privative sed accumulative eis una cū conservatore competeret, *c. pastoralis c. irrefragabili ubi DD. de offic. ord. c. quia contingit de Ret. dom. Rom. cons. 393. Barth. l. 1. ff. de offic. præf. verbis*, ita ut utrimq; preventioni locus sit quippe quod specialis jurisdictio uni competens alterius universali jurisdictioni derogare non soleat, *gloss. & Angel. l. 1. C. ubi & apud quem VVames. cons. 63. n. 6 tom. 1. de iudiciis c. ut debitus de appell. c. 3. de offic. ord. Fel. c. irrefragabili in pr. vers. declara prædicta eod. tit.* 21

QVÆSTIO CXXVI.

Exempti an posint in prima instantia ab eorum creditoribus non exemptis conveniri.

SVMMARIVM.

1. *Conservatores sunt ordinarii exemptorum*
2. *Hispani, Galli, Belgæ exempti in prima instantia coram ordinario conveniuntur.*

Conservatores sunt judices velut ordinarii exemptorum ad universitatem causarum eorundem deputati adeo quidem ut conservatoribus postpositis in prima instantia Romam vel aliunde extra eorum domicilium evoari non posse privilegiis Hispaniæ Galliæ Belgii ostendit Renatus Chopinus quem laudavi superius, *par. 1. schol. 184. & par. 2. q. 27. & 103.* quibus in locis quæstioni huic respondi ut nolim quod actum est agere, confirmariq; eædem quæstiones possent ex eis quæ præses Everardi à ratione casus conversiva adfert in locis legalibus loco à ratione casus conversiva. 1 2

QVÆSTIO CXXVII.

An capitula jurisdictionem habentia causam collegæ cognoscendam possint alicui committere.

SVMMARIVM.

1. Capitula non habent generalem iurisdictionem.
2. Iurisdictio non competit capitulis privativæ.
3. Capitula an possint constituere officialem generalem.
4. Iurisdictionem universalem an delegati possint subdelegare.
5. Capitula habent iurisdictionem inferiorem.
6. Processus ex capite incongruo non sustinetur ex capite congruo.
7. Conservator officium suum non imploratum impartitur.

Talis exurgit controversia coram Abbate S. Laurentii quam Clarissimus Dominus Ioannes Fabritius illius assessor consilium meum exquirens mihi cõmunicavit Capitulum B. Mariæ Huensis designat pro generali omnium causarũ officiali & judice Dominum Pholianum Massaert suum collegam & pro fisco Ernestum Hoyoul qui Huberto Gaskon Capituli supposito libellum edit accusatorium coram Domino Pholiano officiali Hubertus autem jurisdictionem illam subterfugiens recurrit ad conservatorem quærebatur quid juris.

1 Respondi primo capitula de jure non habere generalem jurisdictionem sed tantum levium quorundam criminum coertionem ubi late respondit Dominus Ioannes VVames *conf. 63. de iudiciis tom. 1.* nisi tamen consuetudine seu temporis præscriptione jurisdictionem acquisiverint, *Oldra. cons. incip. quia omnes n. 8. & cons. 251. incip. n. 1. Regonus Archiepiscopus VVames. d. cons. 63. n. 1. in fin.* uti capitula cleri secundarii Leodiensis fecisse existimo.

2 Respondi secundo ejusmodi jurisdictionem capitulis non competere privative cum conservatore sed accumulative ita ut inter eos præventioni sit locus, *gl. & ang. l. 1. C. ubi & apud quem c. ut debitus de appell. c. 3. de offic. ord. Fel. in c. irrefragabili in pr. verb. declaro prædicta eod. tit. VVames. d. cons. 61. n. 6. & 7. late Farin. dec. 30. part. 2. ubi limitat. nisi favore certæ personæ iurisdictio concedatur.* an autem conservator criminalem jurisdictionem habeat non insisto pendet enim id à textu privilegii uti ostendi, *q. 6. & 96.*

Respon-

Respondi tertio capitula posse quidem particularem aliquam causam alteri cognoscendam decidendamq; delegare, *VVames. cons. 44. de offic. ord. tom. 1.* sed 3 an ad universitatem causarum ambigi. In affirmativam enim sententiam me impellit quod jurisdictio competens jure proprio in alium transferri posit. *l. more l. solet. l. prætor. ff. de iurisd. om. iud. & C. Tit. l. qui pro sua iurisdictione iudices dare darive possunt & ff. de offic. eius cui mandata est iurisdictio.*

At vero pro negativa quod ne quidem judices ad universitatem causarum deputati jurisdictionem à se abdicare non possint, *l. legatus de offic. præs. Host. in summa de offic. del. DD. l. à iudice ubi Ias. C. de iudiciis Nicol. Bellonus ad Rubr. de offic. eius cui mandata est iurisdictio n. 62.* 4

Deinde quod Capitula sint è cathegoria judicum inferiorum jurisdictionem habentium qui jurisdictionem à se abdicare non possunt nisi ad breve tempus valetudinis scilicet vel absentiæ causa, *DD. l. si longius ff. de iudiciis l. observare ff. de offic. proconsulis Franc. c. 1. n. 4. in fine de offic. vic. in 6. Lapus alleg. 5.* Postremo ejus quod regulariter nemo delegare posit causam nisi is qui jurisdictionem habet ordinariam. *Rom. l. eum qui n. 1. ff. de iurisd. om. iud.* Sed quia Capitulum Huense mutato consilio forsan dictam commissionem generaliter Domino Pholiano datam revocabit eaq; particularem hanc causam committet quæritur an processus coram eo sub titulo officialatus inceptus progressum habere poterit sub speciali commissione à capitulo ei demandata. 5

Respondi negativè. Ratio est quia processus coram eo tanquam officiali susti neri nequit alio ex capite quo processum non fuit actus enim gestus ex capite incongruo sustineri nequit ex capite congruo ex quo gestus non est, *l. si is ad quem ff. de acq. hered. late Rom. cons. 343.* 6

Tum quod repugnat voluntati agentis, *l. nullum interest § si quis alteri vel sibi c. super de offic. del.*

Tum quod via quam quis elegit ei patere debeat, *l. si mulier in fin. ubi DD. ff. quod met. caus.*

Tum quod processus judicis procedentis una autoritate quam putat se habere robur non accipiat ex alia autoritate quam habet, *Host. c. cum ex officii de præscript feder. de senis cons. 125. Rom. d. cons. 343.*

Tum denique quod processus factus coram judice putativo confirmari non posit ut ex tunc ex sequente delegatione, *Rom. l. eum qui num. 4. ff. de iurisdict. om. iud.*

Denique quæsitum est utrum conservator talem nullitatem judicii à parte non oppositam supplere posit. Respondeo breviter posse. Tum quia judex officio suo nobili providere debet parte etiam non postulante ne judicium reddatur nullum atq; elusorium. *Anton. de Amatis. decis. Marchie. 33. num. 14.* 7

Alex.cons.225. n.3.lib.6.Rota noviss.dec.666.n.4 part.1.DD.l.dies cautioni §. hoc autem iudicium ff.de dam.in fect. Tum quia conservator etiam irrequisitus officium suum impartiri potest uti superius ostendi, *q.116.*

QVÆSTIO CXXVIII.

Ordinarius an sententiam conservatoris remotioris exequi teneatur.

SVMMARIVM

1. *Casus huius quæstionis.*
2. *Exceptio declinatoria competens principali non extenditur ad fideiussorem.*
3. *Exemptio debitoris non prodest eius fideiussori.*
4. *Ordinarius non exequitur sententiam notoriæ iniquam.*
5. *Non licet eligere conservatorem remotiorem postposito viciniori.*
6. *Officialis resistere potest cuilibet iudici officium suum excedenti.*
7. *Executor non debet esse facilis in sententiarum executionibus quæ apparent iniustæ.*
8. *Iudex potest etiam irrequisitis executioni sententiæ iniustæ per alium latæ sese opponere.*
9. *Iudicis requisiti quale sit officium.*
10. *Iudex ad executionem requisitus exceptiones altiorem indaginem requirentes non admittit.*
11. *A sententia iudicis requisiti ad quem sit appellandum.*

CAsus talis occurrit. Religiosi quidam exempti contrahentes cum vidua Henrici le Brand dederunt ei pro contractus securitate quendam Natalem expromissorem, quem eadem vidua juxta legem contractus coram officiali Leodiensi vocavit in jus. Is ab officiali condemnatus recurrit prætextu exemptionis religiosorum pro quibus sese obligarat ad Abbatem Luxemburgi residentem qui sententiam Officialis quavis certe trutina iustiorem cassavit atq; irritavit & viduam in expensis condemnavit.

Queritur utrum officialis Leodiensis ad literas requisitoriales istius Abbatis teneatur eisdem sententiam executioni demandare.

Et

Et quidem hac in facti contingentia respondi non teneri sequentibus argumentis.

Primo, Quia religiosi non fuerunt contra relictam Henrici de Brand coram Officiali Leodiensi cuius sententiam Abbas irritat iudicij partes. Sed Natalis eorum expromissor qui priuilegio & conservatoria eorundem religiosorum non gaudens non potuit suo aut religiosorum respectu sententiam per officialem Leodiensem aduersus se latam coram dicto Abbate pseudo conservatore in disputationem reuocare. Catholica enim est doctorum vtriusque 2 scholæ teoria exceptionem declinatoriam competentem principali ad illius fideiussorem vel expromissorem non extendi, *l. si reus ff. iudicatum solui l. sed & si §. 1. ff. de iudicijs Aufrer. de potest. sæculari super Ecclesiast. reg. 4 fall. 22.*

Exemptionemque debitoris principalis ad illius fideiussorem quoque de- 3 riuare non posse, *Martha. de iurisdict. inter Ecclesias & sæcularem exercenda casu 106. numer. 1, spec. de compet. iudicis additione §. 1. numer. 26. Rom. cons. 633.*

Secundo, quia officialis Leodiensis ad exequendam sententiam cõservato- 4 ris requisitus exequi non potest sententiam quam notoriæ videt nullam esse aut iniquam, *DD. l. à diuo pio §. sententiam Romæ datam ff. de re. iud. Bald. cons. 36. lib. 4. cons. 98. lib. 3. Cumanus cons. 141. Guido dec. 574. Angel. cons. 276. incip. punctus talis Card. Tuschus com. concl. tom. 4. concl. 466. n. 12. & seqq.* Quin autem sententia dicti Abbatis pseudo-conservatoris horum religiosorum nulla sit & notoriæ iniqua notorietate nullitatis & iniquitatis, resultante ex actorum inspectione quæ solet executionem iudicis requisiti impedire dubium non est, *Vincentius Carocius de remediis aduersus damnos executiones except. 22. n. 14. & except. 70. nu. 21. & seqq. Lucas de penna l. quoties n. 6. vers. 2. casu. C. de exact. tribut. lib. 10. Alberic. l. additos n. 1. C. de Episcop. aud. Cagnol. l. 1. §. non uidetur n. 28. ff. ne vis fiat.*

Quo autem ad illius nullitatem non potuerunt religiosi quibus electio con- 6 servatorum concessa est postpositis tot Abbatibus nobis vicinioribus adire Abbatem longe remotiorem Luxemburgi extra hanc Diœcesim residentem, *Io. Andrea in addit. ad spec. de offic. delegati §. sequitur n. 1. super verb. sed nunquid Emanuel Roder. quæst. regul tom. 1. quæst. 65. art 8.* vt viduam tœdio expensarum & itineris asperi difficilisque vltra tres dietas à suo domicilio euocatam contra formam conservatoriæ opprimerent quo & nomine vt Officialis Leodiensis iudex ordinarius conservatori vt & cuilibet alteri delegato limites suæ commissionis excedenti resistere possit omni iure permissum est, *Card. Tuschus com. concl. tomo 4. concl. 436 verb. index ordinarius maior* dele-

delegato §.volumus vbi Barth. & Iacob. de Bellouis Auth. vt iudices siue quoque suffragio Feder. de Senis cons.216 nu.2. Cyn. Auth. qua in prouincia in fin. C. vbi de crimine.

At vero si ad eiusdem sententiæ iniustitiam nos convertamus & ea luce ipsa meridiana dilucidens patebit ex actorũ inter viduam Henrici le Brand & Natalem inspectione ex ijs enim certe constabit se suaque bona huic viduæ coram scabinis Leodiensibus nodo gordio validius nexuisse vt proinde Officialis ad executionem sententiæ Abbatis ita apparenter iniuste requisitus facilem se exhibere non debeat, *Baldus cons.98. casus scribit iudex lib.3.*

7 Imo vero cum Abbas ille pseudo conservator sententiam officialis Leodiẽsis tam æquam & iustam irritando in ipsam iustitiam palpabiliter & liquide impegerit Officialis Leodiẽsis detecta iam illius nullitate atq; iniustitia ex actis resultante etiam irrequisitus atq; ex officio sese potest illius executioni oppo-

8 nere vti apposite respondit Ludouicus Romanus, *cons.51. Innoc. cap.1. in fin. de offic. vicar. glo. l. qui cum maior §. qui patris verb. succurrendum ff. de bon. liber. not. Barth. l. eum qui ita §. qui ita ff. de verb. oblig.*

9 Sed dubitatur quales sint iudices requisiti in iudicando partes? Quidam censuerunt eum non posse quicquam de nullitate aut iniquitate sententiæ cuius executio vrgetur decernere sed quod rescribere debeat iudici requirenti, sententiam cuius executionem requirit notoriæ nullitatis aut iustitiæ vitio laborare, *Cumanus cons.141 vers. ad secundum Castr. l. à diuo Pio §. sententiam num.5. vbi Barth. in pr. legis de re iud. Innoc. cap. de cætero de re iud.* vel etiã remittere causam & partes ad iudicem requirentem, *Card. Tuschus d. cõs.466. n.15. DD. d. l. à diuo Pio §. sententiam.*

Sed alij sentiunt indistincte si notoria sit nullitas aut iniustitia iudicem ad id non teneri sed iudicem requisitum posse eiusmodi sentẽtiam declarare executioni demandari non posse. *Rom. cons.51. Apost. ad Cast. de §. sententiam num.5. Baldus l. ab executione vers. sed nunquid exceptio nullitatis suspendat C. quorum appell. non recipiuntur in l. vnica vers.1 an cuius cap. verbis C. ne liceat in vna.*

10 Idque si exceptiones quæ opponuntur sint notoriæ secus si requirerent maiorem indaginem eiusmodi eum exceptiones iudex requisitus non admittit, *Fel. c. Pastoralis §. quia vero de offic. del. & in c. de cætero de re iud. Card. Tuschus com. concl. tom. 4. concl.466. n.60. DD. l.4. §. condemnatum de re iud.*

11 Denique ambigitur quid si iudex requisitus gravamen inferat ad quem sit appellandum an ad superiorem iudicis requisiti vel requirentis,

Respondetur ad superiorẽ iudicia requirentis seu executionem requirentis, *Card. Tuschus d. conc.466. n.19. capell. Tholos dec.411. vbi Aufr. Barth. l. à diuo Pio §. sententiam in fi. vers. quia in exequendo de re iud.*

Cæte-

Cætera quæ ad huius quæstionis illustrationem plenius spectant videri poterunt in superioribus quæstionibus. *quæst.106.& 109.& tomo meo 1.de iurisdict. ord.in exemp.lib.2.quæst.44.*

QVÆSTIO CXXIX.

Tenantes Ecclesiarum an gaudeant earum Priuilegijs & conservator

SVMMARIVM.

1. *Tenantes qui dicantur,*
2. *Curia tenantium est Ecclesiasticum tribunal.*
3. *A curia tenantium appellatur ad Ecclesiasticum & nu.7.*
4. *Tenantes an sint exempti.*
5. *Causæ coram curia tenantium censentur Ecclesiasticæ.*
6. *Causæ bonorum Ecclesiasticorum agitari debens coram iudicibus Ecclesiasticis.*
8. *Appellari ab Ecclesiasticis temporalem iurisdictionem habentibus debet ad Ecclesiasticum nisi eam tenerent in feudum.*
9. *Causa semel effecta fori Ecclesiastici semper manet Ecclesiastici.*
10. *Secularis qualiscumque inferior est Ecclesiastico.*
11. *Cameræ imperialis causæ sunt æuiternæ.*
12. *Camera imperiralis reijcit appellationes ab Ecclesiasticis.*
13. *Cameræ obstat præscriptio.*

COllegia Ecclesiastica huius Diœcesis Leodiensis habent plerumque tenantes hoc est iudices coram quibus controuersiæ bonorum suorum [1] temporalium possunt terminari pœnesque quos est iurisdictio non solum actionum personalium sed etiam realium atq; mixtarum ad eorum iurisdictioné temporalium pertinentium, *Baldus cap. 1. de eo qui curtim tendidit VVames.conf.67.n.6. de iudicijs & conf.175.n.5.& 6.de appellat. Chopinus in Monasticon lib.1.tit. 3. n.9. fol.* 130.licet autem curia eiusmodi tenantium constari soleat ex personis laicis est tamen tribunal Ecclesiasticum quod eodem iure [2] censeri debet quo Ecclesiastica collegia à quibus sunt stabilita, *Barth.l.1.§. hac actioff.si quis testam.liber.esse VVames.d.conf.67. & 175.nu.6.* vt proinde sicuti à [3] collegijs Ecclesiasticis ad sæcularem appellari non potest ita neque ab eiusmodi curia tenantium appellationem interponere non ad laicum sed ad Ecclesiasticum necesse est, *VVames.d. conf.175.n.8.& 10.c.si duobus §. fin. de app.* Dubiatio huic insurgit vtrum eiusmodi tenantes & personæ seruitio Ecclesiarum [4] exemp-

exemptarum adscriptæ sint exemptæ & conservatorijs se tueri possint. Et quidem ita visum fuisse Emanueli Roderiques in syndicis seu quod mihi perinde est tenentibus Fratrum Minorum est compertum, *Regul. quæst. art. 1. quæst. 40. & art. 4. & in suo compendio quæst. Reg. verb. procurator vers. imo ipse cum uxore fol. 459.*

Ego iudicium meum hic suspendo nolens stilo exactiore articulum hunc sub acumen præsentis calami reuocare. Discuti poterit Emanuel iam laudatus ac reduci ad trutinam iuris cum ijs quæ in alio loco deduxi, *lib 1. de iurisdict. ord. in exempt. quæst. 30. & lib. 4. quæst. 38.*

5 Parergos tantum pro multitudine eiusmodi curiarum ab Ecclesiasticis stabilitarum animaduersione dignum existimaui causas quæ coram talibus curijs agitantur censeri debere Ecclesiasticas, *VVames. d. cons. 67. n. 6. & 7. de iudiciis & cons. 175.* quippe quod coram istis curijs de bonis tantum disceptetur quæ ab ipsis Ecclesijs Ecclesiasticisve personis mouentur & proinde eiusmodi curiæ & causæ quæ coram ijs agitantur quantumuis reales atque sæculares censeri debeant Ecclesiasticæ non respectu conditionis iudicum qui laici sunt sed contemplatione curiæ ad Ecclesiam pertinentis cuius respectu surrogatione atque repræsentatione laici illi iudices quos tenētes hic vocamus eodem iure censeri debent quo illi quos repræsentant, *Barb. d. l. 1. §. hac actio ff. si quis test. liber esse*

6 *iussus Baldui. c. 1. de eo qui curtim vendidit. VVames. dictis locis.* Signanter etiam quod causæ bonorum Ecclesiasticorum quæ etiam à laicis occupantur ventillari debeant coram iudicibus Ecclesiasticis quos huiusmodi curiales repræsen-

7 tant, *cap. verum vbi Abb. de foro comp. VVames. d. cons. 175. n. 1.* & consequenter appellationes ab ijs interponi debent non ad aliquem laicum sed ad Ecclesiasticum extatque hac de re iuris Canonici silentio non inuoluenda diffinitio, *in cap. Romana §. debes de appell. in 6.* ab Ecclesiasticis iudicibus spiritualē & temporalem iurisdictionem habentibus appellandum non esse ad sæcularem sed

8 ad Ecclesiasticum iudicem, *VVames. d. cons. 157. nu. 11.* idque etiamsi Ecclesiastici eorum bona à laicis principibus obtinerent, *Spec. de appellat. §. nunc tractemus nu. 22. cap. licet vers. vel ad nostram de foro comp. cap. 1. de delictis puerorū Ioānes Gallus dec. Parlamenti Parisiensis 258. Lancelot. de attentatis par. 2. cap. 12. limit. 50. nu. 236.* quod procul est dubio cum iurisdictio temporalis libere est trāslata in Ecclesiasticum id quod præsumitur, *Abb. cap. veniens not. 2. de accusat. Fel. cap. cœterum in fine de iudiciis.* Secus autem si iurisdictio esset infeudata, *Franc. Rubr. de appell. vers. 3 quæro. Innoc. cap. ceterum de iudiciis spec. de loco.* Idē quoque si feudum Ecclesiæ concessum sit Francum & liberum nam nec eo casu etiam si de leg. feudi esset quæstio ad camerā erit appellandum. *Aret. cōs. 14. Petr.*

9 *Gregorij de feudis par. 5. q. 6. Bero cons. 82. n. 13. lib. 1.* Sed quid si causa quæ per appella-

pellationem debebat devolvi ad superiorē sæcularem interponatur coram Ecclesiastico an poterit postea converso pollice per appellationem introduci coram judice sæculari? Respondetur non posse. Causa enim censetur Ecclesiastica non modo respectu materiæ illius utpote quod sit ex earum cathegoria quæ spirituales sunt sed etiam respectu judicis Ecclesiastici ad cujus examen per judicii prorogationem appellationemve revocatur, *c. diligenti c. significanti de foro compet. V. amesd. cons. 175. n. 7.* Hincq; est ut cum judex Ecclesiasticus semel manum hujusmodi causæ apposuerit causa semel effecta Ecclesiastica semper manere debet. Ecclesiastica judexq; sæcularis sese illi intromiscere non possit, *cap. ut nostram de app. c. statutum de rescript. in 6. VVamesd. cons. 175. n. 10. c. solitæ de maior. & obed.* sed appellari debeat ad Ecclesiasticum judicem non ad alium sæcularem cujusvis sit culminis qui eo respectu inferior censetur quocumq; judice Ecclesiastico, *Clem. dispendiosam de iudiciis Abb. c. quod clericis de foro compet.* & quidem hæc veluti per salyram ad convellendas multorum vitilitigatorum appellationes quæ frequentiores intercedunt morandi judicii causa quam auxilii ab Ecclesiasticis judicibus ad Spirensem Cameram, quæ licet judicii sit Aristarchi atq; incorrupti attamen causæ eæ sunt adinstar telæ penelopes, quarum cursus & aqua ut cum Budæo in forensibus loquar hæret & subsidit magno equidem rei & publicæ & privatæ incommodo. *Clem. dispendiosam de iudiciis c. nonnulli §. cum autem de rescript. l. quidam ff. si cert. pet.* possitq; de ea quod in adagio est dici Bunas judex est. 11

Indeq; factum est ut Camera Spirensis non raro appellationes judicibus Ecclesiasticis ad se interjectas rejecerit uti constat anno 1594. Augusti 24. in causa appellationis Adolphi van Detz contra Hubertum van Buchell, item anno 1603. octobris 3. in causa Conradi van Bœnen, contra Margaretam de Alsteden, anno 1587. in causa Francisci Hensh, contra Iodocum Delen, idq; multis rationibus in jure fundatissimis quas hic uti ab hoc meo scopo alienas prætereo quibus etiam conformis est ejusdem Spirensis Cameræ consuetudo atq; imperialis constitutio edita anno 1555. de religionis pacificatione, §. *damit auch obberurte beyderseits vervvanten.* ubi constituitur quod contra imperii status qui augustanæ sunt confessionis Ecclestastica jurisdictio exerceri non debeat in causis religionem ipsorum & Ecclesiarum ordinationes Cæremonias & ministeria concernentibus sed in aliis casibus & causis exerceri poterit Ecclesiastica jurisdictio per Archiepiscopos Episcopos aliosque prælatos prout in singulis locis consuetudine receptum est & in exercitio ac possesione reperiuntur, verba constitutionis sic habent, *aber in anderen sachen vnd vorfallen solle vnd mag die Geistliche iurisdiction ohne deren exercitium an einem ieden ort hergebracht vnd die deren in ubungen gebrauch vnd possession seind hinfurt ohne bisher vnverhindert exercirt vnd gebraucht* 12

braucht vverden. Quæ verba cum ſint generalia non poterunt reſtringi ad cauſas primę inſtantiæ ſed comprehendunt etiam cauſas appellationum; in quibus eadem conſuetudo reperitur.

13 Quibus accedit præſcriptio quæ cum conſuetudine ſimboliſat, præſcriptio inquam qua ab omni ęvo poſtpoſita Camera Spirenſi à judicibus Eccleſiaſticis ad ſuperiores Eccleſiaſticos appellari ſolitum eſt. Ad quam quidem præſcriptionem inducendam licet nonnulli exiſtimarint ſcientiam Imperatoris adverſus quem præſcribitur neceſſariam eſſe, *Bald.c.1.n.3.quæ ſint regularia Rom. l.1. §. deniq; n.5. ff. de aqua pluvia arcend.* attamen alii cenſuerunt ſufficere ſcientiam magiſtratus inferioris, *Barth. l. ſi publicanus §. in omnibus. ff. de public. Bald. de præſcript. §. 2. par. 8. princ. q.3. n. 8. DD. c. cum contingat de foro comp. Imol. d. l.1. §. deniq; verſ. nunquid civitates.* Imo vero ſcientiam Imperatoris in præſcriptione temporis immemorialis qualis eſt hoc in caſu præſumi plures alii optimæ notæ Doctores voluerunt, *Anton. Gabr. Com. conc. tit. de præſcript. concl. 1. n 62. Curt. in conſ. 158. n.12. Iaſ. l. imperium n.21. ff. de iuriſd. om. iud.* probaturq; abunde hæc imperatoris ſcientia variis ex quæremoniis quas Imperatori olim Imperii proceres fecerunt ob evocationes ſubditorum in prima inſtantia ad curiam Romanam alto tunc ſilentio involventes permiſſas uſitataſq; appellationes civilibus in cauſis ab Eccleſiaſticis judicibus ad judices alios Eccleſiaſticos uti plenius videre eſt apud Melchiorem Vedaſtũ in collectione conſtitutionum Imperialium in gravaminibus in dieta Nurembergenſi, *Anno 1522. c. 5. fol. 459.*

QVÆSTIO CXXX.

Quid hac in exemptionum materia in regno Franciæ obſervetur.

Varia ex ſacra politia & monaſtico Renati Chopini nec non Papone aliiſq; Galliæ ſcriptoribus quæ in Francia animadverſione hac in materia digna ſunt adferri poſſent. Hoc in loco occurrit L. Bochellius qui in libro 5. *tit. 16.* decretorum Eçcleſiæ Gallicanæ, *fol. 866.* hæc quæ ſequuntur ſcripto reliquit.

DE EXEMPTIONIBVS.

TIT. XVI.

Ex Synod. Turon. 1583.

CAP. I.

NE defectus & excessus aliaq; crimina quæ per Ecclesiasticos in magnum totius cleri scandalum licentiosius committuntur prætextu exemptionum, per nonnulla Capitula, Abbates, monasteria, ordines etiam mendicantium conventus & alia loca tam sæcularium quam regularium prætensarum in multarum animarum periculum impunita remaneant quarum intuitu quamplurimis flagitiosis ac gravibus obnoxios criminibus addicta loca tanquam ad aliquod impunitatis asylum confugere plus satis compertum est; statuimus ut in quibuscumq; juribus, exemptionibus, immunitatibus & privilegiis non obstantibus ab Episcopis ex autoritate quam œcumenicorum conciliorum canones illis concedunt contra delinquentes procedatur servata ea forma quæ in iisdem conciliis præscribitur quoties contra regulares exemptos aut aliquem de capitulis ipsis Episcopis penitus non subjectis fuerit procedendum.

Si qui vero ab una Ecclesia in aliam aut locum quem prætendunt exemptum suis criminibus impuniti per fraudem aut judicii declinandi gratia migrasse comperiantur nihilominus ab ordinario causa cognita juxta Canonicas sanctiones puniri volumus in cujus diœcesi fuerint crimina commissa dictis juribus exemptionibus immunitatibus & privilegiis quibuscumq; non obstantibus. Quibuscumq; vero taliter fugitivum Episcopo suo requirenti non reddiderit sed defensare præsumpserit Ecclesiæ communione privetur.

Ex Consil. Burdig.

CAP. II.

QVæcumque monasteria nec Episcopis subjecta sunt nec ab ullis generalibus Capitulis pendent nec designatos Ordinis visitatores habent sed proxime ad sedis Apostolicæ protectionem & gubernationem re-

feruntur exactis ad summum sex mensibus post harum constitutionum promulgationem comitia seu congregationes sui ordinis habere &ad eas convenire teneantur ut ea ibi statuant inter se ac decernant quæ ad instaurandam atq; conservandam religiosam disciplinam deinceps observari curabunt eaq; de causa certos visitatores designent quorum spectata sit sanctitas & eis id muneris communi suffragio committant. Alioquin eorum negligentiæ à nobis coepiscopis nostris pro sua cujusq; parte providebitur.

Ex Synod. Turon. 1583.

CAP. III.

DEcretum Concilii Viennensis sub Clemente V. editi cupiens hæc synodus in usum revocare ejusdem Concilii constitutionibus adhærendo Archiepiscopo licere decernit & declarat per quævis loco exempta suæ Provinciæ facienti transitum aut ad ea forsan declinanti ut crucem ante se libere portari faciat benedicat populo divina officia privatim vel publicè ibidem audiat & ea etiam in Pontificalibus celebret & faciat in sua præsentia sine Pontificialibus celebrari (quovis privilegio contrario non obstante) simili modo Episcopo ut in locis ejusdem suæ diœcesis possit populo benedicere audire divina officia & ea etiam celebrare & in sua præsentia celebrari facere sic tamen quod prætextu concessionis hujusmodi & in locis ipsis exemptis vel circa hoc privilegiatis nullam aliam jurisdictionem idem Archiepiscopus vel Episcopus exerceat nec personis exemptis vel privilegiatis molestiam inferat vel gravamen nullumq; exemptioni vel privilegiis eorundem aliud præjudicium generetur nec ipsis Archiepiscopo vel Episcopo jus aliud quomodolibet acquiratur.

Ex Jo. Gollo. Quæst. 307.

CAP. IV.

PEr arrestum anno 1393. fuerunt redditi custodiendi frater Petrus Salebron Petrus Vade P riori Franciæ prisionarii existentes in castelleto, non Episcopo Parisiensi nec Episcopo R odiensi quamvis in suo Episcopatu fuissent. Quia notoriæ exempti eo quia ipse persequebatur ut particeps delictorum propter quod dicti fratres erant prisionarii.

Ex Concil. apud Castrum Gonterii. 1235.

CAP. V.

NE sub falso exemptionis prætextu quisquam jurisdictionem ordinariam illudere possit præsentis Concilii auctoritate statuimus ut si qui coram ordinarii conventi judicibus se exemptos allegent de quorum privilegiis dubitatur privilegium exemptionis suæ exhibeant. Quod si facere noluerint pro exemptis nullatenus habeantur.

Armericus Pictav. Episc. in Synod. 1367.

CAP. VI.

ITem cum Capellani seu Præsbyteri exempti seu prætextu exemptionis & de ipsis confidentes plures excessus injurias contumelias committere non formident prout experientia nos edocet inhibemus sub pœna excommunicationis omnibus & singulis.

Ex Synod. Eccles. Rhem.

CAP. VII.

ITem causas sive lites proprias suorum hominum liberorum eidem exempti suo nomine aut actores vel defensores non assumant alioquin &c.

Ex iisdem Synodalib.

CAP. VIII.

ITem exempti ad Ecclesiasticam sepulturam excommunicatos vel nominatim interdictos non admittant alioquin ingressum, &c.

Charles IX. Aux. Estats d'Orleans, 1560. Art. II.

CHAP. IX.

TOus Abbez Abbesses Prieurs Prieures non estans chefs d' ordre ensemble tous channoines & chapitres tant seculiers quæ reguliers & des Eglises cathedra-

thedrales ou collegiales seront indefferemment subjects à l'archevesque diœcesian sans qu'ils puissent s'ayder d'aucun privilege d'exemption pour le regard de la visitation & punition des crimes demeureront toutesfois aux Abbaz & Abbesses Prieurs & Prieures la visitation & correction accoustumee sur leurs religieux ou religieuses par faute d'observance de leur regle.

Ex Concil. Tholosan. 1590.

CAP. X.

EPiscoporum jurisdictioni non mediocre impedimentum exemptis profusioris vitæ occasionem Christianis non vulgare scandalum afferre laxius quam par sit acceptæ exemptiones consueverunt. Hunc igitur in exemptionum cognitione Episcopi modum adhibeant & ut illas ad unguem observent & ultra quam loquuntur minime.

Ex eodem Concil.

CAP. XI.

QVæ à metropolinato suffraganeis aut eorum vicariis & officialibus censuræ quæ interdicta promulgabuntur ea Regulares etiam exempti in eorum Ecsiis ita statuente Trid. Concilio publicè proponant & servent.

Ex eodem Concil.

CAP. XII.

QVi dies festi in metropolitano suffraganeorumve diœcesi servandi indicentur eos quicumq; tandem exempti fuerint qua jussum est veneratione celebrent quemadmodum Tridentino Concilii decreto Cavetur.

Ex eodem Concil.

CAP. XIII.

QVi ad publicas processiones exempti clerici monachive vocabuntur ad eas accedant qui recusarint ni ii fuerint qui strictiori septo conclusi perpetuo

petuo vivunt omnibus juris remediis ad id præstandum Tridentini Concilii authoritate compellatur.

Ex eodem Concil.

CAP. XIV.

QVi exemptus prælatus etiam Episcopus in aliena diœcesi Ecclesiam quacumq; ratione exemptam imo & spiritualem jurisdictionem sæculari possessione memoriamq; excedente tempore habendum obtinet is aut ad sacrum oleum conficiendum aut ad Christo ministrandum ad Ecclesiam consecrandam aut deniq; ad alia quævis obeunda Pontificis munia alienum in eam Episcopum non inducat neq; ipse ea officia munerave absq; diœcesani Episcopi expressa licentia ministret nisi aliter exemptionis privilegio caveretur.

Ex eodem Concil.

CAP. XV.

QVicumq; Abbas exemptus licet benedictus & presbyter fuerit is ex Tridentini Concilii decretis nulli omnino qui regularis sibi subditus professusq; non sit aut primam tonsuram aut minores quatuor ordines conferat aut dimissorias literas concedat.

Ex Synod. Ecclesiæ Rhemens.

CAP. XVI.

IN causa decimārum possunt religiosi exempti trahi corām ordinario nisi de rebus exemptis agatur alioquin, &c.

QVÆSTIO CXXXI.

Quid de conservatoribus Franciæ in regno statutum sit.

Et ibidem L. Bochellus eodem in libro decretorum Ecclesiæ Gallicanæ hæc quæ sequuntur scripsisse invenitur tit. de conservatoribus.

NOn possunt authoritate Apostolica dari conservatores nisi Episcopi Abbates vel habentes dignitates aut personatus in cathedralibus vel collegiatis Ecclesiis nec extra civitatem vel Diœcesim in quibus sunt deputati nec aliter nisi in civitatibus & locis insignibus ubi possit haberi copia peritorum & infra unam dietam à fine diœcesis rei procedere possunt vices etiam suas committere non possunt nisi quantum ad citationes & sententiarum denuntiationes & non nisi in locis ubi sunt deputati & personis superius expresis & quidquid contra hoc fecerit ipso jure sunt nulla & nos denunciamus nulla esse.

PARS

PARS TERTIA.

MATERIAM CONSERVATORVM laicorum Tribunali vigintiduumvirum Leodiensi comparatam comprehendens.

PROEMIVM DE RATIONE HVIVS STVDII.

TRibunal vigintiduumvirum Patriæ Leodiensis à maioribus nostris institutum est ad Reipublicæ quietem aduersus violentias tum priuatas tum publicas corruptosq; iudices. Cui cum iurisdictio tutelaris & conseruatoria solum competat, rarior olim esse solebat illius iuris administratio: sed sensim ut tempus edax rerum omnia immutat, ita tribunal hoc paulatim iurisdictionem suam ampliando falcem suam in messem alienarum huius patriæ iurisdictionem dispendio reipublicæ huius adeo immisisse experimur, ut aliud vix sit tribunal in quo talis causidicina habeatur. Quod me mouit ut iis quæ tenebras huic tribunali suffuderunt discussis iurisdictionem illius ad incunabula eius originis trutinamq; iuris reuocarem. Bono equidem Leodiensis huius reipublicæ cuius sicuti magnopere interest sanctum hoc tribunal ab annis trecentis erectum sartum tectum conseruari ita & mala quæ ex ampliatione istius iurisdictionis in aliorum dispendium irrepserunt expedit velut præsegmina resecari. Tu quisquis es iustitiæ alumnus studio hoc meo fruere & pro gratia Deum ut sit mihi merces adprecare.

QVÆSTIO I.

An sint etiam conservatores laici.

SVMMARIVM.

1. Sunt etiam conservatores laici.
2. Injuria committitur vi aut fraude.
3. Principes sunt conservatores.
4. Speciales magistratus sunt conservatores.
5. Vigintiduumviri Leodienses sunt conservatores.

DVbium non est quin & in sæculari statu quamplures sint qui conservatorum munere adversus injuriatores fungantur. Cum enim Cicerone teste *officior. 1.* Omnis injuria aut vi aut fraude inferatur visq; leoni fraus vero vulpeculæ comparetur utrumq; sit indignissimum ab homine sed fraus odio digna magis primus ad quem spectat conservatoriale hoc munus est princeps cui incumbit injurias omnes à suis subditis inter se propulsare & ne exteri eis inferant avertere, *l. 1. C. quando imperat Aufrer. c. 1. de offic. ord. Carolus Grasal. de regalib. Franciæ lib. 1. iure 7. auth. de quæstoribus in pr. vers. ut subiecti à Dei clementia nobis traditi illæsi conserventur.* uti latius ostendi tractatu de advocatiis feudalibus. A principe defluxit in speciales magistratus qui hoc munere stabiliti erectiq; sunt ut fraudem omnem violentiamq; avertant atq; eliminent cujus speciei sunt vigintiduumviri Patriæ Leodiensis tribunal constans viris duobus & viginti erectum à principe icto cum majoribus nostris fœdere pacis quam vocamus de Fexhe in calce hujus operis descriptæ.

Cum itaq; munus hujus magistratus consistat maxime in advertentis violentiis & fraudibus quæ à privatis personis aut publicis prætextu judicialis officii inferri possunt non immerito hic magistratus conservatoriali munere fungi dicendus est non pari & æquali jurisdictione qua Pontificii conservatores de quibus hactenus scripsimus sed analogicè ac pro proportione fœderis quo constitutus est non omnino dispar aut dissimilis.

QVAESTIO II.

Tribunal vigintiduumvirale Leodiense an sit odiosum vel favorabile.

SVMMARIVM.

1. Tribunal vigintiduumvirale institutum est ad salutem reipublicæ.
2. Statutum tendens ad corroborationem iuris communis est favorabilis.
3. Conservatorum iurisdictio favorabilis opinione quorundam sed verius est esse odiosam.
4. Ordinaria iurisdictio sola favorabilis.

Videtur favorabile quia institutum est ad salutem & Reipublicæ quietem adversus judicum corruptelas sordes atq; violentias quas juris communis dispositio detestatur, *l. 1. §. sed & ff. ad l. Corn. de falsis ff. ad l. Iuliam de vi privata & de vi publica late gl. l. fin. in verb. discriminis C. de pœna iudicis qui male iudicavit*, adinstar statuti quod tendit ad corroborationem juris communis quod à jure communi non exorbitas censeri debet favorabile, *Anchar. cons. 158.* uti prolixe ostendit Marcus Antonius Blancus *tract. de compromissis q. 1. n. 3. vers. contraria opinio.* Vt proinde non defuerint qui ejusmodi conservatorum jurisdictionē censuerint favorabilem, *Gem. c. cum illis §. illis de præb. in 6. Fel. c. cum te n. 15 de Rescr. Ias. cons. 145. Cevallos de cognit. per viam violentiæ q. 11. n 36.* verum placuit magis tribunal hoc odiosum esse & proinde illius jurisdictionem intra suos carceres esse restringendam & neutiquam extendendam, *Bellam. cons. 20. Bertrand. cons. 24. n. 8. vol. 1. Crav. cons. 132. n. 2. Flav. de Resig. benef. lib. 3. q. 11. n. 2. Hieron. Cevallos de cognitione per viam violentiæ in causis Eccles. q. 26. n. 11.* Ratio est quia sola jurisdictio ordinaria censeri debet favorabilis, *Feder. cons. 130. Abb. c. quoniam n. 4. cum addit. de privil. archid. c. frater. 16. q. 1.* at vero extraordinaria qualis est hujus tribunalis censeri debet odiosa, *scripsi lib. 2 de iurisd. ord. in exempt. q. 2. n. 19. Guimer. ad pragmat. sancti tit de collationib. §. & quia in gl. verb. forinam.*

1 2 3 4

Neq; obstat antinomia in principio adducta intentio enim statuentium facere non potest ut quod suapte natura odiosum est censeri debeat favorabile & è contra quod favorabile est censeri debeat odiosum, *Tiraq. de Retr. cons. in proem. n. 68.* odiosum porro est quicquid derogat ordinariæ potestati. *dixi lib. 1. de iurisd. ord. in exempt. c. 4.* ad cujus quippe quod officium spectat violentiarum malefactorumq; coertio, *c. 1. d. offic. ord. in 6.*

Hincq; est quod alio loco etiam concluserimus conservatorum jurisdictionem juris esse odiosi cum quibus tribunal hoc vigintiduumvirale quod ad injurias violentiasq; vindicandas erectum est non parum simbolisat, *vide supra q. 2. de conservat. in fin.*

QVÆSTIO III.

Tribunal vigintiduumvirale an censeri debeat Ecclesiasticum vel laicum.

SVMMARIVM.

1. Vigintiduumviri constant partim Ecclesiasticis partim laicis.

2. Laicum censetur collegium in quo laicorum numerus excedit Ecclesiasticorum numerum.

3. A maiori parte denominatio.

4. Cleri si ut cleri sunt in collegio censeri debet Ecclesiasticum etiamsi clerici sint pauciores laicis.

5. Qalitas potentior attrahit ad se totum mixtum.

TRibunal vigintiduumvirale constat personis Ecclesiasticis & sæcularibus 1 Ecclesiasticæ personæ quatuor sunt Ecclesiæ cathedralis Leodiensis Canonici sæculares vero sunt partim ex ordine equestri partim populari. Hinc breviter dubitatur utrum tribunale hoc censeri debeat Ecclesiasticum vel sæculare. Quod sit tribunal laicum videtur. Quia sæculares qui in eo personam gerunt excedunt Ecclesiasticos, *Navar. cons. 3. de for. comp. Marant. de ord. iud. part. 4. dist. 11. n. 21. & 23. Bart. l. fin. ff. de colleg. illicit.* à majori n. parte solet fieri denominatio, *Fel. c. 1. de præscript. Soc. cons. 12. vol. 5.* at è contra quod Ecclesiasticum censeri debeat vi-2 detur quia cum in collegio aut tribuali sunt æquali numero clerici & laici aut etiam clerici numero inferiori in eo sunt non tanquam quilibet sed tanquá clerici tunc qualitas majoris numeri cedit qualitati numeri inferioris ita ut eo casu opinione aliorum tale collegium censeri debeat Ecclesiasticum, *Rochus de iure patron. verb. ius. n. 24. & 25. Abb. c. auditis in 3. not. de elect. in c. 2. in fin. de for. comp. in c. per tuas de arbitr. & in proemio decr. in prin. præmii gl. c. à collatione de appellat.* nam & in omni mixtura qualitas potentior solet trahere ad se totum mixtum 3 *DD. l. cum quæritur ff. de stat. hom. fusissime Romanus l. 1. §. stipulationum ff. de verb. oblig.* & propter mixturam privilegiati cum non privilegiato datur privilegii ad non privilegiatum extentio, *Rebuff. late de privil. scholarum privil. 105. n. 37. Cravet Rub de leg. 1. n. 152* & latius confirmari id posset ex iis quæ *lib. 1. de iurisd. ord. in exempt. ostendi q. 26.* Verum quod collegiorum illud sit laicum inferius ostendimus.

QUÆSTIO IV.

Princeps an sub pace vigintiduumvirale comprehendatur.

SUMMARIUM.

1. In generali dispositione non comprehenditur persona loquentis nisi dispositio sit favorabilis aut subiecta materia id expostulet.

2. Sub generali dispositione non comprehenditur persona speciali iure digna.

3. Infe-

3. Inferior non potest docere legem superiori.
4. Princeps ratione regularium est loco imperatoris.
5. Laici potestas concurrens num Ecclesiastica illi cedit.

NOn comprehendi convincunt paucis rationes sequentes. Prima ratio quia sub generali dispositione nunquam comprehenditur persona sequentis. *l.inquisito C.de solut.c.quisquis de præben.pulchre apud Ruinium cons.83.col.ult.lib. 5.Gosad.cons.76.n.14.& cons.*101.*n* 20. *Menoch.in resp.2.causæ Finariensis n.74.* nisi tamen dispositio esset favorabilis *Crav.cons.174.n.*12. aut subjecta materia aliud suaderet, *Menoch.d.n.74.& seqq.*aut nisi concesſio ex certa scientia procederet, *Gosad.d.cons.76.n.11.*vel nisi alioquin frustranea esset dispositio. *Menoch. & DD.iam laudati.* 1

Secunda ratio quia sub generali dispositione non comprehenduntur personæ speciali nota dignæ quales sunt principes quam ego teoriam prolixius discusſi in tractatu de jurisdict.in exemptos, *lib.*1 *q.3.* 2

Tertia ratio quia princeps ab hoc fœdere specialiter excipitur uti videre est ex illius textu.

Quarta ratio quia etiamsi nominatim princeps ab hoc pace non exciperetur non tamen eadem pace ligaretur. *Bertachina tract.de Episcopo lib.4.part.2.n.33. Bald auth.quibuscunq; in fine C.de sacros.Eccles.& in l.digno vox C de legib.Barth. l.Lucius §.Titius ff.de fideiuss.libert.*

Quinta ratio quia inferiores legem dicere Episcopo eorum superiori non possunt, *c.cum inferior de maior.& obedient.* Idq; non solum qua Episcopo sed nequidem quæ principi. Tum quia princeps ob regalia est imperatoris regisve loco *Martin.Laudensis tract.de principe q.*11. *Iason.loquens de Duce Mediolanensi consil.*101.*part.*4 *Francisc.Balbus de præscriptionib.in* 2.*parte partis* 5.*q.*8. 3 4

Tum quia potestas illa laica quæ concurrit cum Ecclesiastica herbam dat & cedit Ecclesiasticæ cui subditi nullo modo possunt imperare aut legem præjudicialem dicere *Navar.in c.novit.not.6.n.26. de iudiciis c.cum inferior ubi DD. de Maiorit.& obed.* 5

QVÆSTIO V.

Clerici an sub eadem pactione comprehendantur.

SVMMARIVM.

1. Sub generali dispositione non comprehenduntur clerici.
2. Tribunal vigintiduumvirale est laicum.
3. Statutum nō potest clericos subijcere laicis.
4. Episcopi clericos nō possunt subijcere potestati laicæ.
5. Clerici subijciuntur potestati laicæ rationæ officiorum secularium.
6. Diuersis respectibus potest aliquis subijci diuersis iudicibus.
7. Laicus iudex supplet negligentiam iudicis Ecclesiastici.

1 Neutiquam sub generali enim dispositione præsertim odiosa non veniunt ij qui sunt speciali aliqua nota digni, *cap. sedes de rescriptis ubi DD. l. prætor ait § quod autem ff. de iniuriis*, quales sunt clerici, *Abb. cap. verum num. 22. de foro compet. cap. 1. de pœnis in 6. cap. vestra de locato cap. quæ in Ecclesiarū de constit.* signanter quoties generalis dispositio particulari priuilegio præiudicium 2 adferret, *c. generi de reg. iur. in 6* id quod ego limatius alio in loco comprobaui, *de iurisdict. ord. in exemptos lib 1. quæst 3. n. 13.* porro si clerici subijcerentur paci vigintiduumvirali eriperentur à iudice eorum clericali subijcerenturque tribunali laico quale est vigintiduum virale in quo laicorum numerus excedit cleri- 3 cos, *Barth. l. fin. de collegiis Abb. cap. ex litteris num. 3. & 4. de constit. Marant. de ord. iud. par. 4. dist. 11. n. 23. Aufrer. de potest. Eccles. super laicis num. 12.* quod non est in potestate statuentium seu autorum dictæ pactionis vigintiduum viralis, *cap. Ecclesia S. Mariæ de constit. Hier. Grat. consi. 110. n. 38. par. 1. Rot. decis. 10. de cō- suet. in antiquis, ubi loquitur de consuetudine & statutis Anglicanis in clericos. Re- 4 staurus de* Imperatore *q. 101.* Nam neq; Episcopi clericos potestati laicæ subijcere possunt *glo cap. clericum 11. quæst. 1 c. si diligenti de foro competenti Bertachinus de 5 Episcopo lib. 4. par. 5. quæst 49. nu. 95. vol. Oce. 2. fol. 188.* imo nequidem ipsi clerici seipsos *cap. si diligenti de foro comp* id ne quidem si laicis vim inferrent, *Iason. l. est reptum n. 6. ff. de iurisdict. om. iudic. arg. l. si manente ff. de prae.* patitur tamen hæc conclusio diuersas limitationes inter quas hæc vna sit clericos huic tribu- 6 nali subijci ratione officij sæcularis quod gerunt, *cap. Sacerdotibus ne clerici vel Monachi Cassaneus ad consuet. Burgundiæ Rubrica des iudices. §. 5. in glo. ad 7 verb. si n'agrace vers. & isti sunt late Aufrer. de potest. hac super Eccles. Reg. 1. nu. 24. & seqq.* diuerso enim respectu diuersis iudicibus quis subijci potest, *cap. cum Capella de priuileg. ubi DD.* similiter in defectum iustitiæ seu negligentiæ iudicis Ecclesiastici, *ca. princeps sæculari 24. quæst. 5. ubi glo. cap. tua de decimis Chassan. de loco vers. 11. fallit. Aufrer. de potest. sæculari super Ecclesiast. Reg. 1. num. 11.*

Deni-

Denique multis alijs in casibus qui ex tractatu Stephani Aufrerij de potestate laica super Ecclesiasticis personis elici possent quos ego casus ne fusior sim alienique studij exemplator hic non transcribo.

QVÆSTIO VI.

An exempti subijciantur huic vigintiduumvirum tribunali.

SVMMARIVM.

1. *Dispositio generalis non comprehendit exemptos.*
2. *Episcopus non potest exemptos nec exempti se ipsos alteri subijcere.*
3. *Disponere nemo potest de eo quod sua non est potestatis.*
4. *Iuliana constitutio est exemptionis amplissima.*
5. *Iuliana eximit etiam respectu officiorum & beneficiorum.*

Constitutio hæc vigintiduumviralis nominatim huic tribunali subijcit omnes cuiuscumque sint gradus qui autem de omnibus disponitueminem censetur excludere. *Prases in locis legalib. loco à generalitate.* 1

Verum opinor exemptos constitutione hæc vigintiduumvirali non posse comprehendi.

Primo quia sub dispositione generali non comprehenduntur exempti quoties quæstio est aut periculum ne priuilegio eorum derogetur, *scripsi lib. 1. de iurisdict. ord. in exemptos cap. 3. n. 13. & lib. 2. quaest. 2. n. 12.* 2

Secundo quia hactenus ostendimus Episcopos non posse clericos nec clerici se ipsos subijcere alterius potestati longo porro minus exempti qui extraneis comparantur, *lib. 2. de iurisdict. ord. in exempt. quaest. 19. n. 4.* in quos cum Episcopus imperium non habet consequens est vt nec ipse se nec quispiam alius à Papa inferior eos alterius potestati non posit subijcere. Disponere enim nemo potest de eo quod suæ non est potestatis, *l. Lucias ff. ad municip. l. si Pater ff. quæ in fraudem credit. c. in generali de controuers. inter dom. & agnat. Mantua sing. 485.*

Tertio ipsimet exempti sese subijcere non possunt vti varijs in locis in dicto tractatu comprobaui, *cap. cum tempore vbi Abb. de arbitris.* 3

Quarto, Diplomata Iulij Papæ exemptionum amplissima sunt concedentia exemptionem omnimodam ab omni iurisdictione ordinaria & extraordinaria cum clausalis prægnantibus & comminatorijs indignationis BB. Petri & Pauli de cuius energia scripsi alio in tractatu. 4

Quin-

Quinto, Eadem diplomata adeo eximunt ut ne quidem officiorum quæ gerunt contemplatione exempti vocari posſint coram qualicumq; judice tam ordinario quam extraordinario uti videre eſt ex illa Iuliana quam huic tractatui inserui, *part. 2. q. 77. n. 6.*

QVÆSTIO VII.

Pontifex an ſtatuere poſſit ne exempti ratione officiorum ſubjaceant vigintiduumviris.

SVMMARIVM

1. Iulii Papæ privilegium eximit etiam ratione officiorum & beneficiorum.
2. Pirrho Philoſophus cenſebat de omnibus eſſe dubitandum.
3. Eccleſiæ clavibus non eſt detrahendum.

1 IVlius Papa exemptos cleri ſecundarii diœceſis Leodienſis adeo eximit ut ne quidem officiorum quæ gerunt reſpectu poſſint coram quibuſvis ordinariis aut extraordinariis judicibus conveniri ſed an jure fulciatur hæc conſtitutio Pirrho aliquis Philoſophus qui de omnibus dubitandum cenſebat uti eſt apud Alciatum, *l. certum ff. ſi cert. pet.* fortasſis ambiget. Certe nemo ambiget niſi qui Papæ 2 poteſtati ac Petri clavibus à Chriſto acceptis derogare voluerit, quare uti bene Navar. admonet judices ſæculares, *in c. novit. not. 6. n. 34. ſexto Coroll. de iudic.* & 3 Iacobus Almaynus, *de poteſtate Papæ c. 11.* cavendum eis eſt ne dum plus ſatis placere volunt juriſdictioni atq; poteſtati laicæ diſpliceant divinæ detrahendo clavibus Petri & Eccleſiæ poteſtati acceptæ ab ipſomet Chriſto Domino Deo noſtro.

QVAESTIO VIII.

An Eccleſia cathedralis illiuſve ſinguli canonici ſubjiciantur huic tribunali.

SVMMARIVM.

1. Cathedrales Canonici ſunt membra myſtici corporis Epiſcopalis.
2. Canonici cathedrales an ſub diſpoſitione generali comprehendantur.
3. Canonici cathedrales ſunt exempti.

De

DE Privilegiis atq; prorogativis Ecclesiæ cathedralis singulorumq; ejusdem Ecclesiæ cathedralis Canonicorum qui sunt pars corporis Ecclesiæ cathedralis, *c. requisisti de testam.* atq; membra Episcopi qui Ecclesiæ cathedralis caput esse dicitur, *c. novit. c. quando de his quæ fiunt à prælato Oldra. cons. 230.* multa si operæ pretium esset adferre possemus quæ essent extra Rombum ut est adagium atq; hujus materiæ cantilenam, ut proinde nolim etiam ingredi palestram illam Num Ecclesia cathedralis illiusq; membra sub dispositione generali comprehẽdantur in qua invenio affirmantes *DD. c. quamvis* §. 1. *de præb. in 6. Io. de Selva de beneficio part. 3. q. 61. n. 5.* & negantes sententias, *Compost. c. capitulum S. crucis de rescript. DD. d. c. quamvis Lud. Gomes. de gratiis & expectativis n. 95.* satis sit cathedralem Ecclesiam Leodiensem illiusq; membra magnificis titulis ab omni jurisdictione tam ordinaria quam extraordinaria eximi ut ex illius conservatoria quam huic tractatui inserui liquidum est. Itaq; non magis huic tribunali subjici possunt Canonici cathedrales etiam nolentes volentes quam alii cleri secundarii exempti. Neq; referet vigintiduumviros sibi jurisdictionem in exemptos tam cleri primarii quam secũdarii diœcesis quandoq; usurpasse. Temporis enim iste qualis qualis cursus signanter cum de primordio causæ hujus jurisdictionis constat iisdem exemptionibus præjudicare non potest uti aliis in locis rationibus non paucis quos per compendium hic prætereo comprobavi. 2 3

Proinde non quid factum sit sed quid fieri debuerit respiciendum est uti de eo qui non quid Romæ fieret sed quid Romæ fieri deberet considerandum esse respondit egoq; id in alia quæstione quam ostendi jurisdictionem vigintiduumvirum temporis præscriptione ampliari non posse confirmavi. Deniq; dispositio eximens Episcopum extendenda etiam ad illius cathedrale capitulum, *VVames. cons. 4. n. 3. de rescript.* idq; propter connexitatem qua Episcopus fingitur unum esse corpus cum capitulo, *VVames. d. n. 3. c. si quis eum 6. q. 1. c. novit. de his quæ fiunt à Prælato.*

QVÆSTIO IX.

An collegia seu alia quævis capitula aut universitates comprehendantur sub hac pace.

SVMMARIVM.

1. *Odiosa in materia appellatione personarum non veniunt collegia vel universitates.*
2. *Extensiva in materia appellatione personæ venit collegium aut universitas.*

PAx hæc de personis loquitur in materia autem restringibili appellatione personarum non veniunt collegia capitula civitates aut universitates, *Fel.c.eam n.15.de rescript. Rom. cons.400. idem Rom. cons.436.l.metum §. animadvertendũ ff. quod met. causa Sarnensis Reg. de idiomate q.2.n.1. Caputaq; dec.42. par.3. VVames. cons.259.n.5. & 6. de præbend.* quamvis secus esset si in materia favorabili vel extensiva versaremur, *Rom. d. cons.400. in fine.* in materia enim extensiva personæ appellatione comprehenditur universitas civitas quæ etiam personæ vice fungi dicuntur, *l. mortuo ff. de fideiussoribus l.1. l. nihil interest ff. ad S.C. Maced. l. eos §. cæteros.*

2 Similiter nisi aliud suadeat generalitas verborum, *v.g.* contra quascumque personas cujuslibet generis, *Alex. cons.17.n.6.lib.6. Farinaceus decis.412. num.4. lib.1.*

Vt & nisi materia sit proportionata ad capitulum. *Fel.c.eam te n.15. de rescrip. Rebuff. super concordatis Rub. de collationib. §. statuimus verb. personis & §. præfati ordinarii verb. quicumq; Sarnensis Reg. de annali q.12.*

QVÆSTIO X.

Vigintiduumviri an cognoscere possint de justitia vel de injustitia nullitate aut validitate sententiarum aliorum judicum.

SVMMARIVM.

1. *Responsum Domini Balduini de vaux IC. Leodiensis.*
2. *Intellectus clausulæ de ne mener quelqu' ung hors loy.*
3. *Intelligi debet de privata autoritate.*
4. *Per iniustitiam & nullam sententiam l' on n' est mene hors loy.*
5. *Extraordinarii iudices non cognoscunt de nullitate aut iniquitate sententiarum aliorum iudicum.*
6. *Iudices de incidentib. quæstionibus coram aliis non cognoscunt.*
7. *Mutuis actibus rerum turbari non debent officia.*
8. *Causa finalis tribunalis vigintiduumviralis.*
9. *Tribunal hoc cognoscit de sordibus & violentiis non autem de validitate sententiarum.*
10. *Iudices Cambysiani.*
11. *Concussionis cognitio in quo consistat & qualiter à cognitione iustitiæ vel iniustitiæ sententiæ differat.*
12. *Sordium quæstio decidi potest sine cognitione iustitiæ.*
13. *Permissum quando experiri potest sine prohibito permissum trahit ad se prohibitum.*

14. Vi-

14. Vigintiduumviri non possunt decidere inter civiles quæstiones.
15. Responsum Domini VVamesii in vigintiduumvirali materia.
16. Iurisdictio vigintiduumvirum est limitata.
17. Sententia vigintiduumvirum nulla quæ excedit limites suæ iurisdictionis.
18. Civiles causæ non spectant ad tribunal vigintiduumvirum.
19. Pax ut violata dicatur quid requiratur.
20. Spolium quod directe non fit ad turbandam pacem non est cognitionis vigintiduumviralis.
21. Furtum non est tribunalis vigintiduumviralis.
Querela omnes protrahi possent ad hoc tribunal nimia fœderis extentione.

QVid hac in quæstione sentiendum sit olim Dominus Baldouinus de Vaux ¹ jurisconsultorum sui ævi non infimus respondit sed satis jejune uti patet hoc ex ejus responso.

Cest ung point plus que pestilentieux & renuersant toute autorite souueraine Imperiale & populaire de vouloir maintenir que les vingtdeux peuuent cognoistre de rectitudine processus judicii Ecclesiastici aut laici, Car si cela auoint lieu il ne seroit besoing d'appeller aux superieurs ains seroint lez XXII. les Monarches & souuerains contre tous juges voir Papes Empereurs & leurs delegues Ce que non seulement le droict escript empesche mais aussi les privileges imperiaux du pays du liege avec les ordonnances & constitutions de l'empire comme ce-peut voir par. 2. ord. com. c. 1. ne ce peuuant pource extendre la jurisdiction desdits XXII. contre ce que est juge par juges Ecclesiastiques ou temporels soit en antecedent ou consequent.

Et quand l'on voudroit venir à la clause de la paix des XXII. disant que l'on ² ne doibt mener quelqu'ung hors loy icelle ne sentend au regard des procedures ou jugements ains seulement des juges ordõnes par la paix des XXII. & de leurs competence sans tomber pource soubs pretexte de la dite clause à la justice ou injustice valleur ou non valleur de leurs procedurs autrement nunquam esset litium finis causæq; continentia distraheretur contre la disposition du droit commun. *l. nulli C. de iudic. l. à divo Pio ff. de re iud.*

Dabondant ceste clause mener quelqu'ung hors loy ce doibt seulement ex- ³ tendre de privata autoritate & potentia non autem ubi intercedit autoritas judicis competentis alioquin pax vigintiduumviralis quæ est constituta ad salutē jurisdictionum ordinariarum esset earundem bellua forax origoq; & confusio inexplicabilis omnium jurisdictionum.

Finalement pour monstrer que par une sentence soit injuste soit nulle l'on ⁴ ne peut estre dit mener hors loy il enappert esses par la responce du jurisconsulte

fulte Paulus *l. ius pluribus modis §. prætor ff. de iust. & iur.* & tele forte. Prætor quoque jus reddere dicitur etiam cum inique decernit ratione scilicet facta non ad id quod prætor facit sed ad illud quod facere prætorem convenit ita hactenus Balduinus ex jure depromptis confirmo.

5 Primo vigintiduumvirum jurisdictio est extraordinaria atq; odiosa uti ante pluries annotavi, proinde cum ejusmodi jurisdictio sit restringenda de nullitate aut injustitia sententiæ aliorum judicum ejusmodi extraordinarii judices cognoscere non possunt, *Sebast. Vantii tract. de nullit. tit. coram quo de nullit. dici possit l. si prætor ff. de iudic. Massuerus in sua praxi tit. de executionib. n. 26.*

6 Secundo quia licet ii quibus jurisdictio demandata est possit de annexis connexis incidétibusq; quæstionib⁹ cognoscere, *Menoch de arb. iud. lib. 1. q. 45. Ias. l. 1. n. 5. C. de edict. divi Andr. toll. Dec. c. Pastoralis n. 4 de appellat.*

Id tamen ita demum verum est si coram iisdem judicibus qui de causa principaliter cognoscunt quæstio quæpiam incidens superveniat secus vero si coram diversis judicibus nam tunc cognoscere non poterunt quia incidens quæstio diverso tunc jure censetur nec assumit naturam causæ principalis, *Imol. Clem. dispendiosam n. 16. de iudiciis Menoch. d. q. 45. n. 12. in fin.*

7 Tertio quia si id liceret vigintiduumviris mutuis actibus rerum turbarentur officia, *l. consulta divalia C. de testam.* ideoq; non solum quando jurisdictiones diversorum judicum sunt omnino separatæ non licet alteri in alterius officio se intromiscere, *d. l. consulto l. apparitores C. de apparitoribus præfecti annonæ ubi Io. de Platea lib. 12.* sed ne quidem si officia sint communia licet uni de eo quod alius inchoavit sese intromiscere, *d. l. apparitores.*

8 Quarto quia auditorium illud vigintiduumvirum seu pactio pacis vigintiduumviralis introducta est adversus violentias & privata autoritate jus sibi dicentes ut & adversus corruptos judices venales sententias in mercedem proferentes seu depravatos pretio aut gratia perperam judicantes prout & adversus officiatos ministrosve justitiæ subditos vexantes seu concutientes, quæ pax concedit quidem vigintiduumviris cognitionem adversus judices legitime institutos num quippiam per sordes ejusmodi commiserint hoc est num corrupti pe-
9 cunia venalem sententiam sive justam sive injustam perinde enim est protulerint, *l. fin. ubi Bald. C. de pœna iudicis cap. vendentes 1. quæst. 3. Navar. de datis & promissis pro iustitia vel gratia Vantius de nullitat. tit. de nullit. ex defectu processus n. 155. & 136.* at vero ut de valore aut non valore nullitate aut subsistentia sententiarum per judices legitime constitutos latarum cognoscant seu an ejusmodi sententiæ quod contingere potest valeant ipso jure aut non valeant, *Vantius d. n.*

d. n. 135. & 136. id eis pace hac vigintiduumvirali concessum neutiquam est imo vero satis abnegatum per prohibitionem expressam ne de heritagijs cognoscāt sed tantum de prædictis sordibus atque concussionibus.

Nec; refrecari potest eiusmodi incidētem quæstionem iustitiæ aut iniustitiæ ad eos spectare quia ad eorum tribunal pertinet principaliter de concussionibus iudicum cognoscere. Respondeo enim quæstionem concussionis vt & aliarum sordium quibus Cambysiani iudices sese contaminarant tantum inter se differre quantū vna qualitas ab alia qualitate differre potest. Cognitio enim concussionis in eo versatur num iudex quispiam incusso metu per odium fauorem simulationem pecunia accepta aut nō accepta quippiam commiserit, *eleganter Paris. de Puteo de sindicatu verb. sindicatū fol 347. vol Oce. 2. Albericus in suo dictionario verb. concussio & etiam Spigelius in lexico iuris*, at vero iustitiæ vel iniustitiæ disquisitio ciuilis est & iurisdictionis separatæ distinctæq; à quæstione sordium quæ criminalitatem sapit. *Marant. de ord. iud. par. 4, dist. 1.* vt proinde quæstiones iustitiæ vel iniustitiæ nullitatis aut subsistentiæ sententiarū per iudices legitime constitutos Prælatorum sub incudem istius tribunali revocari non possint.

10

11

Quinto quia incidentes istæ coram vigintiduumviris quæstiones iustitiæ vel iniustitiæ nullitatis aut subsistentiæ sententiarum aliorum legitimorum iudicū non sunt adeo principali illi quæstioni sordium aut cōcussionum connexæ quin principalis illa quæstio ad eorum tribunal spectans sola ab eis possit diffiniri proindeque de incidentibus istis quæstionibus quoad approbationem vel improbationem cognoscere non possunt. *Calderin. cons. 4. de iudicijs*, vti apposite post Menochium, *lib. 1. de arb. iud. quæst. 19. n. 9.* explicat prosper Farinaceus, *in pract. crim. lib. 1. quest. 1. nu. 58. l. 1. C. de ord. cognit. l. si quis à liberis §. si vel parens ff. de liberis agnoscendis.*

12

Iuxta enim iuris theoriam quando permissum experiri potest sine prohitio permissum non trahit ad se probibitum, *Castr. in l. quoties n. 9. C. de iudicijs cap. cum quid vbi Dyn. & DD. de reg. iur. in 6. l. athletas §. 1. ff. de infamibus*, & consequenter præmissa vigintiduumviris cognitione sordium & concussionum quæ discuti expediriq; potest relicta alijs iudicibus decisione ciuili quæ certis casibus potest aut non potest non obstantibus sordibus transitum facere in rem iudicatam, *Vantius de nullit. ex defectu processus nu. 135. & 136.* concludendum est permissam istam eis iurisdictionem non posse ad se adtrahere ciuiles illas incidentes quæstiones eis prohibitas quod ipsum hac in facti contingentia pridem respondit primus iurisconsultus sui æui præceptor meus Ioannes VVamesius, *cons. 294. de fide instr. tom. 1.* in hæc verba.

13

14

Diligenter perlectis & excussis actis causæ quæ acta & peracta est coram vi-

gintiduumviris ciuitatis & patriæ Leodiensis inter scabinos altæ iustitiæ oppidi S. Trudonis conquerentes & impetrantes & mantionarios curiæ præpositi Mo-
16 nasterij S. Trudonis reos opponentes hoc in primis nobis mirum videtur qua ratione cum horum dominorum iudicum iurisdictio omnino sit limitata & restricta duntaxat ad causas fractæ suæ violentiæ pacis publicæ hæc ciuilis quæstio de vsu & potestate sigilli adferri potuerit ad eos quippe limitata causa iurisdictionis ipsam iurisdictionem limitat & restringit & qui male fruorum est iudex de ciuili quærela seu quæstione cognoscere nec iudjcare posfit. *l. solemus §. latrunculator ff. de iudicijs Bald. cons. 203. præsupposito num. 2. vol. 1. Ang. cons. 257. inter capitula pacis num. 2. Andr. Tiraq. tract. res inter alia acta post princ. vers. cui proxime accedit.* Et si fines suæ iurisdictionis excidendo iudi-
17 cet iudicatum sit nullum, *Raph. Fulgos cons. 162. visis actis.* Ciuilem autem non
18 violare pacis esse aut posse quæstionem quæ ex materia propositæ litæ litis exorta est ob vsum noui sigilli & sigillandi officium à dictis scabinis translatum res ipsa demonstrat. Vt enim actioni seu constitutioni violate pacis publicæ locus sit non sufficit quæcunq; quærela nec quodcumq; contraueniatis factum sed requiritur vel publica vel maior & atrocior violatio armis etiam adhibitis dolo malo illata cui priuatim resisti non potuerit, *And. Gaill. de pace pub. cap. 7.* ita vt
20 quæcunq; iniuria aut iniustitia quæ alicui capitulis pacis publicæ subiecto infertur non posfit mox fracta aut violatæ pacis dici & quidem spolium quodcumque quod directe non sit ad turbandam pacem sed est huiusmodi vis interdicto apud ordinarium iudicem ciuilem coercenda nam etiam extraordinaria eiusmodi iurisdictio vindicanda. *And. Gaill. d. cap. 7. n. 19.* neque enim ea quæstio ratione præteritorum vel futurorum vllo modo pertinet ad capitula pacis publicæ sed ad rem priuatam saltem ad ius commune & ciuile controuersiam-
21 que iudicialem, *Bald. cons. 195. laudare nu. 3. & 6. vol. 2.* etiamsi esset furtum aut rapina aut quæcunque alia quæ in hoc directe aut proximè non tendit vt vel bellum aut ciuiles motus excitentur vel sopitæ inimicitiæ resuscitentur. *Barth. l. aut facta §. causa ff. de pœnis Rom. cōs. 183. in casu proposito & cons. 258. in casu pro-*
22 *posito.* alioquin si ad quamcumq; quærelam vel iudicialem controversiam fractæ seu ruptæ pacis consideratio accommodaretur nulla suboriri posset inter subditos quæstio quæ non ad hoc extraordinarium auditorium aut iudicium posset pertrahi sed ad hanc scrupulositatem de iudcij competentia vel incompetentia non subsistendo postquam pro parte reorum hoc iudicium (vti poterat) declinatum non est & tacite videatur prorogatum quatenus de iure prorogationem admittit, *Castr. d. §. Latrunculator*, ad merita causæ principalis progrediemur.

QVÆ.

QVÆSTIO XI.

An iurisdictio hæc possit alia in causarum specie à partibus prorogari.

SVMMARIVM.

1. *Prorogatio iurisdictionis vigintiduum viralis est impermissa.*
2. *Iudices damnorum de alijs causis non cognoscunt.*
3. *Iudices criminales de ciuilibus non cognoscunt.*

Respondendum non posse, Cum enim hi iudices designati sint vt de iudicum corruptela violentijsque cognoscant non potest hæc iurisdictionis [1] species ad aliam quæ diuersæ est naturæ atque speciei prorogari, *Hippol. de Marsiliis l. fin. num.* 199. *& seqq. ff. de iurisdict. om. iud. Calderin. cons.* 10. *de for. comp.* sic responsum est iudices designatos in causis damnorum cognoscere de causis meri mixtiue imperij non posse. *Angel. lib.* 1. *col. vlt. ff. de iudic.* & causarũ [2] criminalium iudices falcem suam immittere in quæstiones ciuiles non posse, *l.* [3] *solemus* §. *latrunculator ff. de iudiciis Marsil. d. n.* 199. Denique mercatorum iudi- [4] cibus de causis ad mercaturam non concercentibus cognoscere non licere, *Hippol. de Marsil. d. n.* 199.

QVÆSTIO XII.

Qualis debeat esse sensus clausulæ que l'on ne deboit mener aucum hors Loy.

SVMMARIVM.

1. *Clausulæ de mener aucun hors loy intellectus & nu.* 7. *&* 8.
2. *Factum iudicis est factum partio.*
3. *Debitor iniuriam facit creditori non soluendi.*
4. *Iurisdictio ordinaria nullis circumscribitur terminis*
5. *Absurdum quod est euitandum est.*
6. *Dispositio omnis interpretanda est ne contineat absurdum.*
7. *Dispositio interpretationem accipit à sensu vulgari.*
8. *Origo clausulæ ne mener aucun hors loy.*
9. *Legis actio penes quem magistratum sit.*

10. Sca-

11. Scabini Leodienses habent legis actionem.
12. Iudex inique iudicans dũmodo citra sordes non subiacet huic paci.
13. Iudex nõ est in defectu iurisdictionis qui aliquid decernit:
14. Elenchi viriduumvirales.
15. Iudex rite & recte procedens vim non committit.

1 AMphibologia huius clausulæ de ne mener personne hors loy est scatusigo & velut mater errorum qui in illo vigintiduumvirum tribunali sensim irrepserunt & quotidie succrescunt.

Etenim qui iurisdictionis istius terminis alioquin circumscriptos ampliare 2 satagunt ij hanc clausulam hoc sensu accipiunt quasi per eam iudicibus aut quod perinde partibus, *l. 1. C. si in causa iudic pig. captum sit Gaill. de arrestis c. 1. n. 20.* prohibitum sit quippiam quod contra aut præter leges sit admittere. Qui sensus si verus esset atque paci vigintiduumvirali genuinus iurisdictio illa nullis esset circumscripta terminis liceretque vigintiduumviris de omnibus ijs casibus cognoscere qui præter aut contra leges & iura sunt sicque nulla non actio 3 fingi posset quæ coram isto tribunali proponi non posset. Qui enim debitor est iniuriam facit, hoc est non iure facit non solvendo vt & is qui non patitur quẽpiam vt re sua iniuriarũ obligatur, *l. qui pendente ff. de act. exempt. l. iniuriarum §. si quis prohibeat ff. de iniuriis l. sicuti §. arist off. si ser. vend. Petrus Iacobi in libello condictionis quæ oritur ex literarum obligatione verb. sententia,* facit etiam contra id quod iure definitum est cum creditori suo paria non facit solutionemue im- 4 pedit. Qui iniuriam verbalem aut realem alteri infert procul dubio contra iura facit, possentque hi & infiniti qui fingi possent casus si talis esset istius clausulæ sensus sub incudem & malleum iurisdictionis vigintiduumviralis quæ extraordinaria est in pernitiem iurisdictionis ordinariæ quæ nullis circumscribitur terminis revocari quod foret perabsurdum & consequenter à iuris scripti ratione est alienissimum vt hic sensus capi posset Omne enim quod absurdum est à 5 iure est alienum, *l. Pomponius ff. de neg. gest. l. illud §. absurdum ff. de reg. iur.* paxque vigintiduumviralis vt & leges ac statutariæ dispositiones ita interpretandæ sunt ne contineant absurdum. *Hier. Grat. cons. 35. n. 22. vol. 1 fol. 54. cons 91. num. 4. eod. vol. fol. 111. l. scire oportet §. aliud ff. de excusat. tut. d. l. Pompon. d. l. illud §. adsurdũ late præses in locis legalib. loco ab absurdo.*

6 Itaque clausulæ huius energia vis ac sensus est nemini licere cum alio agere vel experiri coram aliquo qui legitime index non sit constitutus estque etiamnum popularis & plepeius loquendi modus qui à prisco illo tempore credo pacis vigintiduumviralis institutæ profluxit.

7 Nous sommes deuant la loy, id est nos sumus coram lege seu coram iu-

dice proindeq; cum in omni diſpoſitione ille verborum ſenſus capiendus ſit qui vulgari & uſitato ſermoni convenit, *l in vulgari §. fin. ff. de verb. ſig. ubi Alciat. Bald. Authen ſed novo iure C. de furtis Stephanus de Federicis tract. de interpretat. iuris part. 3. n. 68.* Non poteſt hujus clauſulæ ſenſus in alium contorqueri quã ad eos qui negotium aliis faceſcunt coram iis qui publicam judicandi autoritatẽ non habent. Nam ut recte Horatius. Multa renaſcentur quæ jam cecidere cadentq; quæ nunc ſunt in honore vocabula ſi volet uſus quem penes arbitrium eſt & jus & norma loquendi. Nec certe omnino barbara eſt locutio hujus clauſulæ ſe ad judices publicæ conſtitutos deflectentis. Sed quæ elegantiam etiam habet & originem ab antiquo Romanorum jure quo penes quoſdam magiſtratus dicebat legis eſſe actionem & quibus tria illa verba proferre licebat Do Dico Addico, *l. 4. ff. de adopt.* hoc eſt quibus non tantum cognitio permiſſa erat ſed etiam executio & in bonorum poſſeſſionem immisſio uti eleganter docet Alciatus. *l. pecuniæ §. actionis ff. de verb. ſig.* qualem hodie magiſtratum velut primarium inter laicos tribunal gerunt ſcabini Leodienſes. Dicunturq; cauſæ adhuc hodie coram eis pendentes coram lege agitari ſeu pendere ut proinde conſonus ſit ſenſui hujus clauſulæ non modo vulgaris uſus ſed etiam qui à peritis atq; pragmaticis obſervatur juxta quorum mentem atq; ſenſum diſpoſitiones ſtatutariæ interpretationem ſolent accipere, *l. labeo ubi Barth. ff. de ſup. leg. gl. ad. Julianum §. ſcio verb. vulgo. ff. de leg. 1. l. ſi dictum in pr. ff. de evict. Steph. de Federicis. de interpret. iuris part. 3. n. 66.* Vnde fit ut ſi judices legitime ſtabiliti injtitiam aut nullitatem quampiam committant (dummodo tamen citra corruptionis aut concusſionis ſordes) non poſſe vigintiduumviros talem quæſtionem ad ſuum tribunal revocare judex enim etiam inique aut nulliter judicans non eo minus jus adminiſtrare dicendus eſt quod inique aut nulliter judicaverit relatione ſcilicet facta ad id quod fecit quamvis non ad id quod facere debuit, *tex. l. ius pluribus §. pratorſ ff. de iuſt. & iur.* & uti bene ad propoſitum dicit Petrus Iacobi, *in libello de condictione ex lege quæ oritur ex literarum obligatione.* Iudex non poteſt dici eſſe in defectu jurisdictionis dummodo decernat pro vel contra etiamſi forſan inique decernat jus tamen dicit, *l. ius pluribus.* ita ille.

Pro cujus quæſtionis coronide notandum eſt vigintiduumviros qui ſub hujus clauſulæ fuco atq; argumento juriſdictionem ſuam in dies ampliant impingere in elenchos quos dialectici vocant æquivocationis atque etiam accidentis, *Petrus Andreas Gammares in dialectica legali lib. 3. c. 18. & 19.* non ſecus quam ſi his qui ſequuntur modis argumentarentur. Qui ligat os bovis triturantis, facit contra legem, *c. cum ſecundum de prabendis*, ruſticus ligat os bovis ergo ruſticus facit contra legem.

Item. Quodcumq; eſt alterius non eſt tuum, codex quem emiſti eſt imperatoris Iuliani ergo non eſt tuus.

Item. Nulla fœmina potest legem condere testamentum est lex ergo fæmina non potest testamentum condere.

Item. Ista canis est mater & est tua ergo est mater tua.

Item. Quidquid emisti comedisti carnes crudas emisti ergo carnes crudas comedisti.

Item. Qui facit contra leges pacem vigintiduumviralem violat, debitor qui mihi non solvit facit contra leges ergo debitor qui mihi non solvit pacem vigintiduumviralem violat. Æquivocatio enim est in verbo legis quæ quandoq; pro lege scripta quandoq; pro judice sumitur.

Item. In accidente legis cujus accidēs seu qualitas vit' oso elencho convertitur ad substantiam seu personam judicis. Concludo itaq; judicem ritè recteq; procedentem violentiæ redargui non posse. *c. consultationib. ubi* Imol. *n.*1. *Dec. n.*9. *de offic. del. paris. cons.*1. *n.*165. *lib.*1. *Farin. dec.*139. *n.*3. *par.*2.

15

Vtrum officialis vices suas alteri committens impingat in hanc pacem.

SVMMARIVM.

1. *Criminales & matrimoniales causæ an inferioribus possint committi.*
2. *Officialis Leodiensis potest committere causas criminales & matrimoniales.*
3. *Præscribi potest cognitio causarum arduarum.*
4. *Officialis Leodiensis gerit in contentiosis vicem Episcopi qui arduas causas potest inferiori committere.*
5. *Canonicus iuris imperitus non est idoneus causarum iudex.*

1 IVre scripto ut plerisq; placuit criminales matrimonialesq; causæ subdelegari inferioribus Episcopo non possunt, *Covar. var. Res. tom.*1 *de matrimonio part.* 2. *c.*8. *§.*12. *n* 3. *fol* 234. Idq; nisi privilegium consuetudo præscriptio aut tempus memoriam omnem hominum excedens id hoc permittat id quod usuvenit in 2 officiali Leodiensi qui potestatem habet committendi advocatis suæ curiæ non modo causas civiles, *l. more l. solet l prætor ff. de iurisd. om. iud. & tot. tit. C. qui pro sua iurisd.* sed & alias magis arduas quales sunt criminales & matrimoniales uti liquet ex antiquis curiæ Leodiensis registris in quibus sententiæ commissariorū hujusmodi causarum scribuntur. Proinde nihil hic est quod vigintiduumvirali judicio posfit coerceri. Tum quod præscribi potest cognitio ejusmodi causarum

ardua-

arduarum, *Covar. d. §. 12. n. 4. c. accedentibus de excess. prælat.* Tum quod ex delegatione Episcopi cujus vicem in contentiosis gerit officialis Leodiensis inferior possit hujusmodi causarum cognitionem assumere, *gloss. c. 1. de consanguinit. ubi Abb. Henric. & præpositus Covar. d. §. 12. n. 5. Abb. c. ex literis de in integ. rest.* imo etiam vice officialis constitui. *VVamef. cons. 74. de offic. ord.* quod tamen intellige dummodo is cui committitur Pontificii juris imperitus non sit. *Brabat. c. proposuisti col. 1. de probat. Host. Abb. & d. c. 1. de consang. Covar. d. n. 6. VVames. cons. 44. de offic. ord. tom. 1.* Quamvis pleriq; etiam illiterales judices esse posse consueverunt, *l. certi iuris C. de iudic. gl. eos scissitatus de rescript. Nepos. tract. de exceptionibus art. 3. n. 31. Oce. vol. 9.* 3 4

QVÆSTIO XIV.

Iudex exequens sententiam iniquam an in hanc pacem impingat.

SVMMARIVM.

1. *Iniuriosum est quidquid non iure fit.*
2. *Cognitio per viam violentiæ exercetur in Hispaniis per modum administrationis.*
3. *Iniqua sententia est rapina inquit Cevallos.*

Videtur quod sic, quia judex ita exequens injuriam facit, quidquid enim non jure fit injuriosum est, *l. 1. vers. iniuria ex eo dicta ff. de iniuriis §. 1. inst. de iure natur. l. 1. in pr. ff. de novi oper. nunt.* & ideo quasi per vim factam revocari posse tradit Hier. de Cevallos, *de cognitione per viam violentiæ gl. 5. n 10. fol. 65.* Verum hoc in tribunali aliud respondemus si dolus aut sordes ac corruptela judicii absit quemadmodum aliis in quæstionibus adduxi. Neq; obstat ratio & autoritas Hieronymi Cevallos hic citata. Quia ipse loquitur de superioritate regni Hispanici & aliorum regnorum. *Cevallos d. loc. in prolog. n. 185. & 198.* quod ad jus hoc statutarum seu pacem vigintiduumviralem quæ Cæsareo juri subjecta est ostendi non potest, *l. omnes populi ff. de iust. & iur.* 1

Deinde cognitio per viam violentiæ de qua differit Hieronymus Cevallos non exercetur in Hispaniis per viam jurisdictionis contentiosæ sed per viam extrajudicialis & ordinariæ jurisdictionis atque politicæ administrationis, *Hier. Cevallos de cognomine per viam violentia glo. 1. n. 38. & seqq.* seu remedii charita- 2

tivi extrajudicialis, *Olimanus de iure fisci c.8.n 30. Martha iurisd. Ctione inter Ecclesiast. & sacularem exercen cent.1.cas 39 n.6.* ut proinde rationes Hieronymi Cevallos ad jurisdictionem contentiosam hujus tribunalis transferri non possint. Indeq; est quod idem Cevallos sententias per injuriam hoc est injuste latas posse censuerit per viam cognitionis violentiæ revocari, *Cevallos d. gloss. 5. n. 9. & seqq.* Cum tamen juris certi sit sententias injuriosas hoc est non jure dictas sed contra jus partis latas dummodo procul absint sordes valere nisi per appellationem rescindantur, *l. iniuriarum §. idem Labeo in fine ff. de iniuriis Vant. de nullit. sent. ex defectu processus & formæ sent.* Iejuna itaq; est opinio Hieronymi Cevallos, *d. tract. in tract. in prolog. n. 143.* tradentis simpliciter iniquam sententiam non esse 3 sententiam sed rapinam ideoq; licere etiam clerico qui inique à suo Episcopo condemnatus est postposita ad metropolitanum aut Nuntium Apostolicum appellatione recurrere ad asylum Regii istius tribunalis quasi si eo casu jurisdictio ad suum principium quod à jure naturæ produxit revertatur. Id enim indistinctè concedere est laxare habenas ad vias extraordinarias postpositis appellationum remediis ordinariis quod non est admittendum præterquam si conquerendum esset de sententiis per sordes corruptelas aut male feriatos judices prolatos adversus quos non immerito invehitur & exclamat idem Hier. Cevallos.

QVÆSTIO XV.

Quid si judex circumventus aliquid decernat quod postea motu proprio revocat an id ad vigintiduumvirale judicium possit revocari.

SVMMARIVM.

1. Iudex quod de facto facit de facto tollit. 2. Iuris executio non habet iniuriam.

1 HAnc quæstionem quæ nuper occurrit respondi non esse cognitionis vigintiduumviralis. Etenim judex qui vel facti errore vel partium circumscriptione quid decrevit potest illud velo levato motuque proprio de facto revocare, *Ioan. Andr. c. consultationibus de offic. deleg. Bald. cap. 1. col 5. in fine de milite vasallo qui contumeliam Marsiliis sing. 18. incip. quotidie sing. 320. incip. sæpe contingit sing. 840. incip. deceptus non tenetur.* Et quidem jure optimo. Cum enim juris executio careat injuria, *l. iniuriarum §. is qui ff. de iniuriis.* consequens est ut quod lege permittente fit vigintiduumvirali hoc judicio coerceri non possit.

posſit, *l.Gracchus ff.de adulterijs Menoch.de arb.iud.caſu.398.n.29.* Deniq; quod iudex parte non citata decreuit altera parte nõ citata eadem qua decreuit facilitate poteſt reuocare, *Innoc.cap.querelam n.6.de elect. Iaſ.l.ſi pact.n.9. & 10.C. de pactis per tex.l.1.§.1 ff.ſi mulier vẽtris nomine glo.l.minor ff.de euictionibus Gail. lib.2.obſ.76.nu.15.* idq; citra aliquam cauſæ cognitionem aut indaginem, *Bald. cap.ab excommunicato n.6.de reſcriptis Iaſ.d.l.ſi pacto n.11.Gail.d.n.15.*

QVÆSTIO XVI.

Actiones vigintiduum virales ſint ne ciuiles aut criminales.

SVMMARIVM.

1. *Actiones vigintiduum virales ſunt criminales.*
2. *Voragia vigintiduum viralia ſunt pœnæ corporales.*
3. *Pœnæ corporales infligi non ſolent niſi ob dolum.*
4. *Pœna pecuniaria ſurrogata in locũ pœnæ corporalis eodem iure cẽſetur.*

CRiminales eſſe hinc arguo quod ad vigintiduumvires ſpectet ex lege cornelia de falſis alijſque publicis criminalibus iudicijs cognitio coertioque iudicum corruptorum. *glo.l.fin.verb.diſcriminis C.de pœna iudicis qui male iudicauit l.1.§.ſed & ſi ff. ad l. Cornel. de falſis.* vt & cognitio de vi publica & priuata quæ pacem omnium communem ſolet violare, *Cicero de aruſpicum reſponſis*, atque ex lege Iuliana publicorum iudiciorum coerceri *tot.tit.ff.& C. ad l.Iuliam de vi*, qui ideo ex ſuæ iuriſdictionis præſcripto ſolẽt reos peregrinatũ ablegare ſeu ad voragia longiora vel breuiora pro ratione cõmiſſi reatus condemnare atque huiuſmodi itinerationum pœnis reorũ corpus affligere alterare fatigare flagellare quæ pœnæ ſunt corporales. *l.ſi quis forte in fin.cum l. ſeqq ff.de pœnis Card conſ.94.incip.Hec eſt inquiſitio Ignatius Lopes in pract.crim. cap.143.num.1.* irrogarique non ſolent niſi ob quippiam dolo malo commiſſum. *Card.d.conſ.94. Lopes d.cap 43.n.1 Bart.l.1.ff.ſi quis teſtament.liber Iulius Clarus lib.recept.ſent.5.§.læſæ maieſtatis quæſt.84. num.1. Iaſon l.in actionibus num. 23. & 26 ff.de iureiur.qui teſtatur de communi Hippol.de Marſilijs l.lege cornelia §. cum quidam n.3.& in l.in lege nu.1 & ſeqq ff. ad l.Cornel.de ſicarijs in l.de minore in pr.n.17 ff.de quæſt.* licet alij cenſeant quandoque etiam ob culpam latam pœnas corporales infligi poſſe. *Robert.Maran.de ord iud.par 4.diſt.4.n 59. Angel.cõſ.287.col.pen.Capola cõſ.33.col.4.conſ.34.col.4. Petr.Loriotus late ad l. quod nerua*

uerua nu.22.ff.depositi l.1.§.fin.& 5.Diuus l.lege §.cum quidam ff.ad l. Cornel de Sicarius l.si fortuito ff.de incendio ruina.

Vt non referat voragia vigintiduumviralia pro arbitrio reorum plerumque in pecuniariam pœnam conuerti pœna enim pecuniaria in locum corporalis surrogata eodem iure quo pœna corporalis censenda est, *Baiardus ad Iulium clarum quæst.67.nu.4.fol.290.citat Baldum l.si.quis cum in vlt.lect.ff.si quis cautionibus.*

QVÆSTIO XVII.

Iudex exequens sententiam iniquam in præiudicium appellarionis an possit hoc tribunali coerceri.

Exequens in præiudicium appellationis non tenetur hac pace nisi sordes & corruptela probentur.

1 RESpondetur posse. Ratio est quia hoc in casu iudex in præiudicium appellationis quæ regulariter suspendit & deuoluit de facto procedit cui etiam de facto resisti potest. *DD.l.omnes C.de decurionibus lib.*10 *arg.l.2.vbi DD. ff.de app.Claudius de Seysello rep.l.vt vim.num 36 ff.de iust.& iure Hier. Ciuallos de cognitione per viam violentia glo.5.nu.6.& seqq.Felinus cap.si quando nu.2. de offic.deleg* quod tamen restringi nisi iudex à dolo & sordibus possit excusari vti alijs in quæstionibus ostendi.

QVÆSTIO XVIII.

An omnis violentia ad hoc tribunal spectet.

SVMMARIVM.

1. *Iniuria & violentia æquiparantur iuxta opinionem Cevallos.*
2. *Vis & iniuria non sunt termini conuertibiles.*
3. *Violentia qualis à vigintiduumviris coerceatur.*

1 SI vera est teoria Hieronymi Ceuallos spectabit quia omnis inquit iniuria pertinet ad iudices violentiarum vis autem & iniuria à pari procedere eodẽ in loco testatur. *Ceuallos de cognit.per viam violentia quæst.11.numer.18.*

Castr.

Castr.cons.27.num.1.vol.1. Verum ego in Hieronymi Cauallos sententiam non descendo. Nec enim vis & iniuria sunt termini vti Philosophi loquuntur convertibiles sed iniuria longe latius patet quam violentia omnis enim vis est iniuriosa hoc est non iure facta. * Sed non omnis iniuria est vis vtpote si cuipiam verbalis iniuria inferatur is non recte vim sibi illatam apud vigintiduumviros conqueri posset. Verius itaque est eam solum vim ad hoc tribunal spectare per quam sibi aut alijs quispiam priuata autoritate ius dicit seu de facto aliquid committit quod non nisi iudicis autoritate poterat explicari. 2 3

QVÆSTIO XIX.

Qualiter intelligatur clausula auront à corrigee tous iuges qui auront meffait.

SVMMARIVM

1. *Iudices sindicantur tantum de actibus dolosis.*
2. *Statuta interpretationem sumunt à iure.*
3. *Ius dicit etiam qui inique decernit.*
4. *Dolus qualiter probetur.*
5. *Iudex clementior lege esse non debet.*
6. *Deus reliquit mundum disputationi.*
7. *Iudices ob iniquas sententias non tenẽtur dummodo dolus aut sordus absint.*

DVbitatur an eiusmodi clausula intelligi debeat de correctione iudicum qui per imperitiam citra tamen dolum male aut nulliter iudicauerint. 1

Respondeo intelligendum esse solum de ijs qui dolo barataria aut extortionibus aliquid committunt vel omittunt. *Glo.cap.ex parte tua.3.verb.forfactis de priuileg.textus l.2.ff.quod quisque iuris.* Hodierno enim iure iudices solum sindicantur de dolo barataria aut extortionibus quod notandum esse refert Iulius Clarus *§.fin.quæst.73.num.3.& post eum Card Tuschus com concl. tom.4. concl.478.nu.1.incip.iudices de quibus sindicari debeant.* id quod ego adhuc alijs autoritatibus comprobaui ideoque statutum hoc iuxta iuris istius interpretationem est intelligendum *DD l.1.C.de noxalib.* Signanter quod dici non possit non iudicare is qui pro vel contra inquit Petrus Iacobi decernit. Licet enim fortassis iniq; decernat ius tamen dicit. *l.pen.ff.de iust.& iure,* ita Petrus Iacobi *in l.bello de contradictione ex lege quæ ex litteram obligatione verb.sententia col.1. fol.55.* Sed qualiter probari poterit dolus merito in questionem posset reuocari. Multis omissis quæ à Mascard. *de probat.* Cardinale Tuscho & alijs adferuntur 2 3 4

tur pau is dico quod etiamsi doli præsumptio induci soleat cum iudex contra quam legibus sancitum est decernit aut quid statuit. *Baldus cons. 235. in fin. vol.* 5 *1. Marsilius in p. act. 8. successiue n 9.* quia iudex clemẽtior lege esse non potest, *Marsilijs sing. 182.* legisque orbitas transgredi prohibetur, *Nauar. in Manuali cap. 27. in miscellano Quæ opinio sit eligenda & Matthæus Mathesilanus tract. de electione veræ opinionis,* attamen vt sindicatui subijciatur non id sufficit nisi probatione dilucidiore conuincatur vti infra dum de iudice nulliter aut inique iudicante ostendemus. Quid autem si occurrat casus aliquis biuius & disputabilis. Certe tunc dubium non est quin iudex excusetur. *Bald. & DD. ad tit. C de pœna iudicis qui male iudicauit.* Cum enim iuxta Ecclesiastem. *cap. 3. vers. 3. vers. 11.* Laudatum a Patre Ludouico Richeome *en l'academie d'honneur degre. 2.* 6 *sect. 30. fol 313.* Deus nondum reliquerit hominum disputationi dolo carebit in foro hoc exteriori qui in conflictu disputationum citra iudicij sordes opinionẽ 7 eliget etiam paradoxam *Doctores ad d. tit. de pœna iudicis,* idque in foro fori de foro vero poli hoc est conscientiæ & Dei cui omnia patent nostrum non est disputare. Concludo itaque quæstionem hanc iudices ob sententias iniquas & male latas dummodo dolus absit non posse à vigintiduumviris sindicari & ita restringendo iura punientia iudices qui per imperitiam male iudicauerũt de quibus late Menoch. *de arb. iud. cent. 4. casu 339.* censet Ioannes Baptista Baiardus *in Iulium Clarum quæst 83. num. 8.* Grammatic. *cons. 54. num. 11.* Bertasolus *cons. 71. num. 8. cons. 91. num. 1.*

QVÆSTIO XX.

An requiratur dolus veri aut lata culpa vt quispiam à vigintiduum viris possit coerceri.

SVMMARIVM.

1. *Lata culpa excusat à delicto.*
2. *Culpa alia in committendo alia in omittendo consistit.*
3. *Culpa in committendo grauior quam in omittendo.*

1 Mihi aqua hæret. Tum quia lata culpa excusat à delicto, *tex. l. igitur ff. de liber. causa Cœpola ad l. quid sit fugitiuus 2. idem celsius num. 6. ff. de edilit. edict. fol. 73.* Tum ob rationes autoritatesque & antinomias à Doctoribus hoc in quæstionis conflictu allatas vti videre est ex ijs quæ alio in loco adtuli

tuli. Certe illud notatu dignum est ad infringendam sententiam non sufficere dolum præsumptum sed requiri verum *Farinac. dec. 185. part. 2. fol. 142. Men. de arb. iud. lib. 2. cent. 3. casu 209. n. 40. Rota dec. 157. part. 1. divers. arg. l. 2. ff. quod quisq; iuris.* De duplici porro latæ culpæ specie quarum una in committendo alia [2] in omittendo seu negligendo consistit tractatum est apud Doctores, *Barth. l. si servum n. 1. ff de verb. oblig. gl. & DD. l. si mora ff. sol. matrim. Covar var. Res. tom. 1. de matrimonio part. 2. c. 6. §. 8. n. 17. fol. 172.* & inter utramq; speciem multum interesse ostendit Covarruvias, *d. §. 8. n. 17. D. Thomas 2. 2. q. 7. part. 1. Petrus Loriotus l. quod nerva n. 29. & seqq. ff. depositi.* gravioremq; esse eam quæ in committendo [3] quam in omittendo consistit, tradit Covar. & D. Thomas jam citatus & quandoque eam quæ in omittendo quam in committendo enucleat ibidem Petrus Loriotus *gl. l. 2. ff. ad S.C. Syllan. Ias. l. si mora ff. sol. matr.*

QVÆSTIO XXI.

Iudices ob negligentiam puniantur,

SVMMARIVM.

1. *Iudex negligens quandoq; civiliter quandoq; criminaliter tenetur.*

IVdicis negligentia in non judicando commissa in id quod partis interest tenetur, *l. sancimus C. de iudiciis Peck. de iure sist. c. 24.* interdum etiam criminaliter coercetur, *l. mancipia ubi gl. verb. exigatur C. de serv. fugit. §. 1. instit. de oblig. quæ ex quasi delicto Petr. Loriot. l. quod nerva n. 31. & 32. ff. depositi.* nimia enim negligentia minimo gradu à dolo malitiaq; distat & doli malitiæq; effectus habet, *VVames. cons. 100. de re iud.* [1]

QVÆSTIO XXII.

Qua actione teneantur qui aliquem temere in jus coram hoc tribunali vocat.

SVMMARIVM.

1. Iniuriarum tenetur qui temere quempiam pulsat iudicio vigintiduumvirali.
2. Causa iusta litigandi quando abesse videatur.

1 VOcans quempiam in jus coram hoc tribunali sine justa litigandi causa injuriarum actione tenetur, *l. iniuriarum §. si quis l. item apud Labeonem §. si quis de iniuriis l. qui iniuriarum ff. eod. late Suadinnus §. 1. n. 16. instit. eod. tit. Peck. de iure sist. c. 18.* justa autem causa litigandi abesse censebitur si id de quo conqueritur non probet quia probationis hac in actione defectus doli atq; calumniæ præsum-2 ptionem inducit *l. te Benintendus Bononiensi dec. 74. Gran. cons. 262. n. fin. & cons. 214. col pen & fin. Bald. l. qui crimen C. qui accus. non possunt Repert. Fel. verb. accusator an calumniari dicatur Hieron. Giacharus in suo consilio sindicatus n. 222. cum seqq. ad Iulium Clarum*, qua de re plenius apud Menochium, *lib. 5 præs. 25. & de arb. iud lib. 2. casu 321.*

QVÆSTIO XXIII.

An tribunal hoc jurisdictionem habeat adversus delegatos Papæ.

SVMMARIVM.

1. Inferiores regulariter non habent iurisdictionem in delegatos Papæ.
Delegati Papæ ab inferioribus reformari non possunt.
2. Delegati papæ corriguntur ab ordinario cum iuxta formam eis traditam non procedunt aut non purificato rescripto.
3. Delegati corriguntur ab ordinario ob ineffrenatos processus vel si sint negligentes.
4. Si nulliter procedant.
5. Si delinquant in causa commissa.
6. Si delinquant in sportulis.
7. Ut evitetur scandalum.
8. Iuris executio non habet iniuriam.
9. Delegati non subiacent vigintiduumviris si procedant absq; sordibus & corruptela.
10. Diœcesanus regulariter non cognoscit de iustitia sententiæ iudicis delegati.
11 Diœcesanus cognoscit de sententia dispensationis delegati eo fine tantum ut ad Papam remittat.

Licet

LIcet judices inferiores quantumvis ordinariam jurisdictionem habentes jurisdictionem non habeant adversus delegatos Papæ qui hoc respectu quibuscumq; aliis majores censentur, *c. sane de offic. delegati Gem. c. legitima n. 14. de app. in 6.* aliquot tamen in casibus subjici possunt judicibus sibi inferioribus, *Petr. Bellulagin. in speculo principum Rubr. 38. de præsidibus usurpantibus iurisd. §. conqueruntur n. 4. & seqq. Card. Clem. nolentes §. notarii n. 2 de hæreticis Abb. c. fin. n. 1. ubi Apost. de rescript.* 1

Primo, Cum delinquunt extra causam iis commissam vel in causa eis commissa litem suam faciendo, *Auth. quia in provincia ubi DD. C. ubi de crimine DD. Clem. 1. de offic. ord. ubi Io. de imol. Bellugas d. n. 4. & 5.* 2

Secundo, Ratione negligentiæ eorundem vel ob ineffrenatos processus eorundem, *DD. c. sign. de offic. ord.* 3

Tertio, Procedendo extra formam eorum commissionis vel non purificatio rescripta, *Io. And. & DD. c. fin. de rescript. Bellugas d. n. 4. & 5. Gigas de pensionib. q. 7. n. 1. & 2.*

Quarto, Si procedat contra dispositionem cap. statutum de rescriptis in 6 *Navar. in rep. c. cum contingat Rem. 4. n. 2 de rescriptis DD. ad c. fin. de rescriptis ubi Card. n. 2.*

Quinto, Si per actum nullum aliquem gravet secundam *Navar. d. n. 2. vers. 6. Io. Andr. d. c. statutum*, quamvis Gem. *d. c. legitimo n. 14. de app.* velit nequidem ordinarium cognoscere posse de malo processu delegati Papæ, *per c. Pastoralis §. fin. de rescript. Feder. de Senis cons. 115.* 4

Sexto si non rite procedant potest enim judex signanter ordinarius delegato minus rite procedenti resistere, *Vantius de nullit. tit. coram quo possit nullit. proponi n. 21. Rom. cons. 335. col. 2. vers. 2. quia Ioan. Andr. dom. Buto in d. c statutum §. fin. Franc. c dilecto col. 24. vers. limita de appellat. Card. Clem. nolentes §. notarii n. 2. de hæret. in 6. c. significanti ubi DD. de offic. ord. Dec. l. ut vim n. 24. in fin. §. de iust. & iure.*

Septimo si delinquant in causa sibi commissa, *Paris. de sindicatu §. delegatus n. 4. Bald. Authen. quia leg. pro iniuria C. ubi de crimine Card. d. §. notarii n. 2.* 5

Octavo, In notoriis *eleg. Bellentinus de charitativo subsig. q. 91 n. 6.*

Nono, si excedat in sportulis, *Bellen. ibid. n. 5. iex. ibi Ang. §. volumus Auth. ut iudices sine quoquo suffragio.* 6

Decimo, ut evitetur scandalum *Archid. cap. iudicium §. partium num. Rom. 3. quæst. 3.* 7

Et quidem his & aliis similibus in casibus coerceri potest ab ordinariis delegatorum potestas sed an delegati posfint à vigintiduumviris coerceri quæstio

 est

est in qua nihil videtur respondendum si autoritate delegata procedunt coerceri
8 non posse quia juris executio non habet injuriam, *l. iniuriarum* §.*1. de iniuriis*.
etiamsi delegatus contra aut præter jus aliquid committat. Dummodo tamen sit
citra sordes corruptelam aut concussionem judex enim non ideo minus jus red-
9 dere dicitur quod iniquum decernat, *l. ius pluribus* §.*præter ff. de iust. & iur.* qua
de re in folle Menochius. *de arb. iud. lib. 3. cent. 4. cas. 342.* & ego sparsim aliis hu-
jus in tractatus locis. Vt proinde concludam regulariter ne quidem Diœcesanum
de justitia vel injustitia sententiæ delegati Papæ cognoscere posse, *late Feder. de*
10 *Senis cons. 115. incip. casus talis est quidam delegatus. DD. c. cum inferior de maior.*
& obed. Spec. de inquisit. §.*1. vers. sed pone quod inquisitores Bartholom. Bellencinus*
de charitativo subsidio q. 91. n. 9. c. significavit de offic. ordin. idq; nisi ageretur de pe-
riculo animæ uti de matrimonialibus & similibus exemplificat Bellencinus *loco*
iam citato Archid. c. inducia §.*spatium n. 53. q. 3.* non tamen quod ideo possit co-
11 gnoscere de validitate dispensationis Pontificiæ illiusve delegati nisi eo fine ut
illius decisionem Papa remittat, *c. ordinarii* §. *si vero ubi Franc. vers. ult. nota de*
offic. ord. in 6 Secus ideo in causis pecuniariis, *Archid. d. n. 5. in fine d. c. significavit*
n. 2. & 5. de offic. ord.

QVÆSTIO XXIV.

Quid si judex delegatus appellationi non deferat.

SVMMARIVM.

1. *Appellationi non deferens an vim inferre censeatur.*
2. *Iudex in dubio iustitia zelo motus præsumitur.*

IVdex Ecclesiasticus etiam delegatam habens jurisdictionem si appellationi à
1 sua sententia interposite non deferat in casu quo deferre debebat dicitur
lata significatione vim quidem & violentiam inferre, *Iosephus sese de inhibi-*
tione & executione privilegiata cap. 8. §.*3. n. 70. folio 345. Cevallos de cognitione per*
viam violentiæ quæst. 12. c. novem. 2. quæst. 1. verb. facere videtur iniuriam & cap.
licet de offic. leg. Sed non talem quæ pactioni vigintiduumvirali subjiciatur si ju-
dex corruptionis aut concussionis aut sordium expers sit quia ut dixi ad vigin-
tiduumviros cognitionem spectat an judicis fuerit deferre appellationi sed an
judex

judex ne deferret pecunia fuerit corruptus aut concussione vitiosove affectu perculsus ita censuerit quod haudquaquam præsumitur uti ostendimus alio in loco. Iudex enim in dubio justitiæ zelo motus semper esse præsumitur, *l. 2. vers. quod non arbitramur C. de offic. civil. iud. ubi Bald. Alciat. de præs. Reg. 3. præs. 9. n. 1.* neq; 2 obstat ratio & autoritas citata per Cevallum. Tum quia is loquitur de jure speciali Hispanico. Tum quia textus ab eo citati utuntur verbo videtur quod improprietatem designat. *gl. Clem. 1. verb. proprie de offic. ord.*

QVÆSTIO XXV.

Quid si pars non appellat à sententia judicis corrupti.

SVMMARIVM.

1. *Fatalium lapsus non impedit officium vigintiduumvirale.*
2. *Illicitum non fit licitum si perveniat ad finem licitum.*

RESpōdeo non impediri quominus possit ad hoc tribunal recurrere ut nec si 1 patiatur appellationum fatalium cursu intermori vel etiam duabus aliis conformibus sententiis confirmari, *Hippolit. de Marsilis sing. 646.* illicitum enim à pœna non excusatur si illud postea contingat ad licitum finem pervenire, *l. desertorem §. in bello ff. de re milit. marsiliis in pract. §. successive n. 5. late & eleganter Covar. var. res. tom. 1. par. 2. de matrimonio c. 8. §. 12. n. 24 fol. 238. Barth. in disput. incip. iud. & conser. sing. iuris querela.* Idq; nisi expresso consensu condemnati, sen- 2 tentia judicis corrupti ratificetur, *Covar. d. §. 12. n. 34.* & ita contra Decium, *in c. sæpe de appell.* tenet Covar. *d. loc.*

QVAESTIO XXVI.

Quid si violentia extra territorium Leodiense ab incolis tamen Leodiensibus committatur.

SVMMARIVM.

1. *Violentia extra territorium non est huius cognitionis.*

1 RErspondeo ad jurisdictionem vigintiduumviralem non concernere. Pax enim hæc aut constitutio statutaria casum extra territorium contingentem non afficit, *Gail.lib.2.obs.124.n.9.* & ita fuisse judicatum multis abhinc retro annis probe memini.

QVÆSTIO XXVII.

An appellatio & querela vigintiduumviralis possint concurrere.

SVMMARIVM.

1. *Appellatio & querela proponi possunt coram diversis.*
2. *Non appellans potest recurrere ad vigintiduumviros.*

1 REspondetur posse, Licet enim gravaminis reparationem quærere appellationis ope, & querelam apud syndicatores quibus non inepte quadamtenus tamen vigintiduumviri possunt comparari proponere, *Paris. de puteo de sindicatu §.an si n.6.vol.Oce.2.fol.341 col.4.Barth.in disput. incip.iudex qui per imperitiam Innoc.c.sæpe in fine de appell.* quod & ego in remedio appellationis conservatoriæ alio in loco ostendi. Imo & qui non appellavit potest vigintiduumvirale 2 tribunal implorare, *Paris. de sindicatu verb.an stante n.6.fol.352.Innoc.c.sacro de sent.excom.*

QVÆSTIO XXVIII.

Iudices vigintiduumvirali sententia condemnati an infamiam incurrant.

SVMMARIVM.

1. *Infames sunt qui ob sordidam sententiam demandantur.*
2. *Culpa lata condemnatus infamis non est.*
3. *Culpa non lata qui est non male fidei.*

1 REspondetur quod sic si ob sordes aut infami dolosave causa sint condemnati, *§.suspectus inst.de suspect.autor.Alciatus l.magna negligentia ff.de verb. sig.*

sig. l. iudices C. de dignit. lib. 12. id quod plenius apud paridem de puteo ostenditur *de sindicatu verbo iudices fol. 346.* quod restringo nisi quispiam ex lata culpa forsan posset condemnari quia ex lata culpa pœna famosa inferri non potest, *l. actionibus ff. de in litem iurando Bald. l. 1. vers. quæro quid si C. de pœna iudicis qui male iudicavit Alciat. d. l. magna negligentia*, qui enim in lata culpa est male fidei non est, *l. sed et si §. inde ff. de petit hæred. Alciat. d. l. magna negligentia.* quod tamen Petrus Loriotus *in l. quod nerva n 24 ff. depositi*, indistincte non admittit. Nam potest actio ex lata culpa secundum negotii in quo commissa est qualitatem censeri vel non censeri famosa, *l. ictus fustium ff. de his qui not. infam. Petr. Loriot. dict. loc.* 2 3

QVÆSTIO XXIX.

Vtrum vigintiduumviris competat executio suarum sententiarum.

SVMMARIVM.

1. *Executio non competit vigintiduumviris.*
2. *Principi Leodiensi competit executio.*
3. *Legis actio non est penes vigintiduumviros.*

NEutiquam. Quia judices quibus cognitio demandata est executio non competit, *c. sane ubi DD. & Apost. ad Felium verb. executio de offic. del. Gail. lib. 1. obs. 1. n. 52. & scripsi tom. 1. par. 4. q. 111. n. 26.* Sed Episcopo & principi nostro Leodiensi executio competit uti ex hujus pacis textu liquidum est & consequenter vigintiduumviris non competere prout jurisconsulti nostri loquuntur, *l. 4. ff. de adoptionib.* legis actionem dicendum est uti eleganter ostendit Alciatus, *l. pecuniæ §. actiones vers. superest. porro ff. de verb. sign.* 1 2

QVÆSTIO XXX.

Vtrum vigintiduumviri possint sententias suas executioni demandare per arresta & bonorum adjudicationes.

SVM-

SVMMARIVM.

1. *Arresta sunt species executionis.*
2. *Genus à quo removetur qualibet eius species removetur.*

1 NEq; etiam hoc possunt quia arrestatio est species executionis à quo autem genus removetur etiam removetur quævis ejus species, *Præses Everhardi in locis legalib. loco à genere ad speciem l. si causa cognita ubi gl. & DD. C. de transact.* 2 *l. fin. C. de usuris rei indic. §. vulgo instit. de success. cognat.*

QVÆSTIO XXXI.

An possint se aliqua præscriptione etiam immortali tueri.

SVMMARIVM.

1. *Tempus immemoriale æquipollet privilegio.*
2. *Iurisdictio vigintiduumvirum videtur patientia statuum patriæ approbata.*
3. *Iuramentum impedit præscriptionem.*
4. *Præscriptio cessat cum de titulo constat.*

1 VIdetur quod sic, vulgatum enim est juris teoria immemoriale tempus æquipollere privilegio, *l. hoc iure §. duobus aqua ff. de aqua pluvia.*

2 Habentq; vim tituli approbati authoritate & patientia statuum à quibus hoc tribunal est stabilitum, *Fel. c. cum nobis n. 7. vers. sed adverte de præscript.*

Veruntamen contrarium esse respondendum existimo.

Ratio quia vigintiduumviri qui annales sunt annuo juramento devinciuntur paci pactioniq; vigintiduumvirali ipso Divæ Luciæ festo seu illius postridie quo magistratum hunc auspicantur.

3 Iuramenti autem hæc est energia ut quasi Alexiacum remedium omnia mala ita & illud præscriptionem omnem tollat atq; impediat, *DD. c. fin. de præscript. præses Everardi in locis legalibus loco à virtute iuramenti versic. decimo septimo Marcus Antonius Baverius de virtute iuramenti n. 42. vers. vigesimo nono & n. 68. & 69.*

Dein.

Deinde cum constet de institutione ac titulo jurisdictionis extraordinariæ hujus tribunalis jurisdictionis acquisitio fundari nequit in præscriptione temporis quantumvis immemorialis quæ vires tantum habet in casu dubio secus vero cum de titulo atq; jurisdictionis origine constat, *Mascard. de probat. vol. 7. concl. 1378. n. 72.* 4

QUÆSTIO XXXII.

An tribunal hoc de excessu sportularum possit cognoscere.

SUMMARIUM.

1. *Sportulæ unde dicantur & quid sint.*
2. *Sportulæ qualiter metiendæ.*
3. *De sportularum excessu queri licet apud vigintiduumviros.*
4. *Sportularum taxatio ad eos non spectat.*
5. *Officialis Leodiensis sistere potest processum vigintiduumviralem.*
6. *Senator nonnisi à senatu corrigi potest.*

Sportulæ sunt honoraria justitiam administrantium dictæ à sportula quæ olim in æde sacra deponebatur cum pecunia quam is qui vincebat lucrabatur ex qua cum deinde ceptum fuerit judicibus honoraria exolvi sportularum usus fora pervagavit. 1

Itaq; cum sportulæ pendeant ab arbitrio judicantis ut secundum Budeum *in annot. ad pandectas l. solvit §. quantum ff. de offic. proconsul.* non amplius honoraria sed arbitraria dici debeant quæ ex circumstantiis causarum personarum rerum studiorum circumscripta arbitrio petentis subjiciantur. Quid si quispiam hac in actione excedere dicatur an erit casus vigintiduumviralis. 2

Respondetur querelam hujusmodi excessus coram vigintiduumviris proponi quidem posse. 3

Sed qui ita postulatur petere potest ut vigintiduumviri querelam istam sistant donec Officialis Leodiensis ad quem spectat (cum de eo quæstio vertitur) taxatio sportularum honorariorum & salariorum suorum curialistarum, *Lancel. de attentat. c. 31. n. 161 & seqq.* eadem taxaverit. Et ita abhinc paucis mensibus factum in causa quorundam Tongrensium qui M. Nicolaum à Muno de excessu coram vigintiduumviris accusabat is enim mandatis pœnalibus ab Officiali im- 4

perratis Tongrensibus obstitit usq; dum Officialis salarium taxaret. Cui etiam Tongrenses acquieverunt & herbam forensem ut est in adagio M. Nicolao dederunt. Qua de re extant acta apud VVarnerum Richman Archiepiscopum nec sunt ab hoc scopo nullum aliena quæ jam is Langleus latè & perdoctè adfert, *semestrium lib. 7. cap 18.* Senatorem si quid delinqueret in eum obnoxiæ sententiæ ab aliquo judice non oportere neque animadverti in eum nisi ab ipso senatu posse.

QVÆSTIO XXXIII.

Princeps juxta has paces habens ignem & fugam utrum possit communem quam homicida cum alio domum habet diruere.

HÆc quæstio fusius à me tractata invenietur in tractatu nostro de advocatiis feudalibus.

QVAESTIO XXXIV.

Quid si judex ordinem juris prætermittat.

SVMMARIVM.

1. *Ordinis iudiciarii omissio inducit fraudis præsumptionem.*

1 OMissio judiciarii ordinis fraudis quidem præsumptionem inducit, *gloss. l. 1. C. de fide instr. lib. 10 Rom. cons. 54. Hippol. Marsil. in pract. §. 2. n. 71.* Sed an censuræ hujus tribunalis subjecta sit pendet ab iis quæ de lata culpa & nullitatibus à judice commissis alio in loco notavi.

QVÆSTIO XXXV.

An judices vel officiati possint de eo quod extra suum officium committant hac pace coerceri.

SVM-

SVMMARIVM.

1. *Officiati non sindicantur de eo quod committunt extra eorum officium.*

VIdetur quod non, *Hippol. de Marsiliis sing. 560. & Rubr. de fideiussorib. n. 185. e leg. l. fin. n. 172. ff. de iurisd. om. iud. Guiliel. de Cuneo l. nulli C. quorum appell. non recipiuntur Cast. l. 1. §. in folio ff. d. Maced.* Sindici enim quorum instar sunt vigintiduumviri qui potestatem habent sindicandi officiatos non possunt se intermiscere de eo quod extra suum officium gesserunt, *DD iam citati.* Sed adhibenda est alia salis mica pax enim vigintiduumviralis coercet eos qui orbitas sui officii dolo malo prætergrediuntur uti aliis in quęstionibus ostendi.

QVÆSTIO XXXVI.

Iudex ferens sententiam nullam an posit à vigintiduumviris coerceri.

SVMMARIVM.

1. *Iudex ferens sententiam nullam non facit litem suam.*
2. *Statutum puniens facientem actum non extenditur ad facientem actum nullum.*
3. *Consuetudine generali officiati tenentur tantum de dolo.*
4. *Iudices sindicantur tantum de sordibus & corruptionibus.*

REspondeo non posse. [1] Quia judex ferens sententiam nullam non faciat litem suam, *Tiraquel. ad l. connub. gloss. 8 n. 208. glo. l. 1 ff. de variis & extraord. cognit. Barth. in quæstione per eum disputata incip. 4. sententia iudicis.* Nam & lex aut statutum puniens facientem aliquem actum non comprehendit facien- [2] tem actum nullum, *l. 1. §. ult. ff. quod quisq; iuris ubi Ang. & Alex. Hippolit. de Marsil. l. qui sine accusatoribus num. 11. ff. de quæst.* Vt proinde ita nulliter judicans litem non quidem faciat suam sed ad expensos tantum litis posit obligari, *Amadeus de sindicatu n. 140. Marsilius in d. num. 11. glo. l. fin. ff. de variis & extra-ord.* confirmatur quia generali consuetudine Officiales non tenentur nisi de dolo non vero cum de culpa lata, *Bald. l. observare §. proficisci quæst. 15. & 18. ff. de offic. proc. Amadeus de sindicatu n. 86.* ubi dicit quod judices non sindicantur nisi de furtis & sordibus de iniquis autem sententiis & per imperitiam male latis

 neuti-

neutiquam *Hier. Giacharus in consil. sindicatus de n. 46. quod adiicitur* Iulio *Claro*, quod tamen mihi in aqua hærere supra ostendi quia judices nulliter procedendo spoliare dicuntur, *Farin. dec. 724. n. 6. par. 2. Menoch. de recup. poss. rem. 8. n. 3. Gabrielius de rest. spol. concl. 1. n. 125.* & censentur tunc personæ privatæ. *Farin. dec. 478. n. 6. part. 2. Decius l. ut vim n. 26. ff. de iust. & iur. Cæsar de Grassis dec. 13. de re iud.*

QVAESTIO XXXVII.

Quid si judici post sententiam latam pecunia à victore donetur.

SVMMARIVM.

1. *Condici an possint sportulæ immediatè.*
   Sententiam an vitiant sportulæ immoderatæ.
2. *Remuneratio subsequens sententiam citra pactionem præcedentem est permissa.*
3. *Iustitiam vendit qui spe præmii iudicat.*

DE pecunia quæ ultra sportulas congruas judici datur dubium non est quod sit restituenda sententiamq; vitio venalitatis puniendæ inficiat, *Marsil. ad l. Cornel. de falsis in pr. §. pœna legis n. 6. Anchar. cons. 272. Fel. c. tua nos de Simonia Covar. var. res. tom. 1. ad c. peccatum §. 3. n. 1.* idq; nisi post latam sententiam gratitudinis ergo pecunia judici donaretur, *Marsil. sing. 190. Menoch. lib. 3. præs. 8. n. 12.* quæ tamen gratitudinis præsumptio cessat si sententiam pecuniæ promissio præcessisset, *Bald. cons. 490. vol. 4.* qua uti testatur Hipp. de Marsiliis, *d. sing* 190. rari sint qui lata sententia promissiones ejusmodi exequantur rariores albo corvo & cigno nigro qui sententia lata judici gratitudinem exhibeant quam ne quidem honeste accipient memores distichi quem alio adhuc in loco retuli.

Munera magna quidem misit sed misit in hamo.
Et piscatorem piscis amare potest ?

Et D. Gregorius qui recte judicat & præmium remunerationis expectat fraudem in Deo perpetuat quia justitiam quam gratis impartiri debuit acceptione pecuniæ vendidit, *c. qui rectè* 11. *q.* 3. justusq; non est qui juste agit non ob ipsam virtutem sed ob aliam causam, *Arist. lib. 6. Ethicor. c. 22. Covar. & d. §. 3. l. 2. ubi DD. ff. de cond. ob turpem causam.*

QVÆSTIO XXXVIII.

An in judice nulliter aut inique judicante præsumatur dolus.

SVMMARIVM.

1. *Præsumptio facienda est in bonam partem pro iudice.*
2. *Inquisitio scrupulosa adversus iudices reiicitur.*
3. *Cicero exclamat iudices obnoxios periculis.*
4. *Probationes claræ requiruntur adversus iudices.*

Respondetur non præsumi sed eorum favore bona fides & id quod melius est præsumi debet, *l. 2. C. de in offic. civitat. iudic. Bald. l. observare §. proficisci q. 10. in fine ff. de offic. procons. Gram. crim. cons. 54. Hier. Giacharus in suo consil. sindicatus n. 4. ad Iulium clarum fol. 7. Bertasolus crim. cons. 71. n. 8. cons. 81. n. 7. Alciat. reg. 3. præs. 10. l. 2. C. de offic. civil. iud.* ideoq; contra eos scrupulosa omnis inquisitio rejicitur alias frangeretur nervus justitiæ autoritasq; judicum deprimeretur atq; vilesceret in officioq; successores lento nimis gradu vel calce procederent, *Gram. d. cons. 54. n. 3. ubi late.* Hinc Cicer. pro Lucio Flacco conqueritur in hæc verba: O miseras conditiones administrandarum Provinciarum, in quibus serenitas periculosa, liberalitas ingrata, sermo insidiosus, assentatio perniciosa, frons omnium familiaris, multorum animus iratus, iracundiæ occultæ, blanditiæ apertæ, venientes prætores expectant, præsentes inserviunt, abeuntes expectant. Multa alia in favorem judicum vide apud Gram. *d. cons. 54* Hieronimum Giarchanum *d. cons. n. 47.*

Quare ut judices aut officiati de dolo aut sordibus convincantur qualesquales probationes duorum testium ut quibusdam placuit non sufficiunt, *Bald. cons. 28. vol. 2. Hier. Giarchus d loc. n. 101. & 107.* Sed necesse est ut sint claræ & potentes, *Baldus cons. 28. vol 2. DD. l. fin C. de probationibus c. sciant. 2. quæst. ult. c. veniens de testib. cap. Epiphanium 5. quæst. 6. l. qui sententiam C. de pœnis Hier. Giarch. dict. loc. num. 107.*

QVÆSTIO XXXIX.

Quid si judex incompetens aliquid decernat.

IVdicem incompetentem multis in causis competentem fieri partium silentio posse dubium non est uti ex iis quæ variis in locis ostendi compertum est, *tom.1. part. 2. q.7.* at vero si judex improrogabilis sit atq; radicitus incompetens quicquid ab eo decernitur non judicii colore foveri potest sed non secus ac si quid à quoquam extrajudiciali ac privata autoritate positum sit irritum est , *Barth. l. creditores n. 26. C. de pign. Menoch. de adipisc. poss. rem. 4. n 427.* Eoque collimat Doctorum teoria judicis incompetentis decreto quia privati hominis jure censetur obtemperandum non esse, *l. 3. ff. de offic. præs. l. observare §. ingressu ff. de offic. præs.* interdictisq; possessoriis contra ejusmodi mandata obsisti posse, *Menoch. de rec. poss. rem. 8. n. 17. & de adipis. rem. 4. n. 429. Vant. de nullit. ex defect. iuris ord. n. 107* nihil igitur obstabit q; minus judex si obliqua ejus intentio dolusve detegatur vigintiduumvirum mandatis pœnalibus coerceatur.

QVÆSTIO LX.

Officialis qua ratione posit vigintiduumviros jurisdictione sua abutentes coercere.

SVMMARIVM.

1. *Vigintiduumviri instituti adversus violentius cum iurisdictione odiosa restringendaque.*
   Clausula de ne traiter quelqu' vng hors loy qualiter intelligenda.
2. *Vigintiduumviri non possunt neq; principaliter neq; incidenter cognoscere de valore aut non valore iustitia vel iniustitia actorum aut decretorum ab aliis iudicibus latorum.*
3. *Officialis potest committere causas meri imperii quales sunt criminales.*
4. *Vigintiduumviri non possunt compulsorialibus mandatis cogere officialem ut eis edat acta coram se agitata.*
   Officiales compescere potest vigintiduumviros ne iurisdictionis terminos excedant.
5. *Officialis est administrator iurium Diœcesis Leodiensis.*
   Officialis potest mortales culpas punire quia omnia mortalia peccata iure canonico sunt delicta publica.
6. *Arrogans sibi iurisdictionem quam non habet aut eam plus æquo extendens peccat mortaliter.*
   Officialis habet iurisdictionem spiritualem & temporalem. Vigintiduumviri quatenus in sua iurisdictione excedunt subiicitur ordinario suntq; eo respectu ordinario inferiores.

Offi-

Officialis potest vigintiduumviris extra limites eorum iurisdictionis impetitus resistere & ad versus eos procedere.

7. *Officialis quandoq; potest cognoscere de potestate delegatorum Papæ eisq; resistere.*

8. *Officialis contra vigintiduumviros quandoq; potest in causa propria sua iurisdictionis ordinariæ esse iudex.*

9. *Vigintiduumviri non habent territorium sed sunt in diœcesi seu territorio Episcopi & Principis Leod. alioquin dicerentur achephali id est sine capite sicuti locustæ.*

10. *Privilegiis abutentes coerceri possunt ab ordinario etiamsi essent exempti.*

11. *Officialis iurisdictionem habet in vigintiduumviros quatenus violatores sunt pacis vigintiduumviralis abutendo vel exercendo terminos eorum iurisdictionis.*

OFficialis Leodiensis multitudine causarum & negotiorum mole quibus obruitur ne justitia remoram pateretur adsentiente Vicario Leodiensi aliquot advocatos selegit qui ei in cognitione & expeditione causarum signanter criminalium à consiliis essent vicesq; ejus pro re nata subirent.

Contigit autem inquestam generalem promoveri per Petrum Lamberti Fiscum in qua Officialis Leodiensis decretum tulisse invenitur tenoris sequentis oficialis Leodiensis Fisci inquesta actis & testium depositionibus attentis compareant Hugo Natalis & Iasperus in loco sur la sarte degentes Lambertus degrimonster Michael Absalon responsuri ad interroganda infra octo dies ab intimatione alioquin ulterius ordinabimus quod juris erit. Datum anno Domini M. CC. XVIII. mensis Maji die vigesima tertia.

Quod quidem decretum intimatum fuit personis in eo tactis uti liquet ex relatione executoris de Cruce specialiter ad istam executionem destinati.

Inde factum est ut iis qui personaliter vocati fuerint contumacibus acta causæ criminalis iterum deponerentur iisq; depositis talis fuerit per unum à consiliis Domini Officialis cujus tunc absentis impeditq; vices gerebat concepta resolutio sive opinio. Attenta contumacia & gravitate excessus super violatione pacis publicæ & contemptu jurisdictionis Ecclesiasticæ censerem contra non comparentes nec comparere curantes per decretum capturæ procedendum salvo.

Sic Signatum.

Titius pro Domino Officiali.

Reso-

Resolutio hæc fuit sine scitu & jussu dicti Titii per sententiarios curiæ redacta in solemnem sententiam ac per Petrum Lamberti Fiscum executioni per capturam demandata.

Dum autem hæc geruntur fiscusq; ulteriori processui istius sententiæ invigilat Hugo interpellat. Dum officialem ab eo exquirens num ejus scitu & jussu prædictum illud capturæ decretum latum esset qui causatum negotiorumq; mole immemor dictum capturæ decretum dicitur improbasse quod tamen postea in memoriam revocans laudavit atq; approbavit in hæc verba. Infra scriptus ex officio declaro quod decretum capturæ latum in causa Lamberti Fisci à se latum non fuerit, cœterum quia deprehendi de post illud latum in camera per unum ex meis substitutis ideo illud censeo non retractandum sed ratum habendum prout ratum habeo. Actum hac 23. Augusti 1618.

Sic Signatum.

Mœvius Officialis.

Hinc sumpta vindictæ occasione Hugo mandatum vigintiduumviralibus pulsavit Titium quasi is in patriæ hujus pacem impegisset & deinde Dominum Officialem Leodiensem ut vigintiduumviris det inspectionem cognitionemq; faciat actorum vigore quorum illud capturæ decretum emanavit.

Quæritur quid juris & qua ratione vigintiduumviri qui quotidie magis & magis fimbrias & phylacteria suæ jurisdictionis dilatant sint restringendi.

Antequam quid sentiam explicem præmitto tribunal vigintiduumvirale fuisse à majoribus nostris institutum ut essent judices & velut conservatores pacis quietisq; tam publicæ quam privatæ adversus violentias & jus sine autoritate publica exercentes. Quorum proinde jurisdictio adinstar conservatorum extraordinaria est censeriq; debet odiosa & merito restringenda. *Guimer. ad pragmat. sanct. §. & quia in gl. verb. formam gl. Clem. 1. de offic. ord. Navar. cons. 3. n. 3. de offic. del. Feder. de Senis cons. 130. Abb. c. frater. 16 q. 1. DD. c. cum Episcopus de offic. ord. in 6. Card. Clem. 1. eod. tit.* non vero prætextu hujus clausulę paci vigintiduumvirali insertæ. *Quel' on ne doibt mener quelqu' un hors loy*, amplianda aut extendenda.

Etenim clausula illa cujus colore vigintiduumviri jurisdictionem suam extendere satagunt exaudienda non est de judicibus qui autoritate fulti jus dicunt sive juste sive injustè, prætor enim jus etiam reddere dicitur cum inique decernit relatione scilicet facta non ad id quod prætor ita facit sed ad illud quod

quod facere prætorem convenit, *l. ius pluribus § prætor ff. de iust. & iur.* Sed de iis qui postposita judicis autoritate privata sua autoritate atq; potentia jus exercēt. Paces enim patriæ fœdera & privilegia interpretationem à jure scripto accipere dignoscuntur, *c. causam quæ ubi Fel. de rescript. l. etiamsi ius ff. de bonis libert Rom. cons. 334.* Idq; etiam ratio ipsa naturalis quæ pro lege habetur ostendit. *Præses loco à lege cessante.*

Nam si permitteretur vigintiduumviris cognitio eorum quæ coram judicibus legitimo institutis attestata sunt valorq; aut non valor justitia aut injustitia institutis posset coram vigintiduumviris in cognitionem deputationemq; revocari. Nunquam esset quod tamen Reipublicæ maximopere interest litium finis, *l. quidam existimaverunt ff. si cert. pet. Navar. c. novit. not. 6. n. 7. de iudic.* paxq; vigintiduumviralis quæ constituta est ad salutem aliarum jurisdictionum esset earundem bellua vorax origoq; & confusio explicabilis ac quoddam Chaos omnium jurisdictionum contra mentem pacis vigintiduumviralis & etiam juris scripti dispositionem. Qua nullitas coram eo judice disquirenda est qui eam cōmisisse fertur, *l. si prætor ff. de iudiciis Massuerus in sua praxi tit. de executione n. 26.* tantisperq; oportet alios judices jurisdictionem officiumq; suum suspendere imo talem cognitionem à se abdicare, *Cast. l. cum fideicommissum ff. de confess.* ne falcem suam dicantur mittere in messem alienam, *Clem. venerabili de electione.* 2

Adeo quidem ut refricari nequeat vigintiduumviros si non principaliter saltem incidenter de valore iustitia vel injustitia rerum coram aliis judicibus gestarum cognoscere non posse. Quorsum enim incidenter cognoscere? cum principaliter non possunt, *c. cum quid una via de reg. iur. in 6.* Cum etiam principalis illa cognitio valoris aut non valoris justitiæ vel injustitiæ ad alium judicem spectans sit præjudicialis cuicumq; alteri cognitioni incidenti dependenti aut connexæ veniatq; ea propter ad judicem ad quem talis cognitio spectat remittenda, *Oldedorp. in locis communib. tit. de praiudicial. ait late Abb. c. tuum n. 6. de ord. cognit. Menoc. de Ref. poss. rem. 10. n. 37. DD. § præiudiciales inst. de actionib.* frustratorius autem est actus qui suum finem consequi nonpotest, *l. verb. ff. de vulg. & pup.* His ita breviter præmissis. Respondeo vigintiduumviris mandata in Titium prætextu decreti capturæ ejus concilio lati deinde in Dom. officialem ut eis acta coram se agitata ac adhuc pendentia edat inania esse.

Nam quo ad mandatum illud prius in Titium is nihil quam consilium antea sufficienter ab officiali autoratus adhibuit cujus proinde nulla potest esse culpa vel obligatio, *l. consilii ff. de reg. iur.* 3

Idque quamvis Hugo prætendat ejusmodi causas meri imperii per officialem delegari non posse. Tum quia decretum capturæ non fuit à Titio uti offi-

ciali delegato seu commissario latum sed tantum ita ferri posse jurisconsultorum more quorum consilia judices assumunt respondit. Tum quia licet perplexa sit quæstio juris canonici. Num meri imperii causæ committi possint, *DD.c.quod sedem de offic.ord.* satis tamen est affirmantium opinionem fulciri rationibus & autoritatibus non contemnentis eamque etiam hic Leodii in curia officialis in praxi quæ lucerna juris est observari, *Rebuff. l. urb.in pr.ff.de verb.sig.* Liquet enim ex registris curiæ plus quam sæculo ejusmodi causas fuisse per officialem advocatis commissas decisasque ut proinde hæc opinio non sit non in judicando juxta teoriam Navarri amplectenda, *Navar. in Manuali confess. cap. fin. in Miscell. tit. quæ opinio sit eligenda Mathesil. in tractatu de elect. verioris opinionis*, præsertim quod sic extra disputationis aleam constitutum officialem impeditum posse alicui advocato committere qui sit vice officialis ejusve substitutus, *VVames. cons. 44. n. 5. de offic. ord. tom. 1. l. si longius ff. de iudiciis. l. observare ff. de offic. procons.*

4 Simili etiam labe atq; vitio laborant compulsoriales quas vigintiduumviri relaxarunt & Dom. officialem, sicut enim ante dixi vigintiduumvirum non esse de valore aut non valore justitia vel injustitia causarum coram officiali agitatarum cognoscere ita nec ad eorum officiorum spectare mandata compulsorialia per quæ editio actorum coram officiali pendentium postulatur decernere, *c. cum quid una via de reg. iur. in 6.*

Quæstio itaque est an & qua ratione officialis possit vigintiduumviros suæ jurisdictionis metas excedentes constringere atque coercere.

Priori quæstionis membro respondeo officialis officio incumbere qui adinstar est præsidis provinciæ, *Stepha. Aufrer. d. Clem. 1. not. 9. de offic. ord.* ut impediat ne vigintiduumviri aliter suam potestatem exerceant extendant & amplient quam eis pace vigintiduumvirali permissum est, *§. volumus Authent. ut iudices sine quoquo suffragio c. nobilissimus dist. 97. l. quicunque C. de act. exempt. cap. cum in iure de offic. del. cap. cum contingat. de rescript. Cardinalis Sabarella Clem. 1. n. 16. vers. item non debet permittere de offic. ord.* Sicut enim Episcopi seu locorum ordinarii conservatores & protectores pacis quietisque suorum subditorum *c. nuper de sent. excom. & dist. 98. per tot. Card. Clem. 1. n. 16. vers. quia iura essent frustra nisi essent tuentes.* Quorum officium cum valde exuberet, *c. ius publicum dist. 1. Host. cap. 1. de offic. Vicarii Card. d. Clem. 1. num. 16. vers. in aliis.* possunt ex officio nobili declarare & publice testatum omnibus facere vigintiduumviris non licere majorem sibi jurisdictionem atque potestatem usurpare quam vigintiduumvirali pace iis permissum sit consequenterque declarare editionem actorum coram ordinario pendentium non sine temeritate inexplicabilique litium malo & peccato ab iis peti non posse, *Landensis d. Clem. 1. ubi etiam Card. d. n.*

d.n.16.verf.contrarium tenet Laudensis de offic.ord. adeoq; in eos uti suæ jurisdictionis temeratores atq; turbatores censuris quibus pollet animadvertere & permissum est. *Innoc.c.dilectus de pœnis Stephan. Aufrer.de potest.sæcular.super Eccles.23.Ioan.Roias de hæreticis part.1.n.555.Ignat. Lopes in pract. crim.c.3.n.7.in Add.fol.10.col.2.& fol.11.col.1.in pr.*

Præterea diœsani seu ordinarii sunt administratores jurium suarum diœcesium, *c.cum inter de consuet. Card.d.Clem.1.n.16.vers.& potest Episcopus.* ad quos spectat cum dubium vertitur num quid fieri vel non fieri possit explicare atque decernere malasque etiam atque perversas consuetudines & judicum abusus extirpare, *Innocentius d.cap.cum inter Card.d.Clem.1.n.16.ubi DD.c.facientis dist.86.*

Longe porro magis quoties vertitur periculum animæ ob peccati mortalis reatum ordinarii enim hoc jure novissimo quo omnia mortifera peccata censentur adinstar criminum publicorum, *Farin.in pract.crim.lib.1.q.18. n. 16.c.novit. de iudic. Aufrer.ad d.Clem.1. de offic.ord.* officio incumbit ut ejusmodi reatus pericula avertantur, *c.ecce 24. quæst.3.c.quanto de his quæ fiunt à prælato c. quoniam de filiis presbyter d.c.facientes dist.86.*

Quin autem vigintiduumviri qui sibi jurisdictionem indebitam attribuunt peccati mortalis reatum incurrant dubium ei non erit qui casuistarum autoritatem maturiore judicio consideraverit, *Navar.in manuali c.25.de peccatis iudicũ n.13.& cons.3.n.1.de crimine falsi D.Thom.22.q 60.art.6.*

Posteriori quæstionis membro respondeo in officiali concurrere duplicem jurisdictionem spiritualem & temporalem. Eundem proinde posse adversus vigintiduumviros si refractarii sint utramq; jurisdictionem exercere spiritualem per Ecclesiæ censuras temporalem per manuum injectionem aliarumque pœnarum inflictionem, *c.per venerabilem qui filii sunt legitimi Gregor. Sayr.in thesauro Theol.moralis lib.1.c.5.n.30.Sabarella d.Clem.1.n.24.& ibidem etiam late Stephan. Aufrer.*

Neque est quod vigintiduumviri prætexant se à patriæ statibus stabilitos ordinario esse majores & excellentiores consequenterq; sibi jus ab eo dici jurisdictionique ejus subjici non posse, *c.cum inferior de maiorit.& obedient.*

Id enim eatenus verum est quatenus commissionis sibi à pace vigintiduumvirali concessæ terminos non excedant alioquin certe nulla juris ratio refragatur quo minus princeps Episcopusve noster seu ejus locum tenens officialis in eos jurisdictione sua abutentes & infrenatos impermissosque processus conflantes jurisdictionem suam possit exercere uti bene docet Petrus Bellugas, *in speculo principum Rubr. 38. de præsidibus usurpan. iurisdict. §. conqueruntur*

Adinstar delegatorum Papæ qui licet sint ordinario majores, *c. sane. c. studenti de offic. leg.* possunt tamen multis in casibus quos tediosum esset hic referre ab ipsis ordinariis compesci atq; coerceri, *DD. c. fin. de rescript. DD. auth. qua in provincia C. ubi de crimine agi oporteat.*

8 Denique non etiam impedit quod officiales adversus quem vigintiduumviri compulsoriales relaxarunt si eorum jurisdictionem sub censuram suam revocet judex visurus sit propria in causa contra id quod in jure permissum est, *l. unica C. ne quis in sua causa iudicet vel ius sibi dicat.*

Id enim hactenus verum est nisi nobili ordinariæ jurisdictionis officio eadem ordinaria jurisdictio sarta tecta veniat conservanda, *argum. cap. cum & plantare §. quod autem de privileg.* vel nisi reipublicæ intersit ut hic plurimum interest chaos illud jurisdictionis vigintiduumviralis constringi & reipublicæ bono ad terminos suæ constitutionis circumscribi ut & nisi notorium sit (prout est) vigintiduumviros jurisdictionis suæ metas excedere, *Castrensis d. l. unica num. 5. C. ne liceat in sua causa*, id enim judici ordinario etiamsi necdum adeo notorium sit vetitum non est, *Card. d. Clem. 1. n. 16. vers. ubi dicitur idem esse.* Cum nequidem judici ordinario vetitum sit de Papalibus litteris cognoscere decernereque num quid delegato Papæ vetitum sit aut permissum, *arg. c. accepimus de fide inst. Card. d. Clem. 1. num. 16. vers. potest ergo diœcesanus dicere litteras Papales.*

Quod ipsum cui de vigintiduumviris patriæ hujus extraordinariis judicibus respondere non possimus equidem non video. Ratio certe naturalis pro lego hic est habenda, *l. scire oportet §. sufficit ff. de excusat. tut. l. cum ratio ff. de bonis damnatorum*, nam & desiderare legem cum habemus rationem nihil aliud est quam infirmitas intellectus, *Arist. relatus per Curt. iun. cons. 58. n. 6. cons. 138. n. 2. præses in d. loc. à cessante lege.*

9 Pro coronide & præscriptorum confirmatione est quod vigintiduumviri nullum habere dici possunt territorium impossibile enim ut ii qui sunt in territorio alterius, territorium separatum habere possint, *latissime Farin. dec. 324. part. 2. editionis Antuerpiensis anni 1620. Host. c. cum contingat n. 1. ubi Butrio n. 11. Abb. n. 18. de foro comp.* Ideoq; cum vigintiduūviri necesse dici debeant esse in territorio seu diœcesi ordinarii (diœcesis enim & territorium Episcopale simbolisant, *c. si quis Episcoporum 16. q. 2. & c. omnes Basilicæ q. 7. c. cum Episcopus de offic. ordin. in 6.*)

Consequens est nisi dici velint achephali hoc est sine rege sine capite sicut locustæ, *c. nulla ratione ubi gloss dist. 93.*

Si excedant in privilegio juratæ pacis & fœderis vigintiduumviralis eos ad instar

instar aliorum quorumcumque priuilegiatorum priuilegijs suis abutentium ab ordinario coerceri posse, *Cardinalis Clem. abusionibus n. 1. & vlt. de pœnit. & ind. Clem. 1. n. 16. DD. de officio ordin.*

Etenim vigintiduumviri ita impingendo in aliam iurisdictionem quasi falcem suam in messem alienam immittentes, *Clem. venerabilis de elect.* ipsimet paces publicas, & fœdera iureiurando quotannis formata, quibus iurisdictiones ordinariæ distinctæ stabilitæque sunt, violant. Ordinarium autē speciali quodā iure iurisdictionem sibi ius violatores pacis vindicare posse tradit Stephanus Aufrerius, *tract. de potestate Ecclesiæ super laicis, vers. 31. n. 24. Abb. cap. cum sit generale de foro compet. & cap. super quibusdā n. 10. de verb. sign. Maranta de ord. iudic. par. 4. dist. 11 n. 15.*

Quibus omnibus æqua lance perpensis concludo. Dominum Officialem tribunal vigintiduumvirum, iurisdictionem vltra quàm licet exercens, posse iuris remedii ad ordinariam suam potestatem pertinentibus, cohibere atq; exercere.

QVÆSTIO VLTIMA.

An sub hoc fœdere comprehendantur clerici.

SVMMARIVM

1. *Clerici secularia officia gerentes huic paci non subiiciuntur.*
2. *Consuetudo non confert laicis iurisdictionem in clericos.*
3. *Laici vsurpantes iurisdictionē in clericos sunt ipso iure excommunicati.*
4. *Censuris Pontificum nemo eximitur.*
5. *Sanctiones Pontificias contemnens suspectus est hereseos.*
6. *Deus vindex iurisdictionis Eccesiasticæ.*

NVnquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit, quin res, ætas, vsus, semper aliquid apportet noui, aliquid moneat, vt illa quæ te scire credas, nescias, & quæ tibi putarint prima, in experiendo repudies: quod mihi euenit nunc.

Procemio hoc Terentiano vtor reiecturus nunc opinionem Stephani Aufrerij, & nonnullorum aliorum Galliæ Doctorum, quibus quæstione huius partis quinta subscripsisse videbar, libentius adhærens alijs notæ melioris Doctoribus sentientibus, non licere aduersus clericos etiam laicali officio fungentes 1

tes recursum habere, etiam prætextu violentiæ aut negligentiæ, ad iudices laicos, *cap. de Sacerdotibus. vbi gloss. Innoc. Abbas nu. 6. in fine, ne clerici vel monachi. Abbas cap. qualiter & quando vbi DD. & c. si diligenti, de iudicijs. Afflictus decis.* 85. Card. Tuschus *cõclus. 385. incip. Clerici non subsunt principibus secularibus, n.* 44. *& concl. 35. incip. negligentia inferiorũ prælatorũ.* Farinac. *in pract. Crimi. lib. 1. quæst. 8. n. 98.* Couar. *pract. quæst. cap. 33. nu. 6. Latè* Surdus *consil. 396. num. 33. vbi dicit solum Doctores Gallos aduersari.* Greuen. *ad Andr. Gail. concl. 36. consideratione 9. nu. 4.* Rolandus *à valle consil. 4. lib. 1. consil. 12. lib. 2.* Decianus *in pract. Crimi. lib. 4. cap. 9. n. 10.* vt proinde clausula pacis vigintiduumviralis sæpius in hoc tractatu memorata & discussa, subijciens nimirum clericos, officia laica gerentes huic tribunali, vana sit & irrita; quippe quod id à voluntate eorum per quos fœdus istud actum est, neutiquam dependeat, vti eadem quæstione quinta ostendi. Idque contraria quauis consuetudine non obstante. *Surdus d. cons. 396. nu. 33. & 34. Roland. à valle d. consil. 4 nu. 11. Decian. d. lib 4. cap. 9. n. 10. Farinac. consil. criminali 68. num. 16. lib. 1. Socinus cap. si quis clericus num. 28. cap. Sane nu. 10. de foro comp. Rebuff. ad ord. Reg. tom. 3. tit. vt laici non conueniantur corã iudicibus Eccles. n 20. Felin. d. cap. qualiter & quando. num. 1. vers. contra dictũ Rota dec. 10. de consuetud. in antiquo.* Cuiusmodi si esset cõsuetudo illa, non posset robur & vires sumere ex conuenientia, & tolerantia Pontificum Romanorum. Quippe quod iurisdictio laica in clericos, etiam officia laica gerentes, suas habet radices in violentia, atque metus incussione, *Surd. d. consil. 396. num. 33. & 34.* vnde consequens est vt vsurpantes iurisdictionem laicam in clericos non modò excommunicationis censuram ipso iure incurrant, *cap. nouerint cap. graue de sentent. excom. Bulla cœnæ Domini §. 16. Caietanus in summa verb. excõmunicatio c 30. & seq. latè Farin. d. consil. 68.* à qua non modo non absoluẽtur prius, quam iudici & parti satisfecerint, *Aufrer. de potestate Ecclesia super laicis, casu 79. c. quoniam de immunitat. Eccles. in 6.* Sed etiam à iudicibus Ecclesiasticis, qui iurisdictionem Ecclesiasticam sartam tectem debent conseruare, puniri atque coerceri poterunt. *Farinac. d. cons. 68. num. 9. &* 11. A quibus quidem censuris nemo est, qui se possit eximere. Cum enim Pontifex sit vniversi gregis pastor, totique familiæ præpositus, vt ex vero scribit Cardinalis Bellarminus, & caput, vice Christi, totius corporis Ecclesiæ, potest ligare omnes oues totius gregis, omnes conseruos, qui sunt in familia, & omnia membra quæ sunt in corpore: adeò vt nemo excipiatur, nisi qui velit excipi à numero ouium Christi, & seruorum membrorumque corporis Christi. *Cardinal. Bellarm. de potestat. Papa aduersus Barclaium cap. 5. fol. 77.* Quo etiam fit vt sanctionum Pontificiarũ contemptores non procul ab hæresi esse dicantur, *cap. violatores canonum 25. quæst. 1. cap. igitur 25. quæst. 2. gloss. cap. nulli fas est, dist. 19. cap. 1. distinct. 22. cap. generali*

rali 25. *quæst.* 1. *capit. si quis dogmata*. 25. *quæst.* 2. *Boetius Epo. de iure sacro lib.* 1. *num.* 48. 49.

Moneatque eos hoc etiam in seculo diuina vindicta, vti varijs exemplis violatorum iurisdictionis Ecclesiasticæ posset ostendi, quæ prolixè apud varios recésentur. Qua ratione motus Riccaredus Hispaniarum Rex, mox initio regni sui totius Gothicæ gentis populi inoliti errores labe detersa, eoque ad cultum rectæ fidei reuocato, facta synodo inter alia statutum illud probauit, laudauitque: Ne clerici ad forum seculare euocarentur. Antiquum, legitimum vsum renouans, ne clerici agnoscant aliud tribunal, quàm Ecclesiasticum, tum interminatione laicis, ne licitum sit clericos ad seculare forum trahere, quod multis exinde constitutionibus sacris cautum, atque ordinatum est. Plura hac de re videantur apud Cardinalem Baroniũ *in Annal. Ecclesiast. sub anno Domini* 589. Cardinalē Bertrand. *tractatu de duabus potestatibus, tēporali & spiritu-ali, qui id discussit anno Salutis nostræ reparatæ* 1329. Petrum à Monte *in monarchia conciliorum, quæst.* 4. *nu.* 4. Boetium Epo. Duacenæ Academiæ professorem primarium *lib. de iurisdict. Ecclesiastica temporali, quæst.* 2. Petrũ Matthæi historiographum Regis Franciæ. *lib. primo narrat.* 5. Genebrardum Archiepiscop. ad aquas Sextias, *de Sacrar. elect. iure cap.* 2. 3. 7. 8. Cardinalem Bellarminũ *in Apologia aduersus Barclaium*, & alios primi nominis tam ex Theologia, quã vtroque Iure classicos Doctores.

Coronidem huic operi imponens & paucis multa complectens concludo, Rempublicam in qua clericis sua iura non seruantur, Ochlocratiam esse, *Nicephorus Callistus Ecclesiastica historia lib.* 18. *cap.* 8. Quæ proinde nec pacem, quam elegantissimè describit Diuus Leo Pontifex *serm.* 6. *de Natiuit. Domini, & serm.* 6. *de passione Domini*, cum Deo habere, nec in Petra fidei durare potest.

A Tous ceulx qui ces presentes lettres veront & oront. Nous Adulphe par la grace de Dieu Euesque de Liege, le Preuost, le Doyen, les Archidiackres, & tout le Chapittre de la grande Eglise de Liege. Arnould Cuēs de Looz, Louuy Cuens de Chiney, Iohan le baillet, Sire de Morialment, Iohan Sire Dagiment, Iohan advveit de Tuyn, Ernulr Loueruaux, Robert de viermes, Albert Sire de Pers, Raes Sire de cealles & Hattenpont, Raes de VVarphizelsō, filz Lābert Butor Sire de Cleremōt, VVathieu aduoeit de Huy, Iohā Sire de Hāneff, VVarnier Sire de Dalnez, Hēry Sire de Hermale, Renard Dargentea, Iohan Sire de Hardnemōt, Ernier de Tardnemōt. Iohā Dochier, Iohan Dorey, Ernul de tillice, VVilheame Chatelain de Montegny, Godefroid de VVihōgue, Corbeau Dantine, Iohan de Roueroit, Eustace de Crisgnee, VVilheame Cosson, Gerhard de Bouingistier, Gerard de Bierloz, Anthōne de Iemeppe, Raes de Bierloz, Iohā le Pollain, Iohā de Landris, Iohan de Colonster, Radon de Preis, Iohan de Preis, Iohā de Senescaul, Iohan Conquerās, Iohan de Grace, Libert de viller, Simon le Pollain, Giele de Chareon, Stochires de Ferme, Eustace de Hamale, Pinchair de Fresfin, Baulduyn de mōteguy, Robert de Forchierneles, Hellin de Latine, Chlr & Gerard Sire, Iac. Echeuins les Maistres Escheuins, maistrez & touttes les cōmunautez de la Citē de Liege & des Villes de Huy, de Dynāt, de Sainctrōd, de Tōgre, de Traiect, de Fosse, de Couin, de Tuyn, & de tout le cōmun pays d'icelle Euesqueit de Liege. Salut & cognoissāce de veritē. Partāt que chascū est tenu selō son estat de labourer & de arder à son pouuoir que la chose cōmune soit en telle maniere ordōnee, & maintenue, que chascun parsiblement puist viure & regner & que les malfaicteurs soiēt corrigies de leurs meffais, Nous l'Euesq; & Chapittre pur nous & nos Successeurs nostre Eglise & nous tous les autres desseur nōmez pour nous & noz Succeurs & les cōmunaltz deuanze auons ensemble par cōmun accord ordonnē & ordonnons que les Franchieses & les anciens vsaige des bonnes villes & cōmun pays de l'Euesqueit de Liege soient d'o senauāt maintenus & gardez sains embriser, & que chacun soit mēnes & traictez par loy & par augemēt d. Escheuins d'hōmes scelō ce que aucas & à chacun affiererat & nō autremēt, hors mis les cas appartiēnēt elle haulteur de nous l'Euesq; de Liege & noz Successeurs, lesquelz cas & haulteur sōt tels, cest assauoir que de primier fait de mort d'hōme nous l'Euesque auōs & ayons le pouoir darduit & auec ce le malfaicteur demeurrerat eu la classe de nous & de noz Successeurs iusques à tant que aurat amēte le feit à à la partie blechie, & à nous & tous & telle maniere vserois nous & noz Successeus de la haulteur iusque à tant que declareit sierat par le sens du pays se nous Euesq; deuandit & noz successeurs auons plus auāt de haulteur que dit est: & partāt que cest ordōnāce soitē culx tenue

Tranquillité publiq; est la fin, deceste paix.

Chacun doibts estre tracité par loy & par iugement.

Droit de feu, & de chasse appartiēt au Prince.

tenue & gardee, nous l'Evesque deuandit & noz successeurs debuons & deburons commander & commanderõs à tous nos Officierrs tempor elz marichault ballhieu chastel laux mayeurs & tous autres Iennans nous offices, & les ferons jurer en leurs receptions, quilz, n' iront contre ce que desseur est dict, s'il advient que ja n' auienge que acuns Officiers dessus dittes face la contraire, cest assavoir qu'il manie aucun hors loy de sugement, l' officiers iera tenus de rendre le dommaige à celuy qu'il aura domagier conte à nostre temps & nous successeurs apres nous sil aduient à leur temps debuons & debuerons pugnir celluy Officiers scelon la quantitè de la mesprisures ou de meffait que aurat fait contre loy ou iugement & ce nous ou nous successeurs Evesque de Liege ou nostre Lieutenant pour le temps se nous ou nous successeurs estiennes absens sur ce suffisament requis depart celluy qui le domaiges auront receu ou d'autre part luy soyones negligens ou defallians de ce adresser dedens quinse jours apres ce que la plaincte nous sera faicte comme dict est monstrer doit celuy qui domaige aura receu ou autre de part luy nostre Chapittre de Liege suffissament & nostre Chapittre doit tanto est sans malengne requery noz & nous successeurs ou nostre Lieutenant que nous faisons ce radressier dedens quinse jours apres ensuyuant ou nous mesme & nous successeurs de faisons le grieffz & rendons te domaige de nostre & se ce ne faisons à la requeste de nostre Chapittre dedent teile secunde quin se anne ledict. Chapittre doibt estre & fiera contre nous avecque le pays desusdit & nous doit destaindre a ce la meilleure manier quil pourra & devera mander & mandera tanto & sans malengien le dict Chapittre par ses lettres ouuerts a tous nous jugeurs quilz cessent de jugier & de donner conseil de tous cas jusque a tant que celle mesprisure siera radrechie scelon ce que desseur est dict. Lequel mandement de nostre dict Chapittre nous & noz successeurs tenons pour ferme & pour estable encor est assavoir que accordez est de part nous tous desseur nomez que ce en aucun cas la loy & les coustumes soient trop larges ou trop ruides ou trop estroictes ce doit estre attempereit en temps & en lieu par le sens du pays à touttes ces choses dessusdictes nous tous desseur nommez obligons nous & noz successeur & volons estre certainement obligies & promettons par noz serment fais sur ce solemnelement que nous & chachun de nous ceste presente ordonance garderons & tiendrons & aiderons garder & tenir perpetuellement sains venir encontre en tout ou en partie par nous ne par autry & nous le Chapittre devandit pour nous & noz successeurs avont convenu de tenir & garder cest ordonnance & daller avant si comdit est, & debuons faire avoir en convent & jurer les Euesque de Liege en leurs receptions en teile maniere tous nous chanoynnes de tenir & aidier tenir & garder les ordonnanees devandittes & debueront aussy jurer & jureront solempnelement les Maistres & les Eschevins les Iurez & les Gouuerneurs les Maistres de bonnes villes en leurs receptions de tenir & garder aidier tenir & garder l'ordonnance desseure escrite & nous ly commis de Thyney les Chevaliers les bonnes villes & les communaltez & tout les commis de pays dessusdis auons en communs pour nous & nous successeures & nous obligeons tiendrons aiderons garder & tenir ceste ordonnance & sil advient que aucun de nous enbriese cest ordonnance ou vailhe aparament enbriesier ou venir en contre en tout ou en partie se que dit est, nous nous aiderons noz Seigneurs les Euesques dessusdict ou leurs lieu tennant contre ceulx ou celluy que ce auroit fait volroit faire si comme dit est eaulx premiere teile mesprisure soit amendee & corrigie scelon ce quil y affirera & partant que touttes choses susdittes soient tenees & gardees fermement & perpetuelement, Nous Adulphe Euesque Ly Chapittre Ernult Cuens de looz, Lovvy Cuens de Thyney les Cheualiars deuant nommez noz seelz, nous ls mai-

Droit de feu & de chasse appartient au Prince.

Interpretation appartiët aux estats.

Seriment des officiers.

Le chapitter doibt suppleer en l' absence du prince.

In diction de justitium.

Moderation des coustumes appartient aux pais.

Reciproque obligation enuers

ftres & Efcheuins iurez, & les commualtez deuandit de la citè & des villes deffufdittes, Nous & pour le commun pays auons mis au fait mettre à ces prefentes lettres & en tefmoignages de verité & nous le commun pays deffufdit vfons à ceft fois de feelz de la cité & des villes deffufdict ne foit mis à ces prefentes lettres & nequident volons nous tous deffurnommez que cefte ordonnance vailhe & demeure en fa playnne vertu perpetuelement auffy bien que tous les feaulx deffufdict fuiffent mis entierement ce fut faict ordonne & accorda fur l'an de grace noftre Signeur Mille trois cent & fayze, le vendredy de uant le fainct Iean Baptifte

1316. le vendredi devant le faint Jean Baptiste Election des XXII.

LES SERMENT DES XXII.

ITem nous fommes accordez ad ce que XXII. perfonnes de bon eftat de la nation du pays Sages & raifonnables & proid hommes foyent prins & esleux dorfenavant chacun an eft affauoir quattre du chapittre de Liege, quattre de banneresse & Cheualiers quattre de la cit, deux deux de Huy, de Divāt, vng de Tōgre, vng de Sainctrōd, vng defoffe, vng de Tuyn, vng de Looz, vng de Haffelt, lefquelz vingtedeux ainfi esleux en Chapittre de Liege quilz fierōt bons & loyalz à nous Leuefq; & Chapittre les banneresses Chevaliers & gens de linages la cite les bonnes villes & tout le pays fans porter faueurs oultre raifon aux grans moyns & petis, & que bien & leallement feront leurs offices leurs temps durant lefquelz XXII. ainfy ferimentes esluront vng lieu certain pour eftre enfemble chacun mois une fois fe befoing eft, & a la deplainčte & requefte de parties pourront & debuerōt fains delay enquerir fur tous officiers jugeurs ou autres fubjectes deffoubz nous Leuefque qui encontre la paix de Fexhe & hors & contre loy yront ou feront ou ayeront prins Lovviers ou prenderont pour faire jugement ou efcheoir ou efconduiront par force ou encontre raifon argent de ceux qui rien n'ont ou n'auront meffait mais que chacun officiers & jugeurs ou autres puift ou puiffent mettres auant leur deffence iufte & raifonnable & y eftre oyu de ce qu'il voldra ou qu'il voldront mettre auant par raifon.

Les XXII. doibuent juger fans faveur. Election du tribunal pour s'affembler une fois le moys. Le prince n'eft fubiet à cefte paix. Styles biens Epifcopaux.

Declareit eft tant que à la paix des XXII. que perfonne de monfieur de Liege qui point n'eft loyé ne foit mis à jugemēt des vingtedeux ne les rentes revennes & profficts heritables revennās a la bourfe ou fa table ne auffy le clergie fe dōt n'eftoitqne aucun cler vivans clerigialement ou perfonne de faincte eglife fe portaffent office de laye puble & ce que fera juge à contraire foit de mille valleur. Tant à la perfonne de Monfieur de Liege & aux perfonnes de faincte eglife qui point ne portent office de loy & de leurs biens & heritaiges deffusdit touttes autres fententes par eulx rendues demeurent en leur force & vertu fains de rien exceder ne yffer la tenure de la ditte paix & ce ferat on les XXII. folempnelement jurer d'an en an à leur inftitution & que point ne jugeront lefdits vingtedeux d'aucuns heritaiges ainchois en laifferont jugier les courts & jugeurs qu'iugier en doyent.

Des heritablites jugent les cours dont il font mouuants item l'official

Item quant à la proprieté des heritaiges debuerat ou raller deuant les courts dont il font mouuans fains jecter inhibition fe dont nauenoit qu'il en fuift clame de refpondu deuant l' official monfieur de Liege.

Premiere que ceulx qui à celuy office des vingtedeux fieront ordonnez ou inftituez dequel nombre que ce foit, foient tenus de Iurer à leur inftitution en fachent ferment folempnel ne pat celluy office auoit il naient donne ne promis donront ne prometteront par eaulx ne par autruy en fecreit ne en appert quattre deniers ne le vailhault ne biens fais quelconcques.

Item que ceulx qui ainfi font commis a ladite office foient gens faiges fachant la loy & fuffifant unians de leurs rentes ou de loyal marchandifes par efpecial teilz gens quy il ne conviengne nue paiguer pour labeures leurs journees pour eaulx.

A Tous ceaulx qui ces presentes lettres veront & oront, Iean par la grace de Dieu Euesque de Liege le Vicedoyen le Archidiachre & tout le chapittre de la grand Eglise de Liege, Euerard Dellemarche aduuoeit de Hesbainge, Iean sire de morialue & de bailheul, Iean sire Dagymont, Iean sire de Raichefort & aduuoeit de Dynant Ermet sire de styenne, Iean sire de Wesmale & de fallaix, Godefroid sire de hardnemont & de hollongne, Iean sire de Hamalle & de Greuembourch, Thiry sire de Seraing, Henry sire de dipembereche aduuoeit de Liege, Gerard sire de Hames, Iean sire peterschem, Lambert sire Doupie & Gillis de Iache sire de herges pour nous & tous les Cheualiers & escuyers. Les maistres les jurez les Gouuerneurs le Conseil & tout l'université de la Cité & des bônes Villes de Huy, de Dynant, de Tongre de Sainct-rõd de Fosse de Tuyn de Looz & de haske, & de touttes les bonnes Villes & commun pays & Leueschiet de Liege & Conté de Looz. Salut en Dieu & par manable & cognoussance de verité sachent tous presents & aduenir que comme debat & discord & altercations fuissent esmenes entre nous Leuesq; & nous le pays dautre de quoy une bône paix & accorde est traictie faict accordee & ordonne ainsy que ens lettres sur se faicts est expressement contenu ausquelles entres les autres choses se cõtient que nous & le Chapittre les bannieres & les Cheualiers & la cité & bonnes Villes debuons eslire d'an en an vingtedeux bônes personnes lesquelz ont & auront plain pouoir & authorité de part nous tous de faire enquestes à la plaincte de parties sur tous Officiers jugeurs & soubjects quelconcques & corrigier tous ceulx qui trouueront auoir meffait nous tous que ladītte paix voulons tenir & accomplir faire tenir & accomplir & celle ratiffiant A nous ordonné & accordé ordonnons & accordons & volons que toutes manies des bonnes gens qui plaindre se volrõt & aussy ceulx quy on se plaindera soyent grands ou petis, sont ou sieront de part, nous tous assegurez pour venir demourer & raaler leurs plainctes ou offences parsuyuant ou leurs tesmoins & amis aussy est nostre intention entierement que les vingtedeux esleux qui sont & sieront procedét justement auant sains nulluy, a deporter que il trouueront auoir meffaict & aussy que nous Levesq; ne autres ne sauront ne porteront mal talent aux vingtedeux qui sont & qui sieront ne aux autres personnes nulles pour cause des jugemens quilz ont faict ou feront ans auons en convent leurs jugement rendus faire executer bonnement sains deffence nulle a ce a mettre, C'est assauoir de faire prendre & saisir ceulx qui rebelles en sieront d'accomplir la sentēce de vingtedeux quãt sierat & se ainsy estoit que nous ly Euesq; ou nous Officiers fuissiemes ou fuissent defailhans rebelles ou negligens de prẽdre teiz ainsi iugier quelz quil fuist en cas ou ce aduenroit consentons & accordõs & volons la Cité & bonnes Villes de nostre pays les puissent & pouront prendre saisir & en prison tenir sains meffaire jusques à tant que la sentence ainsi prononche siera accomplie entierement, & nous le Chapittre les Bannieres & Chevalieres la Cité & bonnes Villes dessusdits si ainsy estoit que nostre dit Sire Levesque ou ses Officieres fuist ou fuissent de failhans de faire ce que dict estre & escrit cy auons en convent en bonne foid de faire prendre & tenir telz mobiens jusques a laccomplissemẽt entiere, La sentence que proiudchie sieront pour plus fermement tenir ce que par les XXII. es leux soyẽt faictes ou accordees pour induir chascũ par droit loy & raisõ se ainsy estoit que nulz volsist & de nous contraire ou rebelle a lordonnance que lesdit XXII. ont fait ou feront que lesdits XXII. ayent tandis pouuoir des corrugier auant scelon ce quilz trouueront les meffais a leurs bon & uraie aduis car le nostre intention est de demoures

Autorite des XXII. contre tous officiers juges & subjets qui auront meffait.

Segurte pour ceux qui ont recours a XXII.

Execution des sentences appartient aux prince.

mourer delez eaulx fermement que tous leurs jugemens viengnent a effect de deyu & que de ce à tousiourmais en demeurent quicte liges & en paix. Et se ainsy estoitque iamamengue que personne aucune fecist citer ou adiourner les XXII. ou aucun fuist spirituel ou temporel que ln que elle fuist ou les trauailest aultrement pour la cause de lenr office & en cas ou ce aduientroit auons enconuent & bonne foid & luallement sans faire entre nous separation nulle deaulx a deffendre contre tous ceaulx qui nuysance leur feront & les iecterons de tous costes frans despens & domaiges qu'ilz en pouroint auoir ne sustenir en quelconque maniere que ce fuist ne estre peust a celle occasion en nul temps aduenir & partant que les choses dessusdictes le part nous aux XXII. atroions par tele maniere que ilz doyent & debueront tandis proceder selon la tenure delle paix soient tenues & gardees fermement & perpetuelenent. Nous Iehan Leuesque le Chapittre & le Cheualiers deuant nommez noz seaulx nous les maistres iourez gouuerneurs & uniuersité deuanditte les seeaulx delle Cité & des bonnes Villes dessusdittes pour nous & pour le commun pays auons mis ou fait mettre a ces presentes lettres en tesmoignaige de verité & ce aucun des seeaulx n'eoist mis a ce presentes lettres nequidens nous tous dessur nommez vollons qui cest ordonnance vailhe & demoure en sa playne vertu perpetuelement ainssy bien comme tous les seeaulx dessusdict, y fuissent mis entierement, Ce fut fait l'an de la Natiuite de nostre Seigneur Iesu Christ 1173. de mois de mars le 1. iour.

A AVTRE PAIX DES XXII.

IN nomine Domini amen ? A tous ceaulx qui ces presents lettres veront, & oront: Iean par la grace de Dieu Euesque de Liege & Conté de Looz le Vicedoyen Archidiachre & le Chapittre de Liege Gerard de la Marche aduuoent de Hesbainge Iean de condeit Sire de Morialimez, Iean sire Dagymont & Gerard Sire de Heers, Pour nous & pour tous les Chevaliers & les Escuyers les Maistres, les Escheuins iurez Conseil de toutte liminer site delle Cité de Liege les bonnes Villes de Huy, de Dynant de Tongre de Sainctron, de Fosse, de Tuyn, de Looz, de Hasselt, & de touttes les autres bonnes Villes & commun pays & leuesque de Liege & Conté de Looz, salut & cognoissance de verité Sachent tous presents & aduenir que comme par le enortemēt des aucuns de humaine lignie pour cause de la mort Iean iadis de Herchees maistre delle bonne Ville de Tuyn des franchises de laditte bonne ville & plusieurs autres choses touchantes le Regiment duditte pays fuissent esmeuz entre nous Leuesque dunepart & nostre pays dessusditte dautre part grieffz debats Rancheurs Rapines princes mutulations occisions & plus autres grieffz & pesans domaiges peuuent aduenir & naistre en susdit pays si nostre Sire Dieu par sa misericorde & pitie ny eut condescendu & obuer nous par le plaisier de nostre Sire considerans lesdictes maulx perilz grieffz domaiges & affoiblissements de noz tous qui aduenir pouront selon lesdits debats apparants & a ce aussy considere dunepart & dautre le bon Conseil ayde & traictie que noble & puissance Prince Monsieur Winchelaer par la grace de Dieu Duc de Luxemborgh & de Brabant & de Lembourgh a ce fait mis en demonstrant tresgrand affection à nous auffin que à tousiours dorsenauāt aiet bonne paix entre nous & que tout le pays soit gouuernez raisonablement & duyubtement nous sidmes desusdit debatz appaisentez & accordez en la maniere que sensuyet.

I.

Premier summez accordez en semble raison que touttes les libertez & franchieses de la cite & de touttes les villes & l'Euesqueit de Liege & de tout le pays pour le bien

paix

de paix demeurent fermes & estables entierement sans est de riens cuffranctes ou brisies dorsenauant en maniere nulle à tousioursmais.

I I.

Item summes accordez tous pour bien de paix que à laditte bonne Ville de Tuyn demeurent & demeureront touttes les franchises & par especial siauant& en telle maniere quilz les ont promieres pardeuant ceaulx qui dernierement furent la enuoyez depart nostre cite & bonnes villes dessusdit & que leursdit franchieses leurs conformons nous Leuesque & le Chapittre dessusdict & que la projudication dicts & ordonnance faictes par les XXII. & ad ce que commis par noz la cite entre messire Gielle chabot Cheualier & ceulx de la bonne ville de Tuyn demeurent à tousiours fermes & estables sans embrisier.

I I I.

Item summes accordez pour bien de paix ad ce que les quattres personnes qui ont mis à mort Iean dit de Herchees maistre de Tuyn demeurent à tousioursmais hors du pays & se en aucun temps aduenoit qu'il sen accordissent aux proisines dudit Iehan de Herchees & à nous Leuesque & non pour quant ne porroiẽt il a mil iourmais retourner ens ou pays de Leuesqueit de Liege ce nest par laccord & consentement & volunte de quattre capittre quattre des bannieres cheualliers & quattre de la cite deux de Huy deux de Dinant qui à ce sieront esleuz.

I V.

Item summes encor pour bien de paix accordez de debat qui estoit des escheuins de Tuyn & ensemble bien raison que si aucuns y a des escheuins une ou plusieurs qui soit ou qui soyent doubtement par bonnes gens digne de foid conuaincus en teil poinct que les quattre fatuel principaulx de la mort desusdit & se il ne sont ou nest aucun deulx comme dit est couaincus & trouueez coupables de la che mort dont ne les porra ou plusauant condampner par raison mais selon ce quilz ont meffaict & que de celui meffait ilz soient iugies & pugnis selon la loy du pays ou par les XXII. qui esleux sieront à leurs uraies & bon aduis & ce par loy & ordonnance des XXII. il ont meffait leurs escheminaiges il en soient pugnis & ostez à tousiours mais & oultre ce cotrigiez si auant quilz auront meffait commedit est se il n'ont leur escheuinage meffait que il puissent rentrer en le escheuinage parmy amande miserable comme dit de loy ou par la dite ordonance des XXII. & parmi le feriment quelz feront de garder les franchieses de la bonne ville de Tuyn ainsy comme prouuent est que faire doient voir ceaulx seulement desdit escheuins qui point ne sieront trouuez coupables de la mort dudit Iehan de Herchees & sil est trouuez quilz non point meffaict leurs escheuinages ne leurs biens que ledit vandaige qui est fait desdit biens ne soit point de valleur & ceulx qui ont leursdit biens vendus ne puissent estre receu de leurs honneurs ne aultrement calengiez par manier nulle à nul iourismais soit ce que faict l'ayent à tort ou à droict.

V.

Item summes accordez encor pour bien de paix & est raison que du Chesteau de Stockhem soit faict par les chastellain que nous Leuesque & nous successeurs metterons dorsenauant à tousiours teilz feriment quon trouuera par bonne & lealle enquerste que fait fut par messire Renard de Berghe & par le uvoeit de Horion apres luy quãt le chesteau fut prins & gaingniet adont fut trouué & accorde si que en poura trouuer par gens dignes de foy & specialement par les maistres de la cite de Liege qui estoient de temps adont & que auec ce dorsenauant soit mis endit chesteau ung chastelan de bon estat de droicte nation du pays il aiet le fien ses proismes & amys plantineusemẽt en pays que on le puist resuyre & le fien se il ne faisoit à point.

VI. Item summes accordez ensẽble raisõ que tous les autres chesteaulx forteresse de lenglufe

lenglufe & du pais foint & fieront dorfenauant & à toufiours pour nous Leuefque & nous fucceffeurs mis chaftelans de bon eftat de la nation du pays & quilz ayent ens ou pays leurs biens proifmes & amys & fieront teilz que on les puift refuire fi il faifoient riens contre lenglufe & pais de Levefcheit & facent leurs ferimens anciens & accouftume eft.

V I I.

Item fummes accordez enfemble raifon que nous Levefque dorfenauant ferons & metterons tous nous officiers bonnes gens faiges noz & biens adheritez en pays de Levefqueit de Liege & conte de Looz.

V I I I.

Item fummes accordez que pour bien de pays pour mieulx gouuerner le pays à droit & à loy que nous Leuefque auront dorfenauant & tiendrons de noftre confeil bonnes gens & faiges de la nation du pays & que par leur confeil gouuernerons le pays doubtemont.

I X.

Item fummes accordez que X X I I. perfonnes de bon eftat & de la nation du pays faiges raifonable & pred hommes foient prins & esleuz dorfenauant chafcun an ceft affauoir quattre du chapittre deLiege quattre des banneresses & chaualiers quattre de la cite deux de Huy deux de Dyuant vn de Tongre vn de Sainctron vn de Foffe vn de Tuyn vn de Looz & vn de Hatcke lefquelz XXII. ainfy esleuz jureront es leuz fancts tanto eft cōme il fierōt esleuz en chapittre de Liege quilz fieront bons& lealz à nous Leuefque & chapittre les banneresses cheualiers & gens de linaiges la cite &les bonēs villes & tout le pays fans porter faueur autre raifon aux grands aux moyēs & au petis & que bien & leallement feront leurs office leur temps durant lefquelz XXII. ainfi ferimentiz eftoit vn lieu certain pour eftre enfemble chafcun mois vne fois fe befoinge ey & a la plaincte & requefte les parties pouront & debueront fains delaye enquerir fur tous officiers & jugeurs on autres fubiectz deffoubz nous Leuefque qui encontre la paix de Fexhe & hors & en contre loy yront ou feront ou auront pris louuiers ou prendront pour faire jugement en eftort ou eftorderont par force & encontre raifon argent ou pris de ceulx qui riens nont ne n'auront meffaict mais que chachun officiers ou jugeurs ou autre puiffe ou puiffent mettre auant leurs defences juftes & raifona bles & eftre oyu de ce quilz voldront mettre auant par raifon.

Iurídiction des XXII. contre officiers iuges fubiects qui contre la paix de Fexhe & hors & contre loy feront ou prendront argent.

X.

Item fummes accordez que les dites XXII.puiffent raifon ablement corrigier& pugnir tous officiers & jugeurs ou autres fubjectz de nous Leuefque qui fieront clerement par jufte prouuance conuancus dauoir empechiet la loy ou empecheront ou auoit eftort Argent à droit ou à male raifon ou auoir prins lauuier pour rendre jugemēt & que toufiours foit de valleur ce que la plus grande part & faynne partie deaulx accorderat en tous cas à eulx appartenance fe tous ne peuuent eft dung accord & que ceulx furcy il iugeront perdent ou perderont tout le pays jufques à tant quilz auront obey a leurdite fentence & que franchiefe nulle ne leur puift voloir ne aidir contra ladit ordonnance des X X I I. & ne puiffons nous Leuefque ou autre rendre le pays ne franchiefe nulle jufque a tant quil auront obey aux XXII.& leurs fentēce accomplies.

Condamne des XXII. font priue de la franchife.

Lequelle paix & accord de point en point ainfy comme deuffeur eft dict declare & ordonne nous leuefque par nous & nous auffy la capittre les bannereftes cheualiers& les bonnes villes & tout le pays defufdit chacun de nous pour luy auōs promis& promettons en bonne foy & leallement à tenir garder & accomplir fans faire ne venir a lencontre en aucune manier & nous fummes obligies & obligeons lung enuers lautre devient faire ne venir alencontre &volfift cefte prefente paix embrifier que ia namengue nous les autres tous qui demeurerons delez la paix par noftre foid à garder & ac-

compl ire

complire ainsy auons promis & promettons l'un à lautre en bonne foid & leallement & partant que touttes ces choses desesdittes soyent & demeurent à tousiours ferme & estaubles. Sy auans nous Leuesque & le capittre les bannerefses & cheualiers la cite les bonnes villes desesdittes ces presentes lettres pendu nous seaulx qui furent faictes & donnes l'an de la natiuite de nostre Signeur Iesu Christ mille trois cent septante & tranze le seconde Iour du Mois de Decembre.

1373. Decembr.

ENCOR DE LA PAIX DES XXII.

NOus Iehan Derche Euesque de Liege faissons scauoir à tous & à chacun qui pour oster tous debats discord & dissentions qui entre nous poroient naistre à la occasion de la paix des XXII. faicte entre nous dernierement & auffin que la ditte paix soit mieulx tenue & gardee & entendue & que les XXII. dorsenauant ne poinpredent de jugier plusauant quilz ne peuuent ne doyent ou que le cas contenu en la lettre de la ditte paix ne s'extendent nous auons tous dun commun assent accorde & accordons les poinct qui sensuyent.

I.

Premiere summes accordez que partant que laditte paix ne contient point que nous Leuesque soyons de riens lachies constrains ne obligie ne aussy les heritaiges & nostre egliefes ou jugement des XXII. ne pouront ne deueneront jugier & se aucuns estoient fuist le Sire de Hynsbergh & de Dalenberch fuissent ses hoires ou aucuns Seigneurs ou dames ou autres personnes de quelcunques estatz quilz soient & fuissens que riens volsist ou volsissent clameron demander oux biens partenans à la Conte de Looz nous tous de pays anthierement en deuerons demourer & demeurerons delez nostre Sire Leuesque & son egliese à maintenir que riens ne soit de partis ne dessseurent de eglise & pais ne par les XXII. ne par autres mais en cas ou nous Leuesque messeriemes nostre capittre nous debuerat & pour à contraindre scelõ la tenure de la paix de Fexhe & faire en ce sa bonne diligence tout ansi comme il est tenu par serimẽt & parmy ce summes accordez & accordons que nous Leuesque ne pourons ne debuõs traire à noz exie nulque nous officiers facent ou qui partiengnent à leurs offices & si noz le faisous que nous officiers ne soient de riens allegiez ou releuez que les XXII. ne puissent & pouront & debueront sut teilz officiers jugier & eaulx corrigier de teil cas contenus en la ditte paix & selon la tenure delle paix des XXII.

Officiers des Princes subiects aux XXII.

II.

Item summes accordez & accordons encor nous Leuesque si auant que nous pouuons & tunt que en nous est que sa aduenoit que Chanoyennes Prestres religieux ou cleres quelz quil soient antreprendessant ou portassent office seculiers appartient à laye gens queilz qui fuissant & riens meffississent ensas ditte office es cas contenus en la ditte paix sa plaincte se faisoit sur eaulx de ors enauant à la cause de leurs meffait en teilz offices des XXII. en pouront & deueront sur eaulx jugier selon la tenure de la ditte paix aussy bien que sur les layes sauuen teus autre cas les priuileges en franchiesas aussy de nostre cite & bonnes villes.

Le prince entant qu'en luy adsubiettit touttes personnes Ecclesiastiques aux XXII. portans offices seculiers. Le mense est ordonne de abbes doiens achidiacres touschant leurs officiers.

III.

Item summes accordz & accorderons & nous Leuesque nauant que nous pouuons & tant que en nous est que sil aduient que nullez Abbez doyens archidiachre chanoynnes beneficiez cleres queilz qui soient en pays da Liege & conte de Looz qui ayent haulteur & justice soit pour causa de leur benefice soit de leur patrimoine mettet & ayent officiers seculiers qui excedent en aucuns des cas contenu en laditte paix desdittes XXII. à la plaincte des parties pouront & debueront telz officiers soient cleres ou layce corrigier salon le tenuere & forme delleditte Paix des XXII.

IIII. Item

I V.

Item summes accordez & accordons que laditte paix des XXII. & la paix de Fexhe demeurent en leurs forces & vertu & que nous Leuesque en leurs capittre banneresse & autres Seigneurs cite & bonnes villes aiderons & ferons faire accomplire & mettre en deyubt execution selon la tenure de laditte paix justement & sains exceder la forme de laditte paix soit faicte ou à faire par les XXII. dessusdite cas contenus & expresse en laditte paix Lesqueilz poincts tous & singuliers ainsy accordons & promettons en bonne foid de tenir garder & accomplir a tousiours sains riens embrisier ou venir allencontre en tout ou en partie saulff ce que pourtant que ceaulx que nostre bonne ville de Trecht ont à nous Levesque nouuellement remonstrert que oncques ne furent à laditte paix des XXII. appellez ne obligiez nous Leuesque ne nous obligeons ne pouons ne entendens obligier & excuter sur nulé de ceulx de nostre ville de Trecht sentence nulle desdittes XXII. jusque à tant quilz fieront consentis & accordex a leditte paix ou se ce nest par leur assent & octroie & fin que la paix des XXII. à tousiours soit raisonablement maintenue & sans exceder volons mandons & commandons audittes XXII. qui sont ou qui fieront que ces poincts par nous accordez gardent sains riens faire ou venir allencontre & que dorsenauant ne jugent dautre cas que de ceulx que en laditte paix soit expressement declarez auffin que debans ou discord ne viengnent entre nous par les deffaultres.

Execution de la paix des. XXII.

LA RATIFICATION IEAN DE HYNSBERCH EVESQUE DE LIEGE SUR la paix des XXII.

IEhan de Hynsbergh par la grace de Dieu Euesque de Liege & conte de Looz. A tous ceaulx qui ces presentes lettres vieront & oront salut & cognoissance de verite comme ainsy soit que asseis to est apres nostre venue apart.

I.

Premier que ceulx qui à celui office des XXII. fieront ordonnez & instituez de queil membre que ce soit soient tenus inter à leur institution & facent seriment solempnel pour celuy offices à auoi il n'auront donne ne promis douront ne promette-ront par eaulx par autruy en secreit ne en appart quattre denier ne le vallant ne biens fais quelconcques.

I I.

Item que ceulx qui ainsi fieront commis à la ditte office fieront gens saiges sachans la loy ydoynnes & suffissans loy sessables & vivans de leurs rentes ou de leur loyal marchandise par especial telz gens quy il ne conuiengnement gaingnier par labeurs leurs journees pour eulx à gouuerner.

I I I.

Et que les XXII. ceulx que ordonnez y fieront depart nostre cité & bonnes villes soient esleux ainsy & par la maniere quon faisoit anchienement aut temps que laditte paix fut premiere ordonnee & faicte & non par ficulte des mestiers comme on les faisoit dernierement. Et partant que toutes les schoses par cy diuisees & declarees & chascune delle ainsy par nous Leuesque ottroiz rendues & concedeez que dit est soient tenus & gardes perpetuellement nous auons en ces presentes lettres fait mettre & apprendre nostre seeaulx & prions & requerons à venerables.

1420.

Ce fut faict l'an de grace mille quattre cent & vingte.

FINIS.

INDEX RERVM MEMORABILIVM, QVÆ IN HOC SECVNDO TOMO Iurisdictionis ordinariæ in exemptos, illarumque à Iurisdictione ordinaria exemptione continentur.

A.

Aposto-

B.

 quoad

Conci-

Con-

D.

H.

I.

qua-

N.

O.

P.

Q.

R.

S.

Vigin-